

תאומים שמימיים

ד"ר אליזבטה לוין

ד"ר אליזבטה לוין / תאומים שמימיים

ד"ר אליזבטה לויין

תאומים שמימיים

מאנגלית

ציפורה אלפרין

נעמי לויין

השראה הוצאה לאור

CELESTIAL TWINS
Elizabetha Levin

Селестиальные близнецы. Коды судьбы. Двойники времени.
Элизабета Левин

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or used in any form
without written permission from the rights owners.
copyright © 2009 by Elizabetha Levin.

ISBN – 965-90844-7-1 – מסת"ב

עריכה לשונית: לירון ברגר
עריכה מדעית: ד"ר אליזבטה לוין
עיצוב עטיפה: אורני דרורי
הפקה: דפוס חבצלת בע"מ

כל הזכויות שמורות למחברת © 2009
השראה הוצאה לאור, ת"ד 19022, חיפה 39110
טל': 04-8254752, פקס: 1534-8254752

E-Mail: books@hashraa.co.il
www.hashraa.co.il

מהדורה ראשונה 2009

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, לתרגם, להקליט, לאחסן במאגר מידע כלשהו, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני (לרבות צילום, הקלטה, אינטרנט, מחשב ודואר אלקטרוני), כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור ומהמחברת.

תודות

תודתי העמוקה נתונה לבני משפחתי, לידידי ולאנשי המקצוע הרבים שליוו את המחקר ואת הספר בשלביהם השונים.

אני מודה מקרב לב לפרופסור דיוויד פיט, פיזיקאי וסופר בעל שם עולמי ומנהלו של המרכז פרי (Pari Center) באיטליה, על העידוד לפרסם את הספר ועל הזמנתו להציג את תוצאות מחקרי במסגרת הסמינר שהוקדש לזכרו של ק.ג. יונג בנושא "בורזמניות: הגשר בין חומר לרוח".

אני מודה לאנשי האקדמיה ולמומחים הרבים בארץ וגם בחו"ל שעודדו אותי לפרסם את הגרסה העברית של הספר, ובמיוחד לפרופ' א.ב. יהושע, לפרופ' דן שכטמן, לפרופ' אישטוואן הרגיתאי, לפרופ' רות גוטמן, לפרופ' אלעזר גוטמנס, לפרופ' רון אהרוני, לד"ר עפרה אילון, לד"ר חיה ירוסלבסקי ולפסיכולוגית הקלינית בריגיט קשטן.

תודתי העמוקה נתונה לאסטרוולוגית רימונה כהן (D.F.Astrol.S) על הליווי ועל התמיכה.

אני מודה לאילנה פיקרסקי ז"ל, לד"ר יהודה מלצר, לענת זיידמן, לפטר קריקסונוב ולג'פרי סימונס על נכונותם להקשיב, לעודד ולהדריך בתהליך של כתיבת הספר ובהוצאתו לאור.

אני מודה מקרב לבי לשתי המתרגמות – לציפורה אלפרין ולנעמי לוי – שרק בזכות התלהבותן ובזכות עבודתן המסורה והשקדנית התאפשרה הכנתה של הגרסה העברית.

כמו כן תודתי העמוקה לאבי ז"ל בוריס סלובודסקי על העריכה של הגרסה הרוסית, ליוהנה כצנלסון על העריכה של הגרסה האנגלית, לפרידה יזרעאלב שקראה ותיקנה בסבלנות גרסה אחר גרסה, ולבעלי סלומון לוי אשר עמד לצדי והשתתף בכל שלבי המחקר, הכתיבה, העריכה ואף בתרגום קטעי שירה.

בנוסף אני מודה לטובה ליכטנשטיין, לרותי ויניצקי ולכל חברי המכון ליצירת מציאות "מעגלי שפע" בניהולם של טל אליעד ושל גיל וינר על נכונותם להפיץ את הרעיון ועל עזרתם במציאת המו"ל עבור הספר.

אני מודה למו"ל ולעורך לירון ברגר על העריכה בשיטת "שתי וערב", על מרצו ועל יצירתיותו. תודה לחגית לוי ולאוני דרורי על העבודה הגראפית.

ולבסוף אני מודה לכל גיבורי הספר הזה שפתחו לפנינו את דפי החיים שלהם ואפשרו את לימוד חייהם ורעיונותיהם כאחד.

לסלומון

תוכן הספר

חלק ראשון: הזמנה להפתעה

- 12 ..... מבוא
- 13 ..... כיצד החל הכול
- 18 ..... מבוא קצר לתובנות אסטרולוגיות
- ..... צירופי מקרים:
- 21 ..... חייהם המקבילים של הרמן גרינג ואלפרד רוזנברג
- ..... תאומים שמימיים לעומת תאומים ביולוגיים:
ניקולאוס פון הלם, ברתולד ואלכסנדר פון שטאופנברג:
- 51 ..... הקדושים המעונים
- ..... שיתוף פעולה מרצון ותיאום שמימי:
- 71 ..... אמיל בהרינג ופאול ארליך: מושיעי הילדים

חלק שני: בעקבות התאומים השמימיים

- 88 ..... תכנון המחקר
- 91 ..... מטעותו של אוגוסטינוס הקדוש לחקר התאומים של גלטון
- 96 ..... אישיות לעומת גורל: חקר חייהם של אנשים מפורסמים שהלכו לעולמם
- 99 ..... איסוף תאריכי הלידה
- 102 ..... ביוגרפיות השוואתיות וניתוח גורם התטא
- 105 ..... תאומים שמימיים ואב-טיפוסים אסטרולוגיים

חלק שלישי: דמיון ושוני המסע עם התאומים השמימיים דרך כל 12 מזלות הזודיאק

- טלה – אנשי הגלים, הטבלאות והלוחות:
110 ..... ויליאם לורנס בראג ורתור תומס דודסון
- שור – והיו לבשר אחד:
135 ..... לידי ננסי ויצ'ר אסטור ודורף אסטור
- תאומים – הנודדים האצילים:
160 ..... אוסקר מילוש ומקסימיליאן וולושין
- סרטן – אבודים בים:
186 ..... ארנסט המינגווי והארט קריין
- אריה – חוקרי נפש האדם:
217 ..... קרל גוסטב יונג ואנטוניו מצ'אדו
- בתולה – האלכימאים המודרניים:
244 ..... פרנסיס אסטון ופרדריק סודי
- מאזניים – מלכי החיים:
270 ..... אוסקר ויילד וקרל קאוטסקי
- עקרב – מלכי הזמן, המרחב ומרחב-העל:
302 ..... הרמן וייל, תיאודור קלוצה וולימיר חלבניקוב
- קשת – המלך והמשורר:
332 ..... המלך ג'ורג' השישי ופול אלואר
- גדי – אמני הצליל – הם ניגנו ביחד:
361 ..... פבלו קזאלס וליונל טרטיס
- דלי – אמני ההשרדות:
384 ..... איליה ארנבורג ופבלו טיצ'ינה
- דגים – סופרים, הדוניסטים וחואים:
412 ..... ויקטוריה סקוויל-וסט, דייוויד גארנט וג'וזף ויינהבר

אפילוג: מבט אל העתיד

- 444 ..... תאומים שמימיים לעומת תאומים ביולוגיים
- 446 ..... האסטרולוגיה ותיאוריות הוליסטיות מודרניות בפיזיקה
- 449 ..... תיאום שמימי וצמיחה אישית
- 451 ..... בחיפוש אחר תאומינו השמימיים
- 453 ..... גורם תטא כגורם הזמן
- 455 ..... חוקי התיאום השמימי

חלק ראשון

הזמנה להפתעה

צירוף מקרים הוא הדרך של אלוהים להישאר
אנונימי.

אלברט איינשטיין

כל מחקר חלוצי
בחזית גבולות הידע
מאופיין בכך
שאינן לדעת בוודאות לאן הדבר יוביל...
פריטיוף קאפרה

מבוא

אף שאנו דנים כה הרבה במקריות, למעשה אנו כלל לא מאמינים בקיומה. בתוך תוכנו אנחנו אוחזים בדעה טובה יותר על היקום. בסודי סודות אנחנו משוכנעים כי העולם אינו מקרי ואינו מתנהל כלאחר יד, אלא שלכל דבר בו ישנה משמעות.

ג'.ב. פריסטלי

אחת ההנחות שאין לה הוכחה אך הכול מאמינים בה היא שכולם נולדים שונים זה מזה. גם אני האמנתי בכך, עד שיום אחד התחלתי לבדוק טענה זאת. כמובן, בהתחלה לא שיערתי לעצמי כי הניסוי התמים הזה יוביל לתפנית חדה בחיי, לגילוי של תופעת התיאום השמימי, לחקר התופעה ולכתיבת ספר עליה. בחרתי להשוות בין חיי אנשים שלא הייתה שום סיבה להניח כי קיים דמיון כלשהו ביניהם, ולפתע נתגלה סדר סמוי ולא צפוי. התברר לי כי קיים דמיון מפתיע בין אנשים שנולדו בו-זמנית, כלומר, באותו יום של אותה שנה. קראתי לאנשים האלה "תאומים שמימיים" ולתופעה עצמה – "תיאום שמימי". אספתי דוגמאות רבות ופיתחתי שיטת ניתוח חדשה. נאלצתי להתמודד עם סוגיית הדמיון והשוני בכללותה. נהניתי לעסוק בהבנת ההבדלים הדקים שבין תאומים זהים ובמציאת דמיון רב בין תאומים שמימיים. הרגשתי שאני מעיין "צייד של תבניות סמויות" ולעתים נעתקה נשימתי מחשיפת דמיון פנימי בין דברים שמעולם לא קושרו.

ככל שמספר הדוגמאות הלך וגדל לא יכולתי להפסיק להתפעם מיופיו הנסתר של התיאום השמימי. וגם עתה, בזמן כתיבת שורות אלה, שנה לאחר פרסום הגרסה הרוסית של "תאומים שמימיים. צופני הגורל. תאומי הזמן" (בהוצאת אמריטה-רוס, מוסקבה, 2006), אינני מפסיקה להיות מופתעת מחדש מצירופי המקרים ומסיפורי החיים המקבילים שמדווחים עליהם קוראי הספר הרבים הן בארץ והן מחוצה לה. "הכרנו אותם שנים רבות ולא שמנו לב לקשר ביניהם", המשפט הזה חוזר על עצמו בשיחות עם קוראים שהופתעו לגלות בעצמם את נפלאות התיאום השמימי אצל קרוביהם, אצל מכריהם או אצל אנשים מפורסמים. בנוסף לכך, משיחות עם מומחים בתחומים רבים נוכחתי לדעת כי תיאום שמימי פותח דלתות נוספות ומספק תשובות לא רק לשאלתי המקורית בקשר לסיבת הדמיון בין האנשים שנולדו בו-זמנית, אלא גם לשאלות כלליות יותר באסטרולוגיה, בפסיכולוגיה ובמדע המודרני. יתרה מזאת, הבנת

התופעה של התיאום השמימי עשויה לעזור לביוגרפים ולהיסטוריונים לגלות חוקיות נסתרת במניעיהם ובהתנהגותם של אנשים. מאוהבי הביוגרפיות שמחתי לשמוע, כי הספר מציג לפנייהם פנורמה רחבה ומרתקת של חיי התרבות ב-150 השנים האחרונות בעולם המערבי. אך כל זה בא אחר כך, אחרי שנים של ספקות ושל התלבטויות, אחרי בדיקות חוזרות ונשנות של נתונים, אחרי ניתוח התוצאות וגיבוש המסקנות.

לאחר פרסום הספר ברוסית פרסמתי שורה של מאמרים בנושא. הרציתי לקהל ודיברתי בתוכניות רדיו. בגרסה העברית השתדלתי להתחשב בתגובות ובהצעות של קוראי הספר ברוסית ולכלול בה גם את התובנות החדשות שהגעתי אליהן לאחרונה. אך לפני הגשת החומר עצמו רציתי לענות על השאלה ששואלים אותי לעתים תכופות: "כיצד החל הכול?"

כיצד החל הכול

הכול החל במקרה. היה זה יום חורפי אפל וקודר בגרמניה של שנת 1993. כף רגלי זרועי היו שבורות בשל נפילה לא מוצלחת. עד לאותו יום לא הצלחתי ליישב בין החינוך הרציונאלי שזכיתי לו ובין הרוחניות שחיפשתי. נולדתי בקייב, בריה"מ לשעבר. הוריי לימדו פיזיקה בתיכון, ומהם ירשתי את אהבתי למדעים המדויקים. כבר בגיל 16 הפכתי לסטודנטית הצעירה ביותר במכון הפוליטכני של קייב, ובו למדתי פיזיקה של מתכות. עם זאת, ככל שהתבגרתי גבר בי הרצון להבין טוב יותר את עצמי, את האנשים, את מאווייהם ואת נפשם. למדתי היסטוריה, פילוסופיה ופסיכולוגיה. חיפשתי את שורשיי ואת מקומי בעולם והחלטתי כי חשוב לי מאוד להיות אדם חופשי החי בתוך עמו בארצו החופשית, ישראל.

ב-1974 עליתי עם בני משפחתי ארצה והמשכתי ללמוד פיזיקה בטכניון, המכון הטכנולוגי לישראל, והולוגרפיה במכון ויצמן למדעים ברחובות. השלמתי תואר ראשון בפיזיקה ב-1977; לאחר מכן תואר שני ודוקטורט בהנדסת חומרים בטכניון, ושם גם לימדתי סטודנטים לתואר ראשון. מחקרתי על תנועת הנקעיםⁱ הוצג בגרמניה בכנס בינלאומי על הנקעים. מחקר נוסף שערכתי על מאפייני החיבור בין יהלומים למתכות פורסם ב-"Journal of Materials Science Letters". אהבתי את עבודתי והצד הרציונאלי שבי התפתח לשביעות רצוני, אך עם זאת, לא הייתי שלמה עם עצמי.

ⁱ הפגמים הקווים בגבישים בעלי השפעה רבה על חוזק החומרים

שנות השמונים הביאו עמן את גל המודעות של העידן החדש. כמו רבים מבני דורי רציתי להעשיר את עולמי הפנימי. בנוסף לעבודתי המדעית למדתי מדיטיציה, השתתפתי בסמינרים וקראתי את ספריהם המרתקים של ק.ג. יונג ואתור קסטלר, פ.ד. אוספנסקי וגורדייף. פריטיוף קאפרה ב"הטאו של הפיזיקה" הראה לי כי הפיזיקה המודרנית של העולם המערבי יכולה להתקיים בשלום בצד המיסטיקה של המזרח. בספריהם של ג'ון וייטהד, דייוויד בוהם וג'ידו קרישנמורטי התוודעתי לתיאוריות השלמות (theories of wholeness), הגורסות כי חומר, מחשבה ורוח הם חלק מאחדות אחת. כל המיסטיקנים, המדענים והפילוסופים האלה פתחו לפניי עולם חדש שניתן ליישם בו שיטות מדעיות בחקר הרבדים הנסתרים ביותר בנפשנו.

בין השנים 1983 ל-1991 השתתפתי בפעילויות המרכז ללימוד ולחקר התודעה שייסדו המטפלים היונגיאניים יעל האפט וד"ר גוסטב דרייפוס. אוירת הפתיחות, החמימות והעידוד ששררה בחוג הזה אפשרה לחבריו – רופאים, פסיכולוגים, מתמטיקאים, מהנדסים, פיזיקאים ואסטרולוגים – לדון בחופשיות בתיאוריות יוצאות הדופן של אותם זמנים. למדנו רייקי ורפואה אלטרנטיבית, הילינג ואסטרולוגיה פסיכולוגית. הבטחתי לעצמי להיות פתוחה ולא לפרוץ בצחוק לנוכח רעיונות חריגים כאלה ואחרים. מפעם לפעם היה קשה לשמור על הבטחה זו, משום שבלהט שלהם להביא מיידית את העולם החדש אל ההווה, אחדים מן המרצים האורחים שלנו הרחיקו לכת והפליגו למחוזות הרחוקים של דמיון ופנטזיה.

אף כי בתקופה זו עיסוקי נחלקו באופן שווה בין פיזיקה למטפיזיקה, היה לי קשה לגשר בין גישותיי הרציונאליות ובין תובנותיי האינטואיטיביות. כך, אף על פי שידעתי כי הספרים האסטרולוגיים של איזבל היקי ובטי לונדסטד עזרו לי לבנות מערכות יחסים בריאות יותר עם בני משפחתי ועם עצמי, התביישתי עדיין לדבר על אסטרולוגיה עם עמיתיי. אמנם כבר אז ידעתי כי מדענים דגולים מן העבר כמו קפלר, כמו קופרניקוס וכמו גלילאו גליליי היו בקיאים ברזי האסטרולוגיה ואף עשו בהם שימוש, חיפשתי נואשות אחר הוכחות מדעיות משכנעות לתקפות האסטרולוגיה. ב-1993 עדיין לא יכולתי למצוא עדויות חותכות לכך כי האסטרולוגיה איננה אמנות אלא מדע. כאשר חבריי בטכניון הופתעו לגלות שאני עוסקת באסטרולוגיה בזמני הפנוי, ניסיתי לתרץ את עצמי בבדיחות הדעת – "אבל אתם מבינים, לא נולדתי 'פריקית', הפכתי לכזאת".

ובכן, כשרותקתי למיטתי בגרמניה, חיפשתי עיסוק יצירתי כלשהו להעביר בו את זמני. ידידה גרמניה שידעה על התעניינותי באסטרולוגיה, בהיסטוריה ובביוגרפיות, הביאה לי אנציקלופדיה ביוגרפית מאוירת שהכילה כאלפיים

סיפורי חיים תמציתיים על האנשים הבולטים ביותר בהיסטוריה בת זמננו.¹ באותה תקופה, התחבבה עלי גישתם ההוליסטית של ברוננו ולואיזה הובר לאסטרוולוגיה ולפענוח מפות לידה.² לפי שיטתם החזותית, אישיותו של אדם משתקפת בתמונה הצבעונית של מפת הלידה שלו. העיגולים הסגוניים בשיטת הובר, עם קווי ההיבטים³ האדומים, הכחולים והירוקים שבהם, סיפקו לי שעות הנאה רבות והזדמנות להתעמק בחיי האנשים ובגורלותיהם. למרבה המזל, היה עמי מחשב כיס אסטרוולוגי, שאפשר לי לשרטט את מפות הלידה של אנשים שנולדו לאחר 1800. במשך שבועות ציירתי תריסרי מפות לידה. מקצת מן המפות הכילו קווים שהתחברו באופן הרמוני, ואחרות נראו כמו אוסף קווים מנותקים. כמה מהן היו דומות למרובעים ואילו באחרות בלטו משולשים. היו מפות כחולות והרמוניות, והיו ירוקות ומתוחות ובהן הצורה המסתורית המכונה "אצבע אלוהים".ⁱⁱ כל מפה הייתה ייחודית בדומה לבעליה המפורסם. ולפתע *זה* הופיע. ראיתי את *זה*. הייתה זו *הזמנה להפתעה* שבישרה על בואה של התחלה חדשה ומאתגרת בחיי. ראיתי שתי תמונות זהות. לא, זאת לא הייתה טעות. היו אלה שתי מפות לידה שהשתייכו לשני אנשים שונים אשר נולדו באותו יום ובאותה שנה!

"תאומים שמימיים?" תהיתי בפליאה. לא התייחסתי אליהם כאל "תאומים אסטרוולוגיים", כיוון שלמעשה לא שרטטתי את מפות הלידה האישיות של כל אותם אישים ידועי שם על פי שעת הלידה המדויקת. ברור מאלי כי האנציקלופדיה שלי לא ציינה את שעת הלידה, היות שהביוגרפיות בדרך כלל מספקות מידע על שנת הלידה, ובמקרה הטוב על יום הלידה, אך לעולם לא על השעה. למעשה, חישבתי מפות מופשטות של פיזור כוכבי הלכת בשעת הצהריים ביום הלידה.

מסוקרנת ומאתגרת על ידי שתי המפות הללו, הייתי חסרת סבלנות להשוות את האופי שהסתתר מאחורי הצורות הגיאומטריות המופשטות. "האם לתאומים השמימיים האלה היו חיים דומים?" תהיתי. ספק גדול היה אם אוכל לקבל תשובה חותכת מן המידע הדל שהופיע באנציקלופדיה.

עם זאת, התברר לי כי הגורלות היו לא רק דומים – הם היו כמעט זהים! אלפרד רוזנברג, ממלא המקום הזמני של היטלר ב-1923, והרמן גרינג, יורשו של היטלר מ-1933, נולדו בארצות שונות (רוסיה וגרמניה בהתאמה). שניהם הגיעו בו-זמנית לברלין המובסת בדצמבר 1918. מהרגע שנפגשו לראשונה,

ⁱ היבט הוא המרחק במעלות בין שני הכוכבים, או במילים אחרות, זוויות הנצורות בין הכוכבים השונים.

ⁱⁱ כאשר לכוכב יש ברזומנית שני היבטים של 150 מעלות – צורה שדומה לאות Y.

חייהם כאילו התנגשו זה בזה עד שלבסוף שניהם נידונו למוות באותו יום ובאותה שנה. גופותיהם נשרפו יחד ואפרם נתערבב באותו כד ופוזר בתעלה ברוצית באותו נחל אלמוני.

לא האמנתי למראה עיני! נראה שאף אחד לא הבחין בצירוף המקרים הזה, כאשר שני יורשיו של היטלר, האנשים שנחשבו בתקופות שונות כמספר שתיים בהירארכיה הנאצית, היו תאומים שמימיים בלידתם ובמותם. האומנם היה זה רק צירוף מקרים?

ככל שאספתי יותר מידע, התארכה רשימת ההקבלות בין גורלותיהם של שני התאומים השמימיים האלה. לא הפסקתי להתפעל מן המספר העצום של צירופי המקרים בכל מישורי הקיום האנושי: באווירת הילדות המוקדמת שלהם, באופן חשיבתם, ברגשותיהם ובמעשיהם; קווי דמיון רבים התקיימו אפילו בהופעתם הפיזית ובאופן מותם.

עוד יותר מפתיע היה לגלות הקבלות מובהקות לא רק בין חייהם של התאומים השמימיים האלה, אלא גם בין חייהם של האנשים שסבבו אותם. לדוגמה, שניהם נישאו פעמיים. נשותיהם הראשונות היו בוגרות מהם במספר שנים ותוארו כנשים חניניות, משכילות ובעלות טעם מעודן. הייתה להן השפעה חזקה על גיבוש הטעם האמנותי של בני זוגן. שתיהן נפטרו בטרם עת משחפת ריאות. נשותיהם השניות התרחקו מפוליטיקה ושתיהן שרדו לאחר מות בעליהן, עם בנותיהן היחידות, אירן רוזנברג ועדה גרינג.

קשה היה להעלות על הדעת את קיומה של מסכת כה מוזרה של צירופי מקרים בלתי אפשריים! האם אנו חיים בעולם שכולו מקריות? הפיזיקאית שבי ענתה "לא" לרעיון קיומו של עולם כה בלתי סביר. אך מה הייתה הסיבה לכל צירופי המקרים האלה? מה היה הגורם האחראי לכל ההקבלות וקווי הדמיון האלה? האם זה קשור לזמן הלידה המשותף שלהם? קראתי לגורם המסתורי והלא-גנטי הזה, המשפיע על עיצוב האופי והחיים שלנו, גורם תטא (Θ). כבר אז ידעתי בלבי כי מרגע זה ואילך יוקדשו חיי לחקר מאפייני הגורם הזה.

גרינג ורוזנברג נולדו במזל גדי. המוטו של מזל גדי הוא "אני משתמש", ואכן הביוגרפיות שלהם מתארות חיים מלאי "ניצול לרעה". איזו אירוניה, חשבתי לעצמי, רציתי ללמוד אסטרוטולוגיה ממפות הלידה של אישים מפורסמים ויצירתיים, אך עכשיו אני תקועה עם חלאות האדם האלה ששמים יצא לשמצה.

חיפשתי אחר משהו שישמח אותי, אך עתה היה עלי להתמודד עם מידע מדכא ביותר על הנאצים ועל מכונת ההשמדה שלהם. על כל פנים, הדחף שלי להמשיך ולהשוות את פרטי חייהם של התאומים השמימיים האלה היה כה חזק, עד שבעל כורחי נכנעתי לו. לבסוף, שמחתי על כך כי נענית להזמנה המתאגרת

להפתעה הזאת. התוצאות היו משמעותיות ביותר עבורי – העבודה עם הביוגרפיות מעוררות הדחייה לא רק חשפה מארג סבוך ומשמעותי של קשרים ושל צירופי מקרים, אלא גם סיפקה לי תובנות אסטרולוגיות ומטפיזיות עמוקות. במשך עשר השנים הבאות חקרתי יותר ממאה סיפורי חיים של תאומים שמימיים. כמה מהם היו נוגעים ללב, אחרים היו דרמטיים, אך כל אחד מהם השאיר אחריו את טעמה הקסום של הסינכרוניות, הבו-זמניות. עם זאת, גם היום אני מאמינה שכדי להבין טוב יותר את חוקי התיאום השמימי, חשוב מאוד להתחיל ללמוד את הנושא לפי הסדר הכרונולוגי של שלוש הדוגמאות הראשונות של תאומים שמימיים שגיליתי במקרה ב-1993.

שתי הביוגרפיות ההשוואתיות הבאות, כמו גם התובנות האסטרולוגיות, יתארו זו בצד זו את השימוש לרעה שעשו גרינג ורוזנברג בכישרונותיהם ובסמכויותיהם. כמו כן, יתוארו המצבים המקבילים שהביאו את התאומים השמימיים האלה לאותן תחנות עיקריות בחייהם. אני מאמינה כי ממצאים אלה יסייעו רבות לא רק לחוקרים העתידיים של תופעת התיאום השמימי, אלא גם לאלה המחפשים דרכים למנוע התנהגויות אלימות ובלתי אנושיות כמו אלו שאפיינו את גרינג ואת רוזנברג.

משפט הבהרה לגבי האסטרולוגיה. כל התובנות האסטרולוגיות בספר הזה יכולות להיקרא כאסטרולוגיה עבור לא-אסטרולוגים. הספר אינו דורש היכרות מוקדמת עם המושגים האסטרולוגיים. ההקדמה הקצרה שתובא להלן מוקדשת ליסודות הבסיסיים במפה האסטרולוגית, והיא מספיקה להבנת שאר הספר. בנוסף לכך, הספר "תאומים שמימיים" אינו מתיימר להתפלמס עם אמונות או עם התנגדויות בנוגע לאסטרולוגיה. אני מודעת לכך כי אנשים רבים אינם מקבלים את האסטרולוגיה. זוהי זכותם, ואין לי שום כוונה לרפות את ידיהם של בני האדם ביחס לאמונותיהם. ספרי הפרובוקטיבי הוא הזמנה להפתעה ולפתיחת דיון ציבורי. הספר נכתב כדי לעורר אנשים למחשבה – וכולי תקווה שהוא יעשה זאת.

¹ *Personenlexicon*, 1990.

² Bruno Huber, *Astrological Psychosynthesis*, The Aquarian Press, 1991.

מבוא קצר לתובנות אסטרוולוגיות

חיי האדם מורכבים מתפקוד גופו הפיזי, ממחשבותיו, מרגשותיו, מתחושותיו, מחלומותיו, מהישגיו, מעושרו, מאושרו וכדומה. האסטרוולוגים מחפשים את הקשר בין כל התכונות האנושיות הללו ובין מיקומם המדויק של הגופים השמימיים העיקריים כפי שהם נראים ממקום הלידה וברגע הלידה של האדם.

מסלוליהם של רוב כוכבי הלכת במערכת השמש נמצאים קרוב מאוד למישור הגיאומטרי הקרוי מישור המְלָקָה (מלשון ליקוי, או בלועזית Ecliptic plane), אשר בו כדור הארץ עושה את מסלולו סביב השמש. כיוון שכך, באסטרונומיה ובאסטרוולוגיה מקובל למקם את כוכבי הלכת (כולל השמש, הירח, מרקורי, ונוס, מאדים, יופיטר, שבתאי, אוראנוס, נפטון ופלוטו) על הפס או על הגלגל הדמיוני שלאורך היקפו הם נעים, לפי נקודת מבטו של הצופה מכדור הארץ. עוד מימי קדם נהוג לחלק את הפס הזה, הנקרא גלגל המזלות או הזודיאק, לשנים-עשר חלקים שווים בני 30 מעלות כל אחד. כל חלק בזודיאק נקרא "מזל" או "סימן", וכל מזל קרוי על שם קבוצת כוכבים המגדירה את אזור השמיים המתאים לו. שמות המזלות הם: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי ודגים.

באופן פשטני ניתן לומר כי מפת הלידה מראה את גלגל המזלות, ועליו מצוינים מיקומם המדויק של השמש, של הירח, ושל שמונת כוכבי הלכת הידועים לנו כיום, כפי שהם נראים לצופה על פני כדור הארץ מהמקום שמתרחשת בו הלידה וברגע המדויק שלה.

האסטרוולוגים מאמינים כי מבחינה סמלית כל כוכב לכת מייצג דחפים, צרכים, ומניעים אנושיים בסיסיים, ואילו כל מזל מייצג מערכת תכונות אישיות. כאשר האסטרוולוגים אומרים שאדם כלשהו נולד במזל מסוים (לדוגמה, טלה) הם מתייחסים אך ורק למזל שבו שהתה השמש ברגע הלידה. אף על פי שבעיתונות של היום נפוץ השימוש הבלעדי במזל הלידה, אסטרוולוגים רבים שוללים את הגישה הפשטנית הזאת, היות שהאסטרוולוגיה המודרנית מתבססת על מכלול רב של רכיבים שמימיים. כך, בנוסף למיקומה של השמש, חשוב לדעת באילו מזלות ממוקמים שאר הכוכבים. יתרה מזאת, בניתוחי אישיות מעמיקים יש להתייחס לזוויות הנוצרות בין הכוכבים השונים (הקרויות "היבטים"). כיוון שכל היבט משקף את מהות הקשר בין שני צרכים או דחפים שאותם מסמלים הכוכבים, וכיוון שהוא מראה כיצד שני הצרכים משתלבים ביחד, לעתים קרובות להיבטים כאלה יש משקל רב יותר בפענוח המפה מאשר

למזלות שבהם נמצאים אותם הכוכבים. ההיבטים החשובים ביותר במפת הלידה הם צמידות (0°), מולות (180°), ריבוע (90°) ומשולש (120°).

בנוסף, האסטרולוגיה מייחסת חשיבות רבה גם למספר נקודות נוספות שהחשבה שבהן היא האופק המזרחי (Ascendant) בזמן הלידה. נקודות אלה משמשות לחישוב חלוקת מפת הלידה ל-12 "בתים". כיוון שהאופק והבתים קשורים באופן קריטי לידיעת דקת הלידה המדויקת (נקודת האופק משתנה בכל ארבע דקות), אין להם חשיבות לנושא שספר זה עוסק בו. ברצוני רק לציין כי באופן כללי הבתים משקפים מחזוריות של 24 שעות, הזמן הדרוש לכדור הארץ להשלים סיבוב אחד סביב צירו. באסטרולוגיה כל בית מתייחס לתחומים מסוימים בחיי האדם למשל: נישואים, לימודים, בריאות, עבודה וכו'. קיימות כיום שיטות רבות לחישוב החלוקה לבתים. כתוצאה מכך נוצרים הבדלים בין המפות המתקבלות, וניתוחן עלול להיות שונה באופן מהותי.

מכאן, אם נתייחס אל האסטרולוגיה כאל שפה, האלפבית שלה מכיל לפחות עשרה כוכבי לכת, 12 מזלות, 12 בתים, ואינספור היבטים שונים, שכוכבי הלכת והנקודות הנוספות (כגון, האופק) יכולים ליצור בינם לבין עצמם. בדרך כלל, על מנת לבנות תמונת אישיות על כל היבטיה צריך האסטרולוג לבדוק, לאסוף ולצרף מאות גורמים ומשתנים שונים. כל אחד מהגורמים האלה יכול לחזק או להחליש, להעצים או לבטל, לנטרל או להשפיע בדרכים רבות על כל גורם אחר, דבר המאפשר אינספור פירושים שונים לאותה מפה עצמה. אם נוסיף לכך את העובדה כי האסטרולוגים המודרניים לא הגיעו עדיין להסכמה אפילו לגבי שאלות כה בסיסיות כמו טווח הסטייה המותר במדידת ההיבטים,¹ ניתן לחשוב כי האסטרולוגיה כיום אינה מובנת הרבה יותר מאותם הכאוס והמקרויות של חיינו שהיא מתיימרת להסביר.

בשל ריבוי השיטות האסטרולוגיות ובשל חוסר האחידות ואי ההסכמה ביניהן, החלטתי שכדי לשמור על עקביות בביוגרפיות ההשוואתיות עלי להתייחס ולצטט את הגישות האסטרולוגיות בעיקר משני ספרי עיון קלאסיים שנכתבו בידי האסטרולוגיות האמריקניות האהובות עלי – איזבל היקי² ובטי לונדסטד³. הבחירה הזאת אינה ממעיטה מערכן של גישות או של אסכולות אסטרולוגיות אחרות, אלא נובעת אך ורק מהעובדה שאלה היו הספרים שלמדתי מהם, וצברתי ניסיון רב בעבודה איתם.

¹ לדוגמה, אם טווח הסטייה האפשרי להיבט של ריבוע הוא 8°, אזי המרחק בין שני כוכבים נע בין 82° ל-98°

² I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992.

---

³ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980.

צירופי מקרים

חייהם המקבילים של הרמן גרינג ואלפרד רוזנברג

המזל: גדי

המוטו: אני משתמש

הרמן גרינג

אלפרד רוזנברג

הם נולדו ב-12 בינואר 1893

ביום חורפי אחד בשנת 1893 בשתי משפחות גרמניות אמידות נולדו שני בנים – הרמן וילהלם גרינג ואלפרד רוזנברג. הלידה הראשונה התרחשה בבית המרפא האוסטרי במריינבאד, השנייה בעיר האסטונית רוואל (Reval, כיום טאלין). צירוף המקרים הראשון שלהם כבר בישר רעות: מספר שבועות אחרי לידתם הפכו שניהם לתינוקות אומללים שאמותיהם נעלמו בפתאומיות מחייהם. הדרמות בחיי התאומים השמימיים התרחשו תוך דמיון מצמרר אך בנסיבות שונות: אמו של רוזנברג נפטרה כאשר היה בן פחות מחודשיים; אמו של גרינג נטשה אותו בהיותו בן שישה שבועות בלבד. למרות השוני בנסיבות היו התוצאות דומות למדי בעיניהם: התינוקות ראו סביבם עולם ריק ועקר.

גדולים הם הכאב והפחד שחש ילד יתום או עזוב. צערו חשוך המרפא אינו נראה לעין, ולהבדיל מן המבוגרים, הילד איננו מסוגל עדיין לבטא במילים. זהו מצב כה מפחיד עד שטמונה בו הסכנה כי אותו אגו שהפחד עיצב, ישחזר וייצור פחדים למשך כל ימי חייו. ואכן, העדיף רוזנברג שלא לדבר כלל על משפחתו ועל ילדותו; גרינג התייחס לילדותו במשפט תמציתי יחיד: "הדבר

האכזרי ביותר שיכול לקרות לילד, הוא להיקרע מעל אמו בשנים המעצבות את דרכו".¹

אביו של רוזנברג, וולדמר וילהלם, היה סוחר שהגיע למעמד של מנהל סניף של חברת סחר גרמנית ברוואל. הוא נישא לאלפרידה סירה, והיא נפטרה בגיל 24, פחות מחודשיים אחרי לידתו של בנם השני. אבל וצער הפכו מנת חלקו של וולדמר. הוא חלה בריאותיו, ורוזנברג זכר כיצד השתעל אביו כל בוקר לפני שיצא לעבודה, וכיצד הוא נראה "כמעט מנותק לחלוטין מהסובבים אותו".² כאלמן, הפך וולדמר רוזנברג לאדם מתוסכל שאיבד את אמנתו. אב שכזה לא היה מסוגל לטפל כיאות בילדיו הקטנים. במלחמת ההישרדות שלו סימל איש שבור זה בעיני בנו ייאוש וחוסר אונים; הוא מת בגיל 44. תחילה עזרו קרובי משפחה אחדים לוולדמר לגדל את בניו, ולאחר מותו המשיכו לטפל ברוזנברג, אך לא היה ביכולתם לשמש תחליף להוריו.

רוזנברג התחנך בסביבה קרה אשר הכתיבה משמעת ואיפוק ואסרה על ביטוי רגשות בפומבי. הוא חונך לא לשאול שאלות, למלא את חובותיו ולדכא את כל הרגשות ה"בלתי הולמים" שלו. הביוגרף שלו, ססיל, תיאר את תצלמו של רוזנברג לאחר שהוצא להורג בתלייה. תיאור זה חושף בצורה הטובה ביותר את עולמו הפנימי:

"העיניים אשר הביטו בעולם בתחושה כה חזקה של חוסר ביטחון עצמי וביכולת כה מעטה להבחין במציאות שסבבה אותו, עצומות עתה לנצח; אך הפה דק השפתיים עדיין נושא עדות להיעדרם של רגשות אנושיים חמים יותר. כמעט כל מי שפגש בו הזכיר את אופיו הקר והקשוח שגזל כל טיפת חום ממגעי האנוש שלו".³

על פי תוצאות המבחנים הפסיכולוגיים שנערכו בבית הכלא בנירנברג, היכולת של רוזנברג לאהוב לא התפתחה מעולם. בנפשו שלטו "כאוס רגשי ואינטלקטואלי".⁴

כדי להעמיק אפילו יותר לתוך נפשו המעורערת של רוזנברג, הייתי רוצה להתייחס לעובדה שתתואר מאוחר יותר על ידי ססיל כ"אירונית": הפרויקט הארכיטקטוני היחיד שהשלים רוזנברג בחייו היה קרמטוריום שאותו הגיש כעבודת גמר לקבלת התואר! אם נזכר בצער המודחק של היתום, שהתרגמויותיו הראשונות מן העולם הזה נקשרו למוות, עובדה זו יכולה להיחשב כעצובה יותר מאשר כאירונית. אולי היום, כאשר הפסיכולוגיה למדה לגלות קריאה מודחקת לעזרה שמתבטאת בעיקר ביצירות אמנות, אנחנו נוטים יותר לגלות חמלה. אך בימי מלחמת העולם הראשונה, כאשר כל אירופה הוצתה בלהבות של שנאה, קריאתו של רוזנברג לעזרה לא נשמעה ואף לא הובנה.

באופן מפתיע, גרינג, אף שלא היה אדריכל, השקיע בבניית היכל ההנצחה לזכר אשתו המנוחה קארין יותר מבכל פרויקט אחר בחייו.⁵ אחוזות "קארינהאל" נבנתה ב-1934. הביוגרפים של גרינג הדגישו שהוא הגה בעצמו את רעיון המאוזוליאום ופיקח על בנייתו מההתחלה ועד סופו. היה זה סמלי כי כל אחד מהתאומים השמימיים הפך לאדריכל של בית-המוות האידיאלי בעיניו. בחזרה לילדותו של גרינג. אביו של הרמן גרינג, היינריך ארנסט, היה חייל שנלחם במלחמות של ביסמרק, הקאנצלר שאיחד את גרמניה. היינריך גרינג מונה אחר כך לשופט ונשלח לדרום מערב אפריקה כמושל הראשון של המושבה הגרמנית. אשתו הראשונה מתה בטרם עת והשאירה אותו עם חמישה ילדים, והם גודלו בידי משפחתה. אמו של גרינג, פאני הצעירה, הייתה לאשתו השנייה של היינריך. בזמן לידתו של גרינג שהתה משפחתו בהאיטי, ושם שירת היינריך כקונסול כללי. פאני סברה כי האיטי אינה מקום מתאים ללידה. היא החליטה ללדת את הרמן, בנם השני וילדם הרביעי, באירופה. שישה שבועות לאחר מכן היא גמלה אותו מחלב אם וחזרה בלעדיו להאיטי.

אף על פי שגרינג לא היה יתום, הוא נעזב ונמסר למשך שלוש שנים ארוכות למשפחה אומנת של גברת בשם גראף מהעיר פירת. גרינג היה ילד בודד שנטה להתקפי בכי ולהתפרצויות זעם. כל מאמציה של משפחתו האומנת למלא את מקומה של אמו עלו בתוהו. כאשר שבו הוריו לבסוף לקחתו, הוא זעם, הכה את אמו בפניה ובחזה ופרץ בבכי מר. חשוב להדגיש שהיה זה זיכרונו המוקדם ביותר של גרינג. מן ה"איש הזר" שהיה אביו הוא התעלם לחלוטין.

היום נראה כמעט בנאלי כי אירוע טראומתי כמו היעלמותה של האם עלול להוביל לחסך ביכולת להעניק חום ולקבל אותו. אבל זה לא היה כל כך ברור במאה התשע-עשרה. הוריו של גרינג ייחלו רק לטובתו, ותנאי חייהם הכתיבו כי מוטב לו לגרינג להישאר בבואריה, אך התוצאות היו מרחיקות לכת עבור הילד. אבחונים פסיכולוגיים שנערכו לגרינג בנירנברג חשפו את "אי יכולתו הקיצונית להגיב לדקויות רגשיות ביחסים בין אנשים – להעניק חום, אמפתיה ותמיכה ולקבל אותם".⁶

שיבתם של בני משפחת גרינג למולדתם לא הייתה מוצלחת. ב-1896 עברה מדיניות החוץ של גרמניה שינוי. המשטר לא ראה עוד בעין יפה את גישותיו הליברליות של גרינג האב, והוא התבקש לפרוש לגמלאות טרם זמנו, בהיותו בן 56. המשפחה התבססה בברלין; אף על פי ששירת שנים ארוכות ובמסירות למען המדינה, נאלץ היינריך מעתה להתקיים בדוחק מפנסיה זעומה. חייו החלו להידרדר. הוא הרגיש נרדף בידי תחושת כישלון והטביע את יגונו

באלכוהול. בהדרגה הפך היינריך לשתיין כרוני אשר היה משתכר ובשעות הערב לא היה מסוגל בדרך כלל לתקשר עם אף אחד. נראה שלאב שכמותו לא הייתה השפעה רבה על גרינג הבן. עם זאת, הצליח האב לעניין את בנו בדבר אחד: הוא עורר את אהבתו לצבא ונהג לקחת אותו בימי ראשון לצפות במצעדי ראוה של חיילים.

המצב החמיר עוד יותר כאשר קיבלה משפחת גרינג את הצעתו של חברם הטוב, דוקטור פון אפנשטיין, להשתכן אצלו בטירתו המפוארות בוולדנשטיין ובמאונטדורף לסירוגין. פון אפנשטיין היה סנדקו של גרינג ורופא מיילד במקצועו שעזר לפאני ללדת את אחד מילדיה הגדולים. לפי השמועות, ניהל האציל פון אפנשטיין רומן ממושך עם פאני, והיא הפכה לאם בנו, אלברט גרינג, אחיו הצעיר של הרמן. חייו של היינריך גרינג בוולדנשטיין היו מבזים: נאסר עליו להיכנס למערכת החדרים שנשמרה לאשתו ולמאהב שלה, והיה עליו לישון בחדר שינה צנוע בקומת הקרקע. לגרינג הקטן היה קשה מאוד לקבל את העובדה שאביו "התגלה בסך הכול כבעל נבגד חסר אונים ומושפל".⁷

אחרי לידתו של אלברט, אמו של גרינג "בגדה" בו שוב כאשר שלחה את הילד בן השש ללמוד בפנימייה בעיר פירת. הוא שנא את בית הספר ורצה לחזור הביתה. יום אחד, מוצף בגעגועים למשפחתו, סירב גרינג הקטן לקום ממיטתו. במשך ארבעה שבועות תמימים נשאר הילד במיטתו ושיחק בחיילי העופרת שלו. המחנכים שלחו מכתבי אזהרה להוריו, רופאים בדקו אותו – אך לשווא.

האם הוריו החזירו את בנם המסכן הביתה? מעולם לא עלה בדעתם שהם למעשה התאכזרו אליו. "לטובתו" הם התייחסו אל ילדם הרך בנוקשות "גברית" והענישו אותו בחומרה על אי ציות לכללי המשמעת. "לטובתו" היה עליו לגדול כמו יתום אף על פי שהיו לו שני הורים. שום דבר לא היה יכול לעזור לילד הזה. "הלואי שפירת תישרף", הוא בכה ופילל בחופשות הקיץ. אך פעם אחר פעם נארזו חפציו והוא נשלח בחזרה לפנימייה השנואה.

גרינג היה ילד נבון. מנת המשכל שלו הייתה 138 (להשוואה: מנת המשכל של רוזנברג הייתה 127),⁸ והוא השתייך לאחוזון ה-99. קרוב לוודאי כי בימינו היה זוכה גרינג לטיפול מיוחד. אך בסביבתו חסרת הרגש לא הבחין אף אחד במצוקתו של הילד המחונן: הישגיו בבית הספר היו נמוכים והוא מרד כנגד כל סמכות, אך ללא הועיל. עונשיו החמורים על "התנהגותו הרעה" החריפו כשהוריו החליטו לשלוח אותו לבית ספר קשוח עוד יותר באנסבך. האווירה בפנימייה הייתה בלתי נסבלת, ואחרי זמן קצר ברח משם גרינג ולא חזר מעולם. כאשר הפך מעמדו של היינריך גרינג בוולדנשטיין למגוחך ולבלתי נסבל בעיניו, הוא לקח את משפחתו ועזב למינכן, אך המתח והמאמץ הרב הקשורים

במעבר הזה שברו אותו לגמרי. הוא נפטר ב-1913, זמן קצר לאחר שעזב את וולדנשטיין. מעולם לא הזדמן לגרינג להכיר את אביו בימי תהילתו. הוא היה רגיל להסתכל עליו בבזוז מהול בחיבה. ביום שלפני הלוויה, כאשר עבר גרינג על המסמכים של אביו, הוא הבין בפעם הראשונה מה רם היה מעמדו בשנות שירותו כמושל קולוניאלי. שנים רבות לאחר מות אביו עדיין זכר גרינג בכאב את אותן תחושות אשמה מייסרות שאחזו בו בזמן ההלוויה. מעל לקבר הפתוח הוא בכה על כך שנכשל ליצור כל סוג של יחסי קרבה עם אביו.⁹

היה זה צירוף מקרים משמעותי מאוד שילדותם של התאומים השמימיים התאפיינה באובדן אמם בגיל הרך, ובחוסר תקשורת עם אבותיהם המכובדים אך המתוסכלים מהחיים. מעמד האבות בשתי המשפחות תאם את אבחנתה של לונדסטד, כי "לרוב, אביו של בן מזל גדי הוא אדם מכובד במשפחתו, אך אינו נגיש ואינו מעורב במבנה המשפחתי".¹⁰ יתרה מזאת, התייחסה לונדסטד גם למאפיין חשוב נוסף שבלט במפותיהם של גרינג ורוזנברג – היבט של ריבוע בין השמש ליופיטר (כלומר, השמש יצרה זווית של 90° עם יופיטר במפותיהם של התאומים השמימיים). על פי לונדסטד, ילד כזה נולד בדרך כלל במשפחה שבה האב אינו מתייחס לעצמו כראוי. יתר על כן, "הילד עלול לגלות אדישות כלפי אביו או לא לתקשר עמו היטב ... במקרים מסוימים נעלם האב במהלך ילדותו".¹¹ אכן, היה זה תיאור מדויק להפליא של שני האבות השבורים, היינריך גרינג השתוי וולדמר רוזנברג המנותק שנכשלו ביצירת קשר עם בניהם!

בנוסף לכך, היקי מזהירה כי ההיבט המאתגר הזה עלול לגרום לנטייה לראוונתנות ולשיפוט לקוי שיובילו ל"גאוונתנות יתרה ולתשוקה להגיע לפסגה בלי להשקיע שום מאמץ בדרך אליה".¹² שיעור החיים של אנשים כאלה הוא "להתחיל להבין שאם הם ייטלו אחריות על מעשיהם, ייענה העולם ויתחיל לפעול איתם במקום לצאת נגדם".¹³ רוזנברג וגרינג לא היו מודעים לאזהרות כגון אלה. חייהם התנהלו ללא שום ניסיון מצדם להבין את עצמם. כגדיים טיפוסיים, הם טיפסו מעלה, מעלה, מעלה. הם נלחמו בעולם כדי לזכות בתהילה. באשר למהות התהילה, שאלה שכזאת לא הטרידה אותם. עמוק בתוך ליבם, כמו פיטר פן וכמו חבריו היתומים, הם נשארו אסירים בידי ילדותם האומללה בארץ לעולם-לא.

בהגיע גיל ההתבגרות, נרשם גרינג בגיל 12 לאקדמיה הצבאית לנוער בעיר קרלסרוהה. בהדרגה הוא החל להזדהות עם צוערים אחרים ולפתח את אהבתו לצעוד כתף אל כתף בשורות חיילים. הרעות בין החיילים תפסה את מקומה של משפחתו החסרה והקנתה לו את תחושת ביטחונו האישי. ערכי החובה והנאמנות היוו תחליף לאמפתיה החסרה. מאוחר יותר הוא שיבח את

הנאמנות באחד מנאומיו, "רק בנאמנות עיוורת בין איש לרעהו נתגבר על כל קשיינו"¹⁴.

במשך ארבע השנים הבאות התגורר גרינג הרחק ממשפחתו. הוא סיים את האקדמיה בגיל 16 ואחר כך המשיך לבית ספר לקצינים ליד ברלין. ב-1912 הוא הועבר לגדוד חיל הרגלים מספר 112 של הנסיך וילהלם.

בזמן שגרינג מצא את מקומו כצוער, היה רוזנברג תלמיד טוב בגימנסיה הריאלית הגרמנית "Petri Realschule", והתעניין בנושאים רבים ומגוונים. בנוסף לתשוקתו לקריאה ולהתעניינותו בפרהיסטוריה ובאמנות, הוא אהב גם שייט בקיץ וגלישה בשלג בחורף. רוזנברג ניחן בכישרון אמנותי, ומורו לציור עודד אותו לשוטט עם מחברת הרישומים שלו ברחובות העתיקים של רוואל. הוא חלם להיות צייר ועד סוף ימיו הצטער על כך שלא בחר בקריירה זו.

רוזנברג היה נער נבון ופיקח, ומנעוריו נמשך לפילוסופיה ולהיסטוריה. בגיל 15 הוא התאהב בספרו של יוסטון סטיוארט צ'מברליין "יסודות המאה התשע-עשרה". הספר הזה, שהיווה תעמולה רבת עוצמה לעליונות הנורדית ולאנטישמיות, הטעין את רוזנברג במיתוס של השתייכות לגזע העליון מצד אחד, ומצד שני הרעיל אותו בשנאה לאלה שכביכול היו "האחראים" לאומללותו. מאותו הרגע הוא הפסיק לחשוב על בעיותיו האישיות והחל לעסוק בבעיות של "הרוח האומית". בגיל שבו בחר גרינג להזדהות עם רעיו לצבא, התחיל רוזנברג להזדהות עם הלוחמים הטבטוניים המיתולוגיים.

בגיל 17 התקבל רוזנברג ללימודי אדריכלות באוניברסיטה הטכנית בריגה וכעבור זמן מה עבר לאוניברסיטה במוסקבה. תקופת האוניברסיטה שלו החלה כתקופה המבטיחה ביותר בחייו. הישגיו היו טובים והוא אף נישא לאשתו הראשונה, הילדה. אולם תקופת האושר הייתה קצרה ביותר. במהרה שוב החלו החיים סביבו להתפורר. מלחמת העולם הראשונה, המהפכה הבולשביקית ומלחמת האזרחים זרעו שנאה והרס ברוסיה. בנוסף, כאילו שצפייה בכל הכאוס הזה לא הספיקה, עמד המוות ליטול ממנו את היקר לו מכול: אשתו הצעירה חלתה באופן אנוש.

למרות כל הבעיות הללו, בינואר 1918 השלים רוזנברג את לימודיו. פרויקט הסיום שלו זכה לציון גבוה ובאוניברסיטה הציעו לו להישאר ולעבוד כמדריך. אך מסיבות בלתי ידועות, בהגיעו לפרשת דרכים זו, סירב רוזנברג למשרה המוצעת. שבועיים לאחר מכן כשפלו הגרמנים לאסטוניה, הוא חזר לרוואל וקיבל בברכה את השלטון החדש. רוזנברג רצה להתנדב מיד לצבא הגרמני, אך בקשתו נדחתה כיוון שעקב אזרחותו הרוסית הוא לא נחשב לגרמני. ימי השמחה שלו בתקופת השלטון הצבאי הגרמני ברוואל היו קצרים. בנובמבר

1918 הוכרזה הפסקת אש; הכוחות הגרמניים נסוגו מהמחוזות הבלטיים, והרייך גסס. דמעות זלגו מעיניו של רוזנברג כששמע את החדשות הללו והוא החליט לעזוב את ארץ מולדתו "כדי להגיע אל ארץ אבותיו". ביומו האחרון לפני שעזב את רוואל נשא רוזנברג את אחד הנאומים הפומביים הראשונים שלו ובו תיאר את היהדות והבולשביקיות כסכנה לגרמניה.¹⁵ כבר מאותו נאום מר שהושפע משנאה ומדחף לנקמה ניתן היה לחזות הרבה ממאפייני חייו העתידיים.

יעדו המיידי של רוזנברג היה ברלין. הוא שלח מכתב לאדריכל ברלינאי ידוע, ברנס, וקיבל ממנו הזמנה לכבית לבקר בביתו. אך בפתאומיות וללא שום הסבר החליט רוזנברג לבטל את הביקור. משהו באווירה של ברלין שינה את תוכניותיו. עבור המהגר הרוסי, שחיפש נואשות אחר הזדהות עם העם הגרמני היוו ימים אלו פרשת דרכים מכריעה. כשצפה בחיילים הגרמניים המובסים שצעדו לאורך שדרת אונטר דן לינדן (Unter den Linden) לקראת שחרורם מהשרות הצבאי, הרגיש שכל חלומותיו נגזלו ממנו. "תמונה זו אף פעם לא נשכחה ממני", כתב בזיכרונותיו.¹⁶ אף על פי שמספר ימים סוערים אלה היו רק אפיזודה קצרה בחייו של רוזנברג, הם השפיעו בצורה מכרעת על עתידו כיוון שבימים "אבודים" אלה הוא ויתר על הרעיון להיות אדריכל.

במקרה, הפכו הימים הספורים האלה בברלין של דצמבר 1918 לקריטיים גם בחיי גרינג, שלכאורה לא אמור היה להימצא בעיר הזאת. אחרי המלחמה הוא רצה לחזור הביתה למינכן, אך בימים הטורפים ההם האפשרות היחידה שעמדה לפניו לחזור לביתו הייתה דרך ברלין. כמו רוזנברג הוא הסתובב בעיר ללא שום מטרה מוגדרת. כך יצא כי בשל עיכוב זה נשא גרינג את אחד מנאומיו הפומביים הראשונים והחשובים שלו. זה קרה באולם הפילהרמוני שאליו הגיע במקרה כאשר נודע לו על אסיפה גדולה שאורגנה על ידי שר המלחמה, גרל ריינהרד (Reinhardt).

עד אז כבר הספיק גרינג להיות לוחם ותיק. הוא החל את הקריירה הצבאית שלו כסגן חדור מוטיבציה בחיל הרגלים. אבל במהרה הוא גילה שהמלחמה טומנת בחובה לכלוך, בוץ וכאב. כבר אחרי מספר שבועות בשוחות חלה גרינג בדלקת ריאותמטית והובהל לבית החולים. המחלה הצילה אותו מהמשך שירותו בחיל הרגלים: בתום האשפוז הוא הועבר על פי בקשתו לחיל האוויר. במשך ארבע השנים הבאות, בזמן שרוזנברג הצטיין בלימודיו באוניברסיטה, הצטיין גרינג כטייס קרב. תחילה הוא הפך לתצפיתן אווירי, אחר כך לטייס (1915), לטייס קרבי (1916) ובסוף ל"אלוף הפלות" (Ace) – כינוי לטייס קרב שהפיל לפחות חמישה מטוסים בקרבות אוויר. ב-1918, כאשר קיבל רוזנברג את הדיפלומה שלו, הפך גרינג למפקד הטייסת המהוללת של הברון

מנפרד פון ריכטהופן. גרינג התאהב באוויר עד כדי כך שבגישה המגלומנית האופיינית לו היה אומר, "נדמה לי שאני חי רק כאשר אני נמצא למעלה באוויר, ואז כשאני מביט למטה על האדמה אני מרגיש כמו אל קטן".¹⁷

גרינג הצטיין בתפקידו כמפקד הטייסת זוכה לעיטורים רבים על גבורתו. הוא סיים את המלחמה אפוף הילה רומנטית של גיבור. אך בהגיעו לברלין של שלהי 1918, הוא נדהם לשמוע מפיו של הגנרל שלו את הפקודה החדשה אשר ציוותה על כל הקצינים להסיר את דרגותיהם ואת עיטורי הגבורה שלהם. לא רק שכל חלומותיו נגזלו אלא גם עיטוריו ודרגותיו. לקראת סוף דבריו של גנרל ריינהרד, גרינג, לבוש במדיו הייצוגיים על כל עיטוריהם, היה כבר בדרכו לבמה. ניתן היה לחזות הרבה מהמשך דרכו לפי נאמו החריף:

"אני מבקש כאן הערב מכולכם לטפח בלבכם את השנאה, שנאה תהומית ויוקדת, כלפי החזירים האלה שפגעו בעם הגרמני ובמסורתו. יבוא היום ונגרש אותם מגרמניה. היכוננו ליום הזה. אגרו כוחות ליום הזה. פעלו למען היום הזה."¹⁸

בכך "בחר גרינג להצטרף לאלה שהקדישו את חייהם למטרת ההרס של הרפובליקה הגרמנית".¹⁹ אף על פי שמאוחר יותר הוא קיבל הצעה לתפקיד צבאי חדש, סירב גרינג בדומה לרוזנברג להמשיך בקריירה הקודמת שלו. רוזנברג מעולם לא שכח את התמונות העצובות של ברלין המובסת, וגרינג מצדו זכר תמיד כי "המסע הביתה היה הרגע האומלל ביותר בחיי".²⁰

צירוף המקרים הבא נראה אפילו עוד יותר מוזר: אחרי ברלין המשיכו שני התאומים השמימיים למינכן. אמו של גרינג התגוררה שם. אבל רוזנברג? מה היה לו לחפש שם? רוזנברג מעולם לא הסביר זאת. על פי דבריו, החיים פשוט הובילו אותו לעיר הזאת.

במינכן, הצטרפו גרינג ורוזנברג לחוגים מחתרתיים בעלי גוון פוליטי לאומני (Frei Corps ו-Thule בהתאמה). מדהים, אבל דווקא במינכן, היטלר, שהחל מיולי 1921 הפך למנהיג הבלתי מעורער של מפלגתו, בחר בשניהם לתפקידי המפתח ומינה אותם להיות אחראים לארגון התעמולה ולצבאה. רוזנברג הפך לעורך העיתון הנאצי המוביל, "Völkische Beobachter" (VB); וגרינג – למפקד הס"א ("פלוגות הסער" או "החולצות החומות"). בכך היו גרינג ורוזנברג מעין ידו הימנית וידו השמאלית של היטלר בתחומי צבא ואידיאולוגיה.

היסטוריונים מאוחרים של הנאציזם תוהים אילו נסיבות הובילו את רוזנברג, האדריכל הצעיר, לראות את ייעודו במפלגה הנאצית. ההיסטוריון יואכים פסט סבר כי היו אחראים לכך מספר צירופי מקרים סתמיים. אחד

ההסברים הפופולאריים ביותר ל"אקראיות" הזאת בחייו של רוזנברג הוא כי "הייתה באופיו חולשה שאפשרה לו להיות מונהג או מובל בצורה כמעט בלעדית בידי לחצים חיצוניים שרירותיים".²¹

בדומה נראה היה כי הרקע המשפחתי של גרינג ועברו הצבאי המפואר לא התאימו לקריירה הפוליטית הנאצית. ו. פרישהאואר כתב: "רק לעתים רחוקות התמיד גרינג בדרך שבחר בה. הוא הובל בידי השפעות חיצוניות, פגישות מקריות ואירועים בלתי צפויים אשר היו תמיד חזקים ממנו."²²

רוזנברג וגרינג סברו בעצמם כי כניסתם לפוליטיקה הייתה מקרית. במינכן של 1919 רוזנברג היה זר שהתפרנס מעבודות מזדמנות. נדמה היה כי הוא התחיל כבר להתרגל לשגרה זו, אך הגורל כאילו "ארב לו מעבר לפינה". זה קרה כשביום בהיר אחד תשומת לבו נמשכה לשם מוכר שהיה רשום על אחת מדלתות הבתים – היה זה שמה של אחת הידידות של אשתו. רוזנברג שמח מאוד כשהצליח להיפגש עמה. בשיחתם הוא הזכיר, בין השאר, את רצונו לכתוב על חוויותיו כמהגר רוס. הידידה ייעצה לו לפנות לדיטריך אקרט, משורר ואידיאולוג אנטישמי שערך אז את "Volkischer Beobachter". על פי רוזנברג, מילותיו הראשונות לאקרט היו "האם אתה יכול להשתמש בלוחם נגד ירושלים?" אקרט צחק, "בוודאי!"²³

בבית הכלא של נירנברג, כאשר ביקש הפסיכולוג ד"ר גילברט מגרינג להסביר מדוע בחר בפוליטיקה, סיפורו דמה להפליא לזה של רוזנברג: "... אני משוכנע כי הייתי מצליח טוב יותר מהאדם הממוצע בכל עבודה שהייתי עוסק בה. אך אינך יכול להבין את גורלך. הוא תלוי בפרטים קטנים כל כך. לדוגמה, הדבר הקטן שמנע ממני להיות בונה חופשי. ב-1919 הייתי צריך להיפגש עם מספר חברים כדי להצטרף לבונים החופשיים. בזמן שחיכיתי לפגישה, ראיתי בלונדינית יפה חולפת לידי והתחלתי איתה. ובכן, מעולם לא הצטרפתי לבונים החופשיים. לולא הייתי יוצא עם אותה בלונדינית באותו יום, היה זה בלתי אפשרי עבורי להצטרף למפלגה הנאצית ולא הייתי נמצא כאן היום."²⁴

על פי תאומים שמימיים אלה, פגישה מקרית עם ידידה של אשתו הביאה את רוזנברג לאקרט, ודרכו להיטלר, והייתה זו פגישה מקרית עם בלונדינית יפה אשר הביאה את גרינג למפלגה ולהיטלר.

בעיני שניהם, התחברותם להיטלר הייתה החזקה ביותר בחייהם. רוזנברג נזכר כי נמשך להיטלר לראשונה ב-1919 כאשר ראה אותו נואם באסיפה. "ראיתי לפניי חייל גרמני קרבי שיוצא למאבק הזה באופן גלוי ומשכנע,

והוא סומך אך ורק על עצמו באומץ לב של אדם חופשי. זה מה שהביא אותי אל אדולף היטלר כבר לאחר חמש-עשרה הדקות הראשונות.²⁵

הייתה זו אהבה פוליטית ממבט ראשון. רוזנברג הפך לאחד מהחברים הראשונים במפלגה הנאצית. בדומה לו השתייך גם גרינג לאותו קומץ זעום של "לוחמים ותיקים" שהחלו את דרכם בנציונאל-סוציאליזם מרגע ייסודו והצליחו להיצמד להיטלר עד לימיו האחרונים. על פי גרינג, הוא פגש את היטלר באקראי בנסיבות שהזכירו את אלה של רוזנברג. מבחינה פוליטית התאהב גרינג בהיטלר ממבט ראשון כאשר שמע אותו נואם באחת האסיפות במינכן. "השכנוע בקע מגרונו כאילו יצא מתוך נפשי", אמר גרינג מאוחר יותר. ללא הרהור נוסף הוא סידר מיד פגישה עם היטלר. באותה פגישה ב-1922, נטל גרינג את ידו של היטלר ואמר לו בחגיגות, כמו בטקס ברית הנישואים, "אני מפקיד את גורלי בידך לטוב או לרע... בזמנים טובים ובזמנים קשים... אפילו אם מדובר בחיי".²⁶ תנועתו של היטלר הייתה בעיקר תנועתם של חיילים משוחררים, ולכן, עמדו השכלתו האקדמית ועיסוקיו האינטלקטואליים של רוזנברג בניגוד מובהק להשכלתם הדלה של שאר מקימי המפלגה הנאצית. מונע בידי אידיאלים גזעניים, שאפתנות וכוחניות, היה רוזנברג האיש הנכון לארגן את התעמולה הנאצית. ספרים, מאמרים וקונטרסים זרמו ממנו ללא הרף. כולם נטפו טינה ומרירות, כולם השמיצו בשנאה פנאטית את הכול, החל מהיהודים וכלה בבורסה... ארנסט האנפשטנגל תיאר את השפעתו של רוזנברג באותה תקופה:

"במהרה גיליתי שהוא [היטלר] היה שבוי לגמרי בקסמיו של רוזנברג... הוא היה עושה-צרות אנטישמי, אנטי בולשביקי, אנטי דתי, ונראה היה כי היטלר התפעל מיכולותיו כפילוסוף וכסופר והעריך אותו מאוד."²⁷

ב-1923 החליף רוזנברג את אקרט כעורך הראשי של ה-VB. בהיותו אחראי על העיתון היחיד של המפלגה, הוא הצליח להביא לעלייה חדה בתפוצתו.

בנוסף להיותה של התנועה הנאצית מפלט לרגשותיו הפגועים, מצא בה רוזנברג גם סגנון צבאי מרתק שקסם לו מילדותו. בדומה לגרינג הוא התאהב במדים, בעיטורים ובדרגות. על שולחנו היה תמיד מונח אקדח שהוצג לראווה בגאווה. לעתים שני התאומים השמימיים לא יכלו להבדיל בין אפקט תיאטרלי ובין עוצמה אמיתית. גרינג היה ידוע כמי שנהג להחליף את מדיו ואת חליפותיו חמש פעמים ביום, ונהנה מאוד להציג לראווה את האקדחים ואת המדליות שלו. רוזנברג היה זכור כאיש ש"נהנה עד מאוד מתצלומי הענק שלו שהופיעו על עטיפות ספריו, תמונה שונה בכל פעם".²⁸

היטלר מצא ברוזנברג אדם שהתאים לתפקיד האינטלקטואלי של "הכוהן

הגדול" של "הגזע השליט". ברם אין זה די במנהיג או בכוהן כדי להקים אימפריה. הוא היה זקוק גם לגיבור טבטוני. היה זה סמלי שמכל החיילים הגרמניים, דווקא תאומו השמימי של רוזנברג, גרינג, הפך להתגלמות חלומותיו של רוזנברג.

יהיה זה מוגזם לומר כי גרינג הצטרף למפלגה הנאצית במקרה או בלית ברירה. לאחר שהייתו הקצרה במינכן ב-1918 הוא הרגיש כי מסוכן מדי להישאר בעיר שבה קיצוניים מימין ומשמאל עסקו בחיסולים ובטיהורים הדדיים. גרינג עזב את מינכן ובאביב 1919 הוא כיכב כבר כטייס במופע ראויה בדנמרק ובשוודיה. התעופה האזרחית הייתה אז בחיתוליה, והובטחה לגרינג קריירה מסחררת בתחום זה. אבל צירוף מקרים נוסף הפעיל את שרשרת האירועים שהניעה את גרינג לחזור למינכן. הוא התאהב באישה נשואה, זאת שעתידה להיות אשתו הראשונה, הברונית קארין פון פוק-קנצוב, ונסיבות משפחתיות מורכבות הפכו את שהייתו בשוודיה לבלתי אפשרית. למזלו, בדיוק באותה תקופה אישרה אוניברסיטת מינכן את קבלתו כסטודנט מן המניין, וב-1921 חזר גרינג למינכן כדי ללמוד היסטוריה ומדעי המדינה.

בימים שבהם פגש גרינג לראשונה את היטלר היו לו סיכויים טובים לקבל תואר ולהפוך לאיש אקדמיה. אך הוא היה חסר סבלנות, וההתלהמות הצבאית של הנציונאל-סוציאליסטים קסמה לו יותר מהלימודים השקדניים באוניברסיטה. הוא רצה להרגיש כמו "אל קטן". היטלר העניק לו את ההזדמנות הזאת, ותוך זמן קצר הפך גרינג כמפקד הס"א את פלוגות הסער הבלתי מנוסות לכוח רב-עוצמה בשירותו של היטלר.

לאחר פגישותיהם "המקריות" עם היטלר, חלקו שני התאומים השמימיים אותו חלום להפוך למלכים של האימפריה הגרמנית הגדולה הנשלטת בידי אליטה גזעית. ההכרה הבלתי מסויגת של היטלר ב"כוהן הגדול" רוזנברג וב"גיבור המלחמה" גרינג ניפחה את יהירותם העצומה בלאור-הכי מעבר לכל פרופורציה. בתנועתו של היטלר מצאו שניהם סוף-סוף את סוג היחסים האידיאלי שחיפשו כל הזמן: הם שמרו אמונים למנהיגם, והוא העניק להם בתמורה את תחושת העוצמה הבלתי מוגבלת שייחלו לה. לשניהם הובטח עתיד של שליטים כול-יכולים שיחרצו את גורלם של כל השאר.

הוריו של היטלר מתו בצעירותו והוא ידע "למלא את תפקיד האם" עבור התאומים השמימיים היתומים האלה. הוא הרשה להם לחוות מצב סימביוטי עם "דמות האם" ועודד אותם לחוות רגשות נרקסיסטיים אשר כה הכרחיים להתפתחותו הנורמאלית של ילד בתקופה המוקדמת בחייו. מחד גיסא, הוא טיפח את היהירות שלהם בקנותו את נאמנותם בהבטחות למנות אותם "לירשי

עצר". מאידך גיסא, הוא סירס אותם בדרשו מ"לדיו" להישמע לו ללא עוררין. באחד מרגעי הצלילות הנדירים שלו התוודה גרינג: "מערכת היחסים הזאת [עם היטלר] הפכה עבורי לזנות נפשית מוחלטת".²⁹ עם זאת הוא סבר כי המחיר ששילם תמורת הזנות הזאת היה שווה:

"רק נסה להיות במשך שתי-עשרה שנים תמימות נסיך הכתר אשר תמיד נאמן למלך, לעתים לא תומך במדיניותו, אך חסר יכולת לשנות דבר, וכל זה בידיעה שבכל רגע ורגע תוכל להפוך למלך ולרשת את הממלכה כולה."³⁰

בסופו של דבר היה רוזנברג, ולא גרינג, זה שהתמזל מזלו להתמנות ליורש העצר הראשון כבר ב-1923.

שתי סצנות אופייניות מהתקופה הזאת מתארות את אוירת המפגשים הראשונים של תאומים שמימיים אלה. סצנה אחת היא של בית בירה פופולארי, ובו ערב ערב בשנת 1923 היה נשמר שולחן ענק לאורחים קבועים מהמפלגה. ליד השולחן הזה התאספו בדרך כלל רוהם, אקרט, רוזנברג, האנפשטנגל, דרקסלר וזוג הגרינגים. הם היו צורכים כמויות אדירות של בירה והיו דנים בעתיד המפלגה. הסצנה השנייה מובאת מהווילה של הגרינגים, ושם היטלר, הס, רוזנברג, אקרט, אסר, האנפשטנגל, רוהם וגנרל לודנדורף היו מתאספים מדי ערב כדי ליהנות מהאירוח מסביר הפנים של קארין גרינג וכדי לתכנן את ניסיון ההפיכה – "פוטש במרתף הבריה", מרידה שנועדה להשתלט על מדינת בוואריה ומשם על גרמניה כולה.

תוכניתו של היטלר, אז מנהיג מפלגה קיצונית קטנה ועדיין לא מוכרת מחוץ לבוואריה, הייתה להעמיד את החוגים הלאומניים שהיו חזקים במיוחד במדינה זו במצב שייאלצו לפעול כנגד השלטון המרכזי. ב-8 בנובמבר 1923 החליטו היטלר והמפלגה שלו לפלס את דרכם בכוח לאסיפה פוליטית של מפלגות הימין בבית הבירה במינכן. הם חטפו בני ערובה והשיגו באיומים את ההסכם שלפיו יצטרפו מנהיגי הימין לפוטש ויצעדו לברלין כדוגמת צעדת מוסוליני לרומא. שני התאומים השמימיים עמדו לצדו של היטלר כיוזמים וכמנהיגים של הפוטש. מאוחר יותר טען רוזנברג כי הוא היה אחראי לתכנון האסטרטגיה של חטיפת בני הערובה ואילו גרינג היה אחראי לביצועה של המשימה.

ססיל תיאר את ההתחלה הסוערת של אותו אירוע דרמטי:

"בערך ב-8:30 פרץ גרינג עם אנשי הס"א החמושים מכף רגל ועד ראש. היטלר, רוזנברג וגראף פילסו את דרכם לבמה, ונצרות אקדחיהם היו משוחררות."³¹

למחרת היום ארגנו המורדים צעדה למרכזה של מינכן. צילום אחד

מרשים במיוחד הנציח את גרינג ואת רוזנברג צועדים יחד בשורות הראשונות: גרינג ממוקם בשורה הראשונה לצדו של היטלר, רוזנברג צועד בשורה השנייה בדיוק ביניהם. בסופו של דבר הותקפו הצועדים במטח אש ממחסום משטרתי והפוטש נכשל. מנהיגיו היו במנוסה. במהלך הצעדה נפצע גרינג קשה מפגיעת כדור בירכו ומצא מסתור בבית סמוך שהתגוררו בו שתי אחיות יהודיות בשם באלין. בזמן המלחמה הן הוכשרו כאחיות רחמניות. למרות התנגדותן לנאצים הן טיפלו בגרינג במיומנות ובמסירות ולא הסגירו אותו למשטרה. זמן קצר לאחר האירוע נאלץ גרינג לצאת לגלות ולשהות מחוץ לגרמניה במשך ארבע שנים עד להכרזת חנינה כללית. היו אלה שנים אומללות למדי בחייו: על מנת לשכך את כאבו מפציעתו, היו רופאיו מזריקים לו מורפיום מדי יום. כתוצאה מכך, התמכר גרינג לסמים, וכדי להיגמל נאלץ להתאשפז פעמיים בשנים 1925-1926 בפעם הראשונה בבית חולים לחולי נפש ובפעם השנייה במוסד סגור לחולי נפש מסוכנים בשוודיה. ממקום גלותו התלונן גרינג על בידודו ועל פעילי מפלגתו שסירבו לאשר לו תמיכה כספית ואף מחקו את שמו מרשימת חברי המפלגה. לפי האנפשוטנגל, היה דווקא רוזנברג זה שמחק את גרינג מהרשימה.³² היה זה קוריוז שכמוהו כגרינג, הצליח גם רוזנברג לחמוק ממעצר הודות לרחמים של אישה מבוגרת שנתנה לו מסתור בביתה. אף על פי שלא יצא לגלות, נאלץ רוזנברג במשך ארבע השנים הבאות להישאר במחתרת, להסתתר, להעתיק לעתים את מקום מגוריו ואפילו לברוח מדי פעם לאוסטריה. היטלר לעומת זאת נעצר מיד. בנסותו להציל את המפלגה הוא כתב לרוזנברג: "רוזנברג היקר, מעכשיו הנהג את התנועה".³³ בעקבות זאת, עד סוף יולי 1924 הנהיג רוזנברג את המפלגה הנציונאל-סוציאליסטית שהוצאה אל מחוץ לחוק.

מדוע רוזנברג כמנהיג המפלגה ניסה לפגוע בגרינג? אולי כיוון שהוא ראה בו את המתחרה היחיד לתפקיד יורש העצר? או אולי הייתה זו נקמה, כיוון שכתביו של רוזנברג "שימשו לא פעם מטרה ללעגו של גרינג"?³⁴ עכשיו הגיע תורו של רוזנברג להכות בחזרה. תחילה הוא הכניס את שמו של גרינג לרשימה הלא-פעילה, ואחר כך סילק אותו סופית מן המפלגה. מאוחר יותר, נוכח רוזנברג לדעת כי פרשה זו הובילה לעימות מתמשך עתידי בינו ובין גרינג.

בדומה לגרינג, לא טעם רוזנברג מעולם את מתק התהילה שאפפה את תפקידו המיוחל. מאוחר יותר היטלר אפילו התחרט על כך שמינה את רוזנברג לתפקיד כה בכיר ומעולם לא הזכיר יותר את העובדה הזאת. גם גרינג נהג להכחיש מאוחר יותר את דבר מנהיגותו הזמנית של רוזנברג, ו"ביטא בעקביות ולעתים קרובות את עוינותו כלפי רוזנברג".³⁵

מנהיגותו הקצרה של רוזנברג הוכחה ככישלון. שני התאומים השמימיים

היו כנטע זר במפלגה כיוון ששניהם הצטרפו לפוליטיקה אך ורק בזכות הערצתם להיטלר. כבר לפני הפוטש הספיק גרינג להסתכסך עם הגרעין הבווארי של ההנהגה הנאצית ולהיות מנודה על ידם. הוא מצדו נהג לבוז בהפגנותיו לחבורה הקיצונית הזאת. עתה הגיע תורו של רוזנברג להיקלע לסכסוך גלוי עם אותם המנהיגים הנאציים כמו אסר, שטרייכר ואמאן. בדומה לגרינג, הפך רוזנברג למבודד במשך כל תקופת מנהיגותו הקצרה.

במשך כל ימי הנהגתו הרשמית של רוזנברג שררה ביחסים בינו ובין היטלר דואליות מסוימת. מחד גיסא, ראו מספר חוקרים של אותם הימים את רוזנברג כ"כוח המניע מאחורי הקלעים" וכמה מהם אף הכריזו כי "היטלר מצווה את מה שרוזנברג רוצה!"³⁶ מאידך גיסא, שרר מתח רב ביחסים בין היטלר ורוזנברג על רקע חוסר הפופולאריות של רוזנברג כמנהיג. ב-1924 נאלץ רוזנברג להתפטר לא רק מתפקידו כמנהיג המפלגה, אלא גם מעריכת ה-VB. בתחילת שנת 1926, בשעה שגרינג היה מאושפז בכפייה במוסד לחולי נפש, נאסר רוזנברג וריצה עונש מאסר לחודש בכלא. הייתה זו אחת מהתקופות המדכאות ביותר בחיי שני התאומים השמימיים. שניהם היו אנשים נשואים – רוזנברג היה נשוי בפעם השנייה – והיו זקוקים לכסף ולהכרה. מ-1924 עד 1926 אף לא אחד מהם השיג את מבוקשו.

העניינים החלו להשתנות לאחר הענקת החנינה הכללית לכל המורדים. בעקבות התערבותו של היטלר חזר רוזנברג להיות העורך הראשי של ה-VB ומעמדו במפלגה שוקם אף על פי שיחסיו עם היטלר מעולם לא חזרו להיות כפי שהיו. גם אם הפיהרר היה זקוק עדיין לרוזנברג, הוא חדל לאהוב את האדם שאת כתרו זכה לחבוש לזמן רגעי.

באותם הימים חזר גם גרינג למינכן; גם לו היה קשה לשקם את מעמדו במפלגה – תפקידו כמפקד הס"א נתפס בידי אחר ואילו רוזנברג עשה את כל מה שביכולתו כדי להרחיק אותו מהמפלגה. גרינג נאלץ לחפש את מקומו בתחום המסחר, ועבד בברלין כנציגה של חברת BMW. רק לאחר שהתייצב מצבו הכלכלי הוא שב ופנה להיטלר והוזמן על ידו לחזור להנהגת המפלגה. המאפיין הבולט בפעילות המפלגתית המחודשת של גרינג ורוזנברג היה ששניהם המשיכו להרגיש את נאמנותם האישית להיטלר אך לא למפלגה.

ביריבו המר רוזנברג, נקם גרינג את נקמתו מאוחר יותר בעת שתאומו השמימי קיווה להתמנות לתפקיד שר החוץ. גרינג, כמפקד הגסטאפו דאז, הצליח למנוע את המינוי. אנשי הגסטאפו עצרו את עוזרו האישי של רוזנברג ושחררו אותו רק כעבור שבוע, בהסבירם כי "למעשה הם חיפשו את רוזנברג."³⁷ הייתה זו אזהרה חד-משמעית לרוזנברג שלא להתמודד על התפקידים הבכירים

בממשלה. בסופו של דבר, מונה ריבנטרופ לתפקיד שר החוץ. היה זה צחוק הגורל שאותו ריבנטרופ הפך לאדם השנוא ביותר על התאומים השמימיים. יתרה מזאת, שניהם תיעבו כל כך את מדיניותו המטורפת עד כי התקרבו זה לזה והחלו לגלות חיבה מסוימת איש כלפי רעהו.

ב-1927 החליט היטלר להשתלט על גרמניה בדרך פרלמנטארית, ובמהרה החלו גרינג ורוזנברג לצבור כוח פוליטי רב. שניהם עברו ממינכן לברלין ונבחרו לרייכסטאג מטעם המפלגה הנאצית. קשה להעלות על הדעת מה רב היה מספר המשרות, התפקידים, המינויים והעיתורים שזכו להם כל אחד מהתאומים השמימיים בנפרד בין השנים 1927-1943. עם עליית היטלר לשלטון נתמנה גרינג לשר הפנים של פרוסיה ולאחר מכן לראש ממשלתה. בתפקיד זה הוא הקים את "משטרת המדינה החשאית" הידועה כגסטאפו. בנוסף לכך זכור גרינג בתפקידו העיקרי כמפקד הלופטוואפה, חיל האוויר הגרמני. בין תפקידיו הרבים שימש גרינג גם "ממונה על הציד ועל היערנות בגרמניה". מ-1936 הוא הופקד על "תכנית ארבע השנים" וקיבל סמכויות דיקטטוריות בתחום הכלכלה והמשק הגרמני. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, ב-1939, הוכרז גרינג כיוורשו של היטלר וכאיש מס' 2 בהירארכיה הנאצית. ביולי 1940 העניק לו היטלר תואר ייחודי – "רייכסמארשל" ועיטור ייחודי לא פחות – "הצלב הגדול של צלב הברזל".

גם רוזנברג לא קופח על ידי היטלר. בשנת 1933 הוא הוכרז כמנהיג יחסי החוץ של המפלגה הנאצית. בשנת 1934 מינה אותו היטלר לתפקיד המנהיג הרוחני ("רייכסלייטר") של המפלגה, הממונה על החינוך הפילוסופי. בשנת 1940 מונה למנהל "בית הספר הגבוה" שבו קיבלו פקידים נאצים חינוך אידיאולוגי. כל אותה תקופה המשיך רוזנברג לערוך את עיתון ה-VB ולפרסם אינספור מאמרים וספרים וביניהם – "המיתוס של המאה העשרים" שנחשב אז לשני בחשיבותו לספרו של היטלר – "מיין קמפף". יתר על כן, הוא הוכרז כזוכה הראשון בפרס גרמני לאומי (תחליף נאצי לפרס נובל). לאחר מבצע ברברוסה בשנת 1941 שבמהלכו נכבשו שטחים נרחבים של בריה"מ, מונה רוזנברג לתפקיד השר הממונה על ניהול השטחים הכבושים במזרח. ב-1942 הוא הפך ל"ממונה על שימור הפילוסופיה הנציונאל-סוציאליסטית של המפלגה ושל המדינה".

לא מן הנמנע, שהטרגדיה האמיתית של רוזנברג הייתה בכך שהוא אכן האמין כי גדולתו וייחודו אפשרו לו לשחק בגורלותיהם של מיליוני אנשים. זמן קצר לפני ההתקפה על בריה"מ הוא התוודה ביומניו על רגשותיו בנוגע לעתידו כשר האחראי על השטחים הכבושים במזרח: "אם מסתכלים על זה באופן

מעשי, הפיהרר הפקיד בידיי את גורלה של היבשה שאוכלוסייתה מונה יותר מ-180 מיליון איש".³⁸ דמעות זלגו מעיניו של רוזנברג כאשר היטלר הטיל עליו אחריות כה עצומה. גם אם לא נתייחס לפילוסופיה הגזענית של רוזנברג שדנה אומות שלמות לשעבוד ולהשמדה, איזה שיגעון גדלות צריך היה להיות לו כדי להניח כי אדם יחיד מסוגל להתמודד עם משימות ועם תפקידים כה רבים ומגוונים כפי שנטל על עצמו! כאשר בסוף המלחמה האשימה התביעה של הטריבונל בנירנברג את רוזנברג באחריותו לפשעי מלחמה רבים, כולל רצח יהודים במחנות ההשמדה במיידנק ובאשוויץ, ניסה רוזנברג לתרץ את התנהגותו בכך שהוא היה כה עמוס בעבודה חשובה עד שלא נשאר לו זמן פנוי לבעיית היהודים!³⁹

בדומה לרוזנברג, תאוות כוח ויהירות ללא גבול היו הגורמים העיקריים לכך שגם גרינג לא ידע להעריך נכונה את כוחותיו. בנתחו את הסיבות לכישלונו של גרינג בתפקידו כמפקד חיל האוויר, כתב החוקר א. לי (Lee):

"מ-1933 עד ל-1945, כאשר היה עליו ללמוד הכול על ההתפתחות המהירה בתחומי הטכנולוגיה האווירית, הוא [גרינג] היה מסיח תמיד את דעתו בעיסוקיו האחרים שהיו קשורים לרייך השלישי, לרבות כלכלה, משטרה, מדיניות ודיפלומטיה. הוא גם הקדיש זמן רב מדי לאוסף האמנות הפרטי שלו".⁴⁰

כאספן אמנות, היה לגרינג תמיד די פנאי להשיג (או ליתר דיוק לגזול) ציורים ויצירות אמנות יקרי ערך. הוא הבין בציור ו"נחשב למומחה ולבר-סמכא באמנות של תקופת הרנסאנס ובאסכולה ההולנדית".⁴¹ אולי על ייעודו האמיתי היה להיות מבקר אמנות ולאנשים רבים יש סיבה טובה להצטער שחייו לא הוקדשו לכך. על רקע אהבתם המשותפת לציור נוצרה מערכת יחסים חדשה בין התאומים השמימיים האלה. כאשר ב-1939 קיבל רוזנברג רשות מהיטלר לנסוע לארצות האירופיות הכבושות כדי לייבא משם את כל המוצגים הנחוצים לתרבות הגרמנית, היה זה בלתי נמנע כי גם גרינג יהיה מעורב בנושא. גרינג שיתף פעולה ביעילות רבה בארגון העברתם של אוצרות האמנות באמצעות חיל האוויר. מבצע זה, שנועד בתחילה לספק חומר לימודי חינוך למכונים של רוזנברג, הפך במהרה לאחד ממבצעי הביזה הגדולים ביותר בזמנים המודרניים. כתוצאה מכך, "האולמות והחדרים באחוזתו של גרינג 'קארניהאל' קושטו בציורים יקרי ערך, התלויים זה מעל זה בשלוש או בארבע שורות".⁴² אמנם לרוזנברג לא היה תיאבון כה רב כמו לגרינג, אך ידוע כי לפחות שלושה ציורים יקרי ערך מהולנד, כולל תמונתו המפורסמת של פרנס הלס, פונו מביתו בברלין המופצצת ב-1943.

על "שיתוף הפעולה הפורה" הזה בין שניהם העיבה במהרה עננה כבדה בשעה ששוב נכפה על רוזנברג לשתף פעולה עם גרינג. היטלר לא אפשר לרוזנברג ליהנות זמן רב מכוחו הכול-יכול כשר המופקד על ענייני השטחים הכבושים במזרח. כחלק מההכנות למבצע ברברוסה ביקש היטלר מגרינג לתכנן עם רוזנברג ביחד את ניצול המשאבים הכלכליים של רוסיה. בוועידת אנגרסבורג לחץ גרינג את ידו של רוזנברג בציפייה ל"שיתוף פעולה טוב" ביניהם, והיטלר אמר להם, "זה טוב שאתם מופקדים על דרכי המעבר למזרח". אך רוזנברג, שחשש כי הוא ייאלץ לנגן בתפקיד הכינור השני, רשם אז ביומנו "הוטלה עלי משימה אדירה, אכן הגדולה ביותר שהרייך יכול להטיל... אך לא קיבלתי את מלוא הסמכויות הדרושות לבצעה..."⁴³

כשר לענייני המזרח היה רוזנברג בעימות מתמיד עם גרינג על חלוקת הסמכויות בין משרדיהם. הוויכוח העיקרי לא נסב סביב השאלה אם זה מוסרי לנצל את האדמות הכבושות, אלא סביב השאלה כיצד לנצל אותן בעילות המרבית. וכאשר מזכירים ניצול, לבחירתו של היטלר באנשים כאלה למשימה הזאת הייתה משמעות סמלית מיוחדת, כיוון שרוזנברג וגרינג נולדו במזל גדי והמוטו שלו הוא "אני משתמש" (או "אני מנצל").

על פי היקי, על הגדיים ללמוד להבדיל בין "איך אני יכול להשתמש בזה" ובין "כיצד זה יכול להועיל לשימושם של אחרים". יתרה מזאת, היא מתריעה נגד הסכנה שלפעמים גדיים "נוטים לכפות את דרכם על אחרים בלי להתחשב ברגשות הזולת. הם עלולים שלא להתחשב בזכותם של כל בני האדם להיות חופשיים ולהרגיש חופשיים".⁴⁴

גרינג ורוזנברג לא התחשבו כלל בזכות הקיום של בני האדם. כאשר גרינג דרש לספק עוד ועוד מצרכי מזון מאוקראינה, הוא סבר כי העובדה שהאוכלוסייה המקומית שם תסבול מרעב היא למעשה יתרון כיוון שהרעבה למוות פירושה חיסכון – פחות פיות להאכיל. רוזנברג, שאכזריותו התגלתה במלוא כיעורה בעת "מבצע הקציר" שבמהלכו כ-50,000 ילדים פולניים בגילאי 10-14 נחטפו מביתם ונשלחו לעבודת פרך בגרמניה, ניסה לתרץ את החלטתו בכך כי מטרתו הייתה "נעלה", וכי כך היה ניתן להשמיד עמים זרים ב"החלשתם הביולוגית".

בעיני התאומים השמימיים האלה כל דבר חדל להיות בעל ערך עצמי. לכל דבר הם התייחסו אך ורק מבחינת ה"שימושיות" האפשרית שלו. הכול כאילו נועד לשרת את מטרת ההתעצמות האישית שלהם. רוזנברג אפילו השתמש בעיקרון הזה של "שימושיות" כחלק מהאידיאולוגיה הנאצית: כ"מחנך הראשי" הוא דגל ברעיון ששום דבר לא נלמד בזכות עצמו: גיאוגרפיה שימשה לקריאת

מפות צבאיות; מתמטיקה – לחישוב טווח הירי; כימיה – לייצור חומרי נפץ. פעם הרחיק גרינג לכת עד כדי כך ששאל "מה יצא לגרמניה מהשתתפותה בקונצרט של תזמורת אומות העולם, אם מותר לה לנגן אך ורק על מסרק?"⁴⁵ לתאומים השמימיים האלה לא היה מושג מהי קדושת החיים, הם מעולם לא הבינו שלאף אחד אין זכות "להשתמש" בחייהם של האחרים. ככל שחלף הזמן, נטו שניהם יותר ויותר לפרש את המילים "אני משתמש" כהיפוכן הגמור – "אני הורס". גרינג אף הסביר שהוא "אינו יכול להרשות לעצמו להיות מוגבל בידי אף תקנה חוקית... כיוון שמשימתו היא אך ורק להרוס ולהשמיד, לא יותר".⁴⁶ במקום "להשתמש" בעושרן של אדמות המזרח, הם הרסו אותן במהירות; במקום "לנצל" חיי אדם, הם הפכו לרוצחי המונים; במקום "להשתמש" בכישרונותיהם, הם ניצלו אותם לרעה וכך לבסוף הרסו גם את חייהם שלהם.

ככל שקודמו בתפקידיהם נכנעו גרינג ורוזנברג לחולשותיהם וחלה הידרדרות במצב בריאותם. גרינג התמכר לזלילה, ומ-1937 הוא סבל מכאבים מסתוריים בשיניו ובלסתו. כדי לשכך את הכאבים שוב רשמו לו רופאיו תרופה על בסיס מורפיום וכתוצאה מכך שב גרינג והתמכר לסמים ונזקק פעם נוספת לטיפולי גמילה. במהרה הוא השמין באופן חולני; מצבי הרוח שלו נדו בין אופוריה לדיכאון. בערך באותה התקופה שגרינג התחיל לסבול ממכאוביו, פיתח גם רוזנברג תחלואים מוזרים – דלקות שונות ומשונות וכאבי עצבים. ב-1937 תיאר סיר ויליאם טילינג את התרשמויותיו ממנו:

"מצאתי אדם שמנמן אך גבוה ונאה למראה, שעם זאת נראה גם חולה מאוד. הבנתי שהוא התאושש לא מזמן ממחלה קשה וממושכת, והוא הראה את כל הסימנים של אדם שבריא אותו לא תקינה."⁴⁷

באופן מפתיע, אף על פי שרוזנברג לא נפצע כמו גרינג, סבל גם הוא מכאבים כרוניים ברגליו. רוזנברג אושפז למשך שלושה חודשים בקליניקה של ד"ר גבהרדט ב-1935 ושוב למשך שישה חודשים ב-1936. לשווא ניסה ד"ר גבהרדט למצוא את הסיבות הפיזיות לסבלו המתמשך של מטופלו. לבסוף היה עליו להודות כי "כרופא, אני מתרשם כי מעל לכול, אי-החלמתו נובעת ... במידה ניכרת מבידודו הפסיכולוגי..."⁴⁸

ככל שנמשכה המלחמה, הלך בידודם של גרינג ושל רוזנברג והחריף. אחרי יולי 1943, כאשר פצצות אמריקניות ובריטיות חרבו בניינים רבים בהמבורג, הידרדרו היחסים של גרינג והיטלר לשפל המדרגה. היטלר לא היה מסוגל לסלוח לשר חיל-האוויר שלו על הכישלון הצורב. גרינג נשבר ושקע בדיכאון. במשך חודשים הוא נעדר ממשרדו, בילה את ימיו באחוזתו

"קארינהאל" או היה בורח לטירת וולדנשטיין. הוא שקל התפטרות אך מעולם לא העז להגיש אותה. היטלר מצדו לא שש לפטר את יורשו האהוד. בימים האחרונים של המשטר הנאצי, באפריל 1945, שלח גרינג שדר להיטלר ובו הכריז על עצמו כעל ממלא מקומו בנימוק כי היטלר נצור בברלין ואינו מסוגל למלא את תפקידיו. היטלר ראה במכתבו של גרינג בגידה, פיטר אותו מכל תפקידיו, גירש אותו מהמפלגה, ומינה את האדמירל קרל דניץ ליורשו החדש. למרות זאת, לאחר התאבדותו של היטלר, שוב ציפה גרינג שיתייחסו אליו כאל ראש המדינה. הוא הסגיר את עצמו לאמריקנים בתקווה להתחיל במגעים עם צבאות ארה"ב ובריטניה בחזית המערבית כדי שגרמניה תילחם שכם אל שכם עם בעלות הברית כנגד בריה"מ.

רוזנברג נפגש עם היטלר בפעם האחרונה בנובמבר 1943, עשרה ימים לאחר שחרורה של העיר קייב בידי הצבא האדום. תמו ימיו כשר לענייני המזרח, כיוון שלא היו לו עוד שטחים כבושים לנהל. חלפה שנה עד אשר ב-12 באוקטובר 1944 אזור רוזנברג אומץ והגיש את מכתב התפטרותו. היה זה מסמך מגמגם והססני; היטלר לא השיב והתפטרותו מעולם לא קיבלה תוקף. רוזנברג כאילו נשכח. הוא שתל בפלגמטיות פרחים וירקות בגינתו בידעו כי לעולם לא יוכל לקטוף את פירות עמלו. תוך זמן קצר אפילו העבודה המרגיעה הזאת נמנעה ממנו כיוון שהוא רותק למיטתו עקב דלקת כרונית של מפרק הקרסול.

בזמן שגרינג התיימר ליטול על עצמו את תפקידיו המדיניים של היטלר לאחר התאבדותו, ראה רוזנברג את עצמו כיוורשו של היטלר בראשות המפלגה הנאצית. הוא ניסה לפרק אותה בנימוק שכמנהיגה הרוחני (רייכסלייטר) הייתה זו סמכותו הבלעדית לעשות זאת. לאחר סיום המלחמה, במאי 1945, אושפז רוזנברג בבית חולים צבאי ובו הסגיר את עצמו לאמריקנים.

בניגוד גמור לפיהרר ולמנהיגים נאצים בולטים אחרים כמו הימלר, גבלס ובורמן, העדיפו גרינג ורוזנברג שלא להתאבד או לברוח, אלא לעמוד למשפט בפני הטריבונל הבינלאומי בנירנברג ולהגן על צדקת דרכם בחירוף נפש.

משפטם החל ב-20 בנובמבר 1945. גרינג ורוזנברג הואשמו בקשר לקשירת פשעים כנגד השלום, בתכנון, ביזום ובניהול מלחמה תוקפנית, בפשעי מלחמה ובפשעים כנגד האנושות. התביעה תיארה את גרינג ואת רוזנברג כאחראים הראשיים לפשעים הנאציים. נטען כי שניהם השתייכו לחוג המצומצם והקרוב ביותר להיטלר והיו אחראים אישית למדיניות הרייך השלישי. דוקטור קלי, פסיכיאטר בנירנברג שראיין את הנאשמים, כתב:

"מכל הנאשמים הרבים שעמדו למשפט, רק גרינג, רוזנברג והס היו בעלי השפעה אמיתית ואחראים ישירים לחלקים מהתיאוריה של היטלר – הס

ורוזנברג בשנות העשרים, וגרינג וכתחילת שנות השלושים לאחר שהמפלגה עלתה לעמדת כוח.⁴⁹

עם זאת, הס, שלא נולד באותו יום בצד רוזנברג וגרינג, לא חלק עמם את גורלם. במאי 1941 הוא טס בחשאי לסקוטלנד ושם נשבה וקיבל יחס של אסיר מלחמה. הטיסה המפתיעה הצילה אותו מעונש מוות ודאי והוא נידון בנירנברג ב-1946 למאסר עולם שריצה בכלא שפנדאו בברלין. דוגמה זו מראה כי אפילו בתוך החוג הקרוב ביותר להיטלר התאפשרו דפוסי התנהגות וגורלות שונים. כמו כן, דוגמה זו הופכת את סיפורם של התאומים השמימיים שפעלו לפי אותו דפוס התנהגותי לעוד יותר מפליא.

המערכה האחרונה בדרמת החיים המיוחדת הזו התרחשה בנירנברג. אפילו בנירנברג המשיך רוזנברג להעריך את היטלר באמרו "אני סגדתי לו, נשארתי נאמן לו עד הסוף".⁵⁰ אפילו בנירנברג שמר גרינג על נאמנותו למנהיג: "אבל מרגע שנשבעתי את שבועת האמונים שלי, איני יכול להפר אותה".⁵¹

בנאומו האחרון אמר רוזנברג כי מצפונו נשאר נקי לחלוטין מהאשמה של רצח עם. הוא פעל למען שיפור תנאי המחיייה הפיזיים והרוחניים של עמו. יתר על כן, הוא ביטא את ביטחונו בכך כי "יום יבוא ונכדינו יתביישו בכך כי הואשמו כפושעים".⁵² גרינג הרחיק לכת אף יותר:

"אם אינני יכול לשכנע את בית המשפט, אני יכול לפחות לשכנע את העם הגרמני שכל מעשי נעשו למען גדולתו של הרייך הגרמני. תוך חמישים או שישים שנה פסלי שיש של הרמן גרינג יהיו פזורים ברחבי גרמניה כולה. אולי יהיו אלה פסלונים קטנים, אך בכל בית גרמני יהיה פסלון אחד".⁵³

המשפט חולל שינויים מדהימים ובו־זמניים (מסונכרונים) אצל שני התאומים השמימיים. כל אחד מהם יצא לפתע מתקופה ארוכה של תרדמה ושל אדישות; שניהם נרפאו מהמחלות הפסיכוסומאטיות שלהם. שניהם האשימו את כל המנהיגים האחרים בניצול לרעה של סמכויותיהם, אך מעולם לא האשימו איש את רעהו. שניהם נידונו למוות, ושניהם מתו באותו יום של אותה שנה.

גרינג ורוזנברג ניחנו בכישרונות רבים. אך במקרה שלהם כישרונותיהם לא יכלו לשמש נסיבות מקלות בזמן מתן גזר דינם. כבני מזל גדי, לא דרש מהם שיעזרו חייהם העיקרי להיות מוכשרים, אלא עסק בשאלה כיצד עליהם לנצל את כישרונותיהם. שניהם נכשלו במשימה הזאת. בפרק שיוקדש למזל גדי נכיר זוג נוסף של תאומים שמימיים שנולדו במזל זה, אשר טענו כי לכישוריהם כשלעצמם אין שום ערך, ושההערכה החיובית היחידה שאנשים רשאים לזכות בה, מגיעה להם אך ורק עבור הדרך שבה הם מנצלים את כישרונותיהם. חייהם של תאומים שמימיים אלה, המוזיקאים הדגולים פבלו קזאלס וליונל טרטיס,

ידגימו את האפשרויות המרחיקות לכת שטמונות בתפיסת עולם זו. מסתבר כי אם אדם מוצא את דרכו המיוחדת, אין יותר מקום למאבק או ליריבות, כיוון שבתזמורת של האנושות כל נגן הוא חלק בלתי נפרד מהצוות. לכל אדם יש משימה מיוחדת, ואפילו לתפקיד המשני ביותר של נגן ה"מסרק" יש חשיבות רבה בתזמורת הזאת כיוון שאפילו תו אחד צורם עלול להרוס את ההרמוניה השמימית כולה; ואילו אם אותו תו עצמו יוצא מן הלב הוא מעשיר את היצירה ונשמע כחלק מהשלם. פסק הדין של בית המשפט הבינלאומי קבע כי לרוזנברג ולגרינג לא היה מקום בתזמורת של האנושות.

תוכנות אסטרולוגיות ותוכנות גורם התטא

מבדקי האישיות שנערכו למנהיגים הנאצים בכלא נירנברג לא הצליחו לאבחן בהם תכונות אופי אכזריות במיוחד אשר יכלו להסביר את היותם אחראים להשמדתם של מיליונים. כתוצאה טבעה הפילוסופית חנה ארנדט את המונח "הבנאליות של הרוע" בהקשר לנאצים, שלא מסוגלים היו להזדעזע מן הרוע. באופן דומה נראה כי המונח המתאים ביותר לאפיין את חייהם של רוזנברג ושל גרינג הוא "הבנאליות של המוות". רוזנברג וגרינג מעולם לא נפעמו מקדושת החיים; יחסם למותם של אנשים היה בנאלי באותה מידה כמו יחסם ל"מותם" של חיילי העופרת שלהם. במקרה אחד ניסה גרינג "להרגיע" את המאבחן הפסיכולוגי האמריקני שלו בנירנברג, "אבל אסור לך ליחס ערך רב מדי לחיים, פרופסור יקר שלי. על כולם למות במוקדם או במאוחר".⁵⁴ עם זאת, כאשר הוקרן לנאשמי נירנברג סרט על פשעי מלחמה, לא יכלו רוזנברג וגרינג לשבת בשקט במקומם אלא סובכו את ראשם כדי לא לראות את הזוועות. אף על פי ששניהם הציגו את עצמם כאנשים "הרואיים", הם תמיד הפנו את מבטם ממה שלא רצו לראות. אולי היה זה בגלל חוסר היכולת שלהם להתמודד עם הטראומה המוקדמת של מוות ונטישה?

אליס מילר כתבה כי מאחורי כל פשע מסתתרת טרגדיה אישית.⁵⁵ היא חשבה שאם בתקופה המכרעת ביותר בהתפתחותו של ילד לא הושטה אליו יד לעזרה משום שאף אחד לא הבחין בגיהינום שהוא שרוי בו, האכזריות של הגיהינום הזה עלולה להפוך לדרך החיים הרגילה בבגרותו. בזמנו, אף אחד לא החשיב את הילדות של גרינג ושל רוזנברג כגיהינום; אף אחד לא עזר לתאומים השמימיים האלה לצאת מהגיהינום שלהם, והגיהינום של המוות הפך להיות עבורם לבנאליות של יומיום.

מחקר על ילדים יתומים, "אובדן הורים והישגיות",⁵⁶ מצא כי תגובת הזעם

כתוצאה מאובדן הורים בגיל צעיר עלולה להתבטא בבגרותם או בהישגים יוצאי דופן או בהתנהגות אנטי חברתית קיצונית. במקרה של רוזנברג ושל גרינג הניתוח הפסיכולוגי הזה תואם את התיאור האסטרולוגי של הנטיות המולדות שלהם, ולפיו בני מזל גדי "יכולים להיות בעלי כוח רב, ויש להם תחושה חזקה של "יעוד" אך עם זאת הם "יכולים להדגים את הכישורים הנעלים ביותר או השפלים ביותר שנפש האדם מסוגלת להם".⁵⁷ התיאורים הפסיכולוגיים והאסטרולוגיים האלה מזכירים את המילים של אמו של גרינג, שנהגה לומר בנעוריו: "הרמן יהיה איש דגול או פושע גדול".⁵⁸ אותן נטיות "נעלות במיוחד" ו"שפלות במיוחד" יימצאו מאוחר יותר בביקורת על הכתבים של רוזנברג. מחד גיסא, הוא זכה בפרס הגרמני הלאומי הראשון, ומאידך גיסא, הפסיכולוג ג'. איזנק טען כי ספריו של רוזנברג משעממים ביותר, בלתי קריאים ובלתי מובנים.⁵⁹ מעולם לא התייחסו אליהם בשוויון נפש – החשיבו אותם תמיד כטובים ביותר או כגרועים ביותר מסוגם.

"אובדן הורים והישגיות" חשף גם את העובדה כי בילדים יתומים או נטושים קיימת נטייה גבוהה יותר לפנות לקריירה פוליטית. כה גבוה אחוז היתומים בפוליטיקה שהחוקרים תוהים: "השאלה נשאלת במלוא הרצינות – האם יתומים שולטים בעולם?"⁶⁰ הבעיה היא כה משמעותית עד כי אפילו בימינו לורד וולדמורט מספרי "הארי פוטר" מתואר כתינוק יתום ועזוב, שילדותו המוקדמת מזכירה מאוד את ילדותם של תאומים שמימיים אלה!

אף על פי שהאבחון הפסיכולוגי הנוכחי תואם את בחירתם ההיסטורית של רוזנברג ושל גרינג להפוך לפוליטיקאים, אין בכוחו כשלעצמו להסביר מדוע התאומים השמימיים האלה הפכו לפושעים הנוראים בעולם. הפסיכולוגיה לבדה לא מציעה תשובות. אף שבכוחה של האסטרולוגיה לאבחן בעיות אישיות מסוימות, אין בכוחה לחזות כיצד אדם יפתור אותן. לא כל יתום זורע הרס, לא כל בן מזל גדי הוא שאפתן חסר מעצורים; ולא כל היבט מאתגר בין השמש ליופיטר גורם לאדם לפתח גאוות שווא יתרה. אך כאשר כל הגורמים האלה הצטברו יחדיו בשרשרת סבוכה של נסיבות קשות בחייהם של שני התאומים השמימיים האלה, שניהם הרגישו כאילו גורלם נגזר. אנו מגלים כי מסיבה כלשהי, בנוסף ללידה הבר-זמנית של גרינג ושל רוזנברג, התקיים גם דמיון רב בין הסביבות המוקדמות שכל אחד מהם גדל בהן, דבר שהביא לדמיון באישיות שלהם, וכתוצאה מכך לגורל דומה.

בבסיסו של הגורל הזהה של שני התאומים השמימיים, עמד הדחף החזק לאבד את זהותם האישית בתהליך הפיכתם למעריציו של היטלר. באותו רגע שבו גרינג אמר "לי אין מצפון! אדולף היטלר הוא המצפון שלי!"⁶¹ נגזר גורלו

להשתעבד לאחר, ואמנות השעבוד כללה הן את הנכונות להקריב את חייו למען המנהיג הנערץ והן את המוכנות להרוג אחרים. בדומה לגרינג כתב רוזנברג: "אדם כשלעצמו (an sich) לא שווה כלום, הוא מסוגל לזכות באישיות רק בהתחברותו במוחו ובנפשו למורשת טבעית של אלפים מבני גזעו..."⁶²

באותו הרגע שרוזנברג אמר כי "אדם כשלעצמו לא שווה כלום", נעלמה קדושת חיי האדם. בחירתם זו של התאומים השמימיים האלה במנטאליות של מבצעי פקודות צייתניים ומעריצים עיוורים הפכה אותם לשפוטים של הפיהרר אשר ויתרו מרצונם על חשיבה עצמאית ועל גילוי אמפתיה לזולת. רוזנברג טען פעם: "הסגנון הגרמני החדש... הוא סגנון של צעידה צבאית בטור ולא משנה כלל לאן, או לאיזה יעד צועד הטור הזה".⁶³ בדומה לרוזנברג, האמין גרינג שאת סגנון החיים המושלם ניתן למצוא רק בהיותך חייל, כשמתרתך היחידה היא "הרעות והצעידה המשותפת לאותו כיוון ולאותו יעד משותף".⁶⁴ "איננו קיימים למען עצמנו, אלא מהווים חלק מיחידה אחת ואנחנו פועלים למען אותה היחידה שאנחנו קוראים לה עם ומוכנים להקריב למענה את הכול",⁶⁵ הטיף גרינג.

מהרגע שבו הצטרפו גרינג ורוזנברג לתנועה, הם פעלו כאילו נקלעו לעיצומה של הצעדה, מבלי שיבקשו לדעת מהו הכיוון שאליו הטור צועד. שניהם נעשו (במילותיו של גרינג) "מכורים בגוף ובנפש לאדולף היטלר". אנשים אלו, אף שאיש מחבריהם לא הבחין באלימותם ואף מומחה שאבחן אותם לא מצא בהם נטיות סדיסטיות, נכנסו לספרי ההיסטוריה כרבי-מרצחים וכאדריכלים ראשיים של רצח עם.

רוזנברג וגרינג בחרו להסיט את עיניהם מסוגיית האחריות האישית. הם מעולם לא הטרידו את עצמם (כפי שגרינג ניסח זאת) ב"כל המושגים חסרי המשקל האלה – נשמות האנשים, דעתם של האנשים, רגשותיהם של האנשים".⁶⁶ שניהם שאפו לשעבד את גורלם האישי בכמיהתם לזכות בגורל המשותף של המדינה, אך מסתבר כי הגורל הוא תמיד אישי. חלק מהנאשמים בנירנברג (כגון קונסטנטין פון נוראט, אלברט שפאר וקרל דניץ) נידונו למספר שנות מאסר, וחלק (כגון הנס פריטשה, פרנץ פון פאפן או הילמאר שאכט) אף זוכו בדין. לעומת זאת גילו גרינג ורוזנברג כי החובות האישיים שלהם היו גדולים מדי לפירעון בחיים האלה.

"אנחנו רק מילאנו פקודות", טענו להגנתם רוב המנהיגים והחיילים הנאציים. הנאשמים במשפטי נירנברג ניסו להכחיש את אשמתם בהצהרה כי רק המדינה ולא הפרט יכולה לשאת באחריות לפשעי מלחמה. אך בית המשפט קבע כי בני האדם הם המבצעים פשעים ושרק באמצעות הענשת האנשים שמבצעים

פשעים כאלה ניתן יהיה לאכוף את החוק הבינלאומי. בדחתם את הטיעון לאשמה קולקטיבית, הכירו משפטי נירנברג באחריות האישית של כל אדם למעשיו.

בדומה לפסקי הדין במשפטי נירנברג, האסטרולוגיה המודרנית דוחה כל ניסיון להעביר אחריות אישית לגורמים חיצוניים כלשהם, יהיו אלה המדינה או הגורל. אחד השיעורים המרכזיים של בני מזל גדי הוא ללמוד לשאת באחריות אישית לבחירותיהם. באופן מסורתי בן מזל גדי אמור לבחור אם לפעול כמנהיג חסר מעצורים, אשר תוך כדי טיפוס מהיר לראש פירמידת השלטון "ישתמש בכל האמצעים העומדים לרשותו, כולל ניצול אנשים, כדי להשיג את מבוקשו", או אם להפוך למשרת אמיתי של האנושות שישאל את עצמו ללא הרף "איך כוחותיו וכישרונותיו ישרתו את האחרים".⁶⁷ גרינג ורוזנברג בורכו או קוללו בכישרונות רבים; הייתה להם אפשרות לבחור, אך הם אימצו תמיד את האפשרות של ניצול לרעה.

לפי גישות אסטרולוגיות אלה, נגזר על אדם שיהיו לו שיעורים אחדים, ועליו לשאת באחריות אישית לבחירותיו ולהסגת מסקנות מהשיעורים האלה. רק בחינוכו של כל אדם ואדם להיות אחראי לגורלו הוא, יהיה ניתן ליישם חוקים אוניברסאליים ליצירה של חברה הרמונית יותר. הסיפור הנוכחי של החיים המקבילים של גרינג ושל רוזנברג אינו מתרץ את מעשיהם. להפך, הייתי רוצה להציג גישה חדשה לשאלה: אילו צעדים יכולה האנושות לנקוט כדי להימנע מהישנות רוע וזוועות כאלה?

לדעתי, גילויים של אינספור צירופי מקרים בחיי התאומים השמימיים מחזק את הדעה כי חיינו אינם כאוטיים, אלא מתנהלים על פי חוקים אוניברסאליים כלליים. עם זאת, ההנחה הזאת של קיום החוקים הכלליים החלים על חיי אנוש אינה גורסת כי האישיות שלנו מכתיבה את גורלנו ללא אפשרות לבחירה חופשית. ההפך הוא הנכון, אנו יכולים לראות מסיפורם של גרינג ושל רוזנברג כי לתאומים השמימיים האלה היו הרבה אפשרויות בחירה. לדוגמה, שניהם יכלו להישאר באקדמיה או שניהם יכלו לעסוק באמנות.

אך מהרגע שוויתרו על חופש הבחירה שלהם, נגזר עליהם לחיות בנתיבי חיים קרובים להפליא של "חסידים שוטים". בהתאם לאמונתם בגרסה הפרמיטיבית והמתועבת ביותר של דרוויניזם חברתי, הפכו חיייהם למלחמת הישרדות מתמשכת בתחרות על אותו המקום בנתיב החיים המשותף לשניהם, ובו לפי תפיסתם ישרוד רק החזק מביניהם. ניתן היה לנסח את המוטו שלהם בפשטות: "חייב אני להערים על יריביי, להביסם או להרגם, אחרת אפסיד במלחמת ההישרדות, אובס או איהרג על ידם". באווירת המאבק הבלתי פוסק

הזה, קנאה ושנאה היוו חלק בלתי נפרד מן הסביבה הטבעית של התאומים השמימיים האלה. כל אחד מהם תמך ללא הרף כדי לזכות בכוח נוסף על חשבון רעהו. שניהם הקדישו את חייהם למאבק להגדלת ה"ליבנסראום" – מרחב המחיה שלהם – אך לבסוף היה מספיק בוך להכיל את האפר המעורבב של שניהם.

אחרי סיום כתיבת הביוגרפיות ההשוואתיות הללו רציתי לבדוק אם הדמיון הרב שנתגלה היה יותר מפתיע ממה שניתן היה לצפות מהשוואה בין סיפורי חיים של שני אנשים אקראיים.

מנקודת המבט של תיאום שמימי, אחד מצירופי המקרים המשמעותיים ביותר הוא שבין 22 האסירים של משפטי נירנברג, שניים נולדו ברוזמנית. אם ניקח בחשבון כי 22 הנאשמים האלה נולדו בין השנים 1873 ל-1907, ההסתברות של צירוף מקרים כזה היא קטנה מ-2%. ההסתברות נחשבת ל"משמעותית" כאשר היא קטנה מ-5%. כלומר, מאוד לא סביר להניח ששני תאומים שמימיים ימצאו בקבוצה של 22 הפושעים העיקריים של נירנברג במקרה.

מבחינה אסטרונומית, מפתיע גם למצוא באותה קבוצה של 22 נאשמים עיקריים, שבעה מנהיגים נאציים (אריך רדר, הנס פרנק, הנס פריטשה, באלדור פון שיראך, יואכים פון ריבנטרופ, אלפרד יודל ורודולף הס) שנולדו במזל שור. ההסתברות של מקרה כזה היא פחות מ-0.13%. אם ניקח בחשבון כי ההסתברות שנחשבת כ"משמעותית ביותר" היא קטנה מ-1%, שוב מאוד לא סביר לראות שבעה אנשים שנולדו באותו מזל בקבוצת הפושעים הזאת. אולי, המפתח לחידה זו טמון בכך שהיטלר (שנולד במזל שור) משך אל עצמו אנשים שהיו דומים לו. אין בעובדה זו כדי להעיד על כך כי מזל שור בכללותם נטו יותר לפשיזם. כאשר בחנתי רשימה של יותר מ-250 פעילים של ההתנגדות הגרמנית,⁶⁸ הופיעו בה בני מזל שור שווה בשווה כנגד בני מזלות אחרים של הזודיאק.

חשוב להדגיש כי אסור להתייחס אל החוג המצומצם של המנהיגים הנאציים כאל קבוצה אקראית או מייצגת של העם הגרמני: אלו היו אנשים מיוחדים במינם שבחרו לציית להיטלר בצורה עיוורת. כאשר הקבוצה הקטנה וה"לא סבירה מבחינה סטטיסטית" הזאת התאספה סביב מטרה משותפת, היו תוצאות פעולתה המשותפת הרות אסון. אמנם תופעת הרייך השלישי שהתקיים במשך 12 שנים, הייתה רק רגע קט, מעין "נקודת ייחודיות" בהיסטוריה האנושית, אך האינטנסיביות שלה הייתה עצומה, וכוח ההרס שלה כמעט שהצליח לשים קץ לתרבות האירופית בכללותה. כנראה שרגעי הזמן הייחודיים האלה, המאופיינים בהתקבצותם של אנשים בעלי אישיות דומה או אפילו זהה,

עלולים להביא לשינויים דרסטיים בעולם. האם ניתן להמשיל את עבודתם המשותפת של אנשים דומים מאוד לתהודה או לתופעת התאבכות הגלים בפזיקה? אם כן, בדומה להתאבכות, הפעולה המשותפת של אנשים זהים יכולה להיות בונה או הורסת ועשויה להביא להישגים אדירים או להרס עצום.

סיפור חייהם של שני תאומים שמימיים אלה לא רק מצביע על האפשרות כי קיימים "חוקי גורל", אלא גם מספק תובנות רבות-ערך הן לחוקי שיתוף הפעולה בין אנשים, והן למקורות האלימות ולשורשיה. נראה כי פענוח המסרים של זמני הלידה שלנו, הטמונים בגורם תטא (זמן הלידה), יכול לסייע לאנושות להתמודד ביתר יעילות אפילו עם נושאים כה מורכבים כמו אלימות חבויה.

רוזנברג וגרינג רצו לשנות את העולם בהשמדתם הפיזית של אויביהם. הנאציזם, בהיותו מבוסס על דרוויניזם חברתי, ניסה לברור קבוצות מיוחדות של אנשים בעלי תכונות ראויות ומבוקשות (לטעמו) להמשך הקיום של המין האנושי. אני מאמינה כי התפיסה הזאת מופרכת מיסודה וכי לכל הנברא בעולמנו יש זכות קיום. המסרים הטמונים בגורם התטא לא נועדו להלל או להוקיע רגע לידה כלשהו. פעם אחר פעם ראינו שאפילו לאנשים הנתעבים כמו רוזנברג וכמו גרינג ניתנו אפשרויות של בחירה חופשית; לא זמן לידתם ולא הכוכבים הכריחו אותם לבחור בדרך הרוע.

בהקשר הזה עלה בדעתי סיפור עתיק יומין, אולי הסיפור הישן ביותר שתועד בנושא התאומים השמימיים. היה היה פעם שליט זקן ואכזר בשם הורדוס. הוא הוזכר בנצרות כמלך אשר בתקופת שלטונו נולד ישו הנוצרי. לפי הברית החדשה, חזו החכמים את לידת המשיח בבית לחם על פי כוכב זוהר אשר ראו במזרח. כאשר נודע להורדוס כי עומד להיוולד ילד שימשול בממלכתו, חש כי שלטונו מצוי בסכנה, ולכן פקד על הריגת כל הילדים בבית לחם שגילם היה פחות משנתיים. אירוע זה מכונה בנצרות "טבח התמימים". הטבח הזה מזכיר את אחד הניסיונות העתיקים ביותר לבצע "סלקציה" (או "ברירה") על רקע זמן ולהשמיד אוכלוסייה שלמה בעלת אותו גורם תטא. אך נראה כי לא ניתן להשמיד את כל התאומים השמימיים, כשם שלא ניתן להשמיד את הזמן עצמו. אף על פי שהורדוס רצח ללא רחמים את כל התינוקות הזכרים, ישו ניצל. יתרה מזאת, הקורבנות התמימים האלו, על פי המסורת הנוצרית, הגנו במותם על ישו. מבחינת גורם התטא, גורלם של ישו ושל הקורבנות התמימים האלה במיתוס הזה היה זהה – בסופו של דבר, כולם הונצחו כקדושים מעונים. מוסר ההשכל מהמיתוס הזה הוא: הבעיות שנוצרות בידי הזמן אינן ניתנות לפתרון בהשמדה. אפילו בעיית הנאציזם אינה יכולה להיפתר בהוצאתם להורג של האדריכלים הראשיים שלו.

אף על פי שכיום רוזנברג וגרינג אינם נחשבים לגיבורים בגרמניה (בניגוד לציפיותיהם לפני 60 שנה), הנאציזם אינו מת. יש מדינות רבות שבהן הנאזי-נאציזם צובר עוצמה מחודשת. אולי, בעניין אחד צדק רוזנברג: לא מספיק היה לכנות אותו "פושע". אין זה מונע את סכנת עליית הניאזי-נאציזם. הניתוח המשולב של חייהם של גרינג ושל רוזנברג חושף מקצת מהמאפיינים המשותפים להם שהובילו אותם אל היטלר. על מנת למנוע את הופעתו של פיהרר חדש נחוצה הערכה מחודשת של מושגי אהבה, חמלה, חום ותכונות נשיות. כמו כן, קיים צורך בפיתוח גישות חינוך מודרניות שיאמצו את יחס הכבוד לילדים.

סיפורם של גרינג ושל רוזנברג שונה מסיפוריהם של שאר התאומים השמימיים המפורסמים והיצירתיים המופיעים בספר הזה, בכך שאנשים אלו היו הרסניים וידועים לשמצה. גם הסיפור הבא נתגלה במקרה, והוא היה עוד יותר מפתיע ממה שיכולתי לצפות לו.

ביבליוגרפיה

- J. Fest, *The Face of the Third Reich*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1970.
 R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford LTD, 1972.
 L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974.
 W. Frischauer, *Goering*, London, Odhaus Press Ltd, 1950.
 H. Goering, *The Political Testament of Hermann Goering*, tr. Blood-Ryan, New York, AMS Press, 1972.
 B.E. Swearingen, *The Mystery of Goering's Suicide*, San Diego, Harcourt, Brace, Janovich, 1985.
 A. Lee, *Goering, Air Leader*, London, Duckworth, 1972.
 D.M. Kelley, *22 Cells in Nuremberg*, New York, Greenberg, 1947.

¹ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, pp.3-4.

² R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford LTD, 1972, p.10.

³ Ibid., p.1.

-
- ⁴ F.R. Miale & M. Selzer, *The Nuremberg Mind, The Psychology of the Nazi Leaders*, New York, Quadrangle, 1975, p.193.
- ⁵ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, pp.180-181.
- ⁶ F.R. Miale & M. Selzer, *The Nuremberg Mind, The Psychology of the Nazi Leaders*, New York, Quadrangle, 1975, p.97.
- ⁷ F.R. Miale & M. Selzer, *The Nuremberg Mind, The Psychology of the Nazi Leaders*, New York, Quadrangle, 1975, p.98.
- ⁸ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.330.
- ⁹ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.12.
- ¹⁰ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.81.
- ¹¹ *Ibid.*, pp.124-125.
- ¹² I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.208.
- ¹³ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.125.
- ¹⁴ H. Goering, *The Political Testament of Hermann Goering*, tr. Blood-Ryan, New York, AMS Press, 1972, p.189.
- ¹⁵ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford LTD, 1972, p.20.
- ¹⁶ *Ibid.*, p.21.
- ¹⁷ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.18.
- ¹⁸ *Ibid.*, p.46.
- ¹⁹ B.E. Swearingen, *The Mystery of Goering's Suicide*, San Diego, Harcourt, Brace, Janovich, 1985, p.11.
- ²⁰ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.47.
- ²¹ J. Fest, *The Face of the Third Reich*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1970, p.166.
- ²² W. Frischauer, *Goering*, London, Odhaus Press Ltd, 1950, p.42.
- ²³ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.24.
- ²⁴ G.M. Gilbert, *Nuremberg Diary*, New York, Farrar & Strauss, 1947, p.15.
- ²⁵ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.30.
- ²⁶ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, pp.64-67.
- ²⁷ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.34.
- ²⁸ S.H. Roberts, *The House that Hitler Built*, New York, Harper & Brothers, 1938, p.49.
- ²⁹ J. Fest, *The Face of the Third Reich*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1970, p.75.
- ³⁰ G.M. Gilbert, *Nuremberg Diary*, New York, Farrar & Strauss, 1947, p.400.
- ³¹ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.40.
- ³² R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.44.

-
- ³³ Ibid., p.42.
- ³⁴ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.97.
- ³⁵ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.43.
- ³⁶ Ibid., p.45.
- ³⁷ Ibid., p.173.
- ³⁸ F. Nova, *Alfred Rosenberg, Nazi Theorist of The Holocaust*, New York, Hippocerne Books, 1986, p.XIX.
- ³⁹ Ibid., p.225.
- ⁴⁰ A. Lee, *Goering, Air Leader*, London, Duckworth, 1972, p.239.
- ⁴¹ L. Mosley, *The Reich Marshal, a Biography of Hermann Goering*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.263.
- ⁴² Ibid., p.267.
- ⁴³ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.204.
- ⁴⁴ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.25.
- ⁴⁵ B.E. Swearingen, *The Mystery of Goering's Suicide*, San Diego, Harcourt, Brace, Janovich, 1985, p.19.
- ⁴⁶ Ibid., p.19.
- ⁴⁷ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.125.
- ⁴⁸ R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.5.
- ⁴⁹ D.M. Kelley, *22 Cells in Nuremberg*, New York, Greenberg, 1947, p.9.
- ⁵⁰ F. Nova, *Alfred Rosenberg, Nazi Theorist of The Holocaust*, New York, Hippocerne Books, 1986, p.227.
- ⁵¹ G.M. Gilbert, *Nuremberg Diary*, New York, Farrar & Strauss, 1947, p.172.
- ⁵² F. Nova, *Alfred Rosenberg, Nazi Theorist of The Holocaust*, New York, Hippocerne Books, 1986, p.223.
- ⁵³ D.M. Kelley, *22 Cells in Nuremberg*, New York, Greenberg, 1947, p.71.
- ⁵⁴ G.M. Gilbert, *Nuremberg Diary*, New York, Farrar & Strauss, 1947, p.172.
- ⁵⁵ A. Miller, *For your own Good*, Farrar-Strauss-Giroux, New York, 1983, p.177.
- ⁵⁶ M. Eisenstadt [et al.], *Parental Loss and Achievement*, Madison Conn., International University Press, Inc., 1989.
- ⁵⁷ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.25.
- ⁵⁸ *The Nazi Elite*, ed. R. Smelser & Zitelman, New York, New York University Press, 1993, p.62.
- ⁵⁹ F. Nova, *Alfred Rosenberg, Nazi Theorist of The Holocaust*, New York, Hippocerne Books, 1986, p.IX.
- ⁶⁰ M. Eisenstadt [et al.], *Parental Loss and Achievement*, Madison Conn., International University Press, Inc., 1989, p.VII.
- ⁶¹ J. Fest, *The Face of the Third Reich*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1970, p.75.
- ⁶² R. Cecil, *The Myth of the Master Race: Alfred Rosenberg and Nazi Ideology*, London, Bateford, p.147.
- ⁶³ Ibid, p.147.
- ⁶⁴ H. Goering, *The Political Testament of Hermann Goering*, tr. Blood-Ryan, New York, AMS Press, 1972, p.178.

---

⁶⁵ Ibid., p.180.

⁶⁶ Ibid., p.187.

⁶⁷ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, pp.24-25.

⁶⁸ *Lexikon des Widerstandes 1933-1945*, hrsg. von P. Steinbach und J. Tuchel. München: Beck, 1994.

תאומים שמימיים לעומת תאומים ביולוגיים

הקדושים המעונים:
ניקולאוס פון הלם, ברתולד ואלכסנדר פון שטאופנברג

המזל: דגים

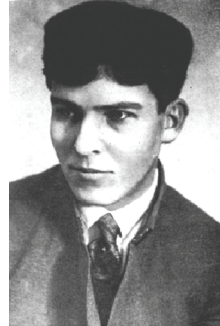
המוטו: אני מאמין

ניקולאוס הלם

ברתולד שטאופנברג

אלכסנדר שטאופנברג

אסטרולוגים רבים סבורים שאילו ניתן היה לעבד מספיק נתוני לידה מהימנים, היינו מוצאים זוגות רבים של תאומים אסטרולוגיים, שאחד מהם הוא צדיק והשני רשע. סברה זו מבוססת על התיאוריה הרווחת היום, ולפיה מפת הלידה מעידה על היכולות שלנו ועל האפשרויות הפתוחות לפנינו, שהן למעשה הפוטנציאל המולד שלנו, אך איננה מסוגלת לחזות לא את הבחירות שנעשה ולא את גורלנו. עד היום אף אחד לא ניסה לאמת או לסתור את התיאוריה הזאת בניסוי. לאסטרולוגיה של ימינו אין כלים לגשת לבעיה בשל חוסר המודעות של החברה בכלל ושל האנשים בפרט לגבי חשיבותו של התיעוד המדויק של שעת הלידה.

לאחר שגיליתי זוג תאומים שמימיים בדרג הגבוה ביותר של המנהיגות הגרמנית הנאצית, החלטתי להשוות תאריכי לידה של פושעים נאציים לאלו של אנטי פשיסטיים גרמניים בולטים. ראיתי בהיסטוריה הקצרה של הרייך השלישי תיעוד מדוקדק של שמות, של תאריכים ושל מעשים. היה לפניי מאגר טבעי של מידע מהימן למדי של ה"קטבים המנוגדים": הרשעים והצדיקים; המרצחים השפלים והמצילים האמיצים. סקירת מאות תאריכי לידה לא הניבה זוגות של

"קטבים מנוגדים". אך במקום זאת, מצאתי צירוף מקרים משמעותי נוסף – הגראף ניקולאוס פון הלם (Nikolaus von Halem) והגראף ברתולד פון שטאופנברג (Berthold von Stauffenberg) ממתנגדיו הבולטים של היטלר, היו תאומים שמימיים.

שניהם היו אצילים מלידתם, עורכי דין בהשכלתם ולוחמים למען רעיונות הומאניים בנפשם. בהקרבה העצמית שלהם ובהתנהגותם, בחייהם ובמותם הם פעלו כאילו היו נפשות תואמות. כל אחד מהם תכנן בנפרד להתנקש בחייו של היטלר, ושניהם הוצאו להורג בשיטות מחרידות ואכזריות במיוחד בהיותם רק בני 39. מותם הטרגי בא בעקבות הכישלון הצורב של "קשר העשרים ביולי" – הניסיון הרציני ביותר של האליטה הגרמנית להתנקש בחיי היטלר ולהפיל את משטרו ב-20 ביולי 1944. ברתולד שטאופנברג וניקולאוס הלם לא האמינו ולו לרגע כי תכניתם תצליח, אך שניהם הרגישו מחויבות להקריב את עצמם למען טובת המדינה ולמען העתיד של ילדיהם. את המניעים האמיתיים של הקושרים ניסח יפה גנרל הנינג פון טרסקו: "בעבר, הבטיח אלוהים לאברהם כי יחון את סדום אם יהיו בה עשרה צדיקים. אני מקווה כי יחון את גרמניה ולא יחריב אותה, בזכות מעשינו". מכך עולה, כי התנגדותם של הקושרים להיטלר לא הייתה מבוססת על רעיונות פוליטיים, אלא על תפיסת עולם מוסרית. חייהם של שני התאומים השמימיים נגדעו באבם: ברתולד שטאופנברג עונה למוות ב-10 באוגוסט 1944, הלם הוצא להורג ב-9 באוקטובר 1944. כל אחד מהם השאיר אחריו אם, אישה ושני בנים קטנים. סיפורי החיים הייחודיים שלהם יכולים להיקרא "חיים מקבילים".

למרות הדמיון הלא ייאמן בין התאומים השמימיים האלה, הסיבה העיקרית לכך שסיפורם נכלל בספרי היא אחרת. מאוחר יותר חקרתי ביוגרפיות של תאומים שמימיים מפורסמים רבים, וגיליתי כי קווי הדמיון בסיפור הזה לא היו יוצאי דופן. יתר על כן, כתיבת הסיפור הזה היוותה אתגר מיוחד בשל הקשיים הבלתי רגילים באיסוף המידע הביוגרפי על אודות התאומים השמימיים האלה. ראשית, בגרמניה היה נהוג לשמור על סודיות בענייני משפחה. שנית, פעילותם של החוגים שאליהם השתייכו התאומים השמימיים האלה, אף היא הייתה עטויה במעטה סודיות. בנוסף לכך, לאחר מעצרו החרימה המשטרה את כל רכושם, וחבריהם שניצלו השמידו את כל המסמכים שנותרו ברשותם.

למרות כל הקשיים האלה, הבנתי כי לסיפור הזה נודעת חשיבות מיוחדת במינה, משום שגיליתי כי לברתולד שטאופנברג היה גם אח תאום ביולוגי, אלכסנדר. הסתבר שחייהם של כל שלושת התאומים הביולוגיים או השמימיים האלה, ברתולד, אלכסנדר והלם, היו קשורים זה לזה בקשר אמיץ, מעין "ברית

תאומים" – ברית אחים שבה הפכו קרובים מאוד ודומים מאוד זה לזה. הברית הזאת מצאה את ביטויה בכך שהמחשבות והפעולות של אחד מהם הניעו את שרשרת האירועים הגורליים בחייהם של האחרים.

לא נמצאו ראיות ודאיות לכך שברתולד הכיר את הלם באופן אישי. עם זאת, דווח כי האירוע המכריע שהניע את ברתולד וקבוצתו להתנקש בפיהרר ב-20 ביולי, היה לא אחר מאשר גזר דין מוות שנפסק להלם ב-16 ביוני 1944.¹ מיד עם תום המשפט, חזר אחיו הצעיר של הלם, הנו (Hanno), לברלין ממקום גלותו בשווייץ. הוא נפגש עם מספר ידידים קרובים של הלם, שבמקרה היו גם ידידים ותיקים של ברתולד. כתוצאה מכך, החלה הקבוצה של ברתולד לחפש דרכים להציל את חייו של הלם. הדוגמה האישית של הלם למאבק הרואי נגד היטלר וגזר דין המוות שנגזר עליו הביאו אותם לפעול מוקדם ככל האפשר.² אך באופן פרדוקסאלי, במקום להציל את הלם, ברתולד רק זירז את מות שניהם: לאחר ניסיון ההפיכה הכושל של ה-20 ביולי הורה היטלר בהתפרצות של זעם להוציא מיד להורג כחמשת אלפים ממתנגדיו וביניהם גם את ברתולד ואת הלם.

יתר על כן נעצר גם התאום השמימי השלישי, אחיו של ברתולד, אלכסנדר, אף על פי שבזמן ניסיון ההפיכה שהה באתונה ולא היה לו שום חלק בתכנון ההתנקשות. גם אם השקפותיו הפוליטיות דמו לאלה של תאומיו השמימיים, הוא לא הובא בסוד הקשר. אך העובדות הללו לא הצילו את אלכסנדר מסבל ומעינויים קשים: היטלר החליט לעצור גם את קרובי המשפחה של הקושרים, אף שלא היה להם שום חלק בניסיון ההתנקשות. אלכסנדר נעצר, עונה ונשלח למחנות ריכוז שונים עד לסוף המלחמה. מן הדוגמה של אלכסנדר ניתן להתרשם לגבי אופן הפעולה של התיאום השמימי: מחד גיסא, מעצרו נבע מהקשר ההדוק שבין התאומים הביולוגיים. מאידך גיסא, גורלו היה כרוך בגורלו של תאומו השמימי, ניקולאוס הלם.

היום מקובל על מדענים שבין תאומים ביולוגיים זהים קיים דמיון רב יותר מאשר בין אנשים ללא קרבה גנטית. ואכן, תאומי שטאופנברג היו דומים להפליא במראם. בהיותם גם תאומים זהים וגם תאומים שמימיים (הם נולדו באותו יום ובאותה שנה) ציפיתי שחייהם וגורלם יהיו דומים יותר מגורלם של תאומים שמימיים בלבד. ההשערה הזאת נראית הגיונית, אך אף שכל שלושת התאומים השמימיים היו דומים במראם, בסגנון חשיבתם ובתחושותיהם, גורלותיהם לא היו זהים. והמפתיע מכול, גורלותיהם של התאומים השמימיים שלא היו קרובים גנטית, ניקולאוס הלם וברתולד שטאופנברג, היו דומים יותר מהגורלות של התאומים הביולוגיים, ברתולד ואלכסנדר שטאופנברג!

סיפורם הקצר של התאומים השמימיים האלה עוסק בקושי שבִּהבחנה

הדקה בין דרגות שונות של דמיון. כאשר מדובר על תאומים ביולוגיים שגדלו באותה משפחה, אנחנו מתחילים להבחין ביחסיותם של המושגים "דומה" ו"שונה". לדוגמה, בדרך כלל אנשים מצפים מכל אחד להיות ייחודי. לכן, כאשר אנחנו פוגשים בתאומים זהים, בתחילה אנו נדהמים מקווי הדמיון הרבים בין שניהם ומגיעים למסקנה כי לא ניתן להבחין ביניהם. אך ככל שאנו מיטיבים להכיר את התאומים האלה, בפגישות החוזרות איתם מסגרת הציפיות שלנו משתנה: מתוך הניסיון הקודם אנחנו כבר מצפים מהם להיות זהים. אולם ככל שהזמן חולף אנחנו מתאמנים והופכים רגישים לדקויות הקטנות ביותר באישיותם של התאומים, ובמהרה ציפיותינו שוב מתנפצות, ואנו מגלים כי ההבדלים הקטנים בין התאומים נעשים בעלי משמעות גדולה בעינינו. לפתע אנו תוהים: "שני התאומים האלה שונים לחלוטין!"

הבנת המנגנון הזה של היפוך הציפיות והשיפוט שלנו, חשובה מאוד כשנדרש להשוות בין שני אנשים דומים מאוד. כאשר אנחנו אומרים "דומה", חסר לנו קנה מידה אובייקטיבי למדידת "דרגת הדמיון". כדי להעריכה נדרשים מספר ניגודים. לדוגמה, לו הייתי בוחרת בתור סטנדרט את החיים של גרינג, אזי חייו של רוזנברג יהיו דומים מאוד לסטנדרט הזה, ואילו חייהם של הלם או של השטאופנברגים יהיו שונים מאוד ממנו. אכן, הכול בחייהם – האווירה בבית הוריהם, לימודיהם לקבלת דוקטורט למשפטים והאהבה לדברים "חסרי תועלת", כמו פילוסופיה, כמו שירה וכמו נפש האדם – שונה באופן מהותי מן המאפיינים של גרינג. מכך יוצא כי הלם דומה לאחים שטאופנברג בשוני שלו מגרינג.

עם זאת, קשה יותר להשוות בין חייהם של אנשים דומים כמו אלכסנדר וברתולד שטאופנברג. לעיניים זרות נראו התאומים האלה כמעט זהים, אך בעיני משפחתם נראו שניהם שונים לחלוטין. כל עוד אין יחידות מדידה סטנדרטיות לדרגת הדמיון, יהיה זה מועיל לזכור שקנה המידה שלנו לדמיון ולשוני הוא סובייקטיבי למדי.

עד כה הצלחתי למצוא רק שלישייה אחת של תאומים שמימיים ושל תאומים ביולוגיים ידועים, שתאריך לידתם מהימן. המקרה הזה סיפק לי הזדמנות ייחודית להשוות בין גורלותיהם של תאומים שמימיים ללא קשרי-דם שגדלו בנפרד, ובין זוג תאומים ביולוגיים שגדלו ביחד. בזמן שלאכסנדר ולברתולד היו אותם גורמים תורשתיים וסביבתיים בנוסף לגורם התטא המשותף, להלם ולברתולד לא היה קשר גנטי; הם זכו לחינוך שונה ואפילו השתייכו לדתות שונות (אוונגלית וקתולית בהתאמה). כתוצאה מכך הגעתי למסקנה כי לסיפור ההשוואתי של חייהם הקצרים של שלושת התאומים

השמימיים האלה נודעת חשיבות רבה במיוחד, כיוון שהוא עשוי לשמש קנה מידה ניסיוני להשוואה בין תאומים "אמיתיים" לתאומים שמימיים.

הם נולדו ב-15 במרץ 1905

ניקולאוס פון הלם והתאומים אלכסנדר וברתולד שנק פון שטאופנברג נולדו ב-15 במרץ 1905, בגרמניה. משפחותיהם השתייכו למושלות המפוארות והחשובות ביותר של האצולה הגרמנית. שני האבות – אלפרד שנק גראף פון שטאופנברג וגוסטב אדולף גראף פון הלם – היו אריסטוקרטים שמרנים, אנשים מעשיים וכלכלנים מוכשרים. במקרה, כיהנו שניהם באותו תפקיד בדיוק של ה"אובר הופמארשל" (Ober Hofmarschall) והוא תפקיד מנהלי בכיר בחצרם של המלכים הגרמניים. הייתה לשני האבות מערכת ערכים כמעט זהה. המאפיין הבולט ביותר שלהם היה נאמנות ללא סייג ושמירת אמונים לשבועה. אפילו לאחר הפיכת 1918 שבה התפטרו מלכים גרמניים מקומיים, נשאר שניהם משרתים נאמנים של משפחות המלוכה: אלפרד שטאופנברג – בממלכת וירטמברג, וגוסטב הלם – בשוורצבורג-זונדרהויזן. התנהגות כה "אצילה" היוותה דוגמה לבניהם. אך עם זאת נכשלו שני האבות במאמציהם להגיע אל לבבות בניהם וליצור קשר חם ואוהב עמם. הלם כתב שאביו נשאר נוקשה וקשוח למדי, חסר יכולת לזרום עם החיים או להתמסר לילדיו.³ אביהם של השטאופנברגים רכש מוניטין כאיש זועף, נוקשה ומהיר חימה כלפי אשתו וכלפי בניו.⁴

האימהות בשתי המשפחות השתייכו גם הן לאצולה הגרמנית. שתיהן היו בעלות אישיות כריזמטית ולשתיהן הייתה השפעה רבה על ילדיהן. עם זאת, שתי המשפחות התאפיינו בניגוד מובהק בין תפיסות העולם של האבהות ושל האימהות. במובנים מסוימים היו קרולין שטאופנברג וגרטה הלם ההפך הגמור מבעליהן. העולם של אביהם של השטאופנברגים סבב סביב הטקסיות של חיי החצר. אמם, לעומת זאת, התעניינה בעיקר באמנות ובספרות. היא התכתבה עם המשורר הגרמני הידוע ריינר מריה רילקה (Rilke) ולעתים קרובות חיפשה מפלט בעולמה הפרטי, עולם השירה של גתה ושייקספיר. היא גידלה את ילדיה במסירות, והם החזירו לה אהבה רבה.

אמו של הלם סימלה בעיניו את כל מה שכיבד ואהב בחיים. לגרטה היו תחומי עניין רבים ומגוונים, וחוג ידידיה הקרובים כלל בין השאר אישים בולטים כמו הפילוסוף של דעיכת המערב – אוסוולד שפנגלר (Spengler). גרטה חלמה שגם בנה יגדל ויהפוך לאיש חשוב ומפורסם והיא תלתה בו ציפיות גבוהות.

לעתים נראה היה כי אהבתה אליו גבלה בסגידה. הבן בתורו השיב לה באהבה גדולה ובכבוד רב. הוא אהב לדון עמה בנושאים פילוסופיים והרגיש צורך לחלוק איתה את מחשבותיו הכמוסות ביותר בנושאי חיים ומוות. במכתביו אליה הוא נהג לצטט שורות של משוורים ופילוסופים רבים.

למשפחת שטאופנברג היו שלושה ילדים. האח הצעיר (והמפורסם מכולם) של התאומים ברתולד ואלכסנדר היה קלאוס, והוא נולד ב-1907. כל שלושת הבנים נשאו חברים לאורך כל חייהם, אך חברות קרובה במיוחד נוצרה בין ברתולד לקלאוס.

לבני משפחת הלם היו שבעה ילדים. ניקולאוס הלם היה הבן הראשון והילד הרביעי במשפחה. בדומה לשטאופנברגים נשאו ילדי משפחת הלם חברים במהלך כל חייהם. אחותו הבכורה של הלם, תיאא (Thea), דמתה לו עד כדי כך שבילדותם התבלבלו אנשים רבים ביניהם ולעתים קרובות אף סברו בטעות שהם היו תאומים. אחותו הצעירה של הלם, מלווה (Malve), הייתה חברתו הטובה ביותר.

כל שלושת התאומים השמימיים החלו את לימודיהם בבית עם מורים פרטיים, ורק בגיל ההתבגרות הם נרשמו לגימנסיה. שלושתם היו ילדים חולניים ושלושתם היו קרובים למוות מספר פעמים: ברתולד חלה באסכרה (דיפטריה) ב-1913; אלכסנדר חלה באסכרה ב-1917, וב-1918 הוא סבל מדלקת ריאות חמורה; הלם חלה בצורה חמורה ב-1918. עקב בריאותם הלקויה נקטעה תקופת לימודיהם בבית הספר מדי פעם והם למדו בבית עם מורים פרטיים עד החלמתם המלאה.

ברתולד והלם היו תלמידים מצטיינים: ברתולד תואר כתלמיד הראשון בכיתה והלם נזכר כתלמיד המוכשר והחכם ביותר. אף על פי שאלכסנדר זכה לאותו חינוך יסודי כמו ברתולד, החזיקו בני משפחתו בדעה שלא אלכסנדר היה אופי ניווה, רגוע ופילוסופי יותר, אף שתפיסתו הייתה איטית בהרבה מאחיו. בתקופת בית הספר ציוניו של אלכסנדר היו נמוכים משל ברתולד (ומשל הלם). עם זאת, כבר אז הוא כתב שירה ובבית ניבאו לו עתיד של משורר. ברתולד והלם התעניינו בעיקר במדעים מדויקים והצטיירו כבעלי תפיסה חדה ואילו אלכסנדר טיפח עוד מנעוריו את הצד הרגשי שלו.

ב-1922-1923 ניצבו כל שלושת התאומים מול לבטים קשים מאוד לגבי בחירת הקריירה העתידית שלהם. הם סיימו את בית הספר בשנים שלאחר מלחמת העולם הראשונה. מחסור במוצרי מזון, שביתות ואי-הבהירות הפוליטית גרמו למצב-רוח כללי של קדרות ושל דאגה. כיבוש חבל הרוהר בידי כוחות צרפתיים ובלגיים בינואר 1923 רק הגביר את תחושות התסכול אצל

הגרמנים הצעירים, הממורמרים בלאו הכי. תחושת החובה המסורתית (עולמו הנוקשה של האב וערכיו) דחפה אותם לשרת את מולדתם באמצעות השרות הצבאי. אהבתם לאמנויות ונטיותיהם הפילוסופיות (עולמה האמנותי של האם וערכיה) עודדו אותם לטפח אהבה, יופי ושירה. הערכים המנוגדים של הוריהם גרמו לקונפליקט פנימי אצל התאומים.

כחלק משירותם לאומה, החלו כל השלושה בלימודי משפטים בהיידלברג (השטאופנברגים נרשמו ללימודים ב-1923, הלם ב-1922). שלושתם גם בחרו לשלב את לימודיהם באימונים בארגונים צבאיים מחתרתיים. כתגובה לכיבוש חבל הרוהר התנדבו השטאופנברגים לשירות לאומי, שהיה אסור על פי הסכמי ורסאי. אף על פי שאלכסנדר מעולם לא חלם להיות חייל הוא התנדב לגדוד הפרשים. ברתולד התגייס לחיל הרגלים, אך שירותו היה קצר מאוד היות שחלה בדלקת פרקים חמורה. הלם הצטרף לאחוות הסקסובורוסים. בנסותו להוכיח את "גבריותו" הוא נלחם בדו-קרב ונפצע בלסתו. הפציעה החמורה גרמה לו לכאבים מתמשכים ובסופו של דבר הוא אף נזקק לניתוח. נראה כי תחילת ה"ויה דולורוזה" שלהם ויציאתם לדרך הייסורים הסתמנה כאשר הם דיכאו את כישרונותיהם ה"נשיים" והאמנותיים ובחרו ללכת בעקבות תחושת החובה שלהם. לרוע המזל, הם לא יכלו לשמוע את אזהרתה של לונדסטד, שלפיה ככל שבני מזל דגים מדכאים יותר את יכולותיהם האינטואיטיביות והיצירתיות בניסיון להפוך לטיפוסים קשוחים ו"גבריים", הם הופכים לאומללים יותר ויותר.⁵

הלם סיים את לימודי המשפטים ב-1931, ואילו ברתולד זכה בתואר ב-1929. כזכור, גם אלכסנדר נרשם ב-1923 ללימודי משפטים. במכתב לאמו הוא נימק את העדפת משפטים לעומת לימודי ההיסטוריה של העולם העתיק האהובה עליו, בכך שהוא ירש את המזג המעשי של השטאופנברגים "אשר לא יוכל להרשות למנלאוסיםⁱ ולקיקרוסיםⁱⁱ להפריע לתהליך של התחדשותה של גרמניה".⁶ אך כבר באותה שנה הרגיש אלכסנדר שהוא לא מתאים לתפקידים ניהוליים וכי לבו נוטה ללימודי היסטוריה של העולם העתיק. למרות ספקותיו הקשים אם לימודי קלאסיקה יעזרו לו לתרום לתחייה הגרמנית, הוא החליט לעבור לפקולטה להיסטוריה. אלכסנדר כתב את עבודות התזה שלו ב-1928 וב-1933. מ-1931 הוא היה למרצה באוניברסיטה. בדומה לאלכסנדר, אהב גם ברתולד שירה ופילוסופיה. ב-1923 האחים

ⁱ מנלאוס היה אחד מהמלכים האגדיים של ספרטה.

ⁱⁱ מרקוס טוליוס קיקרו היה פילוסוף, סופר, מדינאי ונואם ברומא העתיקה.

לכית שטאופנברג נפגשו עם המשורר הנודע סטפן גיאורגה והתקבלו לחוג שלו. אלכסנדר, שהחשיב את פגישתו עם המשורר כמאורע הגדול בחייו, קרא לגיאורגה "המלך", "האב" ו"האדון לגורלו". ברתולד ראה בגיאורגה "מושיע" ונשבע אמונים ל"לורד" ול"אדון" שלו. מכאן ואילך ליחסים עם גיאורגה הייתה השפעה רבה על חיי התאומים.

גיאורגה, שכונה בשם "נפוליאון בחצר המוזות", ייסד אסכולה ספרותית משלו אשר הושפעה מאוד מאישיותו הסמכותית. הוא אימץ את התיאוריות של ניטשה על "האדם העליון" והאמין שיום אחד יבוא גיבור טבטוני אשר ינהיג את התחייה של גרמניה ושל העולם כולו. נהוג לחשוב כי רעיונותיו של גיאורגה אומצו בהתלהבות על ידי הנאצים, אך למעשה, משנת 1933 הוא התנגד בחריפות לעלייתו של היטלר. הוא סירב לשתף פעולה עם השלטון הנאצי, יצא לגלות ומת בשווייץ בדצמבר 1933.

גיאורגה העניק לברתולד ולאלכסנדר אהבה והערצה אבהית שמעולם לא קיבלו מאביהם ושהייתה חסרה להם עד מאוד. המשורר המציא לתאומים שמות חיבה כגון "אצילים", "נפלאים", "נסיכים מלכותיים". הוא גם כתב שיר על ברתולד ובו הילל את "הוד מעלתו" והתייחס ל"זכויותו המלכותיות".

אלכסנדר וברתולד השתייכו לחוג של סטפן גיאורגה, ואילו הלם הצטרף לחוג השמרני של הוגה דעות גרמני אחר בשם קרל פון ג'ורדנס. בדומה לאלכסנדר ולברתולד, ראה הלם הצעיר בג'ורדנס, שהיה איש רב השפעה, את "דמות האב". במהרה נקשר ביניהם קשר אמיץ: ג'ורדנס העריך את האיש הצעיר ונהג להיות אורח קבוע בבית משפחת הלם.

לג'ורדנס הקתולי, שקיבל חינוך ישועי, הייתה אישיות סמכותית וכריזמטית. בדומה לגיאורגה, הוא הפך למוקד תשומת הלב לאינטלקטואלים רבים. כמו כן, נמנה ג'ורדנס עם החברים הבולטים במועדון הפוליטי החשוב ביותר בגרמניה של אותם הימים – Herren Club. מועדון האצילים הזה נוסד כחוג לא רשמי בברלין ב-1924. השתייכו אליו כ-500 איש וביניהם אנשי אליטה כדוגמת הקאנצלר לשעבר של גרמניה, פון פאפן (Papen). רוב חברי המועדון התנגדו לדמוקרטיה הפרלמנטארית ותמכו במדינת לאום "סמכותית ובעלת סדר היררכי". כידידו האישי של פון פאפן, ניסה ג'ורדנס להזהיר אותו מפני הסכנות הטמונות בנאציזם ולשכנע אותו לשנות את עמדותיו לגבי היטלר. ג'ורדנס חש מעלייתו של היטלר לשלטון והוא לא הסתיר את השקפותיו הפוליטיות מחברי החוג הצר שלו שאליו השתייך גם הלם. כתוצאה מכך הושפע הלם מג'ורדנס לא רק בשאלות פילוסופיות ודתיות חשובות, אלא גם בעמדותיו הפוליטיות. ב-1931 השלים הלם את בחינותיו כמשפטן, וב-1933 סיים בהצטיינות

את תקופת ההתמחות שלו. עד אז הוא כבר גמר אומר לא לשתף פעולה עם הנאצים. הוא האמין שעל האזרחים הגרמניים להיות נאמנים לאינטרסים האמיתיים של העם שלהם ולא למנהיגים שמובילים את גרמניה לאבדון. בסופו של דבר, הוא נאלץ לוותר על קריירה מבטיחה של עובד ציבור בשל סירובו להישבע את שבועת המשפטן לקאנצלר של גרמניה, כיוון שב-30 בינואר 1933 התמנה היטלר לתפקיד הזה.

מסתבר שבשנה הקריטית עבור העם הגרמני, בעת שהיטלר עלה לשלטון, היו כל שלושת התאומים השמימיים מושפעים מ"דמויות אב" סמכותיות. הלם זכה ליחס אוהד מג'ורדנס בן ה-50. האחים שטאופנברג זכו להערצה מגיאורגה בן ה-65. באותה שנה הושפעו השקפותיהם הפוליטיות של השלושה מאותן "דמויות האב". הלם, בדומה לג'ורדנס, תיעב את היטלר וקרא לו "שליח הכאוס".⁷ האחים שטאופנברג חלקו את גישתו האמביולנטית של גיאורגה למשטר החדש. מחד גיסא, הם היו מודאגים מאוד ממדיניותו של היטלר, אך מאידך גיסא, הם השלימו עם רוב הסיסמאות הנאציות אשר נשמעו להם כאילו גיאורגה הגה אותן. מאוחר יותר התחרטו האחים שטאופנברג על חוסר ההחלטיות שלהם והביעו רגשי אשם בכך שהיו איטיים מדי בהתנגדותם לרשע.

שלושת התאומים השמימיים חלמו על גרמניה טובה יותר, אך לא ידעו כיצד להשיג מטרה זו. כל השלושה בחרו להישאר במדינתם ולמלא את המשימה ה"אצילית" של "תחיית מולדתם". עם זאת, הם לא הצליחו להשתלב במסגרות הפוליטיות הקיימות ובמהרה מצאו את עצמם במלכוד, אנוסים לשרת לא את העם, אלא את המשטר הנאצי שהיה בעיניהם מושחת ובלתי מוסרי.

בין השנים 1933-1936 עבד הלם כיועץ עצמאי. מ-1937 עד 1940 הוא הועסק על ידי מספר חברות וביניהן הקבוצה הלאומית התעשייתית. מ-1940 ועד למעצרו הוא עבד בברלין בתאגיד הפחם הענק השייך למשפחת בלסטרים (Ballestrem). חוש הכבוד של הלם בנוסף לנאמנותו הבלתי מתפשרת לעקרונותיו ולעמו, הפכו אותו לאחד האויבים המסוכנים ביותר למשטרו של היטלר. חוש החובה החזק הטבוע בו מילדותו מנע ממנו לעזוב את המדינה. בהיותו נאמן למורשת אבותיו הוא בחר בגלות מסוג אחר – לא טריטוריאלי, אלא פנימית, רוחנית. היה ברור לו בוודאות כי הצטרפותו לשורות האופוזיציה תוביל בהכרח להקרבה עצמית, אבל בכל זאת בחר בה ועשה זאת בעיניים פקוחות.

החל מ-1933 חיפש הלם דרכים להפלת המשטר. לשם כך הוא בא במגע עם מספר רב של חברי ארגונים אנטי נאציים בעלי השקפות פוליטיות שונות. ידוע למשל שהוא היה בקשר בעת ובעונה אחת עם סוציאליסטים, עם שמאלנים

רדיקליים, עם החוג האינטלקטואלי המתון ועם ידידיו בצבא ובחוגי המנהל. ב-1938 נתגלעו חילוקי דעות מהותיים בין הלם ובין רוב חבריו למחתרת. בניגוד אליהם, הוא היה אחד מן הגרמנים הבודדים שהגיעו למסקנה כי אי אפשר להפיל את המשטר הנאצי כל עוד היטלר נשאר בחיים. הוא חשש כי הקצינים הגרמניים לעולם לא יעזו לבצע ניסיון התנקשות בפיהרר. החינוך שלהם והמסורת הגרמנית גרסו כי אנשי הקצונה חייבים לשמור אמונים למנהיגם, לציית תמיד לפקודות ולעולם לא להטיל בהן ספק. הלם סבר כי אורח החשיבה כזה אינו מתאים למתנקש פוטנציאלי. לכן, עבור השלמת המשימה הוא החליט לחפש מתנקש מקצועי.

בסופו של דבר, הגיע הלם למסקנה שהאדם המתאים ביותר לביצוע התכנית הוא ד"ר רומר (Römer). רומר לא היה רוצח מקצועי אלא חייל ותיק שלחם במלחמת העולם הראשונה. ברבות הימים הוא למד משפטים ועבר שינוי הדרגתי מאיש לאומני לקומוניסט. מאז עלייתו של היטלר לשלטון ב-1933 נעצר רומר מספר פעמים ואף נשלח לתקופה קצרה למחנה הריכוז דכאו. לאחר שחרורו סייע לו הלם למצוא מחסה במשרדי החברה שעבד בה בברלין והשניים חיפשו הזדמנות להתנקש בחיי היטלר. אך ב-1942 נאסרו ביחד רומר ואנשי הקשר הרבים שלו והלם בכללם. הלם בילה שנתיים של סבל ושל עינויים בבית הכלא. גופו היה שבור אך רוחו התעלתה לגבהים שלא ייאמנו: מכתביו לבני משפחתו ולידידיו חשפו את גדולת לבו ונשמתו.

בחזרה לסיפורו של ברתולד: ב-1931 הוא נשלח לבית המשפט הבינלאומי לצדק בהאג, וב-1933 נקרא לשוב לברלין. ב-1934 היה עליו לערוך בחירה מכרעת: ניתנה לו ההזדמנות לפתוח בקריירה אקדמית ובכך להרחיק את עצמו מהממשל הנאצי.⁸ ברתולד דחה את ההצעה הזאת ובחר שלא ללמד באוניברסיטה. תחת זאת הוא שב אל המכון למשפט בינלאומי בברלין כחוקר בכיר. בין שאר עיסוקיו הרבים במכון מצא ברתולד את עצמו מעורב בניסוח החוקים המגדירים את המדיניות הגרמנית בשאלת הגזע. בתפקיד זה הוא חש לעתים כ"פרקליטו של השטן". בהיותו קצין מילואים, הוא נקרא מספר פעמים במהלך 1934-1936 לתקופות קצרות של אימונים צבאיים. הפעילויות הצבאיות מעולם לא היטיבו עם אף אחד משלושת התאומים השמימיים. גם הפעם הייתה זו חוויה כואבת: האימון במאי 1936 הפך לזימונו האחרון של ברתולד לצבא כיוון שנפל מסוס ושבר את רגלו.

ברתולד התמחה בדינים צבאיים ובמיוחד בדיני מלחמה ובסוגיות של משפט ימי. ב-1939 הוא ניסח את חוקי הענקת עיטורי הגבורה והמדליות הגרמניים ואלה נשארו בתוקף עד תום המלחמה. באותה השנה הוא כל כך

התקדם עד שנמנה עם טובי המשפטנים בגרמניה. עם פרוץ המלחמה הצטרף ברתולד אל הפיקוד העליון של הצבא הגרמני כיועץ לחוק בינלאומי ונשאר שם עד ה־20 ביולי 1944. במסגרת תפקידו הוא התקרב אל הלמוט פון מולטקה ואל פיטר יורק פון ורטנבורג. שניהם היו מהמתנגדים הבולטים לשלטונו של היטלר וידידיו הקרובים של הלם.

באביב 1939 פגש ברתולד מתנגד מושבע נוסף למשטר – אדם פון טרוט. שניהם הגיעו מרקע דומה ושניהם גילו נטיות אנטי־נאציות והומניסטיות דומות. הם שיתפו איש את רעהו בדאגותיהם בקשר לעתיד ארצם. בהדרגה הובילו השיחות והרעיוניות לכך שנאספו סביבם אנשים בעלי מחשבות דומות. תחושת האסון המתקרב ובא הלכה והתעצמה. ככל שהתמשכה המלחמה גברה התנגדותו של ברתולד למשטר. "אסור לקציני צבא להעמיד בסימן שאלה את הפקודות שהם מקבלים", פקד בתוכו קול החובה. עם זאת, אחריותו האנושית הייתה למנוע את פשעי המלחמה ולעצור את "מכונת ההשמדה הנאצית". בדומה להלם הוא בחר למרוד כנגד חוסר האנושיות והחליט להרוג את היטלר. וכיוון שבדומה להלם הוא לא היה איש צבא, החל גם הוא לחפש מתנקש מתאים.

ברתולד אף פעם לא האמין ביכולתם של גנרלים גרמניים לבצע הפיכה צבאית. במקום זאת הוא חיפש אחר קצין זוטר, דינאמי וצעיר. לכאורה, הייתה הבחירה הטבעית אמורה להוביל אותו לאחיו הצעיר, גיבור המלחמה, קלאוס. ואכן, עוד באביב 1942 הציע ברתולד לקלאוס להצטרף אל חוג הקושרים. אך באותם הימים עדיין לא היה מוכן קלאוס להפר את שבועת האמונים שלו. לברתולד לקח יותר משנתיים לשכנע את קלאוס להצטרף לניסיון ההפיכה צבאית. רבים האמינו כי קלאוס לא היה מסוגל לנקוף אצבע בלי הנחייתו של אחיו ומסיבה זו קראו לברתולד "קולו המצפוני של אחיו קלאוס".⁹

במהלך 1942, השתכנע ברתולד מעבר לכל ספק כי רצח העם היהודי ומעשי הטבח ברוסים ובפולנים לא היה עניין של תקלה מקרית, אלא תוצאה של אידיאולוגיה מטורפת. הוא אמר למקורביו כי האחראים למעשי הזוועה האלה חייבים להיענש על פשעיהם. יתרה מזאת, היה חשוב לו מבחינה מוסרית שהעונש יבוצע על ידי נציגי העם הגרמני עוד בטרם תתרחש תבוסה צבאית מוחלטת של גרמניה. הוא הוסיף ואמר כי בעיניו שום קורבן אישי לא יהיה גדול מדי לשם ביצוע משימה זו. כמו במרוץ השליחים, משנאסר תאומו השמימי הלם, נטל ברתולד את הלפיד בידיו והמשיך לתכנן את ההתנקשות. בינתיים הועבר קלאוס, שזה עתה החלים מפציעה קשה, לתפקיד מטה שבמסגרתו היה עליו להשתתף בתדרוכיו היומיים של היטלר. קלאוס היה היחיד מבין הקושרים

שהזדמנה לו גישה ישירה לפיהרר. כשברתולד פנה אליו שוב, הוא היה כבר משוכנע כי אחיו הבכורים צדקו בהתנגדותם הנחרצת למשטר.

ניסיון ההתנקשות אירע במטה הפיקוד "מאורת הזאבים" בפרוסיה המזרחית ב-20 ביולי 1944. בתיקו של קלאוס פון שטאופנברג היו חומרי נפץ ומנגנון השהייה פשוט שאפשר לו זמן מנוסה. הוא נכנס לחדר ששהו בו היטלר וקציני המטה, הניח את התיק ליד רגלו של היטלר ויצא במהירות מהחדר. מבונקר סמוך הוא ראה את הפיצוץ והיה משוכנע כי היטלר נהרג. אבל הרוזן הצליח להינצל בספגו פגיעות שטחיות בלבד. ניסיונותיהם של הקושרים לתפוס את השלטון דוכאו, ואלו שהיו מעורבים בקשר נאסרו והוצאו להורג. היטלר השתמש בהזדמנות זו כדי להיפטר גם מאויבים מסוכנים אחרים למשטרו, כך שרבים שכלל לא היו מעורבים בניסיון ההפיכה מתו בקציר הדמים שבא בעקבות ההתנקשות. התוכניות להפיכה מדינית נכשלו, אך קורבנות ה-20 ביולי הצליחו להוכיח את קיומם של "גרמנים אחרים – הגונים" שהיו מוכנים להקריב את חייהם למען ערכים של הומניזם ואנושיות. אכן, כפי שצפה ברתולד מראש, הם נכשלו. אך הוא היה בטוח שמישהו חייב בכל זאת לנסות. "שום קורבן איננו גדול מדי", אמר ברתולד והקריב את עצמו.

לפעמים כולנו מתלבטים בשאלות כמו: "מה היה קורה אילו הייתי...?" אולי סיפורו של אלכסנדר יכול לספק כמה תובנות מסוג זה לגבי אחיו התאום, ברתולד. בשנות השלושים המוקדמות הוצעו מינויים אקדמיים לשני התאומים. שניהם עמדו על אותה פרשת דרכים, אך הבחירות שלהם היו שונות. ברתולד בחר במשפטים, ואילו אלכסנדר בחר להיות מרצה להיסטוריה עתיקה. הוא לימד באוניברסיטאות של וורצבורג, ברלין וגיסן. כאחד ההיסטוריונים הגרמניים הנועזים והנודעים ביותר בתקופתו התנגד אלכסנדר באופן גלוי לנאציזם כבר משלביו הראשונים (בניגוד לברתולד, אך בדומה להלם).

למרות זאת בחר אלכסנדר לא להצטרף למחתרת ולא היה לוחם פעיל נגד המשטר של היטלר. בדומה לאחיו, הוא העמיד בראש סולם ערכיו את עמו ואילו את השלטון המתחלף הוא העמיד במקום השני. לכן עם פרוץ המלחמה הייתה תגובתו הטבעית לדכא את כישוריו היצירתיים לטובת חובותיו הפטוריות לארצו. אף שהקריירה האקדמית שלו התפתחה בצורה מבטיחה, הוא, בתור קצין מילואים, הקריב אותה והתגייס ב-1939 לצבא בתקווה להישלח לחזית. מאז התחלקו חייו של אלכסנדר בין שירות צבאי ובין הוראה באוניברסיטה. ב-1942 ניתנה לו הזדמנות לשרת ביחידת חופים בנורבגיה, אבל למרות גילו המתקדם הוא העדיף להצטרף לארמיה השישית המהוללת ולהישלח לחזית הרוסית. קולם של אבותיו הקדומים קרא לו, והוא אמר: "אנו נצעד לרוסיה,

אחרי הכול עלינו לראות לאן נדדו השבטים האוסטרוגוטיים! העתיקים!¹⁰ תוך זמן קצר הוא נפצע, וכך, למזלו, ניצל מלהשתתף בקרב סטלינגרד העקוב מדם שהיווה את נקודת המפנה במלחמה כולה והביא בסופו של דבר לתבוסתה של גרמניה הנאצית במלחמה.

לאחר החלמתו שוב התמזל מזלו של אלכסנדר והוא מונה לפרופסור להיסטוריה עתיקה באוניברסיטת שטרסבורג. אך גם בתפקיד זה הוא התייסר מהקונפליקט הנושן בין תחושת החובה הפטריוטית להגן על מולדתו ובין הערכים המוסריים שלו. בעיצומה של המלחמה היה לו קשה לשבת בעורף ולהתרכז בכתיבת ספרי היסטוריה עתיקה, אולם אלכסנדר התנחם בכך כי ניתנה לו ההזדמנות להיות (במילים שלו) "משרת פעיל של אחרים בשעה שהם עושים היסטוריה".¹¹ עם זאת, ההפוגה האקדמית הייתה קצרה למדי ובפברואר 1943 הוא שוב נקרא לצבא. אלכסנדר הוכשר באימוני ארטילריה בנורמנדי, וב-5 באוקטובר 1943 חזר לחזית המזרחית כקצין תצפית קדמי, בקו החזית על נהר הדנייפר שבאוקראינה. כעבור שלושה שבועות בלבד הוא נפצע שוב, הוחזר הביתה והתמסר לחיבור שירים שהחל לכתוב עוד בנורמנדי.

ב-1944 הוזמן אלכסנדר להרצות במכון הגרמני באתונה. שם נודע לו על ההתנקשות הכושלת בחיי היטלר ועל חלקם של שני אחיו בה. מחד גיסא, אלכסנדר, בדיוק כמו ברתולד, ניסה מזה זמן רב לשכנע את אחיו הצעיר קלאוס כי שלטונו של היטלר ממית אסון על האומה. מאידך גיסא, הוא לא היה מעורב אישית בשום ניסיון לקשור קשר נגד היטלר. ברתולד וקלאוס לא הכניסו אותו בסוד ההפיכה כיוון שהוא אף פעם לא הסתיר את השקפותיו האנטי נאציות ולא ידע להישמר בלשונו. למרבה האירוניה, אלכסנדר נאסר לבסוף לא בשל ביקורתו הגלויה נגד המשטר אלא בשל הפעילות החשאית של אחיו!

אלכסנדר שוחרר ממחנות הריכוז בתום המלחמה בידי הכוחות האמריקניים. האדם הזה, שהיה לא רגיש בצורה קיצונית לכאב פיזי, סבל בעיקר מכאב נפשי בשל אובדן אָחֵיו והתייסר על כך שלא מת עמם. במשך שלוש השנים הבאות היה לו קשה להתמודד עם החיים, הוא הסתגר בביתו וכתב שירה. ב-1948 התמנה אלכסנדר לראש הקתדרה להיסטוריה עתיקה באוניברסיטת מינכן. את מטרת חייו העיקרית הוא ראה בהוצאה לפועל של "צוואתם הרוחנית" של אחיו המעונים. אלכסנדר גם המשיך ללמד ולהפיץ את השקפותיו ההומאניות. הוא מת ב-1963 ממחלת הסרטן בהיותו בן 58 בלבד.

¹ במהלך המאה ה-4 לספירה התפצלו הגותים לשני שבטים, אלו שיישבו את האזורים בצפון הים השחור נקראו אוסטרוגוטים (גותים מזרחיים), ואלו שיישבו את אזור דאקיה שהיה חלק מהאימפריה הרומית ונמצא ברומניה והונגריה של היום נקראו ויזיגותים (גותים מערביים).

כדי להשלים את סיפור חייהם של התאומים השמימיים האלה יש להשוות את סיפורי אהבותיהם ונישואיהם. היה זה צירוף מקרים משמעותי שההחלטה להתחתן גרמה אצל כולם להתנגדות עזה מצד בעלי הסמכות והשררה. הלם היה מאורס לוויקטוריה מריה גרבה במשך שש שנים בטרם נישא לה ב-1931. הסיבה לאירוסין הארוכים הייתה התנגדות אבי הכלה לנישואים. הם התאפשרו לבסוף רק לאחר שהלם רכש מקצוע. לזוג נולדו שני בנים ואביהם העריץ אותם. ברתולד לא היה יכול לשאת לאישה את אהובתו מריה קלאסן במשך עשר שנים כי הוריו ומורו גיאורגה התנגדו לכך. טקס הנישואים התאפשר לבסוף רק לאחר מותם של סטפן גיאורגה ואלפרד פון שטאופנברג ב-1936. לזוג היו שני בנים ולמענם החליט אביהם להקריב את חייו. אלכסנדר לא היה יכול להתחתן במשך זמן רב, כי אהובתו הייתה ממוצא יהודי. הוא נשא אותה לאישה ב-1937 לאחר שהתגבר על קשיים גדולים הקשורים להתנגדות המשטר לנישואים כאלה. היא נהרגה במהלך המלחמה.

כנראה שחייו של אלכסנדר ניצלו באותו רגע בילדותו המוקדמת כשהעדיף להפוך למשורר במקום להיות "איש מעשה". שלא כמו שני אחיו, שפעילותם התרכזה ברובד הגשמי, הוא ניסה, אם כי לא תמיד בהצלחה, להעתיק את הפעילויות שלו למישור נפשי ורוחני. הדוגמה של אלכסנדר עשויה להמחיש את התורות האזוטטריות והיונגיאניות, הטוענות כי בני האדם מסוגלים (לפחות במידה מסוימת) לשנות את מהלך חייהם בהליכה בעקבות קולו של המדריך הרוחני הפנימי שלהם. במהלך חייהם ניצבו שלושת התאומים השמימיים על פשרות דרכים דומות וניתנו להם הזדמנויות כמעט זהות. שלושתם אהבו שירה ופילוסופיה. כולם יכלו לבחור משלחי-יד יצירתיים. כולם נאלצו להתמודד עם הקונפליקט הפנימי בין "האצילות מחייבת" ובין נטיותיהם הפילוסופיות. שניים מהם העדיפו את מילוי החובה ובכך, במישורין או בעקיפין, שירתו את השלטון. מכתביהם הפיוטיים על האהבה, על החיים ועל המוות כמעט שאינם ידועים. מחבריהם זכורים בהיסטוריה כקדושים מעונים. התאום השלישי ניסה לשנות את "דפוסי המשפחה" והיה לו מספיק אומץ לבחור במקצוע הבלתי-מעשי ביותר – היסטוריה. הוא לא הוכתר כ"קדוש המעונה" הגדול מכולם, וגם לא זכה בתהילת "המשורר הגדול מכולם". סבלו היה רב, אך הוא שרד כדי ללמד בני האדם את עקרונות ההומניזם ולספר להם על ההיסטוריה של שני אחיו.

הפרדוקס הגדול ביותר במקרה הזה היה, שלשני התאומים השמימיים, ברתולד שטאופנברג וניקולאוס הלם, היו חיים דומים יותר מאשר לשני התאומים הביולוגיים – האחים שטאופנברג. אף על פי שהיו להם גנים, חינוך

ודת שונים, בחרו ברתולד והלם להיות עורכי דין, ללמוד בהיידלברג, לקשור קשר נגד היטלר, ולמות כתוצאה מכך בעיניים. באותו הזמן, התאומים הביולוגים ברתולד ואלכסנדר שזכו לתורשה ולחינוך זהים, בחרו במקצועות שונים ובדרכים שונות להתנגד למשטר הנאצי.

בעיניי, השאלות הנוקבות ביותר העולות מן הביוגרפיות ההשוואתיות האלה הן:

1. מדוע דברים רעים קורים לאנשים טובים?
2. האם אותו גורם תטא, הלא גנטי, אכן אחראי לעיצוב האישיות והגורל שלנו?

הסוגיות הללו יידונו כעת מן ההיבט האסטרולוגי ומן ההיבט של גורם התטא.

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

כל הביוגרפים של הלם וברתולד מתארים אותם כאנשים "טובים", שבמקרה לרוע מזלם נלכדו בנסיבות היסטוריות "רעות" מאוד בשבילם. כיצד זה קרה ומה מנע מהם לשנות את נתיב חייהם? כלום היה זה בלתי אפשרי לעזוב את מדינתם ולא להיות מעורבים במלחמות ובמאבקי כוח? התשובות הנפוצות לשאלות האלו הן: "כאריסטוקרטים אמיתיים הם לא יכלו...", או "כקתוליים אמיתיים הם האמינו...", או "כאנשים בעלי ערכים הם היו חייבים...". היסטוריונים ניסו להסביר את חיי הקדושים המעונים האלה בהשתייכותם למעמד החברתי הרם שלהם, או בהשתייכותם לחוגים מחתרתיים של מתנגדי המשטר.

אך כל התשובות מן הסוג הזה, אף על פי שהן מספקות מידע חיוני על אישיותם של גיבורי הפרק הזה, נכשלות בבואן להסביר מדוע קרו דברים כל כך איומים דווקא לתאומים השמימיים האלה. לכן, כאשר הביוגרפים מתארים את המסורות של משפחותיהם ואת דפוסי התנהגותם כגורמים החשובים ביותר בעיצוב גורלם, לא ברור מדוע אחיו של הלם, קְנו, שנולד ב-11 ביוני 1906, ולפי תיאורו של הלם היה ממש דומה לו, בחר בדרך חיים שונה. עם עליית הנאצים לשלטון, לא נשאר הנו בגרמניה אלא נמלט לשווייץ. אותה שאלה כמובן עולה לגבי השוני שבין גורלותיהם של התאומים הביולוגיים, ברתולד ואלכסנדר פון שטאופנברג.

כאשר הביוגרפים טוענים כי גורלותיהם של הלם וברתולד נקבעו ברגע שהצטרפו לחוגי ההתנגדות, יש לציין שלא כל חברי המחתרת הועלו על

הגרדום. אפילו מבין ידידיו הקרובים של הלם, אחדים מאויבי המשטר הבולטים, כמו פביאן פון שלברנדורף (Fabian Schlabrendorf) וגברת סולף ובתה, נשארו בחיים.

האסטרוולוגים בוודאי היו מצטטים את היקי: "בני מזל דגים חוננו ברגשי חמלה אמיתית ובנכונות להקריב את עצמם במסירות וללא סייג למען גאולת העולם"¹². עם זאת, יהיה זה פשטני מדי להסביר את גורלם הנורא של התאומים האלה כנובע אך ורק מן העובדה שהם נולדו כבני מזל דגים. אנשים רבים נולדו במזל זה ואף אסטרוולוג לא יצפה שגורלם של כולם יהיה מר ועגום.

התמונה הכאוטית של עולם בלתי הגיוני שבו הדברים ה"רעים" יכולים להיות מנת חלקם של אנשים "טובים" משתנה כשניגשים אל אותה שאלה בשימוש בשיטות האסטרוולוגיה הפסיכולוגית. מפות הלידה של תאומים האלו חושפות כי ביום לידתם, בנוסף לשמש בדגים, היה להם גם היבט מאתגר של ריבוע (90 מעלות) בין השמש ובין הירח. מאחר שבאסטרוולוגיה השמש מייצגת את האב ואילו הירח מייצג את האם, האסטרוולוגים סבורים כי היבט בלתי הרמוני שכזה משקף סוג כלשהו של מתח, של ניגוד, של קרע או אפילו של עוינות בין אביו לאמו של הילד. ילד שנולד להורים כאלה עלול לחוות את הקונפליקט הפנימי המתמשך בין היכולות הרוחניות שלו ובין מורשת-האבות והדחפים הבסיסיים של התת-מודע. בגלל הקונפליקט הזה, הטבוע בנפשו מיום היוולדו, אדם זה מרגיש חצוי והוא מתקשה למצוא את מקומו בעולם. הוא עלול להאשים בכל צרותיו את הוריו (או את אחד מהם) ואפילו את העולם כולו. לעומת זאת, סיכמה היקי באופן נחרץ שאדם בעל היבט כזה במפת הלידה שלו "הוא האויב הגדול ביותר של עצמו, אך מרגיש שכולם סביבו אשמים"¹³.

ואכן, הביוגרפים החוקרים את קורותיהם של הלם ושל השטאופנברגים מדגישים את השפעותיהם המנוגדות של הוריהם. כל שלושת גיבורי הסיפור חוו סכסוך מתמשך בין "חובותיהם" כפי שהם ראו אותן ובין יכולותיהם היצירתיות שרצו לטפח. בנוסף, המנגנון האסטרוולוגי הזה יכול להסביר את ההבדלים בין הגורלות של התאומים הביולוגיים, אלכסנדר וברתולד. כיוון שאיננו יודעים את זמן הלידה המדויק שלהם, לא ניתן לדעת באיזה דיוק מצוי ההיבט בין השמש לירח במפה של כל אחד מהם (הירח נע מהר מאוד, וזו 13° ביממה). יכול להיות שבגלל התנועה המהירה של הירח קיבל כל אחד מהתאומים את המצב המשפחתי בצורה שונה מעט, וזה מה שהפך את ההבדל בין אלכסנדר ובין אחיו התאום למשמעותי למדי.

ללא ספק, לא כל אדם בעל היבט של ריבוע בין השמש לירח הופך לקדוש מעונה. כמו כן, לא כל אדם בעל שמש בדגים הופך לכזה. עבור הקוראים

שנולדו במזל דגים ובמפת לידתם מופיע היבט מאתגר כזה, אציג מיד סיפור השוואתי שעוסק בזוג שנולד במזל דגים וגם במפתם הופיע היבט מאתגר בין השמש לירח, אך אלו מעולם לא עונו בידי אחרים. הסיפור ימחיש את יתרונה הגדול של שיטת ניתוח גורם התטא.

בשלב הראשון של ניתוח האישיות לפי אסטרולוגיה המודרנית מפרקים את מפת הלידה לגורמים בודדים, ורק אחר כך, כדי לבנות תמונת אישיות על כל היבטיה, ניגשים לשלב של סינתזה. מסתבר ששלב הסינתזה הוא הבעייתי ביותר, היות שאנו נוטים לעתים לייחס חשיבות רבה מדי להיבט בודד זה או אחר. בניגוד לאסטרולוגיה, שיטת ניתוח גורם התטא מגבילה את עצמה לפרמטר אחד בלבד (תאריך לידה), וביכולתה לספק תמונת אישיות כוללת. מבחינה פיזיקאלית אולי ניתן יהיה להסביר את תופעת התיאום השמימי על ידי בוז-זמניות, ואילו מבחינה אסטרולוגית ניתן לומר שגורם התטא מאחד בתוכו את כל מערך הנתונים האסטרולוגיים הרבים. כתוצאה מכך, שיטת ניתוח גורם התטא מאפשרת לבדוק באופן ניסיוני כיצד מבטא את עצמו גורם אסטרולוגי כלשהו כאשר הוא מצוי בהשפעת גורמי תטא שונים. בפרק הבא אנו נראה כי אותם ההיבטים המאתגרים בין השמש לירח קיבלו משקל סגולי שונה כאשר הופיעו בתאריך לידה אחר.

במקרה של שטאופנברג והלם, בהשפעת גורם התטא הייחודי שלהם, הצטרפו להיבט הקשה הזה עוד כמה היבטים קודרים אחרים שהופיעו במפות המפורטות של התאומים האלה והעצימו עד מאוד את סכנת ההרס העצמי באישיותם. האסטרולוגים של ימי הביניים, שהאמינו כי הגורל אינו ניתן לשינוי, היו בוודאי מנבאים "זמנים רעים" ואסון בלתי נמנע לבעלים של מפה אסטרולוגית כזאת. אסטרולוגים פסיכולוגיים של היום אינם מגידי עתידות; הם לא היו מאפיינים את ההיבטים האלה כמבשרי "רע" או "טוב" ולא היו חוזים "זמנים רעים". בטפלים בהיבטים מאתגרים כאלה היו האסטרולוגים הפסיכולוגיים מנסים לחשוף עם לקוחותיהם את שורשי הקונפליקטים הפנימיים שלהם. אחר כך היו מבררים עם הלקוח אם הוא מודע לסיבות שבגינן בחר את בחירותיו.

קיים פער רב בין מגידי עתידות שמברכים או מקללים אנשים בנבואותיהם, לבין אנליטיקאים שמלמדים בני אדם כיצד להפוך את הבחירות שלהם לנבונות יותר וכיצד להגיע אליהן מתוך ראייה רחבה ומעמיקה יותר. אמנם גם האסטרולוגיה הפסיכולוגית רואה את הקשיים החזויים האפשריים ומבינה את הסיבות להם, אך לדעתה אין בהם בהכרח אסון, כי בעזרת הבנה של המניעים ובשינוי הגישה, התוצאה יכולה להיות שונה. מכאן, שגם לבני מזל

דגים יש בחירה, או כמו שלונדסטד ניסחה זאת, על מנת שבני מזל דגים יוכלו לנצל את האנרגיות היצירתיות שלהם "הם חייבים לוותר על תפקיד הקדוש המעונה, אלא אם כן, כמובן, הם רוצים להופיע לאור הזרקורים כדי לגלם את תפקידה של ז'אן דארק".¹⁴

חייהם של תאומים שמימיים אלה הציגו לפנייהם מספר נקודות מפנה שבהן היו חופשיים לבחור בין יצירתיות ובין מות קדושים. אף לא אחד מהם היה חייב להתגייס לצבא ולעבור אימונים מפרכים: כולם התנדבו. אף לא אחד מהם נשאר בגרמניה הנאצית בכפייה: הם יכלו להגר. ברתולד לא אולץ להצטרף לפיקוד העליון של הצבא הגרמני – הוא דחה את האפשרות לקריירה אקדמית. אלכסנדר לא נשלח לכבוש את רוסיה נגד רצונו – הוא דחה את האפשרות להישאר באירופה עם כוחות העורף. פעם אחר פעם בחרו התאומים השמימיים בדרכים אלימות, שלא התאימו ליכולות היצירתיות שלהם. הם היו "האויבים" הגרועים ביותר של עצמם, כאילו נידונו לכליה כמתוך "הנבואות הכלליות" שנכתבו בידי היקי ולונדסטד חמישים שנה לאחר מותם וללא שום קשר לחייהם הספציפיים.

הגישות הפסיכולוגיות החדשות מקבלות את האפשרות של קיום תהליך הטרונספורמציה. אולי אחרי ככלות הכול, אנחנו לא "צדיקים מושלמים" או "רשעים גמורים", ולכולנו ניתנות הזדמנויות לבחור בחיים מאושרים יותר הן עבור עצמנו והן עבור האנושות? הנקודה היא שכדי לבחור בבחירות הנכונות עלינו קודם כולל למוד לזהות את הבעיות שלנו ולהודות בקיומן. נראה שתובנות גורם התטא עשויות לסייע ל"חוטאים" ול"קדושים המעונים" להבין טוב יותר את מהות עולמנו. אם המנגנון האסטרולוגי הוא נכון, התמודדות מכוונת עם הנושאים העיקריים שנגלים במפת הלידה יכולה לעזור לאנשים לפתור את בעיותיהם. אם לתיאום השמימי אכן יש אחיזה במציאות, אזי המפגש עם התאומים השמימיים שלנו והבנת השיעורים העיקריים בחייהם יוכלו לסייע בעבודת הטרונספורמציה היצירתית בחיינו אנו.

ולסיכום, התברר לי כי צירופי המקרים בחייהם של גרינג ושל רוזנברג לא היו תופעה ייחודית. ומה שעוד יותר משמעותי – הסיפור הנוכחי מאשר כי תאומים שמימיים עשויים להיות דומים זה לזה יותר מתאומים ביולוגיים שגדלו יחד.

בנוסף לכך, תוך כדי איסוף החומר לפרק הזה על אודות שלושת התאומים השמימיים ועל אודות גרינג ורוזנברג לפרק הקודם, הוקסמתי מקיומו של הקשר הייחודי בין התאומים השמימיים שנתגלה בשני הסיפורים גם יחד. לא יכולתי להשתחרר מן השאלות מעוררות ההשתאות: מדוע גרינג ורוזנברג נפגשו וחייהם

היו שלובים זה בזה במידה כה רבה? ומדוע הייתה התאמה כה גורלית בין הפעילות המחתרתית של הלם ובין האחים שטאופנברג? הקשרים בין התאומים השמימיים הזכירו לי את התופעה של החשיבה הזוהה האופיינית לתאומים זהים: מחשבתם כה מתואמת עד כי אחד מהם ממחר לסיים את המשפט שהשני הספיק רק להתחיל לנסח.

חוקרים רבים מצביעים על כך שתאומים בכלל ותאומים זהים בפרט מתקשרים ביניהם בדרכים ייחודיות. מימי ינקותם הם ישנים לרוב באותם זמנים ומתעוררים באותן שעות. בילדותם נוטים תאומים זהים לשחק ביחד ולפתח שפה משלהם במילים ובמשפטים האופייניים רק להם. גם בבגרותם שומרים תאומים זהים על הקשר הייחודי שלהם. מחקרים מגלים כי אפילו תאומים זהים שגדלו בנפרד ונפגשו רק בבגרותם, מראים בכל זאת התנהגויות דומות ומתואמות. בדומה לתאומים זהים, שאלתי את עצמי אם ייתכן שגם בקרב תאומים שמימיים ניתן לגלות את אותו סוג של קשרים מיוחדים, ועד כמה הוא שכיח?

בשלב זה היססתי עדיין להסיק מסקנות נמהרות. הצד הרציונאלי שבי התקומם נגד רעיון כה מרחיק לכת ובלתי סביר לכאורה. חיפשתי אחר ראיות נוספות, ולמרבחה ההפתעה מצאתי באנציקלופדיה הביוגרפית שלי דוגמה נוספת, אפילו עוד יותר מדהימה של תאומים שמימיים שנפגשו במקרה בבגרותם, ושהקשר ביניהם היה הדוק במיוחד. סיפורם מופיע בפרק הבא.

ביבליוגרפיה

- Lexikon des Widerstandes 1933-1945*, hrsg. von Peter Steinbach und Johannes Tuchel, München: Beck, 1994, S.76; 183-185.
- Klaus von der Groeben, *Nikolaus Christoph Graf von Halem im Widerstand gegen das Dritte Reich*, Wien und Köln, Böhlau, 1990.
- P. Hoffmann, *Stauffenberg: a Family History, 1905-1944*, Cambridge, University press, 1995.
- H.A. Jakobsen, E. Zimmermann, H. Royce, *Germans Against Hitler. July 20, 1944*, tr. A.& L. Jahres, Bonn, Press and Information Office of the Federal Government of Germany, 1969.
- J. Kramarz, *Stauffenberg*, London, A. Deutsch Ltd, 1967.
- M. Balfour, *Withstanding Hitler in Germany. 1933-1945*, London, Routledge, 1988.

- A. Leber, *Conscience in Revolt. 64 Stories of Resistance in Germany 1933-1945*, Boulder, Westview press, 1994.
- P. Hoffmann, *The History of the German Resistance, 1933-1945*, Cambridge, Mass., MIT Press, 1971.

-
- ¹ P. Hoffmann, *Stauffenberg: a Family History, 1905-1944*, Cambridge, University press, 1995, p.64.
- ² K. Groeben, *Nikolaus Christoph Graf von Halem im Widerstand gegen das Dritte Reich*, Wien und Köln, Böhlau, 1990, S.61-64.
- ³ K. Groeben, *Nikolaus Christoph Graf von Halem im Widerstand gegen das Dritte Reich*, Wien und Köln, Böhlau, 1990, S.21.
- ⁴ P. Hoffmann, *Stauffenberg: a Family History, 1905-1944*, Cambridge, University press, 1995, p.16.
- ⁵ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, pp.98-101.
- ⁶ P. Hoffmann, *Stauffenberg: a Family History, 1905-1944*, Cambridge, University press, 1995, p.22.
- ⁷ H.A. Jakobsen, E. Zimmermann, H. Royce, *Germans Against Hitler. July 20, 1944*, Bonn, Press and Information Office of the Federal Government of Germany, 1969, p.255.
- ⁸ P. Hoffmann, *Stauffenberg: a Family History, 1905-1944*, Cambridge, University press, 1995, p.89.
- ⁹ J. Kramarz, *Stauffenberg*, London, A. Deutsch Ltd, 1967, p.128.
- ¹⁰ P. Hoffmann, *Stauffenberg: a Family History, 1905-1944*, Cambridge, University press, 1995, p.240.
- ¹¹ *Ibid.*, p.240.
- ¹² I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.28.
- ¹³ *Ibid.*, p.206.
- ¹⁴ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.101.

שיתוף פעולה מרצון ותיאום שמימי

מושיעי הילדים:
אמיל בהרינג ופאול ארליך

המזל: דגים
המוטו: אני מאמין

פאול ארליך   אמיל בהרינג

ספרים רבים מנסים להסביר את תופעת הקשר הייחודי בין תאומים (הן זהים והן לא-זהים), אך כנראה שאין איש בעולם שיכול לומר בוודאות כי הוא מבין באמת מה גורם לתופעה הזאת. מבחינת רוב המחברים והקוראים מדובר באוסף של קווי דמיון מוזרים ושל צירופי מקרים מסתוריים. האם גם תופעת הקשר המיוחד בין תאומים שמימיים תישאר בגדר אותן חידות מעוררות השתאות, או שהיא עשויה לתרום להבנה עמוקה יותר של הבר-זמניות ושל השלכותיה?

הבה נזכיר ונחדד שתי שאלות חשובות ששאלנו בפרקים הקודמים: האם קיימת באמת מערכת יחסים מיוחדת האופיינית לתאומים שמימיים? ואם כן, האם תאומים שמימיים נידונים לחיות בתחרות מתמדת, או שנהפוך הוא, מאמציהם המשותפים מסוגלים לשחרר כוחות רבי עוצמה, כפי שמתולוגיות

של עמים רבים מייחסות למערכות היחסים בין תאומים ביולוגיים? מצאתי אחדות מן התשובות לשאלות המאתגרות הללו תוך כדי השוואת חייהם של אמיל פון בהרינג (Emil Behring) ופאול ארליך (Paul Ehrlich), שניהם זוכי פרס נובל לרפואה. התאומים השמימיים האלה נולדו במזל דגים, בדיוק כמו הלם והשטאופנברגים. אף שהגנים, הגיאוגרפיה, החינוך והדת הפרידו ביניהם עוד מילדותם, הם נפגשו והתיידדו בברלין, ושם עבדו יחד במכון למחלות מידבקות. כתוצאה מפגישתם ה"עיוורת" נולד שיתוף פעולה שנמשך לאורך כל ימי חייהם. שניהם זכו לתואר כבוד כ"מושיעי הילדים" בעקבות עבודתם המשותפת שהצילה מיליוני ילדים מאסכרה (דיפטריה), מחלת ילדים שנחשבה עד למאה העשרים כאחת המחלות המידבקות והקטלניות ביותר שידעה האנושות. אם גרינג ורוזנברג זכורים (ומקוללים) בשל הדחף שלהם לנצל אנשים לרעה, בהרינג וארליך זכורים בשל הדחף שלהם לשרת את האנושות. מבחינה אסטרולוגית, הרצון של בהרינג ושל ארליך לרפא את האנושות מכל המחלות המידבקות תואם לדחף האופייני לבני מזל דגים, והוא "לשרת או לסבול". יתרה מזאת, כמיהתם לשחרר את האנושות מסכנת החיידקים הקטלניים דמתה לחלומם של הלם ושל שטאופנברג לשחרר את עמם משלטון הרשע.

פאול ארליך ואמיל בהרינג נולדו ב-14 וב-15 במרץ 1854 בהתאמהⁱ

פאול ארליך נולד בסטרלין (Strehlin), עיירה כפרית בחבל שלזיה, כ-30 קילומטרים דרומית לברסלאו (כיום ורוצלב), במשפחתו הגדולה של בעל פונדק יהודי בשם איסמר ארליך. אמיל בהרינג נולד בכפר המבודד הנסדורף (Hansdorf) במשפחתו הגדולה של המורה הפרוסי אוגוסט גאורג בהרינג. בשתי המשפחות גילו האבות עניין רב בחינוך, אך לא התעניינו במיוחד ברפואה. אביו של בהרינג הועיד את בנו להיות כומר או מורה – שני המקצועות המשפחתיים המסורתיים. אמנם סבו של ארליך מצד אביו, היינמן ארליך, הקים ספרייה פרטית רחבת ידיים והרצה על נושאי פיזיקה ובוטניקה לתושבי עירו, סטרלין, אך אביו של ארליך לא טיפח שום ציפיות מיוחדות לגבי הקריירה העתידית של

ⁱ מאחר שבדרך כלל רישום תאריכי הלידות המתרחשות בשעות הלילה איננו מדויק, החלטתי לאפשר שגיאת מדידה בת יום אחד. במקרה של תאריכי לידה סמוכים זה לזה, כמו במקרה הנוכחי, ההבדלים בזמני הלידה יכולים לנוע ממספר דקות (אם שתי הלידות התרחשו בערך בחצות הלילה בין ה-14 ל-15 במרץ) עד ל-48 שעות (אם האחד נולד סביב חצות הלילה שבין ה-13 ל-14 במרץ, ואילו השני נולד בחצות הלילה שבין ה-15 ל-16 בחודש).

בנו. עם זאת, כדי להבטיח את חינוכם הנאות, נשלחו שני הילדים בגיל צעיר אל מחוץ לבית. אביו של בהרינג רשם את בנו בן ה-11 לגימנסיה של הוהנשטיין בפרוסיה המזרחית. ארליך בן ה-10 למד בגימנסיה בברסלאו. במשך לימודיו שם הוא גר בבית המשפחה של מורו. במהלך שנים אלו הוא, במקביל לבהרינג, זכה לתנאי מחיה ספרטניים ולתנאי לימוד לפי מיטב המסורת הפרוסית.

שני התאומים השמימיים התלבטו בבחירת מקצועם עד הגיעם לגיל עשרים. בהרינג התחיל להתעניין ברפואה עוד בימי לימודיו בבית הספר, אך הוא חשש אפילו לחלום על כך היות שמשפחתו לא יכלה להרשות לעצמה לממן עבורו את לימודי הרפואה. במקום זאת, הוא נאלץ להירשם לאוניברסיטת קניגסברג כסטודנט לתיאולוגיה. זה היה הרגע הקריטי שבו התערבות יד הגורל לטובתו שינתה את תוכניותיו: ב-1874 הצליח אחד ממוריו של בהרינג להסדיר עבורו לימודי רפואה בחינם במכון לרפואה צבאית בברלין. בתמורה התחייב בהרינג לשרת בחיל הרפואה במשך עשר שנים.

כבר מנעוריו נטה ארליך להאמין כי ניתן לתאר את החיים עצמם כאוסף תגובות כימיות. עם זאת, כשהשלים את בחינות הבגרות ב-1872 הוא נתקל בקשיים משמעותיים במציאת דרכו הייחודית שתשלב כימיה ורפואה. הוא התעניין בכימיה אורגנית, אך בזמנים ההם המדע הזה עדיין לא הוכר כתחום לימוד עצמאי באוניברסיטאות של גרמניה. בתחילת לימודיו נרשם ארליך לפקולטה למדעי הטבע באוניברסיטת ברסלאו, אבל עד מהרה התאכזב מן הלימודים שם. לאחר מכן הוא למד שלושה סמסטרים בשטרסבורג והתרשם עמוקות מהמורה לאנטומיה וילהלם פון ולדאייר, הפרופסור הגרמני הראשון שהחל ליישם שיטות כימיות לצורכי מחקר רפואי. התערבותו של ולדאייר בגורלו של ארליך עזרה לארליך למצוא את המשך דרכו: ב-1874 הוא חזר לברסלאו להשלים את לימודי הרפואה שלו.

נוצר רושם כאילו עיקרון הברזמניות כיוון את חייהם של בהרינג ושל ארליך – הקריירות שלהם הושפעו מהתערבותם של מוריהם. כתוצאה מכך שניהם החלו את לימודי הרפואה שלהם בברזמנית ב-1874. הם גם השלימו את תואר הדוקטור לרפואה בברזמנית ב-1878. מיד עם קבלת התואר התמנה ארליך לעוזרו של פרופסור פון פריקס, מנהל בית החולים היוקרתי שאריטה (Charité) בברלין. הוא המשיך לעבוד שם כרופא בכיר וכחוקר עד 1887. בשל צירוף מקרים נדיר (או בגלל תיאום שמימי) מונה גם בהרינג ב-1880 כמתמחה באותו בית חולים שאריטה בברלין, שנה לפני גיוסו לגדוד פרישים. הייתה זו הפעם הראשונה שהגורל המתואם הביא תאומים שמימיים אלה לאותו מקום שבו קיבלו הכשרה זהה לצורך עבודתם העתידית.

עד 1887 שירת בהרינג כרופא וכמנתח, תחילה בפרוסיה המערבית, ולאחר מכן, על פי בקשתו, בשלזיה (מקום הולדתו של ארליך!). משנת 1887 החל מסלול חייו להשתנות. בתחילה הוא נשלח להשתלמות נוספת במכון הפרמקולוגי בבון. אחר כך, ב-1888, הועבר לברלין וכעבור תקופת שירות קצרה באקדמיה לרפואה צבאית סיים את שירותו הצבאי ב-1889. באותה שנה הוא קיבל הזמנה מן הבקטריולוג רוברט קוך להצטרף לצוות עובדיו במכון למחלות מידבקות בברלין.

זה נראה טבעי שבהרינג, כרופא צבאי משוחרר, יחפש לעצמו משרה אזרחית חדשה לאחר עשר שנות שירות צבאי. עם זאת, לכאורה לא הייתה שום סיבה הגיונית מדוע ארליך, רופא בכיר באחד מבתי החולים הטובים ביותר בגרמניה, יאלץ אף הוא לחולל שינוי פתאומי בחייו. אך התפנית החדה בחייו של ארליך חלה בדיוק בשנת 1887 – כאשר בהרינג החל בהשתלמותו לקראת עבודת המחקר העתידית שלו.

שנה זו הביאה עמה את מותו בטרם עת של פרופסור פון פריקס. המנהל החדש שהחליף אותו לא הכיר בחשיבות מחקרו של ארליך, כך שארליך נאלץ להיכנס לשגרה המייגעת של הרפואה הקלינית המסורתית. ללא יכולת להתקדם במחקריו ולהעסיק את מוחו החרף בעל הדמיון הפורה, הרגיש ארליך אומלל. מדי יום הלכה והתחזקה אצלו התחושה כי אבדה לו דרכו וכי הוא פשוט דועך. עשור של עבודה פורייה בבית החולים הסתיים אפוא לבסוף ב-1888, כאשר ארליך גילה מתגי שחפת ברוק שלו. לדעת ידידיו, מחלתו נבעה מן התסכול ומהדיכאון שהיה שרוי בהם בעבודה. כתוצאה מכך, הוא פרש ממשרתו בבית החולים ולצורך ריפוי נסע עוד באותה השנה למצרים ושם שהה עד להחלמתו המלאה. שחפת הריאות שסבל ממנה נרפאה כליל ומעולם לא הטרידה אותו יותר. ארליך חזר ממצרים ב-1889. באותה השנה הציע לו קוך להצטרף אל המכון החדש שלו שזה עתה נוסד. התיאום השמימי פעל שוב: בהרינג וארליך הצטרפו אל הצוות של אותו המכון בו-זמנית. כעת החלה תקופת ידידותם הקרובה שהובילה לשיתוף הפעולה הפורה ביניהם.

עד 1892 הם עבדו באותו בניין שכונה "המשולש", אך מחקריהם נערכו באופן בלתי תלוי ובמעבדות נפרדות, שעסקו בהיבטים שונים של אימונולוגיה. על פי ביטוי הקולע של המדען והסופר פאול דה קרויף (Paul de Kruif), הפכו שניהם ל"ציידי החיידקים". בספרו המרתק "ציידי החיידקים", תיאר דה קרויף את סיפורם של המיקרוביולוגים הראשונים, בעודו מגולל בהתלהבות את רגעי השמחה והעצב, את השיגעונות ואת התשוקות של האנשים שחיפשו אחר תגליות גדולות. "ציידי החיידקים" משחזר באופן מוחשי לא רק את סגנונות

חייהם של ארליך ובהרינג, אלא גם את האווירה הקדחתנית, הקודרת והאפלולית ששררה ב"משולש":

"פאול ארליך הסתובב שם, מעשן סיגרים בשרשרת ומכתים את בגדיו, את ידיו ואפילו את פניו בשלל צבעים, בעודו עורך ניסיונות נועזים שמטרתם לגלות כיצד גורי עכברים יורשים מאמותיהם חסינות לרעלי צמחים שונים..."¹
 על בהרינג שאהב רטוריקה ושראשו היה "ראשו של משורר", נכתב באותו ספר:

"אני אגלה חומר כימי שירפא את האסכרה!" קרא בהרינג וחיסן עדרים שלמים של חזירי ים בנוזלי תרבות של בקטריות רבות עוצמה. הם חלו, וכשמחלתם החמירה הוא הזריק להם תרכובות כימיות אחרות... המוני גוויות נערמו, אך לא ערערו את אמונתו בגילוייה של איזושהי תרופה מופלאה ובלתי נודעת לאסכרה, החבויה אי שם בין השורות האינסופיות של הכימיקלים הקיימים.²

גישתם למחקר הייתה מלאת התלהבות אך אקראית ביסודה ומבוססת על שיטת ה"ניסוי וטעייה". הם השתייכו לאותו זן נדיר של חוקרים שאינם יודעים תבוסה, ואשר "אינם אלו המחפשים את האמת אלא אלו המחפשים למצוא מרפא; מסוג הרופאים הקנאים לעבודתם שעורכים ניסויים ומוכנים להרוג חיה או אולי אפילו ילד עם מחלה אחת, כדי לרפא אותו ממחלה אחרת... אלו 'שלא עוצרים באדום'."³

ארליך ובהרינג עבדו כל אחד באורח עצמאי עד שהגיע היום שתוצאות מחקריהם העשירו וקידמו איש את עבודת רעהו. היום הזה הגיע כשבהרינג הודיע על תגליתו: מציאת החומר נוגד הרעל (אנטי-רעלן) לאסכרה. נוגד הרעל הוכנס למערכת רפואית בתקוות גדולות ביותר, אך התוצאות היו מאכזבות. אף על פי שתגליתו לא הייתה מוטלת בספק, חלק מהילדים שקיבלו את הטיפול מתו. צל כבד של כישלון איים על המשך מחקרו. הוא הזדקק נואשות לעזרתו של קוך, אך הפרופסור היה עסוק בהתפרצות מגיפת הכולרה ולא כל כך האמין בחשיבות תגליתו של בהרינג.

ברגע הקריטי ההוא הציע ארליך לבהרינג לשתף עמו פעולה. בניסויים נרחבים על בעלי חיים גילה ארליך שיטה מדויקת לקבל חומרים נוגדי רעל בעלי עוצמה מספקת לשימוש מעשי, ופיתח שיטות אמינות למדידת עוצמות הריפוי שלהם. מהרגע שארליך הגיע למינונים הנכונים ולזיקוק הנכון, יכלו הוא ובהרינג לאחד את מאמציהם ולייצר יחד אנטי-רעלנים יעילים לשימוש קליני. ב-1894 נוסו החומרים נוגדי הרעל שלהם בהצלחה על 220 ילדים חולים באסכרה.
 בשל שיתוף הפעולה ההדוק שהתקיים בתקופה זו בין בהרינג לארליך, לא

ניתן היה להחליט על שם מי מהם יש לזקוף את הקרדיט העיקרי על ההישג. לפעמים מייחסים אותו לבהרינג כמי שייצר את האנטי-רעלן הראשון; ולעתים מייחסים אותו לארליך מאחר שעבודתו היא שאפשרה את הייצור התעשייתי של התרופה. במשך תקופה ארוכה של מחקר קדחתני ומתיש הם עבדו כמעט כמו תאומים סיאמיים בלתי נפרדים. אך לאחר ההצלחה הגיעה הפרידה. היא הכאיבה מאוד והשאירה צלקות בשניהם.

עד להצלחתם הראשונת בהרינג וארליך לא רק נאלצו לממן מכיסם את המחקר שלהם, אלא גם השקיעו בו את כל נשמתם, כשהם מגיעים לסף יכולתם הנפשית והפיזית בתנאי עבודה פרימיטיביים ביותר. המצב השתנה כשמפעל כימיקלים הציע לייצר את נסיוב האסכרה לשימוש רפואי כללי. בתחילה הוצע החוזה לשני החוקרים. אך בהמשך נסוג המפעל מהצעתו המקורית מחשש שלא יוכל לעמוד ב"נטל כפול" ולא יוכל לממן את שני המדענים.

בהרינג היה הראשון שהבין את הקושי הכרוך בכך. כדי לפתור את הבעיה הוא הבטיח להשתמש במלוא השפעתו על מנת שארליך יתמנה לתפקיד מנהל מכון מחקר ממלכתי. במעמד כזה של עובד מדינה, יהיה ארליך חופשי לפעול בהתאם לרעיונותיו ולתוכניותיו, אך לא יהיה רשאי לקבל מימון כלשהו ממפעלי כימיקלים פרטיים. הצעה זו הלהיבה מאוד את ארליך. הוא האמין להבטחתו של בהרינג ובלי היסוס חתם על מסמכים ובהם ויתר על תביעותיו לרווחים כלשהם. עם זאת, לא היה בהרינג מסוגל לעמוד בהבטחתו. הוא גם לא רצה להתחלק ברווחיו עם ארליך. בהרינג תמיד התלונן שאמצעיו היו דלים מדי, וכעת רצה לשמור הכול לעצמו, למשפחתו ולמכון המחקר העתידי שלו. ארליך נפגע עמוקות. מאוחר יותר הבהיר כי לא הנושא הכספי פגע בו, אלא שלא היה מסוגל לסלוח לבהרינג על היחס הלא חברי. אף על פי שבסופו של דבר נתחדשו יחסי עבודה פורמאליים בין השניים, תמיד נשארה תהום פעורה ביניהם.

מערכת היחסים של בהרינג עם קוך הידרדרה אף היא, ובשנת 1894 הוא התמנה למשרת פרופסור להיגיינה באוניברסיטת האלה (Halle). הוא לא זכה שם להצלחה רבה, וכבר בשנה העוקבת קיבל מינוי כפרופסור להיגיינה במרבורג. מינוי זה היה בניגוד לעמדת הפקולטה לרפואה והתאפשר רק בזכות התערבותו של ד"ר אלטהוף, מנהל משרד החינוך והרפואה הפרוסי. בהרינג התגלה כמרצה גרוע, ועד מהרה הוא החליט לפרוש מההוראה ולהקדיש את עצמו ואת משאביו למחקר בלבד. בעיר מרבורג הצליח לבסוף לייסד מכון מחקר משלו ולממן אותו מהכנסותיו באופן עצמאי עד ליום מותו. לאט ובהדרגה החל בהרינג לזכות בהכרה עולמית, בפרסים ובתגמולים רבים (כולל פרס נובל הראשון לרפואה ב-1901). הוא גם בנה לעצמו טירה בהרים הסובבים את מרבורג.

תקופה קצרה לאחר פרידתו מבהרינג, השתנו גם חייו של ארליך מן היסוד בעזרתו הנדיבה של אותו ד"ר אלטהוף שעזר גם לתאמו השמימי. בתחילה סייע ד"ר אלטהוף לארליך להקים תחנת בקרה לאנטי־רעלנים במכון קוך. לאחר מכן, בשנת 1896, התמנה ארליך למנהל המכון החדש לחקר נזול הדם בשטייגליץ (ברלין). תוך זמן קצר הבין ד"ר אלטהוף כי גאונותו של ארליך מחייבת תנאים טובים יותר. בשנת 1899 העביר המכון את משכנו לפרנקפורט והפך למכון המלכותי לרפואה ניסיונית. מכון זה נוהל בידי ארליך עד ליום מותו.

כאן שוב השפיע התיאום השמימי על חייהם של שני המדענים: הם נעזרו בהשפעתו של אותו איש, ד"ר אלטהוף, ובאמצעותו הגשימו את חלומם לנהל מחקרים משלהם, כל אחד במכון משלו שלימים נקרא על שמו. במכונו החדש הצליח ארליך לזכות בהכרה בינלאומית ובאינספור פרסים כולל פרס נובל לרפואה (בשותפות עם איליה מצ'ניקוב בשנת 1908).

אף על פי שבהרינג הפך לאיש מפורסם ועשיר הוא לא היה מאושר. ניצחנו על האסכרה עדיין לא הושלם. במועד שכבר ניתן היה לאבחן את תסמיני המחלה, היה לעתים מאוחר מדי להתחיל בטיפול באנטי־רעלן, וכתוצאה מכך המשיכו חולים רבים למות. מחקרו של בהרינג בתחום זה נתקע במשך שנים רבות. לרוע המזל לא הצליח בהרינג להתקדם גם בנושאי המחקר האחרים שלו. למרות הפרידה הזמנית ביניהם, שיתוף הפעולה המקצועי בין בהרינג לארליך חודש ונמשך לאורך כל ימי חייהם. הם יכלו להפריד את חייהם הפרטיים, אך לא עלה בידם להפריד את עבודתם ה"מתואמת" מפני שהאנטי־רעלנים של בהרינג נדרשו לעבור ביקורת חובה שבוצעה במכונים של ארליך. בנוסף לכך, במשך שנים רבות הצליח בהרינג בדרכים עקלקלות להמשיך ולקבל סיוע מארליך. הוא אף ניסה לעגן בחוק את דרישתו שהמכון של ארליך בפרנקפורט יבצע ללא תשלום את כל בקרת הניסויים שהוא, בהרינג, ירצה להזמין.

אך ארליך סירב להיות מנוצל שנית. במכתב רשמי בן 14 דפים שנשלח אל ד"ר אלטהוף ב-1906, הוא תיאר בפירוט את כל ההיסטוריה המופלאה של תגליתם המשותפת.⁴ בראשית המכתב הזכיר ארליך כי "הוא (בהרינג) חייב לי את הצלחתו בנסיוב נגד אסכרה, ובמיוחד את הצלחתו החומרית האדירה". לאחר מכן באו התלונות: "כאשר היה בהרינג לבסוף עטור בכבוד ובתהילה, המעשה הראשון שעשה היה לגזול ממני את תגמולי על שנים רבות של עמל". והוא המשיך במרירות:

"אך הנקמה באה. עכשיו הוא יכול לראות עד כמה רחוק הוא הגיע בלעדיי, מאז פרידתנו. הכול נחסם עבורו עכשיו: עבודתו על הדבר, על הכולרה,

על מחלת הלווזה (glanders) ועל זיהומי הסטרפטוקוקים. הוא לא הצליח להתקדם עם האסכרה, והגיע רק להשערות נועזות ולמניפולציות פסידור-מדויקות במספרים. כל זה כשביריו די והותר אמצעים, ולצדו ערב רב של שותפים לעבודה... ותמיכתו של מפעל גדול.⁵

ארליך כתב שהדרך הבלתי חברית שהתרחשה הפרידה ביניהם הייתה "ניצחון פירוס"¹ עבור בהרינג. אך המאבק בינו ובין בהרינג גרם לארליך להרגיש תשוש וסחוט; הוא הבין שלא ניתן לצאת מנצח מסבך ההאשמות ההדדיות הללו ואף על פי שהאווירה העכורה של מערכת היחסים התובענית בין שני האישים חלחלה לתוך עבודותיהם, המשיך ארליך לערוך ניסויים רבים עבור בהרינג. בהרינג המשיך לעבוד בקדחתנות בשיטתו הרגילה של "ניסוי וטעייה" והניצחון הגדול ביותר של חייו הגיע ב-1913. בגיל 59 הוא הפיק חיסון מונע פעיל שסיפק הגנה ממושכת נגד אסכרה. הפעם הניצחון על המחלה היה מושלם. בנוסף, במהלך מלחמת העולם הראשונה הציל חיסון הטטנוס של בהרינג את חייהם של חיילים רבים והוא זכה על כך בעיטור "צלב הברזל". אחת הסיבות העיקריות לכך שארליך סירב לשתף פעולה עם בהרינג הייתה משאלתו של בהרינג לאלצו להמשיך לשתף עמו פעולה במחקרים באימונולוגיה ובריפוי בנסיוב. בהרינג ניסה לכפות את רצונו על ארליך, אך הדבר לא צלח בידו כי דרכו המדעית של בהרינג לא תאמה את נטיותיו של ארליך עצמו. ארליך ידע כי הצלחתם הראשונה נזקפת לזכות המחקר העצמאי ולזכות שיתוף הפעולה ביניהם שנבע מרצונם החופשי. הצלחתם המשותפת הושגה כתוצאה ממיזוג של עבודותיהם המשלימות, ולא מכפילות של תוצאותיהן הזרות. כל עוד שני התאומים השמימיים התמקדו בתחומי ההתעניינות הייחודיים להם, אף שהיו דומים מאוד אך לא זהים לחלוטין, לא נוצר ביניהם שום חיכוך. כיוון שלאף אחד לא היה צורך לכבול את רעהו, שררה ביניהם ידידות ולא תחרותיות. הבעיות החלו כשבהרינג ניסה לכפות על ארליך את רצונו לעסוק בדיוק באותם התחומים שבהם עבד הוא עצמו. ארליך זעם כשהרגיש פחד לאבד את זהותו הייחודית.

בהדרגה למד ארליך לדעת כי היו גם צדדים חיוביים לפרידה שהתרחשה ביניהם. לזמן קצר התקרבו התאומים השמימיים האלה יותר מדי. האנרגיות שנוצרו משיתוף הפעולה ההדוק ביניהם והשתחררו לאחר הצלחתם המשותפת היו חזקות מדי; הן היו כל כך חזקות עד כי לפעמים הן גרמו לתאומים

¹ המושג "ניצחון פירוס" מתקשר לאמרתו של המלך פירוס "עוד ניצחון כזה ואבדנו". הוא מיוחס כיום לכל ניצחון שעלה במחיר כה רב, עד שיצא שכרו בהפסדו.

השמימיים לשכוח לאפשר מרחב נשימה זה לזה. הם לא יכלו להתפתח זה בצלו של זה. כל אחד מהם היה זקוק למרחב משלו. שניהם היו צריכים לגלות דרכים חדשות לדו-קיום: לחפש את המרחב האישי של כל אחד בתוך ה"ביחד" שלהם; להתייצב זה לצד זה, אך לא להיות צמודים מדי.

לאחר פרידתם היה ארליך חופשי ללכת בדרכו כאבי הכימותראפיה. הוא החל את חיפושיו אחר רעלים כימיים שכינה "כדורי הקסם". כדורי הקסם האלה צריכים להיות מכוונים אך ורק כלפי טפילים זרים הפולשים אל תוך היצור החי, וזאת מבלי לפגוע בגוף היצור החי עצמו. היה זה הרעיון האמיץ ביותר של המדען שאויביו כינו אותו "ד"ר פנטזיה". כמטרה הראשונה של כדור הקסם הראשון נבחר חיידק השלשלת (spirochete), אותו אורגניזם זעיר הגורם למחלת העגבת.

כמו בהרינג, גם ארליך היה מדען עיקש ולא רצינונאלי המונע בידי אמונה עיוורת וקנאית. הוא בזבוז שנים על גבי שנים של עבודת פרך מתישה ללא תוצאות מוחשיות. הוא נתקע, אך המשיך לשרטט לאנשי צוותו תרשימים בדיוניים של תרופות זרניך דמיוניות, תרופות שאנשי צוותו ידעו מתוך ניסיונם כי לא ניתן להכינן. ארליך בחן 606 חומרים שונים וניסה כל אחד מהם על אינספור חיות. אפילו עוזרו הקרוב ביותר, ד"ר האטא (Hata) הבלתי נלאה שבא ממכון קיטסו (Kitasato) בטוקיו, החל לאבד את סבלנותו. הייתה לכך משמעות רבה בעיני ארליך שהתפעל תמיד מסבלנותם הגדולה של המדענים היפניים (יש לציין כי גם בהרינג העריך מאוד את שותפו לעבודה, ד"ר קיטסו היפני).

למרות כל הקשיים ולמרות העובדה כי ארליך נטל על עצמו משימות שהיו מתישות כל אדם והיו אליבא דקרויף "שורפות את הנר של חייו משני קצותיו", השיג ארליך לבסוף את התכשיר ה-606 המפורסם שלו. הכנת התרכובת הזו הייתה מסוכנת מאוד; היה קושי גדול לשמר אותה, ובנוסף לכך, הזרקת ה-606 אל תוך הווריד דרשה מיומנויות ואמצעי זהירות מיוחדים. עם זאת, בהתחשב בממדי התחלואה העצומים בעגבת, נוצרה דרישה מיידית לתרופה נגד המחלה האיומה הזאת. עבודות הייצור והבקרה נמשכו מספר שנים נוספות, עד שב-1913 פותח התכשיר החדש שנקרא ניאו סלברסן (Neosalvarsan). התרופה הזאת התקבלה ברחבי העולם כולו כטיפול יעיל נגד עגבת. שני עשורים לאחר פרידתם מימשו בהרינג וארליך כמעט בו-זמנית את מה שהם החשיבו להישג המשמעותי ביותר בחייהם: בהרינג הפיק את החיסון הפעיל נגד אסכרה ואילו ארליך גילה את התרופה לעגבת.

בין אינספור מכתבי הברכה שקיבל ארליך, הגיע גם מכתב שהיה חשוב לו במיוחד. היה זה מכתבו של בהרינג ובו השיר הבא: "ההצלחה היא שקובעת /

מה נכון ומה לא נכון / ומבדילה בין טוב לרע".⁶ ארליך לא אהב את השיר הזה, אך בכל זאת שמח מאוד לקבל את דברי ההערכה של בהרינג. אחרי ככלות הכול, לתאומים שמימיים אלו היה אכפת מאוד איש מרעהו, והם היטיבו להבין זה את מניעיו של זה טוב יותר מכל אחד אחר.

"תשרת או תסבול" – הוא המסר החשוב ביותר לבני מזל דגים.⁷ רבים מעמיתיהם של בהרינג ושל ארליך הופתעו מאוד ממידת הנחישות ומעוצמת הכוח שהניע אותם בעבודתם. היו שחשבו כי זה משהו בלתי ייאמן, והיו שהזהירו כי עבודה הכרוכה בהקרבה עצמית למען הזולת תוביל בהכרח לסבל. אולם משנשאלו השניים מדוע הם "מכורים לעבודה", תשובתו הרצינית של ארליך הייתה: "קיים איזשהו כוח פנימי שדוחף אותך, ופשוט מכריח אותך לעבוד".⁸

מהי מהותו של הכוח המסתורי הזה שתואר כנובע "מבפנים"? מהו הכוח שדחף את בנו של הפונדקאי היהודי משלזיה ואת בנו של המורה הפרוסי הכפרי להקדיש את חייהם לריפוי העולם מן המחלות המסוכנות ביותר? שום דבר בהיסטוריה של המשפחות או בסביבת ילדותם המוקדמת לא יכול להשיב על שאלה זו. אולי התשובה לכך נכתבה בכוכבים? דבריה של האסטרולוגית היקו על המאפיינים של בני מזל דגים מסבירים ולו במקצת את טבעו האפשרי של אותו כוח מסתורי שדחף את ארליך ואת בהרינג:

"כשבני מזל דגים נאמנים לטבעם האמיתי, הם הופכים לבעלי ייעוד מקודש ונעלה כמושיעים וכמשרתים האמיתיים של האנושות. לבם מתמלא בתחושת חמלה גדולה והם מקריבים את עצמם במסירות וללא סייג לטובת גאולת העולם... בני מזל דגים הופכים לרופאים נפלאים, המצטיינים בעבודתם בכל תחומי הרפואה."⁹

נכון שהם זכו בהצלחה בעבודתם, אך בתחילת שנות השישים לחייהם, הזדקנו ארליך ובהרינג בטרם עת והפכו לנכים. חיי הייסורים שלהם הביאו להידרדרות מהירה, כאילו שניהם דהרו במורד רחוב חד-סטרי המוביל אל המוות. ארליך אכן "שרף במהירות את הנר" של חייו. שנים ארוכות של עישון כבד של סיגרים חזקים במיוחד בצירוף של חוסר התחשבות בתזונה נכונה, חברו יחדיו והשפיעו באופן הרה אסון על בריאותו. לאחר תגלית גלולת הקסם שלו הוא איבד את חיוניותו ולא יכול היה להתמודד יותר עם מה שהרגיש כהתנגדות עוינת מצד מבקריו. ארליך נאלץ להתגונן ולהגן על שמו הטוב מתביעות משפטיות רבות של חוקרים אחרים בקשר לזכויות יוצרים, וכן הוטחו נגדו האשמות בגין שרלטנות ובגין עריכת ניסויים אכזריים בבעלי חיים. כתוצאה מכך החל ארליך, שעד כה היה ידוע באופטימיות הבלתי נדלית שלו, לסבול

מדיכאון בערוב ימיו. באוגוסט 1915 בגיל 61 הוא התמוטט מהתקף לב שני וסופני. ארליך נקבר בבית העלמין היהודי בפרנקפורט. במאמר לזכרו, הכיר העיתון "London Times" בהישגו הגדול כמי שפתח דלתות חדשות אל הלא-נודע לפני העולם כולו, וקבע כי העולם אסיר תודה לארליך.

בהרינג בא לפרנקפורט להשתתף בטקס הלוויה. הוא היה איש זקן וחולה שצעד בקושי רב בתהלוכת הלוויה וידו נשענת בכבדות על מקל ההליכה שלו. מעל לקבר הפתוח הוא אמר, "עכשיו אתה נח, ידידי היקר... / תמיד הייתה לך נפש עדינה... / ואם פגענו בך, אנחנו מבקשים את סליחתך!"¹⁰

בלהט עבודתו היה גם בהרינג רגיל להזניח את צורכי גופו. פעם אחת התייחס עמית לעבודה (משערים שהיה זה ארליך) לסגנון החיים ההרסני של בהרינג: "מי שסוגד להצלחה / אינו יכול לשפר את העולם או לעשותו מאושר יותר".¹¹ עוד משנת 1901 החלה בריאותו של בהרינג להידרדר. לעתים הוא סבל מהתקפי דיכאון ואז היה חשוב לו להתרחק מכולם ולהתבודד. בתקופות אלה הוא חיפש את השקט ביערות של שווייץ ומדי פעם היה מקבל שם טיפול בבתי המרגוע. הוא היה אדם סמכותי וגאה שפעל תמיד כמו זאב בודד. בשל שיטות העבודה ה"מוזרות" שלו הוא ספג ביקורת רבה מן הממסד המדעי ונאלץ להגן על שמו הטוב בחירוף נפש. היו לו ידידים מעטים בלבד, וכשהמלחמה הפרידה בינו ובין עמיתיו מחוץ לגרמניה (כדוגמת אמיל רו ואיליה מצ'ניקוב), זה דיכא אותו עוד יותר. גופו העייף לא היה מסוגל לעמוד בלחצים נוספים. הוא שבר את הירך, חלה בדלקת ריאות ומת ב-31 במרץ 1917 במרבורג, כשהוא בן 63 בלבד. כדי להשלים את הסיפורים ההשוואתיים האלו, יש לציין כי שני האנשים האלה זכו לכינוי "משוגעים לדבר" בתחום המדע, ושאינן בכתובים מידע רב על חייהם האישיים. שניהם היו נשואים באושר (בהרינג נשא אישה ב-1896 וארליך ב-1893), ושניהם היו אבות לילדים (לארליך היו שתי בנות; בהרינג היה אב לשישה בנים ולבת אחת). רעיונותיהם היו ידידותיהם הקרובות לאורך כל ימי חייהם.

אישים אלו מעולם לא היו זהים אולם ניתן לומר שהם כמו נועדו להשלים זה את זה. לאחר מותם הכירה האנושות תודה לשניהם, והעולם כרך את שמותיהם יחדיו במאמרים רבים. נזכיר כאן רק רשימה קצרה של פרסומים שיצאו לאור לאחר מותם:

H. Dold. *In memotium Paul Ehrlich und Emil von Behring zur 70 Wiederkehr ihrer Geburtstage* (Berlin, 1924).

A. Bayer. *Zum 100 Geburtstage von Paul Ehrlich und Emil von Behring*

(*Deutsches Gesundheitswesen* 9, 1954).

C.H. Browning. *Emil von Behring and Paul Ehrlich: Their Contribution to Science* (*Nature* 175, 1955).

מעניין לגלות כי הרעיונות המדעיים שנולדו ב-זמנית במוחותיהם של התאומים השמימיים, המשיכו להתפתח במקביל אפילו לאחר מותם של הוגיהם.

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

מה הן המסקנות שניתן להסיק מסיפור זה לגבי טבען של מערכות היחסים בין תאומים שמימיים? כותבי ביוגרפיות אחדים קובעים בנחרצות כי הייתה בין בהרינג לארליך "ידידות לכל החיים"¹². כותבי ביוגרפיות אחרים מדגישים את המתח ששרר ביחסים בין שני האישים. מזכירתו של ארליך גברת מרקרט תיארה תקופות שונות ביחסיהם, כולל ידידות, פרידה ומרירות; אולם על פי גרסתה תמיד שררו בין השניים רגשי הערכה הדדית ואכפתיות איש כלפי רעהו. מתוך ביוגרפיות השוואתיות אלו לא ברור אם תמיד ניתן היה לכנות את מערכת היחסים הזאת בשם "חברות". עם זאת אין ספק כלל שלבהרינג, בהיותו זאב בודד בעולם הרפואה, היו ידידים מעטים, ושארליך היה אחד מהם. כמו כן, ברור כי הקשר ביניהם היה כל כך אמיץ וממושך שניתן לכנותו "תיאום שמימי". המפגש של שני התאומים השמימיים שגדלו בנפרד שחרר רגשות רבי עוצמה של משיכה ודחייה הדדית גם יחד. הייתה מין קוטביות ברגשות הללו שנעו בין אהבה ואכפתיות לקנאה ופחד.

כדי להיטיב להבין כמה סבל הדדי היה כרוך בשיתוף הפעולה הזה, הייתי רוצה לנתח את הסיבות האפשריות לנטייה להרס עצמי אצל שני אישים אלה. היה ברור מעבר לכל ספק כי שניהם מעולם לא ידעו לדאוג לצורכי גופם. שניהם היו בני מזל דגים ועל פי האסטרולוגית היקיי, "בני מזל דגים לעולם אינם מרגישים שהם עושים מספיק, ולכן לעתים תכופות עובדים למעלה מיכולתם, ובכך מתישים ומרוקנים את גופם הפיזי"¹³. מאחר ששניהם נהגו להתכחש לצרכים הבסיסיים ביותר של גופם, התכחש כל אחד מהם לאותם צרכים גם אצל תאומו השמימי.

אם אכן כך הם פני הדברים, המצב שבו בהרינג מנע מארליך אנרגיה חומרית (כסף) וארליך בתמורה מנע מבהרינג אנרגיה מנטאלית (את עזרתו), יכול לשקף את הדרך הזוהה שבה שני התאומים השמימיים התייחסו אל עצמם. ידידות דורשת אהבה, תשומת לב ואכפתיות. נשאלת השאלה: כיצד יכלו

שני אנשים כה דומים כמו בהרינג וארליך לבטא את הרגשות הללו במערכת היחסים ביניהם, כאשר שניהם היו ידועים כאנשים המתייחסים בדרך הרסנית ובלתי מתחשבת כלפי עצמם? הבה נסקור לדוגמה את הטענות של ארליך ביחס לשיטות העבודה ה"בלתי נסבלות" של בהרינג:

"אני יודע מניסיון קודם של עבודה עם פון בהרינג, כי מדובר בחיפזון ובריצה מתמדת כדי לשמור על קצב הכנות מהיר ומואץ. סדרות נרחבות של ניסויים בבעלי חיים זוכות לתכנון קפדני, אך לפני שמסיימים, אומרים לנו כי בינתיים התגלה משהו חדש וטוב יותר, שאותו חייבים לנסות מיד, וכן הלאה."¹⁴ במבט חטוף נדמה שטענותיו של ארליך היו מוצדקות. עם זאת, האירוניה הגדולה הייתה כי ארליך עצמו השתמש בדיוק באותן שיטות עבודה, בגלל ש"התיאוריות שלו הובילו תמיד לתוכניות ולפרויקטים חדשים-לבקרים, שהיו מעל ומעבר להתחייבויותיו השוטפות."¹⁵ מדוע צריך היה ארליך, שאף פעם לא הורגל להתקדם באיטיות בכיוון אחד, להתלונן על בהרינג? ד"ר מאייר (Meyer) אמר פעם לארליך: "תמיד הערצתי את הדרך שבה נטשת בפתאומיות קו עבודה ייחודי אם ראית ששום דבר לא יצא מזה; ומיד התחלת משהו חדש."¹⁶

הדוגמה הזאת מראה כי מה שמאייר העריץ בסגנון עבודתו של ארליך, שנא ארליך בסגנון עבודתו של תאומו השמימי! אולי ארליך הרגיש כי מאמץ יתר כה מתיש אינו בריא לאף אחד, וכי הקרבה עצמית לא תביא לידי האושר המיוחל לעולם. ובכל זאת, את אותו סגנון חיים שהוא רצה לשנות בבהרינג, לא היה מסוגל ארליך לשנות בעצמו. התכונות במראה איננה חוויה נעימה כשיש לך קונפליקט פנימי וכשפעולותיך נוגדות לעתים תכופות את רגשותיך.

סמל מזל דגים מורכב משני דגים השוחים בכיוונים מנוגדים, אך היות שהם קשורים זה לזה, אף אחד מהם אינו יכול להתקדם לבדו: "במזל דגים דג אחד שוחה במורד הזרם ומייצג את האישיות, ואילו הדג השני שוחה במעלה הזרם ומייצג את הנשמה."¹⁷ מזל דגים עוסק בקונפליקט פנימי. כתוצאה מקונפליקטים פנימיים כאלה, יכולה התנהגותם של בני מזל דגים להתאפיין ברצון לגלם תפקיד של קדושים מעונים. בהרינג וארליך הגנו על עצמם מפני אויבים מבחוץ. הם נלחמו נגד חיידקים חיצוניים, אך הם עצמם היו אויביהם המרים ביותר כשהרסו את גופם מבפנים. בכל פעם שה"דגים" של נשמתם ושל גופם שחו בכיוונים הפוכים, השמש במזל דגים במפת הלידה שלהם פעלה באופן הרסני. אך מובן שבמקרה של בהרינג וארליך, בהשפעת גורם תטא שונה לגמרי ובגישות שונות לחלוטין מצד האנשים המעורבים, ההקרבה העצמית ההרסנית הייתה פחות בולטת לעין מאשר במקרה של הלם ושטאופנברג. לפני תגילתם המשותפת היו בהרינג וארליך מדענים מתחילים, בעלי

אמצעים דלים לביצוע מחקרים עצמאיים משלהם. ברגע שהבינו את הצורך בשיתוף פעולה, השיגו שניהם הכרה, שפע ושגשוג. הדרך לשיתוף פעולה כזה לא הייתה קלה ונטולת חששות, אך במשך הזמן אף אחד מהם לא קופח מבחינת פרסומו הייחודי: היו מספיק פרסי נובל לשניהם, והיו גם משאבים מספיקים להקים שני מכונים, אחד לכל אחד מהם.

ניתן לסכם את סיפורם בדברי החוכמה העתיקים של ספר "קהלת":
 "טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן־הָאֶחָד: אֲשֶׁר יִשְׁלְחֶם שְׂכָר טוֹב בְּעַמְלָם. כִּי אִם־יִפְלוּ, הָאֶחָד יִקֶּם אֶת־חֲבֵרוֹ; וְאִילוּ הָאֶחָד שְׁיִפּוֹל וְאֵין שְׁנֵי לְהַקִּימוֹ. גַּם אִם־יִשְׁכָּבוּ שְׁנַיִם וְחָם לָהֶם; וְלֹאֶחָד אֵין יָחֵם. וְאִם־יִתְקַפוּ הָאֶחָד – הַשְּׁנַיִם יַעֲמְדוּ נִגְדּוֹ; וְהַחוּט הַמְּשָׁלֵשׁ לֹא בְמַהֲרָה יִנָּתֵק."
 (קהלת ד' 9-12).

את החוט המשולש המקשר בין התאומים השמימיים האלה לא היה ניתן לקרוע בנקל אפילו כשכעסו זה על זה. שיתוף הפעולה שלהם, שנבע בחלקו מרצון ובחלקו מאונס, שמר על חייהם של ילדים רבים. לבסוף הם העניקו לנו לא רק את "גלולת הקסם" שלהם, אלא גם דוגמה אישית ל"כוחות הקסם" הטמונים בתיאום השמימי.

המוטו של מזל דגים הוא "אני מאמין", ואכן הכוח המניע החשוב ביותר בחייהם היה אמונתם. מפתח נסתר זה לעולמם הפנימי מעניק תובנה חשובה מאוד לגבי לב לבם של התאומים השמימיים האלה. המוטו הזה משתקף באמונתם הבלתי ניתנת לערעור של ארליך ושל בהרינג בשליחותם כמושיעי העולם. המוטו הזה מסוגל גם "להסביר" את אי-הרציונאליות ואת העקשנות הקנאית, כמו גם את שיטות העבודה של הניסוי והטעייה שלהם: מי שבאמת מאמין איננו זקוק לשיקולים הגיוניים בבחירותיו, אלא מובל רק לאור האמת הפנימית שלו.

הסיפור לא רק מדגיש את המתאם שבין תיאוריות אסטרולוגיות ובין אנשים אמיתיים, אלא גם ממחיש את היכולת שלנו להתגבר על הגאווה האנוכית. פחד ומאבק על מקום תחת השמש היו ידועים כהתנהגות שכיחה מאז זוגות האחים קין והבל ויעקב ועשו. אך ארליך ובהרינג הגיעו להצלחה כשהתעלו מעל לגאווותם האישיות. כשהתגברו על פחדיהם ולא התחרו זה בזה הם היו משולים לדגים השוחים באותו הכיוון בזרם. השפעת הניצחון הזה של הנשמה על האישיות היה עצום עד כדי כך שתוצאותיו זכורות בהכרת תודה אפילו מאה שנה לאחר התרחשותו.

אם נחזור אל השאלות שפתחתי בהן את הפרק, אזי ניתן ללמוד מניתוח הביוגרפיות ההשוואתיות של גרינג ורוזנברג, של הלם ושטאופנברג ושל בהרינג

וארליך, כי תאומים שמימיים אכן יכולים להיות קשורים ביניהם בקשר מיוחד והדוק, מעבר לקשר הרגיל בין עמיתים או אפילו בין אחים. בנוסף לכך, כאשר מתרחש ביניהם מפגש, מאמציהם המשותפים עשויים לשחרר כוחות יצירתיים רבי עוצמה. יתרה מזאת, התרשמתי כי תובנות אסטרולוגיות יכולות לספק פן נוסף להבנת האדם ולשמש מפתח לפענוח דפוסי התנהגות אופייניים לבני אדם. בספרו של רון אהרוני "מתמטיקה, שירה ויופי" מובאת מטפורה צבעונית על כך ש"גורלנו אינו נתון בידינו יותר מאשר גורל החוט בידי עצמו".¹⁸ באומרו כך התכוון המחבר לומר כי קיימים כוחות שמכוונים אותנו כפי שתופרת מכוונת את החוט. ואילו אצלי הלכה והתגברה תחושה שכאילו נפל בחלקי האושר לתפוס את קצה החוט בהבנת חוקי רקמת גורלנו. לאור הממצאים של ניתוח שלוש הדוגמאות הראשוניות החלטתי לתכנן בקפידה את המשך המחקר השיטתי.

ביבליוגרפיה

- Nobel Prize Winners. An H.W. Wilson Biographical Dictionary*, ed. T. Wasson, New-York, The H.W. Wilson Company, 1987; pp.74-76; 284-286.
- Dictionary of Scientific Biography*, ed. C. Gillespie, New York, Charles Scribner's Sons, 1970-1981, vol.1 (1970), pp.574-578; vol.4 (1971), pp.295-305.
- A Biographical Encyclopedia of Scientists*, ed. J. Daintith, New-York, Facts on File Inc, 1981.
- M. Marquardt, *Paul Ehrlich*, New-York, Henry Schuman, 1951.
- Paul de Kruif, *Microbe Hunters*, New-York, Harcourt, Brace, 1926.
- Nobel Laureates in Medicine and Physiology, A Biographical Dictionary*, ed. D.M. Fox & others, New York, Garland Publishing Inc., 1990.

---

¹ Paul de Kruif, *Microbe Hunters*, New-York, Harcourt, Brace, 1926, p.195.

² Ibid., p.196.

³ Ibid.

⁴ M. Marquardt, *Paul Ehrlich*, New-York, Henry Schuman, 1951, pp.34-37.

⁵ Ibid., p.35.

⁶ M. Marquardt, *Paul Ehrlich*, New-York, Henry Schuman, 1951, p.33.

⁷ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.28.

⁸ M. Marquardt, *Paul Ehrlich*, New-York, Henry Schuman, 1951, p.3.

⁹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.28.

---

¹⁰ M. Marquardt, *Paul Ehrlich*, New-York, Henry Schuman, 1951, p.34.

¹¹ Ibid., p.33.

¹² *Dictionary of Scientific Biography*, ed. C. Gillespie, New York, Charles Scribner's Sons, 1970-1981 vol.1 (1970), pp.574-578; vol.4 (1971), pp.295-305.

¹³ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.28.

¹⁴ M. Marquardt, *Paul Ehrlich*, New-York, Henry Schuman, 1951, p.39.

¹⁵ Ibid., p.42.

¹⁶ Ibid., p.227.

¹⁷ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.28.

¹⁸ רון אהרוני, *מתמטיקה, שירה ויופי*, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב, 2008, ע.35.

חלק שני

בעקבות התאומים השמימיים

אין שום דבר מעניין יותר בעיניי,
מן הדמיון והשוני בין התאומים.

צ'ארלס דרווין

תכנון המחקר

כשחזרתי הביתה מצאתי את עצמי על פרשת דרכים. הרגשתי שעל מנת להתמיד במחקרי על התיאום השמימי באותה שיטתיות, אחריות וקפדנות, כפי שנהגתי במחקריי המדעיים בטכניון, הייתי חייבת להשקיע בו את כל זמני ומרצי. כמו כן, היה לי ברור כי חקר התיאום השמימי חורג מגבולותיהם המוגדרים של מקצועות הלימוד האקדמיים המקובלים; היה זה שטח בין-תחומי שעדיין לא מופה, חדשני ונועז מדי מכדי להשיג תמיכה כלכלית. ב-1994 יכולתי להמשיך בקריירה האקדמית שלי ולהתייחס לאפיוזודה זו בחיי כאל אנקדוטה חולפת, או, לחלופין, לקבל החלטה מפחידה למדי ללכת בדרכים לא סלולות ולהיות לחוקר בודד המתעמק בנושא חדש ולא מוכר. הבחירה הראשונה נראתה טבעית ומפתה, אך למרות זאת וכנגד כל היגיון, הרגשתי דחף פנימי ללכת בעקבות משאלות לבי ובחרתי להתמקד בחקר התיאום השמימי.

ככל שחלף הזמן, המחקר שלי חרג מעבר לעניין של סקרנות גרידא. אם בהתחלה התפעלתי מגילוי של צירופי מקרים מדהימים בחיי תאומים שמימיים, בהמשך התפעמתי מחוקיות סמויה שנתגלתה בדפוסי התנהגותם. מה שקודם נראה לי כרצף כאוטי של אירועים אקראיים בחייו של אדם יחיד, הפך בהדרגה לחלק אינטגרלי של תמונת עולם רחבה ומסודרת יותר. בכל פעם שגיליתי דוגמה נוספת לתיאום השמימי, כאשר לפתע כל הנתונים מסתדרים וכל דבר נופל במקומו, הרגשתי תחושת אושר כובש ופשוט. לאט-לאט, הלכה וגברה בי התחושה שמתוך ניתוח של אוסף דוגמאות מעניינות צומחת בתוכי הבנה חדשה כי ביכולתו של התיאום השמימי להביא לידי ראיית עולם רחבה יותר, שבה מתגלים סדר וחוקיות בחיי האדם. נכון שעדיין הייתי רחוקה מלפענח את צופני הסדר הזה, אך גם עצם הכרת הסדר בעולם פירושה התמצאות טובה יותר בו ואפשרות ניצולו לתועלת הכלל.

עיסוק במחקר השוואתי מסוג זה דרש שליטה בשפות רבות כמו גם ידע כללי והתמצאות בתחומים רבים כגון: מדעים, ספרות, היסטוריה, אסטרוולוגיה ומתודולוגיה של המחקר. נדרשו לי שנים רבות לכתיבת הספר הזה כשאת רובן השקעתי במחקר אינטנסיבי שגלש לתחומים מדעיים בעלי אופי שונה זה מזה. ליקטתי חומר מאנציקלופדיות ומספרי עיון, קראתי ביוגרפיות רבות ועיינתי בספרי היסטוריה, אסטרוולוגיה, גנטיקה, פיזיקה ופסיכולוגיה. בסופו של כל פרק מופיעה רשימה ביבליוגרפית שכוללת חלק מהספרים הללו.

חומרים ביוגרפיים ואוטוביוגרפיים הפכו למאגר הנתונים שלי. ייחסתי חשיבות רבה לא רק לצירופי מקרים או להקבלות בחיי התאומים השמימיים,

אלא גם לכל דמיון ושוני בסגנון, בנימה, באווירה ובאוצר המילים של המקורות הביוגרפיים העומדים להשוואה. בעיניי, הם שיקפו את אופיים של גיבוריי, כמו גם את האווירה האותנטית של הזמנים שבהם אירעו הדברים. לכן, תוך כדי השוואת הביוגרפיות הללו, ניסיתי עד כמה שאפשר לשמר את השפה ואת הסגנון המקורי של מחבריהן. לדוגמה, כאשר כתבתי את הפרק על אודות בהרינג וארליך הרגשתי כי הביוגרפיות שלהם מדלגות מעובדה לעובדה ומאירוע לאירוע. נוצרה בי תחושה של מחנק, כאילו חסר משהו. חשבתי שכתוצאה מכך גם בפרק שאני כותבת חסרות אתנחתאות ציוריות ורגשיות שיפרידו בין ההתרחשויות הקדחתניות. לאחר מחשבה נוספת החלטתי לא לשנות דבר, כי אוירת הפרק שיקפה נאמנה את חיי גיבוריי כפי שהיא הצטיירה בעיני בני-זמנם. בהמשך נראה עד כמה הדברים משתנים כאשר נגיע לסיפורם המרגש של המינגווי וקריין או לסיפורם המסתורי של יונג ומצ'אדו.

בנוסף לכך, חייהם הפרטיים של חלק מגיבוריי הפכו לנחלת הכלל כשביוגרפיות עבות הכרס שלהם כיכבו ברשימות רבי מכר. לעומת זאת, גיבורים אחרים שמרו על פרטיותם ונתרו אנשים אלמוניים יחסית, והמידע הביוגרפי על אודותיהם מתמקד בעיקר בהישגיהם המקצועיים ונראה משעמם למדי בעיני ההדיוטות. לקח לי זמן ללמוד שמבחינת התיאום השמימי לא הביוגרפיה האישית – מעניינת או שערווייתית ככל שתהיה – היא לב העניין. הסתבר כי אפילו אותו חומר ביוגרפי דל-לכאורה עבר מטמורפוזה וקיבל משמעות חדשה, כאשר הוא הושווה לביוגרפיה של התאום השמימי שלו. שיטת התיאום השמימי מתמקדת בהבחנה בקווי דמיון ושוני בין קורותיהם המתועדים של הגיבורים. היא איננה חייבת לנתח את קווי אופיים של הגיבורים או לאמת את אמינותן של עובדות ביוגרפיות, אלא יכולה להסתפק רק בהשוואה בין המקורות הכתובים.

תוך כדי המסע עם התאומים השמימיים דרך כל 12 הסימנים של הזודיאק התברר לי, כי בניגוד לדמיון המפתיע בין האנשים שנולדו בו-זמנית, בלט גם שוני מהותי בין צמדים שנולדו במזלות שונים. עובדה זאת, שהדגישה את הייחודיות של כל מזל ומזל, חשפה גם את הניגודים ואת ההבדלים הבסיסיים בין המזלות והביאה אותי לראות את הביוגרפיות ההשוואתיות באור אחר. סיפורי החיים של התאומים השמימיים זכו לפתע למשמעות נוספת כיוון שבעזרתם הפכו פתאום האב-טיפוסים האסטרולוגיים של סימני הזודיאק לבולטים יותר, ושיעורי החיים העיקריים של כל מזל ומזל נעשו מובנים ומוחשיים. ההבחנות האלו עזרו לי להתעלם מן הפרטים הרבים שנתגלו כטפלים (כגון מין, ארץ לידה, לאום, דת, מעמד חברתי) ולהתרכז בתבנית הסמויה ששיקפה את הסדר הפנימי שבנושאים המרכזיים ובשורשי האישיות של גיבוריי.

במהלך העבודה השכלתי מכל זוג של תאומים שמימיים. מהתאומים השמימיים בני מזל טלה למדתי כיצד לבטא שמחת חיים. מבני מזל שור רכשתי ידע כיצד להתחלק בדברים. התאומים השמימיים בני מזל תאומים גילו לי כיצד לחדד את מחשבתי, ואילו מתאומי הסרטן התחוויר לי כיצד להיות אם טובה יותר לילדיי. התאומים השמימיים בני מזל אריה הבהירו לי כיצד להכפיף את רצוני לרצונו של אלוהים, והתאומים בני מזל בתולה הדגימו לי כיצד לנתח דברים. בני מזל מאזניים נתנו לי שיעור ביחסי אנוש ובאיזון מערכות יחסים, ואילו עם שלושת התאומים בני מזל עקרב למדתי להשתנות. התאומים השמימיים מארבעת המזלות האחרונים של הזודיאק עזרו לי להבחין בדברים נסתרים (קשת), להשתמש במשאבים (גדי), להעריך את הדעת (דלי) ולחזק את האמונה (דגים).

בנוסף לכך, ממחקר של צמדי התאומים השמימיים שבמקרה פגשו איש את רעהו, התברר לי שהדבר הנכון עבורם היה לשתף פעולה ולא לכבול איש את רעהו או להתחרות זה בזה. מהם הבנתי כי תאומים שמימיים לא נועדו להיות בעלי גורל זהה, אלא שלכולנו ניתנת בחירה חופשית וכי בחירות אלו יכולות לשנות את נתיב חיינו. עם זאת, אותן "בחירות חופשיות" אינן כאוטיות או "חופשיות" לגמרי, כפי שמקובל לחשוב. הגעתי למסקנה שאנו רשאים לבחור רק בהתאם לאפשרויות הכלולות במפת הלידה שלנו ובמועדים שאנו עומדים לפני פרשת דרכים. לפי המודל שהלך והתגבש תוך כדי ניתוח הביוגרפיות ההשוואתיות נוצרה אצלי תמונת הבר-זמניות במובן הרחב של המילה. "האם ייתכן שכל האנשים שנולדו ב-זמנית זוכים ביכולות ובהזדמנויות דומות?" תהיתי. לפחות אצל אותם מאות התאומים השמימיים אשר השוויתי, אכן גיליתי כישורים, נטיות-לב ודחפים זהים. יתרה מזאת, הסתבר גם כי נגזר עליהם להתחבט ב-זמנית בסוגיות דומות, שכאלו הוכנו עבורם בידי מפת הדרכים השמימית שלהם. אבל גם לאחר הממצאים האלה האמנתי אז ואני עדיין מאמינה היום כי מפת הלידה שלנו אינה כופה עלינו את בחירותינו. נהפוך הוא. היא מזכירה לי את מפת הרכבת התחתית המסועפת של ערים גדולות, כמו לונדון או כמו פריז. ברגע שהאדם בוחר באחד מקווי הרכבת, הוא מוגבל וחייב לנסוע באותו הקו עד לתחנה הבאה. בכל תחנה ותחנה הוא רשאי לבחור אם ברצונו להמשיך לנסוע, לצאת או להחליף את הקו, אך הרכבת הבאה תהיה זמינה רק בקו שלה ובתחנה שלה, בתיאום עם לוח הזמנים של המערכת כולה. אמנם אין באפשרותנו לשנות את מפת הרכבת התחתית, אך בעזרתה אנו יכולים לתכנן את מסלול הנסיעה ולהגיע למקום הרצוי בזמן האופטימאלי. מתוך הביוגרפיות ההשוואתיות התברר לי בין היתר כי הדמיון המופלא בין התאומים השמימיים

הושג באותם המקרים ששניהם ניצלו בצורה אופטימאלית את האפשרויות הטמונות במפת הלידה שלהם.

בתחילה, כל הביוגרפיות ההשוואתיות הכלולות בספר, כמו גם כל התובנות האסטרולוגיות והתובנות של גורם התטא, נכתבו ואורגנו למטרות המסע המטאפיזי שלי. ככל שחלף הזמן, חברים, מכרים ועמיתים לשעבר, שהפכו לקוראים הראשונים של הספר, שכנעו אותי כי החומר הזה תורם רבות להבנת העולם ולמציאת מקומם הייחודי בו. חלקם מצאו כי הדוגמאות האב-טיפוסיות של התאומים השמימיים המייצגים סימני זודיאק שונים עזרו להם לשקם מערכות יחסים, ואילו עבור אחרים התובנות שבספר עזרו להיטיב להבין את עצמם, את טבעם, ואת הדרכים שבהם הורגלו לקבל החלטות. תגובות אלו שכנעו אותי לפרסם את הספר.

לפני שיובאו הסיפורים האב-טיפוסיים של התאומים השמימיים המייצגים את כל מזלות הזודיאק, ברצוני להסביר בפירוט רב יותר על אופן ביצוע העבודה, מדוע חקרתי ביוגרפיות של אנשים ידועי-שם שהלכו לעולמם ולא, נאמר, ביוגרפיות של אנשים בני זמננו או אנשים מן השורה. הייתי גם רוצה לענות על השאלות הנפוצות, כגון מדוע לא כתבתי על כוכבי קולנוע או על כוכבי ספורט. בנוסף לכך חשוב בעיניי להתייחס ולו במקצת לבעייתיות הנעוצה בהשוואת יכולותינו או הישגינו, ולהגדיר ביתר בהירות מונחים חמקמקים ומעורפלים כמו אופי, כמו גורל וכמו בחירה חופשית. בפרקים הקצרים הבאים ברצוני להציג את השיטות ואת המטרות של עבודתי. בכתיבתי השתדלתי להגיע לאיזון העדין בין הצורך לנסח את רעיונות התיאום השמימי בצורה מדעית ככל האפשר, ובין משאלתי להפוך את החומר לנגיש לקהל הרחב.

ברצוני להתחיל בסקירה קצרה של שאלות רלוונטיות בפסיכולוגיה מודרנית ובגנטיקה, ובכך להגדיר את מקומו של התיאום השמימי בהקשר הרחב יותר של המחשבה המדעית העכשווית.

מטעותו של אוגוסטינוס הקדוש לחקר התאומים של גלטון

כיום מקובל לחשוב שלכל אדם יש אישיות ייחודית משלו וגורל ייחודי משלו. אף אם אין הסכמה בין המומחים על ההגדרה המדויקת של "אישיות", אחת ההגדרות הפופולאריות ביותר היא זו של גילפורד (Guilford) שראה את האישיות כתבנית דפוסי ההתנהגות הייחודיים של אדם. רוב האנשים תופסים את האישיות בתור הדרך האופיינית שבה אדם חושב, מרגיש ומתנהג; זהו סך כל

המאפיינים הבולטים או היציבים-יחסית ששולטים באדם לאורך זמן על פני קשת רחבה של התרחשויות ושל אירועים שונים.

השאלה היא עד כמה אנו "ייחודיים"? או למעשה עד כמה דפוסי ההתנהגות שלנו יכולים להיות דומים? האם ייתכן שאי-שם מעבר לים או שממש מעבר לפינה יש אנשים בעלי אישיות וגורל דומים שלנו? האם ניתן למצוא אנשים שאינם תאומים ביולוגיים, שלא נולדו באותן משפחות ואולי אפילו גדלו בסביבות תרבותיות שונות, ואף על פי כן הם דומים זה לזה הן באופיים והן בחיצוניותם כתאומים זהים? כיוון שבחברה של היום רווחת הדעה שהאישיות שלנו מושפעת בעיקר מגורמים גנטיים וסביבתיים, התשובה ההגיונית לשאלה זו היא שלילית.

מאז ימי הפילוסוף והתיאולוג הנוצרי אוגוסטינוס הקדוש (354-430) אימצו מתנגדי האסטרולוגיה את שני הטעונונים המרכזיים שלו כנגדה. הראשון הוא שמי שנולדו תחת מערך שמימי מסוים (כלומר, במונחים של הספר הזה, תאומים שמימיים) אינם זהים באופיים ובמבנה גופם, והשני הוא שאפילו תאומים שנולדו בו-זמנית, חולקים רק לעתים נדירות את אותו גורל. לאוגוסטינוס הקדוש היו רעיונות מבריקים, אך הוא לא התכוון לערוך מחקר מדעי כלשהו בנושא. כלומר, בעיני אוגוסטינוס, טיעונוי אלה הפכו לאקסיומות, דהיינו לעקרונות מובנים מאליהם, שאינם דורשים הוכחה. יתרה מכך, אוגוסטינוס לא לקח בחשבון שכדי לערוך השוואה בין תופעות כלשהן, ראשית חייבת להישאל השאלה מה בעצם אנו הולכים להשוות. מסתבר כי התשובה לשאלה זו כלל וכלל איננה ברורה כיוון ששפת היומיום שלנו אינה מדויקת מספיק והמילים שלה אינן מוגדרות בצורה חד-משמעית.

כשאוגוסטינוס הקדוש דיבר על "אופי" ועל "גורל", למה הוא התכוון? מה הוא עמד לבחור מתוך אוקיינוס המידע העצום שבחיי האנוש? הרי אדם הוא עולם רב-ממדי בעל מורכבויות אינסופיות, שדרים בו בכפיפה אחת כוחות ודחפים רבים ולעתים מנוגדים: מחשבות ורגשות, משאלות וחלומות, פעולות ונטיות, חלקם מודעים וחלקם מודחקים. אוגוסטינוס נכשל כשלא פירש למה התכוון באומרו "גורל", וכך הגורם המרכזי והחשוב ביותר של השערותיו לא הוגדר בצורה כמותית או איכותית. המונח "אותו גורל" נתפס על ידו רק באופן אינטואיטיבי, תוך כדי רמיזה מעורפלת כי "המשהו שנגזר מראש" הוא שונה לכולם. איש לא ידע מהו הדבר המסתורי הזה, ואף על פי כן, נתקבלו האקסיומות של אוגוסטינוס הקדוש כהנחות יסוד רווחות ומקובלות ברחבי העולם כולו.

אפילו האסטרולוגים לא התנגדו לאקסיומות הללו של אוגוסטינוס

הקדוש. הם הסבירו את ההבדלים בין התאומים על ידי כך ששינויים אסטרונומיים משמעותיים מתרחשים כל ארבע דקות, שזה פרק זמן מספיק לאבחנה בין תאום אחד לאחר. על פי אסטרוולוגים אלה, רק תאומים אסטרוולוגיים יחלקו גורל משותף. משמעות המונח "תאומים אסטרוולוגיים" היא שלשניים חייבות להיות מפות לידה זהות לגמרי; כדי לפשט את התמונה, השניים חייבים להיוולד באותה דקה ובאותו מקום בדיוק. מחד גיסא, היות שרוב התאומים הביולוגיים נולדים במרווחי זמן של יותר מעשר דקות, הם אינם תאומים אסטרוולוגיים. מאידך גיסא, אלה שנולדו בדיוק בו-זמנית אינם יכולים להיוולד בדיוק באותו מקום. מכך יוצא, כי למצוא זוג תאומים אסטרוולוגיים היא משימה קשה מאוד, אם לא בלתי אפשרית.

הטיעונים הרציניים הראשונים נגד אוגוסטינוס הקדוש באו מתחום מדעי חדש – חקר התאומים – שנוסד על ידי מדען אנגלי מבריק סר פרנסיס גלטון (Francis Galton, 1822-1911), שהיה דודנו של צ'ארלס דרווין. גלטון טען כי תאומים אינם רק מקור לפליאה ולהשתאות כפי שהיה נהוג לחשוב מתחילת ההיסטוריה המתועדת, אלא הם יכולים לשמש נושא למחקר מדעי. הוא ניצל את העובדה שהטבע יצר כפילים תורשתיים בדמות תאומים זהים, והתייחס אליהם כאל "מעין ניסוי של הטבע, המאפשר להבחין ולהבדיל בין השפעות התורשה להשפעות הסביבה".¹ חשוב להזכיר כי בזמנים ההם רווחה הדעה כי מבחינה פסיכולוגית כל אדם נולד כ"דף לבן", וכי עתידו ואופיו מוגדרים לפי החינוך בלבד. אפילו צ'ארלס דרווין האמין אז שלגנים או לתורשה אין ולא יכולה להיות שום השפעה על אופיים ועל התנהגותם של בני אדם. לעומת זאת, השערתו העיקרית של גלטון הייתה כי קיימים שני גורמים המסוגלים להשפיע על עיצוב האופי האנושי, והוא כינה אותם במטבע הלשון "nature-nurture": "טבע" (גורמים תורשתיים, גנים) לעומת "גורמים סביבתיים" (כגידול וכחינוך). כדי לבדוק לאיזה מן הגורמים האלה נודעת השפעה מכרעת, ערך גלטון ניסוי השוואתי בין תאומים ביולוגיים (בעלי גנים זהים או דומים) ובין יתומים שגודלו יחד בבתי יתומים (בסביבה זהה). תוצאות הניסוי היו חד משמעיות: התגלה דמיון רב יותר בכל התכונות בין צמדי התאומים לעומת שאר הנבחנים ללא קרבה משפחתית. גלטון שלל קיום של גורמים נוספים המשפיעים על גיבוש אופיינו, ולכן תוצאות מחקריו הובילו למסקנה כי לתורשה הייתה השפעה רבה יותר מאשר לסביבה. ב-1876 פרסם גלטון ספר ובו טען כי התורשה היא העיקר וכי השפעתה של הסביבה היא זניחה, אף ש"האפשרות שהחינוך אינו כל כך מועיל נראית מנוגדת לכל הניסיון האנושי".

גלטון פיתח שיטות ניסיוניות רבות, וביניהן את שיטת ההשוואות של

הביוגרפיות של אנשים מפורסמים, ואת שיטת ניתוח אופיים של התאומים. הדוגמאות שליקט לא רק חשפו מתאם מובהק בין גנים ובין יכולות וכישרונות מולדים, אלא גם הפתיעו לעתים בכיזאריות שלהן. כך למשל תיעד גלטון מקרה ובו באופן בלתי תלוי קנו שני תאומים כמתנת יום הולדת איש לרעהו את אותו גביע יין עצמו – גביע אחד נקנה באנגליה ואילו השני נרכש בסקוטלנד!

בהמשך מחקריו פיתח גלטון את שיטתו לניתוח השוני והדמיון בין תאומים ושכלל אותה, ובעזרתה גילה את קיומם של שני סוגי תאומים: תאומים זהים שהתפתחו מביצית אחת והיו כפילים גנטיים, ותאומים לא-זהים שהתפתחו ברוזמנית משתי ביציות מופרות ולא היו בעלי גנים זהים. חקר הדמיון והשוני בין שני סוגי התאומים הציב חידות רבות נוספות. למשל, אם התאומים הזהים מתפתחים מאותו תא, מדוע הדמיון ביניהם אף פעם איננו מגיע לדרגת זהות מוחלטת? והשאלה הלא פחות מטרידה: אם מבחינה גנטית התאומים הלא-זהים דומים לאחים ולאחיות רגילים, מדוע לעתים הם דומים ביניהם להפליא? גלטון השיב לשתי השאלות גם יחד בתשובה אחת: הוא הסביר את שתי התופעות בהשפעות המינוריות של הסביבה. וכך, במשך שנים רבות חונכנו להאמין כי לתורשה יש כ-80 אחוזי השפעה עלינו לעומת כ-20 אחוזי השפעה של הסביבה. מאז מחקריו של גלטון על התורשה האנושית חלה תפנית חדה בתפיסת העולם המדעית. המילים "גורל" או "ייעוד" הוחלפו בהדרגה במינוחים פחות נחרצים: מדענים מדברים על "נטיות תורשתיות", על "מרקמים", על "דפוסי התנהגות" או על "אב-טיפוסים". האסטרולוגים לעומתם בערפול אלגנטי לא פחות מדברים על "פוטנציאלים" או על "תרשימי לידה". בעוד שהאסטרולוגים המשיכו לשאול שאלות פילוסופיות על טבעו של הגורל, החלו חוקרי התאומים לברר אילו גורמים משפעים על עיצוב האישיות ואילו מאפייני אישיות צריכים להימדד כדי להשוות בין תאומים באופן מדעי.

ככל שהחוקרים ניסו ללמוד את קווי הדמיון בין תאומים, כך גברה הדרישה לפיתוח שיטות מחקר חדשות. בשלהי המאה העשרים ערך תומאס בוצ'ארד, פרופסור לפסיכולוגיה מאוניברסיטת מינסוטה, מחקר מקיף על תאומים זהים שגדלו בנפרד. בהמשך לקו המחשבה של גלטון, הוא סבר כי תאומים זהים אשר הופרדו בילדותם וחונכו בבתים שונים, מציעים הזדמנות ייחודית לבחינת תיאוריות לגבי השפעת הגורמים של הטבע ושל הסביבה על גיבוש האישיות. הממצא המדהים ביותר של המחקר סתר את תיאוריית "טבע-סביבה" של גלטון: התברר כי תאומים זהים שגדלו בנפרד היו דומים אפילו יותר מאשר תאומים זהים שגדלו יחד! מאז עבודתו של בוצ'ארד הפך המחקר של תאומים זהים אשר גדלו בנפרד לפופולארי מאוד. אמנם פירוד תאומים הוא

נדיר, ונגרם בעיקר כתוצאה ממלחמות או מאירועים טרגיים. עם זאת, נמצאו ונחקרו יותר ממאה זוגות של תאומים זהים שגדלו בנפרד. אף על פי שמעולם לא נקבעה מתודולוגיה אחידה למחקרים שחקרו את התאומים האלה, ואף על פי שחוקרים שונים השתמשו בשיטות שונות (כמו מדידת מנת משכל, מבחני אישיות, ראיונות אישיים, היסטוריה של מחלות או השוואה של תכונות או של הרגלים מיוחדים), חזרו כל התוצאות וחיזקו את הממצאים הפרדוקסאליים של בוצ'ארד. בסיכומם של המחקרים מן הסוג זה, הביעה החוקרת האמריקנית סוזן פרבר את השתאותה:

"מדוע, לדוגמה, רוב התאומים האלה צוחקים באופן דומה, מתארים תסמינים בצורה דומה, מעשנים מספר דומה של סיגריות ולפעמים אפילו מתחתנים אותו מספר פעמים?"²

כבר ראינו כי לגנטיקה אין תשובה לכך. כפי שגנטיקה לבדה איננה מסוגלת להסביר את השוני בין התאומים הזהים, היא גם איננה מסוגלת להסביר את הדמיון הרב בין התאומים הלא-זהים (שתואר בפרוטרוט, למשל, באנתולוגיה "השניים. ספר התאומים והכפילים" של פנלופה פרמר).³ אבל אם קודם תלו תקוות בגורם הסביבתי, אזי לאחר הניסויים של בוצ'ארד התברר כי גם גורם זה איננו תורם לפתרון הפרדוקס מדוע תאומים זהים שהופרדו בילדותם דומים יותר זה לזה מאשר תאומים זהים שגדלו יחד. לכן לאחרונה החלו מדענים לחפש אחר גורם נוסף שיוכל ליישב בין כל הסתירות.

לאור כל המחקרים האלה, שאלתי את עצמי: האם זה ייתכן, שהגורם הנעלם והחמקמק הזה הוא גורם זמן הלידה? הרי על פי גישת התיאום השמימי, תאומים ביולוגיים זהים ותאומים לא-זהים כאחד הם מקרה פרטי של תאומים שמימיים (להוציא אותם מקרים נדירים שתאומים ביולוגיים נולדו בהפרש של יותר מיממה). אם נאמץ את ההגדרה הרווחת של הגורל שטבעה הסופרת הבריטית ג'ורג' אליוט כי "האופי הוא הגורל", אזי המחקרים האחרונים מצביעים בכיור על כך כי "נגזר" על תאומים להיות בעלי אופי דומה, ולפיכך לחלוק גורל דומה. מכאן יוצא, כי אוגוסטינוס שגה בטיעונו השני כנגד האסטרולוגיה, ולפיו שני תאומים ביולוגיים אינם חולקים את אותו הגורל. אם כך, אולי הוא טעה גם בטיעונו הראשון נגד האסטרולוגיה (שאנשים שנולדו תחת אותו מערך שמימי אינם דומים)? כפי שניתן לראות בתאומים ביולוגיים שגדלו בנפרד מעין ניסוי טבעי של הפרדה בין גורמים חינוכיים ובין גורמים תורשתיים, כך יכולים תאומים שמימיים להיחשב כניסוי טבעי להבחנה בין השפעות גנטיות והשפעות גורם זמן הלידה – גורם התטא.

בין התובנות החשובות ביותר שנלמדו ממחקרי התאומים היא ההבנה של

גלטון כי לא חייבים לדבר על "אותו" גורל או על "האופי הזהה", אלא צריך להשוות בין דרגות דמיון שונות. לתובנה הזאת יש חשיבות מיוחדת לגבי התיאום השמימי: כיוון שתאומים שמימיים בדרך כלל אינם תאומים אסטרונומיים מדויקים, הם לא צפויים לחלוק מבנה אישיות זהה, אלא אמורים לחלוק אישיות וגורל דומים יותר מאשר אנשים שנולדו בימים אחרים. אם דמיון כזה אכן מתקיים, אזי גם טיעונו הראשון של אוגוסטינוס הקדוש נגד האסטרונומיה איננו תקף.

אישיות לעומת גורל: חקר חייהם של אנשים מפורסמים שהלכו לעולמם

...בסופו של דבר אמין הוא רק מה שמת. לא כן?

אורסולה לה גוויין

לשם השוואה בין תאומים שמימיים רציתי להשתמש בשיטות המקובלות במחקרים של תאומים ביולוגיים. אך הבעיה העיקרית בשיטות אלה היא שתחום האישיות, אולי יותר מכל תחום אחר, סובל ממחלוקת בקרב המומחים באשר לבחירת המאפיינים העיקריים שצריך לבחון, ובאשר לדרכי מדידתם. כיצד נוכל להשוות בין ה"אני" של שני אנשים שונים כשכל אדם הוא ריבוי של "אני" שונים וללא "אני" קבוע אחד ויחיד או אופי קבוע ויציב לאורך כל חייו? אנשים מצויים בתהליך תמידי של התהוות ושל השתנות; לכן, פסיכולוגים ואסטרונומים מדברים לרוב במונחים של יכולות ושל פוטנציאלים. הם מתכוונים לכך שכל גורם שניתן לבדיקה (כגון מנת משכל או מפת לידה) הוא רק מאפיין של היכולות שלנו, אך הבחירה החופשית שלנו היא זאת שקובעת אם נפתח ונממש אותן או לא. לדוגמה, האסטרונומיה היקו הדגישה את תפקיד האדם בעיצוב אופיו וגורלו:

"הכוכבים ממריצים אותנו לפעולה אך אינם כופים עלינו מאומה. הבנת ההשפעות השמימיות מאפשרת לאדם ליטול אחריות אישית לחייו ולנצל את השפעות הכוכבים בצורה נבונה כך שייצרו לו להתפתח אם אך ירצה בכך."⁴ חוקרי תאומים נאלצו להתמודד עם סוגיה דומה של "בחירה חופשית" כיוון שהם גילו כי הגנים רק "ממריצים לפעולה" אך אינם "כופים" דבר. כמו גלטון, גם חוקרים אלה לא העלו כלל את האפשרות כי בנוסף לגורמי "הטבע והסביבה" יכולים להימצא גם גורמים נוספים אחרים המשפיעים על חייו. עם

זאת אחת התגליות המפתיעות ביותר לאחרונה בתחום זה היא כי גורמי ההשפעה הלא-גנטיים, שיש להם תפקיד מכריע בעיצוב חיינו, אינם קשורים כלל לדרך שהורינו גידלו וחינכו אותנו. פרבר (1981) דיווחה כי בסדרת מחקרים שונים של תאומים זהים שגדלו בנפרד המדענים הגיעו למסקנה פרדוקסאלית: "ככל שהתאומים מופרדים יותר, כך הם דומים יותר במבחני האישיות... תאומים ללא מגע ביניהם היו דומים תכופות יותר מתאומים שלהם שפע הזדמנויות 'להזדהות' זה עם זה."⁵

המודל של גלטון לא מצליח להסביר תופעה מעוררת תמיהה זו. תשובתה של פרבר עצמה לפרדוקס הייתה השערתה שכל ניסיון אישי בלהיות תאום עלול ליצור קונפליקטים פנימיים אצל התאומים. כתוצאה מקונפליקטים אלה התאומים שואפים לייחודיות באופן "מלאכותי", בניסיון להשיג את העצמי הייחודי שלהם.

תיאוריה מדעית מאתגרת זו מקבילה באופן מפתיע לגישתה המיסטית של היקי, המבוססת על שימוש נבון במידע הטמון במפת הלידה. על פי דברי האסטרוולוגית, ההתבוננות במפה האישית שלנו (ההשתקפות הסמלית של האופי) עשויה לעורר באנשים רצון לפתח את ייחודיותם. בדמיון מפתיע, הציעה המדענית מודל ולפיו ההתבוננות של אחד התאומים בתאמו השני (שהוא כעין השתקפותו במראה) מעודדת אותו לפתח אינדיבידואליות ייחודית משלו. בשני המקרים גם יחד נתפסים הגורל או האישיות כמשהו הניתן לשינוי באמצעות הבחירה החופשית שלנו, ולכן הן הגורל והן האישיות יכולים להיות שונים גם אצל תאומים זהים וגם אצל תאומים אסטרוולוגיים.

ייתכן שאותו מנגנון, המוביל לעיצוב האינדיבידואליות, פעיל גם אצל תאומים שמימיים. לפחות בדוגמה של ניקולאוס הלם והאחים אלכסנדר וברתולד שטאופנברג, ראינו שכאשר גדלו התאומים יחד, אחד מהם (אלכסנדר) שאף באופן מודע להיות שונה מתאמו הביולוגי (ברתולד), ואילו התאום השמימי שגדל בנפרד (ניקולאוס הלם), התנהג בדיוק כמו תאמו השמימי המפורסם (ברתולד).

מחד גיסא, קיומה של הבחירה החופשית מספק לנו הזדמנות ללמוד מן הניסיון של תאומינו השמימיים, מבלי שנצטרך להתנסות באופן אישי בכל החוויות הפוטנציאליות שבאפשרותנו לחוות. מאידך גיסא, קיומה של הבחירה החופשית מקשה אף יותר על המשימה המסובכת בלאו-הכי של השוואה בין תאומים. לדוגמה, מבחנים רבים גילו כי מנת משכל גבוהה או מיקום חזק של מרקורי (שמסמל באסטרוולוגיה את החשיבה) אינם מבטיחים בהכרח הצלחה מקצועית. נכון להיום, אף מבחן אישיותי, גנטי או אסטרוולוגי, אינו יכול לנבא

את רמת ההצלחה של אדם מסוים. זאת מפני שכתוצאה מבחירה חופשית, אדם בעל מנת משכל נמוכה יחסית יכול לנצל את מלוא יכולותיו ולהגיע להישגים ממשניים, ואילו אדם אחר בעל מנת משכל גבוהה בהרבה, יכול להזניח את כישורו ולא להשיג שום הצלחה בעיסוקיו.

השפעת הבחירה החופשית על חיינו כה ניכרת, עד כי אסטרונומים כמו גוקלין (Gauquelin) או רוברטס שאלו בפליאה אם השפעות אסטרוטולוגיות תקפות רק לגבי מיעוט נבחר של אנשים בעלי הישגים גבוהים במיוחד בתחומי עבודתם. פירוש הדבר, שלפי רוברטס, סוד ההצלחה של האנשים האלה טמון דווקא ברצונם העז לפתח את כישורונותיהם ואת יכולותיהם הפוטנציאליים המופיעים במפות לידתם.

בניסיון להימנע מהתערבותו האפשרית של גורם הבחירה החופשית, החלטתי לשקול שנית את ההגדרות של "אישיות" ושל "גורל". איני יכולה להסכים לכך כי "האופי הוא הגורל", כיוון שלדעתי מדובר בשני מאפיינים שונים של חיי אנוש. אופי או אישיות (דרך חשיבה, הרגשה, חלימה וכו') משתייכים לעולמנו הפנימי, הרוחני והחבוי, והם המאפיינים הפנימיים ביותר שלנו. לעומת זאת, הגורל מתבטא בהשפעתנו על העולם החיצוני, הגשמי והגלוי, ומכאן מתייחס למאפיינים החיצוניים ביותר שלנו בעולם ההתרחשויות החיצוניות. האישיות היא נטייה להתנהגות יותר מאשר להתנהגות עצמה, ואילו הגורל הוא התוצאה של התנהגותנו הממשית. האישיות עוסקת בהתנסויות הסובייקטיביות ביותר, ואילו הגורל הוא התגלמות האישיות בעולם החיצון, היכן שאנשים אחרים יכולים להעריך זאת באופן אובייקטיבי. בעוד שקשה מאוד להעריך את המאפיינים הסובייקטיביים והמשתנים של האישיות, קל יותר לתת הערכה אובייקטיבית של הגורל. הערכת גורלם של אנשים חיים איננה חד-משמעית היות שהוא יכול להשתנות בעתיד בגין בחירותיהם החופשיות הנעשות ברמה הפנימית של האישיות. במקרה זה, גורלות של אנשים שהלכו לעולמם נראים כגורמים האובייקטיביים ביותר למדידה. גורלות המתים כבר "נחתמו". מה שקרה – קרה, תם ונשלם ואינו ניתן לשינוי. לאחר סיום החיים ניתן להעריך את משמעותם של הגורלות באופן אובייקטיבי יותר.

הרפואה המודרנית החלה בלימודי האנטומיה, ובדומה לכך הגעתי למסקנה שכדי ללמוד את התיאום השמימי כיאות, עלי להתחיל ללמוד אותו על שולחן הניתוחים של אנטומיית הגורל. לכן החלטתי שגורלות התאומים השמימיים מן העבר עשויים לשמש שדה ניסויים טבעי במחקרי על גורם התטא. כמו כן, להשוואת גורלות האנשים אנו זקוקים למידע על אודותיהם, והמידע הזה חייב להיות אמין, מהימן, נגיש ובלתי תלוי בחוקר. פירוש הדבר הוא

שגיבורי המחקר צריכים להיות מפורסמים וידועי שם, לפחות במובן זה שהאנושות שמרה מידע על אודותיהם.

על פי המילון של ובסטר, לעתים קרובות המילה "גורל" רומזת על משהו שנגזר מראש, על ייעוד נעלה אשר מתבטא תכופות בחיים ובמוות למען מטרה נשגבת. לדעתי, הייעוד מתגלה בבהירות רק כאשר אנשים בוחרים להיענות לאתגרי גורלם ולממש את מלוא הפוטנציאל המולד שלהם. האישיות החבויה והרדומה יכולה להישאר סמויה באדם מן השורה, אך היא בדרך כלל בולטת יותר בקרב אנשים מפורסמים וידועי-שם. אפשר לומר כי גורל הוא במובן מסוים ההישג המרבי שהושג. זאת הסיבה שהספר "תאומים שמימיים" עוסק באופן עקבי בקורותיהם של אנשים מן העבר אשר סיפורי חייהם "נסתיימו" ואשר הישגיהם כבר הוערכו והוגדרו כיוצאים מן הכלל בפרספקטיבה היסטורית. השוואת גורלם של אנשים בעלי שם שכבר עזבו את העולם מבטלת מצד אחד את הטיעון שאנשים אלו לא רצו לפתח את יכולותיהם (הם לפחות פיתחו את יכולתם להיות מפורסמים), ומצד שני מבטלת ככל האפשר את שיפוטו הסובייקטיבי של החוקר לגבי הישגיהם. סיבה נוספת, אך לא פחות חשובה, לעבודה על סיפורי חייהם של תאומים שמימיים מפורסמים שהלכו לעולמם, היא אמונתי שחיי אנוש הם שבירים ומקודשים ולכן רצוי להיזהר מאוד בחקר קורותיהם של אנשים חיים ולהימנע מכל פגיעה אפשרית בהם.

איסוף תאריכי הלידה

לצורך השוואת סיפורי חייהם של שני אנשים שנולדו בו-זמנית, קודם כל היה עלי לודא שהם אכן נולדו באותו יום ובאותה שנה. הייתי חייבת לגלות ולאמת את תקפות תאריכי לידתם בדיוקנות מרבית ככל האפשר. תחילה, האמנתי בתמימות ובנאיביות של חובבן, שכל תאריכי הלידה המופיעים באנציקלופדיות הם מהימנים ובדוקים. במהרה נוכחתי לדעת שאין זה כך. ניסיון מר וטעויות רבות לימדו אותי לגשת לאימות תאריכי לידה בזהירות ובכובד ראש.

הופעתו של המחשב הקלה את איסוף החומר ועיבודו. לאחרונה, עם התפתחותו המהירה של האינטרנט ועם פרסומן של מספר גדול של אנציקלופדיות, הגישה החופשית למידע ביוגרפי על אישים ידועי שם בתחומים שונים כגון מדענים, סופרים, משוררים, כוכבי קולנוע ופוליטיקאים נעשתה קלה יותר מכפי שהייתה אי-פעם בעבר. עם זאת, החיפוש אחר תאומים שמימיים היה תהליך מייגע. כדי להשוות תאריכי לידה של אנשים שהתפרסמו בתחומים רבים

ככל האפשר, בחרתי במספר רב של מקורות מגוונים ומהימנים, כגון:

* זוכי פרס נובל: "זוכי פרס נובל"

* ספרות: "האנציקלופדיה לספרות העולם במאה ה-20"

* מדעים: "אנציקלופדיה מדעית של מדענים"

* מוזיקה: "מוזיקאים מאז 1900"

* תחומים כלליים: "בריטניקה"

טיפין-טיפין אספתי את תאריכי לידתם של יותר מ-15,000 אנשים. תחילה הצלחתי למצוא מספר זוגות בהשוואה ידנית, אך זאת במאמץ רב ובקצב התקדמות איטי ביותר. בינתיים בעלי תכנת עבורי תוכנות מחשב שבסופו של דבר אפשרו לי לאתר את זוגות התאומים בין כל אלפי האנשים שאת תאריכי לידתם אספתי. בשלב זה מצאתי מאות צמדי תאומים שמימיים "לכאורה". עם זאת, לרוע המזל, במקרים רבים ריחף סימן שאלה מעל לאמינותם של הנתונים. לאחר שהשוויתי מידע ממקורות ביוגרפיים מגוונים, גיליתי כי במקרים רבים תאריכי הלידה לא היו מהימנים. בנוסף לטעויות דפוס והגהה רבות מספור, היה גם מידע מוטעה בתמימות או במזיד. למשל, אנשים מסוימים ביקשו להסתיר את העובדה שהם נולדו מחוץ לנישואים, ואחרים ניסו להתחמק משירות צבאי. היו גם סיבוכים שכיחים הקשורים בעובדה כי המעבר מהלוח היוליאני ללוח הגרגוריאני נעשה במועדים שונים במדינות שונות. באיטליה זה קרה ב-1582, בבריטניה – ב-1752, וברוסיה רק ב-1918. יתרה מכך, כוכבי קולנוע רבים, כמו גם ידוענים אחרים (למשל אגנס דה מיל מהמחזמר "אוקלהומה") מסרו מידע כוזב מפני שהם רצו להיראות צעירים יותר מגילם. ויש גם מקרים הפוכים – בנימה אישית יותר, סבי היה צעיר בעשר שנים ממה שנרשם במסמכיו. תאריכי לידתם של פוליטיקאים רבים היו בלתי מדויקים אף הם. לדוגמה, סטלין כנראה סיפק מידע כוזב כדי להסתיר את שורשיו ואת מוצאו, ואילו טרוצקי התוודה בספרו על לוח השנה הכפול שלו – אחד למשפחתו ואחר למסמכיו.

אך אולי הסיפור האירוני ביותר שנתקלתי בו קשור לסופר סטפן ג'יימס, שטען כי הוא נולד באותו יום ובאותה שנה כמו הסופר האירי הנודע ג'יימס ג'ויס. רק כעבור שנים רבות הביוגרפים גילו את תאריך לידתו האמיתי, ולא היה לו שום קשר לתאריך לידתו של ג'ויס. הסתבר כי סטפן ג'יימס הטעה את כולם במכוון מסיבה אחת: הוא קיווה שתאריך הלידה המשותף לכאורה יעזור לו להתירד עם ג'ויס שאותו העריץ! סיפור זה, כמו דוגמאות אחרות שבהן היו לאנשים מניעים נסתרים להוליד שולל את הביוגרפים, דרש גישה זהירה מאוד. לכן כל תאריכי הלידה ב"תאומים שמימיים" אומתו במספר מקורות שונים.

במקרים רבים נאלצתי ברגשות מעורבים להפסיק לעבוד על ביוגרפיה השוואתית מרתקת, רק בגלל צל של ספק שהופיע עקב טעות דפוס מקרית באחד המקורות הכתובים.

לעתים תכופות נשאלתי מדוע רוב הגיבורים של הספר הזה נולדו במאה התשע-עשרה ומדוע שמותיהם של אחדים מהם כמעט שאינם מוכרים לציבור הרחב. החלק הראשון של תשובתי הוא ברור מאלי וחינו פועל יוצא של שיטת המחקר – היו אלה אנשים בולטים בתחומם, שלגביהם קיים מידע מדויק ומקיף ביותר בנוגע לתאריך לידתם ולקורות חייהם. מחד גיסא, לרבים שנולדו בתקופה מוקדמת יותר (לדוגמה, בטהובן) לא היה רישום מסודר של תאריכי לידה. מאידך גיסא, הידע שלנו על אודות אנשים בני זמננו שהלכו לעולמם לאחרונה הוא מוגבל, כיוון שבשלב הזה עדיין חסרה הפרספקטיבה ההיסטורית, ומוקדם מדי להעריך את המשמעות ארוכת הטווח של עבודתם ושל מעשיהם. לעומת זאת, סוף המאה התשע-עשרה ותחילת המאה העשרים סיפקו לי את ההזדמנות להשיג גם את הדיוק המרבי בתאריכי הלידה, וגם את המידע האובייקטיבי והמקיף ביותר על חיי התאומים השמימיים.

אף כי תשובה זו מסבירה את דרישות המחקר הזה, הייתי מבקשת גם להוסיף משהו בנימה יותר אישית. הביוגרפיות ההשוואתיות של כל האנשים המוצגים ב"תאומים שמימיים" הפכו להיות מקור בלתי נדלה של הפתעות ושל חוכמת חיים עבורי. צר לי ששמות כמו סודי, מילוש, וייל או בראג נשארו למעשה לא ידועים לציבור הרחב הרחוק מעולם המדע. אך מעט נכתב על קורות חייהם של חלוצים אלו של העידן המודרני, עידן הגרעין והחלל. כלל הציבור נותר בלתי מודע למניעיהם האמיתיים, לרגשותיהם, לספקותיהם, לאמונותיהם, לנחרצותם ולתקוותיהם. הספר מדבר בשבחם, מכיר בתרומתם וחושף את העובדה כי הישגים רבים של התרבות המודרנית הופיעו לראשונה בחזונום של צמדי תאומים שמימיים אלו, ואף קודמו במאמציהם המשותפים.

במשך שנים אחדות ליקטתי, מיינתי, בדקתי ווידאתי את אמיתות כל תאריכי הלידה והמידע הביוגרפי הראשוני כדי לעצב את הרשימה הסופית של צמדי התאומים השמימיים (או השלישיות). החומר הביוגרפי שאספתי עליהם אפשר את ההשוואה של קורות חייהם מלידתם ועד מותם. גברים ונשים אלו, מדענים וסופרים, מתמטיקאים ופוליטיקאים, מוזיקאים ופסיכולוגים, מלכים ומשוררים שנולדו במדינות שונות ובכל 12 מזלות הזודיאק, הפכו להיות גיבורי הספר.

ביוגרפיות השוואתיות וניתוח גורם התטא

בשלב זה אני מבקשת לשתף את קוראי הספר בקשיים שנתקלתי בהם במהלך איסוף המידע הביוגרפי. החיפוש אחר חומרים ביוגרפיים התגלה כאחד השלבים הקשים ביותר במחקרי כיוון שהמידע החיוני נכתב בשפות שונות ועסק במגוון רחב של נושאים. תכופות הייתי צריכה לחפש ספרים או מאמרים נדירים, ואני חבה את הצלחתי במחקר לספרנים מסורים ומקצועיים רבים מכל האוניברסיטאות בישראל. עם זאת, כאשר השגתי את הביוגרפיות הנחוצות גיליתי כי עלי להתמודד עם בעיה נוספת, לא פחות מורכבת, והיא פיתוח שיטת ההשוואה בין תולדות חייהם של אנשים שונים.

הביוגרפיות הקדומות נכתבו מטעמים של מלכים והן תיארו בעיקר את הישגיהם המפוארים. גם בימי הביניים נכתבו ביוגרפיות בצורה מגמתית והן היללו בעיקר את חייהם של אפיפיורים, של כמרים ושל קדושים. רק מתקופת הרנסאנס החלו להופיע ביוגרפיות מקיפות ואמינות יותר על אנשים מן השורה. החל מאמצע המאה השמונה-עשרה, הביוגרפיות המודרניות של העולם המערבי מתבססות על ראיונות, על מכתבים, על כתבות ועל מקורות מידע אחרים הנוגעים למושא כתיבתן. עם הזמן ביוגרפיות הפכו למקורות המידע היחידים שהיו זמינים ואובייקטיביים דיים כדי לדון בחיי אנשים ובגורלם. עם זאת, בעייתן העיקרית לצורכי מחקר אישיות היא שלא נקבעו תקנים ואמות מידה לגבי כללי כתיבתן. מרבית המידע בספרות שכזאת שאוב מאנקדוטות אישיות ומזיכרונות; המידע הביוגרפי יכול להתאפיין בחוסר או בעודף של פרטים אישיים. הוא עלול להתעלם מאזכור תאריכים או להימנע מתיאור תכונות אישיות. לפעמים מחברי הביוגרפיות מסתפקים בניתוח של היבטים אחדים בלבד של חיי האנשים, למשל בניתוח הפרוידיאני או בסקירת ההישגים המקצועיים. בנוסף לכך, רוב הפרשנויות והמסקנות בספרות הביוגרפית תלויות בדרך כלל כמעט לחלוטין בדעות האישיות (והסובייקטיביות) של הביוגרף וביחסו כלפי גיבורו.

כיצד ניתן בפסיפס כזה של עובדות ססגוניות ורבגוניות להשוות את הדרכים האופייניות ששני אנשים חושבים, מרגישים ומתנהגים, כשלדוגמה, המקורות הביוגרפיים של אחד מהם עוסקים בעיקר בחלומותיו (כגון הפסיכואנליטיקאי השוויצרי קרל גוסטב יונג) ואילו הביוגרפיות של האחר עוסקות אך ורק בהישגיו המדעיים והניהוליים (כמו הפיזיקאי האנגלי ויליאם לורנס בראג)? מסתבר שמחקרים ביוגרפיים מוגבלים מטבעם כי הם אינם מצליחים לשקף את תמונת האישיות על כל היבטיה, ותכופות משאירים את

החלקים המהותיים ביותר של סיפורי החיים חבויים מעיניים פולשניות של זרים. כדי לפתור בעיה זו חשבתי על שיטת ביוגרפיה השוואתית. ביוגרפיה כזאת, בניגוד לביוגרפיה המקובלת, מכבדת את הזכות הטבעית לפרטיות של האנשים הנבחנים ואינה מחפשת אחר האמת המוחלטת. ב"תאומים שמימיים" הביוגרפיות ההשוואתיות מתייחסות אל העובדות הביוגרפיות הידועות, מבלי לשנות או להוסיף דבר על עברם המדווח של האישים המתוארים. הנחתי כי אם לתאומים שמימיים היו גורלות דומים, הרי הטבעת חותמם על העולם הייתה אף היא דומה. לכן, גם החומר הביוגרפי על אודותיהם חייב היה לעסוק בנושאים דומים. במקרה כזה, לצורכי חקר התיאום השמימי, מאבדים כל היצירות והמקורות הביוגרפיים של התאומים השמימיים, תהיה איכותם אשר תהיה, את ערכם כנושאים בפני עצמם והופכים למאגר נתונים ניסיוני העומד להשוואה. חשוב להדגיש שוב, כי בניגוד לביוגרפיות האישיות, ביוגרפיה השוואתית אינה נמדדת ביכולתה לחשוף פרטים אישיים חדשים או שערויים, אלא ביכולתה לגלות את היחס הדיאלקטי בין האישיות לזמנה.

מכאן לדוגמה, אם נמצא כי הביוגרפיות של שני אנשים (למשל קרל גוסטב יונג וויליאם לורנס בראג) מתעדות היבטי חיים שונים בעליל של הנבחנים, ניתן להסיק כי לשני אנשים אלו היה גורל שונה. ואכן, יונג ובראג לא היו תאומים שמימיים. לעומת זאת, החומרים הביוגרפיים של תאומי השמימי של יונג, המשורר הספרדי אנטוניו מצ'אדו, עוסקים בעיקר בחלומותיו, בדומה למקורות המידע על יונג, ואילו המקורות הביוגרפיים של תאומי השמימי של בראג, המדען הבריטי ארתור תומס דודסון, מתמקדים כמעט אך ורק בהישגיו הניהוליים והמדעיים, בדומה למקורות המידע על בראג. דוגמה זו ממחישה, כי מה שנראה קודם כמכשול בעיני חוקרי האישיית האנדיבידואלית, התגלה כיתרון בניתוח ההשוואתי של הגורלות.

העבודה עם ביוגרפיות השוואתיות של תאומים שמימיים הובילה אותי לפתח שיטת ניתוח משולבת של חייהם ולה קראתי "ניתוח גורם התטא". מטרת הניתוח הזה של תאומים שמימיים, בניגוד לניתוח המקובל של ביוגרפיות, אינה רק לעסוק בעובדות לגבי חיי אדם יחידים, אלא לראות אותם כחלק מיחידת הזמן הכוללת, כלומר בזיקה לתופעות הדומות בחייהם של אנשים אחרים החולקים את זמני הלידה שלהם. שיטת ניתוח גורם התטא אינה מסתפקת בסיפור אישי, אלא חייבת להתמודד עם זרמי הזמן. היא שונה מכל המחקרים הקודמים של האישיית ושל הגורל האנושיים לא רק בדרך שלוקטו ואורגנו העובדות ההשוואתיות, אלא גם ביכולתה לגלות את הגורמים העיקריים המשפיעים על אופני ההתנהגות. הביוגרפים האישיים של כל אחד מגיבורי

עבדו עבודת נמלים והשקיעו מרץ ועמל רבים באיסוף ובעיבוד החומר, ופרסמו ספרים עבי כרס, חלקם אף בני למעלה מאלף עמודים. אך אף שהכרכים האלה היו עמוסים בתיאורים מפורטים, הם בקושי סיפקו תשובות משכנעות בנוגע לגורמים או לסיבות שהשפיעו על עיצוב גורלותיהם של גיבוריהם. כאשר ביוגרף עסוק בסיפור חיים בודד אחד, תכופות הוא נוטה לשכוח שבדרך כלל ניתן להמציא מספר הסברים הגיוניים ומניחי דעת לכל אבחנה. אך האם כל הסבר המתקבל על הדעת הוא אכן הסיבה האמיתית להתנהגות מסוימת זו או אחרת? והאם ניתן להבדיל בין הסיבות האמיתיות ובין התירוצים הבדיוניים או הסיבות המדומות? קל לתרץ תגובה ספונטאנית של אדם יחיד, אך האם אותו הסבר מניח את הדעת גם כאשר פעולה ספונטאנית זהה מתבצעת בריזמנית על ידי שניים? כמסתבר, לא פעם קרה שההסברים המוצעים לתופעה מורכבת של חיי אדם אחד, הפכו להיות לא יותר מהשערות מופרכות כאשר הושוו לנסיבות הופעתה של אותה תופעה עצמה בחיים המקבילים של תאומו השמימי.

כיוון שלדעתי ה"סיבה" האמיתית חייבת תמיד לגרור אחריה את אותן תוצאות, חשוב לבדוק אם ההסברים האלה נשארים תקפים גם במקרים מקבילים. לדוגמה, הבה נתייחס לשאלה הפסיכולוגית הפופולארית מדוע חלק מהאנשים מסוגלים לשגשג למרות תנאי סביבה מקפחים ביותר, ואילו אחרים דועכים בנסיבות הסביבתיות הנוחות ביותר? מדוע לדוגמה, הארט קריין (אחד מגדולי המשוררים של אמריקה) שם קץ לחייו, ואילו איליה ארנבורג (אחד מגדולי הסופרים של רוסיה) הצליח לשרוד את טיהוריו של סטלין ומת בשיבה טובה במיטתו בגיל 76? ההסבר המקובל הוא כי שני האנשים נולדו שונים. אך עתה, מנקודת ההשקפה של ניתוח גורם התטא נשאלת שאלה מורכבת יותר: מדוע תאומו השמימי של קריין, ארנסט המינגווי (אחד מגדולי הסופרים האמריקניים) התאבד אף הוא, ואילו תאומו השמימי של ארנבורג, פבלו טיצ'ינה (אחד מגדולי המשוררים האוקראיניים) הפך, בדומה לארנבורג, ל"אמן הישרדות" ומת אף הוא בשלווה במיטתו בדיוק בגיל 76? השאלה הקודמת משתנה אם כן לשאלה מתמיהה עוד יותר: מדוע שני סופרים שונים שנולדו בו-זמנית היו מסוגלים לפרוה ולשגשג למרות הנסיבות הסביבתיות המקפחות ביותר, ואילו שני סופרים אחרים, תאומים שמימיים אף הם אך בעלי תאריך לידה אחר, קמלו אפילו בסביבה הנוחה ביותר? במקרה זה, התשובה המקובלת שהם נולדו שונים, מתגלה כחסרת ערך.

שיטת ניתוח גורם התטא מחדדת עוד יותר את השאלה המתמיהה, מדוע קיים ניגוד כה בולט בין מידת הדמיון הרבה בין אנשים שנולדו בו-זמנית ובין השוני הניכר של צמדי תאומים שמימיים שנולדו במזלות שונים? כך למשל,

מדוע התאומים השמימיים המפורסמים – הפוליטיקאים לורד וליידי אסטור – איבדו שניהם את אהבתם והרגישו זקנים באמצע שנות השישים שלהם, ואילו המוזיקאי הקטלוני, פבלו קזאלס ועמיתו הבריטי ותאמו השמימי, ליונל טרטיס, המשיכו להופיע בקונצרטים, מצאו את אהבתם הגדולה והתחתנו עם נשים צעירות כשהיו בשנות השמונים לחייהם?

רשימה דומה של שאלות עשויה להתארך כאורך הספר כולו. במקרים רבים, כאשר היה נראה כי לא ניתן למצוא כל סיבה הגיונית לצירופי המקרים האלה, שפך גורם התטא אור חדש על התמונה הכאוטית-לכאורה של עולמנו. היה זה כאילו שזרם החיים השתקף בו-זמנית בחיי התאומים השמימיים, ואז פתאום האירועים בחייהם הפרטניים נראו כחלק מתוכנית שלמה אחת, וניתן היה לגלות בהם משמעות חדשה.

כבר ציינתי כי אחת הבעיות הנוספות בחקר תאומים היא היעדר סטנדרטיזציה. לכן, כדי לשמור על עקביות, שיטת ניתוח גורם התטא משתמשת בגישות אחידות שנבחרו על בסיס הידע האישי שלי. השתדלתי לבחון את האווירה בילדות המוקדמת לפי הגישה האמפאית של הפסיכולוגית השוויצרית אליס מילר, ולהשוות את הממצאים האלו לתובנותיה האישיות החדורות של האסטרולוגית והפסיכולוגית האמריקנית בטי לונדסטד.¹⁰ ניסיתי לבחון את הגורל דרך עיניה של האסטרולוגית האמריקנית איזבל היקי¹¹ ולהתייחס לרעיונות של האסטרולוג האמריקני ר. יוז (Hughes) שמתאר את כל 144 השילובים של מיקומי שמש-ירח במפת הלידה.¹²

ניסיתי לבדוק תובנות פסיכולוגיות ואסטרולוגיות במסגרת המידע הביוגרפי הקיים, ואני מזמינה את הקורא להתרשם מן הממצאים באופן אובייקטיבי וללא דעות קדומות. אני מתנצלת מראש על טעויות אפשריות, שהינן כמעט בלתי נמנעות בהתחשב במורכבות חיי האדם ובהיקפם העצום של החומרים הביוגרפיים. אך עם זאת, אני חושבת שאין זה סביר כי הטעויות האפשריות במידע הביוגרפי ישנו את מהותו של המחקר, כיוון שהמסקנות הסופיות מבוססות אך ורק על העובדות המוצקות ביותר.

תאומים שמימיים ואב-טיפוסים אסטרולוגיים

מפות הלידה של תאומים שמימיים הינן דומות מאוד כיוון שמיקומם של תשעה כוכבי לכת (מתוך העשרה העיקריים באסטרולוגיה) כמעט שלא משתנה במהלך יממה אחת. רק מיקומו של הירח משתנה משעה לשעה כיוון שהוא נע על גבי המפות במהירות ומתקדם 13 מעלות בערך בכל יממה. אף על פי כן,

השוני בין המפות הללו גם הוא יכול להיות משמעותי. כך, בנוסף למיקומו השונה של הירח, גם ההיבטים בינו לבין שאר הכוכבים שונים. כמו כן, נקודת האופק משתנה כל ארבע דקות ואיתה משתנה החלוקה לבתים. בשל שוני זה, מבחינה אסטרונומית, חייבים תאומים שמימיים להיות שונים זה מזה, אלא אם כן לעובדה שבמפתם ניצבים תשעה כוכבי לכת במיקום זהה, עשויה להיות השפעה מכרעת על עיצוב חייהם, וחשיבותה יכולה להיות גדולה בהרבה מאשר השפעתם של שאר הגורמים במפה.

אם מחקרים יגלו קווי דמיון רבים בין תאומים שמימיים, אזי יתקבל טיעון ניסויי חשוב לטובת התיאום השמימי ולטובת תיאוריית גורם התטא. עם זאת, טיעון שכזה עדיין אינו מספיק כדי להוכיח את אמיתותה של האסטרונומיה. כדי לאמת את האסטרונומיה, יש לבדוק בנוסף לדמיון בין גורלותיהם של התאומים השמימיים גם את ההתאמה בין חייהם ובין פענוח מפות הלידה שלהם. אדרבה, אלמלי היו נמצאים קווי דמיון בין תאומים שמימיים, לא היה זה מוכיח את "כישלון" האסטרונומיה, כי עד היום לא טענה האסטרונומיה שקווי דמיון כאלו אכן קיימים.

כפי שכבר צוין בחלק הראשון, כל אישיות מתוארת באסטרונומיה כשילוב של התכונות האופייניות של פיזור הכוכבים בתחומי סימני הזודיאק, של מיקומם בבתים השונים, של ההיבטים בין כוכבי הלכת ושל תנועתם במרוצת חייו של בעל מפת הלידה. יש למעשה אינספור אפשרויות לפרש גורמים אלה ולנתח את קשרי הגומלין ביניהם, כך שכל מפת לידה בסיסית עלולה להיראות מורכבת ובלתי מובנת בדיוק באותה המידה שחיי האדם עצמם מורכבים ובלתי מובנים לנו. במצבה הנוכחי של האסטרונומיה, ההיגיון הישר אומר כי לא צפוי להיות שום קשר בין אישיותם של אנשים ובין אחד מ-12 האב-טיפוסים האסטרונומיים הבסיסיים שמתארים את תכונות האופי לפי מיקומה של השמש בלבד.

תוצאות המחקר הנוכחי סותרות את ההנחות הללו, כיוון שהאופי, מטרות החיים, החלומות והמניעים האישיים של התאומים השמימיים שחקרתי תאמו היטב את הקווים העיקריים של אותם מזלות שבהם הם נולדו. נראה כי ניתוח גורם התטא בהתרכזו בהקבלות שבין התאומים השמימיים המפורסמים, אפשר להתעלם לרגע מכל ה"אישי" וה"שטחי" שבאישיותם ולהבליט את אותן תכונות עיקריות שהובילו לתהילתם. התכונות הללו, שהיוו את לב לבה של אישיותם, חשפו התאמה טובה בין הפענוח האסטרונומי למציאות. כתוצאה מכך ובאופן בלתי צפוי, האב-טיפוסים האסטרונומיים של מזלות הזודיאק הפכו פתאום למוחשיים ולמובנים יותר.

כולי תקווה שהודות לפיתוח גישות ניסוייות חדשות, יוכל ספר זה לפתוח דף חדש במדעי החברה בכלל, ובאסטרולוגיה בפרט. אני מאמינה כי הגישה הניסויית החדשה של ניתוח גורם התטא יכולה לתרום את חלקה בשינוי היחס כלפי האסטרולוגיה. כבר לא רחוק היום שלפחות חלק מן התובנות האסטרולוגיות יתקבלו כדרך לגיטימית לתאר את חוקי הטבע.

מחקר זה מבוסס על ידע ביוגרפי והיסטורי, והוא בעיקרו איכותי ולא כמותי. "ההיסטוריון מתאר דברים כמדען ורואה אותם כמשורר", אמר פעם זוכה פרס הנובל בספרות, אוקטביו פז. מאחר שלא ניתן לחשב את ההסתברויות המדויקות של כל קווי הדמיון ושל צירופי המקרים שתיארתי, אני מבקשת מקוראי הספר, בדומה לפז, להתייחס אל העובדות הביוגרפיות בפתיחות אינטלקטואלית של מדענים ולפתוח את לבם לחזונם של המשוררים.

-
- ¹ P. Farmer, *Two, or the Book of Twins and Doubles, An Autobiographical Anthology*, London, A Virago Books, 1996, p.320.
- ² S.L. Farber, *Identical Twins Reared Apart*, New York, Basic Books Inc., 1981, p.269.
- ³ P. Farmer, *Two, or the Book of Twins and Doubles, An Autobiographical Anthology*, London, A Virago Books, 1996.
- ⁴ I.M. Hickey, *Astrology, A Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.5.
- ⁵ S.L. Farber, *Identical Twins Reared Apart*, New York, Basic Books Inc., 1981, p.271.
- ⁶ *Nobel Prize Winners, An H.W. Wilson Biographical Dictionary*, New York, The H.W. Wilson Company, 1987.
- ⁷ *Encyclopedia of World Literature in the 20th Century*, ed. B. Fleischmann, New York, Frederick Ungar Publishing Co., 1967.
- ⁸ *Biographical Encyclopedia of Scientists*, ed. J. Daintith, Second Edition, Philadelphia, Institute of Physics Publishing, 1994.
- ⁹ *Musicians since 1900*, ed. David Ewen, New York, The H.W. Wilson Company, 1978.
- ¹⁰ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980.
- ¹¹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992.
- ¹² R. Hughes, *The Sun and Moon Polarity in your Horoscope, Temple, Ariz*, American Federation of Astrologers, 1988.

חלק שלישי

דמיון ושוני :
המסע עם התאומים השמימיים דרך כל 12
מזלות הזודיאק

אולי באזנך הולמים גם שעוניי
אולי אתה מקשיב, אולי אתה דומה לי
הן בפניך משתקפים פתאום פניי
רחל שפירא, "יום חולין"

הגורל הוא זה שהופך אותנו לאחים
אף אחד אינו פוסע בנתיב חייו לבדו...
אדווין מרקס, "אני מאמין"

אנשי הגלים, הטבלאות והלוחות: ויליאם לורנס בראג ורתור דודסון

מזל טלה
המוטו: אני קיים

לורנס בראג

רתור דודסון

כי תצא בדרך אל איתקה
שאל כי תאריך דרךך מאד
מלאה בהרפתקאות, מלאה בדעת.

...

וקל הזמן חשב על איתקה
כי יעודך הוא להגיע שמה.
אך אל לך להחיש את מסעך
מוטב שימשך שנים רבות.
שתגיע אל האי שלך זקן
עשיר בכל מה שרכשת בדרךך.
אל תצפה שאיתקה תעניק לך עשר.

איתקה העניקה לך מסע יפה
אלמלא היא לא היית כלל יוצא לדרךך.
יותר מזה היא לא תוכל לתת.

קונסטנדינוס קוואפיסⁱ

מיוונית: יורם ברנובסקי

ⁱ ק. קוואפיס (1863-1933) נולד במזל טלה.

סיפורם הקודם של בהרינג ושל ארליך מזכיר את המיתוסים הקדומים של גיבורי תרבות: כמו פרומתאוס, שלפי המיתולוגיה היוונית השיג את האש עבור האנושות, גיבורי התרבות מעניקים לאנושות בריאות או ידע. פרומתאוס גנב בעורמה את האש מן השמים; כעונש ציווה האל זאוס לכבלו אל צוק סלע ושלח עיט לנקר לו את הכבד מדי יום. גם בהרינג וארליך פתחו לפני האנושות דלתות חדשות, כמו פרומתאוס, וגם הם כמוהו נאלצו לשלם על כך בבריאותם, כאשר בלהט עבודתם הקדחתנית הזניחו את צורכי גופם, ולפי הביטוי המטפורי של דה קרויף "כילו במהירות את נר חייהם".

האם זה מובן מאליו כי גיבור תרבות חייב תמיד להתאמץ כל כך קשה כדי "לגנוב בעורמה את הידע" מן הטבע? האם זה בלתי נמנע שעליו להקריב את עצמו למען הרחבת האופקים של האנושות? כלום חייבים תחושות הבדידות והייאוש לאפיין את דרכו? האם ייתכן כי לא היה שום דבר ייחודי בקווי הדמיון בסיפורי החיים של בהרינג ושל ארליך, כיוון שהם היו דוגמה קלאסית לחיי מדענים דגולים?

על כל השאלות הללו עונים בשלילה סיפורי החיים ההשוואתיים של סר ויליאם לורנס בראג (William Lawrence Bragg) ושל ארתור תומס דודסון (Arthur Thomas Doodson), אשר היו חברים בחברה המלכותית של לונדון המשמשת עד היום כאקדמיה למדעים של בריטניה. נראה כאילו אפלט מזל דגים, המזל האחרון בגלגל המזלות המכין את הרקע לפרישה מהעולם, מתפוגגת ומפנה את הדרך לנבטי החיים החדשים שנוצרים במזל טלה המהווה נקודת הפתיחה לכל ההתחלות. האווירה המחניקה של בניין "המשולש" בסיפור הקודם על בהרינג ועל ארליך משתנה כעת והופכת לאווירה הקלילה ומלאת האור של המרחבים הפתוחים, של הגלים ושל האוקיינוסים. מצבי הרוח המתחלפים והתקפי הדיכאון הופכים לשמחת חיים, להומור שנון וליחסים הרמוניים עם העולם. הגישושים האקראיים בשיטה המתישה של "ניסוי וטעייה" שהובילו להצלחה המאוחרת של הזוג הקודם, מפנים את הדרך לפשטות הכובשת של מנגנוני החשיבה המתמטית האחראים לתגליות המוקדמות של הצמד הבא. בניגוד לתפיסת עולמם של התאומים השמימיים הקודמים שראו את החיים כמאבק מתמשך באיתני הטבע, האמינו בראג ודודסון כי העולם כולו פועל לטובתם.

הם נולדו ב-31 במרץ 1890

אף על פי שאין כל ראייה לכך שבראג ודודסון נפגשו אי פעם או אפילו

חקרו בדיוק את אותו נושא, חיי שני המדענים האלה מקבילים ועשירים בצירופי מקרים שאין להם כל הסבר. אף על פי שנולדו במשפחות שונות ואפילו ביבשות שונות (בראג נולד באדלייד <Adelaide>, דרום אוסטרליה; דודסון – בכותסטאון <Boothstown> בלאנקשייר, אנגליה), התבלטו שניהם כילדים מחוננים ונבונים מן הרגיל יחסית לגילם. השניים החלו את הקריירה המדעית שלהם באנגליה ב-1912-1913 ועסקו בהיבטים שונים של בעיות הקשורות בעקיפת גלים אלקטרומגנטיים. שניהם למדו פיזיקה, כימיה ומתמטיקה ועסקו בחקר נושאים בין תחומיים. שני המדענים האלה הקדישו את חייהם ללימוד תיאורטי של חוקי התפשטות הגלים בחומר (למשל בגבישים, בתאים חיים ובאוקיינוסים), ומסתבר כי לחישובים המתוחכמים של כל אחד מהם היו יישומים מידיים בחיי היומיום של אנשים. עם הזמן שניהם הפכו למנהלי מכוני יוקרתיים.

בהיותו מרצה פופולארי ואהוד האמין בראג כי:

”הצלחתה או כישלונה של כל הרצאה תלויה בעשר הדקות הראשונות שלה. זה הזמן הדרוש לבסס יסודות, להזכיר לקהל דברים שכבר ידועים לו בחלקם ולהגדיר מונחים שיעשה בהם שימוש.”¹

בפרפראזה לדבריו, ניתן לומר כי עתיד הקריירות של בראג ושל דודסון נקבע כבר בעשר שנות חייהם הראשונות. הבתים שגדלו בהם היו מקומות ידידותיים והרמוניים, וילדותם הייתה לרוב נעימה ושמחה. שניהם גדלו בסביבה כמעט מושלמת לטיפוח כישרונות צעירים, עם הורים ועם סבים שעודדו את פיתוח דמיונם, והציעו להם את החינוך הטוב ביותר הזמין בתקופתם. אווירה שכזאת ביססה יסודות איתנים לאישיותם ועזרה להם לעצב את עקרונות תפיסת עולמם האופטימית, עקרונות שבלשון המטפורית משולים לאותם ”מונחים” בסיסיים שישתמשו בהם לאורך כל ימי חייהם הארוכים.

לורנס בראג החל את לימודיו בבית הספר בגיל מוקדם, בהיותו בן חמש בלבד. כבן מזל טלה טיפוסי הוא (במילותיה של לונדסטד) ”תמיד נחפז, אץ רץ אל העתיד להשיג משהו...”² אולם כבן מזל טלה אופייני הוא לא ידע מהו בדיוק אותו ”משהו” מסתורי. במבט לאחור החליט בראג כי ”לא נקלטתי בקלות בבית הספר כי הייתי מאוד לא בוגר במובנים מסוימים ומאוד בוגר בטרם-עת במובנים אחרים.”³

קשה לומר שבראג הקטן יכול היה ללמוד ולו משהו מגישתו הפדגוגית של מנהל בית הספר, מר הוד, שדגל בענישה גופנית ו”חינוך” את תלמידיו בעיקר בעזרת מלקות. עם זאת, יש לציין כי לילד הקטן הזה הייתה אינטליגנציה רגשית מפותחת, והיא אפשרה לו אפילו לזכות באהדתו של המנהל הקשוח. למשל,

בראג נזכר באירוע שבו שמע במקרה את הוכחת משפט אוקלידס שנלמדה בכיתת לימוד גבוהה יותר:

”ממה ששמעתי הבנתי מיד את הוכחת המשפט כולו. כנראה המורה הוד קלט את המתרחש, כיוון שהוא משך ושלף אותי, ילד קטן מאוד, מכיתתי והורה לי להסביר את המשפט לנערים הבוגרים בעודו צוהל ומתמוגג מעונג.”⁴
 עוד בטרם מלאו לו 11 שנים נתקבל בראג לקולג' על שם פיטר הקדוש באדלייד. הוא נרשם לקורסים לספרות ולשפה האנגלית, לשפות: צרפתית, לטינית ויוונית, לכתבי הקודש, למתמטיקה ולכימיה. כהרגלו, גם בקולג' היה בראג תלמיד מבריק, אך גם שם סבל מקשיים רגשיים בהיותו התלמיד הצעיר ביותר בכיתתו. למזלו הטוב, במקום שיציקו לו או ייטפלו אליו, התייחסו אליו הנערים בחיבה כאל ילד חריג ומשעשע. כשמלאו לו 15 החליט אביו, הפיזיקאי הנודע ויליאם הנרי בראג, לשלוח אותו ללמוד באוניברסיטת אדלייד.

שנות חייו המוקדמות של בראג מיוחדות בכך שהיו מוכוונות לצמיחתו כמדען, כאילו שכבר מן ההתחלה ניתן היה לחזות את עתידו כדבר מובן מאליו. לצורך השוואה, כדאי להזכיר ששני העשורים הראשונים עברו על בהרינג ועל ארליך בהתלבטויות, בתעייה ובגישושים, כאשר עתידם בשלב כה מוקדם של חייהם היה עדיין מעורפל ועמום. ההסבר המובן מאליו לכאורה להתפתחותו האינטלקטואלית המהירה של בראג היה שמשפחתו כללה לפחות שני דורות של מדענים חשובים (סבו מצד אמו ניהל מצפה כוכבים באדלייד). ובכל זאת, אף על פי שדודסון, תאמו השמימי של בראג, לא נולד לאב מדען (אביו היה מנהל מפעל כותנה), גם ראשית חייו הייתה מכוונת אל המטרה כמו זו של בראג: ”אמנם הוא [דודסון] היה התלמיד הצעיר ביותר, אך הוא היה זה שקטף את כל הפרסים.”⁵ הוריו של דודסון האמינו בחשיבותה העליונה של ההשכלה המוקדמת, וכבר מילדותו הועידו אותו להוראה. כמו בראג, דודסון התפתח מבחינה אינטלקטואלית הרבה יותר מהר מאשר מבחינה פיזית או רגשית. אף על פי שלמד בבית ספר כפרי קטן, הוא חיפש כל הזדמנות להעשרה עצמית, וכמעט שלא שיחק עם הילדים האחרים. במקום זאת הוא הפך לתולעת ספרים אמיתית, וככל שהרבה לקרוא ספרי מדע פופולארי, כך הלכה וגברה בו תחושת התפעמות מעצם קיומו של סדר מופלא המסתתר מאחורי הדברים שנראים בלתי קשורים לכאורה. במהרה גרם לו סגנון החשיבה המתמטית שפיתח לתרגם את התחושה הזאת לאמונה תמימה כי הסדר הזה יפעל לטובתו וכי הוא יאפשר לו לגלות את החוקיות החבויה ואת הסיבות לכל הדברים.

בדומה לבראג היה גם דודסון חסר סבלנות וביקש לדעת הכול ומיד. אש הלימוד בערה בעורקיו, וכבר בגיל 11 החליט ללמוד מתמטיקה מתקדמת

ככיתות ללימודי ערב של ליי (Leigh) במרחק מילין אחדים מכותסטאון. בדיוק כפי שמוריו של בראג עודדו אותו להסביר את משפטי אוקלידס לתלמידים מבוגרים ממנו, כך היה גם דודסון תלמיד-מורה בבית הספר הכפרי שלו כבר בגיל 13. עד גיל 16 הוא הצליח לשלב את ההוראה בלימודים בבית הספר התיכון ברושדייל. במקביל הוא גם קיבל שיעורים פרטיים לקראת מבחני ההוראה ולמד כימיה מוגברת בכיתות ערב, נושא שהיה אהוב עליו במיוחד.

עם זאת, תחומי העניין של דודסון ובראג לא הצטמצמו רק למדעים: גם האמנויות השונות היו חלק מחייהם. בראג אהב לצייר, ודודסון למד מוזיקה ואפילו ניגן בעוגב הכנסייה בשיעורי הדת של יום ראשון. לסיכום שנות חייהם המוקדמות ניתן לומר כי שני הנערים הצליחו לשמר בהתבגרותם את תחושת הפליאה הראשונית שלהם ואת הרושם התמים כי העולם מתחדש ונברא בכל רגע מחדש.

ב-1908 התקבל דודסון לפקולטה למדע וגם למכללה להוראה באוניברסיטת ליברפול. בתחילה הוא נרשם לתואר ראשון בכימיה ובחר בפיזיקה כמקצוע משני, אך בשנתו השנייה הוא שינה את בחירתו ועבר ללימודי כימיה ומתמטיקה. באותה תקופה, למד בראג את אותם המקצועות – מתמטיקה, כימיה ופיזיקה – באוניברסיטת אדלייד. ב-1908 הוא קיבל תואר אקדמאי, וזמן קצר לאחר מכן ב-1909 קיבל אביו של בראג, ויליאם, משרה של פרופסור לפיזיקה באוניברסיטת לידס, והמשפחה עקרה לאנגליה.

ב-1909, כאשר נפרד דודסון ממשפחתו ונרשם לאוניברסיטת ליברפול, יצא בראג לבדו בפעם הראשונה בחייו לקולג' טריניטי בקיימברידג'. בתחילה הוא למד שם מתמטיקה, אך מאוחר יותר, בעצתו של אביו, שינה את בחירתו לפיזיקה. במבט ראשון נראה כי ניתן לסכם את שנות האוניברסיטה של התאומים השמימיים האלה כמסלול חד וחלק. אף על פי שנולדו ביבשות שונות, סיימו שניהם את חוק לימודיהם באוניברסיטה ב-1912 וזכו בפרסי הצטיינות יתירה. שניהם הצליחו להשלים את השכלתם הרשמית בפיזיקה, בכימיה ובמתמטיקה בו-זמנית. עם זאת, ובניגוד לרושם שנוצר, בין השנים 1909 ל-1912 שום דבר לא התנהל למישרין עבור זוג התאומים השמימיים, ולמעשה נתקלו שניהם במכשולים רבים בדרכם אל התואר.

תחילת שנת 1909 הייתה מאתגרת עבור בראג: בפעם הראשונה בחייו שהה איש צעיר זה הרחק מביתו, כשאנגליה המושלגת של חודש מרץ שונה מאוד בעיניו ממולדתו החמימה אוסטרליה (האין זה מעניין, כי בהרינג וארליך נחשבו לבוגרים מספיק לצאת מבית הוריהם בטרם מלאו להם 11, ואילו בראג תואר בידי הביוגרפים שלו כצעיר מאוד כשעזב את ביתו בגיל 19?).

בראג הגיב לשינוי באקלים בסדרת התקפים של דלקת ריאות מסוכנת. באביב 1910, בעת המבחנים למלגה, שוב סבל מדלקת ריאות קשה אשר אילצה אותו להישאר במיטה זמן רב. כך או כך, הדבר לא מנע ממנו את הזכייה במלגה חשובה ויוקרתית במתמטיקה. מעברו של בראג לפקולטה לפיזיקה בשנה שלאחר מכן נבע בחלקו מהשפעתו של אביו, ובחלקו מההתעניינות שלו עצמו בקרני רנטגן שנפגש איתן לראשונה בעקבות תאונה שקרתה לו בילדותו. בראג שבר את המרפק השמאלי בגיל חמש, כשאחיו הפיל אותו מתלת האופן שעליו רכב. הנזק היה רציני עד כדי כך שזרועו של בראג נותרה קצרה ומעוותת. ארבעים שנה לאחר מכן, עקב הלחץ ששיתק את ידו, נאלץ בראג לעבור ניתוח ביד זו. למרות זאת הוא מעולם לא חשב את עצמו לנכה או למוגבל והשתתף במשך שנות לימודיו באוניברסיטה בשיט ובהפלגות, בסקי ובטיפוס; הוא אפילו התגייס כפרש לחיל הפרשים של המלך אדוארד (King Edward's Horse).

יד הגורל קשרה את התאונה הזאת ליעודו של בראג כמגלה טבען הגלי של קרני רנטגן. בראג נפגע שבועות ספורים בלבד לאחר שרנטגן (מדען נוסף שנוולד במזל טלה), גילה את קרני ה-X. אביו של בראג, ויליאם, היה להוט לנצל את הטכניקה הזו שזוה עתה הומצאה לבדיקת המרפק של בנו. באמצעות מתקן שבנה בעצמו השיג האב תמונת קרני רנטגן שהראתה בבירור את מיקום הפגיעה ואת היקפה. היה זה השימוש הרפואי הראשון בקרני רנטגן שנעשה אי פעם באוסטרליה. לגבי הילד הייתה זו תחילתה של פרשת אהבים סוערת, שנמשכה כל ימי חייו, בינו לבין הקרניים המסתוריות.

אינני יודעת אם בשנות חייו המוקדמות נפגע דודסון פגיעות כלשהן, אך במרוצת שנותיו באוניברסיטה חלה דודסון במחלה חמורה ונעשה מוגבל, והיה קשר ברור בין נכות זו ובין בחירת המקצוע שלו. ב-1909 לקה דודסון בחירשות וסבל ממנה עד סוף חייו. מפאת חירשותו הוא איבד את יכולתו לשמוע ולהבין הרצאות. יתר על כן, דודסון נאלץ לנטוש את הרעיון להיות מורה ולכן איבד את מלגת ההוראה שלו. כאילו שלא היה די בכך, נכשל אביו בעסקיו, מצבו הכלכלי הידרדר והוא לא היה מסוגל לממן את המשך הלימודים של בנו.

המצב היה קשה מאוד, אך דודסון לוהה כסף למימון לימודיו והצליח להבין את החומר מתוך מה שנכתב על הלוח ומתקצירי ההרצאות שהעתיק מחבריו הסטודנטים. כאשר התברר סופית כי קשה לו מדי להמשיך את לימודיו בכימיה פיזיקאלית, עודד אותו הפרופסור שלו למתמטיקה, קארי (F.S. Carey), לעבור למתמטיקה. קארי רחש אהדה עמוקה לסטודנט אמיץ זה והעניק לו תשומת לב רבה עד ליום מותו ב-1928. בין השניים נרקמה ידידות אמיתית

ומאוחר יותר אף נשא דודסון לאישה את בתו של קארי.

למרות התרחישים השונים במקצת, השנה שבה אביו של בראג שכנע אותו לעבור ממתטיקה לפיזיקה, הייתה גם השנה שבה שכנע קארי את דודסון לעבור מכימיה למתמטיקה. עבור שניהם הייתה זו נקודה מפנה שפתחה עבורם את הדלת להצלחתם העתידית. לבסוף ב-1912 השיגו בהצטיינות שני התאומים השמימיים תואר ראשון ושניהם החלו את הקריירה המדעית שלהם. במידה מסוימת, התחלה זו הייתה קשורה לקיימברידג': בראג למד בקיימברידג', והרעיון להעסיק את דודסון בחישובים מתמטיים נולד ביוזמת פרופסור ברמוויץ' (Bromwich) מקיימברידג'.

בראג גילה את טבעם הגלי של קרני הרנטגן לאחר חופשה שבילה בחיק משפחתו ב-1912. לגבי אביו, המעבר ללידה ב-1912 לא היה מוצלח כפי שציפה, אך אף על פי שלא היה לו זמן רב למחקר החדש שעסק בו, המשיך ויליאם להרהר בטבען של קרני הרנטגן. במשך הקיץ הוא חלק עם בראג את הממצאים האחרונים בתחום זה, אשר דווחו בידי הפיזיקאי הגרמני מקס פון לאוה.ⁱ פון לאוה היה הראשון ש"צילם" גבישים על פני סרטי צילום בעזרת קרני-X וקיבל תמונות בצורת "תבניות פיזור" מסודרות שהורכבו מכתמים בהירים.

השיחות עם אביו עוררו מחדש את התעניינותו של בראג בקרניים המסתוריות האלה. אחת לאחת הוא בחן בקפידה את כל העובדות הידועות על התופעה הזאת וכך נוצרה בעיני רוחו תמונה כוללת של קרני-X כגלים ולא כחלקיקים, בניגוד לסברה של רוב המדענים של אותה תקופה, ויליאם בכללם. כתוצאה מכך הצליח בראג במהרה להתייחס לתוצאות הניסויים החדשות הללו באופן מתמטי. לפי המיתוס המשפחתי של משפחת בראג, יום אחד ב-1912, כאשר טייל בראג לאורך אחד השבילים בקיימברידג', התחברו לפתע כל הדוגמאות שלמד וכל ההשערות וההכללות שעליהן חשב והביאו אותו לשלב ההארה הרגעית והמהממת: במעין הבזק אור חלפה במוחו המחשבה כי ניתן להסביר בפשטות רבה את התמונות אשר נצפו על ידי פון לאוה כעקיפת (דיפרקציה)ⁱⁱ קרני-X בגבישים.ⁱⁱⁱ אם אכן קרני רנטגן מתנהגות כגל אלקטרומגנטי, אזי עוצמת הקרינה המוחזרת לכיוונים שונים משקפת למעשה

ⁱ מקס פון לאוה היה פיזיקאי גרמני וזכה בפרס נובל לפיזיקה לשנת 1914 על גילוי עקיפת קרני X בגבישים.

ⁱⁱ עקיפה (דיפרקציה) היא תופעה אופיינית להתפשטות גלים כשהם נתקלים בפתחים או במכשולים קטנים.

ⁱⁱⁱ כלומר, קרני X לא התפזרו לכל הכיוונים בעוצמה שווה, אלא הוחזרו או הוסטו בזוויות מוגדרות כשעברו דרך גבישים.

את הסידור של האטומים בגביש, ואי לכך מאפשרת "לצלם" ולפענח מבנים שונים של גבישים.ⁱ מחד גיסא, הארה זו אפשרה לבראג להשתמש בחוקי עקיפת הגלים כדי לגלות את הנוסחה המפורסמת שלו הקרויה כיום על שמו כחוק בראג,ⁱⁱ ומאידך גיסא, להציע שיטה ניסויית לניתוח מבנה הגבישים באמצעות קרני רנטגן.

את הניסויים הראשונים של ניתוח מבנה גבישי ביצעו בראג ואביו ביחד בלידס ב-1913. בזיכרונותיו תיאר בראג במלים מרגשות את תחושת התרוממות הרוח העילאית ששררה במעבדה של אביו, ובה הצליח בפעם הראשונה בתולדות האנושות לשחזר את תמונת סידור האטומים בגבישי מלח וביהלום. הימים האלה היו המאושרים ביותר בחייו.

"היה זה כמו לגלות מכרה עם מטילי זהב שרק חיכו שיאספו אותם... היו אלה ימי הזוהר כשעבדנו מאוחר אל תוך הלילה ועולמות חדשים מתגלים לנגד עינינו בדממת המעבדה."⁶⁶

המחקר הזה זיכה את בראג ואת אביו בפרס נובל לפיזיקה לשנת 1915. בזכות העבודה המשותפת הזאת הפך בראג הבן לזוכה הצעיר ביותר בהיסטוריית הענקת הפרס. אך בכל זאת, שיתוף הפעולה עם אביו לא היה נטול קונפליקטים. אמנם האב השתדל להימנע מיצירת הרושם המוטעה כאילו הוא היה בעל התפקיד העיקרי בתגלית של בנו, אך לא ממש הצליח בכך. מחד גיסא באופן טבעי ייחסו בעולם המדעי את ההישג לויליאם שהיה פיזיקאי בעל מוניטין עוד בטרם פרסום עבודתו המשותפת עם בנו, ומאידך גיסא בשל יד המקרה פורסם המאמר הראשון שכתב בראג רק אחרי הופעת המאמר המשותף שלו עם אביו. שתי העובדות הללו העיבו במעט על שמחת הזכייה של בראג.

בזיכרונותיו הביע בראג הכרת תודה עמוקה על שיתוף הפעולה עם אביו שאפשר את ההתקדמות המהירה של עבודתו. עם זאת, הייתה זו הכרת תודה מהולה בטיפת כאב. אם לשפוט לפי הדוגמה של שיתוף הפעולה בין בהרינג לארליך, לעתים קרובות הפרידה בין שני עמיתים למחקר גורמת לחברים לשעבר לשקוע בעימותים מרירים ביניהם. בדומה לכך, הפרידה של סטודנט מהמורה שלו היא תמיד תהליך המלווה בכאב, ובמיוחד כואב ומורכב הדבר כשהמורה הוא גם האב. עם זאת בראג הבן שמר על איפוק מרבי ועל נאמנות לאביו: הוא מעולם לא ביטא בגלוי את תחושות התסכול או העלבון. כהרגלו, הוא למד

ⁱ עוצמת ההחזרה תלויה בכיוון הקרן ההתחלתית ובכיוון המדידה, מכאן ניתן להסיק את הכיווניות של קבוצות האטומים בגביש. זאת בהנחה שמבנה החומר הגבישי הוא מחזורי ואז התמונה שתתקבל תשקף את סידור שכבות האטומים בגביש.

ⁱⁱ $2d \sin \theta = n\lambda$

להפוך כל משבר לשיעור מועיל ולמנוף לשינוי. ברגעי המשבר עם אביו הצליח בראג לסגת אל תוך עצמו ולגייס תעצומות נפש כדי לבנות דרכי התייחסות חדשות אל עצמו, אל אביו ואל העולם. תמה תקופת נעוריו ותקופת התמחותו המקצועית, והיה עליו לסגל לעצמו דפוסי התנהגות חדשים של אדם אחראי ובוגר. שיתוף הפעולה עם אביו ותהליך צמיחתו ההדרגתית של בראג כחוקר עצמאי היו לו לבית ספר מצויין שהכין אותו לתפקידו העתידי כמרצה וכמנחה מדעי לסטודנטים ולמוסמכים. מאוחר יותר, הסטודנטים שלו יזכרוהו בהערכה ובתודה כ"אביהם המדעי הטוב" שידע לעודד אותם להיות מדענים עצמאיים.

אותו סוג של יחסי ידידות מתוך יראת כבוד למוריו ולשותפיו היה אופייני גם בחייו של דודסון. הוא נזכר שהקריירה שלו החלה ב-1913 כשפגש לראשונה את פרופסור פרודמן (J. Proudman) שעתיד היה להיות ברבות הימים לחוקר נודע בתחום הגאות והשפל באוקיינוסים. בראשית אותה שנה נתבקש פרודמן על ידי פרופסור ברומוויץ' מקיימברידג' לחשב חישובים בנושא עקיפת גל אלקטרומגנטי מישורי בכדור מוליך מושלם. כשהתעורר חשש אצל פרודמן שהתגנבה טעות כלשהי לחישוביו, הוא חלק את ספקותיו עם דודסון וביקש ממנו לבדוק את התוצאות הראשוניות שלו. הייתה זו הפעם הראשונה שדודסון עסק בתחומי החישוב וההערכה, אך במהרה הוא התאהב בשיטות המתמטיות ונענה ברצון להצעתו של פרודמן להמשיך בעבודה באופן עצמאי. מעניינת ההבחנה כי בראג פיתח את הרעיון המרכזי שלו מחוץ לכותלי המעבדות, ובמקביל לו ביצע גם דודסון חלק ניכר מעבודתו בשעות הפנאי שלו – בעת נסיעותיו ברכבות או בשעות ארוחות הצהריים. בתחילה דודסון היה בטוח שחישוביו הם תיאורטיים לחלוטין, אך באופן בלתי צפוי הם התגלו במהרה כשימושיים בתחומי מדע רבים. ועדת הארגון הבריטי לטבלאות מתמטיות פרסמה את הטבלאות המורחבות (הראשונות מסוגן) של דודסון על הסינוסים והקוסינוסים של הרדיאנים ואת טבלאותיו של פונקציות ריקטי-בסל. ב-1914 השלים דודסון את כתיבת החיבור לקבלת התואר השני, וב-1916 הגיש ברומוויץ' את המאמר על עבודתם המשותפת לחברה המלכותית.

לסיכום, עבודותיהם הראשונות של שני המדענים הצעירים, אף שהיו מקוריות, בכל זאת נקשרו בשמותיהם של מדענים מבוגרים ומנוסים יותר: לגבי בראג, אביו הוא שזכה בכל הפרסים אתו ביחד; לגבי דודסון, ברומוויץ' הוא שייצג את עבודותיו. ניתן לשאול: האם מותר להשוות את הישגיו של דודסון להישגיו של בראג בין השנים 1914 ל-1916? אין ספק כי שניהם נחשבו כבעלי הישגים יוצאי דופן, אך בראג הפך לחתן פרס נובל, ואילו דודסון "הסתפק" בפרסום טבלאותיו על ידי האקדמיה למדעים. הייתי רוצה להבהיר פעם נוספת

כי התיאום השמימי אין עיקרו דווקא במציאת הישגים זהים או התרחשויות זהות, אלא בראיית החוקיות הנסתרת ובמעקב אחרי הסיפורים הזורמים לאורך אותו נתיב התפתחותי. ביוגרפיות השוואתיות של תאומים שמימיים מאפשרות לגלות את אותן שאיפות, את אותם סגנונות חשיבה ואת אותם שלבי התפתחות מקבילים. המאפיינים הללו אמנם מתגלים בנסיבות שונות אך הם נשזרים בתסריטי חיים חופפים. במובן זה היו מסלולי הצמיחה של שני התאומים השמימיים האלה דומים מאוד: שניהם הצטיינו ב־זמנית כילדים מחוננים, שניהם סיימו ללמוד באוניברסיטה בהצטיינות באותה השנה ושניהם זכו ב־זמנית בהכרה כמדענים חשובים.

בקיץ 1914 התמנה בראג לתפקיד של מרצה בטריניטי קולג', כשלדודסון הוצעה משרה חדשה במנצ'סטר. ואז פרצה מלחמת העולם הראשונה ושנתה את חיי שני התאומים השמימיים. מיד עם פרוץ המלחמה גויס בראג כקצין תותחנים, והוא בילה שנה תמימה באימוני שדה מפרכים בדיס שבנורפולק, עד שבאוגוסט 1915 השתנה הכול שוב. הצבא הצרפתי ערך ניסויים בשיטת הטיווח הקולי – איתור תותחי האויב לפי המאפיינים הקוליים של יריותיהם. מיניסטריון המלחמה הבריטי החליט שעל הצבא ללכת בעקבותיהם, ובראג הוזמן להצטרף לצוות מחקר ופיתוח שעסק בנושא זה. מ־1915 עד 1919 הוא שירת כיועץ טכני בתחום הטיווח הקולי במחלקת המפות של מטה הצבא הבריטי בצרפת. תרומתו לשיפור הציוד הקיים הפכה את הטיווח הקולי לשיטה אמינה ויעילה. מתחילת 1917 ועד תום המלחמה פיקח בראג על יישומו המוצלח של הטיווח הקולי. הוא זכה לשבחים על עבודתו זו והועלה לדרגת רב־סרן.

באורח בלתי צפוי, במרוצת מלחמת העולם הראשונה, היה גם דודסון עסוק במחקר ארטילרי. לכאורה, לא הייתה לכך שום סיבה כיוון שהוא היה פטור משירות צבאי עקב החירשות שלו. יתרה מכך היה דודסון מאמין אדוק אשר השתייך לקהילה נוצרית פציפיסטית. כחבר בקהילה רודפת שלום זו, הוא תמך בסרבנות מטעמי מצפון. למרות זאת הייתה יד הגורל חזקה יותר מכל אמונה. ב־1916 פרסם קרל פירסון, יליד מזל טלה שייסד את המחלקה לסטטיסטיקה יישומית באוניברסיטת לונדון, מודעה שהוא מחפש עוזר. דודסון שמח לעבוד עם המתמטיקאי המפורסם הזה; הוא הציג את מועמדותו וזכה במשרה. בתחילה הובטח לדודסון כי עבודתו תעסוק בסטטיסטיקה כלכלית, אך לתדהמתו התברר לו במהרה כי הוא מתבקש לחשב מסלולים של פגזים. רגשי עלבון, אכזבה ויאוש הציפו את המדען הצעיר עד כדי כך שהוא חשב לעזוב את המקום. בסופו של דבר, נרגע דודסון והתרצה כאשר הובהר לו כי מדובר בתכנון טילי הגנה שמטרתם להגן על לונדון מפני מתקפת צפלינים – ספינות אוויר

גרמניות שאיימו על האוכלוסייה האזרחית.

כהרגלו, התמסר דודסון בהתלהבות לכל נושא חדש, ובמהרה נתן לו פירסון יד חופשית. בתחילת 1918, כאשר נאלץ פירסון להתפטר ממשרתו כמנהל עקב בריאותו הרופפת, הוא מינה את דודסון ליורשו. כך התמזל מזלו של דודסון ובניגוד לרצונו, הוא הפך לראש מחלקת החישוב וההגנה נגד מטוסים במדור החימוש של מיניסטריון המלחמה. בתפקידו זה שָׁלל דודסון כמה שיטות חישוב והערכה חשובות וכתב מספר מאמרים מקוריים בנושא. עם תום המלחמה הוצע לו להישאר בתפקיד ולהמשיך את עבודתו בתחום הבליסטי, אך הפעם הוא דחה את ההצעה על הסף. הוא עזב את מיניסטריון המלחמה ב-1919 ובאותה שנה זכה בתואר דוקטור למדעים מטעם אוניברסיטת ליברפול.

גם בראג השתחרר מחיל התותחנים ב-1919. כבר בסוף 1918 היה לו חלום לזכות במינוי אקדמי באוניברסיטה, ועם זאת בהיותו אדם צנוע באופן מיוחד הוא חשש שידעותיו מוגבלות מדי מכדי להיות פרופסור לפיזיקה. ב-1919 תיאר בראג את פחדיו לקבל הצעת עבודה באוניברסיטת בירמינגהם כי "... אני יודע כל כך מעט בתחום הפיזיקה ואין לי ניסיון בהוראה".¹ לא הייתה זו העמדת פנים אלא ביטוי כן להרגשה עמוקה, דתית כמעט, שהוא לא מצא עדיין את מקומו בעולם. פיזיקה הייתה בעיניו מושג רחב מאוד; הוא חיפש משהו מוגדר וממוקד יותר. תוך זמן קצר וממש ברגע הנכון, כפי שקרה תמיד בחייהם של בראג ושל דודסון, הופיעה הזדמנות חדשה. סגן הנשיא של אוניברסיטת מנצ'סטר, סר הנרי מאירס שעתיד היה למלא את תפקיד "דמות האב" החדשה בחייו של בראג, היה מעוניין להזמין אותו לצורך קידום הקריסטלוגרפיה (חקר הגבישים), מדע חדש אשר התפתחותו התאפשרה בזכות תרומתו של בראג.

ב-1919 החליף בראג את קודמו בתפקיד, לורד ארנסט רתפורד, ומונה לפרופסור לפיזיקה באוניברסיטת ויקטוריה של מנצ'סטר. מעורבותו של מאירס בחיי בראג לא הייתה מוגבלת רק למינוי זה. בדומה למעורבותו של קארי בחיי דודסון, התברר שזו הייתה תחילתה של ידידות אמיצה וממושכת.

שנת 1919 היוותה נקודת מפנה גם בחייו האישיים של בראג. מוקדם יותר באותה שנה, כשהשתחרר מן הצבא, הוא פגש את אליס הופקינסון. הייתה זו תקופה עצובה מאוד בחייהם של בראג ושל אליס: הוא איבד בגליפולי (Galipoli)ⁱ את אחיו ואת מרבית ידידיו, ובכללם ססיל הופקינסון שהיה בן דודה

ⁱ קרב גליפולי – הקרב שהתחולל בשנת 1915, במלחמת העולם הראשונה, ובו כוחות האימפריה הבריטית ניסו בסיוע צרפתי לפלוש לחוף גליפולי שבתורכיה על מנת לפתוח את הנתבי הימי לרוסיה דרך הדרדנלים ולתפוס את הבירה העותמנית איסטנבול (קונסטנטינופול). הניסיון כשל והותיר כ-131,000 חיילים הרוגים ו-262,000 פצועים.

של אליס. בין השניים פרחה אהבה והם נישאו ב-1921. היו אלה נישואים מאושרים ופוריים בכל המובנים, שאופיינו ביחסים של כבוד הדדי, של אהבה, של ידידות ושל אכפתיות. בדומה למדענים גדולים רבים, חסרונו הגדול של בראג היה בכך שהוא סבל לעתים מאי יכולת להתמודד עם בעיות היומיום ועם חיי השגרה. הוא נהג לשכוח שמות, לא אהב להשתתף בישיבות והשתדל להימנע מקונפליקטים עם עמיתים. בכל מה שהיה קשור לסידורים ולענייני דיומא הוא היה תלוי בעזרתה של אשתו שעמדה לצדו בקשיים ובהצלחות בחייו המקצועיים לאורך כל הדרך. לזוג נולדו ארבעה ילדים: שני בנים ב-1923 וב-1926, ושתי בנות ב-1931 וב-1935.

במנצ'סטר ייסד בראג את בית הספר הראשון שלו לחקר מתכות, סגסוגות וסיליקטים.¹ ב-1921 כשנבחר כחבר בחברה המלכותית של לונדון (F.R.S), הוא כבר היה עצמאי לחלוטין מבחינת עבודתו ובלתי תלוי לחלוטין בעבודת אביו, ויליאם. הצלחתו הגדולה ביותר בתקופה זו, הייתה פענוח המבנה הגבישי המורכב של הסיליקטים, והוא בוצע בשיטת אנליזת עקיפת קרני-X. בניגוד למצופה מפזיקאים ניסויים, בראג לא השתמש כלל בשיטת ה"ניסוי וטעייה" בזמן עריכת האנליזה הזו. היא זכתה מאוחר יותר לתואר של "ניסוי מופת" והוכתרה כ"עבודה קלאסית". באופן מפתיע חסך בראג זמן יקר של תעייה לדרכים צדדיות ופעל לפי תחושתו האינטואיטיביות, שיטה שכונתה מאוחר יותר בשם "ניחוי דמיון נבונים".⁸ לשון אחרת: אינטואיציה, חזון ומזל הם אלה שחברו יחד והביאו להצלחה מהירה ולהישג חשוב.

במרוצת השנים הפך בראג למנהל מעולה. ב-1929 הוא כתב לרתרפורד: "התרגלתי לנהל מעבדה גדולה לפיזיקה, ואף על פי שלעתים קרובות אני מקטר על העומס הרב של העבודה האדמיניסטרטיבית והייתי מעדיף להיפטר מחלקה הגדול, זה נעים מאוד כשיש אספקה מתמדת של אנשים הכמהים לעסוק במחקר."⁹

בראג אהב לעבוד עם מדענים צעירים. הוא מעולם לא הרגיש נעלה מהם והמשיך בעבודתו הרגילה כשהוא משתדל לעקוב מקרוב אחר כל הניסויים הנערכים במעבדתו. בניגוד לרוב הפרופסורים (אך בדומה לרודסון), בראג מעולם לא ביקש ממישהו אחר לערוך עבורו את חישוביו. כך למשל, חמוש בסרגל חישוב ובלוחות מתמטיים בלבד, הוא חישב בעצמו ופרסם את הנתונים הראשונים לגבי צפיפות האלקטרונים באטום.

במנצ'סטר שירת בראג את המדע לפי מיטב יכולתו. אורחים באו אליו

¹ מינרל נפוץ, מלח של חומצת צורן.

מרחבי העולם. הם מצאו בו לא רק מדען מקורי אלא גם איש מקסים, מתחשב ולא מתנשא כפי שאולי יכלו לצפות מאדם כה ידוע. רבים הזכירו בחום את טוב לבם של הבראגים ואת הכנסת האורחים שלהם. תכונות אישיות אלו המהולות בכישורים מנהליים זיכו את בראג בתהילה כה רבה, עד כי ב-1938, כאשר הוכרז מינויו של בראג כמחליפו של רתרפורד במעבדת קוונדיש, פורסם בכתב העת "Nature" כי:

"מעבדת קוונדיש התרחבה כל כך עד שאין ביכולתו של אדם יחיד לעקוב מקרוב אחר כול הנעשה בה. הטקט של בראג וכישרון המנהיגות שלו הם הערובה הטובה ביותר לרצון טוב ולשיתוף פעולה תקין בין צוותי המחקר הרבים במעבדה."¹⁰

בנאום פרישתו ממנצ'סטר סיכם בראג את שהייתו שם כתקופה מאושרת בת 18 שנים: "תמיד אזכור בהכרת תודה את טוב ליבם של עמיתיי ואת האווירה המעודדת של האוניברסיטה".¹¹ עם זאת, האם ייתכן שכל אותן שנים התאפיינו רק בשמחה ובאושר? כמו כל מדען צעיר, נאלץ גם בראג בראשית דרכו להתמודד עם עיכובים, עם מכשולים ועם אכזבות. נזכיר, למשל, את העובדה כי ההרצאות הראשונות שלו היו אסון ושבמקרה דרמטי אחד, סטודנט פיצץ זיקוק מתחת לשולחן ובראג יצא מכליו ונתן לו סטירת לחי. מאוחר יותר הידרדר בראג אל סף התמוטטות עצבים, כשמכתבים אנונימיים האשימו אותו באי כשירות כמרצה. משבר נוסף, עמוק ומתמשך, פקד את בראג בין השנים 1929 ל-1931 כאשר נאלץ להתמודד ב-זמנית עם מותה של אמו ועם המתחים המקצועיים שנקשרו לדחיית ההצעה היוקרתית לכהן כפרופסור בקולג' המלכותי בלונדון. בראג היה אז כבר בן 40 והוא חשש כי אבדה לו ההזדמנות האחרונה להעתיק את מגורי משפחתו ללונדון, אל סביבה מושכת יותר. ועם זאת, רגשות הנאמנות למנצ'סטר גברו עליו והוא החליט לוותר על האינטרסים האישיים שלו.

רשימה קצרה זו מזכירה רק מקצת מהבעיות שבראג נתקל בהן במשך אותן 18 שנים "מאושרות" שלו, וחושפת את העובדה שחיי לא היו בטוחים או שקטים במיוחד. אם לשפוט לפי העובדות היבשות, נראה כי סבל, כאב, ואיומי אובדן, מוות והתפוררות היוו חלק מחייו של בראג, כפי שהם מהווים חלק מחיי אנשים אחרים. עם זאת ובניגוד לבהרינג או לארליך, טען בראג כי מזלו הטוב תמיד שיחק לו ביחס לידידים ולעמיתים לעבודה! והוא דיבר בצורה כה משכנעת, בכנות מלאה ובעוצמה כה רבה עד כי באופן פרדוקסאלי, אפילו לאחר שעמדנו על רגעי הייאוש והצער בחייו, אין לנו כל סיבה לפקפק באמינות דבריו בנוגע להנאה שהסבה לו עבודתו. אשליה זו נוצרה בשל כנות דבריו של בראג – הוא לא שיקר ולא ניסה להסתיר דבר; הוא פשוט נהג לזכור רק את הדברים

החיוביים בחייו. במקום לקטר על הקשיים ולשקוע במרירות, ידע בראג להקרין את עולמו הפנימי העשיר על סביבתו. אמונתו בסדר-נסתר וביופיו של עולמו כאילו שינתה את העולם סביבו והפכה אותו לנעים יותר לחיות בו. האנשים לידו הרגישו בטוחים ונינוחים יותר והעריכו את הידידות עמו.

אוירת טוב הלב והעידוד שאפפה את בראג הייתה המפתח המרכזי להבנת אישיותו. היה זה מעין מיקרו-אקלים מיוחד שנוצר בסביבתו הקרובה, שסייע לו להפוך את מעבדת קוונדיש לערש הולדתם של רעיונות חדשים. לפי דברי עמיתיו השתייך בראג לזן הנדיר של "הבוס הטוב", המסוגל להציע ולקדם רעיונות חדשים, לסייע למתמחים בתכנון עבודתם, לעודד אותם ולעזור להם להתבסס כמדענים עצמאיים. מקס פרוץ (Max Perutz), זוכה פרס נובל בכימיה על פענוח מבנה ההמוגלובין באמצעות ניתוח עקיפת קרני-X, נזכר:

"מצאתי לי אבא מדעי בפיזיקאי ו.ל. בראג, שלימד אותי רבות והעניק לי את חסותו של מדען בעל מוניטין עולמי. הוא תמך בי במשך כל אותן שנים ארוכות ועקרות של מחקר, בטרם הצלחתי להגיע לפתרון הבעיה שחקרתי. אחרים לא תמיד היו בני-מזל כמוני."¹²

בתחילה התקשה בראג להיכנס לנעליו של לורד ארנסט רתרפורד בקוונדיש. חשוב להזכיר כי באותה תקופה תהילתו של רתרפורד הגיעה לרמת התהילה שזכה לה ניוטון. שנות ניהולו בקוונדיש הוכתרו בהישגים יוצאי דופן, ובעזרתו הפכה המעבדה לחממה לתגליות מהפכניות בתחום הפיזיקה האטומית: לדוגמה, גילוי הניטרון בידי ג'יימס צ'דוויק בשנת 1932. בהשפעת רתרפורד נקשר שמה של מעבדת קוונדיש קשר הדוק בפיזיקה הגרעינית; תגליותיה האפילו על השחר המדעי החדש באחת המחלקות הקטנות של קוונדיש, המעבדה לקריסטלוגרפיה, שם החל ג'.ד. ברנאל (J.D. Bernal) ליישם עקרונות פיזיקאליים לחקר חלבונים ווירוסים. רתרפורד לא ייחס שום חשיבות למחקר הזה והתכוון אפילו לפטר את ברנאל. לולא התערבותו של בראג, עבודתו של ברנאל בביולוגיה מולקולארית לא הייתה מתאפשרת וסודות הדנ"א היו ממתנינים עד שיגלו אותם במקום אחר. אך לבראג היה האומץ לשנות את המדיניות ולנהל את המעבדה באופן שונה לגמרי מקודמו הדגול. למרות הביקורת מצד הפיזיקאים, הוא תמך בקידום המחקר בביולוגיה מולקולארית, והטכניקות שפותחו בהדרכתו תרמו תרומה יקרה מפז להישגיה המהפכניים. לכן, כשפרש בראג לגמלאות ב-1953 הוא יכול היה לחוש גאווה על ההצלחה ועל ההתקדמות במחקר מעבדת קוונדיש.

הצלחתו של בראג במשרתו כמנהל מעבדה נזקפה בעיקר לאיכויותיה הבולטות: להשכלתו הרחבה, לטוב לבו, לפתיחותו וליכולתו להיות 'גינטלמן

אמיתי"¹³. לא כל מדען ניתן לתאר במילים כאלו, אך במפתיע אותן מילים בדיוק הולמות גם את דודסון. כך תיאר פרודמן את היחסים האישיים עם סגנו הנאמן: "דודסון היה איש ישר והגון ביותר, הוא הצטיין בטוב לב ובנועם, והיה לו חוש הומור מפותח"¹⁴.

בשעה שמאירס חלם להקים פקולטה לקריסטלוגרפיה, פרודמן חלם לייסד מכון לחקר סוגיות הגאות והשפל ומכלול תופעות ימיות אחרות. הוא היה משוכנע בצורך להקים מרכז חדש שיעסוק לא רק בחיפוש פתרונות לבעיות התיאורטיות הקשורות באוקיינוגרפיהⁱ אלא גם יוכל להציע שיטות חיזוי יעילות, אשר יספקו לחברות הספנות מידע חיוני אודות זרמים מסוכנים בים. בסיומה של שנת 1918 התייעץ פרודמן בנושא זה עם דודסון מתוך אמונה שכישרונותיו המדעיים של דודסון, הטקט הגדול שלו ויכולתו לשאת ולתת עם מגוון גדול של אנשים, הופכות אותו למועמד הראוי ביותר להקים ולנהל מוסד כזה. כיום בחירה כזו במתמטיקאי חירש ללא ניסיון קודם באוקיינוגרפיה עשויה להיראות משונה. כבר מזמן תמה אותה תקופה שאדם יכול היה להפוך לחוקר ימים ואוקיינוסים אך ורק כיוון שרצה בכך. כיום האוקיינוגרפיה (בדומה למיקרוביולוגיה או לקריסטלוגרפיה) נחשבת למדע מבוסס. עם זאת, אין מדובר במדע בסיסי, והסטודנטים בתחום זה נדרשים תחילה להשלים לימודים לתואר ראשון בפיזיקה, בכימיה, במתמטיקה, בביולוגיה או בגיאולוגיה בטרם ילמדו אוקיינוגרפיה בפני עצמה. במבט לאחור, ניתן לראות שפרודמן קיבל החלטה נבונה כשהזמין את דודסון לנהל את המכון, שכן היה לו רקע השכלתי מתאים (כימיה, פיזיקה ומתמטיקה) שהכשיר אותו לשמש דגם חלוצי לאוקיינוגרף מודרני. בנוסף לכך, קורץ דודסון מחומר של חלוצים: הוא נמשך במיוחד לעבודה בתחומים חדשניים, שלאחרים אפילו לא היה אומץ להתקרב אליהם. כמו כן, היו בו מעין התלהבות ילדותית ואופטימיות בלתי נדלית, שלא התפוגגו גם ברגעיו הקשים ביותר.

מכון הגאות והשפל של ליברפול (LTI) החל את עבודתו ב-1919 כמכון מחקר ליד אוניברסיטת ליברפול והיה ממוקם בבניין הפקולטה לפיזיקה. למן ההתחלה הטביע דודסון ב-LTI את חותם אישיותו החזקה והמיוחדת. פרודמן כמנהל הכבוד ודודסון כסגנו וכיד ימינו תפקדו כצוות יעיל מאוד: בזמן שפרודמן התעניין יותר בניתוחים מתמטיים, הפך דודסון למומחה למכונות לחיזוי זרמים. כאחראי בפועל לניהול האדמיניסטרטיבי של המכון הצטיין דודסון גם ביכולת בלתי רגילה לפקח על הצד הפיננסי ולנהל משא ומתן עם

ⁱ חקר ימים ואוקיינוסים.

חברות הספנות.

ב-1929, כשהתאחד LTI עם מצפה הכוכבים של ליברפול הממוקם בפרברי בירקנהד, מונה פרודמן למנהלו ודודסון למנהל שותף. מ-1945, כשפרש פרודמן לגמלאות, החליף אותו דודסון כמנהל LTI ומצפה הכוכבים המצורף אליו. כך, לבסוף, מילא דודסון את מקום מורהו שהיה עבורו דמות אב, ובתפקיד זה כיהן עד לפרישתו הסופית ב-1960 בגיל 70 (במקום 65 כמקובל). דודסון עקב מקרוב אחר כל המחקרים שנערכו ב-LTI והיה מעורב בכל היבט והיבט של פעילות המכון. במשך 40 שנה הוא עודד דרכי חשיבה מקוריות אצל כל הסובבים אותו ושימש זרו להתפתחות המכון. בראשית הדרך היו לדודסון רק כמה עובדים בודדים, אך ב-1960, כבר היו במכון יותר מ-15 איסיסטנטים מוכשרים, שכמה מהם הפכו ברבות הימים לידועים בזכות עבודתם המדעית. ב-1953 נבחר דודסון לחבר בחברה המלכותית של לונדון. בהדרגה הוא הפך לסמכות עולמית לבדיקה ולחיזוי של גאות ושפל, והתפרסם בעולם במיוחד כמומחה לבניית מכונות לחיזוי זרמים.

אחת מתכונותיו הבולטות, שהפכה גם ליתרונו העיקרי והחשוב ביותר של דודסון, הייתה יחסיו עם אנשי צוותו, יחסים שהיו ידידותיים ביותר ותכופות גם מלאי חיבה ואהדה. יתר על כן, הרבה מהצלחותיו של ה-LTI נזקפו במידה ניכרת ליחסים ההרמוניים שבין דודסון ובין בעלי הספינות של ליברפול שלמדו להעריך את כישוריו בתחום המקצועי, בניהול הצוות, בעסקים ובכלכלה.

אף על פי שעמיתיו זכרו את השנים המאושרות של דודסון במכון, קשה להבין כיצד הצליח להקרין תדמית כה אנרגטית, בשעה שחייו שלו היו רחוקים משלמות. בנוסף לחירשותו, התרחשה בחייו סדרת אירועים טרגיים: במקביל לבראג שחווה משבר אישי במהלך 1929-1930 בשל מותה של אמו, איבד דודסון את אשתו הראשונה ב-1931. דודסון למד עם מרגרט גלוואיי ביחד באוניברסיטת ליברפול. הם נישאו ב-1919, ונולדו להם שני ילדים, ג'ואן ב-1927 ותומס ב-1931. הולדת בנם הייתה מלווה בטרגדיה משפחתית כיוון שמרגרט מתה לאחר הלידה, דבר שהשאיר את בעלה בגפו עם שני ילדים קטנים, כשאחד מהם תינוק בעריסה. דודסון כיהן אז כמנהל שותף של המכון שזה עתה הוקם, ורק זמן קצר לפני כן עבר לגור עם בני משפחתו בבית חדש. כיצד הצליח לשמור על אופטימיות?

שנתיים לאחר מכן נשא דודסון לאישה את אליזה מרי קארי. היא התמסרה לטיפול בדודסון ובילדיו באופן שעורר את הערצת כולם, אך במהרה פקד את המשפחה אסון נוסף: ג'ואן הקטנה מתה ב-1935 מגידול ממאיר. מדוע דודסון לא התמוטט ולא הפך לאדם מתוסכל או מריר בנסיבות שכאלו? איך הצליח

האיש לשמר את אותו טוב לב אגדי במגעיו עם סביבתו? מדוע למשל נחשב בהרינג, שמעולם לא התנסה במכות גורל נוראות שכאלו, לאיש מסכן הסובל מבדידות ומדיכאון? ומדוע בראג, שאיבד את אחיו ואת רוב ידידיו בגליפולי, היה ידוע, בדומה לדודסון, כאיש ששמר על השקפה אופטימית ולב חם ואוהב? מדוע בראג ודודסון ניחנו באומץ לראות בכל מכת גורל אתגר נוסף ומנוף להמשך התפתחותם?

מתמטיקאים אולי היו מנסים להסביר את ההבדלים שבין שני זוגות התאומים השמימיים באמצעות סגולותיו הטיפוליות של מקצועם – המתמטיקה. רבים חושבים שמבין השיטות הרבות לבריחה מהמציאות, המתמטיקה תופסת מקום מיוחד ומכובד ביותר. המתמטיקה מקנה לאדם הרגשת ביטחון מעצם גילוי קיומו של סדר בעולם ומהבנה שההכרה שלנו בסדר מאפשרת ניבוי של העתיד. חדות הניצחון שביכולת החיזוי מגבירה במתמטיקאי את הרצון לחפש מפלט והגנה מן האסונות האקראיים הפוקדים את העולם המציאותי והלא מושלם, בעולם היפה והרצינאלי של המספרים והחוקים. לכן לעתים קרובות הדימוי של המתמטיקאי הוא של אדם קר ותלוש מן המציאות השקוע עמוק בעולמו הדמיוני והמושלם, כאשר התעניינותו בחיים האמיתיים מצומצמת ומופשטת. בראג ודודסון אהבו מתמטיקה, אך מעולם לא הסתפקו במתמטיקה מופשטת, אלא חיפשו את הקשר שלה לעולם המוחשי של התופעות הפיזיקאליות. אי לכך, דימוי הבורחים מן המציאות אינו הולם את האישים התוססים ומלאי החיים האלה שהיו מעורבים באופן פעיל בחיי החברה וידעו ליהנות ממערכות יחסים ארוכות טווח עם אנשים רבים.

בידם של חוקרי ביוגרפיות לא עולה לתרץ את ההבדלים המהותיים בין שני הצמדים של התאומים השמימיים, ולעומתם יכולים האסטרולוגים לפחות להפנות את תשומת לבנו לכמה גורמים חשובים שבעזרתם ניתן להבין טוב יותר את הסיבות להבדלים האלה. ראשית, זוג אחד של תאומים שמימיים נולד במזל טלה, המזל האופטימי ביותר, ואילו הזוג האחר השתייך למזל דגים, המזל המתבודד ביותר מכל המזלות והמאופייין במצבי רוח הפכפכים. מובן שהמזל בפני עצמו יכול לתאר רק נטיות אפשריות, ואילו גורמים אחרים במפת הלידה (כמו נטיות מנוגדות) יכולים לחזק או להחליש אותן. ובכן, במקרה הנוכחי במפות הלידה של דודסון ושל בראג, בנוסף לשמש בטלה, מצוי גם היבט הרמוני (120 מעלות) בין השמש (המסמלת את האב, האנימוס) ובין הירח (המסמל את האם, האנימה). לפי היקי, זהו אחד מן ההיבטים החיוביים ביותר המסמלים מזל רב, כיוון שהוא משקף יחסים הרמוניים בין העיקרון הנשי לעיקרון הגברי בחיי בעל המפה. בניגוד לכך, כאשר ישנה מולדת (180 מעלות –

היבט מאתגר ודיסהרמוני) במפה בין שני הכוכבים האלה, היא משקפת ניגוד וקונפליקט מתמשך בין שני העקרונות האלה בחייהם של הנולדים. האומנם היה זה רק צירוף מקרים שבני מזל טלה, בראג ודודסון, שהיו להם היבטים הרמוניים בין השמש לירח, הצטיירו כאנשים מאוזנים והרמוניים, ואילו בני מזל דגים, בהרינג וארליך, שאצלם יצרו אותם שני כוכבים מולות, הצטיירו כאנשים הסובלים ממצבי-רוח מתחלפים ונוטים להרס עצמי?

חוקרי ביוגרפיות מתקשים לענות על השאלות מדוע עבור חלק מן האנשים הסבל הופך לנושא להתעסקות נירוטית, ואילו עבור אחרים הוא נתפס כחלק בלתי נפרד מההליך הצמיחה הרוחנית. מדוע אדם אחד שעבר זעזוע מתכנס בעצמו או בא בטענות אל העולם, ואילו השני מצליח לגלות משהו חדש בזכות הטלטלה? מדוע חלק מן האנשים מתייחסים אל משברים כתופעה מזיקה ומדכאת, ואילו אחרים לומדים להתמודד עם כל משבר ורואים בו תמריץ להרפיה מן הישג וזמן לאימוץ דפוסי התנהגות יעילים יותר? עבור רוב החוקרים השאלות האלה נותרות מסתוריות כתמיד. לגביהם, האישיות שייכת לעולם כאוטי שמושלת בו המקריות. לעומת זאת, אם לשפוט מן הדוגמה ההשוואתית של קורותיהם של בהרינג-ארליך ושל בראג-דודסון, נראה כי האסטרולוגיה משנה את זווית הראייה ובכך מגיעה לתובנות מפתיעות ועמוקות יותר.

ועתה נשוב להמשך הקריירה של דודסון. בנעוריו היוותה חירותו מכשול לפעילויותיו החברתיות, אך עם ההתפתחות המהירה של מכשירי השמיעה, הוא חזר לפעול בחיי הקהילה הדתית שהשתייך אליה. הוא נהנה להשתתף בתפילות, לשאת דרשות, לכתוב מאמרים וללמד צעירים. בהדרגה הפך דודסון לאחד ממנהיגי הקהילה, ומשנת 1941 (בשנה שהוענק לבראג תואר אבירות) הוא מונה ליושב ראש כנס הנציגים הבכירים של הכנסייה שלו. במקביל הוא השתתף בוועידות מתמטיות בינלאומיות, וב-1948 נבחר כחבר בוועדה הכלכלית של האיחוד הבינלאומי לגיאודזיה ולגיאופיזיקה שנוסד באותה עת. ב-1954 מונה דודסון ליושב הראש הכלכלי של הוועדה הזו ולמעשה הפך ליד ימינו של המזכ"ל שלה. בנוסף לכך, במשך שנים רבות שימש דודסון מרצה כבוד מטעם אוניברסיטת ליברפול. לפי דבריו הפכו השנים 1950-1960 למאוסרות ולפוריות ביותר בחייו.

מ-1954 ועד לפרישתו לגמלאות ב-1966 שימש בראג מנהל המכון המלכותי בלונדון (משרה שכיהן בה אביו לפניו). למרות גילו המתקדם היו אותן שנים שנותיו המאושרות ביותר, והמוניטין שלו הובטח לבסוף כאשר ב-1962 הוענק פרס נובל בכימיה לבני טיפוחיו, מקס פרוץ וג'ון קנדרו על גילוי הצורה התלת ממדית של החלבון הגלובולרי. ההכרה הזאת בביוולוגיה המולקולארית

חיזקה את מעמדו של בראג כאיש חזון.

בתחילת שנות החמישים החל בראג לגלות עניין רב בחינוך למדעים. בהרצאותיו הרבות הוא שאף לספר לקהל הרחב, ובמיוחד לילדי בתי הספר, על תחושות היופי וההתרגשות האוחזות במדען ברגעי התגלית. בצעירותו, כמרצה באוניברסיטה, לא היה בראג סיפור הצלחה, אך לקראת סוף הקריירה הפך לנואם פופולארי ולאורח אהוד בתוכניות הרדיו והטלוויזיה. ב-1954 הוא פתח בחסות המכון המלכותי בית ספר להרצאות שבועיות לילדים, שממשיך להתקיים עד היום וחייב את הצלחתו לתכנונו המחושב. דרך הרצאות אלו הפך בראג לדמות ציבורית נערצת. הוא המשיך להרצות גם לאחר פרישתו.

בראג כתב את ספרו "התפתחות האנליזה של קרני-X" בגיל 81, וסיים בפרק קצר בשם "העתיד". הוא טען כי אין להתיימשך לנוכח הקשיים העצומים שנתקלים בהם בפענוח צילומי רנטגן של מבנים מורכבים כמו שיער, כמו שרירים וכמו שיניים. בעיניו לא היה בכך מכשול נורא שצילומי קרני-X מראים מעט מאוד פרטים, כי בכל זאת "המידע מצוי שם ועלינו לנסות לפענחו". הוא סיכם את עבודתו ואת חייו בקריאה להתחלות חדשות:

"אמנם הקשיים נראים כאילו לא ניתן לגבור עליהם. אך ההתחלה כבר מאחורינו... ואין כל סיבה שבתוך חמישים שנה לא נוכל להגיע לאותה רמת הבנה של המבנים המורכבים ביותר, כפי שהצלחנו כבר בימינו להגיע לגבי המבנה של סיליקטים וחלבונים."¹⁵

הסוף של ספרו נכתב כהתחלה חדשה. בראג החל את חייו כחלוץ וסיים אותם כחלוץ המביט אל העתיד.

כפי שבראג נחשב כאחראי במידה ניכרת לשינוי המעמד של הקריסטלוגרפיה והמיקרוביולוגיה ולהפיכתם למדעים מודרניים מכובדים, כך היה דודסון למדען האחראי למיזוג של מחקר הגאות והשפל עם מדע האוקיינוגרפיה המודרנית. עובדה זו צוינה בהערכה רבה ב-1980, במהלך הכנס הבינלאומי בנושא ההיסטוריה של האוקיינוגרפיה. בנאומו המסכם הביע המדען הנודע קרטרייט פליאה מיכולתו היוצאת דופן של דודסון להביט קדימה ולראות את הנולד. לפי דבריו, "אפילו היום, עשרים שנה לאחר פרישתו של דודסון, הפעילות של LTI מתנהלת עדיין בהתאם למטרות המקוריות שהותוו בידי מייסדיו, פרודמן ודודסון."¹⁶

האומנם הייתה זאת יד המקרה שבהרינג וארליך בני השישים היו כבר אנשים זקנים ומותשים, ולעומתם חוו בראג ודודסון את שנות השישים לחייהם כמאושרות ביותר? נראה שלא הייתה זו מקריות כי אם תוצאה המשקפת טיפוס אישיות שונים והשקפות עולם שונות. לפני ארבעת המדענים עמדה אותה מטרה

עצמה – השגת ידע אוניברסאלי, אך הצמד הראשון הפך את התוצאה לנושא החשוב ביותר בחייו והיה מוכן לשלם מחיר עצום למענה: הם "לא עצרו באדום" והיו "מוכנים להרוג חיה או אולי אפילו ילד החולה במחלה אחת כדי לרפא אותו ממחלה אחרת".¹⁷ בניגוד להם יצא הצמד השני נשכר מן המסע הארוך ומן הדרך אל הידע, ושניהם הפיקו תועלת ונהנו מכניסתם ל"כל נמל" שבדרכם. אלו שסגדו להישג ולתוצאה הגיעו אל קו המטרה מרוקנים. אלה שנהנו מן הדרך, שעקבו אחר השאיפות שלהם בהיסוס מה, בזהירות ובאחריות, וסייעו תמיד בחפץ לב לאחרים, זכו בעושר פנימי וחושו אושר מן המסע המופלא שלהם.

דרכם של דודסון ובראג לידע הייתה ארוכה ומלאת הרפתקאות וגילויים. הם עבדו בתחומים חדשים של מדע ובורכו בכך שראו כמו עיניהם את שדותיהם פורחים ומשגשגים.

אנשים רבים קראו להם בני-מזל בשל יכולתם למצוא את הנישות הייחודיות להם במדע. אך המקור האמיתי למזלם היה האומץ האינטלקטואלי הנדיר שהוליך אותם לראות אפשרויות מעניינות, היכן שאחרים ראו רק עמימות וטשטוש. הם מתו בשיבה טובה בשנות השמונים לחייהם (דודסון מת ב-1968; ובראג ב-1971).

בנוסף נזכיר בקצרה את תחביביהם: בראג ודודסון לא הסתפקו בחקר חוקי התפשטות הגלים, אלא אהבו גם את הים ואת השפעותיו המרפאות עליהם. בילדותו אהב בראג לרוץ יחף על החוף ולזנק אל תוך הים. הוא נהנה גם לאסוף צדפים על חוף. כבר אז, ב-1907, גילה לורנס בראג הקטן דיונון חדש שנקרא על שמו *Sepia Braggi Verco* (תרומתו הצנועה של בראג לחקר האוקיינוסים!). במהלך חייו אהב להפליג ולעת זקנתו נהנה מחיים בכפר ליד הים. על דודסון סיפרו שעזר ל-LTI "להרטיב את הרגליים במי ים" כיוון שיזם וערך ניסויים ימיים רבים. כאשר נחלשה בריאותו של דודסון ב-1954, הוא יצא עם אשתו למסע הפלגה ימי לקזבלנקה, לגיברלטר, למלטה, לקפריסין ולישראל. הוא נהנה מאוד מהמסע הזה שהביא לידי להחלמתו המהירה.

לסיכום, נראה כי חיי תאומים שמימיים אלה מעולם לא היו קלים, אך שניהם היו מוכנים להתמודד עם האתגרים בחייהם באומץ לב ולתפוס את העולם כמקום יפה, מסודר ואופטימי. העולם בסופו של דבר החזיר להם באותה מטבע – הביוגרפים שלהם כתבו את קורות חייהם בהערכה ובאהבה רבה.

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

בראג ודודסון הצטיינו במיוחד כמנהלים מוכשרים וכאנשי חזון שיזמו פרויקטים חדשים. אנשים רבים חשבו כי הם בני-מזל בעבודתם וכי רעיונות חדשים או עוזרים נכונים הופיעו תמיד בעיתוי הנכון. מה היה סוד המזל הזה, אם לא הייתה זו יד המקרה גרידא?

מבחינה אסטרולוגית, אחת הסיבות לכך היא ששניהם נולדו במזל טלה, הנחשב למזל של חדשנות, של התחלות ושל יוזמות. מובן שלא כל אדם שנולד בטלה יהפוך למנהל מוצלח, אך במפת הלידה שלהם מופיע בנוסף צירוף הרמוני של שמש בטלה ושל ירח באריה. האסטרולוג ר. יוז תיאר שילוב כזה כ"צירוף מוצלח, ממריץ ודינאמי"¹⁸; הוא משקף אנרגיה גדולה, שמחת חיים והתלהבות בלתי נדלית. אנשים כאלה, לפי יוז, מתאימים במיוחד למנהיגות או לתפקידי ניהול וביצוע, ומוכיחים את עצמם כמצליחנים בעולם העסקים. צירוף מוצלח כזה של שמש בטלה וירח באריה מתאר בדרך כלל אנשים חמימים וטובי לב. יש להם "יכולת למשוך אליהם אנשים, ולמלא את החיים ברגש אנושי אמיתי ובעניין"¹⁹. נכון שהדברים נשמעים כאילו נכתבו במיוחד על בראג ועל דודסון? אך למרות זאת, יוז לא התייחס בספרו לבראג או לדודסון, וספק רב אם שמע אי פעם את שמותיהם.

הבה נחזור אל שאלת ההיבט בין השמש לירח במפות של בראג ושל דודסון. לונדסטד כתבה כי אנשים שנולדו עם היבט הרמוני כזה נהנים בילדותם מהשפעה חיובית של אביהם. בכגרותם הם בדרך כלל יודעים כיצד לעבוד בשיתוף פעולה הרמוני עם עמיתיהם ולזכות בכבוד מצד בעלי הסמכות.²⁰ היקי הרחיקה לכת עוד יותר:

"ההרמוניה בין העצמי הפנימי והחיצוני משתקפת דרך היחסים ההרמוניים בין ההורים בזמן הכניסה להריון. נשמה הרמונית לא יכולה להגיע לעולם דרך איחוד לא הרמוני. בריאות טובה, הצלחה והרמוניה המתגלים דרך היבט זה, הינם תוצאה של התפתחות וצמיחה שהושגו כבר בעבר."²¹

הבה ונזכיר שוב את ההערה של בראג, כי הצלחתה או כישלונה של הרצאה נקבעת כבר בעשר הדקות הראשונות שלה. ההצהרה של היקי היא ניסוח של אותו רעיון אך במילים אחרות: החיים העתידיים שלנו נקבעים כבר בדקות הראשונות של קיומנו. אם מפת הלידה יכולה להיחשב כמדד התחלתי של אדם ברגע הלידה, אזי תוך עשר דקות לערך, מרגע הופעת הראש ועד לחיתוך חבל הטבור, ניתן להעריך את התנאים ההתחלתיים של הנפש. בפרפראזה לבראג, עשר הדקות הראשונות האלו הן הזמן לבסס את היסודות ולקבוע את המושגים

שישתמשו בהם במהלך החיים. לפי פרשנות כזאת, מפת הלידה איננה כופה שום דבר אלא חושפת מעין צילום רנטגן של הנפש ברגע לידתה.

הייתי רוצה לציין בנקודה זו הקבלות אחדות בין בעיות פיזיקאליות לבעיות אסטרולוגיות. בפיזיקה, כדי לחזות את העתיד, יש לדעת הן את התנאים ההתחלתיים והן את חוקי התנועה בזמן. אותו דבר נכון גם באסטרולוגיה. אך האם בכלל באופן עקרוני ניתן להשיג את המידע הדרוש? לדוגמה, הבעיות בתחום הגאות והשפל שבהן עסק דודסון, מזכירות במקצת את הבעיות האסטרולוגיות, כיוון ששתיהן עוסקות בין השאר בהערכת ההשפעות של מיקומם היחסי של השמש והירח על התנועה הגלית של המים. כיום ידועים חוקי כוח הכבידה השולטים בגאות ובשפל. עם זאת, אין בכוחם של המדענים לעקוב אחר כל המאפיינים המדויקים של החופים ולא ניתן לחשב מראש את הזמנים ואת הגבהים של הגאות בתחנה מסוימת. תנועות הזרמים במי החוף, במיוחד בתעלות, במפרצים ובנקודות השפך, תלויות בצורת קווי החופים, בעומק המים, ובנתונים נוספים אחרים. כדי לחשב גאות באתר מסוים כלשהו צריך קודם כל לאסוף מידע על כ-40 מאפיינים חיוניים, דבר ההופך את התחזיות למסובכות ביותר.

חלוצי מדע כדודסון לא נכנעו לקשיים העצומים שהעמידו לפניהם בעיות הגאות והשפל. כמי שהונחו לעתים בידי ניחושים אינטואיטיביים וקיימו תצפיות מתמשכות לאורך זמן, תרמו דודסון ועמיתיו לעבודה רבות בחישוביהם להבנת התנהגות הזרמים באתרים מסוימים, ובדרך זו הצליחו לשפר את תנאי הבטיחות של הימאים ולהציל חיים רבים.

אך מסתבר כי לא הכול באוקיינוגרפיה ניתן לניתוח בצורה אנליטית ומדעית. לדוגמה, אף שלעתים מכנים את גלי הצונאמי גלי גאות ושפל, הם לא נשלטים בידי הירח ולא ניתנים לחיזוי על ידי חוקי הכבידה. כולנו זוכרים את רעידת האדמה באוקיינוס ההודי שהתרחשה ב-26 בדצמבר 2004. רעידת האדמה הזאת הובילה לגל צונאמי שגרם לאחד האסונות הגדולים ביותר בהיסטוריה המודרנית, כשקטל יותר מ-240,000 איש. כיום מודים המדענים כי בנוסף לתופעות מובנות וניתנות לחיזוי יש גם תופעות כאוטיות כגון רעידות אדמה או סופות הוריקן שעלולות לגרום לתוצאות דרסטיות ובלתי צפויות מראש. אך האם קיום תופעות כאלה שולל או מפחית מערכם של הישגי האוקיינוגרפיה? אף על פי שלא ניתן לחזות את הצונאמי מראש, מקובל לחשוב היום כי הצבתן של מכונות חיזוי מהסוג שפיתח דודסון עשויה לתת התרעה קצרה ובכך להציל חיי אדם. ייתכן שגם חיי אדם מורכבים מתהליכים שניתנים לחיזוי ומאירועים כאוטיים; ויכול להיות שבדומה למכונות החיזוי של דודסון,

ניתן לתת התרעה בזמן גם לפני אירועים כאלה.

חיי אנוש הם תופעה מורכבת בהרבה מגאות ושפל. יש בעיות עצומות אפילו בניסיון להגדיר או לתת שם לכל הגורמים שיכולים להשפיע עליהם. לכן מרשימה אפילו יותר העובדה כי בעזרת ניחושים נבונים הצליחו אסטרוולוגים כמו היקי או לונדסטד לקרוא בשם למספר גורמים חשובים. לראיה, התיאור שהן סיפקו על מיקומי השמש והירח בלידה נראה כמשקף נכונה את תכונות האופי העיקריות של אנשים כגון בראג ודודסון, הלם ושטאופנברג או בהרינג וארליך.

אם ההיבטים בין השמש והירח בזמן הלידה אכן משקפים את טיב היחסים בין ההורים בזמן העיבור, אזי לפי היקי, כל מי שנולד ובמפתו היבטים לא הרמוניים, גדל להיות בעל נטייה להרס עצמי. אנשים כאלו יישארו עבדים לגורלם, אלא אם יבינו את הסיבות האמיתיות לסבלם. לעומת זאת, אם תקבל האנושות את קביעתה של היקי כי הרמוניה בין העצמי הפנימי לעצמי החיצוני משקפת הורים הרמוניים בשעת העיבור, יחנך הדבר אנשים לכך שאיכות חיי המין שלהם ואהבתם לא נשארים רק במסגרת שבינו לבינה אלא מתבטאים ונמשכים בחיי ילדיהם. אם היקי צודקת כי "נפש הרמונית לא יכולה להתגלם דרך זיווג בלתי הרמוני", אין בכך משום תכתיב של הכוכבים, אלא הדרכה כיצד לצאת מן הסבל ומן האומללות. לפני שנבוא בטענות ונאשים את העולם כולו בסבלנו, האנושות מוזמנת ללמוד כיצד להביא ילדים לעולם מתוך אהבה. כניסה להריון באהבה תפיץ אהבה על סביבותיה. הדבר נראה נכון לפחות במקרה של בראג, שהביוגרפים של אביו מתארים את חיי הנישואים ההרמוניים שלו.

אלו המתכחשים לאסטרוולוגיה הפסיכולוגית כמכשיר למדידת הנתונים ההתחלתיים שלנו יתקנאו בבראג או בדודסון על מזלם המיוחד. אלו המוכנים לתת סיכוי לחקר נושא התיאום השמימי, עשויים אמנם להיתקל בהתחלה בבעיות קשות, אך בתמורה אולי יתאפשר להם להסיר את מעטה הסודיות מעל חוקי הנפש, ובכך להשיג דרגת חירות חדשה של חופש בחירה בחייהם.

ברוח של מזל טלה הייתי רוצה לסיים את הפרק הזה בנימה אופטימית ובפרפראזה על בראג. אני מודעת לכך כי בכל סוג של מחקר על הגורל האנושי נערמים קשיים עצומים. אף על פי שנראה בהתחלה שלא ניתן לגבור עליהם, בכל זאת, החלק הקשה ביותר – ההתחלה – כבר מאחורינו. אין שום סיבה שהאנושות תימנע מלהגיע בעתיד הלא רחוק לאותה רמת הבנה במבנה הנפש, כפי שכבר השיגה בפענוח המבנה הגבישי בחומר, דוגמת הסיליקטים או היהלומים.

ביבליוגרפיה

- Dictionary of National Biography 1971-1980*, pp.77-79 (Bragg).
- Dictionary of National Biography 1961-1970*, pp.302-303 (Doodson).
- Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XIV, 1968, pp.189-204.
- Biographical Encyclopedia of Scientists*, Second Edition, ed. J. Daintith, Philadelphia, Institute of Physics Publishing, 1994, vol.I, p.235; pp.112-113.
- Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XXV, 1979, pp.75-143.
- Dictionary of Scientific Biography*, vol.II, 1970.
- Oceanography, the Past*, ed. Mary Sears, Daniel Merriman, New York, Springer Verlag Inc, 1980.
- L. Bragg, *The Development of X-ray Analysis*, New York, Dover Publications, 1971.
- Porter G, Friday J. (eds), *Advice to Lecturers: an Anthology Taken From the Writings of Michael Faraday and Lawrence Bragg*, London: The Royal Institution of Great Britain, 1974.
- M. Perutz et al., *Is Science Necessary, Essays on Science and Scientists*, London, 1989.

---

¹ Porter G, Friday J. (eds), *Advice to Lecturers: an Anthology Taken From the Writings of Michael Faraday and Lawrence Bragg*, London: The Royal Institution of Great Britain, 1974, "The first ten minutes".

² B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.64.

³ *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XXV, 1979, p.81.

⁴ Ibid.

⁵ *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XIV, 1968, p.189.

⁶ *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XXV, 1979, p.91.

⁷ *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XXV, 1979, p.95.

⁸ M. Perutz et al., *Is Science Necessary, Essays on Science and Scientists*, London, 1989, p.198.

⁹ *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XXV, 1979, p.104.

¹⁰ Ibid., p.110.

¹¹ Ibid., P.109.

-
- ¹² M. Perutz et al., *Is Science Necessary, Essays on Science and Scientists*, London, 1989, pp.193-195.
- ¹³ *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XXV, 1979, p.123.
- ¹⁴ *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, vol.XIV, 1968, p.204.
- ¹⁵ L. Bragg, *The Development of X-ray Analysis*, New York, Dover Publications, 1971, p.262.
- ¹⁶ *Oceanography, the Past*, ed. Mary Sears, Daniel Merriman, New York, Springer Verlag Inc, 1980, p.240.
- ¹⁷ Paul de Kruif, *Microbe Hunters*, New-York, Harcourt, Brace, 1926, p.195.
- ¹⁸ R. Hughes, *The Sun and Moon Polarity in your Horoscope*, Temple, Ariz, American Federation of Astrologers, 1988, p.5.
- ¹⁹ Ibid.
- ²⁰ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.111.
- ²¹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.206.

והיו לבשר אחד: ליידי ננסי ויצ'ר אסטור ובעלה לורד ולדורף אסטור

מזל שור
המוטו: יש לי

ננסי אסטור ולדורף אסטור

מלאכים זהירים השחילו גורל לתוך גורל,
ידיהם לא רעדו, דבר לא נשמט ולא נפל.

יהודה עמיחיⁱ

תקופה ארוכה בתולדות האנושות נמנעה מנשים הזכות להשכלה כמו גם הזכות להצביע או להיבחר. אותן נשים בודדות שלא פחדו לצאת למסע חיפוש עצמי, נאלצו להתגבר על מבוכה ולהתמודד עם קשיים רבים, ובכללם עוינות כלפיהן בכל תחומי החיים הציבוריים.

ב-1919 הפכה ננסי אסטור לאישה הראשונה שאי פעם כיהנה בבית הנבחרים הבריטי, הבית התחתון של הפרלמנט בממלכה המאוחדת. מה היה מקור האומץ שלה לשבור מסורת בת אלף שנים, ומה היה סוד הצלחתה? מה אפשר לננסי היפה, שמעולם לא נחשבה לפמיניסטית טיפוסית, ליהנות מ-25

ⁱ יהודה עמיחי נולד במזל שור. "עשרים מרובעים חדשים", מתוך "שירים", הוצאת שוקן.

שנים רצופות של חברות בבית הנבחרים? זאת כשבאותם הזמנים רוב חברות הפרלמנט שנבחרו בעקבותיה לא הצליחו לסיים ולו תקופת כהונה אחת? התשובה מפתיעה בהחלט: ננסי זכתה לתמיכה בלתי מסויגת מצד בעלה ולדורף, שהעניק לה את אהבתו המסורה ואת מושבו בפרלמנט. והוא היה גם תאומה השמימי!

האווירה בפרק זה שונה בתכלית השינוי מאווירת המרחבים הקלילה בפרק על בראג ודודסון. התפאורה כאן היא סביבת השפע והפאר שאפיינה את בריטניה מראשית המאה העשרים בימי שלטונו של אדוארד השביעי (התקופה האדוארדיאנית). בני הזוג אסטור היו מולטי-מיליונרים אשר נמנו עם האנשים העשירים ביותר בעולם. הם נולדו במזל שור ונראה כי התנהגותם התאימה לדפוסי החשיבה הקלאסיים למזלם, המוגדר בתור "מזל הכסף של גלגל המזלות".¹ המוטו של מזל שור הוא "יש לי", וזה היה נכון לגבי בני אסטור, שנכסיהם היוו את החלק החשוב ביותר בחייהם.

בדרך כלל קשה לקבוע מה מידת הדמיון בין גורלותיהם של שני אנשים. אך האם היינו מצפים מתאומים שמימיים שנולדו באזורים שונים של אמריקה, לצאת בו-זמנית להפלגה לבריטניה, להיפגש על סיפון האונייה, להתאהב ממבט ראשון, להתחתן, להתאחד בגוף ובנפש ("והיו לבשר אחד"), ואף לחלוק את אותה השקפת עולם חברתית? בגלל התיאום השמימי חלקו בני הזוג את חייהם איש עם רעהו, ולאחר מותם, התחלקו ביניהם אפילו בחלקת הקבר שלהם. בצורה מטפורית אפשר לומר כי במקרה הזה "מלאכים זהירים השחילו גורל לתוך גורל", ובני הזוג השמימי האלה אכן היו ליחידה מתואמת אחת בלב ובנפש. אם נכונה הסברה כי סיפורי חייהם היו דומים בגלל שהשניים נולדו בו-זמנית, אזי גורם התטא כלל אינו מכיר בהבדלים בין המינים: הגורם הזה פועל באותו האופן לגבי שני המינים, מבחינה זו שהוא משקף את הטבע האנושי האוניברסאלי.

הם נולדו ב-19 במאי 1879

שני התאומים השמימיים נולדו בארה"ב. ולדורף (Waldorf Astor) היה בנו הבכור של ויליאם ולדורף אסטור, ויקונט אסטור הראשון. הסבא רבא שלו, ג'והן ג'ייקוב אסטור, היה איל ההון של הפרוות באמריקה. משפחתה של ננסי נחשבה לאחת המשפחות הוותיקות, האמידות והמבוססות ביותר בוורג'יניה. אביה, צ'יסוול דאבני לנגהורן (Chiswell Dabney Langhorne) שכונה צ'ילי, היה מוותיקי מלחמת האזרחים, ומאוחר יותר צבר

ממון רב והפך לאחד הטייקונים הבכירים של מסילות הרכבת בוויורג'יניה. לקווי הדמיון שהסתמנו בסגנונות חייהם של ולדורף ושל ננסי התלוו גם קווי הדמיון בין תכונות האופי של אבותיהם השתלשלים. ההקבלות בין חיי אבותיהם כה חשובות להמשך הבנת מנגנוני התיאום השמימי, ולכן הייתי רוצה לדון בהם ביתר פירוט.

משפחת אסטור הייתה קרוב לוודאי הראשונה בשושלות משפחות העושר האגדי שהיו עתידות למשול בחייה הכלכליים של אמריקה לפני מלחמת העולם הראשונה. אביו של ולדורף הפך לאסטור הראשון שהפר את מחויבות המשפחה להתגורר בניו יורק. הוא חונך באירופה, שירת כחבר הרשות המחוקקת של מדינת ניו יורק (1878-1881) וכיהן כציר ארה"ב באיטליה (1882-1885). ב-1887 ניסה האב, ויליאם, להיבחר לראשות עיריית ניו יורק אך נחל כישלון צורב. ויליאם התייחס לתוצאות הבחירות כאל עלבון אישי ובחר להגר לאנגליה. שם הפך ב-1899 לנתין בריטי ורכש שתי אחוזות היסטוריות מפוארות, טירת הבר (Hever) בקנט וטירת קליבדן (Cliveden) בבקינגהמשייר. במחשבה שבעלות על עיתון חשוב תעניק לו השפעה רבה על חיי החברה ועל המדיניות הבריטית, הוא רכש את העיתון היוקרתי "Pall Mall Gazette".

למרות עושרו האגדי, לא היה אביו של ולדורף איש מאושר. הוא התייחס בקשיחות רבה אל בני ביתו ואל משפחתו. היה נראה שכאלו כל משק ביתו וכללי המשמעת הנהוגים בו נתפרו במיוחד לפי גחמותיו ושיגעונותיו הכפייתיים. מייקל אסטור (בנו של ולדורף) תיאר את האקסצנטריות של סבו: "ויליאם התעלם ממה שאנשים חשו לגבי התנהגותו או חשבו עליה ולא התייחס כלל לרגשותיהם כלפיו. הוא היה שליט וריבון בפני עצמו, הקיסר הקובע את הכללים"². בנוסף לכך, הוא היה כפייתי בקשר לדייקנות ולתכנון לוח זמנים. אוי לו לאותו בן משפחה שהעז להפר את הכללים. זעמו לא ידע גבולות והוא גרם למפרי הסדר לחוש כי חטאם שייך לאחד משבעת החטאים החמורים ביותר והראויים לעונש מוות. כתוצאה מהתנהגות אקסצנטרית זו קיבלו ולדורף ואחיו הנחיות נוקשות כיצד לציית לכללי המשמעת, אבל מעולם לא זכו להסברים מדוע נתבקשו לעשות זאת. מאוחר יותר הם הבינו כי למעשה אף פעם לא זכו לחינוך אמיתי שיכין אותם להתמודד עם המציאות ולפתור בעיות בעצמם. אביהם הקשוח לא שאל לדעתם; הוא ציפה מהם להיות אדוקים יותר מהאפיפיור, וכל הזמן היה עליהם להיזהר בלשונם.

דיוקן זה של אב אקסצנטרי ושתלטן מתאים לדרך שבה מתארת האסטורולוגית לונדסטד את היבט הריבוע בין השמש לאוראנוס (90 מעלות בין השמש לאוראנוס), שהיה אחד ההיבטים החשובים במפות הלידה של ולדורף

וננסי. על פי לונדסטד, "האב מתעקש במרוצת ימי ילדותו של בעל המפה, להתנהג בצורה יוצאת דופן". האב יכול לנהוג בדרך כזו לחיוב או לשלילה, כלומר הוא יכול להפוך לאדם יצירתי במיוחד, או עלול להסתפק בהתנהגות אקסצנטרית בלבד, אך "בכל מקרה, קרוב לוודאי כי הוא איש שקשה להסתדר איתו".³

גם אביה של ננסי תאם את אותו דימוי אב-טיפוסי של אדם בעל אופי אקסצנטרי, הנשלט בידי אוראנוס. צ'ילי היה איש אמיץ, נועז, קשה עורף ונחוש בדעתו. בימי ילדותו נהנתה משפחתו משפע ומשגשוג, אך בתקופת מלחמת האזרחים היא איבדה את ביתם, את עבדיהם ואת כל רכושם. אחרי המלחמה, בדומה לאביו של ולדורף, הפך צ'ילי לראשון שהפך את המסורת המשפחתית ונאלץ לחפש סגנון חיים חדש. הוא התחיל למכור פסנתרים ותמונות ולאחר מכן הפך לסוחר טבק. בזכות אישיותו הכריזמטית הוא התקדם במהירות מסוחר מתחיל לכרוז מכירות פומביות מצליח ביותר. כשננסי נולדה, צ'ילי כבר הצליח לקנות בית צנוע בעיר דנוויל.

זמן קצר לאחר לידתה של ננסי נעשה צ'ילי מעורב בעסקי מסילות הברזל. גם היוזמה החדשה הזאת גררה הצלחה מהירה, וב-1885 – בדיוק כשעזב אביו של ולדורף את רומא – עזב אביה של ננסי את דנוויל. בני משפחת אסטור הגיעו לנוי יורק בציפייה לקידומו הפוליטי של ויליאם; משפחת לנגהורן שכרה בית מרווח עם צוות משרתים בעיר ריצ'מונד. לתקופה קצרה הכול הלך כשורה בחיי שתי המשפחות, אבל החיים החדשים היו כרוכים בתחרותיות עזה הרבה יותר משציפו לה שני האבות. אביו של ולדורף היה עתיד ללמוד כי הכסף איננו תנאי מספיק על מנת להיבחר; אביה של ננסי איבד את כל כספו כיוון שלא היה לו ידע מספיק בהנדסה. שניהם חשבו כי אחרי הכישלון הצורם אין שום ברירה אלא לעזוב הכול ולעבור למקום אחר.

או אז, מזלו של צ'ילי האיר לו פנים פעם נוספת. הוא קיבל הצעת עבודה ניהולית במסילת הרכבת תמורת משכורת חודשית גבוהה. הפעם היה תפקידו להיות אחראי על כוח אדם, עבודה שאותה היטיב לבצע. הוא המשיך להשתכר יפה והמשפחה עברה במהרה לבית חדש שהם קנו ברחוב הכי יוקרתי בריצ'מונד. בנוסף לכך, ב-1892 קנה צ'ילי אחוזה כפרית במירדור (Mirador) שליד שרלוטסוויל. הבית הווירג'יני הקלאסי הזה, ולו חצר רחבת הידיים, הפך למרכז חייה של ננסי, ואילו הבית בריצ'מונד שירת את המשפחה בחודשי החורף.

במהרה הפכו הלנגהורנים למשפחה משגשגת בעלת משרתים, סוסים, ואחד ממרתפי היין המשובחים בוורג'יניה. ויליאם ולדורף פינק את עצמו במזון

”גורמה”, ואילו חולשתו של צ’ילי הייתה מרתף היינות שלו. הביוגרפים נהגו לציין כי באחוזת מירדור התנהלו חיי הלנגהורנים בדומה לחיי בני המעמד הגבוה בבריטניה של אותה תקופה.

בגלל סגנון החיים האקסצנטרי של אבותיהם, עברו שני התאומים השמימיים בילדותם תכופות מבית לבית. ננסי החליפה את מקום מגוריה לפחות שלוש פעמים בתקופה קצרה עד שהמשפחה התיישבה סוף-סוף במירדור והחזיקה בבית חלופי בריצ’מונד. בדומה לה, נסע ולדורף לרומא ואחר כך שב לניו יורק ושוב בחזרה לאירופה עד שלבסוף התיישבה המשפחה בטירת הבר והחזיקה בית חלופי בלונדון.

לא רק סגנונות החיים של אבותיהם היו דומים, אלא שהאקסצנטריות של צ’ילי הייתה ידועה לשמצה בדיוק כמו זו של ויליאם. האחרון תואר כאיש סמכותי שכפה את שלטון היחיד שלו, וצ’ילי לעומתו נודע כרודן של מירדור שהכתיב את חוקי אחוזתו והפעיל שורת טקסים מורכבת שקבעה את סדרי החיים של משפחתו. ננסי נזכרה: “אבא היה קפדן מאוד. המילה שלו הייתה חוק בל יעבור. הוא לא הסתפק בפחות מצייתנות מוחלטת. אי אפשר היה להתווכח איתו...”⁴

לעתים קרובות היו לצ’ילי התקפי זעם והוא היה מעניש את ילדיו על כל הערה או תגובה שהתפרשה על ידו כפגיעה אפשרית בכבודו או בסמכותו. צ’ילי אף פעם לא טרח להסביר את הסיבות לעונשים אלו, ולרוב לא היה לילד ולו מושג קל שבקלים מה עורר את כעסו של האב. גם במקרה של אסטור, וגם במקרה של לנגהורן, לא נראו החיים של בני הבית כחוויה משמחת ומלאת חיים. הם נשלטו ותומרנו בידי האישיות הרודנית והכפייתית של אביהם.

שני האבות התאלמנו בשלב מוקדם בחייהם וקיבלו זאת קשה מאוד. שניהם מעולם לא נישאו בשנית. גם צ’ילי וגם ויליאם רחשו סימפטיה רבה לבני הזוג של ילדיהם, אך נבצר משניהם להשתתף בטקס חתונתם כיוון שסבלו בו-זמנית (אחד באנגליה והאחר בארה”ב) משיגרון. יתרה מזאת, שניהם נפטרו באותה השנה.

אף שקיימים תיאורים רבים ומפורטים של אבותיהם של האסטורים, מפתיע לגלות כי דמויותיהן של האימהות נותרו חידה בשתי הביוגרפיות המשפחתיות: שתי האימהות מתו בגיל צעיר, ודומה כי לא נותרו זיכרונות אמינים על אודותיהן. הביוגרפים של האסטורים מסרו מעט מאוד פרטים על אמו של ולדורף, מרי, שנפטרה בהיותו נער.¹ יתרה מזאת, גם הפרטים שנמסרו

¹ בשנת 1894 על פי מאסטרס, אך על פי סייקס בשנת 1891.

נראו סותרים ותמוהים במקצת. מחד גיסא, לפי דברי מאסטרס, היא פעלה תמיד בצילו של בעלה ומילאה את חובותיה כרעיה וכאם בצורה כנועה, שקטה ואפרורית. מאידך גיסא, מרי, שהייתה אם לארבעה ילדים, הייתה די אהודה בחצר המלכה ויקטוריה. שם זכרו אותה כאישה "מתוקה" אך "עצובה למדי" שבסופו של דבר זכתה לתואר הכבוד "גבירת הגלימות". התואר היה אמנם עניין סמלי בלבד, אך בשילוב עושרם האגדי של האסטורים, הוא שימש כרטיס כניסה לחוגי האצולה הבריטית. חידה היא: האם ייתכן שמרי לא הייתה בעלת אישיות כה חלשה כפי שתוארה על ידי הביוגרפים של האסטורים? ועוד שאלה תמוהה: מדוע ולדורף, בנה הבכור של מרי, מעולם לא הזכיר אותה?

אמה של ננסי, ננסי ויצ'ר קין, נישאה לבעלה בגיל 17 כשהיא צ'ילי בן 21. היא הייתה יפה מאוד, חנינית, עליזה וטובת לב. אף על פי שהיא הפכה לרעייה מסורה ואם לאחד-עשר ילדים, דומה שהמשפחה הייתה נתונה במעין מאבק כוחות בלתי פוסק בין כוחו הקולני של הבעל "החזק" ובין כוחה השקט של האישה "החלשה". ננסי כתבה על אמה: "מוקדם מאוד בחיים למדתי כי היא זו שהייתה בעלת האופי החזק מבין שניהם. אבל השליטה הייתה בידי אבא. הוא אחז במושכות כי הארנק היה אצלו".⁵

ננסי ראתה עד כמה אמה ביקורתית כלפי צ'ילי. עם זאת, היא גם הבינה את סבלה המתמשך של אמה נוכח ההתמודדות עם אופיו הגחמני והקשוח של בעלה. האם היה קשר בין סבלה של האם לבין העובדה שהיא מתה בטרם עת וללא סיבה ידועה? ננסי הייתה בת 24 כשאמה מתה, אך זיכרונותיה אינם חושפים מאומה בנוגע לעולמה הפנימי של האם.

הביוגרף של ננסי, סייקס, הניח כי אשתו של צ'ילי הייתה צריכה להיות אישה חזקה על מנת לחיות במחיצתו, וכי ננסי למעשה ירשה את כוחה ממנה. אבל גם הוא תהה מדוע קל לשחזר את דמותו של צ'ילי, ואילו דמותה של האם נותרה שברירית, ונטולת ממשות, כאילו לוטה בערפל.⁶ התשובה האפשרית יכולה להינתן על ידי האסטורולוגים.

במפות הלידה של תאומים שמימיים אלה יש צמידות בין הירח ונפטון (כלומר הם נמצאים באותו מקום בגלגל המזלות). על פי לונדסטד, היבט זה עשוי "לערפל את דמותה של האם כך שהשפעתה נשארת לא ברורה ומותירה רושם מוטעה".⁷

לונדסטד סברה כי אנשים כאלה, בני שני המינים, מתמודדים עם קשיים של ביטוי אהבתם בצורה גופנית. יתרה מזאת, כשבמפת הלידה של אישה מופיע היבט זה, הוא מציין כי אמה הטעתה אותה בסוגיות הנשיות. אישה כזו: "...לפעמים אינה מבחינה שהיא התאהבה באלכוהוליסט חסר תקנה או

באדם בעל הפרעות פסיכוטיות. היא מרגישה רגשי אשמה בקשר ליחסי מין וכתוצאה מכך בוחרת בבעל שלא יכול להתייחס אליה מבחינה מינית, או שהיא אינה מסוגלת להתייחס אליו מבחינה מינית.⁸

עוד נחזור לתחזית זאת מאוחר יותר כשנסי תחתן עם בעלה הראשון – אלכוהוליסט ללא תקנה עם הפרעות פסיכוטיות, שאיתו היא לא הייתה מסוגלת לקיים יחסי מין! הניתוח האסטרולוגי הזה יסייע גם להבין טוב יותר את הנסיבות הייחודיות של אהבתו הראשונה והנכזבת של ולדורף. אך לפני כן נקדים תחילה כמה מילים על השכלתם של תאומים שמימיים אלה, או ליתר דיוק, על חוסר השכלתם של שניהם. ולדורף וננסי לא היו ילדים מחוננים (כמו דודסון ובראג) או חולמניים (כמו בהרינג וארליך). הם לא זכו להשכלה ראויה ומעולם לא רכשו את המשמעת האקדמית הנחוצה לעיסוקים אינטלקטואליים. אפילו בשנותיהם המאוחרות היו בביתם בקליבדן ספרים מעטים בלבד; במשך כל שנות חייהם הם העדיפו לשוחח ולהקשיב מאשר לקרוא ולכתוב.

ננסי למדה בבית ספר יסודי שניהלה מיס ג'וליה לי, נוצרייה אדוקה ומורה מסורה. היא לימדה את תלמידיה היסטוריה, אנגלית ואמנות. ננסי התאהבה במהרה במילים אך התקשתה בלוח הכפל. מספרים עליה כי הייתה ילדה שובבה שהתנהגה כמו בן וסירבה לציית לכללי המשמעת של בית הספר. בהיותה עקשנית ובלתי מתפשרת, ידעה ננסי תמיד לעמוד על שלה ולהשיג את מבוקשה. אהבתה האמיתית הייתה נתונה לספורט ויותר מאוחר היא נזכרה: "שיחקנו בכייסבול ובמחננים. אני תמיד אהבתי מאוד את המשחקים של הבנים והתגאתי בעובדה כי הייתי האצנית המהירה מכולם".⁹ בנוסף לכך התלהבה ננסי מרכיבה על סוסים. אחוזת מירדור, שהתפרסמה בזכות האורוות המצוינות שלה, הפכה בעיניה לגן עדן עלי אדמות, ושם למדה לאלף סוסים פראיים ולרכוב עליהם.

בגיל 17 הייתה ננסי כבר ידועה בזכות יופייה ושנינותה. בעיני צ'ילי היה חשוב מאוד להשיג שידוך טוב לבנותיו, והוא חלם להבטיח את עתידן כנשות החברה הגבוהה. כיוון שראה במוסדות החינוך היוקרתיים את כרטיס הכניסה לחוגים הנכונים, הוא החליט לשלוח את ננסי לניו יורק. כך קרה שהיא נרשמה לאקדמיה של מיס בראון לגברות צעירות כדי ללמוד שם את כללי הנימוסים וההליכות. אקדמיה זו עוצבה עבור עלמות חן עשירות מניו יורק שעולמן היה שונה מאוד מעולמה של ננסי מוירג'יניה. אווירת הנשפים שבה התחרו הנערות זו בזו בבגדיהן ובתכשיטיהן, לא הייתה לרוחה של ננסי. היא נכנסה לריכאון, והוריה נאלצו להחזירה למירדור. כך הסתיימה ההשכלה הרשמית של ננסי. האם ניתן לומר כי השכלתה הייתה לקויה בגלל אפליית נשים? ספק רב. אמנם זה נכון כי באותם זמנים נחסמה דרכן של נשים אל הלימודים האקדמיים המתקדמים,

אך אפילו אז הצליחו נשים רבות להתגבר על כל המכשולים ולקבל השכלה נאותה.¹ בהקשר זה חשוב מאוד לשים לב לעובדה, כי תאומה השמימי של ננסי זכה גם הוא לחינוך דומה מאוד לשלה, אך במקרה שלו אף אחד לא יחשוב לנמק זאת ב"אפליית נשים"!

ולדורף עזב את אמריקה כילד קטן. הוא למד ברומא שפות עם מורים פרטיים ובעיקר התאהב בשיעורי הצרפתית. לאחר מכן, כשמשפחתו עברה לבריטניה, הוא, על פי דבריו, הרגיש שכאילו הושלך אל תוך אווירת "המקלחת הקרה" של בית הספר היסודי האנגלי. במקרה הזה הכוונה היא לא רק לדימוי צבעוני או למטפורה, אלא לכך שתוכנית הלימודים בבית ספר זה כללה בעיקר מקלחות קרות, קריקט, כדורגל ולימודי דת. אחרי סיום בית הספר נשלח ולדורף לאיטון קולג' (בית ספר תיכון יוקרתי), ומשם המשיך לניו קולג' שבאוקספורד. האמת היא כי בעיני אביו להשכלת בנו לא הייתה שום משמעות מיוחדת. לגביו החשוב מכל היה לרשום את ולדורף למוסד יוקרתי ההולם את מעמדם של בני האצולה. כמו במקרה של ננסי, הייתה זו יותר שאלה של עצם החברות במועדון הנכון מאשר רכישת הידע.

כסטודנט המשיך ולדורף בפעילות ספורטיבית ענפה. באיטון הוא שימש קפטן בשיט סירות, ובאוקספורד ייצג את האוניברסיטה במשחקי פולו ובסייף. אמנם באופן רשמי התקבל ולדורף ללימודי היסטוריה מודרנית, אך עיסוקיו העיקריים באוקספורד הסתכמו בעיקר בציד, במרוצים וברכיבה על סוסים. באוקספורד הוא גם התוודע לתחביבו העתידי – הקמת אורוות לסוסי הרבעה גזעיים, ובזכותן התפרסם מאוחר יותר.

עיסוק אינטנסיבי בספורט השאיר לו זמן כה מועט ללימודים סדירים עד כי ב-1902 הישגיו האקדמיים של ולדורף אך בקושי עמדו בדרישות האוניברסיטה לתואר. אם לסכם את יחסם של ולדורף ושל ננסי להשכלה, ניתן לומר כי שניהם זכו לחינוך שהתאפיין בגישה אתלטית, ספורטיבית ואנטי-אינטלקטואלית. שניהם החלו את החיים הבוגרים מבלי שאיש מהם היה מוכן רגשית או אינטלקטואלית ליטול אחריות לחייו.

במקרה של ננסי, לא עבר זמן רב עד שתפנית חדה שינתה את חלומותיה ואת ציפיותיה. יום אחד, בהיותה בת ה-18, היא צפתה בתחרות פולו והבחינה במשחקו הטוב של אחד השחקנים. ננסי מיד נמשכה אל השחקן הנאה הזה ששמו היה רוברט שואו. הוא היה איש צעיר ונעים הליכות, בן למשפחה עשירה

¹ נזכיר אך נשים מעטות: גרטרוד שטיין (נולדה ב-1874) למדה בבית הספר לרפואה ג'והן הופקינס ובנוסף לכך למדה לימודי פסיכולוגיה עם הפילוסוף ויליאם ג'יימס. פיזיקאיות דגולות כמו מדאם קירי (נולדה ב-1867) וליזה מייטנר (נולדה ב-1878) הצליחו לדלג מעל למשוכה הבלתי נראית בין המינים.

ומכובדת מווירג'יניה. המשיכה הייתה הדדית, אף על פי שנסי טענה מאוחר יותר כי במעמקי נפשה מעולם לא בטחה ברגשותיה כלפי רוברט. כבר מן ההתחלה ניתן היה להבחין במספר תכונות מדאיגות ברוברט, אבל ננסי ייחסה אותן להשפעת חיי העושר האופייניים של אותה תקופה. והעיקר – היא סירבה להכיר בעובדה שהוא לא יציב מבחינה נפשית וסובל מאלכוהוליזם.

חתונתם התקיימה במירדור באוקטובר 1897. נישואי הבוסר האלה התגלו ככישלון מיידית: בלילה השני של ירח הדבש ברח ננסי מבעלה בפאניקה. הביורגרים מסכימים כי הסיבה הסבירה ביותר להתפכחותה מאשליית אהבתה הראשונה הייתה נעוצה בחוסר חינוך מיני. בעיני ננסי נתפסו חיי המין כטקס מקודש; רוברט חשב אחרת, תאוותיו הארציות והתעלסותו הברוטאלית הכו אותה בתדהמה.

נישואים אומללים אלה נמשכו עד 1901. בתקופה הזאת הייתה ננסי בורחת מדי פעם לבית הוריה, אולם בלית ברירה הייתה חוזרת לבעלה. רוברט, שבינתיים התמכר לשתיה, דרש ממנה למלא את חובותיה כאשתו. תוך זמן קצר היא הרתה לו בניגוד לרצונה וילדה את בנה הבכור, בובי.¹ לבסוף, התאפשרו הגירושים של ננסי כשרוברט נשא בחשאי אישה אחרת. כפי שניתן לראות, היה זה כאילו "התחזית" האסטרולוגית של לונדסטד התממשה במלואה: ננסי לא ידעה אהבה ארצית מהי, ונמשכה לאדם הלא-מתאים ביותר עבורה.

במהלך נישואיה הראשונים סבלה ננסי מאכזבות, מעוגמת נפש ומדיכאון. ב-1903 החליט צ'ילי בדאגה לבריאותה לשלוח אותה לטיול קצר באירופה. ההפלגה לשם היטיבה עם ננסי, אבל זמן קצר לאחר שובה לארה"ב מתה אמה בפתאומיות. ננסי חשה כאילו עולמה חרב עליה והאור בחייה כבה. היא חלתה ובמשך שנה תמימה לא הצליחה להתגבר על היגון ועל העצב. כל אותה תקופה היא העסיקה את עצמה בענייני ניהול משק הבית של אביה, בעודה מתפקדת בצורה מכאנית ואפאטית. במהרה הבין צ'ילי כי היא זקוקה לשינוי האווירה ולכן באפריל 1905 הציע לה לבלות את עונת הציד באנגליה. לאט ובהדרגה שבה ננסי לעצמה ושמחת החיים חזרה אליה. באנגליה היא הכירה כמה מחזרים רציניים, והחיים שוב נראו מביטיחים יותר. עם זאת, הפעם לא מיהרה הגרושה הצעירה ולמודת הניסיון המר לקבל אף אחת מהצעות הנישואים, אלא לקחה פסק זמן וחזרה למירדור. בדצמבר 1905 עזבה ננסי את אמריקה פעם נוספת כדי להעביר עוד עונת ציד באנגליה. הזמן היה בשל לכך שהיא תפגוש את התאום השמימי שלה.

¹ גורלו של בובי היה טרגי. הוא הואשם בהומוסקסואליות, נאסר ולאחר מכן שם קץ לחייו.

עזבנו את ולדורף ב-1902, כשסיים את אוקספורד. אמנם הייתה לו תחושה מעורפלת כי בעתיד הרחוק הוא יהיה חבר פרלמנט, אך בינתיים הוא תכנן לנהל חיים של ג'נטלמן טיפוסי. למרבה הצער, חייו האידיליים לא נמשכו זמן רב. עוד בימי בית הספר התעורר אצלו חשד לחולשה בלב; מחלתו החמירה במהירות וכבר ב-1905 נאלץ ולדורף לוותר על כל הפעילות הגופנית שעסק בה, כולל ציד ופולו. הוא סבל מתעוקת לב (אנגינה פקטוריס), ובנוסף לכך מצאו אצלו הרופאים תסמינים של שחפת. מסתבר כי מצבו הגופני החמור של ולדורף באותם שנים לא נגרם מחולשת לבו בלבד, אלא תרמה לכך גם אהבה נכזבת שהשאירה אותו שבור לב תרתי משמע.

בחירת לבו הראשונה של ולדורף הייתה נסיכת הכתר, מרי מרומניה, נכדתה של המלכה ויקטוריה. אלא שהיא הייתה נשואה ליורש העצר של רומניה, הנסיך פרדיננד. ולדורף ביקר תכופות בבוקרשט עם אביו שהיה ביחסי ידידות עם המלך והמלכה של רומניה. שם הוא פגש את הנסיכה הבודדה שאולצה להינשא בגיל 18 אף על פי שבעלה העתידי היה מאוהב באישה אחרת. מרי, שהייתה מבוגרת מוולדורף בארבע שנים, נמשכה אליו. אולם ככל שחלפו השנים, הבינו השניים כי שום דבר רציני מלבד לבבות שבורים לא יוכל להתפתח מקשר אסור זה.

ב-1905 לא יכול היה ולדורף להינשא לאשת חלומותיו. בנוסף, נבצר ממנו להתמיד באורח חייו הרגיל. וכאילו שלא די בכך, חייו עצמם היו נתונים בסכנה. כדי להתאושש ממכות גורל אלה, הוא יצא לטיול קצר בארה"ב. אולי הייתה זו יד המקרה, ואולי היה זה בהשפעת הקשר המיוחד בין התאומים השמימיים, אך כך או אחרת, יד הגורל הביאה גם את תאומתו השמימית, ננסי, לסיפון האוניה שהחזירה את ולדורף מניו יורק לבריטניה. הפגישה הייתה גורלית. עבור שניהם הייתה זו אהבה ממבט ראשון. האהבה פרחת במהירות מסחררת, והם התחתנו ב-3 במאי 1906.

בפעם הראשונה מזה שנים רבות היו שני התאומים השמימיים מאושרים ממש. לפני שנפגשו היו שניהם אנשים מלאי אכזבות, חולים וללא תוכניות לעתיד; אך כאשר איחדו את חייהם הם כאילו השלימו איש את רעהו והפכו לישות מושלמת אחת. ננסי הייתה מודעת ל"איחוד" שהתרחש ביניהם והיא "יכלה לראות שתכונותיהם האישיות משלימות זה את זה במובנים רבים".¹⁰ מאוחר יותר, כאשר ניסה סייקס לנתח את אופיו המיוחד של האיחוד המסתורי שלהם, הוא הביע דעה כי הקשר בין האסטורים היה מן הסוג הנדיר ביותר: שני בני הזוג היו זקוקים זה לזה במידה שווה, וביחד שניהם הגיעו לאיזון פסיכולוגי מושלם. לפי סייקס, "ללא בן זוג בעל חשיבה ממושמעת היטב, צלולה ומכוונת

מטרה" ננסי הרגשנית "הייתה עלולה לבזבז את כישרונותיה". באותה מידה, ייתכן גם כי ולדורף ללא ננסי "היה עלול להפוך לאדם נוקשה ולא סימפטי".¹¹ מה שכל אחד מהם בנפרד לא מסוגל היה לעשות בעצמו, הוא (או היא) נהנה לחוות באמצעות בת או בן הזוג.

לתחושה מסתורית זו של התלות ההדדית ביניהם נתלוותה גם התאמה מינית. אחת הנקודות החשובות ביותר בנישואיהם של האסטורים טמונה בכך כי וולדורף היה "האדם היחיד שננסי לא פחדה לקיים עמו יחסי מין".¹² המשרתת הנאמנה שלהם, רוז הריסון, כתבה כי ננסי מצאה בוולדורף הבנה מלאה להתייחסותה כלפי המיניות. היא נזכרה כי שני התאומים השמימיים סלדו במידה שווה מהאמירות – ולו השנונות או התמימות ביותר – שנאמרו בפומבי בנוגע למין. בעיני הסובבים אותם הם היו זוג מוזר. נאמנותם המוחלטת זה לזה והפוריטניות שלהם היו תמוהות בעיני האצולה האדוארדיאנית שנודעה במתירנותה וביחסה הליברלי כלפי פרשיות אהבהבים.

גם אם נזכור את התיאור של לונדסטד אודות הקשיים המיניים האפשריים המיוחסים להיבט מאתגר בין הירח לנפטון, חשוב להבין כי באסטורולוגיה הפסיכולוגית אין פטליות. כל נבואה שחורה עשויה להפוך לברכה אם וכאשר האדם מתמודד עמה בצורה בונה. הצד החיובי של היבט זה בין הירח לנפטון הוא האפשרות לפתח "יכולת ריפוי".¹³ אהבתם הראשונה והנכזבת גרמה להידרדרות במצב בריאותם של ולדורף ושל ננסי, ואילו עתה, בתקופת נישואיהם, דומה כי המשיכה המינית עוררה את יכולות הריפוי אצל שניהם: ראשית, היכולת לרפא את פצעיהם מן העבר ושנית, היכולת לתרום לריפוי החברה כולה.

לאחר הנישואים לא הייתה ננסי מוכנה להסתפק בתפקיד רעייתו של נכה עשיר. בתקופה המכרעת הזאת של פעולתם המשותפת היא הפיחה רוח קרב בוולדורף וחיזקה את אמונתו ביכולת לגבור על כל מגבלותיו. אמנם מזווית הראייה ה"הגיונית" של ולדורף, נראו תוכניותיה של ננסי להצטרף לשירות הציבורי בלתי סבירות, אבל במעמקי נפשו הוא ידע כי תוכניותיה אלו היו גם שלו באותה מידה כשם שהיו שלה. לבסוף, הוא התגבר על פחדיו והאסטורים החלו לתכנן יחד את צעדיהם בדרך לבית הנבחרים הבריטי.

באותה תקופה התגורר הזוג הצעיר בקליבדן. הייתה זו אחת האחוזות הגדולות ביותר בבריטניה, ובה פארק ענק ומטופח הזרוע בפרחים מרהיבים, וגם ארמון מרשים שהיה פעם משכנו של הדוכס מבקינגהאם. האסטורים קיבלו את קליבדן כמתנת חתונה מאביו של ולדורף שרכש בזמנו את המקום עבור עצמו. מאז ומתמיד הייתה אחוזת קליבדן, השוכנת במקום מבודד על צוק גבוה מעל

נהר, מעין ממלכה עצמאית שנוהלה בידי צוותי משרתים וגננים מנוסים. בימים שאסטור האב היה בעליה, הוא חיפש בה מקום מפלט שקט שיוכל להתנזר בו מן העולם. ולדורף וננסי, לעומתו, היו נחושים בדעתם להפוך את קליבדן למרכז פוליטי וחברתי, שבו ייפגשו האנשים המעניינים והחשובים ביותר במדינה. ננסי נטלה את המשימה לנהל את האירוח בסופי השבוע, ובמהרה הפכה קליבדן למקום מפגש פופולארי של פוליטיקאים בעלי השפעה, של עיתונאים מצליחים ושל אנשי רוח, כגון ג'יימס ארתור בלפור וג'י.ב. שואו. ולדורף בתורו ניצל את ניסיונו הקודם מימי אוקספורד כדי להקים חווה לגידול סוסי מרוץ, והיא הפכה מאוחר יותר לאחת האורוות הטובות ביותר באנגליה.

ב-1908 לאסטורים היה כבר מוניטין של מארחים מצליחים. באותה השנה נולד בנם הראשון, ויליאם ולדורף. בנוסף לכך, הם קיבלו את הזדמנות הראשונה להיכנס לחיים הפוליטיים כאשר "האגודה השמרנית של פלימות" אימצה את ולדורף כמועמד שלה לפרלמנט. האסטורים בתורם "אימצו" את פלימות והפכו אותה לעיר מגוריהם אחרי שקנו שם בית ב-1909.

בפלימות סוף-סוף חשו ולדורף וננסי את תחושת השליחות שכל כך חסרה להם עד כה. ולדורף הוכיח את עצמו כמועמד מצוין לשירות הציבורי. ננסי הטילה על עצמה לנהל את מערכת הבחירות שלו ועבדה בהתלהבות ובנחישות. מדי יום הייתה עוברת מדלת לדלת, מציגה את עצמה ואומרת: "אני מרת אסטור. בעלי מועמד לפרלמנט. האם תצביע עבורו?"¹⁴ מאוחר יותר נזכרה ננסי כי הספיקה לבקר בכ-30,000 בתי אב. אף על פי שהתמזל מזלו של ולדורף ובזכות קסמה האישי של תאומתו השמימית אנשים רבים ראו בו מועמד ראוי, הוא לא עמד במעמסה של מערכת הבחירות הראשונה בחייו. ולדורף לקה בהתקף שחפת, ורופאיו שלחו אותו לבית המרפא באוויר הצח של סקוטלנד. ננסי התלוותה אליו, ושניהם ישנו לילות רבים על המרפסת בקור מקפיא. בשוכם לפלימות ביום הבחירות הם נוכחו לדעת כי למרות כל מאמציהם, בינואר 1910 הם לא זכו בניצחון.

מדוע לא היססה ננסי להישאר לצד בעלה החולה, בזמן שלזוג כבר היו שני תינוקות (פיליס נולדה ב-1909)? האם היה זה מובן מאליו שעל האם הצעירה לעזוב את ילדיה הקטנים ולהצטרף לבעלה? ננסי לא חששה כלל להידבק בשחפת; יתרה מזאת, בעלה ועבודתם המשותפת קיבלו עדיפות ברורה על פני ילדיה. יד ביד התגברו שניהם על מחלתו, ובדצמבר 1910 נבחר ולדורף לבסוף כחבר פרלמנט.

ולדורף לא אכזב את ננסי, ותוך זמן קצר למד לנסח ולבטא את דעותיו הפוליטיות העצמאיות. אולם לא הכול היה מושלם בחיי האסטורים – עכשיו

הגיע תורה של ננסי להישבר ולחלות. רופאיה הבחינו בדלקת מוגלתית במערכת העיכול שלה. היא עברה ניתוח, אך ללא הצלחה. אף על פי שהרופאים קבעו מועד לניתוח חוזר, חשה ננסי שהרפואה הקונבנציונאלית איננה מסוגלת לרפא אותה. לאחר תקופה ארוכה של כאבים ושל סבל היא מצאה מזור בריפוי רוחני. ב-1914 המירה ננסי את דתה והצטרפה לכנסיית "מדע הנצרות" (Christian Science) אשר נוסדה בארה"ב ב-1870 בידי המרפאה הרוחנית, מרי בייקר אדי. ננסי התרשמה מאוד מגישתה הטבעית של מרי בייקר ומאמונתה כי כל המחלות ניתנות לריפוי ללא שימוש בתרופות, אלא רק בעזרת אורח חיים "נוצרי מדעי". בתחילה יישמה ננסי את עקרונות מדע הנצרות בחייה האישיים ומאוחר יותר אף החלה להטיף עבור הכנסייה בלהט מיסיונרי.

בהשפעת אמונתה החדשה שקלה ננסי לבטל את הניתוח החוזר שתוכנן לה. באותה תקופה ולדורף עדיין לא השתכנע לגמרי בצדקת דרכה, ובסופו של דבר היא נאלצה להיכנע לרצונו ולהסכים לטיפול רפואי. הפעם הניתוח הצליח, וננסי ייחסה את החלמתה למדע הנצרות. זו הייתה ההתערבות הרפואית האחרונה בחיי האסטורים. לאחר מכן שכנעה ננסי את ולדורף להצטרף לדתה החדשה, ושניהם החליטו שלהבא הם ירפאו את עצמם אך ורק בכוח רצונם הרוחני. משקיבלו על עצמם את עקרונות מדע הנצרות הם דבקו בהם עד לסוף חייהם.

בימי מלחמת העולם הראשונה העמידו האסטורים את קליבן לרשות הצבא הקנדי כבית חולים, ואילו הם עצמם ריכזו את פעילויותיהם בפלימות. ולדורף גייס כספים לקנטינות של ימק"א, בעוד שננסי עבדה כמתנדבת בבתי חולים. בנוסף לכך, בתקופה קשה זו ילדה ננסי את בנם, מיכאל אסטור, ואילו וולדורף הרחיב את מעורבותו בעיתונות הבריטית. אביו העביר אליו את הבעלות על העיתון "Observer" בנוסף ל-"Pall Mall Gazette" שרכש כבר לפני זמן רב.

מלחמת העולם הראשונה חשפה כי ולדורף וננסי חלקו לא רק את אותה ה"קללה" של בריאות רופפת, אלא שעקב אי כשירותו הצבאית של ולדורף, הם חלקו גם את ה"ברכה" של הימצאותו הרחק מאימת הקרבות. אמנם ניתן לומר כי ננסי לא נטלה חלק פעיל בלחימה בגלל היותה אישה, מה שיכול להישמע כהסבר הגיוני. אך התאום השמימי שלה, שהיה גבר, לא גויס גם הוא. משתמע מכך כי אפילו להבדלי המין בין שני התאומים השמימיים לא היה תפקיד משמעותי מבחינת השתתפותם במלחמת העולם הראשונה.

בתום המלחמה, התרחשו שני אירועים שגרמו לתפנית דרמטית בחיי האסטורים. אחד מהם היה החוק החדש שהועבר ב-1918 ואפשר לנשים להיבחר לפרלמנט. האירוע השני היה מות אביו של ולדורף, ויליאם, ב-1919.

לפי החוקים הקיימים, הוא הוריש את תואר הוויקונט שלו ואת מושבו בבית הלורדים לבנו. ולדורף ניסה להתחמק מן המחויבות לרשת את התואר, אך הדבר לא התאפשר, והתברר כי עליו להתפטר מחברותו בפרלמנט (הבית התחתון) ולעבור לבית הלורדים (הבית העליון). מיד עם פרישתו של ולדורף נפוצו שמועות כי ננסי שוקלת את האפשרות להיכנס לנעליו של בעלה ולהיבחר לפרלמנט.

ואכן, באוקטובר 1919 התבקשה ננסי על ידי הארגון הקונסרבטיבי של פלימות להגיש את מועמדותה והיא נבחרה ברוב מוחץ. ננסי שירתה בבית הנבחרים ברצף במשך 25 שנה. כדי להצליח בכך, וכדי לשרוד את השנים הראשונות בפרלמנט, הייתה ננסי חייבת לגייס את כל אומץ לבה ואת כל כוחות הנפש שלה. מיד לאחר הבחירות היא למדה על בשרה עד כמה עוין היה יכול להיות בית הנבחרים. יש האומרים כי די היה בעצם נוכחותה בו כדי לגרום לשבץ מוחי אצל חברי פרלמנט שמרנים רבים. ננסי חשה כי הגברים מנסים לשבור את רוחה בתקווה שאם היא תיכשל, לא ינסו נשים אחרות לרוץ לפרלמנט. קרוב לוודאי כי אף אחת אחרת לא הייתה מסוגלת להתמודד עם מטחי העלבונות הקטנוניים הרבים שספגה ננסי. כדי להצליח בשליחותה, היא התייחסה אל עבודתה הפרלמנטאריה בשקדנות ובחריצות. בנוסף לכך, שנותיה הראשונות בבית הנבחרים התאפיינו בשיתוף פעולה הדוק מאוד בינה לבין בעלה.

סיפור ביקורם של האסטורים בארה"ב ב-1922 ממחיש כיצד הפכו חיי השניים להיות שזורים זה בזה. הביוגרפים כתבו כי במהלך אותו ביקור נראה היה כאילו ולדורף כותב את התסריטים ומשמש מנהל במה, בשעה שננסי הייתה השחקנית הראשית באור הזרקורים של הזירה הפוליטית. עיתויו של הביקור היה בעייתי מאוד כיוון שהאסטורים הגיעו מיד לאחר ביקורה הכושל של מרגוט אסקית (אשתו של ראש הממשלה הקודם). לידי אסקית לא הבינה את העקרונות שעליהם התבססה החברה האמריקנית, ובורותה גרמה לקרע ביחסים בין שתי המדינות. ביקורם של האסטורים נועד להיות כעין תרופה שכנגד, כדי לתקן את הרושם הרע שהותיר אחריה ביקורה השערורייתי של מרגוט. כמו תמיד ולדורף הוא שעזר לננסי בכתיבת נאוניה. הוא התוודה ביומנו: "אני מרגיש כמו האמרגן והמזכיר והמנהל והמעודד והיועץ של פרימדונה, שר בקבינט וקרקס, הכול בכפיפה אחת".¹⁵

בוורגיניה זכתה ננסי לקבלת פנים חמה ונלהבת במיוחד. אנשים בכו מרוב אושר והריעו לה, תלמידי בתי הספר השליכו לעברה פרחים. בדנוויל הוענקו לשני האסטורים מפתחות הזהב של העיר. לאחר הטקס, נסעו שניהם,

מלווים בתזמורות ובמקהלות לבית שננסי נולדה בו. סיור זה הפך לגולת הכותרת בקריירה שלה – שיבה מרשימה הביתה שתוזמנה ובווימה בעזרתו של תאומה השמימי.

ב-1923, לאחר חזרתם הביתה לאנגליה, הגשימה ננסי את חלומה של כל חבר פרלמנט בריטי כאשר הצליחה להעביר חוק פרטי משלה. היה זה החוק שאסר על מכירת אלכוהול לצעירים מתחת לגיל 18. ננסי יזמה את הצעת החוק בעצמה, אך האדריכל האמיתי שלו היה ולדורף. בתחילה רצתה ננסי לאסור מכירת משקאות אלכוהוליים כליל. חשוב להבין כי בבריטניה דאז הצעה שכזו הייתה מעוררה התנגדות כה חזקה שהייתה עלולה לעלות לננסי במושבה. למרות זאת, ננסי הייתה נחושה לקום ולעשות מעשה כנגד "שד המשקאות", כלומר נגד ההתמכרות לאלכוהול. ולדורף היה מסויג יותר ממנה. שני התאומים השמימיים התנזרו משתיית אלכוהול לחלוטין, אך למרות תמיכתו העקרונית ביוזמתה של ננסי, חשש ולדורף מפגיעה בקריירה הפוליטית שלה. הוא שכנע אותה לאמץ גישה מציאותית, כך שהחוק המוצע ימנע מכירת אלכוהול לצעירים בלבד.

הסתבר כי גם לחקיקה כה פושרת קמה התנגדות חריפה בבית הנבחרים. רק הודות לייעוץ הצמוד והמקצועי של ולדורף הצליחה ננסי לענות לכל מתנגדיה, והצעת החוק אכן אושרה בבית התחתון. בהמשך קיבל ולדורף על עצמו את האחריות להעביר את החוק בבית הלורדים. וכך בזכות מאמציהם המשותפים של שני התאומים השמימיים התקבל החוק המהפכני הזה בפרלמנט. במהלך שנות העשרים והשלושים המשיכו האסטורים לעסוק בפעילותם הפוליטית המשותפת ובמפעלי הצדקה שלהם. אולם כפי שבתחילת דרכם הצליחו ולדורף וננסי לבנות את הקריירה שלהם באמצעות מאמציהם המאוחדים, כך הייתה זו שגיאתם המשותפת שהרסה את תדמיתם בשלהי שנות השלושים. השערורייה פרצה כאשר העיתון "The Week" הזכיר את קליבדן כמרכז למזימות פרו-נאציות. המדינאים שנהגו להתכנס שם – האסטורים, לורד לותיאן, צ'מברליין ודוסון – זכו לכינוי "חוג קליבדן" והואשמו בכוונתם לפייס את היטלר ולקדם שלום עם גרמניה הנאצית בכל מחיר. חברי החוג האמינו כי ניתן למנוע את המלחמה הבאה באמצעות מתן פיצויים לגרמניה עבור המצוקה שאליה נקלעה עקב המגבלות החמורות שהוטלו עליה בהסכמי ורסאי.

האסטורים מעולם לא היו פרו-נאציים, בפרט ננסי שאפילו נכנסה מאוחר יותר לרשימה השחורה של היטלר. אך הצהרתו של הרולד ניקולסון כי "ננסי נלחמת באומץ לב למען היטלר ומוסוליני"¹⁶ חוזקה ב-1939 במאמרו של אפטון סינקלייר "יש בוגדים בקרבנו". האסטורים שלחו מכתבי הכחשה נזעמים

לעיתוננים וניסו להצדיק את גישתם הפייסנית. מאמציהם המשותפים הרגיעו במידת מה את גל השמועות סביב "חוג קליבדן", אך הנזק שנגרם לקריירות הפוליטיות שלהם היה בלתי הפיך. עם זאת, אף על פי שבקנה מידה לאומי הפכו שנות השלושים המאוחרות לשנותיהם הכושלות, הם עדיין המשיכו ליהנות מפופולאריות רבה בפלימות.

עוד מימי מלחמת העולם הראשונה זכו שני האסטורים בעמדת מנהיגות בעירם. בפלימות הציגו בני הזוג את עצמם כצמד ולא כשני אנשים נפרדים: שניהם ביחד סימלו תחושת מחויבות ונאמנות עמוקה ונאורה של משרתי הציבור. בזמנים הקשים של פרוץ מלחמת העולם השנייה היה ברור כי הם ייבחרו יחד כראש העיר וכגברת ראש העיר. השניים תיפקדו ביעילות רבה בכל אותם הימים כאשר עירם הופגזה קשות מן האוויר. שניהם ידעו כיצד להעלות את מורל הציבור וכיצד לגייס אנשים למשימות מסוכנות תחת אש.

ב-1941 אלפי אזרחים נהרגו ונפגעו בהפגזות האוויריות על פלימות. האסטורים שהו בעיר במהלך כל תקופת האימים הזאת. הם לא עזבו את ביתם שעל נהר הו אפילו לאחר שספג פגיעה ישירה מפגז רב-עוצמה בעת שבני הזוג שהו בתוכו. התאומים השמימיים דבקו בהחלטתם להישאר עם תושבי עירם לטוב ולרע. יכולתו של ולדורף לארגן מגביות צדקה הובילה אותו לרעיון להקים את "קרן ראש העיר" (Lord Mayor's Fund) שהתבססה על אמנה חוזית שיתופית של עזרה הדדית. הצלחת קרן זו סייעה להקל את סבלם של הפליטים ולשקם את ההריסות. ננסי בתורה עודדה את נדיבות לבם של האמריקנים. סיוע כלכלי מארה"ב זרם דרך ידיה של גברת ראש העיר. יוזמתה אפשרה לעיר לספק קנטינות ניידות רבות. הודות לשיתוף הפעולה ביניהם הפופולאריות של האסטורים הייתה כה גדולה עד שהיה "קשה למצוא ראש עיר אחר בבריטניה במאה העשרים שרשימת השירותים שהעניק לציבור שלו יכלה להשתוות לשלהם".¹⁷

העומס בעבודה הלך וגבר, אך השותפות בין בני הזוג עזרה להם להתמודד עם כל הקשיים בהצלחה. יחד הם התגברו על הפחד ועל החששות מאובדן בניהם אשר לחמו בחזית. עם זאת, ברגעי לחץ נפשי, כשמשאביהם הרגשיים הלכו ואזלו, הם ביקשו להיעזר איש ברעהו לעתים קרובות מדי. לרוע המזל, ככל שגדלה התלות ההדדית שלהם זה בזה, כך גברה גם פגיעותם. לדוגמה, תיארה רוז הריסון אירוע שהתחיל כוויכוח פעוט וילדותי בין בני הזוג. ננסי הייתה מכורה לממתקים. בימי המלחמה אספקת המצרכים הייתה מוקצבת, וננסי הועמדה לפני פיתוי גדול כשחבילה גדולה ובה ממתקי שוקולד הגיעה מאמריקה. הרעיון המקורי היה כי השוקולדים יחולקו לאנשי פלימות, אך

באמצע ארוחת צהריים דרשה ננסי פתאום לטעום מן השוקולדים. אולם ולדורף לא הסכים. ננסי רתחה מזעם. כבת מזל שור, היא הייתה רכושנית והיה חשוב לה לאצור את רכושה. מבחינתה, הן השוקולדים והן האהבה של ולדורף היו חלק מרכושה הפרטי. משום כך, אי הסכמתו של ולדורף לתת לה את השוקולדים סימלה בעיניה את אי נכונותו להעניק לה את אהבתו. האומנם דרישתה הייתה כה מוגזמת? אולם מבחינתו של ולדורף, שהיה בן מזל שור בדיוק כמוה, היה חשוב מאוד לשמור על רכושו הרוחני, דהיינו, על עקרונותיו. ולדורף ראה בעקרונותיו ובערכיו נכסים. הוא סירב מפני שהיה לו ברור כי ננסי לא רק רוצה לטעום את השוקולדים, אלא גם לגזול ממנו את עקרונותיו. בתגובה מיידית הודיעה ננסי בהתרסה על שינוי בתוכניותיה וסירבה להתלוות אליו לנסיעת עבודה לכפר ליטל רוק שבקורנוואל. ולדורף התרגז מאוד ויצא בזעם לחדר העבודה שלו. הוא חש ברע ועבר אירוע לב קל.¹⁸

היחסים בין ולדורף לננסי השתקמו תוך זמן קצר, אך מקרה השוקולדים סימן אות אזהרה ראשון שהדגים להם עד כמה המניפולציות שלהם יכולות להיות הרסניות. שניהם ראו את הכתובת על הקיר, אך אף אחד מהם לא הבין עדיין את חומרת המצב. האסטורים לא היו מודעים לשורות שירו של המשורר היהודי, רבינדראנאת טאגור (שנולד אף הוא במזל שור), אשר שימשו את היק כמילות אזהרה לכל ילידי מזל שור:

מדוע נבל הפרח?

הצמדתיו אל לבי ברוב רגש ומחצתיו.

מדוע כתתה המנורה?

הגנתי עליה בגלימתי ולא היה לה עוד אוויר.¹⁹

כשהזקנה התדפקה על דלתותיהם, הפכה תלותם ההדדית של האסטורים תובענית וכובלת יותר ויותר. פחדים מאובדן בצירוף של רכושנות יתר, הובילו לעוד ועוד מניפולציות שהפעילו בני הזוג זה על זה, במקום שיתוף פעולה מתוך רצונם החופשי. לאחר חמש שנות כהונתם בפלימות, מצא ולדורף את עצמו תחת לחץ כבד לוותר על התמודדות נוספת לתפקיד ראש העיר. המלחמה כמעט הסתיימה וולדורף שם לב לכך שהוא וננסי הגיעו לגיל 65, וכי מרבית האנשים סביבם רואים בגיל זה את המועד הראוי לפרישתם. כשוולדורף ניאות באי רצון לפרוש לגמלאות, הוא קיווה כי ננסי תפרוש יחד עמו וכי שניהם ייהנו סוף-סוף מן החיים השלווים. אולם לננסי היו תוכניות ושאיפות אחרות והיא רצתה להיבחר שוב לפרלמנט. ולדורף עמד על שלו והודיע כי הפעם לא יסייע לה יותר במערכת הבחירות.

המכה שהונחתה על ננסי הייתה אולי הקשה בחייה: "הייתה זו מהלומה גדולה אולי כמו מות הוריה או ידידיה הקרובים ביותר".²⁰ היא ידעה כי לא היה טעם לנסות את מזלה ללא תמיכתו של בעלה, היות שבלעדיו אין לה שום סיכוי לזכות בבחירות. ב־1 בדצמבר 1944 הודיעו האסטורים לעיתונות כי מצב בריאותו של ולדורף לא מאפשר לו להשתתף במערכת הבחירות המתישה, וכי ננסי, מתוך התחשבות בו והזדהות איתו, לא תשוב להתמודד עוד על מושבה בבית הנבחרים.

לא ניתן לדעת מה היה קורה אילו היה ולדורף מחליט לתת לננסי סיכוי להשתתף במערכת הבחירות הזאת. הביוגרפים מאמינים כי לא היה לה שום סיכוי לזכות במושב, אך הם מתעלמים מכך שהיא תמיד האמינה בנסיים. מאחר שננסי לא קיבלה על עצמה את המגבלות שחלו על נשים, כך גם לא קיבלה על עצמה את מגבלות הזקנה. מצד שני, אולי ננסי בעצמה כבר לא האמינה בהצלחתה, ובאופן בלתי מודע תמרנה את ולדורף שיגיד לה זאת בקול רם. במקרה כזה, היה לה קל יותר להפנות את זעמה ואת תסכולה כלפי תאומה השמימי מאשר כלפי עצמה וכלפי גורלה.

ברגע שהתנגשות הרצונות החליפה את מקומו של שיתוף הפעולה בין התאומים השמימיים, החלה ההידרדרות המהירה אצל שניהם. ב־זמנית חל פיחות במעמד הפוליטי ובחיי המשפחה שלהם. ננסי איבדה את אהדת הציבור והפכה לבדיחת היום. מילותיה האופייניות ביותר הפכו להיות: "אוי ואבוי, אוי ואבוי, מעולם לא תיארתי לעצמי כי אתגעגע כל כך לדבר-מה כפי שאני מתגעגעת לבית הנבחרים!"²¹ ולדורף הפך ביקורתי כלפיה, והיא איבדה את סבלנותה כלפיו. למעשה, מצבו היה עגום לא פחות משלה: הוא הסתכסך עם ידידו הנאמן גרווין, אשר במשך שנים רבות שימש עורך העיתון "Observer". בסופו של דבר נאלץ גרווין להתפטר מתפקידו בעקבות ויכוח שפרץ בין השניים בעניין שולי. ממש כפי ששני תאומים שמימיים אלה היו מסוגלים לחזק זה את זה ולתמוך זה בפעילויות האחר בעבודתם המשותפת, כך שיתקו איש את רעהו כשפעלו בהיעדר הסכמה. מאבקי האגו שלהם והיפרדותם ההדרגתית העיבו על שותפות זו במשך שנות חייהם האחרונות.

בינתיים נבחרו שלושת בניהם (מיכאל, ויליאם וג'ון) לחברי פרלמנט. רבים במקומה של ננסי היו מתגאים בהצלחת ילדיהם, אך רכושנות היתר שלה לא אפשרה לה ליהנות מהישגיהם. ננסי התקשתה לראות כיצד בניה השיגו את הצלחתם בזכות עצמם; בחירתם החופשית ודרכם הייחודית התפרשו על ידה כמרד נגדה.²² בגלל רכושנותה זו לא נמצא מקום בלבה לשמחה – רק האומללות שכנה שם.

ועתה כמה מילים על גישותיהם של האסטורים להורות, הרי הם הביאו לעולם חמישה ילדים – ויליאם ולדורף ב-1907, פיליס ב-1909, פרנסיס דויד לנגהורן ב-1912, מיכאל ב-1916 וג'ון ג'ייקוב ב-1918. מפתיע לגלות, כי בכיוגרפיות וברשימות של ננסי אין זכר להריונותיה, כאילו שאף פעם לא התנסתה בסבל של חבלי לידה או שלא ידעה את שמחת ההנקה הראשונה. במילים יבשות דווח כי בבית האסטורים אימצו את שיטות חינוך הילדים שהיו נהוגות בקרב בני המעמד הגבוה, דהיינו, הטיפול בילדיהם הופקד בידי אומנות.

ולדורף וננסי אהבו את ילדיהם, ושניהם היו נחושים בדעתם שלא להידמות בהתנהגותם לאבותיהם. אבל הם לא הכירו שום דרך אחרת, ולכן התנדנדו בין הזנחת הילדים (וכך לתפיסתם ביטאו את ההפך הגמור משתלטנותם ההרסנית של אבותיהם) ובין רכושנות יתר ביחס אליהם. כך לדוגמה, אמנם ננסי הייתה בדרנית טובה ואהבה להצחיק את ילדיה, אך הילדים ראו אותה רק לעתים רחוקות, ומצב זה החרף עוד יותר לאחר שהפכה לחברת פרלמנט. הילדים התייחסו לאביהם בהערצה, אבל בה-בעת בריחוק הגובל בניכור. אופיו המופנם והמאופק גרם לו להרגיש נבוך ומגושם בחברת ילדים קטנים, ואילו ילדיו חששו להפריע לו בעיסוקיו הרבים. ולדורף הגן בתוקף על מעמדו כראש המשפחה, ועל פי דברי בנו, מיכאל, התעקשותו להכתיב להם את התנהגותם הפריעה לכל ילדיו.²³ ננסי בתורה מעולם לא עמדה לצד ילדיה כשהם נזקקו לה, ועד סוף ימיה נדמה היה כי נהנתה למתוח עליהם ביקורת בפומבי. ג'יי. גריג (J. Grig) כתב:

“היא הייתה גם רכושנית מאוד – ביחס לילדיה, לקרובי משפחתה ולידידיה. ננסי אף פעם לא הייתה מוכנה לשחרר את האנשים שהיו קשורים אליה. הם היו שלה, וזכות הבעלות שלה הייתה צריכה להישמר.”²⁴

ולדורף וננסי לא היו מודעים לכך כי לפי היקי “אימהות בנות מזל שור הן הרכושניות מכל המזלות... הן ייתקלו בקשיים להתיר לילדיהן ללכת, אפילו כמבוגרים.”²⁵ אך בסיפור הזה לא הייתה רק האם קנאית לרכושה אלא גם האב, שהיה בן מזל שור כמוה, ולא יכול היה להרשות למשפחתו לקרוא תיגר על שליטתו בתא המשפחתי.

העולם הגשמי לא מנע מאומה מהאסטורים. היו להם נכסים ומשרתים רבים, ילדים וכוח שניתן להם ביד רחבה. אך עם הגיעם לגיל הזקנה לא נשאר בלבם אלא כאב וצער. במשך כל חייהם הם חיפשו אושר, משמעות ותמיכה בעולם החיצוני – בממון, בשלטון ואפילו באהבתם של בני זוגם – ולא הבינו כי כל הדברים והמושגים האלה הם מתכלים ובני-חלוף. העולם מסביבם הלך והשתנה, ולכן ברגע שהדברים החיצוניים הכזיבו אותם היה נדמה להם כי הקרקע נשמטת מתחת לרגליהם וכי אבד להם הבסיס לקיומם. כוח וממון במקום

חופש רוחני פנימי הובילו רק לקיפאון. כל מה שנותר להם עתה היה לבם המרוקן.

בגיל 71 הידרדרה בריאותו של ולדורף במהירות: הוא עבר אירוע מוחי והתקף לב נוסף ורותק לכסא גלגלים. באופן פרדוקסאלי, ככל שגופו נעשה נוקשה יותר, כך התנדפה חומרת אופיו. מחשבותיו נדדו בחזרה לאהבות ולתחביבים שהיו לו בחייו: סוסים, יערנות וניהול האחזה. ככל שקרבה שעת מותו נעשתה תודעתו שלוה יותר. בגיל 73 היה ולדורף מוכן סוף-סוף להוריד מעצמו את נטל "הנהגת המשפחה". על פי דברי בנו מיכאל, הוא כבר לא חש מחויבות לפעול כראש המשפחה, ו"בהלך רוח זה גילה אהדה לאלה מילדיו שבחרו לקרוא תיגר על חלק מהוראותיו ומפקודותיו".²⁶

ולדורף כזה, שלא ניסה להפעיל עליה מניפולציות, הזכיר לננסי את שנותיהם הנפלאות ביחד והמס את לבה מחדש. אך זה קרה מאוחר מדי. ב-30 בספטמבר 1952, הלך ולדורף לעולמו. רק מחשבה אחת הטרידה את שלוותו: כיצד תוכל ננסי להתמודד לבדה עם החיים? מילותיו האחרונות לבנו ביל היו: "תדאג לאימא". הוא חזר על כך מספר פעמים.²⁷

ללא ולדורף הפכה ננסי לצל של עצמה הקודמת, כשהיא טווה את עשור האחרון של חייה ב"קורי אומללות". באפריל 1964 לקתה ננסי בשבץ וב-2 במאי היא נפטרה. המילה האחרונה שלה הייתה: "ולדורף".²⁸ ב-3 במאי יכלו ננסי וולדורף לציין את יום הנישואים שלהם כשהם נחים בשלום לנצח באותה חלקת קבר בקליבדן.

כדי לסכם סיפור זה הייתי רוצה להביא שיר קטן שחיברה ננסי:
אתה ואני מצאנו את הדרך הסודית,
אף אחד לא ימנע או ישלול את הזוגיות הייחודית.
העולם כולו יוכל להביט אך לא להבין
עד כמה אנחנו שנינו שזורים ותואמים.

העולם כולו נעץ מבטים בהצלחתה המדהימה אך מעולם לא הבין שסוד ניצחונה היה בתיאומה המופלא עם ולדורף. מסורות, אגדות וסיפורי עם מייחסים לתאומים כוחות מאגיים. אם נסתכל על סיפורי החיים של תאומים שמימיים כמו בהרינג וארליך והאסטורים, ניתן להניח כי קיימות אפשרויות חבויות להרחיב את גבולות היכולות האנושיות באמצעות שיתוף פעולה בין תאומים שמימיים.

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

במבט ראשון סיפורי החיים המשותפים של האסטורים נראים אפילו דומים יותר מחיי רוב התאומים הזהים שגדלו בנפרד. עם זאת, ממבט קרוב יותר ניתן להבחין כי אופיים של האסטורים לא היה זהה, ויש אפילו מי שירחיקו לכת ויגידו כי "איחודם היה מבוסס על משיכה בין ניגודים"²⁹. ההבדל העיקרי בין בני הזוג התבטא באימפולסיביות של ננסי לעומת השליטה העצמית והנוקשות של ולדורף. הם לא העתיקו זה את זה, אלא השלימו איש את רעהו. השאלה המתבקשת היא, האם ניתן למצוא הבדלים כאלה גם בין תאומים זהים? התשובה לכך היא כן, האסטורים דומים לתאומים בעלי "זהות מאוחדת", שתיארו ב. שייב וג' קיריאלו (1983). לפי חוקרים אלה, תאומים מסוג זה אינם מוכרחים לעשות הכול באותה הדרך, אלא יכולים לפתח "קייטוב בין תאומים", מצב ובו תאום אחד הוא האימפולסיבי והשני הוא המאופק.³⁰

החוקרים האלה מצאו גם כי תאומים בעלי זהות מאוחדת, שנפרדו בילדות וגודלו בנפרד, הרגישו "מצוקה רבה כשהתגוררו במרחק רב זה מזה". לאחר פגישתם המחודשת הם לא רצו להיפרד שוב, וחייהם המשותפים היו מאוזנים יותר מאשר חייהם בנפרד. מרבית התאומים האלה קיבלו איש את רעהו כ"מובן מאליו". אחת מן התאומות הללו הודתה אפילו כי מבחינתה, "תאומים נולדים כדי להינשא זה לזה"³¹. אחת הסיבות האפשריות להיווצרותה של זהות מאוחדת בתאומים ביולוגיים שגודלו בנפרד, מיוחסת לקרבתם הראשונית ברחם אמם. מסתבר כי ההסבר הזה אינו יכול לשמש במקרה של האסטורים, שמעולם לא חלקו את אותו רחם, ואף על פי כן הזכירו מאוד בהתנהגותם תאומים בעלי זהות מאוחדת. משתמע מכך כי גורם תטא אכן עשוי להתגלות כגורם חשוב בחיינו, וכי חשיבותו אינה פחותה מחשיבות הגנים.

יתרה מזאת, חשוב להדגיש, כי במקרה של האסטורים מדובר על דמיון מדהים בין גבר לאישה שנולדו כתאומים שמימיים. מבחינה גנטית, אין אפשרות כי בן ובת ייוולדו כתאומים זהים, והם אינם יכולים להתפתח מאותה ביצית. תאומים זהים חייבים בהכרח להיות בני אותו מין. לעומתם, תאומים לא-זהים מתפתחים משתי ביציות שונות ויכולים להיוולד כבן ובת, אך במקרה כזה הקרבה בין הגנים שלהם אינה עולה על הקרבה בין אחים ואחיות רגילים, ולכן אינה יכולה להיות אחראית לדמיון מיוחד. בתאומים לא-זהים אין לצפות לדמיון מיוחד כמו בתאומים זהים (שנולדו מאותה הביצית וחולקים את אותם הגנים). בכל מקרה, מבחינה גנטית גרידא תאומים ממין שונה לא יכולים להיות דומים כתאומים זהים. לעומת זאת, אם לשפוט לפי הדוגמה של ולדורף וננסי, נראה כי

במקרה של גורם תטא זהה נעלם ההבדל בין המינים, והדמיון בין תאומים שמימיים כאלה לא פחות מפתיע מדמיון בין תאומים זהים.

בנוסף למחשבות בנושא גורם התטא הייתי רוצה להתייחס למספר סוגיות אסטרוולוגיות שניתן ללמוד מסיפורי חייהם של האסטורים. ראשית, הבה נסתכל על המאפיינים העיקריים של סימן הזודיאק שלהם – שור. אף על פי שבאופן מסורתי שאלת הרכוש והעניינים החומריים חשובה ביותר לבני מזל זה, לא כל בן מזל שור הוא רכושני ועשיר כפי שהיו האסטורים. אחת הסיבות לכך היא שאנחנו בדרך כלל מכנים בשם "שור" כל אדם שנולד בזמן שהשמש שהתה באזור המגדיר את המזל כשור. לרוב בני מזל שור לא יהיה יותר מוכוב אחד או שניים באותו אזור. לעומת זאת, במפתם של האסטורים היה ריכוז נדיר של חמישה כוכבים באזור זה.

כיוון שלא נתקלתי בספרי האסטרוולוגיה בתיאור מפורט של מצב ספציפי זה, אסתפק במקרה פחות מובהק של שמש וירח במזל שור, שניתח החוקר ר. יוז. לפי דבריו, ההצלחה הכלכלית או הכסף יכולים להיות הגורם הדומיננטי בחייהם. לרוב השילוב הזה הופך את הנולדים לנדיבים, לאדיבים ולסימפטיים. ביטחונם העצמי ויכולתם להרשים את האחרים פותחים לפניהם את הדלתות בעולם העסקים.³²

עם זאת, יוז גם מזהיר מהצדדים הבעייתיים של השילוב הזה. שימוש לא נכון באנרגיות הללו עלול לגרום לאנשים בעלי מפה כזו להפוך למקובעים, לכוחניים ולעקשניים במיוחד. במקרים קיצוניים, חוסר גמישותם עלול לגרום להם להתעקש ולסרב לזוז מעמדתם ולו סנטימטר אחד. כמה חבל שבימי זקנתם לא יכלו ולדורף וננסי לקרוא את האזהרה הזאת! ולדורף הפך להיות גאה מדי מכדי להרשות לננסי לחוות תבוסה כואבת אפשרית, ואילו ננסי הייתה עקשנית מכדי לקבל את שיפוטו ואת שיקול דעתו של ולדורף. האם כך נגזר ונחרץ מראש? האסטרוולוגים הפסיכולוגיים המודרניים עונים על כך בשלילה כיוון שלפי תפיסתם תמיד ניתנת ההזדמנות לבחירה חופשית. לא נגזר מראש על האסטורים לנהוג בצורה הרסנית בגילם המבוגר, אך בו ברגע שהם בחרו בגישתם העקשנית, הפך הכול להיות צפוי למדי. מאחר ששניהם מיאנו לוותר ולו במשהו על גאווהם היהירה, התרוקנו לבבותיהם מאהבה.

רבות נכתב על אחריותה של ננסי לפרק האחרון והעגום בחיי משפחת האסטורים. היא הוצגה כ"רודנית מציקה" לעומת ולדורף המוצג כקדוש מעונה. באור שכזה האסטורים מוצגים כדמויות שונות זו מזו, כמעט מנוגדות באופיין. האסטרוולוגים לא יסכימו עם פרשנות שטחית שכזו. הבה נבחן למשל את אחד מההיבטים החשובים ביותר במפת הלידה של בני הזוג אסטור: השמש ופלוטו

ממוקמים יחד, כמעט באותה מעלה של מזל שור, ויוצרים צמידות. על פי לונדסטד, אנשים כאלה נולדים במשפחות שההורים בהן מעורבים במאבקי כוח מתמשכים. במקרים כאלה הקונפליקט בין ההורים כרוך בעימות בין כוחו של החלש ובין כוחו של החזק (כאן אשוב ואזכיר את הניגוד בין האבות הסמכותיים לאימהות הכנועות של בני הזוג). מהגיל הרך הילד מסיק מן הקונפליקט הזה כי ניתן לשלוט במערכות יחסים ולתמרן אותן במספר דרכים שונות: "הוא יכול להיות חזק היום אך נירוטי לגמרי למחרת, וזאת בהתאם לטקטיקה שבחר בה על מנת להשיג את ניצחונו במערכה".³³ האנרגיה הכרוכה בהיבט כזה היא עצומה, אבל כדי לעשות בה שימוש נכון צריך שבעליה יהיה מודע לטבעה, מפני ש:

"...כוח יכול להיות או כוחו של החזק השולט בחלש או עריצותו של החלש בניסיון לתמרן את מי שחזק ממנו באופן פיזי או מנטאלי. אדם שמפתח התקף לב או סוגים אחרים של מחלה כדי לשלוט במשפחה, הוא 'פלוטוני'ⁱ בדיוק כמו מי שמשתמש בעוצמת האגרופ!³⁴

אנשים רבים יתקשו להסכים לקביעה כה נחרצת של לונדסטד. אבל דווקא בפרשנות מסוג זה היה ולדורף הצדקן לא פחות מניפולטיבי מנסי המציקה: בכל פעם שתביעותיו לא התקבלו, הוא הגיב במחלות ובכאבי לב. במקרה הזה, שתי הדמויות שעל פניהן נראות שונות לגמרי זה מזה, היו בעצם, לפי ניתוח מעמיק יותר, גילויים שונים של אותו דפוס התנהגותי סמוי.

האסטרולוגיה הפסיכולוגית המודרנית שוללת את מושג הפטליזם. יתרה מזאת, היא מדגישה שהמפתח לשינוי האופי שלנו טמון במושג "מודעות". כשמישהו מודע לכך שיש לו איכויות "פלוטוניות", הוא הופך להיות מודע לכך כי יש באפשרותו לבחור כיצד להשתמש באנרגיה הזאת, באופן בונה או הרסני. סיפורם של האסטורים מדגים דרכים שונות לטיפול באנרגיה הזאת במשך תקופות שונות בחייהם. בטרם פגישתם הם השתמשו בסוגים שונים של מחלות פסיכוסומאטיות כדי להשיג שליטה על סביבתם הקרובה. לאחר נישואיהם הם בחרו במודע לפתח את יכולות הריפוי שלהם. כאשר שיתפו פעולה מרצונם החופשי הם תרמו לטרנספורמציה במודעותן של הנשים. הם הצליחו להוכיח כי נשים לא חייבות להישאר חלשות לעד או מניפולטיביות, אלא יכולות לשאת באחריות בדיוק כמו גברים.

בזקנתם, החלו השניים להשתמש בתרגילים מניפולטיביים כדי לפצות על

ⁱ מונח אסטרולוגי המציין אנשים שאופיים מתאים באופן מיוחד למהות שמשרה פלוטו במפתח. כך לדוגמה אדם עם אוראנוס חזק במפה יכונה "אוראני".

חולשתם. בנסותם לכופף את רצוננו החופשי של הזולת, נגזר עליהם להגיע למפח נפש ולאומללות. הבחירה תמיד הייתה בידם. בכל פעם שהם כיבדו את הרצון החופשי של עצמם ושל הזולת *הייתה להם* חירות רוחנית פנימית והם היו מצליחים במשימות הקשות ביותר. ברגע שהחלו לייחס משקל רב מדי לערכי העולם החיצוני, הם איבדו את חירותם הרוחנית הפנימית והפכו לעבדים לכוכבים.

אולי שיעור חייהם יוכל לעזור לדורות הבאים לשנות את גישתם לחיים. אולי האנשים ילמדו לפענח את סימני האזהרה המופעים במפות הלידה שלהם ויפסיקו להאשים את הגורל העיוור באומללותם.

אף אחד לא נולד להיות עבד לכוכבים. כל אחד נולד כדי לחלוק את חייו עם היקום כולו ולשתף עמו פעולה על מנת לבנותו ולשמרו. אבל על פי היקו ולונדסטד, כל בחירה שהיא יכולה להתבצע אך ורק מתוך רצון חופשי. היקום מוכן לקבל את המתנות הניתנות לו אך לא בניגוד לרצוננו החופשי, היות שהוא העניק לנו כמתנתו היקרה ביותר את חופש הבחירה ואת החירות הפנימית שלנו.

ביבליוגרפיה

- R. Cockett, *David Astor and the 'Observer'*, London, Andre Deutsch Limited, 1991.
- A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981.
- C. Sykes, *Nancy: the Life of Lady Astor*, London, Collins, 1972.
- Dictionary of National Biography*, 1951-1960, pp.41-43.
- Dictionary of National Biography*, 1961-1970, pp.43-44.
- R.A.J. Walling, *The Story of Plymouth*, New York, William Morrow and Co., 1950.

¹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, pp.14-15.

² R. Cockett, *David Astor and the 'Observer'*, London, Andre Deutsch Limited, 1991, p.5.

³ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.136.

⁴ Anthony Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.8.

⁵ C. Sykes, *Nancy: the Life of Lady Astor*, London, Collins, 1972, p.21.

⁶ Ibid. pp.21-22.

⁷ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.182.

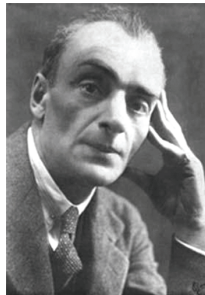
-
- ⁸ Ibid.
- ⁹ C. Sykes, *Nancy: the Life of Lady Astor*, London, Collins, 1972, p.28.
- ¹⁰ R. Cockett, *David Astor and the 'Observer'*, London, Andre Deutsch Limited, 1991, p.7.
- ¹¹ C. Sykes, *Nancy: the Life of Lady Astor*, London, Collins, 1972, p.90.
- ¹² A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.226.
- ¹³ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.183.
- ¹⁴ A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.60.
- ¹⁵ A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.117.
- ¹⁶ A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.193.
- ¹⁷ C. Sykes, *Nancy: the Life of Lady Astor*, London, Collins, 1972, p.472.
- ¹⁸ A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.208.
- ¹⁹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.15.
- ²⁰ A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.213.
- ²¹ A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.218.
- ²² R. Cockett, *David Astor and the 'Observer'*, London, Andre Deutsch Limited, 1991, p.124.
- ²³ C. Sykes, *Nancy: the Life of Lady Astor*, London, Collins, 1972, p.508.
- ²⁴ R. Cockett, *David Astor and the 'Observer'*, London, Andre Deutsch Limited, 1991, p.22.
- ²⁵ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.15.
- ²⁶ C. Sykes, *Nancy: the Life of Lady Astor*, London, Collins, 1972, p.508.
- ²⁷ Ibid.
- ²⁸ A. Masters, *Nancy Astor, a Biography*, New York, McGraw Hill, 1981, p.223.
- ²⁹ R. Cockett, *David Astor and the 'Observer'*, London, Andre Deutsch Limited, 1991, p.4.
- ³⁰ B. Schave, J. Ciriello, *Identity and Intimacy in Twins*, New York, Praeger, 1983, p.48.
- ³¹ Ibid., p.98.
- ³² R. Hughes, *The Sun and Moon Polarity in your Horoscope*, Temple, Ariz, American Federation of Astrologers, 1988, p.17.
- ³³ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.144.
- ³⁴ Ibid.

הנודדים האצילים: אוסקר מילוש ומקסימיליאן וולושין

מזל תאומים

המוטו: אני חושב

אוסקר מילוש

מקסימיליאן וולושין

להכיר את היקום בעצמו כדרך – כדרכים רבות – כדרכים
לנשמות הנודדות.

וולט ויטמן, מתוך "Song of the Open Road"ⁱ

הלוך ומעוד
תגוד בדרכיך,
מושיט ידיים כמהות
מעמוד השחר עד עמוד השחר.
וככה
פתאום תעמוד
המום חלומות
הרוזה:
מה נאה עולם זה!
כך תלך הלוך ומעוד
בעולם שאיננו שומר את הסוד,
ואהבתנו הנכזבת
כדגל מרופט
בראש חוצות.

לאה גולדברג, "בשעה טובה"ⁱⁱ

ⁱ וולט ויטמן (Walt Whitman), משורר, עיתונאי, מחבר והומניסט אמריקני, נולד במזל תאומים.

ⁱⁱ לאה גולדברג נולדה במזל תאומים.

הספר "הנודד האציל" (ניו יורק, 1985) והספר "הנודד במרחבי היקומים" (מוסקבה, 1990) מספרים את סיפורי חייהם של המשורר הצרפתי אוסקר מילוש (Oscar Milosz) ושל המשורר הרוסי מקסימיליאן וולושין (Maximilian Voloshin) בהתאמה. כרכים אלה פורסמו כחמישים שנה לאחר מותם של המשוררים, והם הוכחה להתעניינות הגוברת והולכת במורשתם הספרותית של שני הפילוסופים-משוררים ואנשי החזון האלה, ששירתם ויצירותיהם המטפיזיות החלו לזכות בהערכה הראויה להן רק לאחרונה.

כותרות הספרים האלה משקפות את דרכי חייהם של שני התאומים השמימיים שהיו בני מזל תאומים. הם הרבו במסעות בחפשם אחר ידע על משמעות החיים, ותררו אחר מקומם ביקום במובן הארצי והמטפיזי כאחד. וולושין ומילוש זכורים כשוחרי אמת שיצאו למסע חיפוש אחר חניכה והתקדשות, ולבסוף השיגו את מבוקשם. בעיני שניהם ההתקדשות התגלתה בצורה של "חזון" או של "הארה". לאחר החוויה הסוחפת הזאת כתבו שניהם, כל אחד בנפרד, שהם ראו את השמש הרוחנית.

הביוגרפים של מילוש ושל וולושין הדגישו כי משוררים יוצאי דופן אלה הפכו לאגדה ולמיתוס עוד בימי חייהם. מסעות חייהם של שני הנודדים על פני האדמות החלו באותו תאריך לידה. הוריהם נתנו לתאומים השמימיים האלה שמות שונים, אך המבקרים הספרותיים כינו אותם באותו השם: "גתה הצרפתי"¹, כך כינה המשורר הצרפתי פאול פורט את מילוש; "ממשיך דרכו של גתה"², היה תואר הכבוד שניתן לוולושין בידי המשוררת והסופרת הרוסייה, מרינה צבטייבה (Marina Tsvetaeva). חתן פרס נובל בספרות, צ'סלב מילוש כתב על דודו אוסקר מילוש: "אנחנו יכולים לדמיין אותו... כחבר באחד המסדרים המיסטיים"³, וכדומה לו כתבה צבטייבה על ידידה וולושין: "הוא היה מיסטיקאי נסתר, כלומר מיסטיקאי אמיתי"⁴.

האווירה המיסטית והאינטלקטואלית בסיפור זה שונה בתכלית השינוי מזו של הפרק הקודם. כבני מזל תאומים טיפוסיים, וולושין ומילוש היו הוגי דעות נודדים, ובניגוד לאסטורים, הנושאים הארציים לא עניינו אותם כלל.

הם נולדו ב-28 במאי 1877

באילן היוחסין של שני המשוררים ניתן היה למצוא בני משפחה מלאומים וממעמדות שונים, אך שניהם העדיפו להאמין (ולא תמיד על בסיס עובדות מוצקות) כי אבות אבותיהם היו בני אצולה מיתולוגיים ודמויות הרואיות. מילוש בחר לפרסם את ספריו בשמו ובתוארו המלא: אוסקר ולדיסלב דה

לוביץ' מילוש. בכך הוא רצה להבליט את עובדת היותו נצר למספר שושלות אצולה מפוארות הידועות עוד מימי הביניים. אבותיו של מילוש מצד אביו השתייכו כנראה למשפחת מלוכה סרבית עתיקה, שנטשה את אדמותיה ליד פרנקפורט שעל נהר האודר בעת מנוסתה מהכיבוש הגרמני. אבי סבו של המשורר היה בעל אדמות ואחוזות כפריות באזור צ'ריה (Czereia). במשך חייו הוא הרחיב את גבולות אדמותיו וצירף אליהן חלק משטחי הדוכסות הגדולה של ליטא (כיום כל השטח הזה שייך לבלארוס). סבו של המשורר היה קצין בצבא הפולני-ליטאי, והוא נשא לאישה זמרת אופרה איטלקייה, נצר למשפחה עתיקה מגנואה שירדה מנכסיה.

אביו של מילוש, ולדיסלב מילוש (Wladislaw Milosz) היה איש עשיר בעל אופי בלתי מרוסן. פעם כשנסע בכרכרתו בוורשה, הוא נשבה ביופייה של נערה יהודיה שהייתה צעירה ממנו ב-20 שנה. לפי המיתוס המשפחתי היא הסכימה להתמסר לו מבלי שהחליפו מילה ביניהם. מרים רוזליה רוזנטל, בתו של מורה לעברית מוורשה, הפכה לאחר מכן לאשתו של ולדיסלב. המילושים עברו להתגורר בצ'ריה ושם נולד בנם היחיד אוסקר מילוש. במשך כל ימי חייו ניסה מילוש להיות נאמן לשתי מורשותיו גם יחד, האריסטוקרטית והיהודית.

מילוש לא היה ילד מאושר. תחושות של ניכור, של בדידות ושל כאב מילאו את לבו מגיל רך. הוריו באו מעולמות שונים בתכלית ונשואו כל ימי חייהם מרוחקים זה מן זה וגם ממנו. אביו של מילוש היה איש אלים וחולה עצבים. אמו הייתה אישה מופנמת ומסוגרת בתוך עצמה, ובדידותה הלא מובנת הפחידה ודיכאה את מילוש הקטן. כילד רגיש, הוא השתוקק לאהבה, שמעולם לא הוענקה לו מהוריו. בשיריו תיאר מילוש את עצבותו הגדולה של ילד אשר זכר את בית הוריו כבית קפוא ואפל, משותק ומנוון, שנפשו גססה בו מרוב הזנחה.⁵ כבר בתקופה מוקדמת בחייו מצא מילוש תחליף לאהבת הוריו שכה חסרה לו, באהבתו הנשגבת לעולמות הדמיוניים של הספרות. את אהבתו לספרים הוא רכש מהאומנת שלו מארי ולד (Marie Weld) צרפתייה-אלוסיית טובת הלב, וממחנכו סטניסלס דובוז'ינסקי (Stanislas Doboszynski) פטריוט פולני ממוצא ליטאי. הילד הושפע בעת ובעונה אחת ממספר מסורות תרבותיות. מוריו דיברו איתו גרמנית, צרפתית ופולנית. כבר בגיל 12 שלט מילוש היטב בשלוש השפות הללו.

ב-1889 נסע אביו של מילוש עם משפחתו לפריז, ושם הוא היה אמור לקבל טיפול רפואי חדשני למחלת העצבים החמורה שממנה סבל זמן רב. בתום הטיפול חזרו הוריו של מילוש לאחוזתם בצ'ריה ואילו את בנם בן ה-12 השאירו בצרפת. לא היה לו בפריז אף קרוב משפחה ולכן תחילה הוא שהה בפנימייה

שליד בית הספר Lycée Janson de Sailly שבו למד. עם הזמן הוא עבר להתגורר בביתו של המחנך שלו.

המעבר הפתאומי הזה מהאחווה הצפונית הקפואה לחיים התוססים של פריז סימל את סיומה החד של תקופת ילדותו של מילוש. מילוש הושפע עמוקות מצרפת. מנעוריו ועד סוף ימיו הוא נשאר מאוהב בתרבות הצרפתית. לאותם המבקרים הספרותיים שסברו בטעות כי מילוש נולד כצרפתי, הסביר צ'סלב מילוש: "אמנם או. וו. דה מילוש היה צרפתי על-פי חינוכו, על-פי שפתו ועל-פי בחירתו וכן על-פי הקשר הרגשי העמוק שלו לצרפת, אך בשורשיו לא היה שום דבר צרפתי"⁶.

מצב דומה אנו מוצאים אצל המשורר הרוסי מקסימיליאן (מקס) אלכסנדרוביץ' קיריינקו וולושין (Maximilian Alexandrovich Kirienko-Voloshin). צבטייבה תיארה אותו כ"צרפתי בתרבותו, רוסי בנשמתו ובשפתו, גרמני ברוחו ובדמו"⁷. למעשה, לא היו שום שורשים רוסיים במוצאו של וולושין, בדיוק כפי שלא היה שום דבר צרפתי בשורשיו של מילוש. וולושין נולד בקייב, ומצד אביו היה צאצא למשפחת קוזקים מזאפורוז'ה (Zaporozhe) שבאוקראינה. סבו נולד למשפחת אצולה אוקראינית והיה בעל שטחי קרקע נרחבים ליד קייב. וולושין ניסה ליצור מיתולוגיה סביב קורותיו וסביב אבותיו מצד אביו, בכתבו שאחד מאבות אבותיו הוזכר בידי גדול המשוררים הרוסיים, אלכסנדר פושקין, בשעה שדמות אחרת מבין אבות המשפחה הפכה לגיבור עם אוקראיני (על פי וולושין הוא עונה למוות בידי הפולנים בשל הבלדות הלאומיות האוקראיניות שחיבר).

אביו של וולושין, אלכסנדר קיריינקו-וולושין, נולד בשנת 1838, אותה שנה שנולד בה גם אביו של מילוש. כמו ולדיסלב מילוש, גם הוא היה איש עשיר שניהל אורח חיים אופייני לבעלי האחוזות הכפריות בימי רוסיה הצארית. ב-1868 הוא נשא לאישה את הלנה גלזר (Elena Glaser) שהייתה צעירה מאוד ויפה להפליא. בדומה למילושים, גם זיווג זה היה משונה מאוד. הבעל היה מבוגר מאשתו כמעט ב-20 שנה, ובני הזוג היו בעלי רקע תרבותי, לאומי ודתי שונה. הלנה הייתה בת למשפחת פרוטסטנטים גרמניים שברחו מגרמניה הקתולית והתיישבו ברוסיה במאה השמונה-עשרה. הסבא רבא של וולושין מצד האם שירת בצבא הרוסי והשתתף בפלישה הרוסית לאיטליה. במסה "אוטוביוגרפיה" הזכיר וולושין כי בנוסף לאבות גרמניים היו למשפחת אמו גם שורשים יווניים ואיטלקיים.

היה זה סמלי כי התאומים השמימיים שנולדו במזל תאומים נחשפו מימי חייהם הראשונים למסר של דואליות, ובשל מוצאם של הוריהם התנסו בעולמות

מנוגדים מאוד מבחינה תרבותית ודתית. האסטרולוגיה סבורה כי מזל תאומים מייצג הפכים וכוחות קוטביים בפעולה, ומשימתם העיקרית של בני מזל זה היא להשכין שלום והרמוניה בין צמד הניגודים. שני המשוררים נולדו לתוך סביבה מעורבת מבחינה תרבותית, ומסע החיפוש שלהם אחר הרמוניה עולמית החל כבר בבית הוריהם.

כמוהו כמילוש, גדל גם וולושין כבן יחיד להוריו (אחותו הבכורה מתה בינקותה). בדומה למילוש, גם זיכרונותיו מימי ילדותו לא היו נעימים. האווירה בבית וולושין הייתה רחוקה מלהיות הרמונית. היחסים בין ההורים הידרדרו בהדרגה עד שהלנה לקחה עמה את בנה הפעוט בן השנתיים ועזבה את בעלה לתמיד. שנתיים לאחר מכן נפטר אביו של וולושין. אחרי שנים רבות ניסתה צבטייבה לברר בשיחותיה עם אמו של וולושין מדוע היא, נערה יפה ושנונה, הסכימה להינשא לאיש מבוגר ממנה בהרבה שלא התאים לה כלל ועיקר, אך לא קיבלה תשובה. לשווא היא ניסתה לברר פרטים נוספים על חיי הנישואים של הלנה. כמו אמו של מילוש, כנראה שגם לאמו של וולושין היו סיבות נסתרות כלשהן לברוח מבית הוריה.

הלנה אהבה מאוד את וולושין, אך סבלה מחוסר נשיות, והתנהגותה, על פי צבטייבה, הייתה גברית מאוד. היה ניכר בה כי חוותה טראומות עמוקות שמעולם לא שיתפה עם איש. הקשר בין האם לבנה היה הדוק מאוד אך אהבתה לא ניחנה בטוב לב ובחמלה, ובמערכת היחסים ביניהם לא היה מקום לידידות. הלנה גידלה את וולושין באווירה של מוסריות קשוחה תוך שימת דגש על מילוי חובותיו ועל התנהגות הולמת. הקור והרשמיות שהפגינה האם הסבו לוולושין כאב רב. כל ימי חייו הוא המשיך להרהר בסוגיות אודות טיב הקשר בין אם לילדיה. כך בגיל ארבעים קונן וולושין בשירו "אימהות" (1917): "עלטה... אימא... מוות... איזו אחדות, איזה המיון בין צלילי המילים..."; "...מכל הקשרים וכבלי החיים למיניהם – הקשר בין אם לבנה הוא המהודק והצמוד ביותר..."* בחפשו אחר דרכי חינוך חדשות, שיביאו לידי תחושת אושר ויעזרו לילדים לפתח את ביטחונם העצמי, הגיע וולושין בשיר הזה למסקנה כי משימתה העיקרית של האם היא "אהבה למען אהבה". על האם לעזור לבנה להשתחרר מכבלי הקשר עמה ולהעניק לו בכל יום חוויית לידה חדשה בדרכו להפוך לאישיות בזכות עצמו.

כמו הד לדברי וולושין, סיכם מילוש באותה שנה עצמה את ארבעים שנות חייו כשהוא מהרהר במהות פשר האימהות בשירו "ניחומים". לפני הקורא העברי מעניין לציין את העובדה ששפת השיר היא צרפתית אך הכותרת היא בשפתה של אמו – עברית. במקביל לשיר "אימהות" של וולושין, השיר

“ניחומים” עוסק גם הוא בצורך של הבן לנתק את הקשרים החונקים והכובלים מאמו שלא ניסתה להבין את הצרכים הייחודיים והאמיתיים של בנה. שני השירים גם יחד נכתבו בטון דרמטי המסגיר את הבדידות המעיקה ואת הכאב של פצעי הנפש שלא הגליו. בניסיון נואש להיפטר סוף-סוף מן הכאב הבלתי נסבל הזה הרגישו שני המשוררים דחף כמעט אובססיבי לערוך חשבון נפש ולחשוף בפומבי את הבעיות האמיתיות, שהם חוו עם אמותיהם.

מעניין לציין כי שני השירים האלה כאילו נכתבו ברוח ספרי הלימוד הקלאסיים באסטרוולוגיה, המתארים היבט מאתגר בין הירח לשבתאי (90 מעלות) המופיע במפות הלידה של התאומים השמימיים האלה. האסטרוולוגיה הפסיכולוגית גורסת כי ההיבט הקשה הזה מלמד על מצוקה ועל תחושת אין מוצא, שנגרמות כתוצאה מהיעדר ביטוי חופשי של אהבה וחום בתוך המשפחה, ובמיוחד מעיד על יחסים בעייתיים עם האם. ברוב המשפחות האלו ההורים – לעתים קרובות שלא באשמתם – מהווים מעמסה לילד או גורמים לו אכזבה. האסטרוולוגים סבורים כי קשה להתמודד עם היבט כזה משום שלרוב הוא מלווה בקושי לבטא רגשות עקב היעדר דוגמה חיובית מצד ההורים מהגיל הרך ביותר. נטייה לבדידות, לתסכול רגשי, לחוסר שמחת חיים ולדיכאונות יהיו מנת חלקם של אנשים כאלה. כתוצאה מהיעדר יחס אוהד מהוריהם, הם יסבלו בבגרותם מהצורך הלא מודע שלהם לחזור על דפוסי ההתנהגות שרכשו בילדותם.⁹

התאומים השמימיים האלה סבלו מבדידות מגיל רך, והם הסיקו מכך כי אין עליהם לתבוע אהבה מאחרים, אלא להסתמך תמיד אך רק על מקורות העוצמה הפנימיים שלהם. בהיותם אנשים אוהדים, אוהבים וידידותיים, הם היו מוקפים תמיד בחברים רבים, אך מעולם לא היה להם ולו ידיד נפש אחד. במשך כל ימי חייהם הם סבלו מחוסר קרבה אמיתית במערכות היחסים שלהם. וולושין כתב על כך בשיר: “דרך ארוכה ללא בית הכין הגורל כמנת חלקי... / הנני משורר נודד וחולם, עובר-אורח אני”¹⁰ והוא המשיך, “בעולמכם אני רק עובר-אורח / מקורב לכל אחד וזר לכולם”¹¹. כשם שהד מרוחק מחזיר את השתקפותו של צליל, כך שירתו של מילוש נושאת עמה את בבואתה של אותה התנסות יוצאת דופן: “אין לי בית. אין לי ארץ מולדת / היקום לבדו ידע למלא את לבי המריר”¹².

ידידו של וולושין, הסופר הרוסי איליה ארנבורג תיאר את הבדידות התהומית החבויה בעיניו של וולושין:

“עיניו של וולושין היו ידידותיות אך מנוכרות. רבים חשבוהו לאדם אדיש או קר: הוא השקיף על החיים בהתעניינות אך כאילו מהצד. מובן שהיו אירועים ואנשים שנגעו ללבו, אך הוא מעולם לא דיבר על כך; הוא ראה בכלם חברים,

אך נראה שמעולם לא היה לו ולו ידיד נפש אחד.¹³ מאוחר יותר נודמן לארנבורג להיפגש ולדבר גם עם מילוש. מפתיע לגלות כי את התרשמותו מתאומו השמימי של וולושין תיאר ארנבורג באותן המילים ובאותה הנימה. כך, בעיקר הופתע ארנבורג מחוסר ההתאמה בין המבט המרוחק בעיניו של מילוש ובין תוכן דבריו הנוגעים ללב:

"הוא בהה בי בעיניו החיוורות והכבדות, ואמר בשלווה ובשקט רב כי בקרוב מישהו ימציא מכונת חיבור שירה, ואז איזשהו ילד קטן וגאוני הלבוש עדיין במכנסיו הקצרים יתלה את עצמו על עניבתו של אביו כיוון שיבין שלעולם לא יוכל עוד לרגש אנשים באמצעות מילותיו."¹⁴

כפי שהעיד מילוש על עצמו באחד משיריו, הוא אהב אנשים "באהבה נושנה שהתעייפה מבדידות, מרחמים ומכעס"¹⁵ ואנשים חשו את הפיצול הטרגי הזה בנפשו משום שאהבה אמיתית איננה מלווה לא ברחמים ולא בכעס. צבטייבה שהרגישה את אותה פיצול טרגי בנפשו של וולושין כתבה על "עיניו הלבנבנות וחסרות החיוך, תמיד ללא חיוך – זאת בליווי חיוך תמידי על שפתיו."¹⁶

מאוחר יותר, הפיצול הזה עתיד היה להשפיע השפעה ניכרת על חייהם האישיים של שני המשוררים. וולושין התוודה: "יש בי פיצול טרגי. כשאני נמשך לאישה, כשאני חש קרבה רוחנית אליה – אינני יכול לגעת בה. זה נראה לי כמו חילול הקודש."¹⁷ ב-1906 נשא וולושין לאישה את מרגריטה סבשניקובה (Margarita Sabachnikova) הצעירה, נצר למשפחה רוסית ידועה של מו"לים שחלקה עמו את תחומי ההתעניינות העיקריים שלו: אמנות ואנתרופוסופיה. לרוע המזל, לא החזיקו הנישואים האלה מעמד והתפרקו לאחר שנה אחת בלבד. השמועות דיברו על כך שמרגריטה התאהבה במשורר מפורסם אחר, ויאצ'סלב איבנוב (Ivanov). נישואיו השניים של וולושין התרחשו עשרים שנה לאחר מכן, כשב-1927 התחתן עם מריה זבולוצקאיה (Zabolotskaya) בת ה-40, אישה טובת לב ומעשית שנטלה על עצמה את ניהול משק הבית שלו ואת הטיפול בבעיותיו היומיומיות. הביוגרפים של וולושין תיארו אותו "כאדם בעל מיניות לא מוגדרת ולא מפותחת, שקשרי הזוגיות שלו בשני המקרים היו מסוג של 'נישואים על הנייר'."¹⁸ וולושין נשאר אדם אוהד אך מנותק. אולי זאת הייתה הסיבה שבחר לא להוליד ילדים.

גם למילוש לא היו ילדים מעולם. ב-1909 הוא התאהב באמי היינה-גולדרן הצעירה (Emmy Heine-Goldern), דודנית רבתא של המשורר הנודע היינריך היינה. הוא האמין כי היא הנפש התאומה שלו, ועם זאת אושרו נמשך רק שנה אחת – שנה לאחר מכן היא נישאה לאחר. המשורר כתב:

אני גדול מדי בעיני בנות האדם ;
 אין הן יכולות להבין את אהבתי.
 אהבתי כה גדולה היא, עד כי אין יצור
 שיעז להתקרב אליה...¹⁹

מילוש נשאר רווק מושבע ופיתח את הפילוסופיה של התמרת האהבה החושנית לאהבה שמימית, והיא הפכה לאחד הנושאים העיקריים ביצירותיו המאוחרות.

וולושין ומילוש נולדו במזל תאומים, ובמפת הלידה שלהם כוכבי לכת רבים היו ממוקמים במזל זה. באסטרולוגיה מזל זה נחשב כאינטלקטואלי ולא רגשי. אחד המאפיינים העיקריים של מזל תאומים שנוסחו בידי היקי היה: "הם אוהבים את כולם, אבל קשה להם לאהוב אדם אחד ויחיד".²⁰ היקי מעולם לא קראה את שורת השיר הרוסי שכתב וולושין "אני קרוב לכולם וזר לכל אחד"; היא גם לא הייתה מודעת לשורת השיר הצרפתי שכתב מילוש: "את כל הבריות אהבתי במידה שווה / ואף פעם לא ידעתי כיצד לחלק את אהבתי".²¹ האסטרולוגית הזו השתייכה לזמן, ליבשה ולתרבות אחרת, אך כוחן של התכונות האב־טיפוסיות של המזלות עולה כנראה על השפעות של לאום, של שפה או של גיאוגרפיה.

בחזרה לילדותו של וולושין. בדומה למילוש, גם הוא החל לעיין בגיל מוקדם בספרות העולמית כתחליף לקרבה ההורית החסרה. בדומה למילוש, עונד וולושין לצבור ידע עצום, כמעט אנציקלופדי, בידי המורה המוכשר שלו, סטודנט רוסי בשם טורקין. בהשפעתו למד וולושין בעל פה את מיטב השירה הרוסית של פושקין ושל לרמונטוב, ובהמשך הפך למעריץ נלהב של אדגר אלן פו. בנוסף לכך, לימד טורקין את וולושין לטינית וגרם לו לפתח עניין רב בתולדות העולם העתיק ובתולדות הדתות והתרבויות האנושיות. לאחר לימודים בנושאים כה מרתקים, המפגש עם העולם הנוקשה והמוגבל של הגימנסיה המוסקבאית ב־1888 גרם לוולושין הלם כבד. הוא התלונן ב"אוטוביוגרפיה" כי תקופת ילדותו הסתיימה בבת אחת כשנתקל במערכת החינוך המרעילה.

מילוש כאילו חזר על מילותיו של וולושין כשהתלונן על מערכת החינוך הצרפתית של הזמנים ההם, שהייתה לדעתו קשוחה, מוגבלת ומחמירה. מילוש גם הוסיף כי במשך כל חייו הוא נאלץ להיאבק בחינוך הרציונאליסטי הפשטני שזכה לו בפרו. במשך שנות בית הספר היו ספרים לידידים ולמחנכים הטובים ביותר שלו. כמוהו כוולושין, גם מילוש התלהב מאדגר אלן פו; הוא התפעל מבודלר (Baudelaire) והעריץ את ביירון (Byron). בשנות בית הספר התיכון החל

מילוש לכתוב את שיריו הראשונים.

מילוש השלים את לימודי התיכון בהצטיינות, אך שנא את הרעיון להמשיך במסלול של השכלה אקדמית מודרנית שלדעתו הייתה מבוססת על עקרונות נאיביים של חשיבה מכאנית, פשטנית, "ברוטאלית" ופרימיטיבית ביותר. בהרגישו כי ידע נסתר היה קיים בעבר, הוא לא פנה למדע, לספרות או לפילוסופיה שנשארו האהבות האמיתיות של חייו, אלא בחר להתמקד בלימודי העולם העתיק. בשנים 1896-1899 היה מילוש סטודנט ב-"Ecole du Louvre" – המכון להשכלה גבוהה, שנוסד ב-1882 ליד מוזיאון הלובר, ותחומי הלימוד בו היו ארכיאולוגיה, תולדות האמנות ותולדות העולם העתיק. בנוסף לכך, באותן השנים הוא נרשם לקורסים בבית הספר לשפות המזרח, למד את תולדות מצרים העתיקה ואשור וקרא טקסטים מקוריים בעברית.

ב-1897 סיים וולושין את הגימנסיה בציונים טובים, אך גם הוא לא אהב את מה שכינה "ידע חסר תועלת" ו"חסר חשיבות" שלמדו באותן השנים ברוסיה. וולושין שנא במיוחד את התקופה בבית הספר הראשון שלו במוסקבה, שבו מוריו לא ניסו להביץ את הילד הבלתי רגיל שכבר כתב שירים. נהפוך הוא, הם הענישו את המשורר הצעיר והשאירו אותו כיתה. מצב עגום זה השתנה ב-1893 כאשר הוולושינים עזבו את מוסקבה.

אמו של וולושין קנתה חלקת אדמה קטנה באזור קרים – חצי אי בדרום אוקראינה. וולושין הוקסם מן השינוי הדרמטי ומן המעבר ממוסקבה הצפונית והמטרופולינית אל היופי הדרומי, הפראי והנצחי של עירת הנופש קוקטבל (Koktebel) שעל שפת הים השחור. מילוש נשבה ביופיה של פריז, ולעומתו התחבר וולושין בהתלהבות לקוקטבל. מקום זה נראה כמוזיאון ענק בחיק הטבע והיה ספוג במיתוסים של עמים רבים, החל מהסקיתים המסתוריים שאכלסו את האזור במאה השביעית לפנה"ס. לוולושין היה נדמה כאילו הוא חי ונושם את ההיסטוריה בהתחברו למקורות העבר אשר סיפקו אינספור גירויים עבור דמיונו העשיר. את ארבע השנים הבאות בילה וולושין בלימודים בגימנסיה של פיאודוסיה – העיר הקרובה ביותר לקוקטבל. הגימנסיה הייתה בית ספר ליברלי, ומנהלה זיהה מיד את כישורנותיו המיוחדים של וולושין. בפיאודוסיה התרחק וולושין מאמו ורכש חברים חדשים רבים. במהרה התחילו להתייחס אליו כאל משורר מבטיח, ובנוסף הוא החל ללמוד ציור. לאחר סיום לימודיו התקבל וולושין לאוניברסיטת מוסקבה כסטודנט למשפטים.

תחילת המאה החדשה הייתה לנקודת מפנה בחייו של מילוש. ב-1899 הוא פרסם את הקובץ הראשון של שיריו, ובינואר 1900 הוא כבר הוכר בידי המבקרים כגאון. למרות הצלחתו, סבל מילוש מתחושות מעיקות של ריקנות

ושל ייאוש. בדידותו ומחשבותיו על האבסורד שבקיום האנושי הביאו אותו לניסיון התאבדות. ב-1 בינואר 1901 השיג מילוש אקדח וירה בעצמו באזור הלב. מאוחר יותר הוא נזכר כי היה במצב של ריכוז מרבי, אך להפתעתו פספס את הלב, ובמקום זאת פגע בריאה. הריאה התנפחה בצורה מסוכנת, אך למרבה הפליאה של רופאיו הוא התאושש במהירות ויצא מכלל סכנה.

ב-1902, לאחר מות אביו, שב מילוש לצ'ריה שם חיבר ספר שירה קטן בפולנית. מ-1902 ועד 1905 הקדיש את זמנו לקריאה, לכתובה ולמסעות רבים במרחבי החלל והזמן. מילוש נהג לומר כי הוא הרגיש כידידים האישי של משוררים מן העבר כמו גתה וביירון וכמו הולדרלין (Hölderlin) וצ'מיסו (Chamisso), ושמה שהיה יכול מדי פעם לערוך מסעות מרתקים עם "ידידיו" – עם דון קישוט בספרד ועם היינה באיטליה.

באותן השנים הייתה צ'ריה נתונה בשלטונה של רוסיה הצארית. לאחר ניסיון כושל של סוציאליסטים וליברלים להפיל את הצאר במהפכת 1905 אירעו מהומות רבות ברחבי המדינה. שביתות ממושכות החלישו את המשק הרוסי ושיתקו חלקים ניכרים ממנו. בעקבות המצב שנוצר החליט מילוש למכור את אדמותיו ולעזוב את המקום. שלוש השנים הבאות הפכו ל"שנותיו במדבר" – ללא בית או מחסה עלי אדמות, הוא נע ונד בדרכים ברחבי אירופה וצפון אפריקה. מילוש האמין תמיד בקיומו של "הידע העתיק", אותו ידע נסתר שנשתמר בתרבויות של ימי קדם, והוא חיפש אחריו במקומות נידחים רבים. במקביל לנדודיו בעולם הגשמי הוא למד מסורות של קבוצות מיסטיות שונות ועקב בדריכות אחר התהליכים הפנימיים שהתרחשו בנפשו. במסעו הפנימי, מלא הייסורים, הוא עבר דרך ארוכה – מצעיר מיואש ואלים שניסה להתאבד, אל אדם נאור שנועד היה לבשר לאנושות על בואה של הנצרות העתידית.

בתקופה זו הגיע מילוש למסקנה כי אין ולא יכול להיות פתרון לבעיות האנושות באמצעות שנאה או הרג. ב-1905 הוא הכריז על עצמו כעל "אביר האהבה" והתחיל להתרכז בשאלה כיצד למלא את ייעודו העיקרי בתהליך תחיית המטפיסיקה הנוצרית. החיפוש אחר תשובות מספקות לשאלה מורכבת זו הוביל אותו להתנסויות שונות מאוד זו מזו, כמו למשל, לימודי תיאוסופיה או הצטרפות לחוג הספרותי שהתקיים בפריז אצל נטלי קליפורד ברני האגדית.

מילוש האמין כי הוא עבר טקס של התקדשות ב-14 בדצמבר 1914. על פי דיווחיו של חברו, סבל מילוש באותם הימים מבעיות בריאות והחליט להתבודד למשך מספר שבועות בדירתו בפריז. שם, ב"ליל ההארה" שלו, חווה המשורר חזון שאותו תיאר במילים ספורות בלבד: "ראיתי את השמש הרוחנית".²² מאז ואילך הוא הרגיש כי הגיע אל סף השלווה. על פי עדותו, האיש "אשר ראה"

באמת, מעתה והלאה "יבקש את האהבה באמצעות האהבה": "כי זהו פירושה של אהבה; וזו המשמעות של לאהוב: / לבקש את האהבה באמצעות אהבה".²³ כאילו כדי להיטיב להבהיר את הרעיון הזה, הכריז תאומו השמימי וולושין ב"רשימות" שלו:

"ניתן לנסח את משימתו של אדם בעולם זה בצורה כזאת: האדם מצוי ביקום של חוכמה, ובו הכול קשור לארכיטקטורה של עיקרון הסיבתיות; אך משימתו היא להשאיר אחריו את יקום האהבה."²⁴

דרכו של וולושין להתקדשות הייתה מלאה באירועים סוערים ואף אלימים. בשנות לימודיו במוסקבה הוא השתתף בהפגנות סטודנטים ובהיתקלויות עם השלטונות. עקב כך הפכו לימודיו באוניברסיטה לבלתי סדירים. מדי פעם הוא נענש בהשעיות מלימודים, ואז היה חוזר לביתו בקרים או נוסע לאירופה. באותה תקופה הוא הספיק ללמוד גרמנית בברלין, לטייל ברחבי איטליה ויוון, לבקר בפריז ולהתאהב בה. בסופו של דבר, לאחר מאסרו בשנת 1900, סולק וולושין מאוניברסיטת מוסקבה. למרבית הפליאה שני המשוררים גם יחד הפסיקו את לימודיהם האקדמיים הרשמיים באותה שנה עצמה. בנוסף לכך, שניהם נהגו לקרוא לעצמם "אוטודידקטים" כיוון שאת כל הידע העצום שצברו בהמשך חייהם רכשו בדרך של לימוד עצמי.

עם שחרורו מבית הכלא ובאיומי הגליה, נמלט וולושין לעיר טשקנט (Tashkent) ושם מצא משרה כמנהל עבודה בהרחבת מסילת הברזל הרוסית. בתוקף תפקידו הוא בילה קרוב לחצי שנה עם אורחת-גמלים שעשתה את דרכה במדבר בתנאי החום המתישים של אסיה המרכזית. מאוחר יותר זכר וולושין את הזמן הזה כתקופה מכווננת בחייו הרוחניים. שם, באסיה המרכזית, הוא הרגיש את יחסיותה של התרבות האירופית. חזיונותיו במדבר היו כה מרהיבים ועוצרי נשימה עד שהכריז לאחר מכן כי "שנת 1900, השנה המהווה נקודת מפגש בין שתי המאות, הייתה לשנת לידתי הרוחנית".²⁵ באותה שנה גורלית החליט וולושין ללכת בעקבות תחושתו הפנימית ולהקדיש את חייו לספרות ולאמנות. וכך התחיל מסעו לעולם הידע הנסתר והבלתי נדלה.

אם נשווה את חוויותיהם יוצאות הדופן, ניתן לראות כי ב-1900 הגיע וולושין, בדומה למילוש, לנקודת מפנה בחייו. באותה שנה החיים של שניהם היו בסכנה קיומית: בזמן שמילוש ניסה לשים קץ לחייו, היה וולושין עלול להיפגע בעימותים אלימים עם המשטרה. בדומה למילוש, יצא גם וולושין מחוזק מן המבחן הקשה הזה בזכות כך שחווה שינוי מודעות אשר עודד אותו לעלות על השביל הרוחני של שוחרי האמת. מה שמפליא לא פחות ואף ומעורר השתאות הוא כי בדומה למילוש התאהב גם וולושין בפריז וב-1901 עבר לגור

בה.

פריז טיפחה את המוזה הפיוטית של וולושין ולימדה אותו מקצב וצורה. הוא הטמיע את התרבות הצרפתית בטבעיות ובקלילות כה רבה עד כי תרגומו לרוסית של משוררים צרפתיים בני זמנו, וביניהם ורהארן (Verhaeren) וקלודל (Claudel), הפכו מיד לתרגומים קלאסיים. דורות של משוררים רוסיים היו אסירי תודה לוולושין על כך שהציג לפנייהם את השירה הצרפתית של תחילת המאה העשרים. בנוסף לכך, עד לשנת 1915 הורגשה השפעתה של השירה הצרפתית ביצירותיו ובסגנונו של וולושין.

בפריז התגורר וולושין לבדו בדירת סטודיו שהושאלה לו מידי אחד מחבריו. שם הוא נהג להרבות במסעות דמיוניים במרחבי החלל והזמן. הוא למד לעומק את תולדות האמנות ואת תולדות הדתות, החל מהתרבויות האשוריות והמצריות הקדומות ועד להיסטוריה מודרנית של הקוביזם ושל הבונים החופשים. הצמא של וולושין לידע ולדעת לא ידע גבולות: הוא שמע הרצאות באוניברסיטת סורבון ובלילה ימים תמימים בספרייה הלאומית (Bibliothèque Nationale); הוא הקדיש זמן רב לציוריו וכתב פואמות ומאמרים לעיתונים ולירחונים במוסקבה. תוך זמן קצר התאקלם וולושין לחלוטין בחיי פריז עד שהשאיף רושם של פריזאי טיפוסי. צבטייבה זכרה שבאותה תקופה "הוא חי כשראשו מופנה תמיד לעבר פריז"²⁶ בכך היה שונה וולושין מאנשי רוח רוסיים אחרים בצרפת, שחשו ברובם כגולים שראשם מופנה לעבר רוסיה.

השנים 1901-1915 היו תקופת נדודיו הארציים והמטפיזיים של וולושין. הוא הפך לנודד שחילק את זמנו בין אירופה לרוסיה. את החורפים בילה בעיקר בפריז, אך לעתים שהה גם במוסקבה או בפטרבורג. את ימי הקיץ אהב לבלות באזור קרים. במשך אותן שנים הוא הרגיש כאילו השתחרר מהשתייכות למערכת "המרחב-זמן". כתוצאה מאורחות החיים הייחודיים של וולושין ושל מילוש, שניהם תוארו בידי הביוגרפים שלהם כ"נודדים". צ'סלב מילוש כתב: "גורלו (של מילוש) היה להיות נודד"²⁷ צבטייבה העירה:

"וולושין לא תעה בדרכים כפי שנהגו לעשות הרוסים. הוא לא היה משוטט או נווד במובנים המקובלים של המילים הללו, אלא חי כנווד, כלומר, כאדם היוצא לדרך במטרה מוגדרת."²⁸

מילוש, בתורו, כאילו רצה להשלים את הרהוריה בנושא זה בהסבר מלומד על ההבדלים בין סוגי המסעות:

"נודדים של אנשים נאורים שהוכנסו לסוד, אינם שונים ממסעות לצורכי לימוד רגילים. אלא שתוכניות המסע שלהם, גם אם הן נראות כאקראיות לכאורה, מתואמות למעשה בקפידה עם הכמיהות ועם הכישרונות הסודיים

ביותר של שוחרי האמת...²⁹

מילוש ראה את עצמו כ"נודד אציל". באחת היצירות החשובות ביותר שלו, "הארקנה", הוא הסביר כי "נודד אציל" היה השם הסודי של ה"תניכים לאמת" מן העבר שהגשימו את כמיהתם והשיגו את הכישורים הסודיים ביותר שלהם באמצעות מסעותיהם. מילוש רצה להחיות את המסורת שלהם ולחלוק עם בני האדם את החזון שלו שראה במהלך נדודיו ביקומים שונים.

ושוב מפליא לגלות שאותה חוויה עצמה ואותן התרשמויות מיקומים אחרים ניתן למצוא גם באחת היצירות המרכזיות של וולושין. בשירו "השוליה" טען וולושין כי הוא איננו בן כדור הארץ אלא נודד במרחבי היקומים הרבים. בשירים כמו "שנות הנדודים" או "כשהזמן עצר מלכת" הכריז וולושין כי משימת חייו היא להאיר את דרכם של בני האדם כשהוא נושא בידיו את העששית בעלת שלהבת הדעת הכחולה.

במרוצת שנות נדודיו נמשך וולושין תמיד אל חוכמת הנסתר ואל המיסטיקה. הוא למד בודהיזם מלאמה טיבטי והתיידד עם המיסטיקן האוסטרי רודולף שטיינר, מייסדה של החברה האנתרופוסופית. כתלמידו של שטיינר הוא נסע אליו לדורנך שלייד באזל ושם השתתף בבניית ההיכל האנתרופוסופי הראשון שהיה מיועד להפוך לבית הספר למדע הרוחני. הידע הרב שצבר וולושין הלך והתרחב עם צמיחתו הרוחנית. התנסויותיו הרוחניות הובילו אותו לשינויים בסגנונו הספרותי ובנושאי יצירתו. בעקבות השינויים שחלו בו, בשנותיה הראשונות של מלחמת העולם הראשונה הוא גילה לעולם את פניו החדשות. ארנבורג התפעל מעוצמת קובץ השירים שלו "Anno Mundi Ardenti" שכתב בדורנך:

"שירים אלה שונים לגמרי מהשירים שנכתבו בידי משוררים אחרים באותם הימים: בלמונט צחצח חרבות; בריוסוב חלם על צארגראד הידועה כקונסטנטינופול העתיקה; איגור סבריאנין צעק: 'אני אוביל אתכם לברלין'. אך וולושין שכח את משחקי הילדות שלו וכתב: 'בימים האלה אין אויב, ואין את, כולם בתוכי, ואני בתוך כולם'. הוא המשיך וכתב: 'מי ייתן ולא אפסיק לאהוב את אויביי ולא אתחיל לשנוא את אחיי'.³⁰

וולושין האמין כי האלימות אינה מסוגלת להביא את השלום המיוחל והוא העז לומר כי אהבתו חבקה את כל הפצועים, הגרמנים והרוסים גם יחד. בתחילת המלחמה, שורותיו הבלתי פופולאריות הללו הדהדו בדיוק כמו שורותיו של מילוש שכתב באותו זמן, "אני שליח השלום..."³¹

עם זאת, דרכו של וולושין לאהבה כזאת החובקת את כל הברואים לא הייתה מובנת מאליה, היות שבשל תעתועי הגורל, שני המשוררים, שמעולם לא

אומנו להשתמש בנשק, שיחקו לפחות פעם אחת בחייהם במשחק המוות בנשק. עבור מילוש היה זה ניסיון ההתאבדות שלו. עבור וולושין היה זה דו-קרב אקדחים עם משורר רוסי מפורסם אחר, ניקולאי גומיליוב (Gumilyov). ב-1909 החליט וולושין להגן על "שמה הטוב" של משוררת צעירה משום שדברי גומיליוב פגעו בכבודה. וולושין זעם ובחר לפתור את הקונפליקט באופן מסורתי: באמצעות הזמנה לדו-קרב. למזלם של שני המשוררים הם החטיאו, ועבור וולושין תקרית זו הייתה הפעם האחרונה שחיפש פתרון אלים לבעיה.

אחרי 1915 הפסיק וולושין להשתמש בטכניקת החריזה. שיריו לא התאפיינו יותר באסטיקה של צליל ושל צורה, אלא לבשו צורה של ראיית הנולד ושל חוכמת הנבואה. ביוגרפים מסוימים ייחסו את השינויים האלה להשפעת מלחמת העולם הראשונה. עם זאת, המלחמה הייתה תופעה גלובאלית שהשפיעה בעת ובעונה אחת על המשוררים האירופיים כולם. אם כך, מדוע מכל המשוררים דווקא וולושין ומילוש הם שהפכו בו-זמנית ליוצאי דופן בפנייתם לשירה פילוסופית מורכבת ובלתי מחורזת?

כפי שתואר קודם לכן, סיפר מילוש כי הוא ראה את "השמש הרוחנית" בסוף 1914. צבטייבה זכרה אירוע יוצא דופן שקרה לוולושין בקוקטבל בליל חורף אחד שחל גם כן ב-1914. וולושין אירח מספר חברים בבית העץ שלו בקוקטבל. לפתע הבחינה צבטייבה באש שהתלקחה בבית. העשן התפשט במהירות לחדר שכולם ישבו בו. כל האורחים הרגישו חסרי אונים והחלו לחפש בבהילות אחר מים לכיבוי השריפה. רק וולושין נשאר רגוע. צבטייבה חשה מהופנטת לנוכח מראהו המואר של וולושין הקם על רגליו, מניף את ידו מעלה ואומר משהו בשקט אך בעוצמה רבה לתוך האש. האש גוועה; העשן חזר למקום שממנו בא; כל ספריו וציוריו הרבים של וולושין ניצלו. האש נבלמה על ידי ההפטרות של וולושין שפניו זהרו כ"שמש בצהרי היום".³² האנשים מוכי ההלם נעצו מבטים אחוזי תדהמה בוולושין. צבטייבה הוסיפה כי שמעה יותר מפעם אחת שמועות על וולושין כי ברגעי הריכוז האינטנסיבי שלו "בקעה ממנו שלהבת – מקצות אצבעותיו ומקצות שערותיו – שלהבת אמיתית ובווערת".³³ סיפורה של צבטייבה אולי אינו אלא מיתוס בלבד, אחד מהמיתוסים הרבים שסיפרו על וולושין. ייתכן מאוד כי "ליל ההארה" של מילוש היה גם הוא רק מיתוס. אך מבחינת ניתוח גורם התטא אין לכך חשיבות, מפני שהעובדה היא שב-1914 שני המשוררים היו כה דומים זה לזה, עד כי חבריהם הפיצו שמועות דומות על "השמשות הרוחניות" שלהם.

פתלתלות ומפליאות הן דרכי הגורל: ב-1916, בעיצומה של ממלחמת העולם הראשונה, שני המשוררים בני ה-39 בהיותם נתינים רוסיים, נקראו בו-

זמנית לשרת בצבא הצארי! וולושין ניסה להתחמק מגיוס מטעמי מצפון, אך בקשתו נדחתה. לבסוף, הוא שוחרר מהצבא על ידי ועדה רפואית, בעיקר משום שסבל מקצרת. ב-1917 בימי מהפכת אוקטובר שהה וולושין במוסקבה. האירוע הדרמטי הזה ששינה את פני האומה כולה, סימל גם התחלה חדשה בחייו הפרטיים של המשורר. עם נפילתו של המשטר הצארי תמה תקופת נדודיו של וולושין – הוא חזר לקרים והתגורר שם בביתו שבקוקטבל עד ליום מותו.

מילוש גויס אמנם על ידי המחלקה הרוסית של הצבא הצרפתי, אך הוא נשאר בפרזי ולשירותו לא הייתה השפעה ניכרת על סגנון חייו. תפקידו היה לעדכן את הכתבים הצבאיים. בזמנו הפנוי הוא המשיך לעסוק בכתיבתו ובמחקריו. לארנבורג, שבאותה תקופה שימש כתב צבאי בפרזי, הזדמן להתרשם מצורת עבודתו המקורית של מילוש. בזיכרונותיו הוא תיאר כיצד היה מופתע למצוא את עצמו בלשכת העיתונות משוחח על שירה עם האדם שהיה אמור לתדרך ולעדכן אותו בענייני המלחמה!

ב-1917, אחרי המהפכה הרוסית, הפך מילוש לגולה רוסי, העומד לפני הצורך לבחור במולדת חדשה. שלא כצפוי, הוא החליט להישאר נאמן למורשת אביו ובחר באזרחות של רפובליקת ליטא שזוה עתה זכתה לעצמאות. בתקופה הזאת הוא פיתח תיאוריה ולפיה לליטא היה תפקיד היסטורי ייחודי, בהיותה "אם הגזע ההינדו-אירופאי" ו"המרכז הרוחני של העולם הארי המודרני".³⁴

ב-1917 הופתעו גם ידידיו של וולושין מהחלטתו להישאר ברוסיה. הייתה לו הזדמנות להגר, והם ציפו ממנו שיעזוב לפרזי. אבל במקום זאת, הוא פיתח לפתע רגשות כמעט משיחיים של הזדהות עם רוסיה. בדומה למילוש, בחר וולושין לשמור אמונים לארץ אבותיו, ובדומה למילוש, הוא החל לפתח תיאוריות על השליחות העולמית המיוחדת של ארץ זו. כך לדוגמה, נתן וולושין פירוש מקורי לספר "אפוקליפסה" (הידוע גם כ"חזון יוחנן"), הספר האחרון בברית החדשה המתייחס לאחרית הימים ולהופעתו של ישו מחדש. בעזרת הספר המיסטי הזה חישב וולושין ומצא כי דווקא המישור הרוסי – אותו שטח עצום שמשתרע בין נהרות הדון, הדניפר והוולגה – יהפוך למקום שייקבע בו עתיד האנושות במלחמת גוג ומגוג שתרחש באחרית הימים.

ובחזרה למילוש. שליטתו המושלמת בשפות רבות והיכרותו עם תרבויות שונות הכינו אותו לתפקידים דיפלומטיים. ב-1919, במולדתו החדשה ליטא, הוא מונה כחבר במשלחת הרשמית לוועידת השלום בוורסאי. תוך זמן קצר קודם מילוש לתפקיד של נציג ליטא ליד ממשלת צרפת. בנוסף לכך, ב-1921 הפך מילוש לממונה על ענייני ליטא בבריסל. המלחמות נמשכו, והמצב המדיני הביא לפעמים לבעיות שדרשו פתרונות בלתי שגרתיים. כך למשל, בת בריתה

של צרפת, פולין, הייתה אז במצב מלחמה עם ליטא שקמה לא מכבר. לכאורה, היה על שגריר ליטא לעזוב את פריז, אך מילוש העדיף להישאר ומילא את תפקידו במיומנות ובהצלחה רבה. מקובל לחשוב כי אף אחד אחר לא היה מסוגל לבצע את התפקיד הרגיש הזה. בהמשך, יכולתו הייחודית להקשיב ולדבר בסבלנות עם כל הצדדים סייעה לליטא ליישב לטובתה את המחלוקת בשאלה הכואבת מאוד של העיר ממל (Memel) – כיום קלייפדה (Kleipeda) – עיר הנמל היחידה של ליטא בים הבלטי.

נראה כי גם עבור וולושין הכין הגורל הזדמנויות לנסות את עצמו בתפקידים דיפלומטיים. בדומה למילוש, הוא שלט בשפות רבות, הבין בתרבויות שונות ורחש כבוד רב לכל הבריות. העמדה הייחודית אם לא היוצאת מן הכלל שלו בתקופה הזאת, התבטאה באומץ לבו לברך את כולם ולא לקלל אף אחד, להתפלל למען כל הבריות ולסרב להזדהות עם אף לא אחד מן הצדדים. בולשביקים וקצינים בצבא הלבן, עניים ועשירים, האמינו ביכולתו של וולושין לנהל משא ומתן ולהציל בני אדם מצ'פורני הטרור. תחילה הוא סייע לאוסיפ מנדלשטאם ולאחר מכן לארנבורג – שני משוררים ממוצא יהודי – להימלט מאזור קרים. הוא סיכן את חייו במהלך מסע מסוכן במדינה העולה בלהבות, כדי להציל את חייו של הגנרל האדום, מרקס. לשם כך הוא העז אפילו להגיע למפקד של הכוחות הלבנים, גנרל דניקין, ולבקש את עזרתו ואת התערבותו להצלת חיי מרקס. תודות לכישרונו של וולושין להפוך יד מורמת ומאיימת ליד המושטת לשלום, ניצלו חיי רבים. צבטייבה כתבה:

”הוא הציל את האדומים מהלבנים ואת הלבנים מהאדומים, או יותר נכון, הוא הציל חייל אדום מהלבנים וחייל לבן מהאדומים, כלומר הציל אדם אחד שנרדף בידי אספסוף, הוא הציל את היחיד מזעם הרבים ואת הנכבש מכובשיו.”³⁵

בהיותם בעלי ראייה היסטורית רחבה ותפיסת עולם מיסטית עמוקה, נמנעו שני המשוררים האלה מלקרוא לבני האדם ליזום פעולות תוקפניות כלשהן במשך התקופה האפלה הזו של תהפוכות עולמיות. בעיני מילוש, התמוטטותן של אימפריות גדולות נראתה כתקרית מקומית גרידא, גרגיר אחד בתוך סופת הטרורנדו שסחפה את כדור הארץ כולו. מתוך אותה פרספקטיבה היסטורית רחבה, חשב וולושין כי המהפכה הרוסית הייתה רק מקרה פרטי של דפוסי התנהגות הרסניים של האנושות כולה. כבר ב-1923, בעזרת המדיטציות שלו, הגיע וולושין למסקנה כי הסכנה הבאה לאנושות תגיע מהאנרגיה האטומית. בפואמה שלו “בדרכיו של קין” הוא תיאר את התוצאות הרוות האסון של מלחמה גרעינית עתידית ודן בדרכים אפשריות למנוע אותה. הפתרון של

וולושין היה זהה למוטו של מילוש: כדי להימנע מקטסטרופה עתידית, כל שלב של התפתחות במדע חייב להיות מתואם ומאוזן בהתעצמות שווה של האהבה. חידה היא, מניין שאב וולושין את הרעיון שכדור הארץ מסוגל להרס עצמי עקב תהליך הביקוע הגרעיני, כשאימות מדעי של רעיונות כאלה התאפשר רק בשלהי שנות השלושים. וולושין לא היה מדען, ואף על פי כן, בשיריו נכללות מספר תחזיות נכונות לגבי תגליות מדעיות עתידיות. הוא הדגים מידה מפתיעה של הבנה בנושאי מבנה הגרעין, גיאומטריה לא-אוקלידית ותורת היחסות. וולושין מעולם לא הסביר כיצד הגיע אל רעיונותיו, ונמנע בעקביות מהוכחות או מהצגת ראיות מכל סוג שהוא. מטרתו הייתה רק לשתול רעיונות חדשים ולצפות בנביטתם ובצמיחתם. תפקידו כמאסטר היה לא ללמד אלא לעורר מחשבה חופשית עצמאית; לא להוכיח מאומה כי אם לגרום לכך שבני האדם יגלו את דרכם בעצמם.

מילוש גם היה ידוע בנבואותיו המדעיות. הוא ראה את "Ars Magna" (1916) ואת ה-"Epistle to Storge" (1917) שלו כסמנים מטפיזיים המבשרים את בואה של תורת היחסות הכללית של איינשטיין (1916). באותה תקופה לא ידע מילוש מאומה על איינשטיין, ואף על פי כן, באמצעות הרהוריו המטפיסיים על תנועה, הצליח המשורר – כך מאמינים מספר חוקרים – להגיע לכל המסקנות העיקריות, שהגיעו אליהן מאוחר יותר המדענים. בדומה לוולושין, גם גישתו של מילוש למדע שללה הוכחות מתמטיות כלשהן. מילוש האמין בחשיבותה הבלעדית של "הוכחה באמצעות אלגוריה", כלומר בכלים של דימוי או של הקבלה, המתארים את הרובד הגלוי של התופעה תוך הבנה שאת הרובד הסמוי שלה ניתן לפרש בדרכים שונות. לשיטתו, הוכחה מסוג זה עשויה לעורר את הקורא לפתח חשיבה עצמאית ומקורית משלו.

ברור כי מעבר ליכולתה של שיטת ניתוח גורם התטא לדון בחשיבותן או בנכונותן של התיאוריות המדעיות של וולושין ושל מילוש. הספקנים יגידו כי הגיחות הפיוטיות של השניים לתחומי המדע היו רק פנטזיות, ושכל קירבה למציאות אינה אלא מקרית בלבד. מיסטיקנים יטענו כי שני המשוררים היו מורים רוחניים שידעו להשיג את הידע בדרך של התגלות פיוטית. ביוגרפים ידגישו את העובדה כי שני המשוררים אכן הצליחו להשיג דרגה מסוימת של הכרה אקדמית: מילוש זכה בתואר דוקטור למדעים מטעם אוניברסיטת קאונס (Kaunas), ואילו וולושין נבחר כחבר באגודה האסטרונומית הצרפתית. להבדיל מכל הגישות הללו, התיאום השמימי איננו מתיימר לחפש אחר האמת המוחלטת בחיי האנשים היחידים. ייחודו נעוץ בכך שהוא מסתפק בהשוואות ובצירופי מקרים, ובגלל הצטברות של צירופי מקרים רבים מתגלה לפתע סדר סמוי

בדברים שנראו קודם כאוסף אירועים אקראיים. במובן זה הנבואות המדעיות של מילוש ושל וולושין מקבלות משמעות מיוחדת: יהיו גישותיהם נכונות או שגויות, הן משקפות את אותו סגנון החשיבה שהוכתב בידי גורם התטא שלהם. אם שני התאומים השמימיים אכן הגיעו לידע מדעי באמצעות חזון פיוטי, אולי גם בני אדם אחרים יוכלו ללמוד מניסיונם?

העולם האידיאלי של האהבה, פרי הגותם של מילוש ושל וולושין, היה עולם של דעת ולא עולם של רגשות פגועים. מילוש חשב כי השירים החשובים ביותר שלו, "Epistle to Storge" (1917), "המנון לידע" (1918) ו"הווידוי של למואל" (1921), קירבו אותו להגשמתה הסופית של שליחות חייו, דהיינו ליצירת שפה פיוטית חדשה. בתקופה הזאת הוא הרגיש שהמילים והמקצבים אך בקושי שייכים לו. היה נדמה לו כי השירים שלו למעשה נכפו עליו וכיוון שכך הם איבדו כל צביון אישי. ב-1921 הוא כתב:

"סוף-סוף הגעתי לכדי מימוש חלום חיי – יצירתה של שפה פיוטית, המתעלה אפילו מעל למוזיקה ומשקפת ישירות, באמצעות נשמת המילים, את אופני הקיום שאין לבטאם במילים."³⁶

בנוסף לכך, מילוש האמין כי ההבנה האמיתית של השירה "תתרום במידה גדולה להשגת הסינתזה הפנימית בין התגליות הגדולות בכימיה פיזיקאלית, באסטרונומיה ואפילו בהיסטוריה עתיקה ובפרה-היסטוריה."³⁷

כאילו כהד חוזר למילוש, בשירו "השוליה" (1917) חיפש וולושין את נשמת המילים. הוא ראה את עצמו כ"נפח של מילים עקשניות", כשמטרתו היא להפוך ל"גואל המשחרר את השמות הנעלים."³⁸ ב"רשימות" שלו הגדיר וולושין מחדש את משמעותה של השירה: "לשירה יש רק משימה אחת – להגדיר את כל הדברים ואת כל התופעות ולקרוא להם בשם."³⁹

לאחר שעברנו עם וולושין ועם מילוש כברת דרך כה ארוכה למחוזות האינטלקטואליים הנשגבים של מחשבתם, קשה לחזור לקרקע המציאות כדי להשלים את הפרק האחרון של סיפור חייהם. ב-1924 הבין מילוש כי למרות עבודתו הקדחתנית למען ליטא, הוא נשאר בעיני ממשלתה נטע זר. בשנה שלאחר מכן הוא שוחרר על פי בקשתו מתפקידו כשגריר. למרות הכול, הוא המשיך לתפקד בהתנדבות כיועץ לשגרירות ליטא בפריז עד לפרישתו הסופית ב-1938. במשך כל אותה תקופה תרם מילוש רבות לתרבות הליטאית. הוא הרבה להרצות בליטא, תרגם ופרסם אוסף סיפורי עם ושירי עם ליטאים. משרדו בפריז היה פתוח לפני סופרים ומשוררים ליטאיים צעירים.

לאחר תום מלחמת האזרחים ברוסיה הפך ביתו של וולושין בקוקטבל ל"בית המשורר", מעין בית הבראה מיתולוגי שנפשו בו מאות סופרים

ומשוררים. וולושין מעולם לא התכוון לשרת את השלטונות, אלא התרכז בשימור התרבות הרוסית. הוא הרצה בנושאי ספרות ומדע ואף ניסה להסביר לפקידי הממשל החדש את חשיבותה של האמנות לצורכי האומה. עם זאת, למדינה הקומוניסטית לא היה כל צורך בשירותיו הטובים של וולושין. העיתונות האישימה אותו בפעילות אנטי מהפכנית, ואילו רשויות מקומיות התערבו בחיי "בית המשורר". בחלוף הזמן, נעשה וולושין לזר בארצו שלו, מבודד יותר ויותר במדינה בלתי הומאנית בעליל, ובה מרבית חבריו הפכו לקורבנותיה. עצם הישרדותו של וולושין במדינה כזו יוחסה לכישוריו המיסטיים להגן על עצמו באמצעות "אהבה אוניברסאלית". לבוש בטוניקה יוונית קלאסית, הוא ניהל בקוקטבל אורח חיים של נזיר, והקדיש את עצמו לחקר טבעו הקוסמי. (להשוואה: ב-1929 הציע מילוש עטיית גלימות משי בפגישות חברי "האגודה ההרמטית" שלו. נראה כי שני התאומים השמימיים העדיפו סגנון לבוש דומה).

המאפיין הבולט ביותר בשנותיו המאוחרות של מילוש היה היעדר מעורבות מצדו בחיי העולם החיצון. ההתקדשות שלו והיקף הידע שצבר בלימודיו האזוטריים גרמו לו להתייחס אל חייו עלי אדמות כאל מצב חולף וזמני. ב-1930, כשהגיע למסקנה כי אזרחותו הליטאית אינה חשובה יותר בעיניו, הגיש בקשה לאזרחות צרפתית, והיא הוענקה לו ב-1931. בשנותיו האחרונות פיתח מילוש התעניינות עמוקה יותר ויותר בשורשיה הדתיים של משפחתו. מצד אחד, הוא חזר רשמית לחיק הכנסייה הרומית קתולית (דת אביו). מצד שני, הוא התמיד בלימודי הקבלה והתנ"ך בעברית (אמונתה של אמו) בניסיון לחשוף את המפתח לפענוח ה"אפוקליפסה". באותה עת הוא כתב פרשנויות מלאות השראה למשמעותם הנסתר של ספרי הקודש. כמה מתגליותיו הרוחניות, כמו חיזוי המלחמה הנוראית ב-1940, או כמו חיזוי העקרונות העיקריים של תורת היחסות, הפכו את עבודותיו האחרונות למסתוריות ולבלתי מובנות בעיני הקוראים בני זמנו.

למרבה הפליאה, חזר גם וולושין בשנותיו האחרונות לדתו של אביו. לאחר שנים של לימודי אנתרופוסופיה, בודהיזם, קתוליות וקבלה, לאחר שייסד את אגודת הידידים הרוסיים של פרנציסקוס הקדוש מאסיזי, מצא וולושין בסופו של דבר את ביתו תחת הגג של הכנסייה הרוסית הפרבוסלאבית. כדי להגיע להבנה טובה יותר של המציאות, הוא פיתח את גישתו הספרותית הייחודית, שניסתה לנתח את ההווה בעזרת דוגמאות מתוך חיי הדמויות התנ"כיות האב-טיפוסיות המתאימות. ספרו "דברי הימים" (Paralipomenon) שעוסק בפרשנותו לתנ"ך, מציע את הדרך הרוסית הייחודית אל "העולם החדש של האהבה". וולושין שלל את האפשרות להפיל את המשטר הבולשביקי בכוח הזרוע; במקום

זאת הוא הציע לאמץ את גישותיו האורתודוקסיות של הקדוש הרוסי סרפים (Seraphim), שעיקרי הדוקטרינה הרוחנית שלו התמקדו בתפילה ובמדיטציה המכוונת להשגת חוויה מיסטית. בעקבות סרפים הקדוש, צידד המשורר בהיטהרות רוחנית באמצעות תרגול טכניקות ייחודיות של חמלה ושל מחילה. הרעיון העיקרי שמאחורי תורה זו היה ניסיון לקבל על עצמו אחריות על כל הסבל שנגרם לאנושות ועל כל החטאים שבעולם, ובתמורה להעניק לזולת אהבה, ריפוי ושקט נפשי.

הנושאים ביצירותיו של וולושין הפכו להיות בלתי-מקובלים בעיני הצנזורה הסובייטית, וכך משנת 1926 והלאה נבצר מהמשורר לפרסם את יצירותיו. שירתו המאוחרת הופצה בחוגי קוראיו רק בצורה "מחתרתית", כלומר בעזרת אנשים שהעתיקו את הטקסטים האסורים על גבי דפים והעבירו אותם הלאה בכתב ידם. וולושין נשאר ללא מקורות פרנסה. הפנסיה שלו הייתה מזערית, ואמנם ידידיו שלחו לו חבילות מזון, אך בכל זאת, תכופות היה מוצא את עצמו על סף רעב. עם זאת, כהרגלו, נותר וולושין נאמן לעקרונותיו ולא שיתף פעולה עם השלטונות. הוא העיר לגבי מצבו זה: "משורר הוא מצפוננו של העם. במדינה אין מקום למשורר".⁴⁰

ב-בזמן הפסיק גם מילוש לפרסם את כתביו. לאחר 1921 הוא ייחס לפואמה "Ars Magna", יצירתו החשובה ביותר, משמעות רוחנית ואלכימאית ולא דווקא ספרותית גרידא. "הארקנה" ו-"Exegetic Note" שנכתבו ב-1926 היו למעשה הפואמות האחרונות שלו. בהרגישו כי אי-הבהירות של יצירותיו הוכתבה לו מלמעלה, הכריז מילוש כי המסר שלו אינו נועד לכול, אלא לישועתם של בודדים בלבד. הוא העניק לאנושות דוקטרינה, אשר על פי דבריו תובן רק לאחר מותו.

בשלהי שנות העשרים בחר מילוש להתבודד ולבלות את רוב זמנו בטבע, כשהוא מאמץ לעצמו אורח חיים שהתווה בידי הכנסייה הפרנציסקאנית. משנת 1930 ואילך הוא בילה את מרבית זמנו בפונטנבלו (Fontainablaeu), עיירה שנמצאת כ-65 ק"מ מדרום-מזרח לפריז וידועה בזכות אחד מהארמונות הגדולים והאלגנטיים של מלכי צרפת. מילוש נקשר למקום הזה בעיקר בגלל אהבתו לגן הארמון ולציפורים המאכלסות אותו. המשורר אהב את הציפורים כל כך עד כי פרסם עלון ובו הוראות בנושא האכלתן בחורף בגן של פונטנבלו. אנשים האמינו כי מילוש דיבר את שפת הציפורים, משום שהיה היחיד שהציפורים נענו לקריאותיו ונחתו על ידיו ועל כתפיו. המשורר התייחס לחוויית התקשורת עם רעיו בעלי הכנף כאל אחד האירועים המרגשים ביותר בחייו.⁴¹ ב-1937 קנה מילוש בית קטן בפונטנבלו ועבר להתגורר בו דרך קבע.

מילוש התקשר לציפורים בפונטנבלו, ובד בבד התיידד וולושין עם הכלבים בקוקטבל. צבטייבה זכרה שהוא נהג לשוחח איתם ורחש להם כבוד רב כאילו היו בני אנוש. פעם, כשהתקף בידי זאבים, הוא לא איבד את עשתונותו, אלא שמר על קור רוחו ושוחח עמם קצרות. צבטייבה הייתה משוכנעת כי וולושין דיבר את שפת הכלבים. על רקע זה, ב-1928 התחילו הרדיפות נגד וולושין, והרשויות "תפרו לו תיק": הם האשימו את כלביו בהריגת כבשים בסביבה. העונש כלל איסור על וולושין להחזיק בכלבים, והמתת אחד מכלביו האהובים ביותר.

פסק דין זה גרם לו עוגמת נפש כה רבה עד כי בדצמבר 1929 לקה באירוע מוחי שלאחריו לא חזר עוד ליכולותיו האינטלקטואליות או לעבודתו הספרותית. וולושין הנשכח והבודד ניהל אורח חיים נזירי. ידוע כי ב-1931, כשהרשויות רצו לגרשו מביתו בקוקטבל, הוא שקל לשים קץ לחייו. כאשר חלה וולושין בדלקת ריאות ב-1932, הוא לא נאבק במחלתו כלל, על פי גרסת ידידיו. היה ברור בעליל שהחליט לעזוב את העולם הזה.

ב-11 באוגוסט 1932, מקס וולושין מת בביתו. אהבתו של וולושין לכלביו גרמה לו לבעיות בריאות חמורות, ומנגד אהבתו של מילוש לציפוריו הפכה אף היא לסיבה הנראית לעין להידרדרות במצב בריאותו. ב-1937, ביום חורפי קר, הוא נשא כהרגלו את קופסת הזרעים הכבדה כדי להאכיל את הציפורים בגן. המאמץ היה קשה מדי בשבילו, הוא התעלף, נפל בשלג וכך שכב שעה ארוכה. בעקבות האירוע הזה התפתחה אצלו הצטננות קשה מלווה בדלקת עצבים. מילוש רשם על כך ביומניו מאוחר יותר: "כמעט שנרדמתי לנצח נצחים בשלג הצרפתי תחת מתקן האכלת הציפורים המהולל שלי..."⁴² בפעם הזאת הוא ניצל, אך ב-2 במרץ בשנת 1939, כשניסה להכניס את אחת הציפורים שלו לכלוב, היא פרחתה ועפה ממנו. מילוש רדף אחריה עד שלבסוף תפס אותה, אך מיד אחרי זה התמוטט ומת מתסחיף ריאתי. אי תפקוד הריאות הפך לסיבת מותם של שני התאומים השמימיים.

בפואמה שלו "פראנצ'סקוס הקדוש" תיאר וולושין את הנזיר הפרנציסקאני האידיאלי, כמי שמוקף בלהקות ציפורים שעונות לקריאתו ושזאבים מצייתים למילותיו. בחזונו דמיין וולושין כי נזיר אידיאלי כזה יוכל לזרז את בואו של העולם הנשגב האלוהי, ובו כל הבריות יהללו את שם הבורא. בחיים עלי אדמות נדרו וולושין ומילוש בדרכים מקבילות, אך מעולם לא פגשו איש את רעהו. היה זה סמלי כי תכונותיו של המושיע האידיאלי מחזונו של וולושין נשארו מחולקות שווה בשווה בין שני התאומים השמימיים, אך מעולם לא הגיעו לידי איחוד. פראנצ'סקוס הקדוש היה אחד הגיבורים האהובים שלהם,

ולכן שני חסידיו הצטערו מאוד על כך שכשלו במשימת שליחותם להביא אהבה אוניברסאלית לעולם עוד בימי חייהם.

כשמילוש מת, נודע שמו אך למעטים. נקודת המפנה ביחסו של העולם אל שירתו התרחשה 20 שנה לאחר מותו. הסימן הראשון לכך היה העלאת המופע המצליח של מחזהו "Miguel Manara" בפריז. בהדרגה התחיל גם להתעורר עניין מחודש בשירתו, וה"קאמבק" של מילוש הפך לממשי באמצע שנות השישים של המאה הקודמת. ב-1966 נוסדה בפריז אגודה בשם "ידידי מילוש" (Les Amis de Milosz); מאז חברי האגודה מתאספים מדי שנה כדי לציין את יום מותו של המשורר. האגודה גם מפרסמת כתב-עת שמשחזר את התיעוד הביוגרפי על אודותיו ומדווח על פרסומים חדשים על משנתו הספרותית.

גם נקודת המפנה בהתייחסות אל יצירותיו של וולושין חלה לאחר מותו, בד בבד עם השינוי בדעת הקהל לגבי מילוש. בשנות החמישים התחלף השלטון ברוסיה, ועם עלייתו של חרושצ'וב החלה התקופה הליברלית, המכונה "עידן ההפשרה". שמו של וולושין חזר בהדרגה לכותרות, תחילה כצייר, אחר כך כמשורר לירי, ובסופו של דבר כנביא, כהיסטוריון וכמיסטיקן. ביתו של וולושין בקוקטבל הפך למוזיאון ולאתר לעלייה לרגל. כמו מילוש, היה זה גורלו של וולושין שרעיונותיו הספרותיים והפילוסופיים ישתייכו לדורות הבאים אחריו.

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

כמי שנולדו במזל תאומים, תאומים שמימיים אלה משקפים בחייהם את משמעות הסמל של המזל הזה, II, מעין שני עמודים מחוברים בשמים ובארץ, סמל המייצג על פי המסורת את עמודי הדעת. כשוולושין כתב כי החיים הם "ידע אינסופי" וכשמילוש עסק בשפת הידע והדעת, שניהם סימלו את עצם מהותו של סימן הזודיאק שלהם.

בנוסף לשמש במזל תאומים, שני "הנודדים האצילים" נולדו כשהירח היה במזל קשת. על פי ר. יוז השילוב הזה משקף את הרצון החזק להימצא בתנועה מתמדת. אדם כזה ירצה להרבות במסעות למחוזות רבים, או לפזר את האנרגיות שלו על פני תחומי עניין רבים למדי. לאנשים כאלה יהיו מטרות נשגבות ונעלות בחייהם. עיסוקיהם הטבעיים יובילו אותם למסעות, למתן הרצאות, לתקשורת, לכתובה, למדע, לדת ולחינוך. יוז כתב שכאשר אנשים בעלי צירוף כזה של השמש בתאומים וירח בקשת לומדים להשקיט את המחשבה חסרת המנוחה שלהם ולהאזין בדממה לקולם הפנימי, הם מסוגלים לפתח את הכישרונות הנבואיים הטמונים בהם מלידה. יתרה מכך, על פי דעתו, הם מסוגלים לגשר

במחשבתם בין המקומות המרוחקים ביותר במרחב ובזמן!⁴³

כדי להמחיש את הרעיונות של הברזמניות ושל שיטת ניתוח גורם התטא מעניין לנתח את הסיבות שהובילו את שני המשוררים להפסיק לכתוב שירה בשלהי שנות העשרים. מקובל להסביר את אי יכולתו של וולושין להמשיך בעבודתו היצירתית בכך שהתקשה לפרסם את יצירותיו בצל המשטר הקומוניסטי, ובכך שלקה בשבץ מחמת "משפט הכלבים". עם זאת, כלום אפשר שהיו סיבות נוספות, הנסתרות מאתנו, שגרמו לפרישתו של וולושין מפעילותו האינטלקטואלית?

מפליא לגלות, כי ללא שום איסור או מגבלה מצד השלטונות, הפסיק גם מילוש לפרסם את יצירותיו בדיוק באותה תקופה כמו וולושין. אף על פי שהשלטונות לא ניסו להתנכל לו, בריאותו הידרדרה פלאים בכל זאת. בסוף אוקטובר 1929, באחד ממכתביו התלונן מילוש: "לרוע המזל, יותר ויותר חייב אני להתחשב במצב בריאותי שאינו מאפשר לי לצאת בערבים". והוא המשיך וכתב כי המלאכה שנטל על עצמו מספר שנים לפני כן "דורשת ממני לנהל אורח חיים סגפני ביותר ולהניח בצד את כל העניינים שלא נוגעים ישירות לדת ולמודעות. עצם אזכור שמם של השירה, של המוזיקה או של הציור גורם לי לחלחלה ולפחד שלא ניתן לבטאו במילים".⁴⁴

ניתן יהיה לתת הסבר מניח את הדעת התולה את הבעיות הבריאותיות של מילוש בשלהי שנות העשרים בעומס יתר בעבודתו. יהיה גם הגיוני לומר כי השירה גרמה לו "לחלחלה" כתוצאה מהחוויות המיסטיות האינטנסיות שלו. אך כיצד ניתן להסביר את העובדה כי שני המשוררים מצאו את עצמם בוזמנית באותו המצב בקריירות הספרותיות שלהם ובגישותיהם לשירה בפרט ולאמנות בכלל? מדוע למרות נסיבות חברתיות ופוליטיות שונות התנסו שניהם באותן חוויות פנימיות?

שיטת ניתוח גורם התטא מגלה כי שורש כל ההתנסויות הזוהות הללו נעוץ במבנה הפסיכולוגי המשותף לתאומים השמימיים האלה שמוגדר בידי תאריך לידתם הזהה. אותם דפוסים פסיכולוגיים והתנהגותיים דרשו מהם להתנסות בחוויות רוחניות זהות בתקופות מסוימות בחייהם. לכל האירועים החיצונים הייתה רק השפעה מוגבלת, הם יכלו לשנות רק את התפאורות אך התסריט המרכזי של סיפורי חייהם נשאר ללא שינוי.

וולושין חשב כי הייתה זו בחירה חופשית של נשמתו להיולד בזמן ובמקום שנוגד בו. הבחירה הזאת הובילה אותו "להתנסות בייסורים ובטבילת / המצפון, האש והמים".⁴⁵

נוצר רושם שכל ההקבלות בסיפור הזה נבעו מן הבחירה המודעת של שתי

נשמות תאומות לעבור ב-זמנית את טקסי החניכה וההתקדשות עלי אדמות במסען דרך היקומים.

ביבליוגרפיה

- Encyclopedia of World Literature in the 20th Century*, vol.3, New York, Frederick Ungar Publishing Co., 1971 (Milosz, p.412; Voloshin p.481).
- M. Seymour-Smith, *Macmillan Guide to Modern World Literature*, London, The Macmillan Press Ltd., 1985 (Milosz, p.476; Voloshin, p.1079).
- M. Voloshin, *Putnik po Vselennym (Traveller through the Universes)*, Moscow, Sovetskaya Rossia, 1990.
- O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985.
- M. Voloshin, *Zisn beskonechnoe poznanie (Life is endless knowledge)*, Moscow, Pedagogika Press, 1995.
- I. Ehrenburg, *People And Life 1891-1921*, New York, Alfred. A. Knopf, 1962.
- M. Tsvetaeva, *A Captive Spirit: Selected Prose*, Michigan, Ardis, 1980.
- M. Voloshin, *Izbrannoye, (Selected Works)*, Minsk, "Mistazkaya Literatura", 1993.
- M. Voloshin, *Russia Crucified*, Moscow, Agentstvo "PAN", 1992.
- M. Voloshin, *Liki Tvorchestva, (The Faces of Creativity)*, Leningrad, Nauka, 1988.

---

¹ *Encyclopedia of World Literature in the 20th Century*, vol.3, New York, Frederick Ungar Publishing Co., 1971, p.412.

² M. Tsvetaeva, *Sochinenia, (The Works)*, V.II, Moscow, Chudozhestvennaya Literatura, 1980, p.253.

³ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.22.

⁴ M. Tsvetaeva, *Sochinenia, (The Works)*, V.II, Moscow, Chudozhestvennaya Literatura, 1980, p.253.

⁵ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.121.

⁶ *Ibid.*, p.17.

⁷ M. Tsvetaeva, *A Captive Spirit: Selected Prose*, tr. J. Marin King, Michigan, Ardis, 1980, p.89.

⁸ M. Voloshin, *Izbrannoye, (Selected Works)*, Minsk, "Mistazkaya Literatura", 1993, p.55.

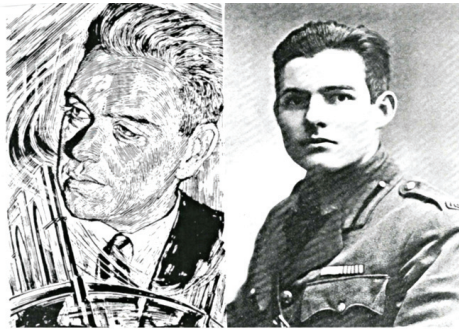

- ⁹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.214.
- ¹⁰ M. Voloshin, *Zisn beskonechnoe poznanie (Life is endless Learning)*, Moscow, Pedagogika Press, 1995, p.12.
- ¹¹ M. Voloshin, *Izbrannoye, (Selected Works)*, Minsk, "Mistazkaya Literatura", 1993, p.23.
- ¹² O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.97.
- ¹³ I. Ehrenburg, *People And Life 1891-1921*, New York, Alfred.A. Knopf, 1962, p.125.
- ¹⁴ *Ibid.*, p.188.
- ¹⁵ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.28.
- ¹⁶ M. Tsvetaeva, *A Captive Spirit: Selected Prose*, tr. J. Marin King, Michigan, Ardis, 1980, p.64.
- ¹⁷ M. Voloshin, *Zisn beskonechnoe poznanie (Life is endless Learning)*, Moscow, Pedagogika Press, 1995, p.370.
- ¹⁸ S. Karlinsky, *Marina Tsvetayeva. The Woman, her World and her Poetry*, Cambridge University Press, NY, 1986, p.35.
- ¹⁹ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.93.
- ²⁰ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.16.
- ²¹ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.97.
- ²² *Ibid.*, pp.447-449.
- ²³ *Ibid.*, p.181.
- ²⁴ M. Voloshin, *Russia Crucified*, Moscow, Agentstvo "PAN", 1992, p.149.
- ²⁵ M. Voloshin, *Traveller through the Universes*, Moscow, Sovetskaya Rossia, 1990, p.159.
- ²⁶ M. Tsvetaeva, *A Captive Spirit: Selected Prose*, tr. J. Marin King, Michigan, Ardis, 1980, p.85.
- ²⁷ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.18.
- ²⁸ M. Tsvetaeva, *A Captive Spirit: Selected Prose*, tr. J. Marin King, Michigan, Ardis, 1980, p.85.
- ²⁹ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.46.
- ³⁰ I. Ehrenburg, *People And Life 1891-1921*, New York, Alfred.A. Knopf, 1962, p.126.
- ³¹ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.127.
- ³² M. Tsvetaeva, *A Captive Spirit: Selected Prose*, tr. J. Marin King, Michigan, Ardis, 1980, pp.77-78.
- ³³ *Ibid.*, p.65.
- ³⁴ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.453.
- ³⁵ M. Tsvetaeva, *A Captive Spirit: Selected Prose*, Michigan, Ardis, 1980, p.93.
- ³⁶ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press, 1985, p.459.
- ³⁷ *Ibid.*, p.417.

- ³⁸ M. Voloshin, *Izbrannoye, (Selected Works)*, Minsk, "Mistazkaya Literatura", 1993, p.94.
- ³⁹ M. Voloshin, *Russia Crucified*, Moscow, Agentstvo "PAN", 1992, pp.116-124.
- ⁴⁰ M. Voloshin, *Izbrannoye, (Selected Works)*, Minsk, "Mistazkaya Literatura", 1993, p.158.
- ⁴¹ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press,1985, p.476.
- ⁴² *Ibid.*, p.477.
- ⁴³ R. Hughes, *The Sun and Moon Polarity in your Horoscope*, Temple, Ariz, American Federation of Astrologers, 1988, pp.38-39.
- ⁴⁴ O.V. de Milosz, *The Noble Traveller*, New York, Inner Traditions, The Lindisfarne Press,1985, p.470.
- ⁴⁵ M. Voloshin, *Izbrannoye, (Selected Works)*, Minsk, "Mistazkaya Literatura", 1993, p.134.

אבודים בים : ארנסט המינגווי והארט קריין

מזל סרטן
המוטו: אני מרגיש

הארט קריין

ארנסט המינגווי

הים חוזר על עקבותיו,
הים הולך לישון.
כפי שנאמר, האירוע מוצה עד תומו.
סירת האהבה
התרסקה על סלעי היומיום.
סגרנו את החשבון,
ואין טעם לערוך רשימות
של פגיעות הדדיות, צרות ועלבונות.

ולדימיר מאיאקובסקי (V. Mayakovsky) "לכולכם".ⁱ

אחד מגדולי הסופרים האמריקניים – ארנסט מילר המינגווי (Ernest Hemingway) ואחד מגדולי המשוררים האמריקניים – הארולד הארט קריין (Harold Hart Crane) שנמנו עם הדור המכונה "הדור האבוד"ⁱⁱ נולדו כתאומים שמימיים. האיכות הכובשת של כתיבתם וחייהם הדרמטיים, הסוערים, המכורים לאלכוהול והנוגעים ללב יצרו את המיזוג המורכב של רגישות וחן המהולים בכוח פיזי ובאלימות. המיזוג הנדיר הזה שיש בו מעין סתירה פנימית, הפך את

ⁱ ו. מאיאקובסקי נולד במזל סרטן.

ⁱⁱ את המונח "הדור האבוד" טבעה הסופרת גרטרוד שטיין כדי לתאר קבוצת אמריקנים גולים שחיו בפרזיז אחרי מלחמת העולם הראשונה.

שניהם לבלתי נשכחים גם שנים רבות לאחר מותם.

אף על פי שהמינגווי וקריין לא נפגשו מעולם, יצירותיהם נכתבו בהשראת חלומות דומים. שני הסופרים היו אנשים רגישים במיוחד, שבצעירותם חלמו על יופי ועל אהבה מוחלטים, ושאפו להטעין את יצירותיהם ברגש מוחשי, קסום, רוטט ומלא חיוניות. לרוע המזל, חלומם היפה התנפץ ולא נשאר ממנו זכר בשנותיהם המאוחרות כשהשניים שקעו ברחמים עצמיים והפכו לאנשים מרירים והרסניים. מאחורי הצלחתם ארבה תחושה של ריקנות ושל ניכור עצמי. לבסוף, דחף ההרס העצמי שלהם התעצם עד כדי כך ששניהם שמו קץ לחייהם. כיצד קרה ששני הצעירים המצליחים הפכו למבוגרים מתוסכלים עד כדי כך? שניהם טענו כי שורשי צרותיהם היו טמונים בילדותם. בשעה שקריין התפלל לשכתב את ילדותו ולזכות "בילדות מתוקנת"¹, ניסה המינגווי לשכנע את עצמו כי ההכנה הטובה ביותר עבור סופרים מתחילים היא "ילדות אומללה"². מימי ילדותם הראשונים הרגישו שניהם ניכור מצד אבותיהם; בימי בגרותם ניהלו שניהם מסע נקמה ממושך נגד אמותיהם האנוכיות; לבסוף, האשימו השניים את הוריהם בכל הצרות שפקדו אותם.

הביוגרפים שלהם הגיעו למסקנה כי זיכרונותיהם של המינגווי ושל קריין לגבי ילדותם אינם מהימנים בשל דמיונם הפורה ובשל תגובותיהם הרגשיות המוגזמות. ייתכן מאוד שמבחינה אובייקטיבית מערכות היחסים במשפחותיהם של קריין ושל המינגווי היו פחות מתוחות מן היחסים במשפחות של הזוג הקודם, וולושין ומילוש. אף על פי כן, המינגווי וקריין נולדו במזל סרטן, שמאופיין במוטו "אני מרגיש", ולכן באופן בלתי מודע הם הסתכלו על העולם דרך המנסרה של רגשותיהם. מבחינתם, המציאות הרגשית שלהם הייתה אמת מוצקה ולא פחות מוחשית מן העובדות הגשמיות. בחייהם וביצירותיהם הכריזו המינגווי וקריין על זהות ועל חפיפה בין החיים ובין הממד הרגשי שבהם. שלא כמו עמיתיהם המשוררים האינטלקטואליים, וולושין ומילוש שנולדו במזל תאומים וראו את עצמם כנוודים במרחבי התבל, שני אנשי הספר האלה שנולדו במזל סרטן הרגישו כאבודים בים. וים הרגשות הזה היה ים סוער, מפחיד ואכזר.

הם נולדו ב-21 ביולי 1899

שני התאומים השמימיים היו נכדיהם של ותיקי מלחמת האזרחים בארה"ב. המינגווי נקרא על שמו של סבו מצד אמו, ארנסט הול (Ernest Hall). קריין אימץ לעצמו שם ספרותי לכבוד סבו מצד אמו, הארט. לשתי האימהות בסיפור ההשוואתי הזה קראו גרייס: גרייס עדנה הארט

(Grace Edna Hart) וגרייס הול (Grace Hall). שתייהן נולדו באוק פארק אילינוי, פרבר אופנתי ליד שיקגו. גרייס הול וגרייס הארט היו נערות תמירות ויפות להפליא. שתייהן למדו פיתוח קול ושקלו קריירה של זמרה. חייהן השתנו כשפגשו בבעליהן לעתיד, קלארנס אדמונד המינגווי (Clarence Edmond Hemingway) וקלארנס ארתור קריין (Clarence Arthur Crane).

שני הקלארנסים השתייכו למשפחות אמריקניות מכובדות ואמידות. שניהם היו בוגרים בשנה אחת מנשותיהם העתידיות,¹ שניהם היו צעירים חסונים ופופולאריים שאהבו פעילות גופנית בחיק הטבע. חתנים אלו היו בעלי תחומי עניין הרבה יותר ארציים מאשר כלותיהם המוזיקליות, ושתי העלמות גרייס מיאנו להיעתר להצעות הנישואים שלהם. לבסוף החליטו שתייהן לנטוש את הקריירות המבטיחות שלהן לטובת נישואים וגידול ילדים. משפחותיהם קיבלו בברכה את השידוך, וכך התקיימו בשיקגו שתי חתונות: בני הזוג המינגווי נישאו ב-1896 ובני הזוג קריין ב-1898. לאחר נישואיהן חשו שתי העלמות גרייס שהקריבו את קריירות הזמרה שלהן על מזבח הנישואים, והתסכול כרסם בלבבותיהן במשך רוב ימי חייהן.

ב-21 ביולי 1899 נולדו להן שני בנים: באוק פארק נולד המינגווי, ובגארטסוויל (Garettsville) נולד קריין. בעיני שני הילדים בית הוריהם לא היה מקום מושך כלל וכלל. יתרה מזאת, כבר מילדותם הרכה שניהם שנאו את שמותיהם הנוצריים. קריין שנא את "הצליל הצורם של שמו 'האארווולד' כפי שנשמע מפיה של אמו, כשקראה לו לשוב הביתה ממשחקיו".³ מאוחר יותר הוא שינה את שמו ל"הארט". במהלך חייו העניק המינגווי לעצמו כינויים מבדרים רבים כמו "טאטי", "פאפא" או "וומדג" (Wemedge) כיוון שהחשיב את שמו "ארנסט" לבורגני וחסר צביון או ייחוד.

הוריהם היו אנשים צדקנים, זוחי דעת, מחמירים ונוקשים במידה קיצונית. שלא במזיד וללא אכזריות מכוונת, ראו כל דבר כשחור או לבן. קלארנס קריין זכור כ"אדם שדבק ללא היסוס במערכת ערכים אחת ויחידה, שהפכה אותו לעיוור לכל תפיסת חיים אחרת, פרט לתפיסתו שלו".⁴ קלארנס המינגווי נחשב כעמוד התווך בכנסייה הקהילתית המקומית. צדקנותו גבלה לעתים בחוסר רגישות והייתה בלתי נסבלת. כך למשל הוא היה ידוע בהתנגדותו הגורפת לעישון, לשתייה, למשחקי קלפים ולריקודים. גרייס המינגווי תוארה במילים דומות על ידי אחיו הצעיר של ארנסט המינגווי, לייצ'סטר: "אימא

¹ קלארנס המינגווי נולד ב-4 בספטמבר 1871 וקלארנס קריין נולד ב-7 באפריל 1875; גרייס הול נולדה ב-15 ביוני 1872 וגרייס הארט נולדה ב-1 באפריל 1876.

הייתה כל כך להוטתה להציג את עמדתה בכל ויכוח עד שהייתה שוכחת לגמרי את קיומו של הצד השני".⁵ אמו של הארט קריין דבקה באדיקות בעקרונותיה של כנסיית "מדע הנצרות". לעתים צדקנותה הייתה כה מרגיזה עד שבנה התלונן במכתביו על אטימותה ועל חוסר הרגישות שלה: "זחיחות הדעת האיומה הזו של מדע הנצרות שלה הופכת למעמסה ולאבן ריחיים על צווארי".⁶

באופן טרגי, לשתי האימהות בסיפור הזה היו ערכים שונים מאלו של שני האבות. שתי הגרייסיות נראו בעיני ילדיהם כנשים רודפות מותרות, מפונקות ואנוכיות. אמנם שני הזוגות היו מאומנים בשמירה על מראית עין מהוגנת ויציבה, אך מאחורי הקלעים ההתנגשות בין האידיאלים של בני הזוג גרמה למריבות בלתי פוסקות. כתוצאה מכך, חוו שני התאומים השמימיים את האם ואת האב כשני קטבים שונים ומנוגדים של קיומם. מאחר שכל הורה ניסה לעצב את ילדיו בדמותו, הפכו חייהם של שני הילדים, במילותיו של קריין, למאבק פנימי מתמיד במטרה "לפייס את הבלתי ניתן לפיוס". שנים לאחר מכן, כאשר העבודה בעסקים הפכה להכרחית באותה המידה כמו כתיבת שירה עבור קריין, הוא התלונן כי חש כאילו "נצלב ונחצה לשניים".⁷ בדומה לו, חש המינגווי כי הוא נאלץ לפתח את שאיפותיו בשני כיוונים מנוגדים, וכי הציד באפריקה היה הכרחי בעיניו בדיוק באותה המידה כמו ההתבוננות בתמונות של גויה ואל גרקו במוזיאון הפראדו במדריד.⁸

שני האבות היו מחנכים קפדנים ומחמירים ששום דבר לא היה יכול לרצות אותם. הם השתייכו לסוג המיוחד של האנשים הממהרים, העושים כל דבר בחיפזון ולאחר מכן כועסים ומתמרמרים על כך שעה ארוכה. שניהם נראו תמיד עסוקים מאוד, ומעולם לא היה להם פנאי לשחק עם בניהם הקטנים. קלארנס קריין נעשה לבסוף יצרן ממתקים משגשג בקליבלנד, והוא חלם שבנו יגדל ועם הזמן יהפוך לידידו הטוב ולשותפו הנאמן בעסקים. קלארנס המינגווי, שהתמחה ברפואה, פיתח ציפיות דומות. הוא כתב להמינגווי בן ה-11 על חלומו: "...שיחלפו שנים מעטות בלבד ואתה ואביך תערכו ביקורי חולים יחד".⁹ עם זאת, הוא היה עסוק ועצבני כל כך, עד שכל סימן של בטלנות בקרב צאצאיו עורר אותו לגעור ולנזוף בהם בפתאומיות ובחריפות.

אף על פי ששתי האימהות ניסו לטפח בבניהן את האהבה לאמנות ולמוזיקה, שתיהן התקשו להפגין חמימות. הן היו כה שקועות ומרוכזות בבעיות ובצרות שלהן, עד שכלל לא היו מודעות לכאב ולסבל שגרמו לבניהן. בחיים האמיתיים אף ילד איננו יכול להיות "מתוק", נקי ומסודר כל הזמן. ילד יכול להיכשל מדי פעם, הוא יכול להתלכלך או להתרגז, ואין סיבה כי יחשוש שמישהו ימות מזה או יקבל כאב ראש בגללו. אך לא כך היה במשפחות של

המינגווי וקריין. כאשר הילדים לא עמדו בציפיותיהן של האימהות, היו שתיהן נעלבות. יתרה מזו, כשנוצרו בעיות רגשיות כלשהן, היו שתי האימהות מודיעות כי יש להן כאב ראש נורא, מסתלקות לחדריהן, מגיפות את התריסים ושוכבות במיטתן באפלה. לייצ'סטר נזכר: "כל התנגדות מצדנו לרצונות של אימא גרמה תמיד למשבר, והיו מאות משברים כאלו בתקופה שאנו הילדים גדלנו".¹⁰ כאילו בהמשך לזיכרונות של משפחת המינגווי תיאר הביוגרף של קריין, אונטראקר, את התמוטטות העצבים של גרייס קריין ב-1917:

"שקיעתה במחשבות קודרות בלתי פוסקות החמירה את מצבה, כך שרוב זמנה היא הייתה שוכבת במיטתה. שם, בחדרה האפלולי, בילה קריין שוב, כמו לפני שנים, שעות רבות על משמרתו כשהוא יושב לצדה..."¹¹

רוב הביוגרפים הסכימו כי שתי הגרייסיות הפעילו שיטות מניפולטיביות כדי לשלוט בילדיהן ולעורר בהם רגשי אשמה. כתוצאה מכך, מילדותם הרכה חשו המינגווי וקריין שהם מקופחים רגשית. בשנותיו המאוחרות נהג המינגווי לכנות את אמו בשם הגנאי "הכלבה ההיא".¹² קריין ראה באמו את האחראית היחידה לכך שחיינו נהרסו. בשנותיו האחרונות הוא הרבה להפיץ בין ידידיו סיפורים שלא ייאמנו על אופייה ועל חוסר מוסריותה של אמו. אחת העדויות הנוגעות ביותר ללב בקשר לילדותו האומללה של קריין מופיעה בשירו "מעבר" ("Passage"), ובו הציע המשורר את פתרונו לטראומה הרגשית הבלתי נסבלת: להימלט אל תוך השכחה. אם תפסיק לזכור, החיים יהיו טובים יותר. "אני השארתי את זיכרוני מאחוריי בגיא",¹³ כתב קריין.

בדומה לקריין, בחר גם המינגווי שלא לזכור. בשל סגנון חייו זה החליט אחד הביוגרפים שלו, מלו (Mellow), להעניק כותרת קולעת לקורות חייו של המינגווי: "חיים ללא נשיאה בתוצאות".¹⁴ ואכן, חייו אופיינו ביכולתו הבלתי רגילה לשכוח את ניסיון העבר ולהתעלם מן התוצאות האפשריות. באחד מסיפוריו הטובים ביותר, "נהר שני הלבבות הגדול", המינגווי מגלה באמצעות גיבורו ניק אדמס מה הייתה שיטת המילוט שלו מזיכרונותיו המציקים ורוויי הסבל: להפסיק לחשוב, להפסיק לזכור, להשעות את פעולת הדמיון, לשכוח את הקיום של "לפני" ושל "אחרי" ולהתמסר כליל לחיי הרגע. מה ניסו המינגווי וקריין לשכוח?

קריין והמינגווי זכרו אינספור מריבות בין הוריהם. שניהם תיארו בפרוטרוט את בעיות גיל ההתבגרות שלהם בין השנים 1915-1916. המינגווי זכר כי הוא ניסה לברוח מהבית, וקריין זכר מנגד שהוא ניסה להתאבד. אך אף ששניהם היו מוכנים לחלוק עם אחרים את החוויות הקשות (והבדויות בחלקן) של גיל ההתבגרות שלהם, אף לא אחד מהם העז להתמודד ישירות עם

הטראומות הרגשיות מילדותם הרכה.

משפחות המינגווי וקריין ניסו בכל כוחם להעמיד פנים כמשפחות "נורמאליות" ומאשרות. עם זאת, העובדה היא כי לא הכול היה טוב ויפה במשפחותיהם. גרייס קריין הייתה רומנטית עד כאב, אבל היא נרתעה מקשר גופני. היא דמיינה את חיי הנישואים כטקס חיזור מתמשך, שתפקיד האישה בו הוא לשיר לבעלה ולהנעים את זמנו במסיבות. אך המציאות טפחה על פניה: קלארנס התגלה כבעל רכושני וקנאי שהכריח אותה לוותר על קריירת הזמרה שלה. הוא ציפה כי אשתו תהיה שותפה לעיסוקיו ביום ומאהבת לוהטת בלילה. החל מיום החתונה שלהם ואילך, "הנישואים הללו גרמו לייסורים הדדיים. אף על פי שהם אף פעם לא הפסיקו לאהוב זה את זה, כל אחד מהם מצא כי התכונות החשובות ביותר של בת אן בן זוגו היו כמעט בלתי נסבלות".¹⁵

מאוחר יותר, דיברה גרייס קריין על גברים בהכללה: "הם מעוררים בי בחילה, הם מתישים אותי".¹⁶ את מרבית ימיה הייתה מחלקת בין התקפי מחלות פסיכוסומטיות ובין טיפולים פסיכותראפיים בשיטת מדע הנצרות. בגיל 16 האשים אותה קריין: "בשמונה השנים האחרונות הפכו הנעורים שלי לשדה קרב עקוב מדם בגלל המאבקים בחיי המין ובצרות שלך ושל אבא".¹⁷ הוריו נפרדו בסופו של דבר ב-1917, ואפילו לאחר גירושיהם מצא קריין את עצמו לכוד בתחרות "משיכת חבל" ביניהם בסוגיה קשה: את מי מהם הוא אוהב יותר. הלחץ שגרייס הפעילה עליו גבר מיום ליום והתחזק עד כדי כך שלאחר אחת מההתמוטטויות שלה הוא כתב:

"מה שהכי קשה לי לשאת, זו האשמה שאימא תולה בי כאילו אני אחראי במידה רבה למצבה הנוכחי... חוששני כי הצרות האלו לא יסתיימו לעולם, או שאם הן יסתיימו, זה ייגמר באי-שפיות".¹⁸

סיפורו הקצר של המינגווי "הרופא ואשת הרופא" הוא מסמך כואב וחושפני על מערכת היחסים בין הוריו. בסיפור זה הרופא, אביו של ניק, לא היה מסוגל לסבול יותר את נדנודיה המרגיזים ואת סיסמאותיה השטחיות והריקות מתוכן של רעייתו ההיפוכונדרית. אך היא לא שתה לבה לכך והמשיכה להטיף מוסר:

"זכור נא כי מי ששולט ברוחו נעלה יותר ממי שכובש עיר, אמרה אשתו של האב. היא הייתה חברה ב'מדע הנצרות'. התנ"ך שלה ועותק 'המדע והבריאות' שלה והרבעון של הכנסייה היו מונחים על השידה הסמוכה למיטתה בחדרה האפלולי".¹⁹

כמה מפליא לגלות שבתיאורו הסכמטי והמוגזם של אמו ובהפיכתה לסמל לקהות רגש ולצביעות, הצליח המינגווי למעשה לתעד את דמותה האמיתית של

גרייס האחרת, אמו של תאומו השמימי, קריין!

בדומה לקריין, היה המינגווי ילד ערני שקלט את הזרמים התת קרקעיים במשפחתו. הוריו היו אנשים שאפתניים, מתוחים ועצבניים שלא התחשבו בדעותיהם של אחרים. אמו רודפת התענוגות ואביו השמרני הרגיזו זה את זה לעתים כה קרובות עד שקיבלו בברכה פרידות לפרקי זמן קצרים. המינגווי התלונן על כך שהמריבות הביתיות בין הוריו הובילו אותם לתכנן את חופשותיהם בנפרד; ושכגלל זה הוא נאלץ לבחור לסירוגין בחופשה עם אבא או עם אימא, כדי לשמור על מה שנהג לכנות "ניטראליות כמושה".²⁰ המשבר הכאוב ביותר שכמעט גרם לגירושין בין בני הזוג המינגווי, היה קשור במנהגה של גרייס לתת שיעורי פיתוח קול בחינם לנערות צעירות אשר נשכרו לבצע את עבודות משק הבית. אחת מהן, רות ארנולד, עוררה רגשות קנאה בקלארנס. הוא חשד כי בין גרייס לרות מתפתחים יחסים לסביים. הכחשות ומחאות מצדה של גרייס לא הועילו, וב-1919 גירש קלארנס את רות מהבית. הפרשה הותירה בעקבותיה צלקות רבות ואת השאלה הפתוחה אם גרייס אכן העדיפה נשים כשותפות למין. המינגווי מצדו טען כי גרייס הייתה ביסקסואלית.²¹ בנוסף לכך, סבל המינגווי האב מהפרעות דיכאון שהחמירו עם הגיל והפכו אותו ליותר ויותר אטום ומנוכר ונתון להתפרצויות זעם בלתי רציונאליות שהביכו את ילדיו. בגיל 57 הוא התאבד ברייה. יש לציין, כי שלושה מילדיו הלכו בעקבותיו וסיימו את חייהם בהתאבדות.

קריין והמינגווי היו ילדים רגישים ביותר שניסו בכל מאודם לזכות באהבת הוריהם. לרוע המזל, אמותיהם לא רק אהבו יופי, אלא גם תיעבו כל דבר שנראה בעיניהם כמכוער או כמלוכלך. שתיהן היו נשים שתלטניות המשוכנעות כי תפקידן כהורה היה ללמד את ילדיהן כיצד להגשים את תוכניותיהן. שתיהן יכלו להפוך בן רגע למחמירות ולקפדניות עם הילדים כאשר אלה התרשלו במילוי מטלה כלשהי. לייצ'סטר התלונן על כך:

"היו כללי התנהגות שאסור היה להפר והיו ציפיות שמן ההכרח היה

למלא. אישיות הילד, צרכיו ונסיבותיו הייחודיות היו משניים."²²

אך כיצד יכלו הילדים לעמוד בציפיות של הוריהם, כאשר הן היו בלתי מציאותיות ולפעמים אפילו בלתי אנושיות? מאוחר יותר נזכר המינגווי בכאב: "אני זוכר כי אימא אמרה פעם שהיא תעדיף לראות אותי מת בקברי מאשר שתראה אותי – שכחתי מה – אולי מעשן סיגריות".²³

במקרים של הפרות חוק חמורות, הלקה המינגווי האב את ילדיו ברצועת השחזה, ואילו גרייס השתמשה במקרים כאלו במברשת שיער. כאילו שהענישה הגופנית לא הייתה מספיק כואבת ומשפילה, היה על הילדים לכרוע ברך ולבקש

את מחילת האל. העלבון היה צורב, תחושת איך אונים וכעס מילאו את לבו של המינגווי. הרגשות המודחקים האלה מצאו פורקן בסיפורו האוטוביוגרפי של המינגווי "אבות ובנים", ובו תיאר כיצד לאחר ריצוי עונשים כאלה, היה יושב לפעמים בפתח הדלת של המחסן ומחזיק רובה טעון ודרוך בידיו. בלבו הוא דמיין כיצד יכוון אותו אל מצחו של אביו ויקלע בול במטרה.²⁴

גרייס המינגווי סלדה מחוסר נימוסים ומשימוש ב"מילים גסות". "לך תשטוף את פיך בסבון", נהגה לפקוד על ילדיה. המינגווי ידע את טעמו המגעיל של הסבון מהגיל הרך. בהמשך חייו, בהיותו סופר מפורסם ומצלח, הוא כתב במאמרו "להגנתן של מילים 'מלוכלכות'" שאי אפשר להרגיש את החיים הממשיים ללא הכיעור שבהם: "כי לא כך הם פני הדברים".²⁵

למן ימיו המוקדמים ביותר סבל גם הארוולד קריין מגערוותיה של אמו. בביוגרפיה של קריין מתוארים מספר מקרים שנחרתו עמוק בזיכרונו של קריין והשפיעו חזק על אופיו. כך, מספרים כי בטרם היה בן שש פגעה אמו ברגשותיו ובדימויו העצמי בצורה כה מעליבה עד שמיד החל לסבול מבחילות קשות ומהקאות. שום תרופה לא הועילה, והרופאים הגיעו למסקנה כי מדובר בתגובה פסיכוסומאטית של ילד פגיע במיוחד. אך גם אחרי האזהרה הזאת לא שינתה גרייס את יחסיה אל בנה הקטן. במהרה הגיע יום נוסף, שבו החליטה ללמד את בנה בן השש נימוסים והליכות במסעדה של בית מלון יוקרתי. אך כשקריין התבלבל לעגה לו גרייס ללא רחמים: איך ייתכן ששכח את שיעורי הנימוסים שלה? באותו לילה הגיב קריין בחום גבוה מאוד. כתוצאה מהאירוע הזה פיתחו האם ובנה את אמונתם המשותפת כי הלגלוג שלה עלול לגרום לו לחלות.

במקרה, חלק הארוולד קריין את תחושות החולי והבחילה שחוהו בילדותו עם אחד הגיבורים האוטוביוגרפיים של המינגווי, הארוולד קרבס (Harold Krebs), שמופיע בסיפורו "בית החייל". קרבס, חייל משוחרר ששב הביתה לאחר מלחמת העולם הראשונה, התגורר בבית הוריו כי עדיין לא השיג עצמאות כלכלית. פעם הוא ביקש את רשות הוריו לנהוג במכוניתם המשפחתית, אך הוריו לא היו מוכנים לתת לו מפתחות מבלי להציב תנאים. אמו השתלטנית גערה בו על כך שאין הוא חושב בכובד ראש על עתידו והטיפה במעין מתיקות דתית סכרינית על חשיבות העבודה: "לא למה יש עבודה עבור כל אחד ואחד" ו"לא יכולות להיות ידיים בטלות בממלכתו". קרבס ניסה להסביר לה כי התנסה בחוויות קשות וכי הוא זקוק לזמן כדי להשתקם. אמו חשדה מיד בהתנגדותו האפשרית לסמכותה:

"אינך אוהב את אמך, ילדי היקר?"
 "לא", אמר קרבס. "איני אוהב איש."

תשובה זו גרמה להתפרצות בכי מצד האם הנפגעת. היא מיד שינתה את הטקטיקה, הזכירה לו את דאגתה האימהית בימי ילדותו ונקטה בסחטנות רגשית. תגובתה הכריחה את קרבס להרגיש רחמים כלפיה. אי לכך הוא שיקר ואישר את אהבתו אליה: "אנסה להיות ילד טוב למענך". כתוצאה מסילוף הרגשות ומההכחשה העצמית: "קרבס חש ברע והתעוררה אצלו תחושת בחילה"²⁶.

האם כתב המינגווי את השורות האלו על עצמו או על קריין? או שאולי הסיפור הזה משקף תובנה אסטרולוגית שכתבה לונדסטד לגבי מזל סרטן (סמלי הדבר שבגרמנית "קרבס" פירושו סרטן!):

"גבר בן מזל סרטן מתקשה יותר מבני שאר המזלות להשתחרר מסביבת ילדותו המוקדמת... אחת מהשתיים: או שהוא עלול להתקרב לאמו ולפתח עמה קשר רגשי חזק מדי – להיות "בן של אימא" – או שהוא עלול ממש לסלוד ממנה..."²⁷

היה עוד צירוף מקרים מעורר פליאה בקשר לשתי האימהות של התאומים השמימיים האלו. במשך שלוש השנים הראשונות בחייו של המינגווי, התעקשה גרייס המינגווי על כך שיולבש בניגוד לרצונו בשמלות רקומות עטורות תחרה ובכובעים פרחוניים, כדי שיראה כאחיה התאום של אחותו הבוגרת ממנו, מרסלין. מאוחר יותר יקשרו הביוגרפים של המינגווי את התכונות האסרטיביות של גבריותו לתגובת נגד על בגדי הבנות שהולבש בהם בילדותו הרכה. במקביל, כשהגיע קריין לגיל שלוש, אהב לשחק עם סרטים וכדים צבעוניים ולעצב את כובעיה של אמו בכישרון רב. גרייס קריין החליטה כי "משחקי בנות" שכאלה אינם הולמים בן, והרחיקה את תיבת הכדים ואת כל הקישוטים מחוץ להישג ידו. הוא ככה במשך יומיים אך ללא הועיל. הוא לא הובן, וצרכיו הושמו ללעג. מאוחר יותר תקושר התקרית הזאת להומוסקסואליות של קריין.

נותרו שאלות פתוחות רבות בקשר לגבריותם של קריין ושל המינגווי. קריין התרברב בגלוי בפרשיות ההומוסקסואליות הסוערות שלו, ואילו חבריו העידו כי הוא נראה והתנהג כטיפוס גברי רגיל. ולהפך, המינגווי התפאר בגבריותו האסרטיבית, ואילו המו"ל שלו, רוברט מקאלמון, הטיח בו האשמות שהיה "הומוסקסואל שלא יצא מהארון"²⁸. יתר על כן, נפוצו שמועות על פרשיות אהבים הומוסקסואליות של המינגווי. למשל, אחד הביוגרפים, ג'פרי מיירס, רמז על המשיכה ההומוסקסואלית אל המינגווי הצעיר מצד גבר מבוגר ממנו בהרבה בשם ג'ים גמבל. זה קרה באיטליה, ב-1919, ובעקבות אותה פרשה גם ידידתו של המינגווי, אגנס קורובסקי, ציינה בדאגה כי "הוא הקסים גברים קשישים ממנו"²⁹ והזהירה את המינגווי שהם ישחיתו אותו. הסופר והעיתונאי

לואיס גלאנטייר (Lewis Galantieri), שהכיר את המינגווי בפרוץ לאחר מלחמת העולם הראשונה, הרחיק לכת יותר מכולם. הוא תהה שמא המינגווי היה "מרוצה יותר אילו נולד כאישה? ואולי גבריותו הראוותנית הייתה רק אמצעי להסתיר מאחרים, ואולי אפילו מעצמו, את כמיהתו הפנימית להיות ... אישה? הלא כן? כלום נכון כי אין עשן בלי אש?"³⁰

נראה זה מוזר בעיניי: מדוע הביוגרפים של המינגווי וקריין ייחסו משמעות רבה למקרים כה פעוטים לכאורה כמו לבושם בגיל הרך או אהבתם לכובעים של אמם? הרי רוב הילדים מחקים לעתים קרובות את האימהות או את האחיות שלהם. אז מה היה כל כך מיוחד בזה? לביוגרפים אין תשובות ברורות, אך האסטרוולוגיה מספקת רמז. במפות הלידה של המינגווי ושל קריין יש מולות בין הירח לונוס. לפי לונדסטד, גבר בעל היבט כזה בדרך כלל "הושפע רגשית מאמו באופן שלילי בילדותו הרכה". יתרה מזאת:

"גבר שהיבט כזה מופיע במפת הלידה שלו חש אי נוחות משתי סיבות: ראשית, הוא ממש לא אוהב את טבעו הרגשי; שנית, הוא ממש לא אוהב את אמו ואינו חש בנוח בחברת נשים. תיעובו זה כלפי נשים יכול להתבטא בהומוסקסואליות או בהתעללות בנשים."³¹

בהמשך נראה עד כמה התיאור הזה תאם את החיים האמיתיים של שני גיבורינו.

תסריטי חייהם של המינגווי ושל קריין הזכירו את מצבם הטרגי של אותם ילדים מחוננים רגשית אשר נולדו להורים חסרי רגישות שלא מצליחים להיענות לצורכיהם המיוחדים, כפי שמתארת הפסיכולוגית אליס מילר בספרה הקלאסי "הדרמה של הילד המחונן"³². לרוע המזל, חייהם של שני התאומים השמימיים עתידים היו להדגים כמעט את כל מנגנוני ההגנה שמוצגים בספרה של מילר: חלומות גדלות, דיכאונות, אלכוהוליזם, בריחה מקשרים מחייבים ודחף להרס עצמי.

למרות כל זאת, ואף על פי שקיפוח רגשי מגיל רך מהווה מכשול רציני לחיי רגש בריאים, אין הוא מונע התפתחות שכלית תקינה. ואכן היו קריין והמינגווי ילדים ערניים, אשר גילו מוקדם מאוד עניין רב באמנות. הם הרבו לקרוא; כבר בגיל עשר הצהיר קריין כי השירה היא ייעודו בחיים, ואילו המינגווי התחיל לפרסם את סיפוריו עוד בימי בית הספר. הודות לאמותיהם התאהבו שניהם בצלילים וקיבלו חינוך מוזיקלי מהגיל הרך. בהמשך ניגן המינגווי בצ'לו בתזמורת בית הספר, ואילו קריין היה פסנתרן חובב. כמזן כן, השתתפו שניהם בשיעורי ריקוד. בנוסף לכך, עסקו הילדים בספורט: קריין – בטניס והמינגווי – באגרופ. שניהם גם ירשו מאמותיהם את אהבתן לציור. ושוב

צירוף מקרים חשוב: מתברר כי להמינגווי ולקריין היה אותו טעם באמנות, ושניהם התפעלו מהציורים של אל גרקו (El Greco) וסזאן (Cézanne).

בין השנים 1913 ל-1916 למדו השניים בבתי ספר תיכוניים. כהרגלם, לא היו להם בעיות בהבנת החומר הנלמד, אך שניהם התקשו להתגבר על רגשי הטינה ההולכים וגוברים שלהם כלפי משפחתם. מבחינה אובייקטיבית, מצבו של קריין היה קשה יותר מזה של המינגווי. לרוע המזל, בגלל גל מריבות חדש בין הוריו בשלהי 1914, נדרש קריין להפסיק את לימודיו לזמן מה כדי להתלוות לאמו לאי האורנים (Isle of Pines) בקובה, ושם בילה את החורף באחווה משפחתית של סבו, הארט. באותה תקופה הרגיש קריין כי היחסים העכורים בין הוריו נעשו בלתי נסבלים. על פי דבריו (אך ללא סימוכין) הוא אפילו ניסה להתאבד. בכל מקרה, התנהגותו הפכה לבלתי יציבה, ובמהלך הקיץ של 1915 לא ידעו הוריו כיצד להתמודד עם מצבו הנפשי. קריין אמנם חזר לתיכון, אך בגלל חיסוריו הרבים הוא לא ניסה כלל להשלים את הדרישות לקבלת הבגרות.

ציוניו של המינגווי היו בדרך כלל מעל לממוצע, אך בבית הספר זכרו אותו כתלמיד תחרותי וכנער בודד ונוטר טינה להוריו. על פי דברי מורתו של המינגווי, פאני ביגס (Fannie Biggs), הוא התלונן על כך כי הוריו מעולם לא עמדו לצדו כפי שעשו הורי התלמידים האחרים כשילדיהם היו מסתככים בצרות. "ההורים שלי לא היו באים בשבילי לבית הספר, ולא משנה עד כמה צדקתי."³³ מאוחר יותר נזכר המינגווי (וחושדים בו כי זיכרונותיו היו מסולפים) כי באותה התקופה הרגיש כל כך רע בבית הוריו עד כי ניסה לברוח ולחיות כנווד. סיפוריו הראשונים, שהתפרסמו במגזין הספרותי של בית הספר "טבולה" ("Tabula"), העידו על התמרמרות ועל מצוקה נפשית. באותה עת שקריין המציא את נסיון ההתאבדות שלו, העלה המינגווי את נושא ההתאבדות בסיפורי הקודרים, שעסקו בין השאר במוות, בפשע ובאלימות פיזית. מסתבר, כי עוד בימי בית הספר החל המינגווי לפתח את "כללי הדקדוק של האלימות", וזאת זמן רב לפני שהתנסה בזוועות המלחמה או באי אלו אירועים טראומטיים בחייו. עובדה זו מעידה על כך כי גישתו המאוחרת יותר לשכחה של הטראומות, לא נבעה אך ורק מחוויות המלחמה שלו, אלא הייתה בעלת שורשים עמוקים והייתה טמונה במבנה אישיותו.

תקופת השכלתם הרשמית של שני התאומים השמימיים הסתיימה בסביבות 1917 כשעזבו את בתייהם. עבור שניהם היו ארבע השנים הבאות תקופת התבגרות סוערת, שלווה בתפניות מפתיעות, בשינויי מקומות עבודה ובמפגשים מזעזעים עם מציאות אלימה. מדי פעם התווספו לכך ניסיונות כושלים לשוב הביתה ולזכות בהערכה מצד ההורים. תקופה זו הגיעה לקיצה

עבור שניהם גם יחד כשיחסייהם עם הוריהם הידרדרו עד כדי ניתוקם המוחלט ב-1921.

אף על פי שהוריהם דחקו בהם ללמוד באוניברסיטה, סירבו בתוקף שני התאומים השמימיים שהיו אז בקושי בני 18 להמשיך בלימודים אקדמיים. לא ניתן להסביר את גישותיהם באופן הגיוני. עובדה היא כי בימים ההם רוב הסופרים האמריקניים היו בוגרי הרווארד. אחרי 1915 הופיעו חוגים ספרותיים גם באוניברסיטאות נוספות, כגון פרינסטון, ייל, קולומביה ושיקגו. המינגווי וקריין הפכו ליוצאי דופן בכך שדחו את הדרך המקובלת להתקבל למקצוע. נראה שזה היה המרד הראשון שלהם נגד מצוות הוריהם.

בדצמבר 1916 עזב קריין את ביתו והגיע לניו יורק. הוא הבטיח להוריו להשלים את הבגרות כדי להמשיך בלימודים אקדמיים, אך למרות זאת, לא עשה דבר בנוגע לכך. מונע בידי דחף חזק להשיג הצלחה מיידית, הוא לא היסס להציג את עצמו ואת שיריו לפני כל מי שיכול היה לקדם אותו. בניו יורק פרח כישרון הידידות של קריין. בגלל קסמו התמים ובגלל אישיותו הכובשת הוא הצליח לקשור קשרים חשובים רבים ולעורר את חיבתם של הבריות כלפיו. הסוד לפופולאריות הבלתי רגילה הזאת של קריין היה טמון ביכולתו ללבוש אינספור מסכות. ככל פעם שהיה פוגש אנשים חדשים, היה קריין מחליף את המסכה כדי למצוא חן בעיניהם ולשכנע אותם בידידותו הלבבית.

המינגווי וקריין הצטיינו במיוחד ביכולתם ליצור קשרי ידידות מפתיעים עם המון אנשים שונים ומשונים, וכלל לא היה חשוב בעיניהם אם מכריהם החדשים היו שייכים לשולי החברה או לאליטה. עשרות אנשים שנפגשו עם קריין באקראי, וביניהם סופרים, ציירים, חנוונים וימאים, נהגו לחשוב עליו כעל "ידידם הטוב ביותר".³⁴ ככל שחוג החברים שלו גדל והתרחב, כך הלכה והשתכללה יכולתו המדהימה של קריין לגלם דמויות שונות שיתאימו לציפיות של אותם האנשים שאת קרבתם חיפש. למשל, בעיניה של סבתו הוא היה נער מעודן ורוחני. עם חבריו השתיינים הוא היה איש גס רוח ומחוספס כאילו כל חייו בילה כמלח קשוח בלב ים; ואילו בעיני הסופרים והציירים, הוא נתפס כ"משורר ואסתטיקן".

גם שמו של המינגווי מעורר צרור אסוציאציות שונות ומנוגדות. אחדים זוכרים אותו כסופר אמריקני בפרז, בזמן שבעיני אחרים הוא היה צייד אריות באפריקה, עיתונאי לוחם בזמן מלחמת האזרחים בספרד, או האיש שהתאהב במלחמות השוורים. בזכות תיעודו המרתק של המינגווי, הפכו החגיגות הרועשות, הסוערות והפרועות של העיר מפלונה לפסטיבל בינלאומי פופולארי. המינגווי היה אורח קבוע בחגיגות האלה; הוא אהב להשתכר שם מדי

בוקר, לעודד את ה"טוררוס" (לוחמי השוורים) ולצפות בריצה המטורפת ומזרת האימה של השוורים ושל הרצים המקומיים ברחובות הצרים של העיר. אבל היה גם המינגווי "מהורהר ורגיש", חתן פרס נובל מזוקן. בין ידידיו הטובים ביותר היו ציירים וסופרים, גנרלים בוגרי האקדמיה הצבאית הלאומית של ארה"ב ופוליטיקאים קובניים, הדוכס מווינדזור ומטדורים, גנגסטרים וזונות. המינגווי ידע לתקשר עם כל אחד מהם בשפתו הוא. היכולת הייחודית של המינגווי ושל קריין להזדהות עם החיים על כל גוניהם ולהזדהות עם "כל האנשים" הייתה אולי זו שהפכה אותם ליוצרים הבולטים בזמנם ולאגדות לאחר מותם.

בזכות כישרון מיוחד זה, יכלו קריין (בניו יורק של 1917) והמינגווי (בפריז של 1921) להתקרב בעת ובעונה אחת לחוגים ספרותיים יריבים. שניהם התיידדו עם מחבר הרומנים שרווד אנדרסון (Sherwood Anderson) שהשתייך לאסכולה של המודרניזם האמריקני והיה העורך של כתב העת "שבע האמנויות" ("Seven Arts"). במקביל הם התיידדו גם עם עזרא פאונד (Ezra Pound), משורר אמריקני נודע ואבי זרם ה"אימג'יזם", שהיה עורך של ה-"Little Review", מגזין הספרות האונגארדי המתחרה בעיתונו של שרווד. מאחר שהתאומים השמימיים האלה ינקו ממקורות כה מנוגדים ומגוונים, יצירותיהם היו מאופיינות בסינתזה מקורית של אסכולות כתיבה שונות.

שותפו לדירה של קריין בניו יורק היה הצייר קרל שמיט (Carl Schmitt). הוא עזר לקריין להרחיב את הידע שלו בתחום הציור, מה ששימש מאוחר יותר מקור השראה חשוב עבורו בכתיבת שיריו. ושוב ניתן לגלות את אותו סגנון החשיבה אצל שני התאומים השמימיים: בתקופת שהייתו בפריז, התיידד המינגווי עם הסופרת גרטרוד שטיין. פילוסופיית כתיבתה הושפעה מאסכולת הקוביזם בציור, ותודות לה שאב המינגווי השראה לכתיבה על בסיס טכניקות ציור מודרניות.

תקופת שהייתו של קריין אצל שמיט בניו יורק הייתה קצרה מאוד. כשאביו גילה כי קריין לא התכוון כלל ללמוד באוניברסיטה, הוא הפסיק לתמוך בו כספית. ללא פרוטה בכיסו ניסה קריין להתגייס לצבא, אך בקשתו נדחתה מאחר שהיה עדיין קטין. ב-1918 הוא עבר לקליבלנד ועבד שם תחילה כפועל במפעל לייצור נשק ולאחר מכן ככתב פלילי בעיתון המקומי "Plain Dealer". במסגרת תפקידו היה עליו לדווח על התאבדויות, על תאונות ועל מעשי אלימות. קריין נאלץ לבלות את לילותיו בחדר המתים ולצפות בגופות מגואלות בדם. הוא נזכר כי מקרה אחד היה טראומטי במיוחד ובו היה עליו לדווח על תאונת דרכים מחרידה בה נהרגו שישה אנשים. לאחר כמה חודשים בעבודה המלחיצה והמדכאת הזאת, הרגיש קריין כי איננו מסוגל להמשיך. הוא התפטר מהעיתון

ושב לניו יורק כדי לעבוד כפקיד בחברה קטנה שסיפקה מדבקות לקופסאות ממתקים עבור מפעלו של אביו. היה זה צעדו הראשון בניסיון לרצות את האב ולהגשים את משאלתו להכניס את בנו לעסקיו.

עד מהרה שקע קריין בחיי שגרה. הוא ניסה להתכחש לייעודו כדי לרצות את אביו שהיה "קשוח בצורה בלתי נסבלת, מחמיר, ומתעקש על משכורת מזערית".³⁵ המשבר לא איתר לבוא, כאשר יום אחד ב-1921 תפס קלארנס את קריין במטבח של ביתו אוכל ארוחת צהריים עם ידידיו, צוחק ומתבטל בשעות העבודה. בעקבות המריבה הקשה שהתפתחה בין האב לבן, פוטר קריין מיד מעבודתו, גורש מבית אביו, והיחסים בין השניים נותקו כליל למשך השנתיים הבאות. לאחר הפרידה הכאובה הזו ניסה קריין לעבוד בפרסום ובמכירות, אך הוא מעולם לא הצליח להישאר פרק זמן ממושך במקום עבודה כלשהו. בחיפוש אחר מקורות פרנסה הוא החל לשלוח את שיריו לעורכים של מגזינים ספרותיים.

ב-1917 השלים המינגווי את לימודיו בבית הספר התיכון וביקש להתנדב לצבא, אך אביו סבר כי המינגווי צעיר מדי מכדי להשתתף במלחמה. במקום זאת הוא עזב את בית הוריו ועבר לקנזס, ושם קיבל למזלו הטוב משרה של כתב זוטרי בעיתון "Kansas City Star". במסגרת תפקידו היה על המינגווי, בדומה לקריין, לדווח על מעשי פשע אלימים, על תאונות ועל מקרי מוות. הוא בילה שעות רבות בתחנת המשטרה ובבית החולים. לאחר שבעה חודשים של עבודה בעיתון חשב המינגווי כי התבגר די הצורך כדי להתגייס לצבא, אבל נדחה בשל ראייה לקויה. למרות זאת, הסכנות תמיד הלהיבו את המינגווי והוא החליט להתנדב לשרת כנהג אמבולנס של הצלב האדום כדי לצאת למלחמת העולם הראשונה. במאי 1918 הוא עזב את מערכת העיתון, התגייס לצלב האדום וצעד במצעד המתנדבים ברחובות ניו יורק. טבילת האש הראשונה שלו הייתה ב-7 ביוני באיטליה, כשמפעל תחמושת התפוצץ בסמוך למילאנו. הוטל עליו לסרוק את השטח ולפנות משם נפגעים ושרידי גופות מושחתות. הוא מצא מספר רב של גופות ונשא אותן אל חדר מתים מאולתר. לאחר האירוע הוא התוודה שלא תיאר לעצמו עד כמה מזעזע לגלות כי רוב ההרוגים הם לאו דווקא גברים, אלא נשים שעבדו במפעל. מראה הגויות הללו גרם לו להלם קשה; פניה של המלחמה היו נוראים ומכוערים.

חודש לאחר מכן נפצע המינגווי קשה מהתפוצצות פגז אוסטרי שנחת בקרבת עמדת הקשר הקדמית, שבה חילק באותה שעה סיגריות ושוקולדים לחיילים איטלקיים. 227 רסיסים חדרו לרגליו, אך אף על פי שנפצע, הוא הרים חייל איטלקי פצוע ונשא על גבו אל תחנת העזרה הראשונה. בזכות אומץ לבו והודות לעובדה שהיה הפצוע האמריקני הראשון באיטליה, הוא זכה בעיטור על

גבורתו והפך לגיבור לאומי. אמנם המינגווי הרגיש כי פציעתו עזרה לו להתפרסם בקלות, אך אם הוא קיווה לזכות סוף-סוף להערכה מצד אמו, הרי ציפתה לו אכזבה מרה. כשהוא נזקק לעזרתה כדי להשתקם נפשית ופיזית מהפגיעה הקשה שספג, גילה כי גרייס סובלת מבעיות רגשיות הקשורות לגיל המעבר. כמו תמיד, היא הייתה שרויה בעולם אחר ולא עמדה לצדו.

ב-1919 חוו שני התאומים השמימיים אכזבה נוספת בחייהם: שניהם טענו כי אשת חלומותיהם דחתה אותם וגזרה עליהם חיי אומללות. במקרה של המינגווי הייתה זו אגנס פון קורובסקי, אחות אמריקנית מקסימה בת 26 שטיפלה בו באיטליה בעת פציעתו. הוא היה נער בן 19 שהתאהב בה עד עמקי נשמתו. כוונתו הייתה להינשא לה, אך מבחינתה לא היה מדובר בקשר רומנטי אלא בידידות בלבד. היא ניסתה להסביר לו כי מעולם לא הייתה מאוהבת בו, אך הוא קיבל את זה בצורה קשה. המינגווי התחיל להשתכר ולאיים בהתאבדות, אך ללא הועיל. אהבתו לא נענתה. מאוחר יותר, נהג המינגווי לבוא בטענות אל אגנס ולהאשים אותה בחוסר יכולתו לאהוב נשים אחרות מלבדה.

באותו זמן בניו יורק, נישאה קלייר ספנסר, שהייתה ידידתו הקרובה ביותר של קריין, להאריסון סמית (Harison Smith), איש צעיר וסופר מתחיל. על פי גרסתה של קלייר, היא חשה כי קריין סובל קשות בגלל המריבות המתמשכות בין הוריו ולכן רצתה לעזור לו. קריין אסיר התודה פיתח רגשות אהבה כלפיה. מבחינתה של קלייר, מערכת היחסים ביניהם הייתה לא יותר מקשרי ידידות על בסיס אהבתם המשותפת לספרות. אך מבחינתו של קריין, קלייר גרמה לו להבין שגם היא מאוהבת בו. ב-1923, כמה שנים לאחר נישואיה, הוא בא בטענות קשות אליה והאשים אותה שבגללה הוא הפך להומוסקסואל. קריין התעקש שהיא הייתה האישה היחידה שאי פעם היה יכול לאהוב, ושנישואיה לאחר היו למעשה בגידה בו. כך, בגיל 20, לא ידעו שני התאומים השמימיים להבחין בין חיבה לאהבה. מאוחר יותר הייתה להם בעיה דומה: הם לא היו מסוגלים להבחין בין תשוקה לאהבה.

בינואר 1919, בשוכו אל בית הוריו מן המלחמה, סבל המינגווי מקשיי הסתגלות והרגיש כזר בביתו. המלחמה ושלוש חודשי האשפוז הותירו אותו במצב של הלם קרב. בניסיונות להימלט מזיכרונותיו הוא העסיק את עצמו בדיג ובצייד עם ידידיו, יצא לשוט עם נערות מקומיות וכתב את סיפוריו הקצרים. הוא שתה יין בחשאי ועישן בסתר.

נהוג לקשור את הרגלי השתייה של המינגווי להלם הקרב שחווה בעקבות המלחמה. אך מפליא לגלות כי באותה התקופה ממש פיתח גם קריין את הרגלי השתייה שלו ואת התמכרותו המסוכנת לאלכוהול. אמנם הוא לא יצא למלחמה,

אבל גם הוא גילה באותו הזמן שעישון סיגר או לגימת מספר כוסיות יין עוזרים לו להיכנס לטראנס וליהנות ממצב רוח מרומם, יצירתי ופיוטי. בתחילה הוא שתה לעתים רחוקות, אך בהדרגה פיתח תלות באלכוהול ובלעדי לא היה מסוגל לכתוב מאומה. לבסוף הגיע קריין לנקודה שלילת התרוממות הרוח שלו הפכו ללילות השתכרות עד אובדן חושים. באחד ממכתביו התלונן קריין על כך שכתובתו הייתה איטית מדי וביטא את משאלתו לעבוד מהר יותר. הוא הוסיף כי הדרך היחידה להשיג זאת היא בהגברת השתייה: "אם הייתי יכול להרשות לעצמי יין בכל ערב הייתי יכול לכתוב יותר"³⁶.

היחסים בין המינגווי להוריו הלכו והידרדרו במהרה. גרייס התעקשה לנהוג בו כבילד. היא גערה בו ולעתים קרובות הוכיחה אותו על חטאיו הרבים: שתיית אלכוהול, בטלנות, אנוכיות, הוללות, חוסר כבוד להורים והיעדר אמונה באל. הוא ניסה להתגונן ולהסביר לה שעברו עליו חוויות קשות ושהוא זקוק לזמן כדי להתמודד עם בעיותיו. אמו לא ניסתה להקשיב או להבין. איך הוא מעז לומר כי עברו עליו דברים קשים כל כך, תהתה גרייס, אם הוא בעצמו הודה כי בילה את רוב זמנו בבתי חולים באיטליה? בינקותו היא תיעבה חיתולים מלוכלכים, בילדותו היא שנאה בישול וילדים חולים, ובבגרותו היא עדיין לא הייתה מסוגלת לחוש ולו שמץ של חמלה כלשהי כלפי בנה הפצוע.

בעיני הוריו, נחשב המינגווי לטפיל שחי על חשבון המשפחה. בסירובם להתייחס אל כתיבתו כאל עיסוק מכובד, הם דרשו ממנו לחפש עבודה במשרה מלאה או לחלופין להירשם ללימודים באוניברסיטה. ב-1920 עזב המינגווי את הבית וקיבל תפקיד של עיתונאי ב-"Toronto Star" בקנדה, אך לאחר תקופה קצרה שב אל בית הוריו. הפעם יחסיו עם הוריו החמירו עוד יותר עד שיום אחד, כאשר חגג את יום הולדתו ה-21, הגיע המינגווי לכדי התנגשות גלויה עם אמו. בדומה למקרה של קריין, האירוע שהביא למשבר הבלתי נמנע ולגירושו הסופי של הבן מבית הוריו היה פעוט יחסית. זה קרה לאחר שהוא הזמין לפיקניק לילי את שתי אחיותיו הצעירות ואת ידידתן בת השכנים, והחבורה חזרה הביתה בשעה שלוש לפנות בוקר (מבלי לבקש את רשות ההורים).

נזכיר שכבר לפני אותו יום דרמטי הספיק המינגווי להפוך בעיני הוריו ל"כבשה השחורה" של המשפחה: הוא לא למד ולא עבד; הוא אהב מותרות ושתה בבית שבו התנזרו מאלכוהול. הפעם, כשעבר את כל הגבולות, פקעה סבלנותה של גרייס. מתוך דאגה עמוקה לעתידו של המינגווי ובמאמץ להציל את בנה מ"אש הגיהנום" הצפויה לו על "חטאיו הבלתי נסלחים", היא כתבה לו מכתב ארוך שבו הוכיחה אותו על רדיפת תענוגות ועל שחיתות. האם הוקיעה אותו על שהזניח את חובותיו לאלוהים והאשימה אותו בפשיטת רגל מוסרית.

בהמשך דבריה פקדה עליו גרייס לעזוב את ביתה ולא לשוב אליו עד שיצליח ללמד את לשונו לא להעליב ולבייש את אמו. הפסקה האחרונה במכתב הזה אל בנה יכולה להסביר את הטרנדיה של יחסי האם והבן במשפחת המינגווי:
 "לאחר שתשנה את רעיונותיך ומטרותיך בחיים, תגלה שאמך מקבלת אותך בברכה, בין אם יהיה זה בעולם הזה או בעולם הבא – אוהבת אותך וכמהה לאהבתך."³⁷

המינגווי נדרש לא פחות מאשר לשנות את ייעודו ולעצב את עצמו מחדש כך שיתאים לצורכי אמו, המוצגת כשליחת אלוהים עלי אדמות! המחיר של אהבה כזאת היה בלתי נסבל והמינגווי מעולם לא סלח לה על כך.
 פרויד הגיע למסקנה כי האגואיסט הגרוע מכולם הוא זה שמעולם לא עלה על דעתו כי הוא אגואיסט. בני משפחות המינגווי וקריין מעולם לא חשבו שדרישותיהם מהילדים היו אגואיסטיות. אף פעם לא חלפה במוחם המחשבה שהם עיוותו ועינו את נשמותיהם הרגישות של בניהם מסיבה אגואיסטית אחת – השגת כבוד מן הילדים כפיצוי על ההערכה העצמית הנמוכה של ההורים כלפי עצמם.

אחרי המשבר והגירוש עבר המינגווי לשיקגו, ושם עודד אותו ידידו הסופר אנדרסון לנסוע לפריז. אנדרסון גם כתב לו מכתבי המלצה חמים לחשובי הסופרים האמריקניים הגדולים: גרטרוד שטיין, ג'יימס ג'ויס ועזרא פאונד. במכתביו הוא הילל את המינגווי ושיבח את "כישרונו יוצא הדופן".

התקופה שבין 1921-1926 הייתה התקופה הפורה ביותר בחייהם של התאומים השמימיים. היא התאפיינה בכוונותיהם השאפתניות של קריין ושל המינגווי לזכות בהצלחה עצומה. הביוגרף של קריין, הורטון, כתב כי מהיום שפרסם קריין את הפואמה הראשונה שלו, הוא תלה בכתיבה את תקוותו היחידה להשיג ביטחון והכרה.³⁸ הביוגרף של המינגווי, בייקר, תיאר אותו כ"איש שמונע בידי גאווה שאותה נהג להגדיר בתור אחד משבעת החטאים החמורים ביותר שהעונש עליהם הוא מוות, ועם זאת הוא אימץ אותה בתור השד האישי שלו, המוכר לו היטב".³⁹ התסכול התמידי והצורך שלהם בכבוד ובהכרה הובילו את שני התאומים השמימיים לפנטזיות של גדלות. הם חלמו שעם התהילה יזכו סוף-סוף גם להערכה המיוחלת מצד הוריהם.

בנוסף לכך, בעיצומה של התקופה הזאת נכנסו המינגווי וקריין למערכות היחסים המשמעותיות ביותר בחייהם. ב-1921 נישא המינגווי להדלי, פסנתרנית חובבת שהעריכה את כישרונו הספרותי. שנים רבות לאחר מכן נזכר המינגווי בתוגה בתקופת האושר שידע עם הדלי, והתחרט על כך שהדברים לעולם לא יחזרו להיות כמו פעם, בפריז, כשהוא והדלי "היו עניים מאוד ומאושרים

מאוד".⁴⁰ בתקופה זו התאהב גם קריין, וגם רגשותיו נענו. מלח צעיר בשם אמיל אופפר (Emil Opfer) התאהב בקריין ועבר לגור עמו ביחד. מערכת היחסים בין השניים הייתה לא רק בעלת גוון ארוטי מובהק ומלאת תשוקה, אלא גם התבססה על תחביבים אינטלקטואליים משותפים ועל אהבתם לאמנות. ה"נס שבאירוע הזה" עורר את השראתו של קריין והוא כתב מחזור שירי אהבה שכינה "איש-מסעות" (Voyager). בהשראת אהבתו הגדולה לאמיל נולד במוחו גם הרעיון השאפתני לחבר את אחת היצירות המפורסמות שלו, והיא הפכה בעתיד לקלאסיקה של האפוס האמריקני: מחזור שירים בשם "הגשר".

בסביבות 1923 זכו המינגווי וקריין בו-זמנית בהצלחה הגדולה הראשונה שלהם כמשוררים. המשורר החשוב אלן טייט שיבח את "איש-מסעות" של קריין ואת הפואמה הארוכה שלו "אודות נישואי פאוסט והלנה". הוא אף הרחיק לכת והכתיר את קריין כמשורר האמריקני הגדול ביותר בדורו. במקביל סייע עזרא פאונד להמינגווי לפרסם את מחזור שש הפואמות שלו, "מסעות", כמו גם את הקובץ "שלושה סיפורים ועשרה שירים" הנחשב עד היום ליצירת מופת של "המינגווי במיטבו".

בשנים 1925-1926 פרסמה הוצאת הספרים "Boni & Liveright" את ספרו של המינגווי "בימינו" ואת ספרו של קריין "בניינים לבנים". שני הקבצים היו למעשה אוסף של יצירותיהם הטובות ביותר עד כה, ואף על פי כן, ערכו אותם המינגווי וקריין וסידרו אותם בצורת ספר שבו הסיפורים או השירים מתפתחים זה מתוך זה ומפיעים חיים זה בזה. "בניינים לבנים" נכתב בהשראת ציוריו של הצייר הסוריאליסטי האיטלקי ג'ורג'יו דה צ'יריקו (De Chirico), ואילו "בימינו" נכתב בהשפעת יצירותיו הקוביסטיות של פיקאסו. שני הספרים זכו בשבחים רבים מן המבקרים; קריין והמינגווי הפכו בו-זמנית למפורסמים.

עבור שני התאומים השמימיים היווה הישג זה הצלחה חלקית, מהולה באכזבה ובכאב. משניהם נמנע הניצחון העיקרי שבפרסום הזה. שניהם הבינו במהרה כי התהילה שלהם לא שינתה את יחסם של הוריהם כלפיהם. כרגיל כרעו הוריו של קריין תחת עומס הצרות האישיות שלהם ולא נשאר להם פנאי להגיב. הוריו של המינגווי הגיבו בכך שהחזירו לו את ספרו בדואר: הם סירבו לקרוא את ה"גסויות" שכתב.

ב-1926 הגיעו שני הסופרים לשיא הצלחתם. לאחר זכייתו של קריין במענק ספרותי יוקרתי, הוא עזב את ניו יורק ונסע לחופי קובה כדי להתבודד שם ולכתוב את "הגשר". באותה שנה פרסם המינגווי את הרומן שלו "זרח השמש", וזה התקבל מיד עם צאתו לאור בתשואות סוערות מצד המבקרים והקוראים כאחד. אמנם ההצלחה ביססה את מעמדו של ארנסט המינגווי כאחד מהיוצרים

הבולטים בתקופתו, אך היא לא תרמה לחיזוק הביטחון העצמי שלו. ב-1927, כאשר אמו התעניינה במכתבה מה היא ההרגשה להיות מחברו של אחד הספרים ה"מטונפים" ביותר של השנה, היו האשמותיה כעלבון צורב בעיניו. תגובתו הייתה להפסיק לכתוב: "כל כך נפגעתי מכך שאמי האשימה אותי בטעם ספרותי קלוקל ביותר וכו' בכתיבתי, עד כי הסתגרתי כמו סרטן המתבודד ומתכנס בקונכייתו".⁴¹ (סמלי שבאסטרוולוגיה סרטן אכן מסמל את מזל סרטן!).

באותה העת בחר גם קריין להתבודד ולהשעות את כתיבתו, כיוון שבהיעדר הערכת הוריו הוא החל לפקפק בכישוריו וביכולתו להמשיך לכתוב. הלבטים התעצמו עד כדי כך שקריין היה צועק נואשות ש"הוא כמעט התעייף מלהיות משורר!"⁴² בדומה להוריו, הוא החל לשים ללעג את רגשותיו ואת חלומותיו שלו עצמו. במכתביו הוא הסגיר את הקונפליקט הפנימי שהיה שרוי בו: "מבחינה רגשית הייתי רוצה לכתוב את 'הגשר', אך אם לשפוט לפי ההיגיון, הפרויקט נראה לי אבסורדי יותר ויותר".⁴³

בסביבות שנת 1926 פירקו שני התאומים השמיימיים את מערכות היחסים המשמעותיות בחייהם. קריין הגיע למסקנה כי לא ניתן לקיים מערכת יחסים הומוסקסואלית מתמשכת. אהבתו לאופפר דעכה והפכה לידידות בלבד. כמו כן, הוא הותש ממאמציו הבלתי פוסקים לחבר את מה שקרא לו "הפואמה הגדולה ביותר שנכתבה אי פעם".⁴⁴ במקום זאת הוא פנה בהדרגה אל הדרכים הצדדיות של התמכרות לאלכוהול ואל הסמטאות החשוכות של תאוות בשרים ושל חיי ההוללות. בניסיון לברוח מפחדיו הפנימיים ומחוסר ביטחונו האישי הוא חיפש נחמה בסיפוק תשוקותיו הרגעיות. אך ככל ששתה יותר וככל שהתאכזב יותר מקשרים מזדמנים עם גברים רבים שעמם קיים יחסי מין, כך נעשו התפרצויות הזעם שלו אלימות יותר. במסעות השיכרות שלו היה קריין משתולל וזועק שהוא מרגיש "לכוד כמו עכברוש במלכודת".⁴⁵ הוא זעם על כך שלדבריו נחשף באכזריות רבה מדי לבוגדנות שביחסים בין בני אדם ולכן לא יוכל אף פעם לתת אמון מלא במישהו. רוב האנשים שהתיידדו אי פעם עם קריין נשאבו בעל כורחם אל המערבולות הרגשיות שלו שבהן הפנטזיה החולנית הייתה תופסת את מקומה של המציאות.

באותה תקופה נפרד המינגווי מהדלי. שני התאומים השמיימיים אימצו את האסטרטגיה של צעדי מנע. כיוון ששניהם פחדו מאוד מכאב שעלול להיגרם להם עקב בגידה אפשרית, הם בחרו להקדים תרופה למכה ולהיות הראשונים היוזמים את הפרידה. אצל שניהם הצטייר אותו דפוס התנהגות ביחסים עם ידידים או עם אהובים: בהתחלה התנהגותם הייתה אבירית ושובת לב, אך ברגע שחשדו בחילוקי דעות אפשריים מצד הקרובים להם, שניהם רתחו מזעם

והתנהגו בגסות רוח ובתוקפנות. לעתים תגובותיהם היו מוגזמות ואפילו אלימות. כשהיו שתויים או כשחשדו באיום נסתר, שניהם לא היססו לתת סטירות לחי מצלצלות לזולת. כך, ב-1926, כתב המינגווי את "זרמי אביב" – פרודיה סאטירית על שטיין ועל אנדרסון, שהיוותה סטירת לחי כה חזקה לשני האנשים שסייעו לו יותר מכל אחד אחר, עד שהיא עוררה את זעמם של סופרים רבים. הייתה זו תחילת תהליך הניכור של המינגווי מהחוגים הספרותיים של פריז.

בשעות שהיה פרכת, השתדל קריין לטפח תדמית של אופטימיות ושל עליזות. את המסכה הזאת הוא העז להסיר רק באחדים ממכתביו שבהם גילה את אשר על לבו החשוף בלהט ובכישרון פיזי יוצאי דופן. פעם, כשכתב על הפואמה שלו "Chaplinesque", הוא ניסה לבטא בכנות נדירה את האמת הצרופה על חייו. סרטיו של צ'פלין ריגשו אותו עד עמקי נשמתו, ובהשפעתם הוא השווה את עצמו ל"חתלתול רחוב" עזוב, שמיום היוולדו התרגל להסוות את רגשותיו כדי "להינצל מהשמדה".⁴⁶

כאילו בתשובה לדבריו אלו של קריין, כתב המינגווי ב-"הקץ לנשק" שהעולם מנסה לשבור את האנשים, ואת מי שאינם נשברים הוא הורג. תחילה "הוא הורג את הטובים מאוד ואת העדינים מאוד ואת האמיצים מאוד בלא הבחנה". כמו קריין, גם המינגווי עסק בהישרדות וכמוהו היה כותב-מכתבים כפייתי, ובעיניו שימשה כתיבת מכתבים סוג של ריפוי בעיסוק. המינגווי חשש כי אם יפסיק לכתוב מכתבים, אזי גם לא יקבל מכתבים ובשל כך ירגיש בודד מאוד.

אחת הסיבות החשובות שהשפיעה על ההידרדרות ההדרגתית במצב רוחם של שני התאומים השמימיים הייתה טמונה בהפרעות שינה כרוניות. המינגווי לקה בנדודי שינה ונתקף בסיוטים מדי לילה. הביוגרפים שלו סברו כי נדודי השינה לא נגרמו כתוצאה מלחץ נפשי חולף, אלא נבעו ממבנה אישיותו ומדמיונו הפורה והיצירתי במיוחד. מפליא עד כמה ההסבר הזה תואם את תיאוריו ואת תלונותיו של קריין:

"נראה שנדודי השינה השתלטו עלי דרך קבע, וכשאני כבר 'ישן' נתקף מוחי ברצף תמונות מסחררות, מבהילות ואומללות – כמו באיזה סרט קולנוע אינסופי."⁴⁷

בסביבות 1926 עוד טיפחו המינגווי וקריין את התקווה שהצלחתם הכלכלית תשפר את איכות חייהם. יצירותיו של המינגווי הקנו לו תהילה כסופר חשוב והוא הפך למרואיין מבוקש. באחד הראיונות הכיר המינגווי מראינת צעירה ושנונה בשם פאולינה פייפר. בין השניים פרחה האהבה ממבט ראשון.

המינגווי התגרש מהדלי וב-1927 נשא את פאולינה לאישה. כיוון שפאולינה הייתה בת למשפחה קתולית עשירה, הקנו נישואים אלו להמינגווי יציבות כלכלית, אך גם הם לא הפכו אותו למאושר יותר. מיד אחרי גירושו מהדלי החריפו בעיות השתייה שלו, וחיייו עמדו בסימן של סערות רגשיות, של מחלות תכופות ושל סדרת תאונות קשות. ב-1928 סבל המינגווי מבעיית איבוד ריכוז בכתיבה והוא ייחס זאת לסדרת אירועים טרגיים, שהחמור בהם היה מקרה התאבדותו של אביו. הוא נמצא ירוי בראשו. אחרי מותו התנתק המינגווי סופית מאמו; מצב רוחו היה ירוד, הוא שתה לשוכרה וברוב הבקרים סבל מחמרמורת, "הנגאובר", שמנעה ממנו את היכולת לעבוד.

ב-1928, לאחר מות סבתו, קיבל קריין ירושה קטנה שהבטיחה לו סוף-סוף הכנסה חודשית קבועה. באופן פרדוקסאלי, עם היציבות הכלכלית בעיותיו רק החריפו. הירושה גרמה למריבה קשה עם אמו ולנתק סופי ממנה. כשהיה שתי, התנהגותו הייתה בלתי מרוסנת ואלימה, ולא פעם הוא איים להתאבד. תכופות הוכה המשורר קשות: לפעמים בקטטות שיכורים שהשתתף בהן, ולפעמים בידי השוטרים שניסו להפריד בין הנצים. התוצאות עבור שני התאומים השמימיים היו זהות: במהלך 1927-1929 חלה ירידה ניכרת בפוריות ובאיכות כתיבתם.

מתוך געגוע וכמיהה לשוב ולהמשיך בעבודתם, החליטו שניהם לחולל שינוי בחייהם. עתה היה זה תורו של קריין לנסוע לפריז, ואילו המינגווי נסע אל חופי קובה. ב-1928 הוא קנה דירה בקי וסט (Key West), ושם השלים את כתיבת "הקץ לנשק". ב-זמנית השלים קריין את כתיבת "הגשר". כשהגיעה שנת 1930, יצאו לאור שתי היצירות הללו והן זכו מיד בהערכה ובהכרה כקלאסיקה אמריקנית של כל הזמנים.

יום אחד בדצמבר 1929, התרחש אירוע שמספק אפשרות נדירה להשוות בין התגובות הרגשיות של שני התאומים השמימיים האלה. זמן קצר לפני כן בפריז, חתם קריין על חוזה עם המו"ל הארי קרוסבי והוא היה אמור להוציא לאור את ספרו "הגשר". בשיבתו לארה"ב הזמין קריין את משפחת קרוסבי לביקור גומלין אצלו בניו יורק. אך הביקור הזה הפך לטרגדיה נוראית כאשר במהלכו ירה הארי בעצמו ובפילגש שלו. על קריין היה למסור את הבשורה המרה לאשתו ולאמו של קרוסבי. הסיוט הזה לא נתן לו מנוח ורדף אותו במשך חודשים ארוכים. באותה עת עצמה שהה המינגווי בפריז. הוא מעולם לא היה מקורב להארי קרוסבי, ובכל זאת הטרגדיה הזאת ועזעה אותו עד עמקי נשמתו. בלי שום סיבה נראית לעין, אך בדומה לתאומי השמימיים, חש המינגווי רגשי אשם. הוא אמר כי האסון הכבד הזה קרה באשמתו, וכי הוא מרגיש רע מאוד

לאבד "את הבחור הטוב והנפלא הזה". לדברי הביוגרף שלו, בייקר, קונן המינגווי ברוח של "mea culpa" (זו אשמת) במכתב הארוך ששלח ביום שלמחרת האירוע לידידו הסופר סקוט פיצג'רלד.⁴⁸ בייקר לא ידע כיצד להסביר תגובת יתר מוגזמת שכזאת. נראה כי במקרה זה הקשר בין התאומים השמימיים הגיע אל סף הטלפתיה.

לאחר הצלחתם המחודשת ב-1930, התחילה ירידתם התלולה. שני התאומים השמימיים השקיעו את כל נפשם ומאודם בעבודתם, אך עם זאת אף אחד מהם מעולם לא נהנה מתהליך הכתיבה, והיא נותרה בעיניהם סוג של מרוץ תחרותי – התחרות הקשה ביותר הייתה עם ההישגים הקודמים שלהם עצמם. קריין הפסיק לכתוב שירה בגלל שחשב כי "הגשר" היה כל כך טוב, עד ש"לעולם לא אוכל לכתוב עוד יצירה ברמה כזאת".⁴⁹ במקביל לו, מ-1929 עד 1937 לא הצליח המינגווי לחבר רומנים חדשים. ספרו "להחזיק ולאבד" ("To have and have not") שיצא לאור ב-1937 אכזב מרות את קוראיו ואת מבקריו כאחד.

נישואיו של המינגווי לפאולינה הפכו לבעייתיים יותר ויותר. במשך 1931-1935 הוא ניהל פרשיית אהבים עם אישה נשואה, ג'יין מייסון (Jane Mason). לאישה התוססת והמשעשעת הזו היה כישרון אמנותי, והיא השתלמה בציור, בפיסול ובכתיבת שירים. בנוסף לכך היא אהבה הרפתקאות, צייד וסכנות. כמוה כהמינגווי הייתה ג'יין מכורה לאלכוהול והצטיינה בנטיית היות מעורבת בתאונות ובאסונות. בעת הרומן הסוער שלה עם המינגווי היא הייתה מעורבת בתאונת דרכים: בזמן שהסיעה שיכורה את שני ילדיו, מכונתם סטה מן הכביש והתהפכה. בהמשך יחסיהם ניסתה ג'יין להתאבד בקפיצה מחלון ובסופו של דבר היא אושפזה בבית חולים לחולי נפש. פרשת האהבים ביניהם דעכה בשל איומו של הפסיכיאטר שלה, ד"ר קובי (Kubie), לפרסם מאמר שיחשוף את הנירוזה של המינגווי ואת יחסו העוין כלפי נשים.

ב-1931 זכה קריין במענק כספי ליוצרים מבטיחים מקרן גוגנהיים והחליט לשהות תקופת מה במקסיקו. לפני הנסיעה הוא אזור אומץ והגיע לביקור קצר אצל אביו. השניים התפייסו, ולרגע נדמה היה כי יש סיכוי טוב לשיקום יחסיהם. אך הגורל החליט אחרת ולאחר כמה חודשים הוכה קריין בתדהמה למשמע הבשורה המרה כי קלארנס מת במפתיע מאירוע מוחי. במקסיקו המשיך קריין בסגנון החיים ההרסני שלו, ומותו של אביו רק החמיר את תחושות התסכול והרחמים העצמיים והגביר את שתייתו. ברגעיו הצלולים הוא הרגיש כי הקריב את האהבה על מזבח התשוקה, ושהיכולת היצירתית שלו לא התפתחה כראוי. הוא הודה שהיו בחייו יותר מדי כעס, יותר מדי אלכוהול, יותר מדי מאהבים,

ומעט מדי אהבה. ואף על פי כן, למרבה ההפתעה ב־1931 בדומה להמינגווי, ציפתה גם לקריין אהבה חדשה.

במקסיקו התאהב קריין בפגי, גרושתו של ידידו הסופר מלקולם קאולי. היא הייתה ידידה ותיקה מניו יורק שעוררה בזמנו את השראתו למחזור השירים בשם "קי וסט". קריין התעודד מאהבתו החדשה וה"נורמאלית" (לפי דבריו) לאישה, ובהשראתה כתב את שירו האחרון "הצריח ההרוס". אחת מן השורות הידועות ביותר בשיר זה היא: "הפעמונים, אני אומר, הפעמונים הורסים את הצריח שלהם". אהבה מופלאה זו שהתרחשה בין שני אנשים בודדים במקסיקו, הייתה רומנטית מאוד והזכירה את יחסי האהבה בין מריה ורוברט ג'ורדן בספרד של מלחמת האזרחים, בספרו של המינגווי "למי צלצלו הפעמונים".

קריין תינה אהבים עם פגי כשזיקוקי דינור פילחו את שמי הלילה וצלילי כל הפעמונים של עיירת טאקסו חתרו את אוזניהם. לאחר מכן נראתה לו אהבתם טבעית וחסרת מאמץ כמו זריחת השמש וכמו עליית הלבנה. הכול נראה כסובב וחג סביב אחדות של צבעים ומוזיקה. קריין, שהיה שיכור מהתרגשות הרגע, אמר: "הכול הוא שיר, ואני אכתוב אותו, כשאנחנו שנינו נמצאים בתוכו, יקירתי". ואז הוא שאל את פגי: "אני לא מאמין לכך לרגע, יקירתי, אך היי טובה ואמרי לי שזה אינו תעתוע של דמיוני".⁵⁰

ב"למי צלצלו הפעמונים", לאחר שמריה וג'ורדן התעלסו, הייתה תגובתו של ג'ורדן דומה לזו של קריין: "דברים כאלה אינם קורים. אולי הם מעולם לא קרו, הוא חשב. אולי חלמת עליהם או המצאת אותם, אבל זה מעולם לא קרה". בסופו של דבר, אהבתו של ג'ורדן הייתה טרגית כמו זו של קריין. ניתן לגלות את הסיבה לכך בדיאלוג של ג'ורדן ומריה:

"אני מרגיש כאילו אני רוצה למות כשאני מתנה אהבים איתך."

"אני מתה בכל פעם שאנחנו עושים את זה. האם אתה לא מת?"

"לא. כמעט. אבל הרגשת את הארץ נעה?"

"כן. כשמתתי."

לגבי המינגווי, וכנראה שגם לגבי קריין, מעשה האהבה הפך להיות שאיפה לאקסטאזה ש"תעייף" את כדור הארץ ממקומו. לאחר שהושג שיא האקסטאזה הופיע הפחד כי הפסגה או הישג נוסף וגבוה יותר יהיו כבר בלתי אפשריים. אולי זו הסיבה שהצוענייה פילאר אמרה לג'ורדן כי אדם אינו יכול להסיט את כדור הארץ מצירו יותר משלוש פעמים במרוצת חייו. המינגווי הפך את אהבתו לתחרות בהישגיו הקודמים. הפילוסופיה שלו תיארה את האהבה כמבחן תובעני ולא כשיתוף פעולה הדדי וכשמחה הדדית. לאחר האופוריה

שבאה בעקבות מעשה אהבים שכזה, מופיעה תחושת תשישות וריקנות. העתיד נעשה מפיח יותר מאי פעם. דבר לא נותר חוץ מהרצון לברוח ולמות. בהיותו שותף לתפיסת חיים דומה, קריין לא היה מסוגל לשאת את פגי לאישה כי הוא חשש שלגביו כדור הארץ כבר התנודד שלוש פעמים. הוא לא היה מוכן להסתכן שוב. ב-27 באפריל 1932 קפץ קריין אל מותו מסיפונה של אוניית נוסעים שהפליג בה עם פגי בחזרה לניו יורק. הוא טבע בלב ים מול חופי קובה וגופתו מעולם לא נמצאה. במבט לאחור נדמה שכאילו גיבורו של המינגווי, פרדריק ("הקץ לנשק"), דיבר על קריין כאשר העיר על מותה של קתרין בסצנת הסיום: "זה היה סופה של המלכודת. זה מה שאנשים מקבלים על שאהבו זה את זה". קריין נהג לומר כי הוא הרגיש כעכברוש הלכוד במלכודת של אהבתו להוריו אשר גרמו לו לבגוד בעצמו ולרדוף אחר הישגים בניסיון כושל לקנות את אהבתם. לבסוף הוא העדיף את המוות. אין לו קבר, אך על מצבת השיש בבית העלמין של גארטסוויל חרות: "הארולד קריין 1899-1932. אבד בים."

מבחינה אסטרונומית, חייו של קריין המחישו את התוצאה הקיצונית ביותר של המבנה הפסיכולוגי של מזל סרטן, כפי שתואר בידי היקי: "מזל סרטן מיוצג ב'תנודות בלתי פוסקות של הגאות והשפל באוקיינוס, גאות ושפל של הרגשות'. ... בני מזל סרטן נתונים לחסדי מצבי הרוח שלהם, יום אחד הם בשיאם ולמחרת בשפל."⁵¹

למרבה ההפתעה, המינגווי כאילו צפה את מותו של קריין כשב-1926 שקל את התאבדותו שלו:

"כשאני מרגיש בשפל, מתחשק לי לחשוב על המוות ועל הדרכים השונות למות. ואני חושב כי קרוב לוודאי הדרך הטובה ביותר לכך (פרט לאפשרות המיונית שנמות תוך כדי שינה) היא להחליק מספינת נוסעים בלילה... יהיה זה רק רגע קט של קפיצה, ולי קל מאוד לבצע קפיצה מכל סוג שהוא."⁵²

ב-1932 הגשים קריין את חלומו השחור של המינגווי, ואילו המינגווי שרד. עם זאת, נמשכו שיאי הגאות ותהומות השפל של חלומותיו על התאבדות, ומפעם לפעם היו מאלצים אותו להסתכן ב"כל מיני סוגי קפיצות".

בעת מותו של קריין בילה המינגווי 65 ימים בלב ים ליד חופי קובה. ערב שיבתו לקי וסט הוא העלה בחכתו דג מרלין ענק ונאבק איתו במשך מספר שעות, מזיע ומתאמץ קשות. כתוצאה מכך הוא חלה ובמשך מספר חודשים נאבק בדלקת ריאות חמורה שסיכנה את חייו. כשהיה עדיין בשלבי החלמתו, המשיך לעבוד על ספרו העיוני "מוות אחר הצהריים". יום אחד הבחין המינגווי פתאום שבראש כל ההגהות של המו"ל שלו היה מודפס: "4 גלון 80... 3404

המוות של המינגווי 111/2 – 14 סקוטש". מובן שהמינגווי ידע כי היה זה קיצור מקובל, אך הכותרת עוררה את חמתו והוא שלח מברק זועם לעורכו: "האם נראה לך מצחיק מאוד להכתיר כל דף במוות של המינגווי או שהיית רוצה בכך?"⁵³

גיל המעבר של המינגווי הביא עמו "עליות ומורדות" חדות. היו לו תאונות רבות ופציעות ראש חוזרות ונשנות, האלכוהוליזם שלו הפך למחלה, ובריאותו הכללית הידרדרה. בתקופת מלחמת האזרחים בספרד הוא התגרש מפאולינה לטובת הכתבת הצבאית מרתה גלהורן, והיא הפכה להיות אשתו השלישית. אהבה חדשה ומלחמה חדשה העניקו לו תקופה קצרה של פריחה ספרותית מחודשת. "למי צלצלו הפעמונים", רומן סוחר על אודות מלחמת האזרחים בספרד, היה להצלחה גורפת.

שוב, כהרגלו, לאחר פסגת ההצלחה באו שנים של שפל. "מעבר לנהר ואל בין העצים" ("Across the River and into the Trees", 1950) הייתה היצירה היחידה שהמינגווי פרסם בין השנים 1940-1950. היה זה רומן חלש מאוד שמבקרו וקוראיו קטלו אותו באומרים שהוא שווה לזבל.

בלונדון ב-1944 התחיל המינגווי לחזר אחרי מרי ולש שהייתה כתבת בלונדינית, יפה ושברירית. במשך התקופה הזאת הוא הרבה בהתהוללות ובשתייה; לעתים ניתן היה להגדיר את התנהגותו כמבישה. בעת חיזורו אחרי מרי, הוא גרם להצפת חדרו במלון "ריץ", לאחר שירה ברגע של איבוד עשתונות בתצלומו של בעלה של מרי שהוצב על אסלת השירותים. כך הסתיימו הנישואים השלישים של המינגווי והחלו נישואיו הרביעיים.

מרתה, אשתו השלישית של המינגווי, העידה כי הוא "משנה לשנה נעשה מטורף יותר. והשקן הגדול מכולם מאז מינכהאוזן".⁵⁴ שלהי שנות הארבעים הביאו משברים נוספים רבים. אף על פי שהסופר עבר תאונות דרכים וזעזועי מוח, הוא לא הפסיק את שתייתו המופרזת. אבל לאחר התקופה הקשה הגיע שוב הגל היצירתי הגדול – והפעם האחרון. ב-1952 זכה המינגווי בפרס נובל על יצירת המופת שלו "הזקן והים".

מוקדם יותר, במחזור השירים "איש-מסעות" כבר התייחס הארט קריין אל ההיבטים השונים של יחסי גומלין בין האדם ובין הים. בשירו "פוסטר" הוא תיאר את הניגודיות שבין החיים הבטוחים עלי אדמות ובין החיים המבעיתים בלב ים. השורות הבאות של קריין כאילו הקדימו את "הזקן והים" המפורסם של המינגווי:

"נדמה לי שהים השליך את עצמו עלי ונענה, לפחות בחלקו, ואני מאמין שהשתניתי במקצת – לא באופן מהותי, אך השתניתי ועברתי מטמורפוזה כמו

כל אדם ששאל שאלה וזכה לתשובה.⁵⁵

כמו שבזמנו לא ידע קריין ליהנות מהצלחתו הספרותית וממענקיו הכספיים, כך גם אפילו פרס נובל ותהילה עולמית לא תרמו לאושרו של המינגווי. בל ייאמן, אך אותן המילים שתיאר בהן בייקר את אופיו של המינגווי בשנותיו האחרונות, הלמו להפליא את תאומו השמימי, קריין: "הנה לפנינו אדם חם מזג הסובל מהתקפים של מאניה-דיפרסיה, היפוכונדר כרוני ואדם חולני שמדי פעם במרוצת חייו דיבר ברצינות על התאבדות."⁵⁶

שום פרס לא הצליח לגבור על תחושות דכדוך, חרדה, ריקנות ואובדן עניין בחיים. ב-1959 הראה המינגווי סימנים של התמוטטות עצבים. ב-2 ביולי 1961 הוא ירה בעצמו למוות.

על סמך ניסיונם האישי הכואב פיתחו המינגווי וקריין מספר תיאוריות שעשויות להיות בעלות חשיבות רבה לכל ההורים המתעניינים בתחום החינוך ה"רגשי". אחת מהן הייתה: אף פעם על תכפה את אישיותך על רגשותיו של אדם אחר. לשניהם היה קשה לפתח רעיון שכזה משום שהשניים היו אנשים כריזמטיים בעלי נוכחות פיזית מרשימה. המשורר האמריקני סאם לאבמן ציין כי היה מתיש להימצא בחברתו של קריין כי הוא דרש מבן שיחו מעורבות רגשית מרבית. "היה זה כאילו הוא מרוקן אותך," אמר סאם, "זה היה סוחט".⁵⁷ בדומה לכך, אמר המשורר ארצי'באלד מקלייש שלהמינגווי הייתה "נוכחות פיזית עצומה". "האדם היחיד חוץ מהמינגווי שאי פעם הכרתי," המשיך מקלייש, "שהיה מסוגל כבר עם כניסתו לחדר לרוקן את כל החמצן שבתוכו, היה פראנקלין דלנו רוזבלט".⁵⁸

כל יצירותיו של הארט קריין התפרסמו לבסוף בספר אחד, בשם "הפואמות של הארט קריין". אמנם זהו קובץ קטן יחסית שמכיל פחות ממאה שירים, אך זהו אחד הספרים הגדולים, שקשה להפריז בחשיבותו לגבי התפתחות השירה האמריקנית במאה העשרים. עיזבונו הספרותי של המינגווי כולל את סיפוריו הקצרים המעולים, את הרומנים המפורסמים שלו ואת מאמריו הרבים. בנוסף לכך, לאחר מותו של המינגווי פורסם קובץ דק שהכיל 88 שירים שלו. ב-1942 אמר המשורר הנודע ואלאס סטיבנס:

"רוב האנשים לא חושבים על המינגווי כעל משורר, אך ברור שהוא כן משורר ואני יכול לומר בלי היסוס שהוא המשורר החשוב ביותר החי בימינו, לפחות מבחינת יישום העיקרון של 'ממשות יוצאת מן הכלל' (extraordinary actuality)."⁵⁹

לאחר מות קריין, חדל המינגווי לכתוב שירים למשך תקופה ארוכה. אחרי

1944 הופיע בהמינגווי משורר חדש. לפי דברי מבקריו, "כשקוראים אותו, מרגישים כאילו שמאזינים לאדם המדבר אל עצמו".⁶⁰ מפליא שהמבקרים שומעים בשיריו של המינגווי המאוחר את אותו האפקט עצמו אליו פילל תמיד קריין – האפקט (במילותיו שלו) של "המשורר המדבר אל עצמו באמצעות השיר שלו".

הביוגרפיה ההשוואתית הקצרה הזאת איננה מתיימרת להביא את סיפור חייהם המלא של התאומים השמימיים האלה. גם הביוגרפיות עבות הכרס על המינגווי ועל קריין שנכתבו בידי בייקר ובידי אונטראקר בהתאם, אשר כוללות יותר מ-700 עמודים כל אחת, לא התכוונו לכסות את כל חייהם במלואם. עם זאת, אפילו האפיזודות הקצרות והמקבילות המתוארות כאן חושפות את הרבדים העמוקים ביותר של חיי הרגש שלהם, ומאפשרות לנו לראות כי גורם התטא לא רק משקף את קווי הגורל, אלא גם את עומקי אוקיינוס הרגשות.

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

אחד הביוגרפים של הארט קריין, ג'. מילר, השתמש בסימבוליקה נוצרית והשווה את סבלו של המשורר לייסורי ישו על הצלב: "שלוות הנפש ותחושת הסיפוק התחמקו ממנו כאילו שוככו היו לצלב שלו".⁶¹ מובן שמילר לא התכוון למפת הלידה של קריין, אך מפות הלידה האמיתיות של קריין ושל המינגווי אכן כוללות מספר צורות המכונות "ריבועי-T" המזכירות צורה של צלב. אחת הצורות המאתגרות הללו נוצרה בין כוכבי הלכת מאדים, פלוטו ושבתאי והיא תוארה בידי היקי:

"יש בנפש זו מעצורים רבים ורגשות אלימים שהאדם בדרך כלל משתלט עליהם. אך כשמתירים רסן, הרגשות מתפרקים בצורה אלימה ובאופן הרסני. התשוקה ולא האהבה מכתיבה את המניעים המיניים של אותו אדם... ונטיות תוקפניות וסדיסטיות מתגלות אצלו לעתים תכופות."⁶²

מובן שלא כל אדם בעל פיזור כזה של כוכבים יהיה בעל נטיות כה הרסניות כפי שהיו להמינגווי ולקריין. יתרה מזאת, האסטרולוגיה גם הסבירה שהדרך האפשרית להתמודד עם שיעורי ה"ריבועי-T" הזה היא לגלות אמפתיה וחמלה. אך הבעיות של המינגווי ושל קריין לא התמקדו אך ורק בצלב הקוסמי הזה. אם מסתכלים על המפה שלהם ועל נסיבות חייהם בכללותם, מגלים כי מלבד ה"ריבועי-T" הזה היה להם גם היבט מאתגר בין ונוס לירח. בנוסף לכך, הם נולדו בזמן שהשמש והירח התקרבו להיבט של מולות. וכאילו לא די בכל ההתרעות האסטרולוגיות, התאומים השמימיים אכן נולדו להורים בעלי אטימות

רגשית שחיו בעימות מתמשך ביניהם והתעללו בלי רחמים ברגשות ילדיהם. מכאן שבהשפעת גורם תטא כזה מפות הלידה ושיעורי החיים שלהם היו מאתגרים לא פחות מאשר החיים שהיו להם במציאות.

האם ייתכן שחייהם של המינגווי ושל קריין נועדו מראש לייסורים, כאילו שהוטלה עליהם קללה? בימינו הייעוץ האסטרולוגי יכול להקל במידת מה על משאם של אנשים בעלי מטען רגשי שכזה. לדוגמה, אם המינגווי וקריין היו מודעים לכך שעל פי המידע האסטרולוגי יהיו בחייהם תקופות של גאות ושפל, אולי איכות חייהם הייתה משתפרת בהרבה. לפי היקי, ניתן להדריך בעל מפת לידה שכזו "כיצד לנצל את תקופות הגאות שלו כדי להשלים את משימותיו, ואילו לאחר מכן, בתקופות השפל, להרפות ולנוח כל עוד האנרגיות נמוכות".⁶³ ניתן לראות כי ניתוח גורם התטא מאפשר לנו לטפל ברוזמנית בהקבלות האינסופיות בין חייהם של קריין ושל המינגווי: טראומת הילדות המוקדמת שלהם והפגיעות שלהם; היצירתיות וההרסנות שלהם; האלכוהוליזם שלהם ונטיותיהם האובדניות. הוא גם נותן לנו תקווה חדשה להקל את הסבל באמצעות הבנה חדשה של החוקים האוניברסאליים של החיים.

ביבליוגרפיה

- J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969.
- P. Horton, *Hart Crane. The Life of an American Poet*, New York, The Viking Press, 1957.
- V. Quinn, *Hart Crane*, New York, Twayne Publishers, Inc., 1963.
- Hart Crane, *The Collected Poems of Hart Crane*, New York, Liveright, 1933.
- The Letters of Hart Crane 1916-1932*, New York, Hermitage House, 1952.
- C. Baker, *Ernest Hemingway. A Life Story*, New York, Charles Scribner's Sons, 1969.
- J. Meyers, *Hemingway, A Biography*, New York, Harper & Row Publishers, 1985.
- J.R. Mellow, *A Life without Consequences. Hemingway*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1992.
- L. Hemingway, *My Brother, Ernest Hemingway*, Cleveland, The World Publishing Co., 1961.
- S. Donaldson, *By Force of Will. The Life and Art of Ernest Hemingway*, New

York, The Viking Press, 1977.

Ernest Hemingway, *88 Poems*, New York, Bruccoli Clark, 1979.

Ernest Hemingway, *Selected Letters, 1917-1961*, New York, Charles Scribner's Sons, 1981.

---

¹ Hart Crane, *The Collected Poems of Hart Crane*, New York, Liveright, 1933, p.86.

² E. Hemingway, *By Line. Selected Articles and Dispatches of Four Decades*, London, Collons St James place, 1968, p.232.

³ J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.74.

⁴ P. Horton, *Hart Crane. The Life of an American Poet*, New York, The Viking Press, 1957, p.163.

⁵ L. Hemingway, *My Brother, Ernest Hemingway*, Cleveland, The World Publishing Co., 1961, p.62.

⁶ *The Letters of Hart Crane 1916-1932*, ed. Brom Weber, New York, Hermitage House, 1952, p.33.

⁷ P. Horton, *Hart Crane. The Life of an American Poet*, New York, The Viking Press, 1957, p.138.

⁸ S. Donaldson, *By Force of Will. The Life and Art of Ernest Hemingway*, New York, The Viking Press, 1977, p.85.

⁹ J.R. Mellow, *A Life without Consequences. Hemingway*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1992, p.21.

¹⁰ L. Hemingway, *My Brother, Ernest Hemingway*, Cleveland, The World Publishing Co., 1961, p.42.

¹¹ J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.83.

¹² R.M. Burwell, *Hemingway. The Postwar Years and the Posthumous Novels*, Cambridge University Press, 1996, p.17.

¹³ Hart Crane, *The Collected Poems of Hart Crane*, New York, Liveright, 1933, p.86.

¹⁴ J.R. Mellow, *A Life without Consequences. Hemingway*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1992.

¹⁵ J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.7.

¹⁶ *Ibid.*, p.494.

¹⁷ *The Letters of Hart Crane 1916-1932*, ed. Brom Weber, New York, Hermitage House, 1952, p.18.

¹⁸ J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.99.

¹⁹ E. Hemingway, *In our Time*, New York, Scribner's sons, 1970, p.25.

²⁰ C. Baker, *Ernest Hemingway. A Life Story*, New York, Charles Scribner's Sons, 1969, p.10.

²¹ J.R. Mellow, *A Life without Consequences. Hemingway*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1992, p.104.

²² L. Hemingway, *My Brother, Ernest Hemingway*, Cleveland, The World Publishing Co., 1961, p.62.

- ²³ E. Hemingway, *Selected Letters, 1917-1961*, New York, Charles Scribner's Sons, 1981, p.259.
- ²⁴ C. Baker, *Ernest Hemingway. A Life Story*, New York, Charles Scribner's Sons, 1969, p.31.
- ²⁵ E. Hemingway, *Selected Letters, 1917-1961*, New York, Charles Scribner's Sons, 1981, p.153.
- ²⁶ E. Hemingway, *In our Time*, New York, Charles Scribner's Sons, 1970, p.74.
- ²⁷ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.94.
- ²⁸ S. Donaldson, *By Force of Will. The Life and Art of Ernest Hemingway*, New York, The Viking Press, 1977, p.185.
- ²⁹ ג'פרי מיירס, *המינגווי, דביר הוצאה לאור*, 1991, תרגום: סמדר מילוא, ע. 57.
- ³⁰ S. Donaldson, *By Force of Will. The Life and Art of Ernest Hemingway*, New York, The Viking Press, 1977, p.186.
- ³¹ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.163.
- ³² Alice Miller, *The Drama of the Gifted Child*, New York, Basic Book Inc., 1981.
- ³³ J.R. Mellow, *A Life without Consequences. Hemingway*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1992, p.25.
- ³⁴ J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.30.
- ³⁵ Ibid., p.171.
- ³⁶ P. Horton, *Hart Crane. The Life of an American Poet*, New York, The Viking Press, 1957, p.127.
- ³⁷ J.R. Mellow, *A Life without Consequences. Hemingway*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1992, p.120.
- ³⁸ P. Horton, *Hart Crane. The Life of an American Poet*, New York, The Viking Press, 1957, p.236.
- ³⁹ C. Baker, *Ernest Hemingway. A Life Story*, New York, Charles Scribner's Sons, 1969, p.viii.
- ⁴⁰ *המינגווי, חגיגה נודדת (Movable Fiesta)*.
- ⁴¹ E. Hemingway, *Selected Letters, 1917-1961*, New York, Charles Scribner's Sons, 1981, p.259.
- ⁴² J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.495.
- ⁴³ P. Horton, *Hart Crane. The Life of an American Poet*, New York, The Viking Press, 1957, p.205.
- ⁴⁴ M. Cowley, *Exile's Return. A Literary Odyssey of the 1920's*, London, The Bodley Head, 1951, p.229.
- ⁴⁵ Ibid., p.3.
- ⁴⁶ *The Letters of Hart Crane 1916-1932*, ed. Brom Weber, New York, Hermitage House, 1952, p.68.
- ⁴⁷ P. Horton, *Hart Crane. The Life of an American Poet*, New York, The Viking Press, 1957, p.220.
- ⁴⁸ C. Baker, *Ernest Hemingway. A Life Story*, New York, Charles Scribner's Sons, 1969, p.206.
- ⁴⁹ J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.698.

⁵⁰ Ibid., p.716.

⁵¹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.17.

⁵² E. Hemingway, *Selected Letters, 1917-1961*, New York, Charles Scribner's Sons, 1981, p.19.

⁵³ C. Baker, *Ernest Hemingway. A Life Story*, New York, Charles Scribner's Sons, 1969, p.229.

⁵⁴ ג'פרי מיירס, *המינגווי, דכיד הוצאה לאור*, 1991, תרגום: סמדר מילוא, ע. 423.

⁵⁵ J. Miller, in *Dictionary of Literary Biography*, vol.48, Ann Arbor, Gale Reserch Group, p.88.

⁵⁶ J. Unterecker, *Voyager. A Life of Hart Crane*, New York, Farrar, Straus and Giroux, 1969, p.30.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ S. Donaldson, *By Force of Will. The Life and Art of Ernest Hemingway*, New York, The Viking Press, 1977, p.2.

⁵⁹ E. Hemingway, *88 Poems*, ed. Georgiannis Nicholas, New York, Bruccoli Clark, 1979, p.xxiii.

⁶⁰ Ibid., p.xix.

⁶¹ J. Miller, in *Dictionary of Literary Biography*, vol.48, Ann Arbor, Gale Reserch Group, p.83.

⁶² I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.316.

⁶³ Ibid., p.206.

חוקרי נפש האדם: קרל גוסטב יונג ואנטוניו מצ'אדו

מזל אריה

המוטו: אני רוצה

קרל גוסטב יונג

אנטוניו מצ'אדו

שחקי שחקי על החלומות,
זו אני החולם שח...

שאול טשרניחובסקיⁱ

הפסיכולוג והפילוסוף המפורסם קרל גוסטב יונג (C.G. Yung) ותאומו השמימי אנטוניו מצ'אדו (Antonio Machado), שהיה מגדולי המשוררים הספרדיים, תיארו את עצמם כאנשים מהורהרים ובודדים שחלומותיהם וחזיונותיהם היו זרים ומוזרים בעיני בני זמנם. יונג לא השתייך לשום אסכולה מדעית ואילו מצ'אדו התרחק מכל הקבוצות והזרמים הספרותיים. בניגוד גמור לקריין ולהמינגוויי, שמרו מצ'אדו ויונג בקנאות על פרטיותם ומיעטו לדבר על חייהם האישיים. כתבו עליהם אפילו כי שניהם בילו את מרבית ימי חייהם באופן שגרתי וללא אירועים ראויים לאזכור. כשיונג הסכים לבסוף לכתוב על אודות סיפור חייו, הוא קרא לספרו "זיכרונות, חלומות, הרהורים" וצירף לכך את ההסבר הבא:

"...חיי היו דלים באירועים חיצוניים במידה יוצאת דופן... אני יכול להבין את עצמי רק לאור ההתרחשויות הפנימיות בעולמי הפנימי. זה מה שמייחד את

ⁱ שאול טשרניחובסקי נולד במזל אריה.

החיים שלי, ובזה האוטוביוגרפיה שלי עוסקת.¹ מצ'אדו חלק עם יונג את אותה ייחודיות, בחשבו ש"מכל מה שנשמר בזיכרונוך / רק לכישרון לעורר חלומות ישנה חשיבות כלשהי".² בעיני שני התאומים השמימיים נראה הפן העלילתי – האירועים וההתרחשויות שבחיים של בני אדם – כדבר-מה זניח, לא פיוטי, ולא שווה אזכור. תשומת הלב שלהם נמשכה לנושאי הזמן והנצח, לנופים ולמים, לעולם המסקרן של החלומות. שניהם נפעמו מתופעת הבר-זמניות ("הסנכרון") ואותה הגדירו כצירוף מקרים משמעותי שלפיו האירועים בעולמנו הפנימי תואמים בדיוק באותו הרגע להתרחשויות בעולם הגשמי, הסובב אותנו. (לדוגמה, חשבנו על מישהו והוא מתקשר; אנו זקוקים לדבר-מה, ופתאום מישהו מגיע לפנינו עם הדבר שאנו זקוקים לו).

מצ'אדו תיאר את התייחסותו לעיקרון הבר-זמניות בשירה ובפרוזה הפילוסופית שלו, ובמקביל תיאר יונג והפיזיקאי האוסטרי וחתן פרס נובל וולפגנג פאולי את הבר-זמניות כקשר לא סיבתי בין תופעות (או כ"אינטראקציה לא סיבתית"). הם הקדישו לחקר המושג הזה את ספרם החלוצי "בר-זמניות". זה סמלי בעיני כי יונג ומצ'אדו, שני האישים הגדולים שהקדישו את חייהם לפענוח מסרים מן הלא-מודע ולחקר פשר מיתוסים וסמלים, נולדו כתאומים שמימיים וחשבו בר-זמנית על בר-זמניות.

כמו כן, לדעתי, יהיה זה שטחי מדי להשוות בין גורלותיהם של התאומים השמימיים האלה על פי תיאור מסעם בעולם הגשמי גרידא. במקרה כה ייחודי של שני אנשים, שחיו בעיקר בעולמם הפנימי, התיאום השמימי בחייהם חייב היה להתבטא בעיקר בחוויות הפנימיות שלהם וביצירותיהם.

יונג כתב: "הדרך שאני חי בה והדרך שבה אני כותב אחת היא. כל רעיונותיי וכל מאמציי הם מי שאני באמת. ולכן ה'אוטוביוגרפיה' אינה אלא הנקודה שמעל לאות i שבמילה I ('אני')".³ לגבי מצ'אדו, נאמר כי חייו היו חלק בלתי נפרד מעבודתו ונשאר "בתיאום מושלם עם הפשטות הכובשת של שירתו".⁴

קשה מאוד לסווג את יונג או את מצ'אדו כפילוסופים, כפסיכולוגים, כמטפיזיקאים, כסופרים או כמשוררים. היה ביצירותיהם משהו מכל הגישות והתחומים הללו, ושניהם ידעו לאחד את הערבוביה הסגונית הזאת בכור ההיתוך של נפשם. אף על פי שנהוג להגדיר את מצ'אדו כמשורר, היה לו גם תואר דוקטור לפילוסופיה. שירתו המטפיזית והאפיגרמות שלו היו למעשה שירי מכתם או שירים הגותיים שהביעו את רעיונותיו הפילוסופיים בתמצות רב. כמו כן, נכתבה גם הפרוזה של מצ'אדו בסגנון שהתהלך על הגבול הדק שבין ספרות

לפילוסופיה. בדומה לכך, אף על פי שיונג היה ידוע ומפורסם כפסיכולוג וכפילוסוף, מעניין להזכיר כי ב-1932 הוא זכה דווקא בפרס הספרותי מטעם העיר ציריך.

לשירה ולפיוט הייתה משמעות מיוחדת בחייהם של יונג ושל מצ'אדו, היות ששניהם האמינו שרק משורר מסוגל להבין את רזי נפשו של האדם ואת מסתריה. מצ'אדו כתב: "רק משורר מסוגל לראות / מה שנמצא במעמקים המטושטשים / של הנשמה / חבוי בשמש הקסומה"⁵. יונג בתורו אהב לדבר על "הפרח המיסטי של הנשמה". כשנשאל למה כוונתו, הוא נאנח וענה בסגנון של מצ'אדו: "אף אחד לא מבין למה אני מתכוון. רק משורר מסוגל לחוש בכך"⁶.

מצ'אדו הגדיר את השירה במילים הסתומות "la palabra en el tiempo" ("המילה בזמן")⁷, או יותר במפורש: "השירה היא הדיאלוג של האנושות, הדיאלוג של אדם עם הזמן שלו"⁸. "זמנו האישי" של המשורר (או גורם התטא שלו) קישר את מצ'אדו לתאורו השמימי יונג במסכת סמויה של דפוסי חשיבה שהיו משותפים לשניהם. במקהלת האנושות קולותיהם נשמעים כאילו הם שרים בהרמוניה ובאופן אחיד כמעט.

הסיפור ההשוואתי הזה מנסה ליצור דיאלוג דמיוני בין התאומים השמימיים האלה; דיאלוג שמעולם לא התרחש במציאות כיוון שדרכיהם של יונג ושל מצ'אדו מעולם לא הצטלבו בעולם הפיזי. אך עם זאת, נוכח הדמיון הרב שבין רעיונותיהם, האם לא ייתכן שהם אכן נפגשו במישורים רוחניים גבוהים יותר?

צירוף המקרים המוזר ביותר בחייהם של יונג ומצ'אדו הוא ששניהם חוו את התופעה הנדירה של ריבוי אישיות. לכל אחד מהם היו "אלטר אגו", או "אני אחר", שנקראו אצל יונג "מספר 1" ו"מספר 2", ואצל מצ'אדו נקראו "חואן דה מירנה" (Juan de Mairena) ו"אבל מרטיין" (Abel Martin). יונג ומצ'אדו נחשבו לאנשים בריאים בנפשם ובגופם, ואף על פי כן, הם נהגו לשוחח ארוכות עם אותן אישיות נאורות שנמצאו בתוכם, וללמוד מהן את האמת האוניברסאלית כי "אלוהים שוכן בלב האדם"⁹.

ועתה נדון בפירוט רב יותר בהקבלות משונות אלו בחייהם, בחלומותיהם וביצירותיהם של יונג ושל מצ'אדו.

הם נולדו ב-26 ביולי 1875

שני התאומים השמימיים נקראו על שם סבותיהם הנודעים מצד האב: הפרופסור והפיזיקאי קרל גוסטב יונג והפרופסור והמושל של העיר סביליה,

אנטוניו מצ'אדו נונז (Antonio Machado Núñez).

"אנשים ידועי שם חייבים לטפח את המיתוס שלהם – לכל ידוען יש מיתוס משלו – ובהיעדר המיתוס, אף אחד לא נכנס להיסטוריה",¹⁰ כך לימד האני האחר של מצ'אדו, חואן דה מירנה, את הסטודנטים שלו. בהתאם לגישתו, יונג ומצ'אדו טיפחו את הסיפורים המיתולוגיים האישיים שלהם. אירוע אחד התחבב על מצ'אדו במיוחד והוא עיבד אותו לאגדה יפהפייה על פגישתם הראשונה של הוריו:

"דולפינים אחדים שאיבדו את דרכם, נסחפו לאורך נהר גוואדאלקוויור (Guadalquivir), ולבסוף הרחיקו לכת עד כדי כך שהגיעו לסביליה. אנשים שירדו אל הנהר מכל קצוות העיר נמשכו אל המראה יוצא הדופן, נערות צעירות וזוגות נאהבים, וביניהם הורי, באו ורצו לחזות במחזה הזה שכמותו לא ראו מעולם."¹¹

בהתכנסות הקהל שנחפז אל הנהר נפגשו אביו ואמו של המשורר. בני הזוג מצ'אדו עתידים היו להעניק לספרד שני משוררים חשובים: מנואל שנולד ב-29 באוגוסט 1874 ואנטוניו שנולד בפברברי סביליה בליל ה-26 ביולי 1875. יונג נולד בכפר שוויצרי קטן, קסוויל (Kesswil) בערב ה-26 ביולי 1875. על פי המיתוס האהוב עליו, סבו מצד אביו, שהיה רקטור אוניברסיטת באזל ומאסטר גדול של הבונים החופשיים בשווייץ, נולד כבנו הבלתי חוקי של גתה. מחשבה זו, שאחת מהדמויות הדומיננטיות של התרבות העולמית, יוהן וולפגנג פון גתה, היה אולי סבא רבא שלו, קסמה ליונג והלהיבה את דמיונו. אף על פי שלכאורה לא היו ראיות מוצקות לביסוס המיתוס המשפחתי הזה, שמח יונג להפיץ אותו. כמו מצ'אדו, גם הוא טען כי "המיתוס הוא אינדיבידואלי יותר מן המדע, ומבטא את החיים בדיוק רב יותר ממנו".¹²

אבותיהם של שני התאומים השמימיים היו אנשים מוכשרים אך ממורמרים. אביו של מצ'אדו, אנטוניו מצ'אדו אלוורז (Antonio Machado Alvarez), היה עורך דין מבריק. הקריירה שלו פרוחה בימי הרפובליקה הספרדית הראשונה, אך נהרסה בידי אויביו הפוליטיים לאחר שההפיכה הצבאית של 1874 השיבה את בית בורבון אל כס המלוכה. לאחר ההפיכה התקשה האב למצוא עבודה במקצועו ונאלץ לחפש תעסוקה חלופית. הוא התפרסם בעיקר כעיתונאי הלוחם בעד עקרונות הדמוקרטיה, אך עם זאת, בזמן שמצ'אדו נולד הוא התפרנס כמעין מטפל אישי של הדוכס מאלבה.

אביו של יונג, יוהאן פאול אכילס יונג (Johann Paul Achilles Jung) למד שפות באוניברסיטת גטינגן (Göttingen) ושלט בעברית ובערבית. מחקריו הפילולוגיים הגיעו אל קיצם הפתאומי בשל קשיים כלכליים שפקדו את

משפחתו. במכלול הנסיבות שנוצר הוא ראה כי האפשרות היחידה שלו להמשיך את לימודיו הייתה כרוכה בשינוי ייעודו בחיים. במקרה, באותה תקופה נפטר אחד מקרובי המשפחה שלו, שהשאיר בצוואתו מענק כספי צנוע שהיה מאפשר לו לסיים את האוניברסיטה. אך קבלת הכסף הזה הייתה מותנית בהסכמתו של האיש הצעיר ללמוד תיאולוגיה ולעבוד ככומר. משמעותו של השינוי הייתה קשה מאוד בעיניו כי התכתיב אילץ לוותר על מקצועו האהוב ולעסוק במשך כל ימי חייו בעבודה השנואה עליו. יונג כתב בזיכרונותיו על אביו: "ימי תפארתו תמו עם המבחן האחרון שעבר במסגרת לימודיו. לאחר מכן נשכח ממנו כישרונו לשפות"¹³. עד יום מותו חי האב חיים צנועים ביותר ככומר כפרי פשוט.

גם אביו של מצ'אדו ניחן בכישרון לשפות. הוא חקר, אסף ופרסם שירי עם אנדלוסיים, הידועים בשם "שירת פלמנקו". אף על פי שבלשנות הייתה אהבת חייו, הקדיש אביו של מצ'אדו חלק ניכר מזמנו למאבק נגד אי צדק חברתי ונגד השלטון המושחת. הוא מחה כנגד אי המוסריות של השלטונות בכלל וכנגד הכנסייה בפרט. עם הזמן שנאתו היוקדת לאנשי הכמורה הייתה לו לרוועץ. המועצה הכנסייתית של סביליה הכריזה כי קוראי מאמריו ינודו חברתית ואילו העיתונים שפרסמו את מאמריו נגד הכנסייה יוחרמו. ב-1983, כתוצאה מהרדיפות, נאלצה המשפחה לעבור למדריד. אביו של מצ'אדו עמל קשות כמתרגם וכעיתונאי אך המשפחה שקעה בהדרגה בעוני. האב מת משבץ ב-1893 בהיותו בן 46.

יונג זכר שבגלל "מעשיו הטובים הרבים – ולמעשה, הרבים מדי" הפך אביו לאדם עייף וזועף שהתפרץ תכופות בזעם בבית המשפחה.¹⁴ הידרדרותו ההדרגתית של האב למצבי רוח דיכאוניים, גרמה ליונג הקטן להרגיש כי התיאולוגיה גולה ממנו את אביו והובילה להתרחקות בין האב לבן. האב מת ב-1896 לפני שמלאו לו 54 שנים. מותו בטרם-עת גרם למשפחה (אמו של יונג ואחותו הצעירה ממנו) לשקוע בבעיות כלכליות קשות. האב לא השאיר שום חסכונות, ובאותם הזמנים אף אחד לא דאג לגמלאות עבור אלמנות או עבור יתומים של אנשי כמורה.

בילדותם, נחשפו יונג כבנו של כומר, ומצ'אדו כבנו של מתנגד נחרץ לכנסייה, לנושאים דתיים הרבה מעבר למקובל אצל רוב הילדים. כתוצאה מכך, כבר מגיל צעיר החלו שניהם את מסע החיפוש הרוחני האישי שלהם. באופן פרדוקסאלי, נחשב מצ'אדו למרוחק מהכנסייה בגלל השפעתו של אביו שהתנגד לה, ואילו יונג לא סבל את הכנסייה ואת ממסדה דווקא בגלל הלהט התיאולוגי של אביו! מסתבר שמרוב מאמציו ללמד את בנו לאהוב את הדת, השניא אותה הכומר על יונג הקטן וגרם לו לחוש שהכנסייה היא, במילים שלו, "מקום של

סבל" בעיניו.¹⁵ במקום התפיסה השמרנית של אביו, האמין יונג בחזונו הסודי, שאותו תיאר כהתנסות ישירה ובלתי אמצעית ב"חסדו של האל".¹⁶ בדומה לו, העדיף גם מצ'אדו בסופו של דבר ללכת בעקבות קולו הפנימי ולהאמין כי "המשוררים נבראים בחסדו של האל".¹⁷

מדוע אם כן לא הסכימו יונג ומצ'אדו עם תפיסתם הדתית (יונג) והאנטי דתית (מצ'אדו) של אבותיהם? מדוע במקום זאת חוו שניהם "התגלויות מיסטיות" ובהן ראו את החסד האלוהי העילאי? השניים נולדו במזל אריה, ובמפות הלידה שלהם היה היבט מאתגר בין השמש ובין נפטון (זווית בת 90 מעלות ביניהם). האסטרוולוגיה טוענת כי הדת והמוסר חשובים לבני מזל אריה מפני שלרוב הם זוכים בילדותם למנות יתר ולהדגשה מוגזמת של הנושאים האלה. בנוסף לכך, היבט זה בין השמש לנפטון משקף אווירה שדורשת צמיחה רוחנית. לונדסטד תיארה את הנסיבות המשפחתיות הטיפוסיות שבדרך כלל מלוות פיזור כוכבים שכזה:

"האב משתדל לפתח את הרוחניות בחייו ומחפש את מקומו בעולם, אך נראה שהוא מחטיא את המטרה ומחמיץ את ההזדמנות להגיע למודעות הרוחנית הנדרשת לצמיחה הרוחנית הייחודית לו. אולי התעניינותו בדת מקבלת אופי מעוות למדי, והמסע הדתי שלו (או מסעו האנטי דתי) מונע ממנו התפתחות על פי צרכיו האמיתיים."¹⁸

כשם שיונג ומצ'אדו חייבים את יכולותיהם הבלשניות לאבותיהם, כך לימדו אותם אמותיהם לקלוט את המשמעויות הנסתרות החבריות בכל אירוע. בשירתו תיאר מצ'אדו את חמימותה של אמו, אנה רואיז הרננדז (Anna Ruiz Hernandez). במשך כל ימי חייו הוא התגעגע ל"אותו אור זך של עולם מלבלב" שהקרינו פעם ידיה הטובות. גם בימים הקשים ביותר של חייו הוא חיפש נחמה ועידוד בזיכרונותיו כיצד היה נוהג להרגיש בידו את "פעימות הדופק הפועם בידה הטובה של אימא שלנו".¹⁹ מצ'אדו זקף את התפתחות המהות הפילוסופית של אישיותו לזכותה של אמו. כהרגלו הוא תירגם את תחושותיו למיתוס משפחתי: פעם כילד הוא טייל עמה כשמקל של קנה סוכר בידו. לפתע ראה מולו ילד אחר עם מקל דומה. הוא אמר כי קנה הסוכר שלו עצמו הוא הגדול שבין השניים. אך אמו ענתה לו שטעות בידו והוסיפה, "האם אין עיניים בראשך?" מילים פשוטות אלו שנאמרו ברגע הנכון קיבלו בעיני הילד משמעות כה רבה עד כי קשה להגזים בחשיבותן בתודעתו:

"קשה להאמין שלאירוע כל כך טריוויאלי תהיה השפעה כה רבה על חיי. מה שאני כיום, הטוב והרע שבי, מה שנותר מהכישלון או מההרהורים, אני מייחס לזיכרון שנחקק בי על קנה הסוכר."²⁰

מאוחר יותר, בהיותו כבר משורר מפורסם, הגיע מצ'אדו למסקנה כי השירה "היא תמיד מעשה של ראייה על חושית",²¹ ושהוא חב את יכולת התפיסה העל טבעית שלו לאותו שיעור שהעניקה לו אמו.

"במידה מסוימת אני קולט את התהליכים המתרחשים ברקע, וזה מה שמעניק לי את ביטחוני הפנימי", נהג לומר יונג.²² הצלחתו בעבודה התבססה על יכולתו הנדירה לקלוט את האחר בדרך שגבלה בראייה על חושית, להקשיב לו בסבלנות, ואחרי כן למצוא את המילים המתאימות ביותר לתאר את התופעות שהבחין בהן. יונג האמין שאת יכולתו המיוחדת לקלוט את הדברים הנסתרים, המתרחשים מתחת לפני השטח, הוא חייב לאמו, אמילי פריסוורק (Emily Preiswerk). סבו וסבתו של יונג מצד אמו ניחנו בכוחות בלתי רגילים של ראיית הנסתר: הם תיקשרו עם רוחות והיו בעלי חוש שישי מפותח. כנראה שגם אמילי ירשה את היכולות הללו מהוריה. בנוסף לכך, בילדותה היה לה גם כישרון ספרותי ניכר. אך כל הכישורים שלה נשארו בגדר יכולות בלבד כיוון שהיא נישאה בגיל צעיר מאוד (בהיותה בת 17), ומעולם לא פיתחה את יכולותיה הספרותיות או הפראפסיכולוגיות. יונג נזכר כי אמו "הייתה אם טובה בשבילי".²³ הייתה בה חמימות לבבית, היא בישלה נפלא והייתה ידידותית ונעימה מאוד. אך החמימות הזאת של אמו הייתה רק פן אחד של אישיותה. הפן השני היה של אישה בעלת חזיונות, שכוחותיה הרוחניים הנדירים ביטאו את עצמם בעוצמה רבה ובאורח בלתי צפוי. אישיות שנייה זו של אמו ניחנה בכישרון לומר "כדיוק מה שהתאים למצב".²⁴ יונג נזכר שכאשר הטבע השני ה"ארכאי" של אמו היה צף ומופיע:

"...אז היא הייתה מתחילה לדבר כאילו אל עצמה, אבל מה שהיא אמרה היה מכוון אלי ובדרך כלל קלע כל כך בלב לבה של נשמתו עד שהייתי נדהם ומשתק".²⁵

בדומה למצ'אדו, האמין גם יונג כי ירש את כישרונה של אמו "לראות את הדברים ואת האנשים כפי שהם באמת".²⁶ מאוחר יותר כישרונה לקלוט את מהות הדברים מעבר למציאות המוחשית הפך את שני האנשים האלה לפילוסופים גדולים. לעומת זאת, בילדותם אותו כישרון עצמו הפך את שני הבנים לתלמידים חלשים, קשי תפיסה ומתבודדים. אף אחד מהם לא אהב את האווירה המונוטונית, החדגונית והמהפנטת של שנות בית הספר המשעממות. מצ'אדו למד באחד מבתי הספר הליברליים ביותר במדריד, ואף על פי כן, מוריו לא הצליחו להבחין בכישרונו. הוא נחשב לתלמיד בעייתי, קשה תפיסה, מגושם ואיטי. כנראה שהמורים כיוונו את שיעוריהם לידע "חיצוני אובייקטיבי", וגישתם זו לא התאימה למוחו הפילוסופי של מצ'אדו שהתבונן בטבעו הפנימי

והנסתר של העולם. מאוחר יותר התייחס מצ'אדו לאיטיות המוזרה של חשיבתו כשהוא תיאר את תכונותיו של ה"אלטר אגו" שלו, חואן דה מירנה. מירנה התלונן כי היה "כבד שמיעה אינטלקטואלית", במובן שלקח לו זמן רב להבין את השאלות שהופנו אליו, והוא התמהמה מאוד בתשובותיו. במקרה אחד הוא לא ענה כלל לשאלה שנשאל בעודו אובר ב"מחשבות, טראנס ושקיעה בתוך עצמו".²⁷ בתור "מירנה" נידון מצ'אדו לדממה ולשתיקה, כי אף אחד לא יכול היה להבין את עומקן של הסוגיות שהתחבט בהן. בתור "מצ'אדו" חלם המשורר בהקיץ ללא הרף.

כדומה למצ'אדו, נחשב גם יונג בבית הספר היסודי לילד טיפש ושטחי. "סוג של ייאוש חרישי הרס לי לגמרי את ימי בית הספר", נזכר יונג.²⁸ חבריו לספסל הלימודים עסקו בנוסחאות מתמטיות, ואילו הוא היה שקוע במחשבות ובסוגיות פילוסופיות בנוגע לטבעם של המספרים ושל הסמלים. יונג תיאר כיצד נהג לשבת על אבן בגן ולחשוב על שאלה סבוכה: "האם אני יושב על האבן, או שאני היא האבן שיושבת עליה?"²⁹ דפוס מחשבה כזה נראה מוזר לרוב האנשים ה"נורמאליים", אך לא בעיניו של מצ'אדו. במקרה, התחבט גם מצ'אדו באותו סוג של חידות פילוסופיות: "העין שאתה רואה אינה / עין כיוון שאתה רואה אותה: / היא עין בגלל שהיא רואה אותך".³⁰

ההישגים האקדמיים של יונג ושל מצ'אדו הלכו והשתפרו עם הזמן. עם זאת, כשיונג הפך רופא הוא לא הסתגל בקלות לקהילתו החדשה אלא שוב פרש לעולמו הפנימי. "הריכוז שלי וההסתגרות שכפיתי על עצמי הרחיקו אותי מעמיתי",³¹ כך תיאר יונג את התמקדותו בתהליכים שהתרחשו בנפשו פנימה. היה זה צירוף מקרים משמעותי שאותן המילים בדיוק הולמות גם את התכונות הייחודיות של מצ'אדו-מירנה.

מצ'אדו ויונג התייתמו מוקדם מאבותיהם שהלכו לעולמם ב-1893 וב-1896 בהתאמה. באופן מפתיע, אף על פי שעל כתפיהם של שני התאומים השמימיים הוטלה אחריות גדולה לתמוך באמותיהם, דווקא בתקופה זאת נעשו שניהם לחברותיים ולמוחצנים יותר, והתנהגותם הפכה לאימפולסיבית וספונטאנית. באותה עת הועסק מצ'אדו בידי אדוארדו בנו (Eduardo Benot), ותפקידו היה לסייע בחיבור מילון למילים נרדפות. בנוסף לכך, הוא גם כתב מאמרים לעיתונים וגילם מספר תפקידים משניים בהצגות תיאטרון. ב-1899 וב-1902 נסע מצ'אדו לפריז לתקופות קצרות כדי לעבוד כמתרגם. בפריז התיידד מצ'אדו עם המשורר הנודע רובן דריו, מייסד תנועת המודרניזם בשירה. שם הוא גם פגש אנשי רוח רבים כמו אוסקר ויילד, ז'אן מורו וחואן רמון חימנז. לימים ייזכר מצ'אדו בתודעה העולמית כמורה הצנוע והשקט שלימד את

השפה הצרפתית בעיירות נידחות בספרד. הסופר הרוסי ארנבורג תיאר אותו כאדם לבבי שידע להיות סובלני כלפי חולשות של הזולת ולמצוא את הגרעין הטוב והיפה שבכל אדם. עם זאת, הכיר ארנבורג את מצ'אדו כשהוא היה כבר פילוסוף בגיל העמידה. לעומת זאת, בנעוריו היה מצ'אדו איש בוהמי שבחברת אחריו מנאל נהנה לשחות יין בבתי הקפה הפופולאריים ביותר בפריז ובמדריד. הוא היה אפילו מעורב בקרבות רחוב פוליטיים בפריז ובהפגנה נגד פרשת דרייפוס. כאשר מצ'אדו תיאר את מירנה כאחד האנשים המשולהבים והסוערים ביותר, הוא חשב אולי על מצ'אדו האמיתי אשר ב-1899 החזיק אקדח בשידה ליד מיטתו, ופעם כיוון אותו לעברו של החייט המסכן שבסך הכול ביקש ממנו לשלם את חשבונותיו.

בינתיים, ב-1895, נרשם יונג לבית הספר לרפואה של אוניברסיטת באזל. אביו מת לפני שסיים את השנה הראשונה של לימודיו. כדי להישאר באוניברסיטה, נאלץ יונג לפנות לקרובי משפחה ולבקש הלוואה. מפתיע לגלות כי אישיותו עברה בעת ההיא שינוי דרסטי, ונדמה היה כי ה"אני" החדש והמוחצן הופיע ותפס את מקומו של היונג המופנם והמהורהר. ה"אני" החדש הזה היה מסוגל להשתכר, לעמוד על שלו ולהשיג את מבוקשו בהפגנות, ולעתים תוך התגרות באחרים. באותה תקופה בילה יונג גם לילות תמימים בפאב הסטודנטים כשהוא שותה בירה ושוכח לגמרי את קיומן של אמו ושל אחותו הדואגות לו בבית.

הדימוי של יונג כאדם רחב לב, המקרין את השלווה החייכנית של "האיש החכם" על סביבתו, היה שונה בתכלית מהדמות הסוערת שהקרין יונג במרוצת המחצית הראשונה של חייו. מאוחר יותר הוא ניסה להסביר את התנהגותו האימפולסיבית בקיומו של מה שכינה בשם "השד" שלו: "היה בתוכי שד... הוא גבר עלי ואם הייתי לפעמים חצוף, גם רוח או חסר רחמים, היה זה בגלל שהייתי בהשפעת השד".³² כאשר העליב יונג אנשים היה זה לדבריו בגלל שהשד שלו היה חסר סבלנות ולא היה מוכן לסבול את חוסר יכולתם של האחרים להבין אותו. היה זה צירוף מקרים סמלי, שבאותו הזמן תיאר גם מצ'אדו בשיריו את השד הבלתי מרוסן שלו שהשתלט על חייו! הוא קרא לו "בופון"³³ ("Buffoon") והתלונן על כך שהיה גם רוח וחסר רגישות.

בבאזל נמשך יונג לחקר תופעות פראפסיכולוגיות. הוא הגיע אל תחום התעניינות זה דרך השתתפות בסיאנסים משפחתיים שערכה בת דודתו, המדיום הלן פרייסוורק. בשנת 1898 חלם יונג את החלומות הכי ססגוניים ומוחשיים שלו ובהם הופיעו "מחד גיסא, נופים פורחים, ים כחול אינסופי וחופים שטופי שמש, אך מאידך גיסא, לעתים גם דרכים מוזרות בלילות אפלים".³⁴ בחלומות האלה

הוא הלך "לבד בדרכים נטושות, אפוף בעלטה מוחלטת"³⁵. עם הזמן החל יונג להאמין כי חלומותיו שיקפו נאמנה את מציאות חייו. זאת הייתה תחילת הדור-שיח שלו עם עולם הלא-מודע של חלומותיו. חשוב לציין שזה קרה עוד בטרם שמע על עבודותיו החלוציות של פרויד בנושא חקר החלומות. ומה שעוד יותר מתמיה הוא כי באותה תקופה גם חלומותיו של מצ'אדו הזכירו את אלו של יונג: "בחלומות נראות דרכים מתפתלות שמשתרעות על גבי / האדמה שנעשתה מרירה, שבילים במבוכים / וגנים בבלוב, בעלטה ובדממה"³⁶. עבור שני התאומים השמימיים דיבר החיזיון שבחלומותיהם על הדרך העתידית הייחודית להם. ב-1899 החל מצ'אדו לכתוב את השירים הראשונים שלו שהיו מוקדשים לחקר החלומות. באותה שנה עצמה קרא יונג את ספר העיון הראשון שלו בפסיכיאטריה והחליט להיות פסיכיאטר.

ב-1902 פרסם מצ'אדו את קובץ השירים הראשון שלו – "התבודדויות" – וב-1907 את גרסתו המורחבת בשם "התבודדויות, גלריות ושירים אחרים". בשירים אלו חקר מצ'אדו את הפרוזודורים, את המעברים ואת המבוכים של נפשו. הוא ירד למעמקי חלומותיו, ביקש למצוא בהם הדרכה והרחיק לכת עוד יותר למעמקי המצולות בחיפוש אחר מים חיים לרענון הנפש. כתוצאה מריכוז אינטנסיבי בחייו הפנימיים, שיקפו שיריו את הטבע האוניברסאלי של האדם ואת נשמתו; הם גם התעמקו בטבעם של הרגש, של ההיגיון ושל הזיכרון. היה זה מאמץ כאוב, אך בסופו של דבר הרגיש מצ'אדו כי השד של חלומותיו פתח לפניו את הגן הקסום של האתמול.

מצ'אדו הגיע למסקנה כי "המשורר יודע / את העבודה הנצחית / של הדבורים הזהובות / של החלומות", וכי הוא חייב ללמוד "כיצד לייצר את הדבש החדש / מתוך הכאבים הנושנים"³⁷. מצ'אדו דימה את עצמו לאלכימאי קדום: לבו היה מעין כוורת שבה ייסוריו של המשורר עברו התמרה והפכו לדבש של השירה. בעיני רוחו חזה מצ'אדו בחזון מלהיב כיצד עבודתו המאגית מביאה לתיקון נפלא של כישלונותיו הקודמים, ולב המשורר הופך ל"שמש יוקדת" ששוכן בה האל.

מוזר, אך השירים של מצ'אדו, שלא הושפעו מעבודותיו האלכימאיות המאוחרות של יונג, יכלו בכל זאת לשמש מעין ראשי פרקים המתארים את הרעיונות המרכזיים של הגישה היונגיאנית. בדומה למצ'אדו, הפסיכולוגיה האנליטית של יונג ניסתה "להוציא מתוך מעז". בדומה למצ'אדו, חלם גם יונג על פענוח פשר החלומות, שיוביל את האנשים אל תהליך האינדיבידואציה, שהוא תהליך התפתחות היחיד לקראת הגשמת ייחודו ומימושו של העצמי, תהליך שנמשך כל החיים.

בינתיים, עם סיום לימודיו בשנת 1900, החליט יונג להיות פסיכיאטר והתחיל את ההתמחות שלו בבית החולים לחולי נפש "בורגהולצל" (Burghölzli) ליד אוניברסיטת ציריך. ימיו "המוחצנים" תמו; הוא הסתגר בד' אמותיו והתמסר כל כולו לעבודתו. בזמנו הפנוי עיין יונג בכל 50 הכרכים של הקורס המלא בפסיכיאטריה והתעמק בכתבי פילוסופים גדולים כגון שופנהאואר, קאנט, ניטשה והרטמן. ב-1902 הוא השלים את החיבור המדעי הראשון שלו, "הפסיכולוגיה והפתולוגיה של התופעות המיסטיות", והגיש אותו לקבלת תואר דוקטור ברפואה. לכאורה היו הדרכים שצעדו בהן שני התאומים השמימיים בעולם הגשמי שונות, אך שניהם פרסמו את העבודות המשמעותיות הראשונות שלהם בו-זמנית. בדיוק באותה שנה שהציג יונג את החיבור שלו, פרסם מצ'אדו את ספר שיריו הראשון "התבודדות". בנוסף לכך, פירט יונג ביתר שאת את תוצאות מחקריו הפסיכיאטריים בסדרת מאמרים שהתפרסמו ב-1907 – אותה השנה שפרסם מצ'אדו את הגרסה המורחבת של הספר. יתר על כן, בחורף של 1902-1903 נסע יונג, בדומה למצ'אדו, להשתלם בפריז. בערך באותן השנים התרחק מצ'אדו מידידיו הבוהמיים, שינה את סגנון חייו ובחר בקריירה של מורה בבית ספר תיכון. ב-1906 הוא עבר בהצלחה את המבחנים לקבלת רישיון הוראה, וב-1907 קיבל משרת מורה בסוריה (Soria), עיירה שקטה בצפון מרכז ספרד במחוז קסטיליה ולאון. במקביל התחילה גם הקריירה האקדמית של יונג: ב-1905 הוא קיבל משרה של מרצה באוניברסיטת ציריך.

נחזור לתקופה שבה עבד יונג בבית החולים לחולי נפש "בורגהולצל". הרופא הראשי של בורגהולצל היה הפסיכיאטר הנודע אויגן בלוילר (Eugen Bleuler) שהתעניין אז בתיאוריה הפסיכואנליטית של פרויד. עוד ב-1903, לאחר שנתיים של התמחות, הציע בלוילר ליונג להשתתף במחקר חדש שעסק בניסויים שלו במבחן האסוציאציות – מבחן שבו פציינטים נדרשים לומר את המילה הראשונה העולה על דעתם לפי גירוי של מילה אחרת. מניתוח של תוצאות מבחנים אלו הגיע יונג למסקנה כי תגובותיהם של הנבדקים באות מן התת-מודע והן מושפעות ממקבצים או מאשכולות של אסוציאציות טעונות מאוד מבחינה רגשית. לתיאור תופעה זו השתמש יונג במילה "קומפלקס", מילה שעם הזמן השתרשה בשפות רבות והפכה למונח פופולארי בפסיכולוגיה מודרנית. גילויים של הקומפלקסים האישיים קירבו את יונג לרעיונות של פרויד, והוא מצא הקבלות מובהקות רבות בין ספרו של פרויד "פשר החלומות" ובין ממצאי מחקריו. לעבודה זאת ולתרומתו של יונג לפיתוח שיטת מבחן האסוציאציות היו השפעות מרחיקות לכת על הקריירה העתידית שלו. יונג הצליח לאמת באופן

ניסיוני רבים מרעיונותיו של פרויד, וכתוצאה מכך, זכה להכרה מקצועית כפסיכיאטר מבטיח. מפתיע לגלות שבהבעת שיונג ערך ניסויים בתחום הקומפלקסים האלה, היה מצ'אדו נתון להשפעתו של המשורר דריו שעסק בעקיפין באותם הרעיונות. בעיניהם של דריו ושל חסידיו נתפסה השירה כגירוי או כגורם להיווצרותם של מקבצי תחושות רגשיות נסתרות המקושרות למילה מסוימת.

בסוריה שכר מצ'אדו חדר בפנסיון משפחתי קטן והתאהב עד מהרה בליאונור איזקווארדו (Leonor Izquierdo), בתה הצעירה של בעלת הפנסיון. ליאונור החזירה לו אהבה, והם נישאו ב-1909 כשהיא בת 15 בלבד. לאחר החתונה נדמה היה כי מזלו של מצ'אדו שיחק לו שוב: הוא זכה במלגה ללימודי פילוסופיה בפריז והחשיב את התקופה הזאת לשיא האושר בחייו. הוא ראה בפילוסופיה את ייעודו האמיתי ושמח ללמוד אותה אצל אחד הפילוסופים הנחשבים ביותר דאז, אנרי לואי ברגסון. אך תקופת האושר הייתה קצרה מאוד. האקלים בפריז לא התאים לליאונור – היא חלתה בשחפת ריאות ומצבה החמיר במהירות. הזוג הצעיר נאלץ לחזור לסוריה, ושם טיפל מצ'אדו במסירות רבה ברעייתו עד למותה ב-1912. הייתה זו מכה אנושה עבור המשורר. מצ'אדו רצה לשים קץ לחייו, ורק החוש האתי שלו והצורך המוסרי לנצל את כישורו כמשורר מנעו ממנו לעשות זאת. כל אבן וכל פינה בסוריה הזכירו לו את אשתו המנוחה, ולכן הוא עזב את העיר וקיבל את ההצעה ללמד בבאזה (Baeza), עיירת גבול בין אנדלוסיה ולה מנשה. שם הוא התגורר במשך שבע השנים הבאות, והן היו לדבריו השנים החשובות ביותר אם לא המכריעות בחייו.

מעניין לגלות כי ב"תחייה" – אחד השירים המוקדמים של מצ'אדו שכתב עוד בטרם פגש לראשונה בליאונור – השווה מצ'אדו את נשמתו לאישה צעירה. כשהוא התבונן אל תוך נבכי נשמתו הוא הבחין בפליאה ב"מסדרונות הנשמה! הנשמה כאישה צעירה!"³⁸ ברור מאליו כי באותה תקופה לא ידע מצ'אדו דבר וחצי דבר על אודות התיאוריה של יונג שלפיה כל גבר נושא בקרבו את הדימוי הנצחי של האישה. על פי יונג, הדמות הזו שמקורה בלא-מודע – דמות ה"אנימה" – היא השתקפות של טבעו הנשי של הלא-מודע של הגבר. כיוון שבאופן לא מודע האנימה מושלכת ומוקרנת על אהובותינו, היא אחראית בין השאר להיווצרות משיכה לזהטת בין גבר לאישה או לקיומה של דחייה תהומית ביניהם.

ברומה למצ'אדו, התאהב יונג באשתו לעתיד כשהיא הייתה בת 15 בלבד. לראשונה הוא הבחין באמה ראושנבך (Emma Rauschenbach) במקרה, כשעמדה במעלה גרם מדרגות באחד מבתי המלון בציריך. כאילו בהבזק של אור התחוויר

לו שהיא ה"מיועדת" שלו ושהיא גורלו. הוא היה המום ומזועזע עמוקות מכך, ואף על פי שראה אותה לרגע קט בלבד, מיד נכבש בידי ההרגשה שהוא מכיר אותה, אוהב אותה ומתכוון לשאת אותה לאישה. שש שנים לאחר מכן הציע יונג נישואים לאמה והשניים נישאו ב-1903.

אחר כך הגיעה תקופה של התעצמות המזל הטוב בחייו של יונג. אמה הייתה אדם שקט וחכם. בין השנים 1904 ל-1914 היא ילדה את חמשת ילדיהם והוכיחה את עצמה כאם טובה ומסורה. ב-1908 יונג עבר עם משפחתו לבית כפרי בקונזאכט, מקום ציורי שהיה אהוב עליו. מחקרו בנושא האסוציאציות של המילים ביסס ומיסד את מעמדו כפסיכיאטר בעל מוניטין בינלאומי, ובנוסף לכך הוא הכיר את פרויד, התיידד עמו והפך לשותפו הקרוב. למערכת היחסים הזו, שהתפתחה אחרי פגישתם הראשונה בווינה ב-1907, הייתה משמעות גדולה מאוד על חייו של יונג. מחד גיסא, מצא יונג בפרויד דמות אבהית, מעין תחליף אב המסוגל לרפא את טראומות הילדות שהותיר בו אביו המתוסכל. מאידך גיסא, ראה פרויד ביונג את ממשיך דרכו ואת יורשו הטבעי. עם זאת, גם תקופת אושרו של יונג לא נמשכה זמן רב ומשבר אמצע החיים שלו (1912-1917) עמד בפתח. המשבר נגרם הן על ידי בעיות בנישואיו והן על ידי הפרידה הכואבת מפרויד.

בביתו חיפש יונג ולא מצא עוד את אותה דמות שברירית של הילדה שהתאהב בה ממבט ראשון. את מקומה תפסה דמות של אישה בוגרת ובשלה, האחראית לגידולה של משפחה ברוכת ילדים. בניסיון נואש להבין את מקור בעיותיו עם רעייתו, גילה יונג לפרויד כי לא היה זה כישלון בתחום המיני כלל, אלא מה שניתן לכנות כישלון במישור החברתי. אף על פי שב-1909 עברה אמה אנליזה (שיונג ערך לה בעצמו), ואף על פי שבהמשך דרכה היא הפכה לאנליטיקנית בזכות עצמה, התפוגג הקסם של האהבה הראשונה ואבד לו. בין בני הזוג המשיכה להתקיים ידידות אמיצה עד למותה של אמה בשנת 1955, אך אהבתו הרומנטית של יונג עברה במהרה לצעירה אחרת. כנראה, האנימה של יונג הייתה ונותרה עלמה צעירה, שהתייחסה אליו כאל אהובה היחיד ולא איימה עליו בהבאת ילדים לעולם.

יונג אמנם הקפיד על חשאיות מרבית בחייו האישיים, אך למרות זאת, אחדות מפרשיות האהבים שלו התפרסמו ונודעו ברבים. אחת הסיבות לכך הייתה העובדה כי מתחילת ייסודה של הקליניקה הפרטית שלו, צמח סביבו מעגל רחב של מעריצות נלהבות – "הגברות של יונג". מערכת היחסים המשמעותית ביותר נוצרה עם אחת מן המעריצות הללו, טוני וולף. הייתה זו ידידות לכל החיים שנמשכה כ-40 שנה. ב-1910, בהיותה בת 21, הגיעה טוני אל

יונג כמטופלת, ואחר כך המשיכה את דרכה כתלמידתו וכעמיתו למקצוע. טוני הייתה נערה מוכשרת שהתעניינה בפילוסופיה ובדת. בסביבתה הקרובה איש לא הבין אותה, ולפני שפגשה ביונג היא סבלה מבדידות. את המחשבות הכמוסות שלה היא רשמה בשיריה. יונג התלהב כל כך משירתה, עד כי השווה אותה לשירתו של גתה.

פגישתו עם טוני גילתה ליונג כי לגביו קיימים שני טיפוסים נשים: האחד היה הטיפוס של "הרעייה והאם" שמצאה את מלוא הגשמתה בילדיה; והשני היה הטיפוס של האישה שחלקה עם הגבר את מסעות החיפוש האינטלקטואליים שלו ושימשה מקור להשראה עבור יצירותיו. על פי ההשערה הרווחת, טוני הייתה בשביל יונג "המוזה הנשית שלו", ובעזרת כישוריה כמדיום היא סייעה לו לפתח את התיאוריות שלו בנוגע לאנימה. בחלוף הזמן היא אפילו התקבלה כבת בית במשפחתו של יונג והפכה לאורחת הקבועה שלהם לארוחות הצהריים של יום ראשון. בעיני יונג, היא נשארה תמיד אנימה-מוזה ואנימה-מדיום שהייתה מקשרת אותו למעמקים יצריים, יצירתיים ורוחניים שעד כה היו חסומים מפניו. לעומת זאת, את התפקיד של הרעייה והאם השאירה טוני לאשתו, אמה.

יונג הודה בזיכרונותיו כי למד רבות על נפש האדם דווקא ממטופלותיו ומתלמידותיו, ושלטוני וולף היה תפקיד חשוב בחייו ובעבודתו. אך האם באמת היא הייתה אהבת חייו? על כך כנראה שלעולם לא תהיה תשובה חד-משמעית, כיוון שמיד לאחר מותה של טוני השמיד יונג את כל חליפת המכתבים ביניהם ונעתר לבקשת משפחתו להשמיט מתוך ספר זיכרונותיו את הפרק שהוקדש לטוני וולף ולמערכת היחסים ביניהם. כך או אחרת, אין ספק שבין יונג ובין טוני נוצר חיבור אמיתי ושהופעתה של טוני גרמה לזעזוע ולשינוי בסיסי בתפיסת עולמו. לתדהמתו, גרמה לו הפגישה שלו עם טוני לפקפק ביכולתו לחיות על פי עקרונות המונוגמיה. עם זאת, חשוב לציין, כי יונג מעולם לא תואר כאדם שחיפש אהבות מזדמנות. גישתו לנשים הייתה אידיאליסטית ורומנטית. ברום (Broom) תיאר בספרו את דיוקנו של יונג כאיש היושב בערב קיצי בביתו הפרטי, מתבונן על האגס, ובקולו העמוק והמתנגן מצטט דבר-מה תוך שהוא מביט באישה מכל גיל שהוא, כאילו שהיא נערה צעירה שזה עתה התאהב בה.³⁹

התיאורים הללו כאילו משתקפים בשירו של מצי'אדו, "דיוקן עצמי":

"לא הייתי מפתה גדול ולא מאהבה של יוליה;

— הלבוש המגוחך שלי מעיד על כך בקלות —

אבל החץ שקופידון כיוון לעברי פגע במטרה,

ותמיד אהבתי כשאישה מצאה בי את ביתה."⁴⁰

“הלבוש המגוחך שלי”, כתב מצ'אדו. ואכן, קל היה להבחין בו מרחוק בשל בגדיו הבלויים ומעיל הגשם האגדי שלו שרכש מאנשי כפר בקסטיליה. ואילו יונג, מנגד, נראה כמו איכר שוויצרי לבוש במכנסי עבודה עשויים מבד גס ודהוי ונעול בסנדלים.

“ותמיד אהבתי כשאישה מצאה בי את ביתה” – אולי יונג עצמו לא היה מסוגל לתאר טוב יותר את יחסיו עם המטופלות ועם התלמידות שלו שחיפשו בו בית בטוח שאליו יוכלו להימלט מן העולם החיצון.

מצ'אדו נמשך אל נערות צעירות ושבריריות שלא היו מסוגלות ללדת ילדים. אהבתו הראשונה לליאונור הצטיירה יותר כחמלה מאשר כתשוקה. השירים היחידים שהקדיש לה נכתבו לאחר מותה. מאוחר יותר, התנסה לבו באהבה משמעותית נוספת. משנת 1927 בערך הוא היה מעורב בחשאיות רבה בפרשה רומנטית עם אישה צעירה שנכנסה אל עולם הספרות הספרדית בשם המסתורי גיומר (Guiomar). כל הפרטים בנוגע לפרשה הזו נותרו מעורפלים. תחילה סברו הביוגרפים של מצ'אדו כי גיומר הייתה דמות בדיונית; לאחר מכן קבעו החוקרים שהיא הייתה פילאר דה וולדרמה (Pillar de Valderama), אישה נשואה שמניין שנותיה לא עלה על מחצית משנותיו של מצ'אדו. בעיני מצ'אדו הפכה גיומר ל“מוזה הנשית” שלו. כמו טוני, הייתה גיומר משוררת ופילוסופית בזכות עצמה, אישה אינטליגנטית מאוד ובעלת טעם ספרותי מעודן. בהתחשב בעקרונותו המוסריים של מצ'אדו, ברור כי לגבי העולם החיצון הוא הציג את דמותה של גיומר כמוזה בלבד ולא כמאהבת. כדי להגן על שמה הטוב הוא הסתיר את כל האירועים הגשמיים של חייהם ותיעד את הדיוקן הרוחני של יחסיהם, כשהוא מודה לה על כך כי עוררה בו השראה לבלוב האחרון של שירתו המאוחרת.

נחזור אל משבר אמצע החיים של שני התאומים השמימיים. המשבר של מצ'אדו נגרם לא רק על רקע מותה של ליאונור – כתוצאה ממחלתה הוא הפסיק את לימודיו בפריז, והיה נדמה לו שהוא איבד את הסיכוי האחרון שלו ללמוד פילוסופיה. המשבר העמוק של יונג נגרם לא רק על ידי הבעיות של האנימה המפוצלת שלו, אלא גם בגלל העובדה שעבודתו המדעית הגיעה למבוי סתום. עוד ב-1909, כתוצאה מחילוקי דעות אישיים עם מנהל בית החולים הוא התפטר ממשרתו בבורגהולצל. ב-1913 תם ונשלם גם שיתוף הפעולה שלו עם פרויד, מורו הרוחני, חברו ומייסד הפסיכואנליזה. עבור יונג הייתה הפרידה מפרויד כואבת במיוחד. הקרע הסופי בינו ובין פרויד הותיר אותו במצב נפשי מעורער. עתידו נראה לו מעורפל ומפחיד. הוא איבד את תמיכתה של האגודה

הפסיכואנליטית הבינלאומית, והפרקטיקה שלו סבלה ממחסור במטופלים. בנוסף לכך, הוא גם התפטר מהאוניברסיטה וגזר על עצמו בדידות מקצועית. בשנות המשבר הזה עבר יונג תקופה סוערת, מלווה בחרדות רבות, במבוכה ואפילו בסימפטומים פסיכויים ובמחשבות אובדניות. יום אחד בדצמבר 1913, כשלא יכול היה לפרש אחד מחלומותיו, נזכר יונג באקדה טעון שהחזיק במגירת השידה שלייד מיטתו. הוא חש שאם לא יצליח לפענח את החלום מיד, יהיה עליו להרוג את עצמו. היה זה צירוף מקרים מפליא שליונג ולמצ'אדו היה ברוזמנית דחף לשים קץ לחייהם!

הביוגרפים של מצ'אדו קיבלו כמובן מאליו את העובדה שהוא חשב וחלם על מוות בגלל מותה של ליאונור. אך מדוע רוב חלומותיו של יונג באותם הימים היו אף הם קשורים לגוויות או למוות? הפסיכולוגים עשויים להניח שהסיבה נעוצה במשבר אמצע החיים, אך לא כל האנשים מגיעים למחשבות אובדניות בשנות המעבר שלהם. הביוגרפים של יונג נוטים להדגיש כי תקופת משבר זו הייתה תוצאה של הפרידה הסופית מ"דמות האב" שראה יונג בפרויד. אמנם הפרידה מהורים או ממורים היא קשה תמיד, אך מעטים הם האנשים שיחוו התנסות כזאת באופן כה דרמטי, כפי שחווה יונג. אסטרולוגים כנראה יזכירו את המעבר הממושך של נפטון על השמש, ויצביעו על תקופת בדידות אפשרית כשאדם צריך לנטוש את האידיאלים הישנים שלו ולעצב מחדש את מטרותיו בחיים. עם זאת, לא כל אדם יחווה את המעבר הזה באופן דומה לדרך שחוו זאת יונג ומצ'אדו. אם כך, כנראה שקווי הדמיון בין התחושות והדחפים של התאומים השמימיים האלה נבעו בעיקר מקווי הדמיון בעולמם הפנימי ומקשר התיאום השמימי ביניהם ולא דווקא מסיבה חיצונית בודדת זו או אחרת.

התקופה שבאה בעקבות התנפצותם של כל החלומות והציפיות מהחיים הפכה עבור שני התאומים השמימיים האלה לתקופה של בידוד ושל הערכה מחדשת של מטרות חייהם. בביאה (1912-1919) פרש מצ'אדו אל העולם שהוא כינה "העולם המטפיזי". הוא התכנס יותר מתמיד בקונכיית הרהוריו וכתב שירים שהעלו את זיכרונה של אשתו המנוחה. אך ככל שחלף הזמן עזרה לו אהבתו לפילוסופיה להתעורר, והוא חזר לעיין בכתבי הוגי דעות דגולים כמו דקארט, קנט, הגל ולייבניץ. ב-1915 החל מצ'אדו ללמוד בזמנו הפנוי פילוסופיה באוניברסיטת מדריד. חזיונותיו בסוגיות הזמן והמוות קרמו עור וגידים והתגבשו למערכת פילוסופית שלמה, שחלקים ממנה מצאו את ביטויים בספר המכתמים "פתגמים ושירים". חלק אחר מהרעיונות הפילוסופיים שהבשילו במוחו של מצ'אדו באותן השנים פורסם מאוחר יותר בשמות הבדויים של ה"אלטר אגו" שלו – אבל מרטיץ וחואן דה מירנה. שנות הייסורים, היגון

והסבל הפכו לשנים שבהן השלים מצ'אדו את לימודיו הפילוסופיים וזכה בתואר אקדמי (1918). ב-1919, כשמצ'אדו קיבל מינוי חדש בסגוביה (Segovia), הוא כבר היה משורר מפורסם.

באותו הזמן, במהלך העימות הממושך עם התת-מודע שלו, צלל יונג למעמקי חלומותיו וגילה בהם את ההתגלמות של מה שהוא כינה ה"צל" של העצמי, הצד האפל והלא-מודע של ישות החולם. היה זה כאילו יונג שמע ברצינות לעצתו של מצ'אדו: "חפש את החצי השני שלך / שתמיד הולך לצידיך / ונוטה להיות מה שאתה אינך".⁴¹ מסע פנימי אל תוך הלא-מודע של עצמו הביא את יונג לידי פחד משיגעון וגרם להתנגדות עזה להמשך התהליך. רק הידיעה כי גם מטופליו יתנסו בפחדים דומים עזרה לו להתגבר על כך. מפליא, אבל התהליך הכאוב הזה היה מתואר במקביל בפואמה של מצ'אדו, "משורר":

"והוא למד כיצד החיים מורכבים מכאב ומצמא.
והוא ידע חמלה על הצייד ועל הצבי כאחד,
חמלה על הקורבן ועל הגנב,
על הציפור שחרדה מפני הנץ,
ועל הנץ הפראי.

...

והשד של חלומותיו פתח את שער הגן הקסום
של יום האתמול. כמה יפה זה היה!"⁴²

יום אחד, כשיונג הגיע אל סף התמוטטות, הוא חזה בדמיונו את אליהו הנביא ופגש ישות שענתה לשם פילמון (Philemon). בזיכרונותיו תיאר יונג כיצד נבהל תחילה מן הפגישה הזאת עם המדריך הרוחני שלו, אך במהרה התרגל לשיחות ארוכות איתו. לצופה מן הצד יונג עלול היה להראות כתימהוני או אפילו כמשוגע, בהיותו מתהלך אנה ואנה בשבילי הגן שלו תוך שהוא מדבר עם עצמו בקול רם במשך שעות ארוכות. אך בעיני יונג השעות שבהן ניהל שיחות עם פילמון היו חשובות ביותר, ופילמון הפך בעיניו לישות אמיתית, כמו אדם חי. בסופו של דבר, יונג הודה כי פילמון הפך למורו הרוחני שלימד אותו את האמת של הקיום.

ההתנסויות של יונג עם פילמון דמו מאוד למפגש של מצ'אדו עם חואן דה מירנה. מצ'אדו נזכר כי הכיר את הישות הזאת לראשונה כשמירנה הופיע במפתיע וללא הזמנה מיוחדת בחדר העבודה שלו. מאז פגישתם זו נהג הפרופסור מירנה לבקר את מצ'אדו בקביעות. האורח הבלתי קרוא היה איש נעים הליכות שנהג לשוחח עם המשורר שעות ארוכות בדממת חדר העבודה.

מצ'אדו היה מאזין לו בחפץ לב ורושם את המסרים שלו בקפידה. ואז, יום אחד הוא גילה כי הרשימות הללו כאילו "פרחו" מתוך חדר העבודה ופורסמו כמאמרים בעיתונים בשמו של מירנה.

בעבודותיו המאוחרות תיאר יונג את האגו כ"ארכיפלג של איים קטנים הצפים בים האפל של הלא-מודע הקולקטיבי". לשיטתו, קבוצת איים קטנים אלו מורכבת "מן האגו הגרעיני בתוספת של 'אגואים' חלקיים"⁴³. ההגדרה הזו, שלכאורה קשורה לריבוי האישיות המוזר בתוך יונג עצמו, היא מרשימה ביותר אם משווים אותה לתופעה הייחודית של ה"משלימים של מצ'אדו" – הזהויות הברדיות שלו. ההיסטוריה הידועה של "האחרים" בחיי מצ'אדו החלה כבר בשנות העשרים המוקדמות של המאה שעברה, כשהוא כתב כמה שירים מוזרים ובהם ביטא כביכול את רעיונותיו של אבל מרטין, פילוסוף ומטפיזיקאי דמיוני. דמותו של אבל מרטין נשארה חלק מחייו של מצ'אדו במשך יותר מעשור, עד שסטודנט של מרטין, פילוסוף ופרופסור לחינוך גופני בשם חואן דה מירנה, החל לתפוס בהדרגה את מקומו של מרטין בכתביו של מצ'אדו.

פרופסור מירנה, שנולד בסביליה בשנת 1865 ונקבר בה ב-1904, הפך בעיני מצ'אדו לדמות של פרופסור אידיאלי, שלימד אותו את פילוסופיית החיים והצטיין בהומור ובהשקפה קיומית אקזיסטנציאלית מקורית. הספר "חואן דה מירנה" שכולל את המכתמים, את האמרות ואת הזיכרונות של הפרופסור הברדיוני, תואר כהמצאה הייחודית ביותר בספרות של המאה העשרים. חוקרים רבים התייחסו לסוגיה של הזהויות האחרות של מצ'אדו. קטלוג שלם של ה"אחרים" שלו פורסם, והחוקרים הדגישו הבדלים ברורים בין התופעה המוכרת של כתיבה בשם ספרותי (פסיאודונים) ובין תופעת ה"משלימים" של מצ'אדו. בדרך כלל, כאשר מנתחים את היצירות של סופר שאינו משתמש בשמו האמיתי, האישיות של הכותב אינה משתנה באופן מהותי. לא כך היה אצל מצ'אדו. המשלימים שלו תוארו כקולות של הישויות החכמות ששכנו באישיותו של המשורר. המסקנה שהגיעו אליה החוקרים הייתה, כי הבנה מלאה של התופעה הייחודית של משלימי מצ'אדו עשויה לדרוש ניתוח מעמיק של מומחים בפסיכולוגיית הנשמה.

מבקרים מכובדים ניסו לשווא להבין את התופעה הייחודית הזו, ואילו מצ'אדו החשיב אותה למצב נורמאלי לחלוטין. מאז ימי נעוריו הוא התרגל לתקשר עם המורים הדמיוניים שלו. כבר בשירו "דיוקן עצמי" (1908) הזכיר מצ'אדו את "השיחות עם האחרים", עם "האיש שמהלך לצדי" ו"עם מי שלימד אותי את הסודות כיצד לאהוב את בני האדם"⁴⁴.

מצ'אדו התייחס למירנה ולמרטין כאל ישויות אמיתיות, ולא רק כאל

תעתועים של דמיונו. גישתו בנושא הייתה זהה לזו של יונג, שהאמין באמונה שלמה כי בנוסף לאישיותו הגלויה שוכנת בתוכו גם אישיות שנייה, שהייתה שייכת פעם לאדם שחי במאה השמונה-עשרה. מימי בית הספר שלו היה יונג מודע לכך כי בדומה לאמו, הייתה לו אישיות שנייה. האישיות הראשונה שקרא לה מספר 1, הייתה הבן האיטי וכבד התפיסה של הוריו. האישיות השנייה, מספר 2, הייתה איש זקן וחכם, שהשקיף מן המרומים למטה בשלווה מהורהרת וניסה ליישב בין ההיבטים המנוגדים של כל מצב ומצב. יונג למד במהרה כיצד להיכנס למצב השלווה הזה שהדגים לו מספר 2. במשך כל ימי חייו הכחיש יונג באופן עקבי אפשרות של הסבר פתולוגי להתנסויותיו המוקדמות הללו. מחד גיסא, הוא היה מסביר שלכל אדם, ללא יוצא מן הכלל, חייבות להיות אישיות אחרות בדומה לאלה שהיו לו. מאידך גיסא, הוא טען כי רק מעטים בלבד הם אלו המסוגלים להבחין בהן ולתקשר איתן. אף על פי ששני התאומים השמימיים האמינו שהתופעה של ריבוי אישיות חייבת להיות התרחשות נורמאלית ושכיחה, שניהם הדגישו כי בפועל רק אנשים בודדים, בעלי ראייה על טבעית יכולים להבחין בה. יונג האמין בקיומם של "אנשים שנבחרו במיוחד לשמש ערוצים להעברת החסד העילאי, ודרכם נמסרות התגלויות מסוימות במטרה להעשיר את חייהם של בני אדם מן השורה".⁴⁵ כשיונג היה חווה את הפתיחות הפנימית של אישיות מספר 2 שלו, הוא היה מרגיש כמי שנמצא במצב של "שירה זכה של הנשמה".⁴⁶ מצב רוח דומה תיאר גם מצ'אדו כ"ההתגלות של ההוויה לפני המודעות".⁴⁷

בנוסף לאישיות מספר 2, שליוותה אותו לאורך חייו, חווה יונג גם התנסויות נוספות בשיחות עם "האחרים". בדומה לקולו הסודי של מצ'אדו שלימד אותו לאהוב את בני האדם, האמין גם יונג כי הוא למד את הסודות האהבה האוניברסאלית ממוריו הרוחניים – הרוחות של אליהו הנביא ופילמון. רבות נכתב על ריבוי האישיות של יונג ושל מצ'אדו: פסיכיאטרים ניסו לאבחן סכיופריניה (שסעת); מבקרים ספרותיים נטו לראות בכך המצאה ספרותית גאונית; מיסטיקנים השתדלו לחפש אחר הגופים האסטרליים. תהא הסיבה אשר תהא לתופעה מתמיהה ומפליאה זו, ברור כי בזמנם של יונג ומצ'אדו תופעות כאלו היו נדירות וייחודיות. אם כך, קשה להאמין במקריות גרידא כי שני אנשים עם גורם תטא זהה שוחחו "לגמרי במקרה" עם ישויות רוחניות חכמות ודומות.

בחזרה להמשך סיפור חייו של יונג. הסימנים הראשונים להתאוששותו החלו להופיע ב-1916, אך רק ב-1919 הוא יצא לבסוף מן המשבר. יונג יצא מתקופה זו מועשר במכלול של רעיונות למחקר נוסף, שהוליכו אותו מאוחר

יותר ללימוד השוואתי של דתות, גנוסטיקה, מיתולוגיה ואלכימיה. אחת התוצאות המיידיות של שנות ההרהורים שלו הייתה הכרתו כי הוא זקוק להיות לבד מדי פעם. ב-1920 יצא יונג למסע לאלג'יריה כשהוא מרגיש חופשי ממשפחתו, מאהובתו וממטופליו. לאחר שובו ממדבר סהרה הוא קנה חלקת אדמה קטנה בבולינגן (Bollingen), על גדת אגם ציריך, ושם אהב להתבודד. במשך מספר שנים הוא בנה במו ידיו מעין טירת עץ שאליה היה פורש כשהיה זקוק למנוחה ולשלווה. בהמשך חייו השתדל יונג לטפח את שתי האישיות שבו מבלי לקפח אף אחת מהן. כך, מספר 1 של יונג בילה את רוב זמנו עם בני משפחתו בביתם הכפרי, ואילו מספר 2 שלו היה מבלה את סופי השבוע בטירת בולינגן, כשהוא עוסק בכתיבה, במדיטציה או מארח את טוני.

בינתיים חילק מצ'אדו את זמנו בין סגוביה למדריד. בסגוביה הכירו אותו כמורה שקט וצנוע, ואילו במדריד הוא השתתף עם אחיו בחיי האליטה הספרותית ובילה בבתי קפה. ב-1927 המוניטין הספרותי של מצ'אדו היה בשיאו והוא נבחר לאקדמיה המלכותית הספרדית. שירתו בשנות העשרים הייתה עשירה בפרדוקסים ששילבו בטבעיות מסרים פילוסופיים ופויטיים. ב-1931 הוא התמנה לפרופסור לספרות ספרדית במדריד. עם זאת, כמעט כל מאמציו ומרצו הוקדשו לכתיבת ספרו "חואן דה מירנה" שלבסוף יצא לאור ב-1936.

מצ'אדו היה ליברל אדוק. כשסכנה החלה לאיים על עצם קיומה של הדמוקרטיה בספרד, הוא הגיב בכתיבת מאמרים חריפים להגנתה. עד אז מצ'אדו לא נחשב לפובליציסט, וכתיבתו הספרותית הייתה איטית ומלאת אסוציאציות מורכבות. אך עם פרוץ מלחמת האזרחים ב-1936 חלה בו פתאום טרנספורמציה נוספת, והוא התגלה כעיתונאי לוחם, אמיץ ופורה, שהיה כותב יום-יום מאמרים פוליטיים בסגנון תקיף ובוטה, אך עם זאת, מאופק ומשכנע. הוא הגן על הדמוקרטיה בחירוף נפש, ותבוסת הרפובליקה הייתה בעיניו גם תבוסתו האישית. חייו הפכו לבלתי נסבלים. תחילה ברח מצ'אדו לוולנסיה (Valencia) ולאחר מכן ניסה לחצות את הגבול לצרפת. תוך כדי מנוסתו הוא נאלץ ללכת באזורים הרריים, בדרכים עקלקלות תוך כדי התמודדות עם מזג אוויר חורפי קשה. לבסוף הוא הצליח להגיע לצרפת, אך כוחותיו הלכו ואזלו. במהרה חלה מצ'אדו בדלקת ריאות ומת ב-22 בפברואר ב-1939 כשהוא שרד בגלות שלושה שבועות בלבד.

מצ'אדו תמיד נמשך אל סוגיית המוות. ידידו הטוב, המשורר חואן רמון חימנס, כתב עליו כי "אפילו כילד הוא חיפש את המוות ואת המתים ואת הרקב...⁴⁸ באחד מהשירים המפורסמים ביותר שלו, "המשורר והמוות", השווה מצ'אדו את המוות לארוסה שעמה הוא ישמח לשהות ביחידות. מצ'אדו האמין

שעל האדם לדעת כיצד לעשות דברים היטב, כיצד לחשוב היטב וכיצד למות היטב. הוא אף תיאר את צורת המוות ההולמת בעיניו בשירו "מותו של אבל מרטיין". ברגעיו האחרונים של מרטיין, כשהוא כבר הגיע לשלב של תשישות סופנית, "אחר כך – בשלווה, ללא מילים / קירב גביע אל שפתיו / אל פיו הקר / כשצל עמוק – הצל התהומי – מילא את הגביע"⁴⁹.

גם יונג מילדותו (לכל הפחות מגיל ארבע) נמשך אל המוות. הוא נהג לדבר על המוות כעל נישואים מקודשים, ואף ביסס השקפה זאת בהסתמכו על הפילוסופיה הקבלית של רבי שמעון בר יוחאי, אשר ביקש לציין את יום מותו בעולם הזה כאילו היה יום חתונתו בעולם הבא. ביום שבו יונג בן ה-85 שכב מותש על ערש דווי והתכוון לעזוב את העולם הזה, הוא פנה לידידתו רות ביילי בבקשתו האחרונה: "הבה נלגום הלילה יין טוב באמת"⁵⁰ ושלח אותה אל מרתף היינות. כשהיא שבה, יונג כבר לגם את "הצל התהומי שבגביע" שלו, כמו אבל מרטיין. יונג מת בשיבה טובה, אך לא היה זה המפגש הראשון שלו עם המוות. במהלך מלחמת העולם השנייה הוא התנסה באירוע שידוע כיום כמוות קליני. לפי דברי יונג, המשך חייו לאחר ההתנסות הזאת הוענקו לו כמתנה מופלאה.

בשנות השלושים של המאה שעברה פיתח יונג את שיטותיו בפסיכותראפיה. בשנת 1932 העניקה לו העיר ציריך את פרס העיר לספרות. מ-1933 ואילך הוא עבד בה כפרופסור לפסיכולוגיה. עם זאת, מהלך חייו הרגוע הופרע במלחמת העולם השנייה. בגיל 64, בהיותו מונע בידי תחושה כמעט אפוקליפטית, צלל יונג לתוך הפעילות הפוליטית והתמודד בבחירות למועצה הלאומית השוויצרית. כאשר היה נדמה לו כי התקפה גרמנית על שווייץ מתקרבת ובאה, חש יונג תחושה נוראה שכאילו לילה אפל ירד על אירופה; הוא חשש להישאר בציריך ונמלט להרים.

לאחר מנוסתו מציריך ב-1939, חש יונג לפתע כי הוא הולך ומזדקן וכי אין עוד כל תועלת בקיומו. הוא סבל מכאבים בחזה ונכנס לדיכאון. יום אחד, בפברואר 1944, בעודו הולך באחד מאותם הטוילים הרגליים הממושכים שלו (שני התאומים השמימיים אהבו הליכה וטיולים רגליים בטבע), הוא מעד, החליק על גוש קרח ושבר את רגלו. יונג הובהל לבית החולים בציריך, שם החמיר מצבו והוא לקה בטרומבозה. קרישי דם נוצרו בלבו ובריאותיו, ומצבו הידרדר במהירות. במשך כשלושה שבועות היה יונג על סף מוות וחווה חזיונות בלתי רגילים של העולם האחר. בעודו מחוסר הכרה הוא ראה את עצמו מרחף גבוה בחלל, מסתכל משם על כדור הארץ ונפעם מן האור הכחול הזוהר; או אז הוא הבחין ברופא מבית החולים שכאילו נשלח אליו מכדור הארץ כדי לשכנעו לשוב בחזרה. יונג אכן חזר, אך הרופא נפטר לפתע, כאילו חייו ניתנו תמורת

חייו של יונג.

סיפור מחלתו של יונג היה דומה מאוד לסיפור מותו של מצ'אדו – הצינה והקור של פברואר, דרכים מושלגות בחורף, ייאוש, סיבוכים בלתי צפויים בריאות ושלושה שבועות של גסיסה. אחד מהתאומים השמימיים הלך לעולמו, ואילו האחר שב משם כבדרך נס.

החלמתו של יונג הייתה איטית מאוד. ב-1945 הוא כתב לידידו כי מלאך המוות חבט בו בחוזקה, הפיל אותו ארצה וכמעט שהצליח להכניעו. למעשה, הוא נותר "בחזקת נכה מרגע זה ואילך".⁵¹ את השנים שנותרו לו הקדיש יונג לכתיבה. בנוסף לכך, עד סוף ימיו הוא המשיך ליהנות ולהעריך את הדברים הפשוטים: נוף שוויצרי כפרי, האוויר הצח וחוכמת החיים של האיכרים המקומיים.

הביוגרפים נהגו לכנות את חייהם הגשמיים של יונג ושל מצ'אדו כשגרתיים, ובכך קיבלו למעשה את גרסתם של התאומים השמימיים על חייהם. עם זאת, נראה כי זוהי תמונה פשטנית למדי. רבים היו מתקנאים במסעותיו הקצרים של יונג לאפריקה, לאמריקה ולהודו. רבים היו מאחלים לעצמם להתנסות ולו במקצת מן החוויות הבוהמיות של מצ'אדו בפריז. רבים היו מתקנאים במפגשיהם עם פרויד או עם אוסקר ויילד, באהבתם הגדולה ובתהילתם העולמית. העובדה כי התאומים השמימיים האלה העריכו יותר את ההתרחשויות בעולמם הפנימי מאשר את האירועים שבעולם החיצוני לא הופכת את חייהם לדלים יותר. נהפוך הוא, השתקפות של זרימת החיים במספר רב יותר של רבדים נפשיים העשירה את שניהם והפכה את חייהם למורכבים יותר, ואולי אפילו למרתקים יותר מחייהם של רוב האנשים הנחשבים להרפתקנים.

לסיום, הייתי רוצה לאפשר לתאומים שמימיים האלה לסכם בעצמם את מחשבותיהם על חייהם. יונג כתב:

"אינני רוצה לרשום מרשם למסע ולדרך עבור אנשים אחרים, כי אני יודע שדרכי שלי הותוותה עבורי בידי יד עליונה שמעבר להשגתי... אני רק מנסה להיות 'כלי' הגון ולא יהיר."⁵²

מצ'אדו כאילו הוסיף:

"בנשמות שלנו הכול נע

בהדרכת יד מסתורית ועלומה.

איננו יודעים בעצמנו שום דבר על הנשמות שלנו

שאינן מובנות ולא אומרות דבר."⁵³

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

נהוג לחפש תירוצים הגיוניים והצדקות לכל סוגי ההתנהגות האנושית. למשל, מקובל להסביר כי אנטוניו מצ'אדו תמך בדמוקרטיה והתנגד לדת בגלל השפעת התורשה והחינוך כאחת: בגלל אופיו שירש מאביו הדמוקרטי ובגלל החינוך שזכה לו בבית ספרו הליברלי. ובכל זאת... אחיו, מנואל מצ'אדו, היה בוגר ממנו בשנה אחת בלבד; היו להם אותם הורים (תורשה דומה), הם גדלו באותו בית והיו חשופים לאותה אידיאולוגיה של אביהם; הם רכשו את השכלתם באותו מוסד במדריד ואפילו החלו את לימודיהם שם באותה שנה, אך למרות זאת, יחסם לחיים בכלל ולפוליטיקה בפרט היה שונה לחלוטין. שני האחים הפכו לסופרים ידועים ומפעם לפעם אף התגוררו בצוותא בפריז ובמדריד. הם אהבו איש את רעהו, כתבו מחזות יחדיו, אך למרות כל זאת, היו ביניהם הבדלים מהותיים. מנואל רדף אחרי תהילה וחיי מותרות, ואילו מצ'אדו העדיף את חיי הצניעות והפשטות, הגובלים בסגפנות. מנואל הפנה עורף למסורת הליברלית של אביו ותמך בכנסייה וברודן פרנקו. במידה מסוימת, הסיפור של שני האחים מצ'אדו, שתמכו בכוחות פוליטיים מנוגדים משני צידי המתרס, סימל את הטרגדיה של מלחמת האחים בספרד.

לעומת זאת, בשווייץ, הרחק מספרד, נולד במשפחה של כומר פרוטסטנטי אדם שהיה בעל ערכים דומים לאלו של אנטוניו מצ'אדו. את שניהם אפינה אותה דרך חיים של פשטות, הימנעות מחיי מותרות, חיפוש אחר רוחניות אמיתית ונכונות להגן על הדמוקרטיה מפני הפשיזם. יוצא אפוא, שלמרות היעדר גנים משותפים וחינוך דומה, תפיסת עולמם של שני התאומים השמימיים הייתה בכל זאת דומה מאוד, והיא היוותה ניגוד מובהק לתפיסת עולמו של אחיו של מצ'אדו, מנואל.

במקרה של יונג ומצ'אדו אפשר לסכם ולומר כי השפעתו של גורם התטא המשותף שלהם על אישיותם הייתה חזקה יותר מן ההשפעות של הגורמים הגנטיים או של החינוך בבית ההורים. הדמיון שבין חיייהם ובין רעיונותיהם של התאומים השמימיים האלה מעמיד בסימן שאלה את הנטייה להציג את השירה של מצ'אדו כהתגלמות "הנפש הספרדית" או להציג את עבודותיו המדעיות של יונג כהתגלמות "המסורת השווייצרית". כל אחד מהם, באם נולד כשווייצרי או כספרדי, כפרוטסטנטי או כקתולי, שמע באופן בלתי אמצעי את הקול של האני העליון שלו. שניהם הפכו מרצונם החופשי ל"משרתי רצון האל" ולערוצים להעברת חסדיו. שניהם חוו ישירות את החסד העילאי, והסתבר כי לחסד הזה לא היה לאום. הם דיברו בשפות שונות, אך הביאו לעולם את אותם מסרים

אוניברסאליים.

חייהם של יונג ומצ'אדו מזכירים מאוד את המאפיינים המרכזיים של בני מזל אריה, כפי שתיארה היקי. מבחינה אסטרולוגית, מזל אריה הוא מזל של מודעות עצמית, אך התשובה לשאלה אם בני מזל אריה נוטים להרס עצמי או לבנייה עצמית תלויה ב"מי נוהג במרכבה שלהם: ה'אגו האישי הקטן' או 'האני העליון'". מסיבה זו חשוב לאריות ללמוד את "השליטה על כוחותיהם הבלתי מרוסנים". כאשר האריות מכתירים את האגו שלהם במקום שבו האני העליון שלהם צריך למלוך, הם עלולים להיות יהירים ומתנשאים, אנוכיים ומנופחים. כאשר הם מתפתחים ומוכנים להיות משרתי הכלל, הם מפגינים הגינות ויושרה. מילת המפתח של מזל אריה היא "אני רוצה". הבעיה העיקרית של בני המזל הזה היא להבין איזה "רצון" הוא רצונם האמיתי: זה של האגו, זה של האני העליון או זה של האל.⁵⁴ התובנות הללו עשויות לתרום להבנת מורכבותם הייחודית של יונג ומצ'אדו. ריבוי האישויות שלהם יכול להיחשב על פי המונחים של היקי להתגלמות של "הכוחות הבלתי מרוסנים" שלהם, כאשר מספר 1 של יונג הוא האגו שלו, ואילו מספר 2 הוא האני העליון שלו. התיאור הזה משקף גם את ההבדלים בין ה"אחרים" השונים של מצ'אדו.

בסיפור הזה אנו עדים לכך שהמוטו האב-טיפוסי של מזל אריה "אני רוצה" הפך לבעיה המרכזית של מסע ההגשמה העצמית של יונג ושל מצ'אדו. שניהם הגיעו למסקנות כי הם תפקדו רק כ"כלי" או כ"ערוץ" להעברת רצון האל. לפי מצ'אדו, משוררים נוצרים רק בחסדי האל. יונג הוסיף ופירט: "שום דבר אינו חשוב פרט להגשמת רצונו [של האל], אחרת הכול הבלבלים".⁵⁵

באסטרולוגיה רואים קשר בין מזל אריה ללב, וחושבים כי באיבר זה בגופנו שולט המזל הזה. באופן סמלי נהוג לומר כי חובה על בני מזל אריה לטפח לב רגיש. אנו רואים כי אכן, לאורך כל חייהם התמידו מצ'אדו ויונג בכמיהתם לממש את המשימה הזאת. כיוון שיונג ומצ'אדו כתבו בשפה עשירה, סמלית ואסוציאטיבית, שלא תמיד קל להבינה, הייתי רוצה להביא עוד צירוף מקרים, הנוגע באופן סמלי ללב לבו של מזל אריה. ידידו של מצ'אדו, הסופר הרוסי ארנבורג, תיאר בהתרגשות את דרך התלאות שלו, כשנאלץ לברוח מספרד אחרי נצחונו של פרנקו. בדרכו לברא"מ היה עליו לעבור דרך פריז הכבושה והבוערת. הוא איבד את כל רכושו הפרטי וחשש לחייו. בזיכרונותיו כתב ארנבורג כי במשך כל אותה תקופה איומה הוא שמר באדיקות על פריט אחד: ספר קטן של מצ'אדו החתום בידי המחבר. את הספר הזה הוא הצמיד כקמע ללבו בכיסו הפנימי של המקטורן שלבש. כלום היה זה משום שמצ'אדו הצליח לבטא את מיטב התכונות החיוביות של מזל אריה? במקביל לסיפור הזה אנו

עדים לתיאורים של בתו של יונג, האסטרולוגית גרטה יונג-באומן, ולפיהם אביה גילם באופיו את כל התכונות של מזל אריה, כולל לבו הרגיז. יתרה מזאת, היא סברה כי אביה נועד להיות המגלה של העומקים החבויים בנפש האדם בשל מזל הלידה שלו, אריה, ובשל מיקומם של הכוכבים ברגע לידתו. יונג פילל לכך כי האנושות תראה באסטרולוגיה כלי חשוב לפיתוח המודעות ותכיר בערכה. כולי תקווה שהבנת חוקי התיאום השמימי תקדם את הבנת הבר־זמניות ואת האסטרולוגיה כאחד.

בשלושת הפרקים האחרונים הובאו ביוגרפיות השוואתיות של שלושה צמדי משוררים שונים, שנולדו בשלושה מזלות עוקבים. מפליא לראות כיצד הסיפורים שלהם מדגישים את ההבדלים האב-טיפוסיים הבסיסיים בין השקפת העולם של המזלות האלה. וולושין ומילוש שנולדו במזל תאומים, חשבו כי הם "ראו" את אלוהים בתוך עצמם ובפנימיותם; שניהם רצו להיות שותפים לבריאה כבוראי מילים נשגבות. קריין והמינגוויי שנולדו במזל סרטן סגדו לאקסטאזה של הרגשות. הם ניסו באמצעות המילים לעורר באחרים את הרגשות העזים שאותם חוו. יונג ומצ'אדו ניהלו דיאלוג עם אלוהים, עם השדים, עם הזמן ועם הלא-מודע הקולקטיבי. שלושה צמדי משוררים, שלושה גורמי תטא שונים, שלושה עולמות שונים, שלושה אב-טיפוסים שונים של גורל.

ביבליוגרפיה

- A. Stevens, *On Jung*, London, Routledge, 1990.
- G. Wehr, *Jung. A Biography*, Boston, Shambala, 1988.
- A. Machado, *Selected Poems of Antonio Machado*, tr. Betty Jean Craige, London, Louisiana State University Press, 1978.
- A. Machado, *Times Alone*, tr. Robert Bly, Middletown, Conn., Wesleyan University Press, 1983.
- A. Machado, *Juan de Mairena*, tr. Ben Belitt, Berkeley, University of California Press, 1963.
- M. Seymour-Smith, *Macmillan Guide to Modern World Literature*, London, The Macmillan Press Ltd., 1985.
- Columbia Dictionary of Modern European Literature*, ed. Smith, Horatio, New York, Columbia University Press, 1963.
- C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, ed. Aniela Jaffé, New York, Pantheon Books, 1963.

- C.G. Jung, *Synchronicity*, London, Routledge & Keagan Paul, 1955.
- R.W. Brockway, *Young Carl Jung*, Wilmette, Illinois, Chiron Publication, 1996.
- G. Brotherstone, *Manuel Machado*, Cambridge, University Press, 1968.
- Dictionary of Literary Biography*, vol.108, pp.223-252.
- I. Ehrenburg, *Men, Years – Life*, vol.IV, *Eve of War 1933-1941*, London, Macgibbon & Kee, 1963, pp.225-229.
- V. Brome, *Jung*, New York, Atheneum, 1978.

-
- ¹ C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, New York, Pantheon Books, 1963, p.5.
- ² A. Machado, *Selected Poems of Antonio Machado*, London, Louisiana State University Press, 1978, p.61.
- ³ C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, New York, Pantheon Books, 1963, p.xii.
- ⁴ *Columbia Dictionary of Modern European Literature*, ed. Smith, Horatio, New York, Columbia University Press, 1963.
- ⁵ A. Machado, *Selected Poems of Antonio Machado*, London, Louisiana State University Press, 1978, p.51.
- ⁶ G. Wehr, *Jung. A Biography*, Boston, Shambala, 1988, p.450.
- ⁷ A. Machado, *Times Alone*, tr. Robert Bly, Middletown, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.2.
- ⁸ A. Machado, *Juan de Mairena*, tr. Ben Belitt, Berkeley, University of California Press, 1963, p.21.
- ⁹ *Dictionary of Literary Biography*, vol.108, p.238.
- ¹⁰ A. Machado, *Juan de Mairena*, tr. Ben Belitt, Berkeley, University of California Press, 1963, p.40.
- ¹¹ A. Machado, *Times Alone*, tr. Robert Bly, Middletown, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.124.
- ¹² C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, New York, Pantheon Books, 1963, p.3.
- ¹³ *Ibid.*, p.91.
- ¹⁴ G. Wehr, *Jung. A Biography*, Boston, Shambala, 1988, pp.16-17.
- ¹⁵ *Ibid.*, p.20.
- ¹⁶ C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, New York, Pantheon Books, 1963, p.40.
- ¹⁷ A. Machado, *Juan de Mairena*, tr. Ben Belitt, Berkeley, University of California Press, 1963, p.2.
- ¹⁸ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.141.
- ¹⁹ A. Machado, *Times Alone*, Middletown, tr. Robert Bly, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.53.
- ²⁰ A. Machado, *Juan de Mairena*, tr. Ben Belitt, Berkeley, University of California Press, 1963, pp.68-69.
- ²¹ *Ibid.*, p.68.
- ²² C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, New York, Pantheon Books, 1963, pp.355-356.
- ²³ *Ibid.*, p.48.
- ²⁴ *Ibid.*, p.51.

-
- ²⁵ Ibid., p.49.
- ²⁶ Ibid., p.50.
- ²⁷ A. Machado, *Juan de Mairena*, tr. Ben Belitt, Berkeley, University of California Press, 1963, p.XV.
- ²⁸ V. Brome, *Jung*, New York, Atheneum, 1978, p.48.
- ²⁹ C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, New York, Pantheon Books, 1963, p.20.
- ³⁰ A. Machado, *Times Alone, Middletown*, tr. Robert Bly, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.143.
- ³¹ V. Brome, *Jung*, New York, Atheneum, 1978, p.73.
- ³² Ibid., p.20.
- ³³ A. Machado, *Selected Poems of Antonio Machado*, London, Louisiana State University Press, 1978, p.57.
- ³⁴ G. Wehr, *Jung. A Biography*, Boston, Shambala, 1988, p.63.
- ³⁵ Ibid.
- ³⁶ A. Machado, *Times Alone, Middletown*, tr. Robert Bly, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.31.
- ³⁷ A. Machado, *Selected Poems of Antonio Machado*, London, Louisiana State University Press, 1978, p.51.
- ³⁸ A. Machado, *Times Alone, Middletown*, tr. Robert Bly, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.69.
- ³⁹ V. Brome, *Jung*, New York, Atheneum, 1978.
- ⁴⁰ A. Machado, *Times Alone, Middletown*, tr. Robert Bly, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.83.
- ⁴¹ Ibid., p.147.
- ⁴² A. Machado, *Selected Poems of Antonio Machado*, London, Louisiana State University Press, 1978, p.17.
- ⁴³ R. W. Brockway, *Young Carl Jung*, Wilmette, Ill., Chiron Publication, 1996, p.96.
- ⁴⁴ A. Machado, *Times Alone, Middletown*, tr. Robert Bly, Conn., Wesleyan University Press, 1983, p.83.
- ⁴⁵ V. Brome, *Jung*, New York, Atheneum, 1978, p.203.
- ⁴⁶ Ibid., p.195.
- ⁴⁷ A. Machado, *Juan de Mairena*, tr. Ben Belitt, Berkeley, University of California Press, 1963, p.XX.
- ⁴⁸ M. Seymour-Smith, *Macmillan Guide to Modern World Literature*, London, The Macmillan Press Ltd., 1985, p.1220.
- ⁴⁹ A. Machado, *Selected Poems of Antonio Machado*, London, Louisiana State University Press, 1978, p.133.
- ⁵⁰ V. Brome, *Jung*, New York, Atheneum, 1978, p.273.
- ⁵¹ Ibid., p.244.
- ⁵² G. Wehr, *Jung. A Biography*, Boston, Shambala, 1988, p.1.
- ⁵³ A. Machado, *Times Alone, Middletown*, Conn., tr. Robert Bly, Wesleyan University Press, 1983, p.69.
- ⁵⁴ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, pp.18-19.
- ⁵⁵ C.G. Jung, *Memories, Dreams Reflections*, New York, Pantheon Books, 1963, p.40.

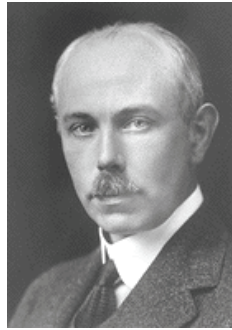
האלכימאים המודרניים : פרנסיס אסטון ופרדריק סודי

מזל בתולה

המוטו : אני מנתח

פרדריק סודי

פרנסיס אסטון

מנסה שנים הרוח
להבין את המוחלט –
איך הטבע כה בטוח
ביוצרו כל פרט ופרט.
הנצחי של הוד וקודש
רב פנים לו וצורות.
לקטן ולגדול בו יש
אותן התבניות.
הוא שונה אבל קבוע
יסתובב גלגל לעד.
אשתנה, עמו אנוע –
לפליאה אני נולד.ⁱ

יוהן וולפגנג פון גתה, "פרבסיס"ⁱⁱ

בניגוד לאווירה המיסטית שאפפה את גיבורי הפרק הקודם ואת ניסיונותיהם האלכימיים לשנות את נפש האדם, בפרק הזה שוררת אווירה של פתיחות מדעית ושל ניתוח אנליטי קר. הסיפור הנוכחי מזמין אותנו להכיר

ⁱ תרגומו של ס. לויץ.

ⁱⁱ יוהן וולפגנג פון גתה נולד במזל בתולה.

מקרוב את עבודתם של הכימאים המודרניים, אשר גילו את חוקי ההתפרקות של היסודות הרדיואקטיביים והבינו את המנגנונים הנסתרים של טרנסמוטציות (התמרות) החומרים.

התאומים השמימיים פרדריק סודי (Frederick Soddy) ופרנסיס אסטון (Francis Aston) נולדו ב-1877, כשנתיים בלבד לאחר הולדתם של יונג ומצ'אדו. שני התאומים השמימיים האלה היו כימאים אנגליים שהפכו לחלוצי העידן האטומי, ועבודותיהם הביאו לפריצת דרך מהפכנית בתחום הפיזיקה הגרעינית. יונג ומצ'אדו חלמו על התהליך המאגי של טרנספורמציה נפשית שבעקבותיו לבם יהפוך ל"שמש יוקדת" ולמשכן האל, ולעומתם הפכו אסטון וסודי לאנשים הראשונים שהתחלחו מן המחשבה המחרידה כי תהליכי טרנסמוטציה בחומרים עלולים להוביל לקיצו של כדור הארץ ולהיווצרותו של כוכב חדש שבו האנושות לא תוכל להתקיים עוד.

סודי היווה מקור השראה עבור הדמות הספרותית של הולסטון – גיבורו הראשי של הרומן הנבואי "העולם יוצא לחופשי" (1913) מאת אחד האבות של המדע-הבדיוני ה. ג'. וולס. בספר זה הזהיר וולס מפני הסכנות של מלחמה מסוג חדש והשתמש לראשונה במונח "פצצת אטום" שהפך מאז למטבע לשון בכל שפות העולם. וולס תיאר באופן דרמטי את הלבטים, את הספקות ואת ייסורי המצפון של המדען הצעיר, שחזה בעיני רוחו את חיזיון הפיצוץ האטומי הראשון. האור המסנוור של האירוע הזה השתווה בעיניו לעוצמתן של אלפי שמשות.

בהרצאתו לרגל קבלת פרס נובל ב-1922 דיבר סודי, בין היתר, על הסכנות החמורות הכרוכות בהמשך חקר ביקוע הגרעין: "כל תגלית מדעית בכיוון זה אינה אלא עוד מסמר נוסף בארון המתים של האנושות"¹. אף על פי כן, המשיך הצד האופטימי שבסודי לחלום על היתרונות העצומים הטמונים באנרגיה הגרעינית ובשימוש בה לצורכי שלום. הוא קיווה שאם האנושות תשתמש באנרגיה הזאת בתבונה, היא "למעשה תספק לכל מי שירצה בכך – שמש פרטית משלך"².

במקביל לסודי, הפך אסטון למדען הראשון שהבין את מלוא הפוטנציאל ההרסני הטמון בפצצת המימן – פצצה שבה גרעינים של מימן עוברים היתוך (מיזוג) לגרעינים כבדים יותר תוך כדי שחרור אנרגיה עצומה, גדולה בהרבה מזו של פצצת אטום. בדומה לסודי, הזהיר גם אסטון בהרצאתו לרגל קבלת פרס נובל ב-1922 מפני הסכנות האורבות לאנושות והסביר כי פצצת מימן עלולה לשים קץ לקיומו של כדור הארץ, ושאיורע מסוג זה יבושר ליקום על ידי לידתו של כוכב שמש חדש.³

שני המדענים היו מודעים לסכנות הכרוכות בהמשך עבודתם, ושניהם היו חרדים להשלכות האפשריות של תגליותיהם החלוציות. עם זאת, הם החליטו לפרסם את ממצאיהם. זאת כיוון שכמו הולסטן של ה. ג'. וולס, הם הגיעו למסקנה כי:

”זה לא מתפקידי לחזות את כל ההשלכות של הממצאים, שאיני מסוגל להעריך מראש. אני רק חלק, ולא השלם; אני כלי קטן בחיל השינוי. אילו הייתי שורף את כל הרישומים האלה, לא היו חולפות שנים אחדות וכבר אדם אחר היה מגיע לאותן התוצאות.”

אסטון וסודי נודעו כאינדיבידואליסטים מובהקים, ובכל זאת, היו שניהם שותפים לתחושה כי עבודתם איננה בלעדית וייחודית כל כך וכי אי שם קיימים אנשים נוספים שמעורבים באותו סוג של מחקר. כל אחד מהם קיווה בסתר לכו כי עבודתו האישית שלו תהיה רק חלק קטן מתוכנית עולמית כוללת כלשהי. במבט לאחור, נראה שהם צדקו. מסתבר שעוד בטרם נפגשו שני התאומים השמימיים וביצעו ניסויים בלתי תלויים זה בזה במעבדות שלהם, הם כבר הצליחו בו-זמנית להציע פתרונות דומים לאותן סוגיות פיזיקאליות סבוכות, שבמשך שנים רבות הלהיבו את מוחותיהם של מדענים רבים אך נותרו ללא מענה. כתוצאה מכך, שניהם זכורים כמדענים הראשונים שהוכיחו כי מספר גדול של יסודות שעד כה נחשבו ל”בסיסיים” והומוגניים, היו למעשה תרכובות של מספר איזוטופים.¹

סודי ואסטון, שנולדו בו-זמנית, הפכו לזוכים ה-19 וה-20 בפרס הנובל בכימיה. אמנם פרדריק סודי זכה בפרס ב-1921, אולם באותה שנה הטקס נדחה והוא התקיים רק ב-1922. כך יצא שהפרס הוענק לסודי ולתאומו השמימי, פרנסיס אסטון ביחד!

שלא כמו בראג ודודסון (בני מזל טלה), אסטון וסודי מעולם לא ייסדו ולא הקימו אף מכון או אסכולה מדעית. הם השתייכו לקטגוריה נדירה של זאבים בודדים במדע שמעולם לא היו להם סטודנטים או תלמידים שיכלו לספר ולכתוב זיכרונות על אודות מוריהם. הם היו אנשים מופנמים, סגורים וביישנים. שניהם השאירו אחריהם מעט מאוד מסמכים שיכלו להעיד על רגשותיהם ועל דעותיהם, פרט למה שהיה קשור במדע ובתחביביהם. לכן הביוגרפיות ההשוואתיות שלהם אינן מתעמקות בנושאים מיסטיים כמו חלומות, כמו רגשות או כמו תת-מודע, אלא מתחקות אחר שיטות העבודה של שני מגלי האיזוטופים.

¹ איזוטופ של יסוד כימי הוא אטום בעל אותו מספר אטומי אך בעל משקל אטומי שונה. לאיזוטופים יש אותן התכונות הכימיות שיש ליסוד כימי.

בדומה לוולושין ולמילוש (שנולדו אף הם ב-1877), גם לסודי ולאסטון הייתה תחושה מוקדמת על הסכנות הכרוכות בהתקדמות מדעית מהירה. עם זאת, הזוג הקודם של התאומים השמימיים ראה כמשימת חייו את הצורך לאזן את הקדמה הטכנולוגית בהבנת חשיבותה של האהבה האוניברסאלית, ואילו הזוג הנוכחי השקיע את כל מרצו במחקר מדעי גרידא.

המוטו האב-טיפוסי של מזל בתולה הוא "אני מנתח". בהיותו בן מזל בתולה טיפוסי סיכם אסטון את עבודתו המדעית בספרו "איזוטופים" (1941): "עכשיו, כאשר כל היסודות כבר נותחו, משימתי העיקרית בכתיבת הספר הזה היא לספר כיצד זה נעשה"⁴.

הביוגרפיות ההשוואתיות הבאות של התאומים השמימיים האלה מנתחות הן את הקריירות המדעיות שלהם, והן את המשמעות של התגליות ההיסטוריות שלהם.

פרנסיס ויליאם אסטון ופרדריק סודי נולדו ב-1 וב-2 בספטמבר 1877 בהתאמה

משפחותיהם של בנג'מין סודי (Benjamin Soddy), סוחר תירס לונדוני, ושל ויליאם אסטון (William Aston), סוחר מתכות וחוראי מבירמינגהם, השתייכו למעמד הבינוני-גבוה. אבות המשפחה היו סוחרים מצליחים שלא גילו עניין מיוחד במדעים. כמו כן, לא ידוע על אף קרוב משפחה של גיבורי הפרק הזה שגילה כישרון מדעי ניכר. פרנסיס אסטון ופרדריק סודי היו הראשונים מבני משפחתם שפנו למסלול זה.

שני התינוקות הגיחו לעולם בסוף שנות השבעים של המאה התשע-עשרה בעת שהיחס למדעים בבריטניה עדיין לא היה כה מכובד כבימינו. כמו בסיפורה של לכלוכית, הפגינו אחיותיה הבכורות של המדע – התיאולוגיה והפילוסופיה – יחס קר, מזלזל ולעתים אף משפיל כלפי אחותם החורגת. רמת ההשכלה המדעית הייתה ירודה וההזדמנויות לקריירה מדעית היו מוגבלות. שום הורה שחלם לראות את ילדיו מצליחים בחיים לא היה מייחל ומאחל להם עתיד מקצועי מפוקפק שכזה. המצב העגום של המדענים הבריטיים תואר וסוכם בידי הוועדה המיוחדת של דבונשייר (Devonshire Commission):

"ברור כי המדע בימינו איננו זוכה ליחס של כבוד. המדינה איננה משלמת למדענים שכר הולם ואיננה מתגמלת אותם כראוי. כתוצאה מכך, אין מקום לקריירה מדעית וצודקים אותם הורים ומורים שמזהירים ילדים מפניה."⁵
בפרק על מזל שור כבר הייתה לנו הזדמנות להתרשם מן האווירה

הספורטיבית ומהאנטי-אינטלקטואליות ששררה באוקספורד של אותם הימים. נאמר אז על אסטור, שהיה צעיר בשנתיים מסודי ומאסטון, כי באוקספורד הוא התמסר בעיקר לפעילות ספורטיבית. בפרק זה אנו נראה שבדומה לאסטור, נחשף גם סודי לאותה אווירה אוקספורדית, ועם זאת לא הוא ולא אסטון שלמד בבירמינגהם, שניהם לא נכנעו לסטנדרטים המאכזבים האלה.

אף על פי שבבחינה תורשתית, חברתית וגיאוגרפית שום דבר לא רמז באותו יום בספטמבר 1877 על כך ששני התינוקות החדשים עתידים להפוך לאבות המייסדים של הפיזיקה הגרעינית המודרנית, שני התאומים השמימיים האלה הצליחו לרכוש מיומנויות מדעיות מבריקות בשעה שבני-זמנם נהגו לטעון כי ספורט, כישורי מנהיגות ויכולת שליטה עצמית הם המקצועות היחידים הנחוצים לג'נטלמן אמיתי.

אסטון וסודי גדלו במשפחות ברוכות ילדים – לכל אחד מהם היו שישה אחים ואחיות. סודי נולד באיסטבורן – עיירת נופש אלגנטית בדרום אנגליה. אסטון נולד בחוותו של אביו, "קמומיל גריין", באזור הארבורן (Camomile Green, Harborne). מעט מאוד נכתב על שנותיהם המוקדמות של שני התאומים השמימיים או על החינוך המוקדם שקיבלו בילדותם. כל מה שידוע על אבותיהם הוא שהם היו סוחרים. כל מה שידוע על אמותיהם הוא שמותיהן – פאני שארלוט הוליס אסטון (Fanny Carlote Hollis Aston) וחנה גריין סודי (Hanna Green Soddy). לא נותרו שום זיכרונות על תפקידה של האם בחייו של אסטון, אך ידוע כי אמו של סודי מתה כשהיה פעוט בן שנתיים. מאז ואילך תפסה את מקום אמו המנוחה אחותו החורגת הבכורה, לידיה.

הבנים לא הצטיירו כילדים מחוננים במיוחד או כילדי פלא. מנגד, הם גם לא תוארו כילדים בעלי התפתחות איטית. במקום זאת, הם גילו עניין מוקדם במדעי הטבע, וערכו ניסויים מדעיים משלהם במעבדות מאולתרות בבתיהם. אחותו הצעירה של אסטון, הלן, זכרה כי בילדותו הוא אהב מאוד משחקים וצעצועים מכאניים והתלהב במיוחד מפצצות ומזיקוקי דינור. הטבחית המסורה של משפחת סודי, מרגרט רוברטס (Margaret Roberts) שעבדה אצל המשפחה עוד בטרם נולד סודי, תיארה כיצד היא והמשרתים האחרים נהנו לצפות במופעיו המרתקים כאשר ערך למענם ניסויים מדעיים מרהיבי עין. לאחר מחיאות כפיים סוערות היא נהגה לשבח אותו על מיומנותו הרבה ואז לנקות אחריו בחדר הילדים.

אהבתם של אסטון וסודי לניסויים מדעיים וגישתם הניסויית אל העולם הסובב אותם הייתה שונה באופן מהותי מן הנטיות המתמטיות של דודסון ושל בראג. השוני העקרוני הזה, שהתקיים עוד מימי ילדותם של שני צמדי המדענים

האלה, נשמר לאורך כל ימי חייהם המדעיים. אמנם כל ארבעת המדענים הקדישו את חייהם לחקר מבנה החומר והתהליכים המתרחשים בו, אך לשם כך הם השתמשו בשיטות שונות והשתייכו לשני סוגים שונים של פיזיקאים – פיזיקאים ניסויים ופיזיקאים תיאורטיים. בראג ודודסון העדיפו להתמקד בשיטות חישוביות ובגזירת משוואות וחוקים מתמטיים, ואילו אסטון וסודי הפכו לפיזיקאים ניסויים. הם פיתחו מיומנות ידנית יוצאת דופן ושאפו לבדוק במעבדות כיצד פועל העולם הפיזי בעזרת ניסויים מדויקים ביותר.

מבחינה אסטרונומית, השוני הזה נבע מכך שאסטון וסודי נולדו במזל בתולה. באופן מסורתי, "המוח המנתח" של בני מזל בתולה מחפש אחר "השלמות המרבית האפשרית" תוך כדי שמירה על "גישתם המעשית והגשמית לחיים".⁶ התכונות הללו של בני מזל בתולה בשילוב עם הדחף הטבעי שלהם לבדוק, לבחון ולנתח את כל המרכיבים של העולם הגשמי הינן מועילות מאוד למדענים ניסויים. ואכן, בהמשך הפרק אנו נפגוש בכמה מדענים ניסויים בולטים נוספים אשר נולדו במזל בתולה וגילמו תפקיד חשוב בחייהם של אסטון ושל סודי.

בפרקים הקודמים כבר פגשנו בצמד תאומים שמימיים בעלי גישה ניסיונית למדע – בהרינג וארליך. אבל בניגוד גמור לשני הרופאים האלה, שבמשך כל חייהם דבקו במטרה מוגדרת אחת ויחידה, לאסטון ולסודי תמיד היה די והותר פנאי לתחביבים רבים ומגוונים. תרבות, אמנות, מוזיקה, צילום, ספרות, גיאוגרפיה, ספורט, כלכלה ואסטרונומיה – זו היא רק רשימה חלקית של אינספור התחומים שלהם הקדישו שני התאומים השמימיים זמן ניכר מחייהם. סקרנות טבעית ומוטיבציה פנימית דחפו אותם ללקט, לבחון, להשוות ולנתח עובדות ונתונים רבים ככל האפשר על אודות התרבות האנושית בכללותה. כבר מימי ילדותם המוקדמים החלו סודי ואסטון לפתח מה שמאוחר יותר יכונה במקרה של סודי (ויהיה נכון במידה שווה גם לגבי אסטון!) "כישרונותיו הרבים מספור"⁷, ומה שייקרא אצל אסטון (ובאותה מידה יהיה נכון גם לגבי סודי!) כאינספור תחביביו. לגבי אסטון הרחיקו הדברים לכת עד כדי כך שטענו כי "כל חייו של אסטון נשלטו בידי תחביביו".⁸

אסטון התחיל ללמוד לנגן בפסנתר בגיל שבע. מאוחר יותר הוא למד גם לנגן בכינור ולבסוף נפל בשבי צילילי הצ'לו והפך לצ'לן מעולה. במרוצת כל ימי חייו הוא נותר חובב מושבע של מוזיקה והופיע באופן קבוע בקונצרטים של קיימברידג'. יתרה מזאת, בהיותו כותב מוכשר בעל טעם מוזיקלי מעודן, הפך אסטון למבקר המוזיקלי של כתב העת "Cambridge Review". עוד מימי לימודיו בבית הספר גילה סודי את ההנאה שבקריאת ספרות

יפה. מוריו חשבו כי שליטתו במילים ובסגנונות כתיבה הייתה מעולה וכי הוא הצטיין כל כך "כמחבר וככותב בשפה האנגלית, עד שהיה מצליח בנקל לשוות למאמריו הפולמוסיים את הטון הרצוי ולשלב בהן את העוקץ המפולפל והחרף שחפץ בו".⁹ מאוחר יותר הפך סודי לסופר מצליח בתחום המדע הפופולארי. סגנונו המבריק ושפתו הקולחת אפשרו לו לכתוב בבהירות ובקלילות על נושאים חדשים ומורכבים, כמו רדיואקטיביות וכמו פיזיקה גרעינית. בנוסף לכך, במשך שנים רבות הוא כתב מאמרים לקהל הרחב בעיתונים "The Times" וה-"Contemporary Review".

למרות ריבוי הכישרונות שלהם, לאף אחד מהתאומים השמייים לא היו ספקות או לבטים לגבי בחירת המקצוע. כבר בגיל 14 החליטו שניהם להיות מדענים, ובגיל 16 היו השניים בטוחים כי עתידם מצפה להם דווקא בכימיה. בספטמבר 1893 התקבל אסטון למכללת מייסון שהייתה שלוחה של אוניברסיטת בירמינגהם. בסמסטר הקיץ של אותה שנה נרשם סודי למכללת איסטבורן (Eastbourne College).

למזלם הטוב של שני הסטודנטים הטריים הם מצאו במכללות שלהם מרצים מעולים בתחום המדעים, תופעה נדירה למדי באותם הימים. התמחותם הראשונה הייתה בכימיה אורגנית ומאמריהם הראשונים עסקו בתחום הזה. עם זאת, במשך לימודיו באוניברסיטה הייתה לסודי תחושה מוזרה, מעין ידיעה-מוקדמת, כי עתידו אינו קשור כלל לכימיה האורגנית אלא שייך לאיזה מחקר בין תחומי חדש. באחת מן העבודות האוניברסיטאיות ב-1895 (עוד בטרם נתגלו האלקטרון והרדיואקטיביות!) כתב סודי בחיבורו הנבואי את הדברים הבאים:

"אף על פי שתגליות רבות התגלו בשנים האחרונות, נראה כי יש סבירות גבוהה כי נגענו רק בקצה הקרחון של הנושא, וכי שדה המחקר העצום שנמצא על קו התפר בין הכימיה לפיזיקה, מהווה עדיין קרקע כמעט בתולית, הטומנת בחובה פוטנציאל אדיר לקציר שופע עבור מי שאינו מסכים ללכת בתלם בשבילי המדע הסלולים; ועבור מי שמגלה יוזמה וסבלנות רבה בבואו לתקוף את הבעיה על מנת לגבור על ריבוי הקשיים שבהם נתקלים מאז ומעולם כל חלוצי המחקר המדעי."¹⁰

הביוגרפית של סודי, לינדה מריקס, נדהמה מן העובדה שתוך עשר שנים מכתבת פסקה זאת, כבר הצליח סודי "לקצור" פרסים על עבודתו החלוצית בפיזיקה אטומית שהייתה על הגבול שבין פיזיקה וכימיה. אך מה שאולי מפתיע לא פחות הוא שסודי השתמש בלי משים במטפורות של "קציר" ושל קרקע "בתולית". הוא בוודאי לא חשב באותו רגע על ההקבלות בין דימויו ובין הסמל של מזל בתולה – דמות העלמה היפה המחזיקה בידה אלומת חיטה. תחילת

הסתיו הינה תקופת הבשלה, ומזל בתולה מסמל את "מועד הקציר של גרעיני החיטה המבהיקים ושל פירות האדמה".¹¹ זמן הקציר על קו התפר שבין הפיזיקה לכימיה היה קרוב מאוד, ו"קוטפי הפרי" החשובים ביותר היו שלושת המדענים הבולטים: סודי, תאמו השמימי אסטון ואדם נוסף, שהיה אחד מהאנשים החשובים ביותר בחייהם, פיזיקאי ענק וחתן פרס נובל, בשם ארנסט רתרפורד (שנולד ב-30 באוגוסט 1871 במזל בתולה).

בגלל ההתפתחות המהירה בתחומי הפיזיקה הגרעינית, המאה העשרים מכונה לעתים תכופות "העידן האטומי". התגליות בשדה מחקר זה היו בעלות השפעה מרחיקת לכת על חיינו, וכיום כל אחד מכיר את היישומים שלהן: מצד אחד, נשק גרעיני בעל עוצמה קטלנית ללא תקדים, ומצד שני, תחנות כוח גרעיניות ושימוש באיזוטופים מלאכותיים ברפואה ובחקלאות, בגיאולוגיה ובתעשייה. לא כך היו פני הדברים בזמנם של סודי ושל אסטון. כדי להעריך עד כמה נדירים היו רעיונותיהם המהפכניים בימים ההם, הייתי רוצה לעשות הפסקה קצרה בסיפורי התאומים השמימיים האלה כדי לשרטט במילים ספורות את ההיסטוריה הקצרה של מדעי האטום.

המילה "אטום" (מיוונית *a-tomos*, כלומר בלתי ניתן לפירוק) הופיעה לראשונה במאה החמישית לפנה"ס כאשר הפילוסוף היווני לוקיפוס ותלמידו המפורסם דמוקריטוס הגו רעיון, ועל פיו החומר מורכב מחלקיקים זעירים, בלתי נראים לעין, בלתי ניתנים לפירוק או להשמדה ובלתי משתנים לנצח. במשך למעלה מאלפיים שנה שללו המדענים את הרעיון הזה והעדיפו את השקפתו של פילוסוף יווני אחר, אריסטו, אשר האמין ברציפותו של החומר. היקום על פי אריסטו היה מורכב מארבעה יסודות – אדמה, אש, אוויר ומים – וכל חלקיק בו ניתן היה לחלק אינספור פעמים.

הרעיונות של דמוקריטוס חזרו לחיים וזכו לתשומת לב מחודשת רק במאה התשע-עשרה בזכות עבודותיו החלוציות של ג'ון דלטון, שנחשב לאבי התיאוריה האטומית המודרנית. דלטון שנולד ב-6 בספטמבר 1766 במזל בתולה, היה מורה אנגלי שהשקיע את רוב מרצו בתחביבו האהוב – כימיה. בספרו "שיטה חדשה של פילוסופיה כימית" (1808) הציג דלטון את התיאוריה שלו ולפיה כל חומר מורכב מאטומים, וכל האטומים של יסוד מסוים הם זהים, ואילו האטומים של יסודות אחרים הם שונים במסה ובתכונות אחרות. בספרו זה ניסח דלטון את חמש הנחות היסוד העיקריות של תורתו. היה זה הישג בלתי רגיל שנזקק לזכות האינטואיציה המדהימה שלו, שמתוך כל חמש ההנחות הללו, ארבע נותרו מקובלות ללא עוררין עד עצם היום הזה. כמאה שנה לאחר פרסומן ערערו אסטון וסודי על תקפותה של ההנחה החמישית. עד אז הספיקו

סודי ואסטון כבר לרכוש וללטש את המיומנויות הניסיוניות שלהם ולהשלים את העבודות המבריקות הראשונות שלהם בפיזיקה: בשעה שסודי עבד על הרדיואקטיביות ביחד עם רתרפורד, השתתף אסטון במחקריו של ג'ון הנרי פוינטינג – פיזיקאי מבריק שנולד ב-9 בספטמבר 1852 במזל בתולה – שהתמקדו בתופעת ההתפרקות החשמלית בשפופרות שבהן גזים בלחצים נמוכים.

למזלו של אסטון ובדומה לסודי, החל גם הוא בתחילת המאה העשרים להימשך לנושאים חדשניים בפיזיקה. עד 1903 פיצל אסטון את זמנו בין עבודתו הרשמית במבשלת שיכר בוולברהאמפטון (Wolverhampton) ובין מחקריו העצמאיים בפיזיקה. למחיתו הוא עבד ככימאי אנליטי, ואילו כדי להימלט משגרת היומיום הוא פיתח בזמנו החופשי שפופרות חדשניות של קרני רנטגן. הבדיקות השגרתיות ובקרת האיכות במבשלת השיכר נראו לאסטון משעממות, אך כתוצאה מעבודה זו הוא רכש מיומנויות ייחודיות ודייקנות קפדנית של כימאי אנליטי, ומאוחר יותר הן התגלו כיתרון גדול בעבודתו בחקר האיזוטופים. במסגרת תפקידו במבשלת השיכר למד אסטון גם לנפח זכוכית – טכניקה שהייתה עתידה להתברר כנכס רב-ערך בחקר התחום התובעני של פיזיקת הריק. תוצאות מחקריו המתקדמים של אסטון משכו את תשומת לבו של המרצה שלו לשעבר לפיזיקה, פוינטינג. המפגש המחודש בין השניים הפך לאירוע מכונן בחייו של אסטון היות שפוינטינג היה חברו הטוב של סר ג'וזף ג'ון תומסון – מגלה האלקטרון וחתן פרס נובל לפיזיקה, ובעבר גם המנחה של רתרפורד במעבדת קוונדיש. בהשפעת מאמרו של תומסון "מוליכות חשמלית בגזים" (1903), החליט אסטון לעזוב את הכימיה האנליטית ולהצטרף אל פוינטינג כעוזרו במחקריו החלוציים בתחום זה. בשנת 1903 זכה אסטון במלגת אוניברסיטת בירמינגהם, ובתקופת השתלמותו שם הצליח בסדרת ניסויים מתוחכמים ומדויקים לגלות את התופעה הידועה כיום כ"החלל השחור של אסטון". כיוון שממצאיו חיזקו את המודלים התיאורטיים של תומסון ואימתו את תיאוריית המוליכות החשמלית שלו, דיווח לו פוינטינג על כך וביקש ממנו למצוא משרה ראויה לאסטון בקוונדיש. תומסון התרשם מאוד מכישוריו ומיכולותיו של אסטון וב-1909 והציע לו לעבוד בהנחיתו. אסטון נענה להזמנה היוקרתית הזאת בשמחה רבה. בקוונדיש חיכו לו הזדמנויות רבות להתקדם במחקר ולהכיר אנשים חדשים. בין היתר, חיכתה לו שם פגישה חשובה עם רתרפורד. בהמשך עוד נדבר על הידידות האמיצה בין השניים, אבל בינתיים נעבור לסודי ונראה כי בין שני התאומים השמימיים דווקא הוא זה שנפגש ראשון עם רתרפורד והתיידד עמו בקנדה ב-1900.

ב-1898 היה סודי כימאי צעיר ומבטיח. כולם חשבו כי מגיעה לו משרה או מלגה באוניברסיטה, אבל במקום זאת חלה נסיגה מאכזבת בקריירה שלו. במשך שנתיים הוא עסק במחקר עצמאי בכימיה אנליטית במעבדתו המאולתרת באוקספורד. מטרותיו של סודי במרוצת התקופה הזו אינן מובנות דיין, אך ברור כי, בדומה לאסטון, גם הוא עסק בסוגיות שונות של כימיה אורגנית. בסיומה של אותה תקופת ההסתגרות שגזר על עצמו מרצונו החופשי, התרחשה שרשרת אירועים שהזכירה יותר מלודרמה הוליוודית מאשר סיפור חיים של מדען חשוב ומצליח.

בקיץ 1899 לקח סודי פסק זמן ממחקריו ויצא לשיט לנאפולי ובחזרה. מטרת הנסיעה העיקרית הייתה להתלוות לסטודנט ללימודי הסמכה שדעתו השתבשה עליו מעומס לימודים. משפחתו של איש צעיר זה קיוותה כי הפלגה ימית מרגיעה בחברת סודי תעזור לו לחזור לאיתנו. מבחינתו של סודי, מסע זה אמור היה לספק לו שהות מספקת לחשוב בשקט ולשקול מחדש את תוכניותיו המקצועיות לעתיד. ואולם בתום ההפלגה התרחשו דברים בלתי צפויים, ועל פי התרשמויות הביוגרפים, פעולותיו הפזיזות של סודי לא העידו כלל על שום תכנון מראש. צעדיו הבאים לקידום הקריירה שלו היו, בלשון המעטה, בלתי רציונאליים, תמוהים ביותר ואימפולסיביים. ב-1900 נודע לו במקרה על משרה פנויה של מרצה לכימיה באוניברסיטת טורונטו. סודי, שהיה אז צעיר בן 23, בוגר אוקספורד, ללא ניסיון קודם בהוראה או בניהול, הגיש את מועמדותו למשרה זו. משום מה, ללא כל יסוד הגיוני לכך, הוא היה בטוח כי יתקבל לעבודה. ואז, ככל שהדבר נשמע בלתי ייאמן, מבלי להתייעץ עם איש, הוא ארז את חפציו והפליג בדרכו לקנדה. ברור מאליו, שאף אחד לא המתין לו בטורונטו, ושום משרה לא ציפתה לו שם.

מאוחר יותר, הביוגרפים של סודי תיארו אותו כאדם מוזר עם "נטייה לפעול ללא מחשבת תחילה", תכונה שהמשיכה לאפיין אותו לאורך כל ימי חייו.¹² עם זאת, ככל שהדבר נראה מוזר, מסעו לקנדה היה סוד הצלחתו העתידית. יד המקרה ומזלו הטוב הובילו אותו לזכות במשרה של מדגים בכימיה באוניברסיטת מק'גיל שבמונטריאול, קוויבק. אמנם המשכורת שם הייתה נמוכה בהרבה מזו שהובטחה לו באוניברסיטת איסטבורן באנגליה, אך הוא קיבל את ההצעה ללא היסוס ונשאר בקנדה. כתוצאה מהמסע ההרפתקני הזה המתין לסודי מפגש גורלי עם רתרפורד.

רתרפורד, שהיה מבוגר מסודי בשש שנים, נחשב היום כ"אבי האנרגיה הגרעינית", אבל בעת שסודי פגש בו לראשונה, היה רתרפורד עדיין רק בתחילת דרכו כפרופסור צעיר, אשר משנת 1898 החל לעסוק בחקר התכונות

הרדיואקטיביות של האורניום, התוריום והרדיום. רתרפורד הבחין שהתוריום פלט כמות קטנה של קרינת גז רדיואקטיבי, אך הוא לא הצליח לגלות את הרכבו הכימי של הגז המסתורי הזה. הוא נזקק לכימאי שיסייע לו לקבוע את זהותה של הקרינה הזאת. בינתיים החל סודי להשתעמם מתפקידו השגרתי למדי של מדגים במעבדה והוא החליט להכין סדרת הרצאות על ההיסטוריה של הכימיה החל ממצרים העתיקה ומאלכימיה של ימי הביניים וכלה בתיאוריה האטומית של דלטון. רתרפורד נכח בהרצאותיו של סודי, התרשם ממנו עמוקות והציע לו תפקיד של אסיסטנט במעבדתו.

שיתוף הפעולה הפורה בין שניהם בשנים הבאות הניב תפיסה מהפכנית של האטום כמבנה המורכב מגרעין בעל מטען חיובי המוקף באלקטרונים בעלי מטען שלילי. ב-1902 השתמש סודי לראשונה במונח "טרנסמוטציה" או "התמרה" – מושג אלכימאי עתיק – לתיאור תגליתם המרעישת על התפרקות האטומים. סודי זכר כי באותו רגע שהתגלו לו ההוכחות הניסיוניות הראשונות של התמרת היסודות, הוא הרגיש כאילו:

"...משהו עצום יותר מגל שמחה שטף אותי... אינני יודע כיצד לבטא זאת במילים – סוג של התעלות... אני זוכר היטב כי עמדתי שם משותק והמום, מוכה הלם לנוכח החשיבות העצומה של הדברים, וצועק – או כך זה נשמע לי בזמן ההוא: 'רתרפורד, מה שקורה כאן זוהי התמרה: התוריום מתפרק ומתמיד את עצמו לגז ארגון'. באופן טיפוס, תגובתו של רתרפורד התייחסה להשלכות המעשיות יותר, 'למען השם, סודי, אל תקרא לזה *התמרה*'. הם יערפו את ראשינו כאלכימאים. הרי אתה מכיר אותם היטב!"¹³

רתרפורד וסודי היו צריכים לאזור אומץ רב כדי להסיק כי רדיואקטיביות היא תהליך שבו אטומים של יסוד אחד מתפרקים באופן ספונטאני והופכים לאטומים של יסוד אחר. המסקנות המהפכניות שלהם זכו להתנגדות חריפה מצד כימאים רבים, שנצמדו בעקשנות לתפיסה המקובלת בימים ההם שאטומים הינם בלתי ניתנים לפירוק. הרעיון שאטומים מסוימים מסוגלים להתפרק כדי ליצור יסודות שונים לגמרי, היה מבחינתם שריד של דעות קדומות ופסולות האופייניות לאלכימיה של ימי הביניים.

רתרפורד וסודי פיתחו יחדיו תיאוריה שלפיה הרדיואקטיביות היא התפרקות של גרעין אטום בלתי יציב לגורמים פשוטים יותר (וגם הם יכולים להיות בלתי יציבים), תוך כדי פליטת קרינה. הקרינה נפלטת בצורת חלקיקים (גרעיני הליום במקרה של קרינת אלפא או אלקטרונים ופוזיטרונים במקרה של קרינת בטא) או בצורת קרינה אלקטרומגנטית (קרינת גמא). בתהליכים רדיואקטיביים, שהינם תהליכים גרעיניים, משתנה הרכב הגרעין. כתוצאה מכך

נוצרים גרעינים של אטומים אחרים, והם אינם מתפרקים יותר.

סודי היה אחד המדענים הראשונים אשר הצליח לאמוד את כמות האנרגיה האדירה המשתחררת תוך כדי תגובה פיזיקאלית של ביקוע, שבה גרעין אטום מתפצל לגרעינים קטנים יותר. הערכה זו העלתה במוחו את הרעיון כיצד ניתן להשתמש בתהליך הביקוע כמקור חדש לאנרגיה גרעינית. על סמך החישובים האלה הגיע סודי ב-1903 לתחזית קודרת למדי:

“הידע הזה [חייב] לגרום לנו להתייחס אל הפלנטה שאנו חיים עליה כעל מחסן גדוש בחומרי נפץ שעוצמתם עולה לאין ערוך על מה שניתן לשער, וייתכן כי הם רק ממתנינים לנפץ מתאים שעלול לגרום לכדור הארץ לשוב בחזרה אל המצב הקדום של תוהו ובוהו.”¹⁴

לעבודתם של רתרפורד וסודי הייתה השפעה רבה על המחשבה המדעית המודרנית. שיתוף הפעולה ביניהם נמשך כשנתיים וחצי, ובמשך כל אותה תקופה של עבודה משותפת נהגו שני המדענים להדגיש כי תרומתם היחסית להצלחת המחקר הזה היא שוות ערך. לאור זאת לא קשה להבין עד כמה היה סודי מאוכזב כאשר ב-1908 זכה רתרפורד לבדו בפרס נובל בכימיה על מחקרם המשותף. רתרפורד, מצדו, היה משועשע מן העובדה כי זכה דווקא בפרס בכימיה, והעיר על כך כי “הטרנספורמציה המהירה ביותר שאני מכיר היא הפיכתו מפיזיקאי לכימאי”.

אמנם רתרפורד אף פעם לא הכחיש את תרומתו המכרעת של סודי לאותו מחקר מדעי מיתולוגי שבהמשך זכה בתואר המחקר החשוב ביותר במאה התשע-עשרה, אך ללא הועיל. רוב ההיסטוריונים של המדע אינם מבליטים את שמו של סודי בהקשר זה, ואילו רתרפורד כשותף הבכיר זכה לכל הקרדיט עבור גילוי קרינת אלפא והתגובות הרדיואקטיביות.

מנקודת המבט של גורם תטא, נראה כי במקרה זה נבע לכאורה האי-צדק מהקשר בין התאומים השמימיים. מחד גיסא, הגורל לא הסביר פניו לסודי בכך שהצניע את תפקידו כשותפו לעבודה של רתרפורד. מאידך גיסא, הגורל היטיב עמו כי הוביל אותו לייעודו הייחודי ולכניסתו להיסטוריה של המדע כמגלה האיזוטופים, הגילוי שקשר את שמו אל תאומו השמימי, אסטון.

ב-1903 חזר סודי לאנגליה כדי להמשיך את חקר קרינת האלפא בהנחייתו של הכימאי הבריטי הנודע, סר ויליאם רמזי (חתן פרס נובל לכימיה לשנת 1904). סודי הכיר את רמזי עוד לפני נסיעתו לקנדה ועתה הוא רצה ללמוד ולהשתלם אצלו באוניברסיטת לונדון. אף על פי שהתקופה שבאה בעקבות שובו לאנגליה לא הייתה כה יצירתית ופורה כפי שהייתה עם רתרפורד, היא עדיין התאפיינה בחותם המוזר של “מזל המופלא של סודי” כי “נפל בחלקו מזל רב

במיוחד, כביר כמעט כמו בעת שהחליט לנסוע לקנדה"¹⁵. באותה תקופה, סבלה המעבדה שלו בלונדון ממחסור חמור ברדיום גולמי, והמשך הניסויים של סודי עמד בסכנה. הוא כתב שעד סוף חייו לא יוכל לשכוח אותו רגע של "התערבות ההשגחה העליונה", כאשר:

"יום אחד הלכתי... ברחוב בלונדון, כשבמקרה הסתכלתי בחלון הראווה של אייזנטל שהיה ספק כימיקלים, וראיתי פתאום משהו שהיה פשוט בלתי ייאמן: על השלט היה כתוב: 'תרכובות של רדיום למכירה במקום'."¹⁶

כך הסתיים המחסור ברדיום. סודי השלים את מחקרו שבחן את הדעיכה הרדיואקטיבית של הרדיום, ואימת באורח ניסיוני את השערתו כי תוך כדי התהליך הזה הרדיום יוצר הליום. היה זה המקרה המתועד הראשון של הפקת יסוד אחד מיסוד אחר. מחקריו הוכתרו בהצלחה. עד מהרה סיים סודי את ההשתלמות וקיבל את המינוי הראשון שלו כמרצה בכימיה פיזיקאלית באוניברסיטת גלזגו.

סודי היה מטייל נלהב שאהב מאוד את השייט בים, ולכן בטרם היכנסו לתפקיד נענה להזמנה מפתה לצאת לסיבוב הרצאות על מדע פופולארי באוסטרליה. הוא שמח על שיצא לו לנצל את מלוא הפוטנציאל הטמון בהפלגה זו מסביב לעולם כדי לראות כמה שיותר מקומות. הוא ביקר בסואץ, בארה"ב ובצ'יילון (כיום סרי לנקה). בעיניו הייתה ציילון פיסת גן עדן עלי אדמות שסיפקה לו כמה רגעי אושר עילאי ובלתי נשכח.

בדומה לסודי, גם אסטון עתיד היה להיזכר בהיסטוריה של המדע בתור מגלה האיזוטופים ולא כמגלה של החלל השחור הקרוי על שמו. ואיזה צירוף מקרים מופלא, שבטרם כניסתו לתקופה הפורה ביותר בחייו בקוונדיש, לקח גם אסטון פסק זמן קצר כדי לצאת להפלגה הראשונה שלו מסביב לעולם. ב-1908 הוא ביקר במקומות רבים ובהם ציילון, אוסטרליה, ניו זילנד, ארה"ב וקנדה – אותן ארצות שביקר בהן סודי אך מספר שנים לפניו. יתר על כן, בשעה שסודי התקבל כמרצה בגלזגו, התקבל אסטון ב-1909 כמרצה לפיזיקה באוניברסיטת בירמינגהם. אבל במהרה ויתרו שניהם על ההוראה: החל מ-1910 השקיע סודי את כל מרצו ומאמציו במחקר רדיואקטיבי בגלזגו, ואילו אסטון עזב באותה שנה את בירמינגהם כדי להצטרף לתומסון כאסיסטנט מחקר בקוונדיש.

כעת מגיע תורו של צירוף מקרים מדהים. דומה היה כי איש לא יחס תשומת לב ראויה לעובדה ההיסטורית החשובה כי ב-1913 דיווחו שני התאומים השמימיים לחברה המלכותית של לונדון בו-זמנית וללא שום הידברות מוקדמת ביניהם על גילוי האיזוטופים. בזיכרונותיו תיאר אסטון במילים ספורות את ההיסטוריה של התגלית הזו: "כך יצא כי בכנס של חברה

המלכותית של לונדון ב-1913 ניתנו שתי ההרצאות הללו בר-זמנית בשתי קבוצות דיון שונות.¹⁷ המחקרים של סודי ושל אסטון השלימו וחזקו זה את זה ובכך הובילו את התאומים השמימיים לתגלית שהפכה לאחר מכן לאחת מאבני היסוד במדע המודרני.

עבודה אחת עסקה ביסודות הרדיואקטיביים ובמיקומם בטבלה המחזורית, והעבודה השנייה דנה בהומוגניות של הניאון (גז אציל). ניתן לתהות, לאיזה קשר כבר היה אפשר לצפות בין ניאון (מספר אטומי 10), חסר צבע, נטול ריח וקל יותר מאוויר, ובין היסודות הרדיואקטיביים (אורניום, תוריום וסדרת האקטינידים), המתכות הכבדות שמספרם האטומי גדול יותר מ-84? לכאורה, לא צריך היה להיות שום קשר בין חקר היסודות האלה שמיקומם בטבלה המחזורית נמצאים בשני קטבים מנוגדים. ובכל זאת, העובדה המדהימה הייתה כי משתי העבודות גם יחד השתמעה אותה מסקנה פרובוקטיבית שקשה היה להעלותה על הדעת באותם הימים, דהיינו, כי האטומים של אותו יסוד יכולים להיות בעלי אותו מספר אטומי אך בעלי משקל אטומי שונה זה מזה. מחברה של העבודה הראשונה היה סודי שהגיע למסקנה כי תופעה כזו מתרחשת ביסודות רדיואקטיביים; ומחברה של העבודה השנייה היה אסטון שגילה את קיומה של אותה תופעה עצמה בגזים האצילים.

ב-1910, כתוצאה מתגליותיו המוקדמות עם רתרפורד, העלה סודי את ההשערה כי יכולים להתקיים יסודות שהינם זהים מבחינה כימית, אך שונים זה מזה בתכונות הרדיואקטיביות שלהם ואפילו בעלי מסה אטומית שונה. סודי קרא להם איזוטופים. השם הזה נגזר מיוונית: "איזוס" פירושו שווה, ו"טופוס" פירושו מקום, וביחד התכוון סודי ל"אותו מקום". בכך הוא הדגיש את המאפיין העיקרי של האיזוטופים, דהיינו, כי הם נמצאים באותו מקום בטבלה המחזורית של היסודות.

היום ידוע כי הגרעינים של רוב האטומים (למעט איזוטופ אחד של מימן) מורכבים מפרוטונים ומניטרונים. פרוטונים הינם חלקיקים תת-אטומיים בעלי מטען חיובי. מספר הפרוטונים בגרעין קובע את מיקומו של היסוד בטבלה המחזורית ואת תכונותיו הכימיות. בניגוד לפרוטונים, ניטרונים הם חלקיקים תת-אטומיים חסרי מטען חשמלי, ואי-לכך ההבדל במסה של איזוטופים נובע ממספר הניטרונים השונה שיש בכל איזוטופ. אמנם התמונה הזאת נראית פשוטה והגיוינית למדי, אך חשוב לציין כי הפרוטונים נתגלו רק ב-1918, ואילו הניטרונים נתגלו רק ב-1932. כלומר, לסודי ולאסטון לא היה שום בסיס תיאורטי בזמן שהם העזו להכריז על קיומם של איזוטופים. ועם זאת, עובדה היא כי סודי הציע לבדוק את האפשרות שהמשקל האטומי של היסודות הכימיים

הוא למעשה הממוצע של המשקלים האטומיים של האיזוטופים של אותו יסוד ושחישוב הממוצע המשוקלל חייב להתבצע על פי שכיחותם היחסית של האיזוטופים השונים בטבע. ועובדה היא כי עבודתו הניסויית של אסטון על המשקל האטומי של הניאון היוותה הוכחה מרשימה להשערתו של סודי. אף על פי שעד לפרסומן של שתי העבודות הללו שני התאומים השמימיים לא נפגשו ולא עבדו יחד, מחקריהם, על פי הגדרתו של אסטון, "הלכו יד ביד". הם תקפו את בעיית מבנה האטום מזוויות שונות, ועבודותיהם חיזקו ואימתו באורח בלתי צפוי זו את זו.

על מנת להבין עד כמה מעטה היא ההסתברות שיקרה צירוף מקרים שכזה, הבה נעיף עוד מבט חטוף בהיסטוריה של התיאוריות האטומיות. עד לשלהי המאה התשע-עשרה תוארו האטומים ככדורים חלקים, בלתי ניתנים לחלוקה, יציבים וגמישים כמו כדורי ביליארד. באותה תקופה האמינו רוב הכימאים כי לכל יסוד כימי יש אטומים משלו, ולכן מספר סוגי האטומים בעולם הוא כמספר היסודות הקיימים. בין המדענים הראשונים שקראו תיגר על האופי הבלתי ניתן לחלוקה של האטומים, נמנה כימאי אנגלי בשם ויליאם פראוט, שהעלה ב-1815 את השערתו כי כל האטומים מורכבים מצירופים של אטומי מימן, שהוא האטום הקל ביותר בטבע. על פי פראוט, משקלם של כל האטומים צריך להיות כפולות שלמות של משקל אטום המימן. ברגע שחיברו את המסקנה הזאת להנחה של דלטון, ועל פיה כל האטומים של כל יסוד שהוא הינם זהים במשקלם, אזי המשקלים האטומיים של כל היסודות צריכים להיות גם כן כפולות שלמות של משקל אטום המימן. כיוון שהכימאים גילו במהרה כי המשקלים האטומיים בדרך כלל אינם מספרים שלמים, היה עליהם לבחור אם לאמץ את ההשערה של דלטון או של פראוט.

השכל הישר הכתיב למדענים להסכים עם דלטון בדבר האטומים הזהים, והנחתו התקבלה, אפוא, כמעט ללא עוררין. עם זאת, הרעיון של סודי, ולפיו יסוד כימי כלשהו יכול להיות תערובת של איזוטופים שונים, סיפק הסבר הגיוני לסטיות מן הכפולות השלמות של מימן הנמדדות במשקל האטומי של היסודות. אי-לכך, השאלה ששאל לראשונה פראוט ב-1815, עלתה שוב לסדר היום של הפיזיקאים.

בהקשר זה עיתוי הגעתו של אסטון לקוונדיש ב-1910 היה מושלם. בעוד שסודי היה טרוד בבדיקת הרעיון של האיזוטופים, פיתח תומסון באותה השנה עצמה טכניקה ניסויית חדישה ומשוכללת, שבעזרתה קיווה להוכיח פעם אחת ולתמיד את השערתו של דלטון כי האטומים של כל יסוד שהוא הינם זהים במסה שלהם. לאכזבתו של תומסון, מצא אסטון שההפך הוא הנכון. לאחר ששיפר את

המתקן הניסויי של תומסון, היה אסטון מסוגל להצהיר ב-1913 על קיומם של איזוטופים של ניאון.

אסטון גילה כי ניאון מכיל עשרה איזוטופים של מסה 20 על כל איזוטופ של מסה 22. ממצא זה הסביר את הסיבה מדוע המשקל האטומי (20.2) של היסוד הזה לא התאים לכפולות שלמות של מימן. על פי אסטון, תערובת האיזוטופים אינה משפיעה על התכונות הכימיות של הניאון, שתלויות אך רק במספרו האטומי ובמיקומו במשבצת מסוימת בטבלה המחזורית (כמובן, שכל האיזוטופים נמצאים באותה משבצת עצמה).

התוצאות של אסטון זכו להתייחסות ספקנית מאוד, בלשון המעטה. אפילו תומסון, שבהנחייתו ביצע אסטון את ניסוייו ההיסטוריים, לא השתכנע בקיומם של שני איזוטופים של ניאון אלא חשד בטעות ניסויית. אף על פי כן, ב-1913 הרגיש אסטון בטוח מספיק באמינות עבודתו כדי להכריז על קיומו של איזוטופ בשם "מטה-ניאון". חשוב לציין כי בשעה שמדענים אחרים פקקו בתגלית הזו, סודי לא חסך שבחים מאסטון באומרו כי "עבודתו של אסטון... היא השילוב המבריק ביותר בין ניתוח מתמטי ליכולת ניסויית מכל הניסויים שהמאה הזאת ידעה"¹⁸. ובכל זאת, עברו עוד שש שנים עד שהצליח אסטון לבצע ניסויים מתקדמים יותר שלא השאירו שום ספק בדבר קיומם של איזוטופים של ניאון, והתוצאות העדכניות האלו פורסמו ב-1919.

בספר "מפרוטיל לפרוטון" כלול הפרק שהוקדש לאסטון ולסודי ושמו "זהים מבחון אך שונים מבפנים". אמנם כותרת זו נועדה במקור לתאר את האיזוטופים, אך למעשה היא גם הציעה תובנה מעמיקה לטבעם של האנשים שמאחורי התגלית, כמו גם לטבעו של התיאום השמימי בכלל. כיום עדיין קשה לשכל הישר להסכים עם הרעיון כי אנשים עשויים להיות בעלי תכונות שונות, ובכל זאת, לחלוק גורל או ייעוד משותף. עולמם הפנימי של אסטון ושל סודי היה בוודאי שונה, אך האישיות, הגורל והתרומה שלהם למדע היו כה דומים, עד כי לעתים היה נראה כאילו הם היו זהים מבחון, כמו שני איזוטופים של אותו יסוד.

על מנת להשלים את הסיפור העלילתי על חייהם של אסטון וסודי הבה נשוב אל המשך חייו של אסטון. ב-1922 הוא השלים את עבודתו עם תומסון והמשיך את מחקריו העצמאיים במעבדת קוונדיש, שבראשה עמד מאז 1919 לא אחר מאשר רתרפורד! אותו אדם שהיה "הכוח המניע" של סודי בקנדה, הפך מ-1919 לחברו הקרוב של אסטון באנגליה. אמנם זה קרה בשתי יבשות מרוחקות זו מזו, אך בכל זאת, סיפק הגורל לשני התאומים השמימיים הזדמנות לעבוד עם רתרפורד ביחד, והוא הפך להיות הדמות החשובה ביותר בחייהם.

האם הייתה זו "יד המזל" גרידא כי אסטון נמשך אל רתרפורד ואל מורו תומסון? לפחות אסטון עצמו, כמוהו כסודי, הדגיש לעתים תכופות את התפקיד החשוב שמילא המזל בחייו. אפילו את הצלחתו הניסויית בגילוי האיזוטופים בעזרת ספקטרומטר מסות משוכלל ביותר שהמציא בעצמו, נהג אסטון לייחס למזלו הטוב. על כך העיר ידידו, כימאי פיזיקאלי הונגרי, ג'ורג' צ'ארלס דה הוויסי (Hevesy): "אסטון הדגיש לעתים קרובות את התפקיד החשוב שמילא אלמנט המזל בניסויים מורכבים מסוג זה. הוא החשיב את עצמו לבר מזל".¹⁹

אף על פי שלדבריהם "יד המזל" הייתה תמיד מתערכת לטובתם, נדרשו לשני התאומים השמימיים מספר שנים קשות ותובעניות מאוד לצורך השלמת מחקרניהם. לאחר ההכרזה הראשונית של 1913, היה נחוץ מחקר נוסף כדי לאשר את תיאוריית האיזוטופים, אך הוא התעכב שנים ארוכות בשל מלחמת העולם הראשונה. עם תחילת המלחמה נדרשו שני המדענים להשתתף במחקרים צבאיים שונים שעסקו בפיתוח אמצעי לוחמה כימיים. מ-1914 עד 1919 עבד אסטון ככימאי בפרנבורו (Farnborough) במעבדות חיל האוויר המלכותי. עבודתו הסדירה של סודי באוניברסיטה השתבשה לעתים קרובות בגלל פרויקטים כימיים צבאיים דחופים. אף על פי כן, אפילו בימי המלחמה המשיכו שניהם במחקר שלהם, גם אם הדברים התנהלו באיטיות ובלי אמצעים מתאימים. ב-1919, לאחר תום המלחמה, חזרו שני התאומים השמימיים לעולם האקדמיה וזכו למינויים חדשים. סודי עבר לאוקספורד וכיהן כפרופסור לכימיה, ואילו אסטון קיבל משרת מחקר בקיימברידג'. במשרות אלה החזיקו שניהם עד לפרישתם.

לקראת סוף המלחמה כבר היה לאסטון רעיון מהפכני כיצד להשתמש בשיטה של מיקוד אלקטרומגנטי כדי לבנות את ספקטרומטר המסות – מכשיר מתקדם, המפריד אטומים בעלי מסה שונה ומודד את המסות הללו בדייקנות מרבית. מתקן זה שנבנה ב-1919 הפך להצלחה מיידית; בעזרת המצאתו זו הצליח אסטון לזהות 212 מתוך 287 האיזוטופים הקיימים בטבע.

בדומה למחקרו הרדיואקטיבי של סודי, הייתה גם לעבודתו של אסטון חשיבות רבה לא רק בכימיה או בפיזיקה אלא כמעט בכל תחומי המדע. ספקטרומטר המסות שלו הפך לכלי מחקר חשוב מאוד שפתח חלון הצצה לתוך מבנה האטומים. מדידה מדויקת של המסות אפשרה לאפיין הן את האטומים של היסודות השונים והן את מבנה הגרעין שלהם. הקוסמולוגים השתמשו בו כדי לחקור את סוגיית התפתחות היסודות ואילו הארכיאולוגים הגיעו בעזרתו לפריצת דרך חשובה. מעניין לציין כאן את חשיבות שיתוף הפעולה בין התאומים השמימיים, ולשם כך נבדוק את תפקיד האיזוטופים בארכיאולוגיה.

כבר ב-1920 הבין סודי את ההשלכות המיידיות של המצאת אסטון ופרסם מאמר בעיתון "המדע והחיים", ובו הצביע על תפקידם של האיזוטופים בקביעת הגיל הגיאולוגי של סלעים ומאובנים. השערותו הובילה בסופו של דבר להתפתחות הטכניקות המודרניות של תיארוך עצמים ארכיאולוגיים המבוססות על מדידה מדויקת של שכיחות איזוטופים נדירים.

פרס נובל שהוענק לאסטון, שיקף את החשיבות העצומה של עבודתו. עם זאת, במהירות רבה ובדומה לסודי, הגיע גם תורו של אסטון להזדעזע מתוכנה המחרידה כי תגליותיו מובילות לאפשרות של בניית פצצת מימן. תגלית זו נבעה מהצורך הכפייתי של אסטון לשכלל את הציוד הקיים במטרה להשיג את הדיוק המרבי במדידות. בלמדו מתורת היחסות הפרטית של אינשטיין כי מסה היא צורת האנרגיה, הבין אסטון כי הסטיות הקטנות ביותר בין מדידותיו לבין החישובים התיאורטיים נבעו מאובדן מסה בזמן המרתה לאנרגית קשר גרעינית. החישובים הראשונים הפשוטים ביותר כבר סיפקו לאסטון את ההערכה כי "סוף-סוף עומד לרשותנו מקור אנרגיה המשתווה לחום השמש"²⁰.

בתגובה לחשדותיו של סודי כי "את התעצמותה של האנושות... ניתן לנצל לרעה כמו גם לטובה"²¹, החל גם אסטון להשמיע את קולו ולהתריע על הצדדים המדאיגים יותר של ההמצאות המדעיות החדשות. עם זאת, הוא היה סמוך ובטוח כי חייבים לפרסם ברבים את כל ממצאי המחקרים המדעיים. שני התאומים השמימיים חלקו ביניהם את אותה אמונה כי "המדע אינו נושא באחריות לשימוש בתגליותיו"²², שכן לפי הפילוסופיה שלהם כל עבודתם הוקדשה להשגת ידע בלבד. בהיתקלם בבעיות מוסריות קשות שעמדו לפני המדענים בעידן של חוסר אמון הולך וגובר בין החברה למדע, הקלו אסטון וסודי על מצפונם בכך שטענו כי תפקיד המדע מסתכם אך ורק באספקת כלים חדשים בידי האנושות; השימוש בכלים באופן בונה הוא באחריותה הבלעדית של החברה.

כל מחקר חלוצי בחזית גבולות הידע מאופיין על ידי כך שאין לדעת בוודאות לאן הדבר יוליך. במקרה של סודי ושל אסטון הניסויים התמימים שלהם הובילו אותם לפתוח את תיבת פנדורה האטומית ולגלות שם את הצללים מזרי האימה של פצצות אטום ושל פצצות מימן עתידיות. מדעני האטום בדרך כלל מדגישים בקפדנות את ההבדל הבסיסי בין שני סוגי הפצצות הללו: פצצת מימן היא פצצה גרעינית שבה גרעינים של מימן עוברים היתוך (מיזוג) לגרעינים כבדים יותר, תוך כדי שחרור אנרגיה עצומה. לעומת זאת, בפצצה אטומית האנרגיה משתחררת כתוצאה מתהליך של ביקוע גרעיני כשמבקעים גרעין אטומי כבד לשני גרעינים קלים יותר. אמנם המנגנונים של התהליכים האלו

נראים כהפכים גמורים זה של זה, אך שניהם נקראים בשם אחד: טרנסמוטציה או התמרה אטומית שבמהלכה משתחררת אנרגיה עצומה.

כיצד קרה כי מגליהם של תהליכים משלימים אלו היו שני תאומים שמימיים? בהערכות האופטימיות שלהם, חלמו השניים לספק לאנושות סוג חדש של אנרגיה ובכך להפוך את העולם כולו ל"גן עדן של חיוכים". אך עם זאת, היו אלו דווקא הציפיות הפסימיות ביותר שלהם שהתממשו במהרה. באוגוסט 1945 הוטלו הפצצות האטומיות הראשונות על הירושימה ועל נגסאקי. פצצת המימן האמריקנית הראשונה נוסתה בהצלחה ב־1952. אחרי כן הגיעו ניסויים מוצלחים של ברה"מ (1953), של בריטניה (1957), של סין (1967) ושל צרפת (1968). בשלהי שנות השמונים של המאה שעברה היו בערך 40,000 פצצות מימן שאוחסנו במאגרי הנשק של המעצמות הגרעיניות האלו. כיום העולם נראה בדיוק כפי שאסטון וסודי ניבאו זאת: כמחסן נשק של כוח תת-אטומי אינסופי שעלול להתפוצץ בכל רגע. שני תאומים שמימיים נדרשו כדי לשחרר את השד האטומי מן הבקבוק שלו; כמה תאומים שמימיים יידרשו כדי להחזיר את השד בחזרה לתוך הבקבוק?

אסטון נפטר ב־20 בנובמבר 1945, כשלושה חודשים בלבד לאחר שארה"ב הטילה את הפצצות האטומיות על יפן. בן 68 היה במוחו, ורבים חשבו כי חייו היו מלאי עניין ומזל. סקרנותו המתמדת של אסטון כלפי העולם הייתה לב לבו של הווייטו. היא גם גרמה לו לעסוק בתחביבים רבים מספור. אם נזכיר אך מעטים מהם: אסטון הצטיין במספר ענפי ספורט אתגרי בטבע, כמו סקי ושחייה, טיפוס הרים ורכיבת אופניים, טניס וגולף; כנוסע נלהב ערך אסטון מספר מסעות מסביב לעולם, ונסיעותיו האחרונות היו לקונגרס המדעים בהודו (1937) ולאוסטרליה וניו זילנד (1938-1939); הוא היה גם צלם מנוסה שנהנה מהשתתפות במספר משלחות לתיעוד ליקויי חמה, וכך יצא לו לצלם את הילת השמש בסומטרה (1925), בקנדה (1932) וביפן (1936). בדומה לסודי, אהב מאוד גם אסטון לשלב הפלגות בים בסיורי הרצאות. חברתו הנאמנה לטיוליו הרבים (בעיקר לאלפים בשווייץ ולנורבגיה) הייתה אחותו הלן שתיארה את סוד קסמו במילים הבאות:

"התחשבותו הבלתי אנוכית בזולת... והתעניינותו הבלתי נלאית בכל אחד ובכל דבר, הכול מן היקום כולו ועד לחלקיקים הזעומים ביותר, יכולתו לפתח שיחה שנונה ומעניינת ולחלוק את זיכרונותיו הוסיפו ותרמו להנאת כולם ופיתו אפילו את האנשים המופנמים ביותר לצאת מקונכייתם..."²³

למרות קסמו הרב, היה גם פן נוסף באישיותו המורכבת של אסטון. בהיותו רווק מושבע ואיש ביישן, הייתה חסרה לו הכריזמה הכובשת כמו זו

שהייתה לתומסון או לרתרפורד, המדענים הדגולים שאסטון תמיד נשאר בצלם. היה לו אופי של מתבודד ובודך כלל הוא עבד טוב יותר לבד מאשר בקבוצה. הוא שנא ללמד וסירב להרצות בנושא פיזיקה לסטודנטים. בהיותו בעיקר מדען ניסויי, הוא נמנע מלהכשיר משתלמים ולא ייסד שום אסכולה משלו.

בנוסף לאינטואיציה מדעית, היו לאסטון גם חושים מפותחים בעניינים כספיים וידע רב בכלכלה. כתוצאה מהשקעות חכמות שהשקיע במשך חייו, הוא צבר הון רב ומת כאיש עשיר. מאחר שהיה ערירי, הוריש אסטון את כל רכושו לטריניטי קולג' ולמיסוד מספר מלגות מדעיות.

סודי הלך לעולמו ב-22 בספטמבר 1956,ⁱ 11 שנים לאחר מות אסטון. בדומה לתאמו השמימי, מעולם לא היו לו ילדים והוא הוריש חלק נכבד מרכושו הרב לקרנות חינוך. בדומה לאסטון, הביוגרפיות של סודי מעידות על אדם בעל אישיות מורכבת, איש אשכולות שהרבה לקרוא, לטייל ולעסוק בתחומי עניין רבים. קשה אפילו להזכיר את כל פעילויותיו ועיסוקיו השונים שבהם התמיד עד לימיו האחרונים. אך מפתיע מאוד לגלות כי לאחר מותו של אסטון ב-1945, הפסיק סודי את מחקריו בתחום הגרעין. הוא אף פעם לא חזר יותר לאור הזרקורים, ולא הייתה לו השפעה נוספת על המשך ההתפתחויות במדע.²⁴

כמוהו כאסטון, מבחינה מקצועית, הצטייר גם סודי כ"זאב בודד". הוא זכור כאדם שקט ומהורהר, נחבא אל הכלים ומופנם שמעולם לא הקים שום אסכולה. לדוגמה, הוא נתבקש להקים בית ספר לרדיוכימיה באוקספורד, אך לא עמד במשימה הזאת אף על פי שבמשך 17 שנים כיהן כפרופסור מן המניין שם. בשנות חייו המאוחרות הוא התמרמר על כך כי תהילתו של רתרפורד ושל האסכולה שלו בקוונדיש האפילו על הצלחותיו שלו עצמו. ידידו כתבו עליו: "אופיו של סודי היה מורכב לאין שיעור. ברמה האישית הוא הצטייר כאדם רחב אופקים ונדיב, שאיש לא יכול היה להיות מתחשב יותר או אדיב יותר ממנו כלפי ידידיו וכלפי עמיתיו לעבודה. אך אל עמיתיו הפיזיקאים הוא התייחס במרירות רבה והיה מאשים אותם בכך שהם לא העריכו את סגנון החשיבה של מוחו הכימי."²⁵

בדומה לאסטון, אהב גם סודי לבלות את הנופשים שלו בטיולים, במסעות או בעיסוק בספורט אתגרי בטבע. מגיל צעיר הוא התאהב בטיפוס ובטיולים ארוכים בהרים, דבר שסייע לו להפיג מתחים. ב-1937 יצא סודי למסע בן שישה חודשים בהודו, במלאיה ובצ'יילון. במסעותיו תמיד נהג לצלם צילומים רבים,

ⁱ ולפי מקורות אחרים זה היה ב-21 בספטמבר.

ותצלום אחד כזה היה תלוי על הקיר בחדר עבודתו. לעתים קרובות סודי היה נוסע להרי האלפים יחד עם ידידתו הנאמנה וחברתו לחיים, ויניפרד מולר (Winifred Moller). הוא היה נשוי לה מ-1908 ועד ליום מותה בטרם עת ב-1936. הייתה בין בני הזוג סודי ידידות אמיתית ואהבה נפלאה, אך הטרגדיה הגדולה שלהם הייתה בכך שהם נותרו חשוכי ילדים. במשך שנים רבות האשים בכך סודי את עצמו. הוא חשד כי עבודתו הבלתי זהירה עם חומרים רדיואקטיביים גרמה לעקרותו. מעניין לציין כי למרות ההיגיון הברור שבסברה הזאת, הטיעון הזה עדיין איננו חד-משמעי, כיוון שלרתפורד למשל, שעבד עם סודי ביחד, היה ילד משלו, ואילו אסטון, שמעולם לא עבד עם חומרים רדיואקטיביים, היה גם הוא חשוך ילדים.

בשנותיו האחרונות התעניין סודי בעיקר בנושאי הכלכלה והחברה. הוא אף הביע את דעותיו הבלתי שגרתיות בנושאים האלה במאמרים ובספרים שפרסם. אחרי מותו כתב עליו הכימאי פריץ פנט (Fritz Paneth), "הוא היה מוכשר ומחונן בתחומים רבים, אולי ברבים מדי"²⁶.

אסטון וסודי נשבו בקסמו של העולם המופלא של הפיזיקה המודרנית והתפעמו ממנו התפעלות עמוקה וכנה. שניהם צללו למעמקי החלל הריק שמילא את המרחב הפנימי של האטום כדי לגלות כי האטום הוא למעשה אינסופי כמו היקום כולו. נפלאותיו של העולם המיקרוסקופי של החלקיקים התת-אטומיים ריגש אותם, כמו גם נפלאות העולם המקרוסקופי של כדור הארץ. שניהם היו מסוגלים להשתאות באותה מידה ממראה ההרים הגבוהים ומההילה של השמש הרחוקה, כמו גם מן השכבות הדקיקות ביותר בתוך מרחב הקתודה (החלל השחור של אסטון), ומן האטומים הזעירים ביותר של הגזים האצילים. הם נועדו לגלות ולחשוף את מורכבות היסודות בשני הקטבים של הטבלה המחזורית, ולחזק את הסברה כי היסודות הקלים והכבדים משתווים זה לזה ביכולתם לעבור התמרות גרעיניות שתוצאתן היא פליטת אנרגיה. בעקבות המשורר המפורסם בן מזל בתולה, גתה, יכולים היו אסטון וסודי לומר יחד איתו כי "לפליאה אני נולד".

אסטון וסודי מעולם לא חשבו להציל את העולם, כפי שחלמו לעומתם ארליך ובהרינג. הם מעולם לא התכוונו לבנות פצצות אטום כפי שתכננו משתתפי מבצע מנהטן בלוס אלמוס. חייהם הוקדשו לניתוח עולם החומר ולחקר תכונות מרכיביו הפיזיים: החל מגרגרי חול ואבנים וכלה באטומים ובאלקטרונים. ייעודם הזהה גרם לכך שהם יירשמו בדפי ההיסטוריה של המדעים כחתני פרס נובל בזכות גילוי האיזוטופים. חייהם האישיים של השניים היו כמובן שונים במקצת, אבל האם ההבדל שביניהם היה גדול יותר, נאמר, מן

ההבדל שבין שני איזוטופים של ניאון?

תובנות אסטרוולוגיות ותובנות גורם התטא

היקי כתבה כי "בתוכנית האוניברסאלית של העולם, מזל בתולה מייצג את "רחם הזמן" שבתוכו תוכניתו של אלוהים קורמת עור וגידים דרך כאב, דרך התמודדות ודרך עימות"²⁷. על פי הגישה האסטרוולוגית מזל בתולה הוא המזל האישי האחרון בגלגל המזלות, "העומד על מפתן לידתה של מודעות חדשה" ועל "סף הלידה של האדם הפנימי", המשוחרר מן הכבלים הארציים.

ייתכן כי אסטון וסודי מעולם לא חיפשו באופן מודע אחר שינוי אלכימי אישי, אך קציר הישגיהם המדעיים תרם לשינוי שהתחולל בחברה כולה: עם ההבנה של ההתמרות האטומיות, נדרשו ערכים שונים, מודעות שונה וסגנון חיים שונה. "כאב, התמודדות ועימות" שנבעו מהבנת הסכנות הכרוכות בהרחבת האופקים הטכנולוגיים הביאו את העולם כולו לבחון מחדש ובהחייפות את הערכים המקובלים. האנושות החלה להבין כי על מנת להינצל מהרס מוחלט של כדור הארץ, חשוב לפתח מודעות חדשה ומאוחדת של הכלל. היום כבר ברור לכל כי שיתוף פעולה בין אומות העולם ובין הממשלות על מנת לפתח תוכניות מוסכמות של פיקוח על הנשק הגרעיני, הפך לכורח המציאות. לאור זאת, סמלי הדבר כי דווקא צמד התאומים השמימיים שנולדו במזל בתולה הפכו לאנשים הראשונים שדיברו על הצורך הזה בשינוי תודעה חברתי.

המאה העשרים הרחיבה את האופקים האינטלקטואליים של האנושות הן לעבר החלל החיצון והן לעבר המיקרוקוסמוס של החלקיקים האלמנטאריים. מחד גיסא, הביט האדם פנימה וגילה כי המיקרוקוסמוס מזכיר בצורתו האינסופית את היקום כולו. מאידך גיסא, הביט האדם אל השמיים הרחוקים והגיע אל הירח, אירוע שאפילו ההוגים הנועזים ביותר של העבר לא יכלו לחלום עליו. סמלי הדבר כי האדם היחיד שניבא במאה שעברה את שני ההישגים הדרמטיים האלה גם יחד – הן את הביקוע הגרעיני והן את נחיתתו של האדם הראשון על הירח – היה הסופר והביולוג הבריטי ה. ג'. וולס, שנולד אף הוא במזל בתולה! אבי המדע הבדיוני המודרני, "הנוסע בזמן" הראשון ומחברו של הספר "מכונת הזמן", הוא שהרחיב את אופקי הפנטזיה האנושית אל מעבר לגבולות הלא ייאמן. ובמקרה, גם לו היה תאום שמימי מפורסם, זוכה פרס נובל צרפתי ברפואה, שרל ניקול (Charles Nicolle), שבדומה לוולס, למד אף הוא ביולוגיה וכל חייו חלם להתפרסם כסופר גדול. עם זאת, סיפורם הוא מעבר להיקפו של הספר הזה, כמו גם עשרות סיפורים אחרים, שאותם כבר לא ניתן

להכיל.

כבר הסברתי בתחילת הספר מדוע הוגבל המחקר הנוכחי לאנשים שהלכו לעולמם, אך במקרה של מזל בתולה החלטתי שהגיע הזמן להתייחס גם ליוצאים מן הכלל. צמד התאומים השמימיים סודי ואסטון הביאו את וולס להתעניין במיקרוקוסמוס, ואילו צמד אחר של תאומים שמימיים, שנולדו אף הם במזל בתולה, היה מעורב בהגשמת הנבואה המדהימה של וולס לגבי האנשים הראשונים הפוסעים על הירח וחוזרים הביתה בשלום.

התאומים השמימיים האלה היו תומס סטאפורד ואדגר דין מיטשל שנמנו עם החבורה הקטנה של האנשים האמיצים שהשתתפו בתוכנית אפולו – התוכנית לשיגור אדם אל הירח.

האסטרונאוט האמריקני תומס סטאפורד נולד ב-17 בספטמבר 1930 בוואתרפורד (Weatherford), אוקלהומה. ב-1952, לאחר הסמכתו באקדמיה הימית של ארה"ב, הוא הצטרף כטייס לחיל האוויר. ב-1962 הצטרף סטאפורד לנאס"א במטרה להשתתף בתוכניות ג'מיני ואפולו. בדצמבר 1965 הוא היה הטייס בתכנית ג'מיני 6 שבה בפעם הראשונה נפגשו שתי חלליות בחלל. ביוני 1966 הוא פיקד על תכנית ג'מיני 9, ובה פותחו שיטות מפגש ששימשו מאוחר יותר בתוכנית אפולו.

מאוגוסט 1966 עד אוקטובר 1968 היה סטאפורד אחראי לניתוח ולתכנון פרויקט אפולו. במאי 1969 פיקד על אפולו 10 שהייתה החזרה הגנראלית לקראת הנחיתה על הירח. הייתה זו גם הטיסה הראשונה של מודול הירח אל הירח. היא חזרה על כל שלב בנחיתה הממשית על הירח, מלבד הנחיתה עצמה. ב-22 במאי נכנסו סטאפורד ויוג'ין סרנן אל מודול הירח והפעילו את רקטות השליטה של מודול השירות כדי להפריד את מודול הירח ממודול הפיקוד. מודול הירח נכנס למסלול נמוך, בגובה מינימלי של 8.9 ק"מ מעל לפני הירח. סטאפורד ושותפו סרנן היו לאנשים הראשונים שראו את הירח מקרוב.

בשעה שסטאפורד הטיס את המודול הראשון אל הירח, היה תאומו השמימי אדגר דין מיטשל טייס הגיבוי למודול הירח של אפולו 10. שנתיים לאחר מכן, בינואר 1971 הוא שוגר למשימת אפולו 14 והנחית את מודול הירח שלו במכתש פרא-מאורו (Fra Mauro). הוא ואלן שפרד ביחד ביצעו שתי משימות על פני הירח שנמשכו כתשע שעות.

מיטשל נולד ב-17 בספטמבר 1930 בהרפורד, טקסס. ב-1952 הוא הוסמך במכון קרנגי לטכנולוגיה ולאחר מכן למד אווירונאוטיקה ואסטרונאוטיקה. ב-1957 הפך לטייס בחייל אוויר. מ-1964 ועד 1965 היה ראש מחלקת ניהול פרויקטים. ב-1966 נבחר להיות אסטרונאוט.

ספק אם מישוהו שהכיר את שני התאומים השמימיים מילדותם יכול היה לצפות מראש כי סטאפורד או מיטשל יהיו בין 24 האנשים שישתתפו בטיסות אפולו אל הירח, הואיל ובילדותם מקצוע האסטרונואוט עדיין לא היה קיים כלל. אדגר מיטשל, לדוגמה, גדל כבנו של חוואי בטקסס. כילד הוא חש כמיהה בלתי מוסברת להבין את טבעו של היקום. כשהעיתונאים שאלו את מיטשל מדוע רצה להגיע לירח, "הוא אמר להם כי זה היה ההמשך ההגיוני של מסלולו כטייס קרבי וכטייס ניסוי. הוא מיהר גם להזכיר את הסקרנות המדעית שלו, והוסיף כי למעשה הפיתוי הגדול ביותר היה הסיכוי לחקור את הבלתי נודע".²⁸

אולי מבחינתם של מיטשל או של סטאפורד המשימה שלהם הייתה "ההמשך הטבעי" של הקריירה שלהם כטייסים. אך עבור אלפי טייסים אחרים זה לא היה כך. אין ספק כי מאסטרונואוט נדרשות תכונות ייחודיות – צירוף של כוח פיזי, כישרון הנדסי ומבנה פסיכולוגי מיוחד במינו. כמו כן, אסטרונואוט חייב להיות בעל כוח רצון אדיר להתרחק מכדור הארץ ולהשתחרר מכוח המשיכה שלו. רק 24 אנשים הגיעו אל הירח (חלקם הלכו על הירח, וחלקם הקיפו אותו בחללית). אם ניקח בחשבון כי האסטרונואוטים נולדו בתקופת הזמן שבין 1923 ובין 1936, הסבירות כי שניהם, מיטשל וסטאפורד, ייוולדו בדיוק באותו יום היא פחותה מ-6% והינה קרובה למה שמכונה צירוף מקרים "משמעותי".

בדרכו חזרה הביתה מהירח, חווה מיטשל שינוי במצב התודעה שלו; הוא סיפר כי יצא לו להתחבר אל מאגר המידע העולמי. לפי גרסתו, שדה המידע הזה מצוי בחלל ודומה למאגר מידע קוסמי המתעד את ההתנסויות של כל החומר ביקום, כולל התנסויות של כל היצורים שחיו אי-פעם בהיסטוריה. היקום, על פי מיטשל, הוא "אורגניזם חי, משתנה, מתפתח ולומד, ממש כמו בני האדם, השואפים להבין אותו ושרק עתה החלו לחקור אותו".²⁹

הייתי רוצה לפרט ולהרחיב את המחשבה הזאת. נניח כי אכן קיים מאגר מידע שכזה. אזי גם הגיוני למדי כי רישומים של התנסויות דומות ושל מאוויים דומים עשויים לגרום לאפקט של תהודה תבונית: וכך קורה שכאשר אדם אחד מגלה תגלית, תאומיו השמימיים – במודע או שלא במודע – מסייעים לו לאמת ולהפיץ אותה. מנגנון כזה היה בהחלט פעיל הן במקרה של סודי ושל אסטון, והן במקרה של סטאפורד ושל מיטשל: הרעיון החדש של סודי מצא תהודה חזקה בעבודתו של אסטון; טיסות הג'מיני של סטאפורד המריצו ועוררו את מיטשל להצטרף לפרויקט אפולו שבא בעקבותיו. מנגנון כזה נצפה גם קודם לכן בשיתוף הפעולה בין בהרינג לאלריך, כמו גם במשימה וביוזמה המשותפת של האסטורים. בכל אחד מהמקרים האלה כדי להבין את התמונה בשלמותה היה

צריך "להתיך" את תוצאות עבודתם של שני התאומים השמימיים. האופי "הסגור" של תוכנית אפולו (התוכנית החלה במהלך שנות ה-60 והסתיימה בשנות ה-70 של המאה העשרים) אפשר לי לנסות להעריך את ההסתברות של צירוף מקרים כזה כמו במקרה של מיטשל ושל סטאפורד. לעומת זאת, נראה כי זה בלתי אפשרי בעליל לחשב את הסבירות המתמטית של צירוף המקרים המוזר כי אסטון וסודי גם יחד למדו תחילה כימיה, ואז פנו לפיזיקה, ולבסוף, גילו את אותה תופעה, שפתרה את החידה בת אלפיים השנה בנוגע לטבעם של האטומים. העובדה היחידה היא כי בתולדות האנושות היו רק שני אנשים שקיבלו פרס נובל עבור התגלית של האיזוטופים ושניהם נולדו בו-זמנית.

ביבליוגרפיה

- Nobel Prize Winners*, ed. T. Wasson, New York, The H.W. Wilson Company, 1987.
- L. Merricks, *The World Made New: Frederick Soddy, Science, Politics and Environment*, Oxford, Oxford University Press, 1996.
- W.H. Brock, *From Protyle to Proton*, Bristol, Adam Higler LTD, 1985.
- Nobel Laureates in Chemistry, 1901-1992*, ed. L.K. James, Washington D.C., American Chemical Society, 1993.
- Nobel Prize Winners in Chemistry 1901-1961*, ed. E. Farber, London, Abelard-Schuman, 1963.
- Dictionary of Scientific Biography*, ed. Gillespie, New York, Charles Scribner's Sons, 1970-1981, vol.12, 1975.
- Dictionary of Scientific Biography*, vol.1, 1970.
- Dictionary of National Biography*.
- Obituary Notices of Fellows of the Royal Society*, vol.5, 1945.
- B. Schonland, *The Atomists*, Oxford, Clarendon Press, 1968.
- F.W. Aston, *Mass Spectra and Isotopes*, London, Edward Arnold & Co., 1948.
- Andrew Chaikin, *A Man on the Moon*, New York, Viking, Penguin, 1994.

¹ L. Merricks, *The World Made New*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p.164.

² *Dictionary of Scientific Biography*, ed. Gillespie, New York, Charles Scribner's Sons, 1970-1981, vol.12, 1975, p.505.

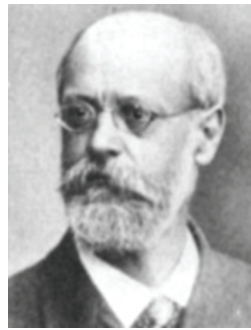
-
- ³ B. Schonland, *The Atomists*, Oxford, Clarendon Press, 1968, pp.157-158.
- ⁴ F.W. Aston, *Mass Spectra and Isotopes*, London, Edward Arnold & Co., 1948, *Preface*.
- ⁵ L. Merricks, *The World Made New: Frederick Soddy, science, politics and environment*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p.15.
- ⁶ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, pp.19-20.
- ⁷ L. Merricks, *The World Made New: Frederick Soddy, science, politics and environment*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p.13.
- ⁸ *Dictionary of National Biography*.
- ⁹ L. Merricks, *The World Made New*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p.13.
- ¹⁰ *Ibid.*, p.16.
- ¹¹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.19.
- ¹² *Ibid.*, p.24.
- ¹³ L. Merricks, *The World Made New*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p.32.
- ¹⁴ *Ibid.*, p.33.
- ¹⁵ *Ibid.*, p.34.
- ¹⁶ *Ibid.*
- ¹⁷ F.W. Aston, *Mass Spectra and Isotopes*, London, Edward Arnold & Co., 1948, p.5.
- ¹⁸ W.H. Brock, *From Protyle to Proton*, Bristol, Adam Higler LTD, 1985, p.212.
- ¹⁹ *Obituary Notices of Fellows of the Royal Society*, vol. 5, 1945, p.642.
- ²⁰ *Nobel Prize Winners*, ed. T. Wasson, New York, The H.W. Wilson Company, 1987, p.89.
- ²¹ L. Merricks, *The World Made New*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p.69.
- ²² *Ibid.*, p.111.
- ²³ *Obituary Notices of Fellows of the Royal Society*, vol.5, 1945, p.643.
- ²⁴ L. Merricks, *The World Made New*, Oxford, Oxford University Press, 1996, p.192.
- ²⁵ *Dictionary of National Biography*.
- ²⁶ *Nobel Laureates in Chemistry, 1901-1992*, ed. L. K. James, Washington D.C., American Chemical Society, 1993.
- ²⁷ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.20.
- ²⁸ A. Chaikin, *A Man on the Moon*, New York, Viking, Penguin, 1994, p.355.
- ²⁹ *Ibid.*, p.557.

מלכי החיים : אוסקר ויילד וקרל קאוטסקי

מזל מאזניים
המוטו : אני מאזן

אוסקר ויילד

קרל קאוטסקי

אף אחד לא יכול להבין את עצמו מבלי ללמוד את הזולת.

ק. קאוטסקי ¹

כשסברנו שאנו עורכים ניסויים על הזולת, למעשה ערכנו ניסויים על עצמנו.

א. ויילד ²

כשכתב אוסקר ויילד (Oscar Wilde), מחבר הרומנים המפורסם והמחזאי הידוע בשנינותו, את המטפורה המבריקה שלו, "כל אחד נולד מלך ורוב בני האדם מתים בגלות כמו רוב המלכים"³, הוא לא תיאר לעצמו עד כמה מדויקת תהיה תחזיתו זו לגביו. אדם שזכה לכינוי "מלך החיים", היה עתיד למות בגלות, בחרפה ובחוסר כול, כשהוא נס על נפשו מרדיפות המשטר הוויקטוריאני הפוריטאני האנגלי. כאשר כתב ויילד "מה שקורה לך קורה גם לאחר"⁴, הוא לא חשב על תאומי השמימי, קרל קאוטסקי (Karl Kautsky) שהיה סופר אקלקטי,¹ תיאורטיקן חשוב בהגות הסוציאל-דמוקרטית ודמות מפתח במרקסיזם. כמו

---

¹ כלומר, מערב מספר סגנונות ותחומי התעניינות שונים.

"הנסיך המאושר" – בן דמותו של ויילד באגדתו המפורסמת – כך הרגיש גם קאוטסקי שנולד כאדם מאושר. אולם רק לעתים נדירות מתחלפת התהילה כה רבה בבוו ובהשפלה כה צורבים כפי שקרה בחיי שני התאומים השמימיים האלה. קאוטסקי שזכה מגיל צעיר לכינוי "הברון הצוהל (משמחה)" סיים גם הוא את חייו בגלות. בשנותיו האחרונות הוא ירד מגדולתו, שמו יצא לשמצה, והוא מת בודד ונשכח תוך כדי מנוסה מהפשיזם הגרמני. השנים האחרונות של שני התאומים השמימיים חתמו באפילוג עגום את שנות התהילה המפוארות שלהם.

כמי שהיה דמות מפתח ודוברת המרכזי של התנועה האסתטית טען ויילד כי: "אני הייתי האדם שעמד בזיקה סמלית לאמנות ולתרבות של תקופתו".⁵ כיום הוא נחשב לסמל ולגיבור תרבות של דורו. כמורה וכמחנך של שני דורות סוציאליסטים, גם קאוטסקי הפך לאיש אגדי בתקופתו ולסמל של גיבור תרבות חברתי. עד ל-1930, ספרו "הדוקטרינות הכלכליות של קרל מרקס" יצא ב-25 מהדורות ותורגם ל-18 שפות. מקובל לחשוב כי המרקסיסטים והסוציאליסטים מכל העולם "היו קודם כל מתוודעים לקאוטסקי, ומיצירותיו הם היו לומדים על מרקס, ורק לפעמים לבסוף היו מתוודעים אל מרקס עצמו".⁶ עם זאת, בעיני הביוגרפים שלו, אופיו הפרדוקסאלי של קאוטסקי ואורח חייו כ"אינטלקטואל מן המעמד הבינוני אשר השיג הצלחה וטיפס בסולם החברתי", לא הזכירו כלל סגנון חיים אידיאלי של סוציאליסט טיפוסי.⁷ בדומה לכך, טענו על ויילד כי "זהו פרדוקס גדול מאוד שהאופי והקריירה של ויילד אך בקושי הזכירו את עקרונותיה של התנועה האסתטית".⁸

מפליא הדבר כי מחד גיסא, התאומים השמימיים האלה מתוארים כאנשים בעלי אישיות ססגונית, יוצאת דופן, תימהונית ואקסצנטרית, ומאידך גיסא, שניהם נחשבים לדמויות המייצגות והסמליות של זמנם. כיצד ניתן להבין צירוף ביזארי כזה של תיאורים כה מנוגדים? קל יותר להבין את הפרדוקס הזה שביחסי הגומלין הייחודיים שבין תודעת הפרט לתודעת הכלל, בין ה"אני" ובין ה"אנחנו", אם נבחין שוויילד וקאוטסקי נולדו במזל מאזניים. על פי היקי, המזל הזה מתואר כ"סימן האיחוד" או הנישואים של הזודיאק", כאשר "נפש האדם איננה יכולה עוד לתפקד ברמת מודעות ה'אני' של היחיד, אלא חייבת לעלות לרמת המודעות הקולקטיבית של ה'אנחנו'".⁹ המוטו של מזל מאזניים הוא "אני מאזן", ומנקודת המבט האסטרוולוגית חייהם של קאוטסקי ושל ויילד מסמלים את הניסיון לאזן בין ה"אני" ובין ה"אנחנו", או בלשון אחרת להשיג את האיחוד המקודש בין מודעות ה"אני" של היחיד ובין מודעות הכלל – ה"אנחנו". קאוטסקי הרהר בסוגיה הזאת:

"מחד גיסא, האדם קיים רק כישות חברתית, ורק בתור יצור חברתי אנו מכירים אותו... מאידך גיסא, לא ניתן כלל להבין את החברה אלא באמצעות התכונות בחייהם ובפעילויותיהם של היחידים המתווכות (כחברי הקבוצה)..."¹⁰

ויילד שנודע בכינויים "נסיק" או "אמן הפרדוקסים", ניסח את המחשבה הזאת בדרכו הפרדוקסאלית: "חשיבותו היחידה של הסוציאליזם תבטא רק בכך שהוא יוביל בסופו של דבר לאינדיבידואליזם"¹¹.

בניגוד לאסטון ולסודי שחיו באווירה של יראת כבוד כלפי הטבע הכול-יכול, ניסו ויילד וקאוטסקי ליצור אווירה של איזון בין האינדיבידואל לחברה. בהתמודדות עם השיעור המרכזי של מזל מאזניים – סוגיית מערכות היחסים – הם מצאו לבסוף את עצמם במעמד של יחידים שעמדו בזיקה סמלית לאנושות כולה. ויילד האמין כי רק "קומץ קטן של אנשים הצליחו אי פעם בתולדות האנושות להגיע למעמד מעין זה, והוכרו ככאלה בעודם בחיים"¹². מאוד לא סביר שרק "במקרה" תאומי השמימי נמנה גם הוא עם אותה קבוצה מצומצמת של יחידים סגולה.

חייהם של שני התאומים הללו אופיינו בעודף אנרגיה אינטלקטואלית. משום כך, כדי להשוות בין מסכות חייהם רצוי לערוך השוואה בין רעיונותיהם, בין אמרותיהם ובין הפרדוקסים שלהם. היות שבנוסף לכך חייהם היו גם כרוכים בחיי החברה, חשוב ללמוד אותם במסגרת יחסי הגומלין שלהם עם בני דורם. לכן, ההשוואה הבאה בין ויילד לקאוטסקי מוצגת בעיקרה דרך הדברים שנאמרו ונכתבו הן בידיהם והן בידי ידידיהם, יריביהם ומבקריהם.

הם נולדו ב-16 באוקטובר 1854

אוסקר ויילד וקרל קאוטסקי נולדו בערים שכיום הן ערי הבירה של מדינות עצמאיות, אך ב-1854 הן עדיין השתייכו לאימפריה הבריטית ולאימפריה האוסטרו-הונגרית, בהתאמה. בבתי הוריהם – הן בדבלין והן בפראג – נהנו הילדים מאווירה בוהמית של פתיחות ושל אירוה אורחים רבים. ויילד הוטבל בשם אוסקר על שם סנדקו, המלך אוסקר משוודיה. קרל קאוטסקי נקרא על שמו של קרל הגדול (Charlemagne), מלכם האגדי של הגרמנים והפראנקים. בזיכרונותיו ציין קאוטסקי כי משפחתו הייתה "פוליגלוטית" (רב לשונית ורב תרבותית). אמו הייתה ממוצא גרמני והונגרי ואביו היה ממוצא צ'כי ופולני. בדומה לקאוטסקי, הייתה גם משפחתו של ויילד בעלת מורשת מעורבת: אביו היה ממוצא אנגלו-הולנדי, ואילו לאמו האירית היו שורשים איטלקיים.

למרבחה הפליאה, היו שתי האימהות בשתי המשפחות צעירות בעשר שנים מבעליהן. יתרה מזאת, שני זוגות ההורים אהבו מאוד אמנויות ובשתי המשפחות שררו בין בני הזוג יחסים אינטלקטואליים נעימים ואמיצים. אחד מן הביוגרפים של ויילד, ג'וליאן, כתב כי רק לעתים נדירות היה ניתן למצוא זוג כה להוט אחר תרבות כמו הוויילדים.¹³ בדומה לכך, לדבריו של קאוטסקי הייתה האווירה בבית הוריו "בעלת גוון אינטלקטואלי נעלה", ו"האידיאליזם האנגרטי" שאפף את ביתו עורר בו את "הצימאון לידע".¹⁴

אביו של ויילד, ויליאם, היה מומחה נודע לרפואת אוזניים ועיניים ומנתח מהטובים באירלנד. בצד עיסוקו ברפואה הוא הקדיש את זמנו לחיבור ספרים על ארכיאולוגיה ועל פולקלור, ובנוסף לכך פרסם מחקר בעל ערך על הסטיריקן ג'ונתן סוויפט. אמו של ויילד, ג'יין פרנצ'סקה אלגי הייתה משוררת ומתרגמת שהתפרסמה בשם העט ספרנצה (Speranza). בנוסף לכך, היא נחשבה למומחית לפולקלור הקלטי והייתה פעילה נלהבת בתנועה לעצמאות האירית. ויליאם ויילד התאהב בספרנצה בשל התפעלותו משיריה המהפכניים והפטריוטיים אשר פורסמו בעיתונים עוד בטרם פגש בה. מאז פגישתם הראשונה חלקו בני הזוג ויילד סקרנות כנה לאנשים ולספרים, ומעולם לא חוו רגעי שעמום זה בחברת זה.

הוריו של קאוטסקי, יוהן ומינה, השתייכו לעולם התיאטרון. במשך כל ימי חייו עבד יוהן כמעצב במה מוכשר ומבוקש. בזמן שלמד ציור אצל פיטר אנטון יאיך, התאהב יוהן בבתו בת ה-16 מינה שהייתה כבר אז שחקנית דרמטית מצליחה. הם התחתנו והקימו משפחה מלוכדת ולבבית. בני משפחת קאוטסקי שמרו על יחסים משפחתיים חמים ואכפתיים לאורך כל ימי חייהם.

משום מה רק לעתים רחוקות דיברו שני התאומים השמימיים על אבותיהם, אך ידוע כי שניהם העריצו את אמותיהם. ויילד תואר בתור "הבן של אימא".¹⁵ בספרו "ממעמקים" הוא הודה: "איש מעולם לא ידע עד כמה עמוקות היו אהבתי אליה והערכתי כלפיה".¹⁶ בדומה לוויילד, כונה גם קאוטסקי בשם "הבן של אימא". בזיכרונותיו הוא כתב על אמו כי "מכל בני המשפחה לה הייתה ההשפעה החזקה ביותר עלי".¹⁷

שתי האימהות הצטיינו באישיות יוצאת דופן וססגונית שהייתה חריגה יחסית לשנות החמישים של המאה התשע-עשרה. שתייהן ניסו לשלב את האימהות בקריירה ושתייהן נתקלו בקשיים אדירים. לאחר הולדת שני בניה התלוננה ליירי ויילד: "ז'אן ד'ארק מעולם לא נועדה לנישואים, והנה אני, כבולה מלבי ועד כפות רגליי אל האח המשפחתי. תראו אותי, את ספרנצה, מגדנדת עריסת תינוק ממש בזמן שאני כותבת את השורות האלה..."¹⁸ גם הנישואים

המוקדמים של מינה והולדת ארבעת ילדיה "הפריעו", כך ניסחה זאת, לקריירה שלה. אך שתי האימהות לא התייאשו ולא ויתרו.

ליידי ויילד פרסמה ספר שירים ותרגמה את ספריו של אלכסנדר דיומא. בנוסף לכך, מאחר שאהבה להיות באור הזרקורים והייתה לה תשוקה לחיי הבמה, היא זכתה לבטא את הנטיות הדרמטיות האלו בתפקידה כמארחת בעלת סלון ספרותי. לא פעם היו מגיעים לאירועים בסלון שלה יותר ממאה אורחים. חלקם התפעלו מיכולתה הנפלאה לדבר באופן שוטף ושנון בכמה שפות אירופאיות, ואילו באחרים היא עוררה לגלוג מסוים בשל התיאטרליות המוגזמת שלה. אחד מאורחיה איחד את שתי הגישות הללו בתיאורו הקולע: "ליידי ויילד הזכירה לי מלכה טרגית על בימת התיאטרון הפרובינציאלי"¹⁹. בניגוד למנהג האנגלי, היו ילדיה של ספרנצה כרוכים תמיד אחר שמלתה של אמם ואף הורשו מגיל צעיר להצטרף אל האורחים לארוחת הערב, להשתתף באירועים שארגנה ולשמוע דיונים בענייני היום החשובים ביותר. הבית הפתוח שהנהיגה ליידי ויילד בימי שבת אחר הצהריים אפשר לוויילד הקטן להכיר אנשים מעניינים ביותר.

אמו של קאוטסקי, מינה, בהיותה אקסצנטרית אך נחושה בדעתה ומכוונת-מטרה, מעולם לא פחדה ללמוד נושאים חדשים. עבודתה כשחקנית בתיאטרון הגרמני הייתה כרוכה בהיעדרויות ממושכות מביתה; משום כך היא החליטה לוותר על העבודה כדי להקדיש יותר זמן לילדיה. עם זאת, היא לא ויתרה על המשחק ולשם כך פתחה בקריירה חדשה בתיאטרון הצ'כי המקומי. היה לה כישרון בלתי רגיל לשפות ובמהרה היא הצליחה ללמוד צ'כית בצורה מושלמת ולהופיע בתיאטרון הצ'כי בפראג. ילדיה היו אורחים רצויים בתיאטרון זה מגיל צעיר, וכבר בגיל שש הופיע קאוטסקי על הבמה במחזה "פאוסט".

שני התאומים השמימיים נשארו קשורים מאוד לאמותיהם במשך כל ימי חייהם. לאחר מות אבות המשפחה עברו שתי האימהות להתגורר קרוב לבניהם האהובים. בשנותיה האחרונות התגוררה ליידי ויילד עם בנה בלונדון, ואף פתחה שם את הסלון הספרותי החדש שסייע לבנה להכיר אנשים חשובים לעבודתו הספרותית. מינה קאוטסקי הפכה בשנותיה המאוחרות לסופרת מצליחה, והרומנים הסוציאליסטיים שלה אף זכו בהערצתו של פרידריך אנגלס, שותפו לדרך ולעט של קרל מרקס. בזכות הצלחתה זו עזרה מינה לבנה קאוטסקי להתקרב לחוגים הסוציאליסטיים הנכונים. עד סוף חייה היא המשיכה ליעץ ולסייע לו בכול. במידה מסוימת, דמויות שתי האימהות מזכירות "בבואת ראיי": ספרנצה הייתה סופרת בעלת נטייה דרמטית, ואילו מינה לעומתה הצטיירה כשחקנית בעלת נטיות ספרותיות. מאוחר יותר, גם ההקבלה בין ויילד ובין

קאוטסקי הזכירה "בבואת ראי": שניהם אמנם ירשו מאמותיהם את אהבתן ואת כישרונו למילים ולשפות, אולם ויילד זכה לתהילה כסופר בעל נטייה סוציאליסטית, ואילו קאוטסקי מוכר יותר כסוציאליסט בעל נטייה ספרותית. שני התאומים השמימיים חיו בשלווה ובאושר בבית הוריהם עד הגיעם לגיל תשע. שניהם למדו קרוא וכתוב מוקדם מאוד, ושניהם הפכו במהירות לקוראים אקלקטיים נלהבים. בילדותם הם הסתדרו יפה עם מוריהם הפרטיים ונהנו מחינוך אינדיבידואלי בבית המשפחה. עם זאת, ב-1864 התהפך מזלם הטוב. תחילת אותה השנה הייתה מבטיחה במיוחד היות ששתי האימהות ילדו תינוקות חדשים, ואילו שני האבות זכו להצלחה מקצועית ולטיפוס בסולם החברתי: אביו של ויילד זכה לתואר אבירות על תרומתו למקצוע הרפואה, ואילו אביו של קאוטסקי התמנה לצ'יף תפאורות הבימה של התיאטרון המלכותי בווינה. אלא שאושרן של שתי המשפחות לא האריך ימים, ובשתייהן הוא התחלף במהרה באירועים דרמטיים וקשים.

במשפחת ויילד, ניווק המוניטין של סר ויילד ללא תקנה, כאשר אחת המטופלות שלו התלוננה כי אנס אותה כשהייתה בהשפעת כלורופורם. לאחר משפטו השערורייתי הזניח סר ויליאם ויילד את מטופליו ובילה את מרבית זמנו בביתו הכפרי. בלית ברירה ובחוסר רצון שלחו הוא ואשתו את ויילד הקטן לפנימייה ליד בית הספר המלכותי פורטורה באניסקילן (Enniskillen). במקביל במשפחת קאוטסקי חלתה מינה בשחפת. מצבה היה חמור מאוד והיא נאלצה לוותר כליל על הופעותיה בתיאטרון. היא חוותה משבר בריאותי ונפשי כה קשה עד שנבצר ממנה באופן זמני לטפל במשפחתה ובילדיה. בלית ברירה נשלח קאוטסקי לפנימייה ליד בית ספר במלק (Melk) ושם התחנך בידי נזירים בנדיקטיניים.

ילדים עדינים אלה, שעד כה ידעו רק אהבה וטוב־לב, מצאו את עצמם לפתע מוקפים בנערים בוגרים מהם, רעשניים, שובבים וקנטרניים. שניהם קיבלו את המעבר הדראסטי הזה כמעין "גירוש מגן עדן". בית הספר הראשון בחייהם הפך למקום מחניק ומדכא ולמקור של זיכרונות מלאי כאב. "אין מסתורין גדול יותר מן האומללות",²⁰ גילה הנסיך המאושר באגדה של ויילד, והחליט להעניק את כל לבו לאנשים במצוקה. כמוהו, נשבעו גם קאוטסקי וויילד להביא לעולם הרמוניה במקום סבל ואומללות. שני התאומים השמימיים אשר בהיותם בני עשר התוודעו למצוקה הרגשית ולמחסור בחום ובאהבה שמהם סבלו ילדי הפנימיות, ניסו ברבות הימים למנוע מילדים אחרים להגיע למצב כזה של מסכנות. בבגרותם ראו השניים את שליחותם גם בהגנה על זכויות הילדים. קאוטסקי היה בין הראשונים שהתריעו על שיעורי התמותה

הגבוהים במיוחד בקרב יתומים או בקרב ילדים נטושים שגדלו בבתי יתומים. הוא הסיק מכך כי הטיפול בילדים אלה היה בלתי אנושי היות שלא סיפק להם אהבה. במקום לגדל ילדים במוסדות הציע קאוטסקי להקצות מימון למשפחות אומנות או מאמצות. יתרה מכך, בהתנגדותו למוסר הנוצרי ששרר בתקופתו, הוא הפציר לתמוך באימהות חד-הוריות כדי שלא יאלצו לוותר על ילדיהן ולנטוש אותם. ויילד בתורו הזדעזע עד לעמקי נשמתו כשגילה כי בשלהי שנות התשעים של המאה התשע-עשרה נכלאו ילדים בבריטניה בבתי סוהר למבוגרים ונענשו גופנית. מכתביו הזועמים שפורסמו בעיתונות קראו להגנה על זכויות הילדים הרעבים והמאוימים האלה, ועוררו תהודה רבה שבסופו של דבר הביאה לשינוי החקיקה בנושא כאוב זה.

מדוע התרחשו דרמות דומות ומקבילות בחיי שני התאומים השמימיים שנולדו במדינות שונות? ניתן למצוא רמז לכך באחת התובנות האסטרוולוגיות. במפות הלידה של שני התאומים השמימיים הופיע היבט של ריבוע (90 מעלות) בין הירח לאוראנוס. על פי לונדסטד, היבט כזה משקף מצב שבו האם מילאה תפקיד אקסצנטרי בילדותם של בעלי המפה. מצד אחד, זה עלול "לגרום להרבה אי הבנות בכל סוגי מערכות היחסים". אך מצד שני, אותו היבט עצמו עשוי לסייע ולהוביל בסופו של דבר לגילוי חמלה גדולה יותר כלפי הזולת, עקב התנסותו של האדם עצמו במצבים בלתי נעימים דומים. בהמשך דבריה אף תיארה לונדסטד את ההתפתחויות הטיפוסיות הצפויות להתרחש במהלך חייהם של אנשים בעלי היבט זה:

"סערות רגשיות פתאומיות ובלתי צפויות עלולות לגרום לתוהו ובוהו בחייהם... מומלץ להישמר מנישואים חפוזים או פזיזים... עקשנות יתר וחוסר נכונות להיות כפוף לעקרונות מוסר עלולים לגרום לסבל רב."²¹

כבר ב-1864 נאלצו שני הילדים שהיו בניהן של אימהות אקסצנטריות להתמודד עם סופות רגשיות פתאומיות. מאוחר יותר בחייהם יגיעו גם נישואים פזיזים ואי נכונות להיכנע למוסכמות חברתיות. אך בינתיים היה על הילדים להשלים את השכלתם.

ויילד וקאוטסקי בלטו בכישרונם לקריאה מהירה, ואף על פי כן, לא נחשבו לתלמידים שקדניים או מעמיקים במיוחד. שניהם לא אהבו מתמטיקה שמעולם לא הצליחו להבין, ושניהם הואשמו לא פעם בשטחיות. עם זאת ב-1874 הם סיימו בהצלחה רבה את לימודיהם בבתי ספר יוקרתיים – ויילד בטריניטי קולג' בדבלין, וקאוטסקי בגימנסיה המתקדמת בווינה. באותה שנה התקבל ויילד ללימודים באוניברסיטת אוקספורד, ואילו קאוטסקי התקבל לאוניברסיטת וינה. במקרה זה הייתה הבר-זמניות בחיי התאומים השמימיים

מדהימה במיוחד, כיוון שעל פי החוקים האוסטריים היה על קאוטסקי להתגייס תחילה לשירות חובה בצבא. עם זאת, הוא קיבל פטור משירות צבאי בשל קוצר ראייה, וכך הגיע אל האוניברסיטה ברוזמנית עם ויילד.

בשנתם הראשונה באוניברסיטה התחילו שני התאומים השמימיים ללמוד משפטים, אך במהרה ויתרו על הרעיון ובחרו בהשכלה הומאנית קלאסית בכוונה לפתח קריירה אקדמית. היו שסברו כי ויילד רצה להיות משפטן בגלל משפטו השערורייתי של אביו. אך אף על פי שסיבה זו נשמעת הגיונית, אין היא מסבירה את משאלתו הברוזמנית של קאוטסקי ללמוד משפטים (לא ידוע על שום משפט בקורותיה של משפחתו). לחילופין, שיטת ניתוח גורם התטא רומזת על כך שלשני התאומים השמימיים האלה הייתה סבירות גבוהה לשקול לימודי משפטים הן בגלל נטייתם הטיפוסית של בני מזל מאזניים להתעמק בכל ההיבטים של מערכות היחסים האנושיות, והן בגלל ההיבטים האסטרונומיים שהופיעו במפות האישיות שלהם. מובן שלא ניתן ליחס לכל בני מזל מאזניים את לימודי המשפטים כמקצוע לימוד מועדף, וכך עבור שניהם הייתה זאת רק תקופה חולפת של התלבטות רגעית בחייהם.

שני התאומים השמימיים נשארו באוניברסיטה עד 1878. שניהם ידעו עליות ומורדות בלימודיהם, ושניהם החליטו ברוזמנית (כל אחד מסיבותיו האישיות) לוותר על חלומם להמשיך בקריירה אקדמית. ויילד אמנם זכה במספר פרסים יוקרתיים, אך הישגיו הכלליים לא אפשרו לו לזכות במשרה של מרצה באוניברסיטה. קאוטסקי לעומתו מעולם לא השלים את לימודיו לתואר, כיוון שפעילויותיו הסוציאליסטיות הרחיקו אותו מעולם האקדמיה. לזמן קצר ניסה קאוטסקי את מזלו באמנות ובציורי קיר, אך החליט שהכתיבה תהיה קלה יותר ותאמץ פחות את עיניו החלשות. במקביל, פיתח גם ויילד עניין נלהב בציור, אך גם הוא החליט במהרה שהכתיבה מתאימה לו יותר. לבסוף, כדי להשתכר למחייתם, החלו שניהם להתפרנס מכתיבה.

שני האנשים הצעירים ניסו תחילה את כוחם כמחזאים. המחזה של קאוטסקי, "חברת האטלנטיק-פאסיפיק", הופק בווינה בשלהי 1877. המחזה הראשון של ויילד "ורה: או הניהיליסטים" הושלם בראשית 1880 והופק בניו יורק. שני מחזות הבוסר הללו הועלו אמנם על בימות התיאטרון, אך לא זכו להצלחה. באותם ימים חיפשו ויילד וקאוטסקי אחר זהותם המקצועית, הפוליטית והלאומית. במשך תקופה קצרה נחשפו שניהם להשפעות לאומניות איריות וצ'כיות, בהתאמה. עם זאת כבנים למשפחות רב לאומיות היו שניהם קודם כול אנשי העולם הגדול, קוסמופוליטיים מדי מכדי להיות כבולים בלאומיות כלשהי. לאחר מכן פלרטטו שניהם במשך תקופה קצרה עם הזרם

האנרכיסטי, אך גם בו לא מצאו תשובות מספקות למשאלתם לשפר את איכות החיים של האנושות. השניים מעולם לא היו שבעי-נחת משיטות הממשל הקיימות ועד סוף חייהם לא הפסיקו לחלום על פתרונות יעילים יותר ועל דרכים שניתן יהיה לממש בהן את חזונם להבאת עתיד מאושר יותר.

משנת 1875 ואילך עבד קאוטסקי כעיתונאי בשירות המפלגה הסוציאל-דמוקרטית האוסטרית. חלומו היה להציג, לפרש ולקרב רעיונות מרקסיסטיים אל חברי התנועה הסוציאליסטית האוסטרית. מרקס חיבר את כתביו בדממת הספריות והם התאפיינו בלשונם האקדמית, הכבדה והבלתי מובנת, ואילו כתביו השנונים של קאוטסקי התיזו גצים וניצוצות בעיתונות הסוציאליסטית ונתנו ביטוי למחשבות הפועלים "בשפה קרובה יותר אל לבם" מאשר שפתו של מרקס. מאוחר יותר עתיד היה קאוטסקי לגלות שמישמת חייו – במילים שלו – היא "להפיץ, לפרש ולהגדיל את הפופולאריות של משנתו של מרקס, ועד כמה שאצליח בכך גם להבטיח המשכיות בתוצאות המדעיות של מחקריו ושל רעיונותיו".²²

בינתיים החל ויילד להפיץ את הרעיונות הסוציאליסטיים והאסתטיים של מוריו באוקספורד, הסופרים והמבקרים הנודעים, ג'ון ראסקין וולטר פייטר. ראסקין מתואר לפעמים כ"סוציאליסט מוקדם". הוא הפעים את נשמתו של ויילד בהתפעלותו מנושאים החברתיים. בין השאר, הטיף ראסקין לקשר הדוק בין אמנות למוסר והדגיש את חשיבותה הרבה של העבודה הפיזית. בעמדו על כך שתלמידיו יזדהו עם מעמד הפועלים, יזם הסופר גם פרויקט נעלה לסלילת כביש עטור פרחים בין שני כפרים שהופרדו קודם לכן בשדרה בוצית. בהשראת מלאכה זו החליט ויילד כי אם קיים מספיק שאר-רוח בקרב גברים צעירים לצאת לעבודה כמו סלילת דרכים למען אידיאל נשגב, הוא יהיה מסוגל לגבש אנשים כאלה לכדי תנועה אמנותית שתוכל לשנות את פניה של אנגליה.²³ מאוחר יותר חלחו רעיונותיו הסוציאליסטיים של ראסקין אל ספרו הפולמוסני של ויילד, "נפש האדם תחת הסוציאליזם".

מפייטר, המרצה השני הנערץ עליו, למד ויילד על חשיבותה המרכזית של האמנות בחיי בני האדם. בניגוד מוחלט לראסקין, דגל פייטר שהיה אסתטיקן אנין טעם, בעיקרון של "אמנות לשם אמנות" והטיף לרגש משוחרר מכבלי המוסר. הוא לימד את הסטודנטים שלו לחיות חיים מלאי תשוקה למען תענוגות החושים. כאמור, את דעותיו ינק ויילד משני מוריו, ומתורותיהם הוא יצר סינתזה מורכבת שהמשיך לפתח במשך שנים לאחר סיום לימודיו באוקספורד. בהשפעת רעיונותיו של פייטר היה ויילד נחוש בדעתו לקבוע את מקום מגוריו בלונדון ולנהל חיים מעודנים בעיר התוססת ומלאת התענוגות הזו. כאשר התברר לוויילד

סופית כי כל מאמציו לזכות במינוי אקדמי ולהאריך את שהותו באוקספורד העלו חרס, הוא עבר להתגורר בדירתו הלונדונית של ידידו, אמן צעיר בשם פרנק מיילס, והתחיל לבנות קריירה יומרנית של מבקר אמנות עצמאי. לשם כך הוא לא היסס להכריז על עצמו כמנהיג תנועת האסתטיקנים באנגליה ולצאת למסע צלב שלא היה עוד כמוהו, למען החינוך האסתטי של האנגלים "חסרי התרבות".

במהרה הפך ויילד למרצה ולכתב פופולארי ודיבר על חשיבותה של האמנות בחיי היומיום ועל הצורך ברפורמה בלבוש ובעיצוב הפנים. בזכות האינסטינקטים התיאטראליים שלו ובזכות שנינותו ואישיותו התוססת הפכו הרצאותיו של ויילד להצלחה אדירה. ב-1882 אורגן בשבילו מסע הרצאות בערי קנדה וארה"ב. באותה תקופה הוא זכה למוניטין של "אמן" ושל "אדון החיים" ושמו נקשר לפולחן היופי. הקהל המסוקרן נהנה לצחוק ולגלג על הופעתו הגנדרנית ועל לבושו הצעקני של האסתטיקן התימהוני. בני זמנו התייחסו אל רעיונותיו של ויילד כאל קוריוז, אולם הוא קנה את לבם של מאזיניו בשנינותו והוכיח לכולם שגם ליצנים יכולים להיות פילוסופים.

לאחר מסעו לאמריקה, שב ויילד ללונדון ב-1883 והמשיך להפיץ את רעיונותיו האסתטיים. בדומה לקאוטסקי שהבין כי משימת חייו הייתה פופולאריזציה של מרקס, פנה ויילד לפופולאריזציה של פייטר: "מה שאצל פייטר היה כבוד-משקל, רציני מדי וחסר הומור, הפך אצל ויילד לקליל, למבריק ולשנון"²⁴. עם זאת, אף על פי שרבים נטו לראות בוויילד שחצן שטחי ששערו ארוך מדי ובגדיו ססגוניים מדי, הוא היה איש שיחה מרתק ואדם מעניין ועמוק מכפי שנהוג היה לחשוב. אט-אט, הוא הפך לאגדה ולאסתטיקן הידוע והמפורסם ביותר.

שני התאומים השמימיים חלמו לזכות בהערכה לעבודתם ולכישוריהם, אך מרקס ופייטר לא חיבבו כלל את מפרשיהם החרוצים. מרקס לא התרשם לטובה מקאוטסקי בפגישתם הראשונה. אבי המרקסיזם התבדח על ניסיונותיו של האורח הצעיר למצוא חן בעיניו, לגלג על הופעתו המלוקקת והדביק לו כינוי מעליב ופוגע: "קאוץ הקטן" ("ברנש מוזר" – כינוי שטבע מרקס כמשחק מילים על חשבון שמו של קאוטסקי, כאשר המילה הגרמנית "Kauz" יכולה להתפרש גם ככינוי להומוסקסואלים ("queer"). יתרה מזאת, מרקס גם קבע נחרצות כי קאוטסקי "הוא הבינוניות בשילוב של תפיסת עולם צרת אופקים..."²⁵ בדומה לו גם פייטר לא סבל את "הוולגאריות המזוהה" של ויילד "שאותה חושב בטעות מר ויילד לקסם אישי".

ב-1880 הכיר קאוטסקי את המיליונר קרל הוכברג שהיה הפטרון של

הסוציאל-דמוקרטים במרכז אירופה והתגורר בשווייץ. הוא הפך לעוזרו האישי של הוכברג ועבר לגור בעיר ציריך. למרות גילו הצעיר הספיק קאוטסקי כבר לתרום תרומה חשובה לעיתונות הסוציאליסטית של גרמניה ושל אוסטריה ולזכות במוניטין של עיתונאי חשוב. עם זאת, טעות לחשוב שהיה איש מחקר רציני, המתבודד עם ספריו בחדר עבודתו. נהפוך הוא, התמיכה הכלכלית הנדיבה שקיבל מהוכברג אפשרה לו להתנסות בחיי מותרות וליהנות מעולם התענוגות החושניים. ידיד ותיק של קאוטסקי השיב למכתביו שנכתבו בציריך:

"אני שומע ממך על יינות ספרדיים ועל מעדנים מכל המדינות שאתה נהנה מהם, ועל נשים מכל העולם שאתה שוכב איתן. האם זה באמת קרל הישן, המחונך והפיכח שאותו הכרנו קודם?"²⁶

באותן השנים העליזות הודבק לקאוטסקי כינויו הידוע "הברון הצוהל". "הברון" – משום שבניגוד לחבריו הסוציאליסטים שהופעתם הייתה מרושלת, היה קאוטסקי מקדיש תשומת לב רבה ללבושו, ובגדיו המהודרים נבחרו תמיד בקפידה ובטוב-טעם. החלק השני של כינויו התייחס לחיוניות ולאופטימיות יוצאי הדופן שאפיינו אותו. ידידו הטוב ביותר, הסוציאליסט אדוארד ברנשטיין, נזכר שפעמים רבות בפגישות השבועיות של חברי התנועה "היה קאוטסקי כאדם שנון, זריז ורב תושייה מבדר אותנו... בחיקויים משעשעים של אקרובטים או כרקדן פנטסטי".²⁷ בציריך הצליח קאוטסקי, בדומה לוויילד, לזכות במוניטין של מרצה מצליח ומבוקש. על רקע זה מגיע תורו של עוד צירוף מקרים אנקדוטי: באותן השנים בחר קאוטסקי להתעניין בהיסטוריה של אירלנד אף שלא היה אירי, ולהרצות דווקא על המדינה שוויילד נולד בה!²⁸

ומה שעוד יותר חשוב, שבדומה לוויילד, הרגיש גם קאוטסקי צורך לקדם את הקריירה שלו דווקא בלונדון. בתקופה הלונדונית שלו (1885-1889) הוא התיידד עם אנגלס ובעזרתו ביסס את מעמדו כתיאורטיקן מרקסיסטי מוביל. באותן השנים התפרנסו שני התאומים השמימיים כעיתונאים: קאוטסקי המשיך לכתוב עבור העיתונות הסוציאליסטית הגרמנית, ואילו ויילד הוזמן לעבוד כפרשן בעיתון החשוב "Pall Mall Gazette". ב-1889 זכו ויילד וקאוטסקי לקידום ושניהם התמנו לעורכים ראשיים של כתבי עת יוקרתיים. בשעה שקאוטסקי הגיע לעמדת מפתח ב-"Die Neue Zeit" ("הזמן החדש"), עיתונה הרשמי של המפלגה הגרמנית הסוציאל-דמוקרטית (SPD), קיבל ויילד את משרת העורך של העיתון הפופולארי "עולם האישה". באותה השנה היה יכול ויילד לחזור בנקל על דבריו של קאוטסקי: "אני מתפרנס מכתובתי... אינני תועמלן או מסית אלא איש ספר פרטי, והגעתי לעמדה נוחה בחיים שמאפשרת לי לומר כי הזמן הקשה ביותר, ההתחלה, נמצא מאחוריי".²⁹

שני התאומים השמימיים גם יחד גילו במהרה שעבודת העריכה הייתה מלאכה מעייפת ואפילו מעיקה בעיניהם. ויילד התאכזב להיווכח כי באנגליה האנשים אינם מתעניינים בסוגיית האסתטיקה בחיי היומיום. קאוטסקי נוכח לדעת שבגרמניה, המקום שבו היה עתיד להתיישב עם משפחתו ב-1890, לא התעניינו הפועלים כלל בסוציאליזם.

הביוגרפים שלהם חשדו ששני התאומים השמימיים ערכו אי אלו שיפורים בזיכרונותיהם. וודקוק (Woodcock) לא רק הטיל ספק בסיפורו של ויילד על השתתפותו בסלילת הכבישים, אלא גם הרחיק לכת בטענתו כי "האסתטיציזם" לא הייתה קיימת כלל כתנועה חברתית מחוץ לדמיונו של ויילד.³⁰ סטינסון האשים את קאוטסקי בכתיבת "זיכרונות כוזבים" וטען כי התנועה הסוציאליסטית באוסטריה של שנות השבעים במאה התשע-עשרה הייתה למעשה משאלת לבם של כמה אינטלקטואלים בודדים בלבד ותו לו.³¹ למרבה המזל, שיטת ניתוח גורם התטא אינה חייבת לבדוק את אמינותן של אי-אלו עובדות ביוגרפיות, אלא מסתפקת בהשוואה ביניהן. במובן זה, אפילו הספקות במהימנות זיכרונותיהם של שני התאומים השמימיים מעידים על צירוף מקרים משמעותי ועל דמיון ועל הקבלה בחייהם ובכדירותיהם.

בעשור האחרון של המאה התשע-עשרה הפציע תור הזהב של ויילד ושל קאוטסקי, ושניהם זכו לתהילה. היה זה סמלי כי תקופה זו נפתחה עם הפרסום הברזומני של הכרזות ה"אני מאמין" הסוציאליסטי של שניהם. אף שכיום רק אנשים מעטים רואים בוויילד פובליציסט פוליטי, בזמנו ספרו "נפש האדם תחת הסוציאליזם" (1891) נחשב "לגרסת האסתטיקן של הגוספל המרקסיסטי".³² לשיטתו של ויילד:

"בהפיכתו של הרכוש הפרטי להון שיתופי, ובהחלפת התחרותיות בשיתוף פעולה, יחזיר הסוציאליזם והקומוניזם, או איך שלא בוחרים לכנות אותו, את החברה למצבה הראוי כגוף חברתי בריא, ויבטיח את רווחתו של כל חבר בקהילה."³³

ויילד חלם על זמנים שהאנושות "תהנה גם מתרבות הפנאי וגם מהפנאי לתרבות". הוא האמין כי כל חבר בקהילה העתידית הזו יוכל ליהנות משגשוגה ומאושרה של החברה כולה, בשעה ש"המכונות יבצעו את כל המלאכות ההכרחיות והבלתי נעימות".³⁴

באותה שנה (1891) חיבר קאוטסקי את הטיוטה של "תוכנית ארפורט", מצעה של ה-SPD. ב-1892 הוא פרסם את גרסתה המורחבת כספרו הפופולארי ביותר – "מאבק המעמדות" ובו הציג לראשונה את גישתו המקורית למרקסיזם. מפתיע לגלות כי מילותיו נשמעו כמו הד-חוזר לדבריו של ויילד:

"אין זו החירות והזכות לעבודה אלא השחרור מהעבודה שיתאפשרו בחברה הסוציאליסטית, הודות לשימוש הולך וגובר במיכון שיוביל לשחרור הדרגתי בחיי האנושות ולחופש למען פעילות אמנותית ואינטלקטואלית."³⁵ למרבה הפליאה, טענו שני התאומים השמימיים כי כלל וכלל לא ראו את המטרה שלהם בבניית הסוציאליזם. קאוטסקי הסביר: "הסוציאליזם כשלעצמו איננו המטרה שלנו, מטרתנו היא ביטול כל סוגי הניצול והדיכוי."³⁶ ויילד המשיך ופירט בנושא זה: "הסוציאליזם כשלעצמו יהיה בעל ערך רק מפני שהוא פשוט יוביל לאינדיבידואליזם."³⁷ יתרה מכך, בחולמם על הרמוניה ועל אושר עבור הכלל, ראו שניהם את החברה האידיאלית העתידית כחברה הלניסטית מתקנת.

מסתבר ששניהם התלהבו בזמנית מאותה תרבות ביוון העתיקה שממנה שאבו את אידיאל החברה "המבורכת" שלהם. זאת ועוד – הפגם היחיד שכל אחד מהם מצא בתרבות זו היה העבדות. עם זאת האמינו שניהם כי הדרך היעילה לפתור ולתקן את בעיית העבדות טמונה בהתקדמות המהירה של המדע ושל הטכנולוגיה העכשוויים, אשר שינו לאין ערוך את תנאי הקיום האנושי בהשוואה לימי אתונה מלפני אלפיים שנה. אי לכך היה ויילד משוכנע כי "האינדיבידואליזם החדש הוא ההלניזם החדש."³⁸ במקביל היה קאוטסקי בטוח שהחברה הסוציאליסטית, בהיותה חברת רווחה, תצליח להאפיל "על אותה החברה [ההלניסטית] המהוללת ביותר שהייתה ידועה בהיסטוריה עד עתה."³⁹ אחת מאמרותיו המפורסמות של ויילד הייתה: "סיכמתי את כל השיטות כולן בפסוק אחד, וסיכמתי את הקיום כולו במכתם אחד."⁴⁰ את קאוטסקי מזכירים כאדם שהצליח לסכם את תורת הסוציאליזם במשפט אחד: "אנחנו יכולים לבטא בפשטות את מהות הסוציאליזם במילים 'חירות ולחם לכול'."⁴¹ שני התאומים השמימיים היו סמוכים ובטוחים כי התנאי העיקרי לחברה החדשה הוא מתן חירות מלאה לחבריה. ויילד כתב: "כל ההתארגנויות וההתאחדויות חייבות להתבצע אך ורק על בסיס רצון חופשי. רק בהתארגנויות כאלה מצבו של האדם יהיה משביע רצון."⁴² וקאוטסקי כאילו חזר אחריו: "הצורך בחירות ובהגדרה עצמית הוא כה טבעי, כמו הצורך באוכל."⁴³

היות ששני התאומים השמימיים היו מודעים לסכנות הטמונות בסוציאליזם האוטוריטארי וחששו מאוד מהשפעותיו השליליות, התריעו שניהם ללא הרף מפני ההשלכות ההרסניות האפשריות שלו. ויילד הזהיר, "אף שבמשטר הנוכחי אנשים רבים יכולים ליהנות ממידה מסוימת של חירות, של חופש ביטוי ושל אושר, הרי במשטר 'תעשיית-קסרקטיני' או במשטר של רודנות כלכלית אף אחד לא יוכל לזכות בחופש שכזה."⁴⁴ בחששו כי אין בכוחם

של הסוציאליזם או של הדמוקרטיה לבדם להגן על זכויות הפרט, התריע קאוטסקי על הצורך המיידני בכינון מנגנון האחראי לזכויות כל המיעוטים באשר הם: "הגנה על המיעוטים היא תנאי הכרחי וחיוני להתפתחות הדמוקרטיה, וחשיבותה אינה נופלת מחשיבות שלטון הרוב".⁴⁵

שני התאומים השמימיים האלה דבקו בחזונו הסוציאליסטי, ואף על פי כן, אף לא אחד מהם ניסה מעולם לפרט את האמצעים הנדרשים להגשמת החברה העתידית האידיאלית שלהם. מחד גיסא, היו שניהם תומכים נלהבים של תורת הדרוויניזם, ומאידך גיסא, הם התנגדו נחרצות למהפכות אלימות וטענו כי האבולוציה של החברה תתרחש כשלב טבעי בהתפתחות האנושות. קאוטסקי האמין כי הסוציאליזם אינו מתנהג כמנגנון מכני אשר ניתן להרכיבו לפי תוכנית ידועה מראש.⁴⁶ ויילד בתורו חיזק את דבריו: "דווקא משום שהאנושות לא ידעה מעולם לאן היא הולכת, היא הייתה מוצאת את דרכה תמיד".⁴⁷ מאחר שקאוטסקי הגיע למסקנה כי "אין זו המשימה שלנו ליזום את המהפכה", הוא החליט להקדיש את חייו לתהליך הממושך של חקר החברה ושל חינוך מעמד הפועלים לצורכי מימוש המחויבויות ההיסטוריות שלו.⁴⁸ ויילד היה יכול להעיר על כך בדרכו המתוחכמת והלקונית: "כשהאדם יוזם פעולה, הוא מרינוטה. כשהוא מתאר את המתרחש, הוא משורר".⁴⁹

ויילד וקאוטסקי חלמו על החברה האידיאלית, ומדבריהם השתמע כי על פי חוקי האבולוציה, כל אדם באשר הוא, בהיותו חופשי לגמרי ועם זאת נשלט בידי החוקים האוניברסאליים, יעלה בסופו של דבר על דרך המלך של הידע ושל האהבה. נדמה לי, שאפילו חוקרים חשובים ביותר של נפש האדם, כמו פרויד ויונג, לא היו מעזים לדמיין חלום כה אוטופי! אולם הן קאוטסקי והן ויילד לא פחדו להיקרא אוטופיסטים היות ששניהם חשבו כי להיות בעל חזון אוטופי היא הדרך הנכונה היחידה להיות אנושי. קאוטסקי שאל: "מהו הטעם בחיינו, אם האדם אינו אופטימי ואם הוא אינו רואה בעתיד המיידני את מה שאולי ישיגו נכדינו?"⁵⁰ את התשובה לשאלתו ניתן למצוא אצל אוסקר ויילד:

"מפת עולם שלא מכילה אוטופיה אינה ראויה אפילו שנעיף בה מבט, כי היא משאירה מחוץ לתחומה את השטח היחיד שבו האנושות נוחתת תמיד. כל ההתקדמות האנושית היא מימושן של אוטופיות."⁵¹

שניהם הציבו לפני האנושות את האתגרים שבחזוניהם האוטופיים. לרוע מזלם לא הבינו אותם. ויילד כתב כי "החברה סולחת לפושע לעתים תכופות; אך היא לעולם אינה סולחת לבעל חזון".⁵² ואמנם כך היה, החברה לא יכלה לסלוח לאף אחד משני החולמים חסרי התקנה האלה. לבסוף היה אירוני ביותר לגלות כי הדברים התגלגלו כך ששני חסידי ההלניזם הפכו לגיבורים

ראשיים בטרגדיה יוונית קלאסית מלאת תהפוכות. אף על פי ששנות התשעים של המאה התשע-עשרה החלו עבורם כשנות "תור הזהב", היו שניהם צפויים להיווכח במהרה בנכונות מילותיו של ויילד, אשר "חשב שהחיים הולכים להיות קומדיה מזהירה" אך מצא עצמו ניצב מול "טרגדיה מזעזעת ודוחה"⁵³.

לבסוף, האידיאלים הנשגבים של שני התאומים השמימיים התרסקו לרסיסים בידי חסידיהם הקנאים מדי. התנהגותו המחפירה והבלתי מרוסנת של ידידו הצעיר של ויילד, לורד אלפרד דאגלס (הידוע בשם החיבה "בוזי"), הובילה למשפטו ולמאסרו של ויילד. המציאות המבעיתה של המהפכה הבולשביקית של לנין הובילה בסופו של דבר לנפילתו של קאוטסקי כתיאורטיקן פופולארי ולהאשמתו בבגידה ברעיונות הסוציאליסטיים.

חייו של ויילד הומשלו תכופות לרומן המופת שלו "תמונתו של דוריאן גריי" (1891), המגולל את סיפורו של איש צעיר ויפה תואר להפליא, דוריאן. דוריאן נשאר מבחינה חיצונית צעיר ויפה לנצח, ואילו תמונתו שצוירה בידי ידידו, הצייר באזיל הולורד, שיקפה את פנימיותו האמיתית. במשך תקופה ארוכה הסתיר דוריאן מעיני כל את תמונתו, אשר גילתה את הידרדרותו הנפשית והפיזית והפכה לדוחה יותר ויותר עם השנים. לבסוף נאלץ דוריאן להראות לבאזיל את דיוקנו שהשתנה בינתיים לבלי הכר. בהסתכלו בחלחלה באותה דמות מזעזעת בעלת תווי פנים נתעבים, הצייר עצמו לא היה יכול לזהות בפרודיה הבזויה הזאת את משיכות המכחול שלו, ולא היה יכול לראות בפני הסאטיר השטני את פני אידיאל היופי שחלם להנציח בעבר. באותו רגע חש דוריאן תיעוב כלפי באזיל. הוא רצה לבסוף את הצייר שהיה הן יוצר המיתוס האידיאלי שלו והן עד-הראייה להתפוררותו המבישה.

אף שמוסר ההשכל של הרומן היה ברור, הוא לא הובן כהלכה. יתרה מזאת, עם יציאתו לאור נחשב הספר למסוכן, לוולגארי וללא-מוסרי. ויילד מחה נגד התגובה הזאת: "אין ספר מוסרי או בלתי מוסרי. ספרים כתובים היטב או כתובים רע. זה הכול"⁵⁴. מעניין לציין כי קאוטסקי בתורו דרש לשחרר את המדע מכבלי המוסריות: "המדע הוא מעל למוסר; תוצאותיו אינן מוסריות יותר או מוסריות פחות, כפי שמהות ההכרח לא יכולה להיות מוסרית או בלתי מוסרית"⁵⁵. היות שוויילד האמין כי "תחום האמנות ותחום המוסר הם תחומים שונים ונפרדים לחלוטין", הוא הרחיק לכת עד כדי כך שהעז להאשים את החברה הוויקטוריאנית הפוריטאנית בלא פחות מ"אנוכיות": "האנוכיות איננה לחיות על-פי ראות-עיניך, היא לדרוש מאחרים לחיות על-פי ראות-עיניך"⁵⁶. וקאוטסקי כאילו חיזק את דבריו באומרו כי "היעדר מוסריות הוא תמיד רק סטייה מאמות המידה שלנו עצמנו ואף פעם לא מאמות המידה של האחרים"⁵⁷.

ייתכן כי בזמנים ההם היית צריך להיוולד כקאוטסקי כדי להסכים עם הפתגם של ויילד, "להיות טוב זה להיות בהרמוניה עם עצמך... חוסר הרמוניה נוצר כאשר נכפה עלייך להיות בהרמוניה עם אחרים".⁵⁸ בני זמנו של ויילד לא יכלו להסכים עם זכות הקיום של "האמנות הבלתי מוסרית" שלו בצד "מניעיו הנשגבים". לרובם היה ברור כי היעדר המוסריות הוא פשוט רדיפה אחר תענוגות חושניים לשם העונג הרגעי.

חבל כי ויילד לא היה יכול לשמוע את אזהרותיה של לונדסטד מפני "חוסר נכונותו להיות כפוף לעקרונות מוסר". במהרה הוא עתיד היה לגלות דמיון רב בין עצמו לבאזיל, ובין בוזי לדוריאן גריי. ב-1891 פגש ויילד לראשונה את לורד אלפרד דאגלס, "בוזי", אז משורר מבטיח בן 22 שהיה יפה להפליא ולו מראה הדומה לאדוניס – גיבור המיתולוגיה היוונית שניחן ביופי אלוהי. השניים התקרבו מאוד, יצאו לטיולים משותפים והרבו לבלות יחד בבתייהם ובבתי מלון. בוזי אף תרגם לאנגלית את מחזהו של ויילד "סלומה" שנכתב במקור בצרפתית. ויילד ובוזי הפכו לידידים בלתי נפרדים, אך באופן טרגי, רעיונותיו הפרובוקטיביים והמתקדמים של ויילד בנושא החופש לא הובנו כהלכה על ידי ידידו הצעיר, ההדוניסט והנהנתן, והתוצאות הוות האסון לא איחרו לבוא. בדומה לדוריאן, החל בוזי לשקוע בחיי הוללות.

ב-1895 הגיע ויילד לשיא כושרו ולפסגת הצלחתו הספרותית והחברתית. היה לו בית יפה בלונדון, אישה אהובה ושני בנים מקסימים שעבורם כתב אגדות נפלאות. הקריירה שלו כמחזאי החלה לנסוק והוא זכה למוניטין של איש ספר מבריק. העומס בעבודה ירד, ועתה היה לו די זמן להתרכז בחקר "תרבות הפנאי" אשר בה ראה את מטרת קיום האנושות. (מעניין להשוות לקאוטסקי, אשר ראה את מטרת קיום האנושות בהשגת שחרור מלא לשם "ההנאות האציליות ביותר"). עם זאת, למה התכוונו התאומים השמימיים האלה בעת שכתבו על "התענוג" או על "ההנאה"?

שאלה זו לא הייתה עניין של מה בכך כלל ועיקר. סוג האהבה האצילית שוויילד שאף להתנסות בה, הייתה אהבה מהסוג שהצייר באזיל חש כלפי דוריאן גריי:

"האהבה שהוא חש כלפיו – וזו אכן אהבה – כולה אצילית ורוחנית. לא הייתה זו סתם הערצה גופנית ליופי שמקורה בחושים ושגוועת כשהחושים נשחקים. הייתה זו אהבה שכמותה ידעו מיכלאנג'לו ומונטניי, וינקלמן ושייקספיר עצמו."⁵⁹

לא כך חשב בוזי. מאוחר יותר כתב אליו ויילד באחד ממכתביו הנרגשים: "לא היו לך מניעים בחייך. היו לך רק תאוות. המניע הוא מטרה רוחנית."

כבהינף יד מיהרת לדלג מרומנטיות לריאליזם. תשוקותיך ועניינך, אשר הסתפקו בחיים ולא באמנות, היו הרסניים להתפתחות התרבותית שלך באותה מידה כשם שהיו הרסניים לעבודתי כאמן.⁶⁰

ויילד מעולם לא התבטא באופן גלוי לזכות קיום יחסים הומוסקסואליים, ואף על פי כן, הביע אביו של אלפרד, ג'ון שולטו דאגלס, המרקוזי מקווינסברי, את מורת רוחו לנוכח הידידות שבין ויילד לבווי והאשים את ויילד בהשחתת בנו. שמועות על סטייה מינית החלו להתפשט ובסופו של דבר העליב המרקוזי את ויילד בפומבי, כאשר שלח לו כרטיס שעליו צוין (בשגיאת כתיב) "למר ויילד, המתנהג כסדומאי" ("Mr. Wilde, posing as a Somdomite"). ויילד החליט כי הוא לא מוכן לסבול יותר האשמות שווא, וב-1895 באמצעות פרקליטו המפריס, הגיש בקשה להוצאת צו למעצרו של קווינסברי. המרקוזי נעצר והוגש נגדו כתב אישום בעוון הוצאת דיבה. אף על פי שידידיו הקרובים של ויילד הביעו דאגה עמוקה מההוצאות הבלתי צפויות של המשפט וייצעו לו לבטל את תביעתו, היה ויילד נחוש בדעתו להגן על שמו הטוב והמשיך לטעון כי האשמותיו של קווינסברי היו "מופרכות לחלוטין וחסרות יסוד".

בשלישי באפריל, 1895, החל משפטו הראשון של אוסקר ויילד. בחקירה נגדית על דוכן הנאשמים בידי פרקליטו המכובד של קווינסברי, אדוארד קרסון, נתבקש ויילד בעודו עוטה על גופו מעיל אופנתי ופרח בדש בגדו, לענות על השאלה הבוטה אם אי פעם התפעל עד כדי טירוף מגבר יפה וצעיר. "לא, לא עד טירוף", השיב ויילד. "אני מעדיף את האהבה", הוא הוסיף, "זו הצורה הנעלה יותר". תשובה זו, שהייתה כה אופיינית לוויילד, נתקבלה כהודאה בפשע חמור. ויילד לא היה לוחם מטבעו ואווירה של גסות-רוח ושל בוטות-יתר לא היטיבה עם כושר השיפוט שלו. הוא נדהם מן האכזריות של המערכת, ולא היה מסוגל להגן על עצמו בעילות נגד ההאשמות כי הפר את החוק החדש למדי שאסר לנהל מערכות יחסים הומוסקסואליות. לאחר שנוהלו נגדו שלושה משפטים משפילים, ב-25 במאי 1895, הוא הורשע ב"מעשי סדום והפקרות רבתי" ונידון לשנתיים מאסר עם עבודות פרך. ויילד נודה והוחרם בבריטניה והפך בעיני הבריטים למפלצת שפשעה היה כה נתעב עד כי איש לא העז לבטאו במילים.

מחוץ לאנגליה הצטייר משפטו של ויילד באור שונה. בצרפת הוא אפילו כונה "משפט דרייפוס האנגלי". הסופר הפולני יאן פרנדובסקי (Parandovsky) האמין כי גזר דינו השערורייתי של ויילד נבע ממוצאו האירי של הסופר ומתמיכתו הגלויה באידיאולוגיה הסוציאליסטית אשר הפכו אותו לאנטייזם מסוכנת לשלטון הקיים.⁶¹

לאחר שחרורו מבית הכלא ב-1897 ועד למותו בטרם עת ב-30 בנובמבר 1900, התגורר ויילד בצרפת בשם הבדוי "סבסטיאן מלמות". הביוגרפים שלו מסכימים ש"רק סופרים מעטים עוררו מחלוקת כה חריפה לאחר מותם כפי שעורר ויילד".⁶² היו שטענו כי "הסטיות המיניות המיוחסות לו ומאסרו הרסו כנראה כל אפשרות של ביקורת אובייקטיבית מצד רוב תלמידיו..."⁶³ "להיות דגול פירושו להיות בלתי מובן", כתב ויילד. סטינסון כתב על קאוטסקי: "למרבה הצער, אופיו של קאוטסקי והתיאוריות שלו אינם מובנים והם מפורשים שלא כהלכה בידי ידידיו ובידי אויביו כאחת".⁶⁴ בדומה לויילד, בשלהי שנות התשעים של המאה התשע-עשרה התייסר קאוטסקי בשל הקרע בינו ובין חברו הקרוב ביותר ברנשטיין. אף על פי שהמשבר הזה לא גרם למאסרו של קאוטסקי, הוא הסב לו עוגמת נפש גדולה, נדודי שינה ואובדן משקל. לבסוף, ב-1901, לקה קאוטסקי בהתמוטטות עצבים שבעקבותיה הוא נאלץ להתאשפז בבית המרפא.

כשאנו קוראים היום כי "אלפרד דאגלס ואוסקר ויילד ידעו כי שמותיהם יזכרו בשורה הראשונה של הנאהבים המפורסמים ביותר, דוגמת אורסטס ופילאדס (Orestes and Pylades) מהמיתולוגיה היוונית",⁶⁵ נוצר הרושם כי מדובר ביחסים הומוסקסואליים. אולם אותן המילים עצמן נכתבו בזמנו על מערכת היחסים בין שני הסוציאליסטים המובילים, קאוטסקי וברנשטיין! הידידות ביניהם הייתה עמוקה בהרבה מסתם חברות בין שני אנשים בעלי אידיאולוגיה דומה. קאוטסקי כתב כי הם "התחברו עד כדי כך שהיו ללב אחד ולנפש אחת, עד שנחשבו כסוג של צמד אורסטס ופילאדס האדומים".⁶⁶

כאשר הגיע קאוטסקי לציריך ב-1880, ברנשטיין שנודע בשם החיבה שלו "אדה" (Ede) כבר עבד שם כמזכירו האישי של הוכברג. השניים הפכו לידידים בלתי נפרדים, ובתוך זמן קצר היו לרעים-לדרך העובדים יחד וגרים יחד באותה דירה שכורה. ידידותם התעצמה אפילו עוד יותר לאחר נישואיו של קאוטסקי ב-1883. מדי יום ביומו היה ברנשטיין סועד בחברת הזוג הצעיר, ואחר כך היו שני הידידים מתרחקים מהעיר הסואנת כדי לתרגם יחד בשקט של היערות השווייצריים את הספר "דלות הפילוסופיה" שכתב מרקס במקור בצרפתית. ועוד צירוף מקרים בלתי שגרתי, שני צמדי הידידים – ויילד ובוזי וקאוטסקי ואדה – היו עסוקים אז בתרגומים משונים מצרפתית לשפות האם של המחברים: הרי מרקס נהג לכתוב בגרמנית, ואילו ויילד כתב באנגלית. מאוחר יותר, ב-1888, גורש ברנשטיין משווייץ ועבר ללונדון, וקאוטסקי הצטרף אליו במהרה. בלונדון נשארו שני הרעים צמד בלתי נפרד, ולאחר שקאוטסקי עקר לגרמניה הם שמרו על קשר הדוק באמצעות התכתבות קבועה ביניהם.

ב-1896 התחיל ברנשטיין לפרסם את סדרת מאמריו הפרובוקטיבית בכותרת "בעיות הסוציאליזם" ובהם ניסח את פרשנותו החדשה למרקסיזם. הפרסום הוביל לוויכוח מפלגתי על הרוויזיוניזם וגרם למתח עולה וגובר ביחסים בין ברנשטיין לקאוטסקי. הפרידה הכואבת בין השניים הפכה לבלתי נמנעת בשעה שברנשטיין פרסם את ספרו "הסוציאליזם האבולוציוני" (1899), ובו הוא כפר במרקסיזם הקלאסי והראה כי תחזיתו של מרקס על התפתחות הקפיטליזם לא התגשמו במציאות. הקרע בין השניים היה כה עמוק ומשמעותי עד כי ידידם המשותף ואחד ממנהיגי המפלגה הסוציאלי-דמוקרטית באוסטריה, ויקטור אדלר, כתב במרירות "הכוכב הכפול של קאוטסקי-ברנשטיין לא קיים יותר".⁶⁷

הדינאמיקה של הסערה הרגשית של קאוטסקי שבאה בעקבות הפרידה מברנשטיין, הזכירה את זו שחשף ויילד בווידויו "ממעמקים" – מכתבו הארוך אל אלפרד דאגלס, אשר נכתב במשך חודשים רבים בכלא, ואשר אליו יצק ויילד את כל תלונותיו והאשמותיו נגד אנוכיותו ושטחיותו של בוזי ונגד אורח חייו הראוותני. בעוצמה נדירה תיאר ויילד את העצב ואת הדיכאון, כמו גם את ההידרדרות הפיזית ואת המצוקה הנפשית שנקלע אליה לאחר המשבר. לאחר תקופת מה התחלף העצב של ויילד ברגשי זעם על חברו לשעבר שהתגלה בזמן המשבר כאדם אנוכי, רע ומושחת. לבסוף, לאחר הכתיבה התרפונית של ויילד בא חשבון נפש ושחרור מן הרגשות השליליים כלפי בוזי. במקביל לויילד, גם על קאוטסקי השתלטו תחילה עצבות ודכדוך. אבל ככל שחלף הזמן, ויידו לשעבר ברנשטיין התמיד בדבקותו העיקשת ברעיונותיו הרוויזיוניסטיים, תחושת הניכור שאפפה את קאוטסקי גברה והפכה לרגשות זעם וכעס. הוא לא היה מסוגל להבין מדוע, למרות דעותיו האופוזיציוניות, התעקש אדה בכל זאת להישאר ב-SPD. קאוטסקי אף חשש כי בהישארותו במפלגה מכרסם אדה בכוחה והורס אותה מבפנים. ב-1901 הגיע קאוטסקי למצב של תשישות פיזית ולהתמוטטות עצבים.

ברומה למערכת היחסים בין ויילד לבוזי, היחסים בין קאוטסקי לברנשטיין עתידיים היו להשתקם בתוך מספר שנים, אך בשני המקרים היחסים מעולם לא חזרו להיות כה קרובים כפי שהיו לפני הקרע. עם זאת, אפילו בזקנתו, כתב קאוטסקי בהתרגשות נוסטלגית: "ברנשטיין ואנוכי היינו כמעט בלתי נפרדים, אורסטס ופילאדס, אם רוצים למצוא דוגמה מהעולם העתיק".⁶⁸

ניתן רק לנחש מה היה אומר חבר המושבעים הבריטי על וידויו זה של קאוטסקי ועל ההשוואה המפורשת שלו לעולם העתיק, בשעה שאפילו מילותיו התמימות יחסית של ויילד על האהבה פורשו על ידי בית המשפט כהודאה

בפשע ? !

לאחר שהשופט הקריא את פסק דינו, שאל ויילד: "ואני? האם רשאי אני לומר את מילתי האחרונה?" אפילו זכות בסיסית זו נמנעה ממנו. הזכות להגיב על פסק דינו נמנעה מוויילד עד ל-1962, כאשר בנו, ויוויאן הולנד, מצא את העותק הבלתי מצונזר של מכתבו של ויילד אל בוזי ופרסם את חלקו בגרסה המתוקנת של "ממעמקים". סיפורו של ויילד לא יושלם מבלי שנאזין לגרסתו בדבר המשפט:

"חשבתי שטוב היה הדבר לי ולך, אילו מחית נגד גרסתו של אביך שהייתה מגוחכת לא פחות משהייתה ארסית ואבסורדית בהשתמעויות שנבעו ממנה ביחס אליך, וכה חסרת-כבוד ביחס אלי."⁶⁹

גילוי האמת שמאחורי משפטו של ויילד, היא משימה שמעבר להיקפו של ספר זה. אחרי הכול, ויילד עצמו יצר וטשטש את המיתוס שלו כאשר אמר, "הזיכרון הוא יומן המתעד דברים שמעולם לא קרו ושמעולם לא יכלו לקרות".⁷⁰ מבחינת התיאום השמימי, המשבר במערכות היחסים של שני התאומים השמימיים, ויילד וקאוטסקי, גרר כאב גדול, מוחשי ואמיתי. "הנבואה האסטרולוגית" התגשמה – סערות רגשיות פתאומיות ובלתי צפויות אכן גרמו לתוהו ובוהו בחייהם.

"טיפוח מערכות יחסים הוא ההישג החשוב ביותר עבור בני מזל מאזניים",⁷¹ כתבה היקי. ויילד מצדו אישר וחיזק את אבחנתה זו: "אני בוש ונכלם עד לעמקי נשמתי בקשרי הידידות שלי. כי האנשים יכולים להישפט על פי טיב קשרי הידידות שלהם. זהו מבחנו של כל אדם".⁷² ובאשר לקאוטסקי, מסתבר שאף הוא נשפט בסופו של דבר לפי טיב מערכות היחסים שלו. כך בספר "ליקויו של קרל קאוטסקי" הגיע דוד מורגן למסקנה כי הסוגיה של מערכות יחסים הייתה אחת הסיבות המרכזיות הן לנסיקתו והן לנפילתו של המנהיג המרקסיסטי הזה.

הפילוסופיה של קאוטסקי, כמו זו של ויילד, התאימה רק לעידן של שלום. על פי ליאון טרוצקי, מהפכן רוסי והוגה דעות קומוניסטי, שקיעתו של קאוטסקי החלה למעשה מיד לאחר דיכוי מהפכת 1905 ברוסיה, כשהאיש החיוני הזה החל לאבד את השפעתו ההיסטורית.

הטרגדיה הגדולה ביותר של קאוטסקי טמונה בכך שהשקפותיו ושמו אינם מוכרים לציבור הרחב בזכות פרסומיו הרבים אלא בעיקר בשל האשמות ארסיות וגורפות שהטיח בו לנין בעקבות הביקורת שמתח על המהפכה הבולשביקית ב-1917. לרוע מזלו של קאוטסקי, רתח לנין מזעם בהיותו חסיד המרקסיזם המעשי, כשקרא את החוברת של קאוטסקי "הדיקטטורה של הפרולטריון" (1918). בה הוא קרא פעם נוספת לחופש אוניברסאלי, ועם זאת לדיקטטורה של

הפרולטריון; למהפכה, אבל ב־זמנית גם לשינויים אבולוציוניים הדרגתיים המתרחשים מתוך רצון חופשי ובדרכי שלום; לשלטון מרכזי חזק, אך בה־בעת לחופש הביטוי ולדמוקרטיה. מבחינתו של לנין, תביעות כה מנוגדות מצדו של מורו ורבו לשעבר היו פטפוטים בלתי סבירים שאף פגעו בשכל הישר.

פרדוקס מוגדר כטענה אשר נראית במחשבה ראשונה כבלתי אפשרית או כבעלת סתירות פנימיות, אך מתבררת כנכונה לאחר עיון מעמיק בה. מטרת הפרדוקס היא למשוך תשומת לב ולעורר דרכי חשיבה חדשות. בתחום חיבור הפרדוקסים, קאוטסקי בהחלט היה יכול להשתוות לאיש המכונה "הנסיך פרדוקס", אוסקר ויילד. הפרדוקסים של קאוטסקי בנוגע ל"מהפכה ללא צורך בהפיכה אלימה" דרשו מקוראיו גמישות מחשבתית אקרובטית ותחכום בלתי רגיל. מחד גיסא, ניתן אולי להמשיל את תרגילי ההיגיון שלו להליכתם של לוליינים על חבל דק בקרקס, ואילו מאידך גיסא, הם מזכירים את הקואנים ב־זן־בודהיזם, שהינם שאלות פרדוקסאליות אשר מטרתן להדגים את מגבלותיה של החשיבה הרציונאלית ולגלות את יתרונותיה של החשיבה האינטואיטיבית.

קאוטסקי הזכיר בכתבתו את דרכם של מורי ה־זן־בודהיזם גם בכך שבדומה להם, ניסח קושיות בלתי הגיוניות לכאורה, שפתרון דרש ניפוץ דפוסי חשיבה מקובלים והתעלמות מן המושגים הקיימים. בכך למעשה התקרב אל אותן תורות מן המזרח ששללו כל צורך בהכללות או בהמְשָׁגָה – תהליך של הגדרת מושגים ומושגי־על. הרהור על קואנים ב־זן־בודהיזם או על קושיותיו המתוחכמות של קאוטסקי אמור בסופו של דבר להביא להארה ולפיתוח תובנות אינטואיטיביות נעלות. ויילד כאילו המשיך את קו המחשבה הזה באמרת הכנף שלו "להגדיר פירושו להגביל".

קאוטסקי וויילד שניהם, השתדלו להימנע מכל ההגדרות ומכל ההגבלות. קאוטסקי הסביר, "אין אמת מוחלטת. יש רק תהליך מתמשך של רכישת דעת".⁷³ ויילד ענה לו בפרדוקס "האמת באמנות היא שגם ההפך שלה הוא נכון".⁷⁴ הפרדוקס הוא נשק חזק במיוחד. כל ניסיון לפתור אותו בהעדפה פשוטה של אחת מטענותיו על פני האחרת, רק מוציאה את התבנית כולה מהאיזון העדין שלה וגורמת לקריסתה. כדי לפתור פרדוקס חייבים קודם כל להשיג שיווי משקל מושלם בין שני חלקיו, ואז להתעלות מעל למישור הבעיה, ולהתבונן בה ממַמַד נוסף.

סימן הזודיאק של קאוטסקי ושל ויילד, מאזניים, ידוע ביכולתו להבין את שני צדדיו של כל ויכוח. מעניין כי מזל מאזניים הוא המזל היחיד בגלגל המזלות שאיננו משויך ליצור חי כלשהו, אלא מסומל דווקא בזוג כפות מאזניים. ניתן לדמיין כי שתיהן מייצגות את תהליך האיזון בין שני מרכיביו המנוגדים של

פרדוקס, ומחוג המאזניים מראה את הדרך ליציאה מן המבוי הסתום. מאחר שלנין לא הצליח לפתור את הפרדוקסים של קאוטסקי, הוא הגיב בהתקפה חסרת תקדים נגד מחברם. בספרו הלוחמני ואולי אף ממש זדוני "המהפכה הפרולטרית והרנגאט קאוטסקי", תיאר לנין את קאוטסקי כבוגד באינטרס מעמד הפועלים, אשר סירס את המרקסיזם עד כדי הפיכתו לחסר כל משמעות. לנין שם ללעג את "פניני" מחשבתו של מורו לשעבר והעלה תמיהות בדבר מקורותיו של "בלבול תיאורטי כה מפלצתי" ו"זבל מביש וקשקוש ילדותי" של "יהודה איש קריות" קאוטסקי. מבחינתו של לנין, הדרישה של קאוטסקי להבטיח חופש לכולם פירושה הוכחה ניצחת ל"טיפשותו הגמורה".

מבחינת לנין לא היה שום מקום לספק: עבורו "המנצל והמנוצל לא יכולים להיות שווים", ובמאבק החברתי בין מעמדות המנצלים והמנוצלים היה על מעמד המנוצלים לנצח ולדכא את כל המנצלים. ברצונו להשתחרר מאזהרותיו ומהפצרותיו המציקות של קאוטסקי לזנוח את דרך הטרור, הרחיק לנין לכת עד כדי כך שפנה לעלבונות אישיים והשווה אותו ל"גור כלבים עיוור, התוחב בדרך מקרה את אפו לצד זה או לצד אחר". במקום להודות בכישלונו לפתור את ה"קואן" שהוצג לפניו בידי מורו, החליט לנין להרוס את קאוטסקי, אם לא פיזית אז לפחות פוליטית.

בניגוד מוחלט למושגים המתוחכמים והמורכבים של ויילד וקאוטסקי, הציגו כתביו של לנין אמיתות בשחור ובלבן; בפנייתן אל האינסטינקטים הנחותים ביותר לימדו האמיתות הללו את הקוראים לשנוא. כשקאוטסקי או ויילד חלמו על שוויון, הם חלמו על העלאת רמת החיים של המסכנים ושל האביונים לרמת העשירים והמאושרים. ויילד, לדוגמה, האמין כי התקדמות אל מטרה זו כרוכה בצורך ללמוד "לאהוב את השמחה, את היופי, ואת הצבע של החיים". לעומת זאת כשכתב לנין על השוויון הוא קרא לחסל את כל המעמדות העשירים; ובהשמדת כל העושר להשיג עולם של שוויון עבור העניים.

קריאתו הגלויה והבוטה של לנין להרג של כל האנשים העשירים והמשכילים וליצירת אחוות העניים נתגלתה כמושכת יותר בעיני ההמונים, מאשר הבטחתו המעורפלת של קאוטסקי לגבי אושר עתידי. "כל אחד יכול לגלות סימפטיה לסבלו של חבר, אך דרוש אופי מעודן מאוד – למעשה דרוש אופי של אינדיבידואליסט אמיתי כדי לגלות סימפטיה להצלחתו"⁷⁵ היה ויילד בוודאי מעיר על כך באירוניה האופיינית לו. בניגוד לתחכום מעודן שכזה, קריאתו של לנין להביא למצב של דיקטטורת החלשים על החזקים הייתה ברורה כשמש. עם השנים השתכנע קאוטסקי והודה כי לעמדות ולסגנון של הקיצוניים היה יתרון רב לעומת עמדותיו. זאת משום שלדבריו, "אנחנו דרשנו ממעמד

הפועלים ללמוד ולחשוב; ואילו הם החניפו לבערותם של הפועלים ופנו אל האינסטינקטים הפרימיטיביים ביותר. דבר זה הוא אשר הביא ללנין את הצלחתו, ואחריו גם לסטלין, למוסוליני ולהיטלר".⁷⁶

לנין אמר להמונים את אשר הם רצו לשמוע. קאוטסקי לא פחד לאכזב אותם, וענה ללנין באמרת כנף, אשר נוסחה בסגנונו המבריק של ויילד: "הפחד לאכזב את ההמונים אינו מהווה עילה לא לעשות זאת".⁷⁷

קאוטסקי האמין בטבעה האלוהי של האנושות, ובעיניו שמו של הטבע הזה היה "אהבה". הוא הכריז: "הסוציאליזם-דמוקרטי היא מפלגת האהבה האנושית..."⁷⁸ במאמרו "הטרור" הוא כתב "אף מטרה אינה מקדשת את האמצעים הלא הולמים".⁷⁹ ויילד הסכים איתו: "רק מה שטהור ומה שנוצר מטוהר יכול להזין את האהבה. אך שנאה ניזונה על כל דבר".⁸⁰

ויילד האמין כי האהבה היא הרגש האנושי האמיתי היחיד, ואילו השנאה מסנוורת את בני האדם ולא משאירה מקום לשתי התשוקות גם יחד. שני התאומים השמימיים התייחסו אל הטבע האנושי, כאילו היה רק אלוהי ואוהב. אך במציאות בני אדם בשר ודם אינם אלוהיים. הם לקחו את האידיאלים היפים של התאומים השמימיים והזינו אותם בשנאה.

ניתן להשוות את המערכה האחרונה בחייו של קאוטסקי לאחת הסצנות המרכזיות ברומן של ויילד "התמונה של דוריאן גריי". כמו שבאזיל סירב לקבל את האמת המרה שהסתתרה מאחורי תמונתו האידיאלית של היופי הנצחי, כך התקשה גם קאוטסקי להביט בפרצופה האמיתי של האנושות. בדומה לבאזיל, עשה קאוטסקי אידיאליזציה לאנושות, וספריו הנציחו את הדיוקן היפהפה שלה. אך המציאות טפחה על פניו: השנאה ולא האהבה היא זו שהשתלטה על אירופה. סטלין והיטלר הפכו לגיבורי התרבות ולדמויות הסמליות של התקופה ההיא. ואילו קאוטסקי? הוא דבק בסירובו העיקש להודות בטעותו. אפילו ב-1937 האופטימיסט הבלתי נלאה הזה המשיך להתפעל מיופייה של האנושות האידיאלית שלו והאמין כי הפשיזם יובס ללא מלחמה. כשהדברים בעולם חיצוני הידרדרו והלכו מדחי אל דחי, המשיך קאוטסקי בדומה לבאזיל להתבונן רק באידיאל שלו; תמונת המציאות נותרה מוסתרת מעיניו.

הקונפליקט בין לנין לקאוטסקי גרם לכך שהחל מ-1919 נשאר קאוטסקי מחוץ למפלגה, וגם הקריירה שלו כעורך הסתיימה. בעיני בני זמנו התרסקותה הפוליטית הייתה דרמטית מאוד, בלתי צפויה ופתאומית. ב-1924 פרש קאוטסקי מכל פעילות פוליטית, עזב את גרמניה ועבר לגור בווינה, ושם המשיך בכתיבתו האקלקטית ובפיתוח רעיונותיו החברתיים. חייו נסתיימו עם מנוסתו החפזת לאמסטרדם בזמן ה"אנשלוס" – סיפוח אוסטריה לגרמניה ב-1938. ההיסטוריה

חסכה ממנו את מראה העשן העולה ממשרפות מחנות ההשמדה, ולוקח עמו לעד את שרידי גופותיהם של קורבנות ההשמדה ההמונית, וביניהם אשתו היהודייה האהובה. נחסכו ממנו גם תמונות הזוועה שראה בנו הצעיר בנדיקט בעת היותו אסיר באושוויץ. האם יכול היה קאוטסקי אי פעם להאמין, שהמדינה בעלת המפלגה הסוציאל-דמוקרטית הגדולה בעולם, תבחר לעלות על נתיב "אבולוציוני" שכזה? לא. כמו באזיל, גם קאוטסקי לא יכול היה להעלות על דעתו אפשרות לסטייה כה מטורפת.

כדי להשלים את סיפורם של ויילד וקאוטסקי, חשוב לנתח השלכה מאתגרת נוספת של ההיבט בין הירח לאוראנוס במפת הלידה שלהם, בנוגע לאזהרה מפורשת מפני נישואים חפוזים.

שני התאומים השמימיים התאהבו לראשונה בערך בגיל 30. בשלהי שנת 1883 התארס ויילד לקונסטאנס לויד, בתו של פרקליט מדבלין. הם נישאו במאי 1884. במקביל, בחורף 1883-1884 ביקר קאוטסקי בווינה ונשא שם לאישה את לואיז שחלקה עמו את אותם תחומי התעניינות והייתה סוציאליסטית כמוהו. שתי הנשים, שנולדו בארצות מולדתם של ויילד ושל קאוטסקי בהתאמה, היו צעירות ומושכות. תחילתן של שתי מערכות היחסים הללו עמדה בסימן האהבה הפורחת, אך בשני המקרים התברר לזוגות שהם עשו טעות מרה.

להפתעת כל מכריהם, ביוני 1888 נסעו קאוטסקי ולואיז לווינה כדי לחתום על הסכם גירושין. כל חברי החוג הסוציאליסטי גינו בחריפות את החלטתו הבלתי שגרתית של קאוטסקי. אנגלס רתח מזעם: הוא פיתח חיבה כנה כלפי לואיז וטען כי קאוטסקי התעלל בה. היחסים בין אנגלס וקאוטסקי התקררו ולעולם לא חזרו לאותה רמת קרבה וחמימות שהייתה לפני הגירושין של בני הזוג. ובאשר לעילת הגירושין, קאוטסקי שמר על דיסקרטיות מרבית בעניין זה. הרמז היחיד למה שהתרחש מאחורי הקלעים היה מכתבו לחברו, הסוציאל-דמוקרט הגרמני אוגוסט בבל, שבו הוא התחרט על כך כי לא שלט בעצמו בפגישתו הראשונה עם לואיז, ועל כך כי הוא הבין מאוחר מדי כי בעצם מעולם לא אהב אותה.⁸¹

ב־1890 נישא קאוטסקי בפעם השנייה ללואיז רונספרגר, ידידתה של אמו. לואיז, הצעירה מקאוטסקי בעשר שנים, הייתה סופרת ומתרגמת סוציאליסטית מצליחה. הם נשואו יחד במשך 50 שנה ונולדו להם שלושה בנים. עם זאת, לקאוטסקי היה חשוב מאוד לשמור על החופש ועל הפרטיות שלו. הזוג נהג לבלות את חופשותיו בנפרד, ובנוסף, נהג קאוטסקי לבלות את ערביו מחוץ לבית, כשהוא נהנה משיחה שקטה עם חבריו לדרכו הרעיונית. בתחילת מלחמת העולם השנייה נרצחה לואיז באושוויץ, ובנם הצעיר,

בנדיקט, נשלח לשם אף הוא. בנדיקט קאוטסקי שרד את השואה ולאחר שחרורו הקדיש מאמץ רב לשמר את משנתו הסוציאליסטית של אביו, בתקווה שיום אחד החברה תבין אותה. נכדו של קאוטסקי, ג'.ה. קאוטסקי, התפרסם אף הוא כסופר סוציאליסטי אשר הצליח לעורר עניין מחודש בכתביו של סבו.

שנות נישואיו הראשונות של ויילד היו מאושרות. לזוג נולדו שני בנים. ויילד אהב אותם מאוד ונהג לספר להם את סיפורי ילדים שלו. הכול היה טוב למראית עין, אולם במהרה גילה ויילד כי קונסטאנס לא הבינה את תפיסת עולמו האסתטית. החל מ-1886 הוא העדיף להעביר את זמנו מחוץ לבית בחברת ידידיו (למשל, רוברט רוס), ואיתם היה שוקע בשיחות שוננות ומבריקות. רוס, בוגר קיימברידג', נשאר ידידו הנאמן, ולבסוף הפך למנהל עיזבונו הספרותי של ויילד. מאוחר יותר הועלתה ההשערה, כי רוס היה בן זוגו ההומוסקסואלי הראשון של ויילד.

אף על פי שבמשך כל תקופת המשפטים ניצבה קונסטאנס באומץ לב לצד בעלה, הם נאלצו להתגרש באופן רשמי לאחר גזר דינו. קונסטאנס לא עמדה במתח ונפטרה בטרם עת ב-1898. סיריל, בנם הבכור של הוויילדים, נהרג במלחמת העולם הראשונה. הבן הצעיר ויויאן הולנד הפך לסופר ופרסם את מכתביו ואת ביוגרפיית אביו במטרה לטהר את שמו הטוב.

"ברך את עצמך אם עשית משהו מוזר ויוצא דופן, ובכך שברת את החדגוניות של העידן המהוגן", אמר ויילד ב-1882. ויילד וקאוטסקי יכולים לברך את עצמם על כך שגם עשרות שנים לאחר מותם, הססגוניות שלהם עדיין ממשיכה להעסיק חוקרים רציניים רבים. הם לא נפגשו מעולם, אך האידיאלים והמסרים שלהם היו מקבילים.

עד ליום מותו המשיך קאוטסקי לכתוב על כל דבר שנראה חשוב בעיניו. הוא כתב על אודות אנגליה וגרמניה של ימי הביניים, על יוון העתיקה ועל התעשייה המודרנית, על פילוסופיה ועל חינוך, על ההיסטוריה ועל החברה המודרנית. אנשים מסוימים שאהבו את סגנונו השנון והקליל חשבו כי היה עליו לעסוק בכתובת רומנים. בתו של מרקס, אלינור, התרשמה כל כך מכתבתו של קאוטסקי עד שסברה שהקריאה בכתביו "היא תענוג נדיר, הן בזכות הידע המופלא והרחב שלו והן בזכות סגנונו הפיוטי, המרגש והמפעים, הסגנון שדומה לסיפורי הרפתקאות של רוברט לואיס סטיבנסון".⁸² בניגוד לה, אנגלס התלונן לפני בבל על כך כי "החיים הספרותיים – כתיבה תמורת שכר ושפע של פרסומים" של קאוטסקי דרשו ממנו כל כך הרבה זמן ומאמץ, וכתוצאה מכך

"לא היה לו מושג 'מה היא עבודה מדעית אמיתית'".⁸³

ניתן היה לתאר את קאוטסקי כ"מיזוג מוזר של סופר ושל הוגה דעות",⁸⁴

אך המילים הללו לא נכתבו עליו, אלא על אוסקר ויילד! קאוטסקי לא היה פוליטיקאי טיפוסי, ובדומה לו לא היה ויילד סופר טיפוסי. בין ידידיו של ויילד היו מי שהצטערו על כך שהוא לא הצטרף לחיים הפרלמנטאריים. המשורר האירי ויליאם בטלר ייטס סבר כי ויילד היה מטבעו איש פעולה ולכן "היה ביכולתו לבנות קריירה כמו זו של ביקונספילד,¹ שסגנונה המוקדם דמה לזה של ויילד בהיותו מיועד להמונים, לריגוש, להחלטות נמהרות ולניצחונות בזק".⁸⁵

מבקר התיאטרון בלונדון, מקס בירבוהם, הוסיף לכך את נקודת ראותו בהספדו לויילד:

"למרות מספרם הגדול של ספריו ושל מחזותיו, לדעתי, ויילד לא היה מה שנהוג לכנות סופר מבטן ומלידה. כתיבתו תמיד הזכירה יותר זרם של אנרגיה אינטלקטואלית שופעת, מאשר את יכולת הקליטה הנדרשת מסופר."⁸⁶

ויילד וקאוטסקי לא היו מחדשי חידושים, אלא מפרשים ומפיצים של גרסאות פופולאריות. עם זאת, כל נושא וכל דבר שהם היו מפרשים או לכאורה "שואלים" מאחרים, היה זוכה בכתיבתם לאופי ולסגנון המיוחדים רק להם. גדולתם הייתה מתגלה לא רק ביצירתיות שלהם, אלא גם באישיותם ובעיקר בה – אותו מיזוג מיוחד במינו של אינטלקט מבריק ואנושיות מרגשת. בשביל השניים האלה שבחיהם הוכתרו כ"מלכי החיים", כל החיים היו הופעה, ועל קאוטסקי ניתן לומר את אותן המילים שאמר ויילד על עצמו: "את הכישרון שלי השקעתי בכתיבה. את הגאונות שלי שמרתי לחיים עצמם". שניהם ניסו להשקיע את גאונותם באישיותם הכובשת והמקסימה ושניהם ניסו לעצב אותה בהתאם לאידיאלים של ויילד שנוסחו ב"נפש האדם תחת הסוציאליזם":

"יהיה זה דבר נפלא – האישיות האמיתית של אדם – כשנראה אותה. היא תתפתח בטבעיות ובפשטות, כמו פרח, או כמו עץ שצומח. היא לא תהיה במחלוקת צורמת. היא לעולם לא תריב או תתווכח. היא לא תוכיח דברים. היא תדע הכול. ועדיין היא לא תעסיק את עצמה בידע. תהיה לה חוכמה... היא לא תתערב תמיד בענייני האחרים ולא תבקש מהם לזכות באהדתם. אך למרות כל זאת, אף שהיא לא תתערב בענייני האחרים, היא תסייע לכולם, כמו שכל דבר יפה עוזר לנו בעצם היותו מה שהוא באמת."⁸⁷

תוכנות אסטרולוגיות ותוכנות גורם התטא

חיי אדם אינם מתנהלים כמנגנון מכאני שניתן לבנותו בהתאם לתוכנית

¹ לורד ביקונספילד הוא בנג'מין דישראל (1804-1881), ראש ממשלת בריטניה וממוצא יהודי. במקביל להיותו פוליטיקאי פיתח קריירה ספרותית מצליחה.

כתובה מראש, ושלאחר הפעלתו ימשיך לתפקד לפי דפוסים קבועים. מדובר בתהליך מורכב של התפתחות אישית, הכפוף לשיתוף פעולה חברתי, ובדומה לכל תהליך התפתחותי יש לו חוקים משלו. במסגרת אותם חוקי התפתחות יכולים חיי אדם ללבוש ולפשוט צורות מגוונות ביותר. אי לכך, החיים מאפשרים את קיומו של מגוון רב של אינדיבידואלים שונים. לכל אינדיבידואל מובטח חופש הבחירה שלו, אך הוא איננו אינסופי אלא מוגבל בחוקים הקיימים.

לדוגמה, אדם שנולד במזל מאזניים חופשי לבחור מתוך שלל איכויות רבות ושונות המאפיינות מזל זה. מסתבר שכבן מזל מאזניים טיפוסי, כלל ויילד בתיאור חזונו של האישיות המושלמת את רוב התכונות של מזל זה: הצורך בהרמוניה והתרחקות מגסות רוח וממחלוקות; הצורך להעריך את האחרים ולזכות בהערכתם; ראייה אמנותית ורצון לפייס ולאחד ניגודים; היכולת להתחשב בזולת ולהתאים את עצמו לדרישותיו; צורך בביטחון רגשי וחברתי. בשעה שרוב בני מזל מאזניים יפגינו בחייהם רק אחדות מן התכונות הללו, בחרו ויילד וקאוטסקי למצות בחייהם את מלוא הפוטנציאל הטמון במזלם.

במפות הלידה של שני התאומים השמימיים, בנוסף לשמש במזל מאזניים, נמצא הירח במזל אריה. על פי יוז, אנשים כאלו מתאפיינים בחיוניות שופעת, בעוצמה רוחנית גדולה ובאופטימיות רבה. יוז המשיך ואמר כי הם נולדים בדרך כלל כפרי אהבה בין אימא "אידיאליסטית" ובין אבא "ידידותי" בעלי התאמה אינטלקטואלית גבוהה. אחד מקווי האופי הייחודיים לשילוב כזה הוא אופטימיות בלתי נדלית: "אנשים כאלה אך לעתים רחוקות מוטרדים מבעיות או מתנאים קשים לאורך זמן רב בשל האידיאליזם והאופטימיות שלהם".⁸⁸ אנשים כאלה עשויים לבטא את עצמם בהצלחה במגוון רחב של תחומים, לרבות כל תחומי האמנות כמו גם בפעילויות חברתיות.

תיאור זה של שילוב השמש במאזניים ושילוב הירח באריה, מתאים היטב לתיאור האופטימיות חסרת התקנה של קאוטסקי ושל ויילד. הוא גם מסביר מדוע מרבית בני מזל מאזניים האחרים לא היו מסוגלים לחיות את חייהם באינטנסיביות עצומה שכזאת כפי שחיו שני התאומים השמימיים האלה: לאחרים פשוט חסרה החיוניות הגדולה מהחיים, האופיינית לצירוף הייחודי הזה של השמש והירח.

מילה אחת בנוגע לסטריאוטיפים: עד כמה זה אירוני שדווקא ויילד, שהיה מאמין גדול באינדיבידואליזם, מוזכר תכופות בגלל ה"אירויות" שלו או בגלל ה"הומוסקסואליות" שלו. למשל, ג'וליאן כתב על ויילד כי הוא ניחן ב"אופטימיות האירית", וביוגרפים נוספים רבים התייחסו תכופות ל"קסם האירי" שלו.⁸⁹ עם זאת היה קאוטסקי אף הוא אופטימיסט מלא חן וקסם אישי,

אבל הוא לא היה אירי! וודקוק חיפש אחר השורשים האיריים בייחודיותו של ויילד: "ויילד מעולם לא היה מדייק יותר מדי בדבריו או בכתיבתו: הייתה לו אהבה אירית לרומנטיות, והוא היה נכון להמציא עובדות רק בשביל להבהיר או להוכיח את טענותיו".⁹⁰ קאוטסקי לא היה אירי, אבל סטינסון כתב: "קאוטסקי נטה להגזים ברגשותיו האמיתיים לטובת צורכי התעמולה והאפקט הדרמטי".⁹¹ ובאשר להומוסקסואליות של ויילד, חשוב לזכור כי הדימוי שלו כהומוסקסואל מושחת נוצר רק לאחר משפטיו. עד אז, לא קוראיו הרבים ואפילו לא ידידו הקרוב של ויילד, שרארד, הידוע בתור "הטרוסקסואל לוחמני", אף לא אחד מאלו הביע שום חשד בגבריותו של ויילד.⁹²

ויילד וקאוטסקי נולדו ב־זמנית ושניהם הפכו לערוצים שדרכם הועברו לעולם אידיאלים ורעיונות זהים. הם שלטו בעידן שלהם בזכות אישיותם ולא בשל היותם בני לאום זה או אחר. הבחנה מסוג זה מחזקת במידה רבה את הסברה שלגורם התטא נודעת חשיבות רבה בעיצוב האישיות, והיא אינה נופלת מהשפעתם של גורמים תורשתיים וסביבתיים.

הייתי רוצה לסיים סיפור זה ברוח הפרדוקסאלית של קאוטסקי ושל ויילד. יש האומרים כי תאומים שמימיים אלה היו גאונים שהקדימו את זמנם. מעניין לגלות כי שנים רבות לאחר מותם התפרסם אדם נוסף שחלם גם הוא על חברה אידיאלית חדשה. במקרה, אף הוא נולד ב־16 באוקטובר, אך בשנה אחרת: 1886. אדם זה הפך לאחת הדמויות הסמליות של תקופתו והיה נערץ כ"אבי האומה". היה זה ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, דוד בן גוריון. באחד מנאומיו אל האומה ששודרו ברדיו, הוא ביטא את ה"אני מאמין" של חייו, בצטטו מן הנביא חבקוק (700 לפנה"ס): "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב' ד').

לדבריו של בן גוריון, איש זה לא יטיף לאחרים, הוא לא יתיימר להיות קדוש בכך שידרוש מהאחרים לחיות על פי 'צדקתו', הוא לא יחפש פגמים בשכנו, אלא יישם את אמונתו הוא בחיי היומיום; הוא יממש את אמונתו בחייו. על בסיס הרעיונות האלה נודו ויילד וקאוטסקי ותויגו כ"מודרניים" מדי. האירוניה היא כי בדרך מסתורית כלשהי התחברו גם ויילד וקאוטסקי לאותו מקור עתיק של חוכמה עילאית, שאליו היה מחובר מאוחר יותר בן גוריון, כמוהו כחבקוק כ־2,500 שנה לפניהם. מסתבר, כי למי שמשמש ערוץ לרעיונות אלה, אין הבדל בין "מודרני" ובין "עתיק". הרעיון נשאר אותו רעיון, ובני מזל מאזניים הם המתאימים ביותר לחקור אותו על כל היבטיו.

ביבליוגרפיה

- Dictionary of Literary Biography*, vol.19, pp.390-399.
- Dictionary of Literary Biography*, vol 57, pp.354-374.
- P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969.
- G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978.
- K. Kautsky, *Selected Political Writings*, London, The Macmillan Press LTD., 1983.
- K. Kautsky, *The Dictatorship of the Proletariat*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1964.
- P. Mattick, *Anti-Bolshevik Communism*, London, Merlin Press, 1978.
- G. Woodcock, *The Paradox of Oscar Wilde*, New York, The Macmillan Co., 1950.
- O. Wilde, *De Profundis*, London, Nathuen & Co., 1969.
- K. Kautsky, *The Class Struggle (Erfurt Program)*, New York, The Norton Library, 1971.
- G.H. Bell-Villada, *Art for Art's Sake & Literary Life*, Lincoln, University of Nebraska Press, 1996.
- K. Kautsky, *Erinnerungen und Erörterungen*, S' Gravenhage, Mouton, 1960.
- O. Wilde, *The Complete Illustrated Works of Oscar Wilde*, GB, Chancellor Press, 1996.
- O. Wilde, *Epigrams and Aphorisms*, Boston, J.W. Luce, 1905.
- O. Wilde, *Letters*, ed. V. Holland, London, Rupert-Hart-Davis Ltd., 1962.
- O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce.

---

¹ K. Kautsky, *The Class Struggle*, New York, The Norton Library, 1971, p.9.

² O. Wilde, *Epigrams and Aphorisms*, Boston, J.W. Luce, 1905, p.17.

³ O. Wilde, *The Complete Illustrated Works of Oscar Wilde*, GB, Chancellor Press, 1996, p.396.

⁴ O. Wilde, *Epigrams and Aphorisms*, Boston, J.W. Luce, 1905, p.87.

⁵ O. Wilde, *De Profundis*, London, Nathuen & Co., 1969, p.44.

⁶ *Marxism, Communism and Western Society, A Comperative Encyclopedia*, Vol.5, New York, Herder and Herder, 1973, p.6.

⁷ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.244.

-
- ⁸ G.H. Bell-Villada, *Art for Art's Sake & Literary Life*, Lincoln, University of Nebraska Press, 1996, p.85.
- ⁹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.21.
- ¹⁰ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.76.
- ¹¹ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.6.
- ¹² O. Wilde, *De Profundis*, London, Nathuen & Co., 1969, p.44.
- ¹³ P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969, p.14.
- ¹⁴ K. Kautsky, *Erinnerungen und Erörterungen*, S' Gravenhage, Mouton, 1960, S.101.
- ¹⁵ P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969, p.21.
- ¹⁶ O. Wilde, *De Profundis*, London, Nathuen & Co., 1969, p.32.
- ¹⁷ K. Kautsky, *Erinnerungen und Erörterungen*, S' Gravenhage, Mouton, 1960, S.108.
- ¹⁸ P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969, p.13.
- ¹⁹ G. Woodcock, *The Paradox of Oscar Wilde*, New York, The Macmillan Co., 1950, p.16.
- ²⁰ O. Wilde, *The Complete Illustrated Works of Oscar Wilde*, GB, Chancellor Press, 1996, p.161.
- ²¹ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, pp.177-178.
- ²² P. Mattick, *Anti-Bolshevik Communism*, London, Merlin Press, 1978, p.2.
- ²³ P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969, p.93.
- ²⁴ G.H. Bell-Villada, *Art for Art's Sake & Literary Life*, Lincoln, University of Nebraska Press, 1996, p.88.
- ²⁵ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.13.
- ²⁶ Ibid., p.44.
- ²⁷ Ibid.
- ²⁸ Ibid., p.45.
- ²⁹ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.66.
- ³⁰ G. Woodcock, *The Paradox of Oscar Wilde*, New York, The Macmillan Co., 1950, p.111.
- ³¹ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.18.
- ³² *The Oxford Companion to Irish Literature*, ed. R. Welch, Oxford, Clarendon Press, 1996, p.600.
- ³³ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.6.
- ³⁴ Ibid., p.33.
- ³⁵ K. Kautsky, *The Class Struggle*, New York, The Norton Library, 1971, pp.157-158.
- ³⁶ K. Kautsky, *The Dictatorship of the Proletariat*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1964, pp.4-5.
- ³⁷ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.6.
- ³⁸ Ibid., p.74.
- ³⁹ K. Kautsky, *The Class Struggle*, New York, The Norton Library, 1971, pp.157-158.
- ⁴⁰ O. Wilde, *De Profundis*, London, Nathuen & Co., 1969, p.46.
- ⁴¹ K. Kautsky, *The Dictatorship of the Proletariat*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1964, p.89.
- ⁴² O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.14.

- ⁴³ K. Kautsky, *The Dictatorship of the Proletariat*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1964, pp.89-90.
- ⁴⁴ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.13.
- ⁴⁵ K. Kautsky, *The Dictatorship of the Proletariat*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1964, p.34.
- ⁴⁶ K. Kautsky, *Selected Political Writings*, London, The Macmillan Press LTD., 1983, p.150.
- ⁴⁷ O. Wilde, *Epigrams and Aphorisms*, Boston, J.W. Luce, 1905, p.104.
- ⁴⁸ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.155.
- ⁴⁹ O. Wilde, *Epigrams and Aphorisms*, Boston, J.W. Luce, 1905, p.101.
- ⁵⁰ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.131.
- ⁵¹ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.33.
- ⁵² O. Wilde, *Epigrams and Aphorisms*, Boston, J.W. Luce, 1905, p.104.
- ⁵³ O. Wilde, *Letters*, ed. V. Holland, London, Rupert-Hart-Davis Ltd., 1962, p.444.
- ⁵⁴ O. Wilde, *The Complete Illustrated Works of Oscar Wilde*, GB, Chancellor Press, 1996, p.3.
- ⁵⁵ K. Kautsky, *Selected Political Writings*, London, The Macmillan Press LTD., 1983, p.43.
- ⁵⁶ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.66.
- ⁵⁷ K. Kautsky, *Selected Political Writings*, London, The Macmillan Press LTD., 1983, p.38.
- ⁵⁸ O. Wilde, *The Complete Illustrated Works of Oscar Wilde*, GB, Chancellor Press, 1996, p.55.
- ⁵⁹ *Ibid.*, p.81.
- ⁶⁰ O. Wilde, *Letters*, ed. V. Holland, London, Rupert-Hart-Davis Ltd., 1962, pp.411-412.
- ⁶¹ I. Parandovsky, *The King of Life (1928)*, in *Izbrannoye*, Moscow, Cudojestvennaia Literatura, 1981.
- ⁶² G.H. Bell-Villada, *Art for Art's Sake & Literary Life*, Lincoln, University of Nebraska Press, 1996, p.85.
- ⁶³ G. Woodcock, *The Paradox of Oscar Wilde*, New York, The Macmillan Co., 1950, p.2.
- ⁶⁴ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.4.
- ⁶⁵ P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969, p.277.
- ⁶⁶ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, pp.45-46.
- ⁶⁷ *Ibid.*, p.123.
- ⁶⁸ K. Kautsky, *Erinnerungen und Erörterungen*, S' Gravenhage, Mouton, 1960, S.433-434.
- ⁶⁹ O. Wilde, *Letters*, ed. V. Holland, London, Rupert-Hart-Davis Ltd., 1962, p.456.
- ⁷⁰ O. Wilde, *Epigrams and Aphorisms*, Boston, J.W. Luce, 1905, p.44.
- ⁷¹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.21.
- ⁷² O. Wilde, *De Profundis*, London, Nathuen & Co., 1969, p.9.
- ⁷³ K. Kautsky, *Selected Political Writings*, London, The Macmillan Press LTD., 1983, p.143.
- ⁷⁴ *Dictionary of Literary Biography*, vol.57, p.361.

-
- ⁷⁵ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.68.
- ⁷⁶ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.240.
- ⁷⁷ K. Kautsky, *Selected Political Writings*, London, The Macmillan Press LTD., 1983, p.63.
- ⁷⁸ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.80.
- ⁷⁹ K. Kautsky, *Selected Political Writings*, London, The Macmillan Press LTD., 1983, p.147.
- ⁸⁰ O. Wilde, *Letters*, ed. V. Holland, London, Rupert-Hart-Davis Ltd., 1962, p.445.
- ⁸¹ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.60.
- ⁸² *Ibid.*, p.163.
- ⁸³ *Ibid.*, p.16.
- ⁸⁴ G. Woodcock, *The Paradox of Oscar Wilde*, New York, The Macmillan Co., 1950, p.54.
- ⁸⁵ *Ibid.*, p.164.
- ⁸⁶ P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969, p.400.
- ⁸⁷ O. Wilde, *The Soul of Man under Socialism*, Boston, John W. Luce, p.19.
- ⁸⁸ R. Hughes, *The Sun and Moon Polarity in your Horoscope*, Temple, Ariz, American Federation of Astrologers, 1988, p.90.
- ⁸⁹ P. Jullian, *Oscar Wilde*, London, Constable, 1969, p.35.
- ⁹⁰ G. Woodcock, *The Paradox of Oscar Wilde*, New York, The Macmillan Co., 1950, p.112.
- ⁹¹ G.P. Steenson, *Karl Kautsky, 1854-1938*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1978, p.79.
- ⁹² G. Woodcock, *The Paradox of Oscar Wilde*, New York, The Macmillan Co., 1950, p.2.

מלכי הזמן, המרחב ומרחב-העל: הרמן וייל, תיאודור קלוצה וולימיר חלבניקוב

מזל עקרב

המוטו : אני יוצר

הרמן וייל

תיאודור קלוצה

הרמן וייל

ולימיר חלבניקוב

לאמיתו של דבר, מתמטיקאי
שאינו גם קצת משורר,
לעולם לא יהיה מתמטיקאי מושלם.

ק. ויירשטרס (K. Weierstrass)ⁱ

בתחילת המאה העשרים חלו התפתחויות מהפכניות ומרחיקות לכת במדע
בכלל ובפיזיקה העיונית בפרט. הרמן וייל (Herman Weyl), מי שנודע
כ"מתמטיקאי דגול וגם בר-סמכא בפיזיקה, בפילוסופיה ובשירה",¹ תיאר אותן

ⁱ קרל ויירשטרס היה מחשובי המתמטיקאים במאה התשע-עשרה, והוא בן מזל עקרב.

במילים הבאות:

“ועתה, בזמננו, השתחרר המבול האדיר ששטף איתו את המרחב, את הזמן ואת החומר שנחשבו עד כה לעמודי התווך היציבים ביותר של מדעי הטבע; אך זאת רק כדי לפנות מקום לדברים חדשים ובעלי היקף רחב יותר, הטומנים בחובם חזון מעמיק יותר.”²

בשנת 1916 ניסח איינשטיין את תורת היחסות הכללית שלו, ששילבה את ממד הזמן בשלושת ממדי המרחב ויצרה את מה שהפיזיקאים מכנים מרחב-זמן. איינשטיין הצליח להראות שביקום הזה בעל ארבעת הממדים, המרחב והזמן כרוכים זה בזה בקשר שאין להתירו. יתרה מזאת, בעולם הזה מה שנראה לנו ככוח כבידה אינו אלא ביטוי לעקמומיות של המרחב-זמן. ובלשון אחרת, על פי איינשטיין, גופים שמימיים שממלאים את היקום, מעקמים את המרחב-זמן באופן כזה שהם נוטים ליפול זה לעבר זה. המודל הזה של איינשטיין הצליח לאחד מרחב וזמן באופן מהפכני ולתרגם את הכבידה למושגים גיאומטריים, אך הוא לא שינה את התפיסות הבסיסיות בנוגע לאלקטרומגנטיות.

ב-1918 פיתח וייל את תיאוריית השדה הראשונה שלו, ולפיה הן השדה האלקטרומגנטי והן שדה הכבידה הופיעו כתכונות גיאומטריות של המרחב-זמן. מאחר שבאותם ימים רק שני כוחות יסודיים היו ידועים לפיזיקה, כוח המשיכה והכוח האלקטרומגנטי, האמין וייל שבאיחודם הוא הצליח לנסח את תורת השדה המאוחד. אף על פי שבסופו של דבר הוא נאלץ להודות בכישלונו לכלול את כל הכוחות במשוואה אחת, ההישג המרכזי של וייל היה בכך שהוא גרם לאנשים להבין כי להתייחס אל כוח אחד מבלי להתייחס אל הכוח האחר כהיבט של הגיאומטריה, היא גישה “לא-אמנותית”.

ב-1919, בהשראת עבודותיו של וייל, יצר המתמטיקאי והבלשן המבריק, תיאודור קלוצה (Theodor Kaluza), את הגרסה שלו לתורת השדה המאוחד, ובה איחד את הכבידה עם האלקטרומגנטיות בכך שמיזג אותם בממד החמישי. כיום מוסכם על כולם כי עבודותיהם החלוציות והנועזות של וייל ושל קלוצה הן שהציתו באינשטיין את ניצוץ ההתעניינות שלו בנושא התיאוריה המאוחדת. התעניינות זו עתידה הייתה להפוך למסע החיפוש והמחקר שהעסיק את איינשטיין במשך שלושים השנים הבאות בחייו. שמותיהם של שני חלוציה של התיאוריה המאוחדת, וייל וקלוצה, נעשו שזורים בתולדות הרעיונות המדעיים.

רבות נכתב על התיאוריות “המוזרות” של וייל ושל קלוצה, אבל אף אחד כמדומה לא הבחין בעובדה שהייתה אולי אפילו מוזרה יותר, והיא ששניהם נולדו באותו היום! יתרה מזאת, איש כנראה לא הבחין בכך שהם היו תאומי השמימיים של המשורר הרוסי, הבלשן והמתמטיקאי ולימיר חלבניקוב (Velimir

(Khlebnikov) אשר הקדיש את חייו לפיתוחה של "תיאוריית החוק היחיד אשר חובק את מכלול החיים בשלמותם"³. למרבה הפלא, במהלך אותן השנים שוייל וקלוצה הכריזו על תורת השדה המאוחד שלהם (1918-1921), טען חלבניקוב כי הוא הפך לאדם הראשון שגילה ורשם את המשוואה המאוחדת, אשר "בכוח הברזל" שבה הכתיבה את כל המאורעות בעולם וכללה בתוכה את כל החוקים הפיזיקאליים והמוסריים גם יחד, ואת "חוקי משה ואת ספר הקוראן כולו" בכללם!⁴

בעבר נראו התיאוריות של חלבניקוב, של וייל ושל קלוצה אלגנטיות אך עקרות וחסרות תועלת. וכך נכתב בספר "התיאוריות של הכול" של בארואו (J.D. Barrow):

"רק לעתים נדירות ביותר ניסו מדענים שאפתנים לבנות תיאוריה פיזיקאלית שתאחד את כל התיאוריות הנפרדות שמצליחות לתאר את כוחות הטבע השונים, למסגרת מאוחדת שממנה ניתן יהיה בעיקרון לגזור את כל הדברים."⁵

אם כך, מדוע דווקא שלושת התאומים השמימיים האלה הקדישו את חייהם לפיתוח התיאוריה של הכול? יתרה מזאת, אף על פי שלמבקרת הספרות הידועה שרלוטה דאגלס לא הזדמן ללמוד על קשר התיאום השמימי בין חלבניקוב, וייל וקלוצה, היא בכל זאת הניחה כי ההיסטוריונים של הרעיונות המדעיים יוכלו להפיק תועלת רבה ממחקר השוואתי בין חוקי הזמן של חלבניקוב ובין החוקים של הפיזיקה המודרנית.⁶ לאור זאת, כולי תקווה כי הסיפורים ההשוואתיים של השלישייה השמימית הזאת יהיו בעלי חשיבות רבה לא רק לחקר התיאום השמימי, אלא גם להבנת היצירתיות האנושית באופן כללי. שלא כמו סיפורם הדרמטי הקודם של ויילד ושל קאוטסקי, שעסק במערכות יחסים בין בני אדם, הסיפור הנוכחי דן בשלישייה שמימית מתמטית. הוא מציג את עולמם הצלול אך הקר של רעיונות מתמטיים מבריקים, את העולם המופשט שבו שלושת התאומים השמימיים חיפשו מפלט מחיי היומיום הקשים. בנוסף לכך, שלושתם נולדו במזל עקרב, המזל המסתורי ביותר בגלגל המזלות. המוטו של עקרב הוא "אני יוצר", וכדי להבין את בני המזל הזה יש לחקור את היצירתיות שלהם. הפרק הבא שלפנינו מספר כיצד תאומים שמימיים אלו יצרו ממדים חדשים, שפות חדשות ועולמות חדשים.

הם נולדו ב-9 בנובמבר 1885

שלושת התאומים השמימיים נולדו בפרובינציות: וייל נולד בשלזוויג-

הולשטיין, בעיירה הגרמנית הקטנה אלמסהורן בסמוך להמבורג. קלוצה נולד בעיירה הגרמנית הקטנה רטיבור, הנמצאת היום בפולין. חלבניקוב נולד במאלי דרבטי (Malye Derbety), כפר רוסי קטן ליד העיר צאריצין (היום וולגורד) השוכנת על נהר הוולגה.

כל אחד מהם נולד באזורי גבול בין עמים שונים. חלבניקוב נהג לחשוב כי למקום הולדתו הייתה השפעה ניכרת על מהלך חייו. הדחף שלו לגלות את תורת האיחוד שיקף את הצורך שלו לאחד את תרבות התושבים המקומיים, הנוודים הקלמיקים (Kalmyk) – בודהיסטים מונגוליים אשר התיישבו בערבות הוולגה – ואת התרבות הרוסית האורתודוקסית של הוריו. מקום הולדתו של וייל בשלזוויג-הולשטיין היה אזור שנוי במחלוקת וכפוף לתביעות ולתביעות-שכנגד מצד דנמרק, מצד שוודיה, מצד פרוסיה ומצד אוסטריה. שלזוויג, האזור הצפוני בגרמניה, עבר פעמים רבות במרוצת הדורות בין גרמניה לדנמרק ובחזרה. חיו שם מיעוטים דניים באזורים בעלי רוב גרמני, ומיעוטים גרמניים באזורים בעלי רוב דני. בדומה לכך, עיר הולדתו של קלוצה, רטיבור, שנוסדה במאה התשיעית בידי שליט שבט סלאבי, הנסיך רסיבור (Racibor), הייתה אף היא נושא לתביעות ותביעות-שכנגד מצד פולין ומצד גרמניה. עבודתם של שלושת התאומים השמימיים האלה, שהצטיינה ביכולתם היוצאת דופן לאחד ולשלב נושאים שלכאורה נראו בלתי קשורים, מזכירה לנו את הניסיון לפייס בין כל העמים השונים הנאבקים על בעלות על אדמת מולדתם ושליטה בה.

בניגוד לבן מזל הטלה לורנס בראג, שהאמין בחשיבות המכרעת של ההתחלות, האמין וייל כבן מזל עקרב כי "כל ההתחלות הן מעורפלות ונסתרות"⁷. בצורה אופיינית לאווירת הסודיות של מזל עקרב, ידוע אך מעט על ילדותם של התאומים השמימיים האלה. על פי לונדסטד, אם ילד בן מזל עקרב מושם ללעג ולקלס כאשר הוא מנסה לחלוק את מחשבותיו האינטואיטיביות, "הוא יעדיף לשמור את מחשבותיו לעצמו במקום להיות מטרה לדחייה נוספת"⁸. מדובר בהשערות בלבד, אך אפשר שאותו מנגנון הגנה פעל גם בחיי התאומים השמימיים האלה. ברור כי במהלך חייהם היצירתיים רעיונות רבים שלהם לא היו לרוחם של בני זמנם ולכן הוכרזו כמוזרים ונדחו על הסף. שלושתם היו אנשים שקטים ונחבאים אל הכלים, שמעולם לא נאבקו על קידומם. לפחות במקרה של חלבניקוב ידוע בוודאות שאביו אכן לעג לרעיונותיו ודחה את דרך חייו. המשורר הגיב על כך בהערה מרירה, "רבים מבני משפחת חלבניקוב ידועים בשרירות-לבם ובשתלטנותם"⁹.

כמתמטיקאים טיפוסיים, התעניינו וייל, קלוצה וחלבניקוב בעיקר בנושאים אוניברסאליים, בחוקים, בחוקיות, בהכללות ובאלגוריתמים

המסתתרים מאחורי כל ההתרחשויות. הם נטו לראות דברים באופן סכמאטי, ולמען הניתוח המעמיק בחרו להתעלם מפרטים שנראו בעיניהם טפלים. שום דבר גשמי לא עניין אותם, לכן אחרים ראו בהם אנשים מנוכרים וחסרי מעורבות אישית. אולי זאת אחת הסיבות לכך שהמידע על חייהם הפרטיים מועט ביותר, לצערנו. חלבניקוב הודה:

“אני לא התעניינתי בחייהם של אנשים אינדיבידואליים; רציתי להיות מסוגל לראות את המין האנושי כולו ממרחקים, כמו שובל של עננים, כמו רכס הרים ורוקים, ולגלות אם המידה, הסדר וההרמוניה אכן מאפיינים את גלי החיים של המין האנושי.”¹⁰

אבותיהם של שלושת התאומים השמימיים האלה היו אנשים משכילים ובני-סמכא במדע ובפילוסופיה, ומילאו תפקיד חשוב בחיי החברה. אביו של קלוצה, מקס, היה מומחה לפונטיקה גרמנית וחוקר הספרות והשפה האנגלית. כתביו המקצועיים זכו בזמנו לפופולאריות רבה. קלוצה אמנם לא בחר את הבלשנות כמקצועו העיקרי, אך כחובב הוא הפך לבלשן חשוב בפני עצמו. אביו של וייל, לודוויג, היה מנהל בנק. הוא היה חובב ספרים מושבע ודווקא בספרייתו הביתית גילה וייל הקטן עולם ומלואו בכתביו של הפילוסוף המהולל והוגה הדעות הגרמני עמנואל קאנט. בדומה לקלוצה, לא נכנס וייל לתחום עיסוקו המקצועי של אביו. בעיניו המספרים לא היו רק כלי עזר ששימשו את הכלכלנים, אלא ישויות חיות ונושמות שמשכו את תשומת לבו ועוררו בו סקרנות רבה.

אביו של חלבניקוב, ולדימיר, היה צפר וחובב טבע נודע. בנוסף לכך היה לו תפקיד אדמיניסטרטיבי בכיר במנהל המקומי והוא עסק רבות באיסוף מידע על אורח חייהם ועל תרבותם של השבטים הקלמיקים. חלבניקוב ירש מאביו את אהבתו הגדולה למדעים ולשפות, אך בסופו של דבר, הוא בחר שלא להמשיך בדרכו המקצועית של אביו: הוא לא רצה להיות חוקר טבע וגם לא הצטרף לשירות הציבורי.

שלושת התאומים השמימיים הצטיירו כילדים מחוננים ומפותחים יותר מהרגיל יחסית לגילם והיו תלמידים מבריקים בבית הספר. בנוסף לכך, אופיינה ילדותם באהבה בלתי רגילה למספרים. כך לדוגמה, ב-1904 העלה חלבניקוב זיכרונות מימי ילדותו:

“הוא היה כה ילדותי שסבר כי שש בא אחרי חמש, ושבע בא אחרי שש. הוא אפילו העז לחשוב שבכלל בכל מקום כשמופיע אחד ואחריו עוד אחד, יש לנו גם שלוש, וחמש, ושבע, ואינסוף – ∞.”¹¹

חברי השלישייה השמימית סיימו באורח מזהיר את לימודיהם בגימנסיות

השונות עד גיל 18 ומיד לאחר מכן נרשמו לפקולטות למתמטיקה באוניברסיטאות שהצטיינו במסורתן המפוארת וארוכת הימים בהוראת המתמטיקה. שלושתם למדו באוניברסיטה מ-1903 ועד 1908.

קלוצה בחר ללמוד בקניגסברג, העיר שבה נולד קאנט ושבה למדו ולימדו בעבר גדולי המתמטיקאים, דויד הילברט והרמן מינקובסקי ולעבודותיהם הייתה בהמשך השפעה רבה על חייהם של וייל ושל קלוצה.

וייל למד בגטינגן אצל דויד הילברט. מאז ימי התהילה של יוהן קרל פרידריך גאוס (מגדולי המתמטיקאים של כל הזמנים שכיניו היה נסיך המתמטיקאים) ושל תלמידו המבריק, ברנרד רימן (מחשובי המתמטיקאים של המאה התשע-עשרה), המשיך המכון למתמטיקה בגטינגן את דרכם ומשך אליו מתמטיקאים מרחבי העולם כולו. תוך זמן קצר הוכיח וייל את עצמו כאחד הסטודנטים המוכשרים ביותר של הילברט. כבר במהלך חופשת הקיץ הראשונה שלו הוא הצליח ללא שום עזרה וללא ההכשרה המוקדמת הנדרשת להבנת הנושא לרדת לעומקם של רעיונותיו של הילברט. "היו אלה החודשים המאושרים ביותר בחיי", כתב וייל בזיכרונותיו. העולם האמיתי פינה את מקומו בנפשו של וייל למרחבים המתמטיים המדומים של הילברט ושל מינקובסקי. מאוחר יותר, תיקרא אחת העבודות העיקריות של וייל "מרחב, זמן, חומר", כפראפרזה לספרו של מינקובסקי, "מרחב וזמן".

בתום לימודיהם, ב-1908, הגישו וייל וקלוצה את חיבוריהם לשם קבלת תואר דוקטור. לאחר מכן הם התמנו בו-זמנית לתפקיד של מרצים זוטרים באוניברסיטאות שלמדו בהן (Privatdozents). באותם הימים היה זה מעמד מכובד אך למעשה ללא משכורת.

במקביל אליהם למד חלבניקוב באוניברסיטת קזאן (Kazan), שבה למד לפניו, בין השאר, הסופר לב טולסטוי. האוניברסיטה הזאת התפרסמה בעולם בעיקר בזכות עבודותיו של המתמטיקאי המבריק ניקולאי איונובויץ' לובצ'בסקי (1856-1792), יוצר הגאומטריה הלא אוקלידית המהפכנית. לרוע המזל, זכה לובצ'בסקי להכרה רק לאחר מותו. אף על פי שרעיונותיו המרכזיים של לובצ'בסקי לא התקבלו בחייו, הוא היה מרצה פופולארי ביותר, ולזכותו נזקפת צמיחתה המרשימה של אוניברסיטת קזאן. חלבניקוב חווה תחושת הזדהות עמוקה עם הגיאומטר המנוח. הוא העריץ הן את גישתו למתמטיקה והן את רוחב היריעה של תחומי התעניינותו, שכללו בנוסף למתמטיקה גם שפות, היסטוריה ותרבויות מזרחיות. בעיניו של חלבניקוב היה לובצ'בסקי "מלך המרחב". ברבות הימים עתיד היה חלבניקוב לשקף במהופך את תחום ההתעניינות המרכזי של לובצ'בסקי ולהתפרסם בכינויו הייחודי "מלך הזמן".

לאחר מותו של לובצ'בסקי חלה הידרדרות הדרגתית בהוראת המתמטיקה בקזאן. מתחילת לימודיו באוניברסיטה התאכזב חלבניקוב מהרמה הנמוכה של הפרופסורים למתמטיקה ובמהרה הוא עבר לפקולטה למדעי הטבע. בהמשך הוא שינה את מסלול לימודיו ממדעים מדויקים לבלשנות, וב-1908 סיים את לימודיו באוניברסיטה מבלי לקבל תואר. במקום לכתוב את החיבור לתואר הדוקטור שלו, החל חלבניקוב לפרסם את שיריו הראשונים. בדומה לווייל ולקלוצה, במשך מספר שנים, זכה המשורר הצעיר לכבוד אך נשאר ללא פרנסה. מכל מקום, השלישייה מעולם לא התעניינה בכסף ובמעמד. כפי שחלבניקוב ביטא בצורה פיוטית: "הנני זקוק למעט / לפרוסת לחם, / לטיפת חלב, / לשמיים מעל / ולעננים האלה!"¹²

לאחר סיום לימודיהם הגבוהים המשיכו שלושת התאומים השמימיים להתעמק במספר רב של נושאים מגוונים שלכאורה נראו בלתי קשורים ביניהם. בנו של קלוצה, ששמו גם היה תיאודור קלוצה, תיאר את אביו כלהלן:
 "...אדם ששקד על תחומי התעניינות רבים. אמנם העיסוק בהפשטה המתמטית הסב לו הנאה עצומה, אך היה לו גם עניין רב בשפות, בספרות ובפילוסופיה. הוא שלט בלמעלה מחמש-עשרה שפות, וביניהן עברית, הונגרית, ערבית וליטאית."¹³

בנו של וייל, ד"ר מיכאל וייל, כתב תיאור נוגע ללב על אודות אביו:
 "הזיכרונות הבולטים ביותר מאבי נקשרים להתלהבותו הרבה מספרות בפרט ומאמנות הביטוי הבלשני בכלל – דבר שמשתקף גם בכתביו: בחלקו בנטייתו לצטט יצירות ספרותיות – קטעי שירה, פרוזה ופילוסופיה; ובחלקו בשיחותיו על תפקיד השפה (וגם על תפקיד הסמלים) בהעברת רעיונות מתמטיים ופיזיקאליים..."¹⁴

בהיותו אדם רחב אופקים במיוחד, זכה חלבניקוב להערכה רבה מצד קבוצת המשוררים הפוטוריסטים הבולטים (מאיאקובסקי, בורליוק וקמנסקי) אשר אף כינו אותו בשם "ליאונרדו האמיתי" המודרני. בהתפעלות ובהערצה הם היו מציינים כי: "הוא מתמטיקאי ובלשן וחוקר ציפורים. בנוסף לכך, הוא שולט בכל הטכניקות הספרותיות"¹⁵. בנוסף לשירים ולמחזות שלו, פרסם חלבניקוב גם תיאוריות לינגוויסטיקות וחשובים מתמטיים, גילויי דעת אמנותיים ומאמרים מדעיים. הוא היה רב אמן בז'אנר נדיר של השירה ההיתולית המבוססת על משחקי מילים, כגון נאולוגיזמים (תחדישים לשוניים) או הומונימים (מילים זהות בכתוב ובדיבור אך שונות במשמעותן). הוא ומשורר פוטוריסטי רוסי אחר, קרוצ'ונין (Kruchonykh), הגו ביחד את הרעיון של שפה "סופראציונלית", השפה הטרנסצנדנטלית של העתיד. הם קראו לה בניאולוגיזם "זאום" (Zaum)

הוא מתורגם בדרך כלל בתור "על-הגיוני" או מעבר להגיון. מטרת השפה הזו הייתה להעביר רגשות ומושגים מופשטים באופן ישיר, ללא תיווכו של השכל הישר.

למרות רוחב היריעה היוצא מן הכלל של עיוניו ושל הגותו, האמין חלבניקוב כי עבודתו וחיוו היו עשויים מקשה אחת. בניגוד לתאומים השמימיים הקודמים, אוסקר ויילד וקרל קאוטסקי, שרבגוניותם נחשבה כאקלקטיות (לקטנות ממקורות רבים), המחקרים המקוריים של השלישייה הנוכחית התקבלו כראיה לדבקתם בנושא המרכזי של חייהם – בתיאוריה המאוחדת או בתיאוריה של הכול. בהיותם מונעים בידי אמונתם היוקדת בכך שכל המדענים, המשוררים והאמנים נועדו להשתתף באותו מפעל תרבותי משותף, התמסרו חלבניקוב, וייל וקלוצה, החל מ-1909, לפיתוח תיאוריות של כל מיני איחודים.

משנת 1908 ואילך נהג חלבניקוב להאזין להרצאות רבות ומגוונות באוניברסיטת סנט פטרבורג. הוא העדיף ללמוד מבלי להירשם כסטודנט מן המניין. על פניו, לימודיו היו לא שיטתיים, והם כללו ביולוגיה, סנסקריט ושפות סלאביות. בניסיונו הנועז לאחד את המתמטיקה ואת השירה הכריז חלבניקוב על עצמו כעל "אמן-המספרים" והציע "ליצור מעמד מוכר של אמנים שעובדים עם מספרים"¹⁶.

"לאחרונה עברתי לכתיבה במספרים, כאמן המצייר את מספרו של ראשו הנצחי של היקום, איך שאני רואה אותו ומהיכן שאני רואה אותו. בדומה לציור רגיל, צורת אמנות זו אשר צומחת עכשיו מרסיסים ומפיסות של המדע המודרני, נגישה לכולם ונידונה לבלוע בתוכה את מדעי הטבע."¹⁷

אנשים רבים תהו מדוע נמנע חלבניקוב מהתקדמות הדרגתית בתחום אחד מסוים. אך היה לפחות אדם אחד שהיה מסוגל להבין אותו. היה זה תאומו השמימי וייל שהודה בשנת 1955 כי "לאמיתו של דבר, העבודות המתמטיות שלי היו תמיד לא סדירות, חסרות עקביות או שיטתיות. אני מייחס לאמנות הביטוי ולצורה את החשיבות הרבה יותר אפילו מהידע עצמו"¹⁸. בהרגישו קרוב יותר לאמנים מאשר למדענים, הסביר וייל כי "בדומה לשפות או למוזיקה, עשויה מתמטיזציה (ניאולוגיזם שהמציא וייל עבור העיסוק במתמטיקה) להיחשב בהחלט כפעילות יצירתית של האדם"¹⁹. מאחר שלא היה מסוגל להתמסר בלב שלם לענף אחד ויחיד במתמטיקה, הוא הרחיב ללא הרף את תחומי התעניינותו וכך זכה לתואר של "אוניברסליסט" המסוגל להבין ולתרום לכל תחומי המתמטיקה. ספרו הראשון, "הרעיון המרכזי של משטח רימן" (1913), הצליח לאחד ענפים מתמטיים שנחשבו קודם לכן כלא-קשורים זה לזה, כגון אנליזה מרוכבת, גיאומטריה וטופולוגיה.

ב-1912 ייסדו חלבניקוב והמשוררים מאיאקובסקי, בורליוק וקרוצ'ונין ביחד את הגרעין של התנועה הפוטוריסטית הספרותית. עם זאת, מעבר לכול, המשיכו יצירותיו של חלבניקוב להתבלט באופיין ובגישתן המתמטית. תיאוריותיו הנומרולוגיות המוקדמות נשלטו בידי "הקבוצה האוניברסאלית", המספר 317 – והוא "משך הזמן של רטט יחיד במיתר של האנושות".²⁰ לפי חלבניקוב, המספר 317 מייצג את מספר השנים שחולפות בין אירוע משמעותי אחד לאחר בתולדות האנושות. אף על פי שעם פרסומן נדחו התיאוריות האלו על הסף והושמו ללעג, תיעד המבקר הרוסי החשוב, ויקטור שקלובסקי כיצד בשנת 1912 ניבא חלבניקוב במדויק את שנת הנפילה העתידית של האימפריה הרוסית (1917).

ב-1913 עזר בורליוק לחלבניקוב לפרסם את ספרו הראשון, "מורה ותלמיד". בספר זה נדונו משוואות מתמטיות שעל פי חלבניקוב אמורות היו לשלוט בגורלותיהם של עמים. בנוסף לכך, הוצגו בספר תיאוריות מתמטיות שלו על חוקי "פיזור הערים החשובות על פני שטח כדור הארץ".²¹ היה זה צירוף מקרים מוזר שבאותה השנה שפרסם וייל את פרי עטו אשר איחד בין האנליזה, הגיאומטריה והטופולוגיה, פרסם גם חלבניקוב את תיאוריית האיחוד שלו בין גיאומטריה לגיאוגרפיה.

ב-1913 קיבל וייל משרת פרופסור למתמטיקה במכון הטכנולוגי בציריך. שם הוא הכיר את איינשטיין, התיידד איתו וגילה עניין רב בתורת היחסות הכללית שלו. כהרגלו, החל וייל ללמוד את הנושא החדש בהתלהבות ובמרץ רב. במשך חמש השנים הבאות הוא הקדיש את רוב זמנו לחקר ולפיתוח התיאוריה הזו. לפי טענתו, היו אלו השנים המאושרות ביותר בחייו, כששום דבר לא הפריע לשלוות נפשו פרט לסדרת הצעות של אוניברסיטאות שונות, אשר הציעו לו משרות הוראה ומחקר. הצעות אלה היו מוציאות את וייל משיווי משקל "כי קבלת החלטות כאלה הטרידה אותי".²² לדוגמה, כאשר יום אחד ב-1913 הוצעה לווייל משרה יוקרתית של פרופסור בגטינגן, הוא נכנס ללחץ, יצא עם אשתו הלה ביחד החוצה, ושניהם הסתובבו אנה ואנה ברחובות החשוכים של ציריך עד חצות הלילה. או אז הוא סוף-סוף קיבל החלטה וחישי-מהר רץ כדי להספיק לעלות על החשמלית האחרונה ולשלוח מברק המודיע על הסכמתו. עם זאת, ברגע האחרון הוא שינה את דעתו והחליט לדחות את ההצעה.

בסופו של דבר, נשאר וייל ללמד במכון הפוליטכני של ציריך במשך 15 שנים. גם קלוצה המשיך להיות על תקן של מרצה זוטר במשך 20 שנה, אף על פי שרוב אנשי האקדמיה זכו לקידום מהיר. ביוגרפים אחדים סברו שהן קלוצה והן לווייל חסרה הייתה השאפתנות הנדרשת כדי לעלות בסולם האקדמי.

במקביל, כתב המשורר בורליוק על חלבניקוב, "חייבים לפרסם את כתביו, אך ברוסיה מסיבה כלשהי תמיד מפרסמים את הפחות ראויים, ואילו לחלבניקוב חסרה אנרגיה להתעסק בזה"²³. בין אם זה רק צירוף מקרים או יד הגורל, העובדות מעידות על כך ששלושת התאומים השמימיים היו אנשים יצירתיים שלא רצו או לא היו מסוגלים לזכות בקידום.

בשנת 1918 פרסם וייל את אחד מספריו הפופולאריים ביותר, "מרחב, זמן, חומר". הספר זכה לשבחים נלהבים מפיו של איינשטיין, וחשף לא רק את בקיאותו של וייל בתורת היחסות אלא גם את כישורו הספרותי הניכר. בהיותו משוכנע כי אין להפריד בעיות פילוסופיות מבעיות מדעיות ומתמטיות, מיזג וייל בספרו את הפיזיקה ואת המתמטיקה, את המרחב ואת הזמן, את האמנות ואת השפה. ממש כמו חלבניקוב, הרגיש וייל כי רצונו להעביר את רעיונותיו המורכבים הכתיב לו את הצורך לשפר את סגנונו הספרותי: "הוא דרש מעצמו להגיע לשליטה מוחלטת בשפה... הוא שאף לחיוניות, לעוצמה, לזרימה טובה ולבהירות הביטוי"²⁴. כיום הסגנון של וייל נחשב לז'אנר ספרותי חדש של מסה מתמטית. הפרופסור למתמטיקה יאנג (Yang) האמין כי "וייל כתב בצורה יפהפייה", וכי "השפעתו על תחומים רבים כמו על לוגיקה, על פילוסופיה ואולי אפילו על אמנות, הייתה משמעותית מאוד"²⁵. גם ד"ר מיכאל וייל התייחס אל סגנונו המיוחד של אביו והגיע למסקנה נחרצת: "הרמן היה מתמטיקאי בעל נפש של משורר"²⁶.

ב-1918 פרסם וייל את תורת השדה המאוחד הראשונה שלו. בהתחלה קיבל אותה איינשטיין בהתלהבות רבה. הוא חשב כי מבחינה מתמטית ואסתטית היה זה הישג ניכר. עם זאת, כעבור חודש אחד בלבד התברר לאיינשטיין, כי התיאוריה של וייל לא עומדת בציפיות. איינשטיין כתב לווייל באירוניה של פיזיקאי שהתאכזב מן הדרך המתמטית לפתרון בעיות פיזיקאליות: "האם באמת ניתן להאשים את הקדוש ברוך הוא בחוסר עקביות רק מפני שהוא פספס את אותה ההזדמנות שנתגלתה בידיך ליצור הרמוניה בעולם הפיזי? אני חושב שלא". אף על פי כן, ולמרות הכישלון הצורב של וייל לאחד את האלקטרומגנטיות ואת הכבידה, הפכה התיאוריה שלו במרוצת הימים לכלי רב עוצמה בתחום תורת הקוואנטים. בנוסף לכך, היא הייתה למקור הראשון עבור המתמטיקאי הצרפתי המפורסם אלי קרטן (Cartan) שפיתח את תיאוריית המרחב המוכלל שלו.

ובחזרה לאיינשטיין. בשנת 1919 הוא הוקסם מרעיון חדשני נוסף, אשר הבטיח להוביל לתיאוריה המיוחלת של הכול. היה זה קו מחשבה בדיוני של קלוזה, שהציע לתקוף את סוגיית השדה המאוחד בעזרת מודל של עולם בעל

חמישה ממדים (ובו הממד החמישי מנוון במידת-מה ומכורבל בצורת כעך). מן המודל המתמטי הזה השתמע כי בעולם בעל חמישה ממדים הכבידה והאלקטרומגנטיות אינם קיימים עוד בנפרד זו מזו, אלא כרוכים זו בזו. בהיותו מרצה זוטר בלבד, נבצר מקלוצה לפרסם את התיאוריה שלו בעיתונות המקצועית ללא המלצת מדען בעל שם. לכן הוא פנה אל איינשטיין ושלח לו מכתב שבו פירט את רעיונותיו.

לקלוצה לא היו שום הוכחות ולו הקלושות ביותר לכך שהעולם אכן בעל חמישה ממדים. רק חוש אינטואיטיבי מפותח של איינשטיין לחש לו כי המתמטיקה של קלוצה יפה כל כך, עד כי ניתן להאמין בנכונותה. עם זאת, הרעיון של קלוצה על חמישה ממדים היה כל כך משונה וחריג, עד שלמעלה משנתיים היסס איינשטיין והתלבט אם לאמץ אותו ולהמליץ על פרסומו. לבסוף, ב-1921 הוא הגיש את מאמרו של קלוצה בצרוף המלצתו החמה לאקדמיה הפרוסית. בכל אופן, איינשטיין גילה עד מהרה כי המודל של קלוצה, בדומה למודל של וייל, לא סיפק תיאור מושלם של היקום. הרעיונות של קלוצה הורחבו ב-1926 בידי הפיזיקאי השבדי אוסקר קליין ונודעו לאחר מכן בשם תיאוריית קלוצה-קליין. ב-1930 חזר איינשטיין לבחון את התיאוריה הזו בגרסתה המתוקנת, אך התוצאות נשאו שליליות כבעבר.

במשך 50 השנים הבאות נחשבו רעיונותיו של קלוצה בדבר המרחב בעל חמשת הממדים להערת שוליים משונה, אך מעוררת סקרנות בסוגיית טבעה הביזארי של המתמטיקה. ליחס דומה זכו גם רעיונותיו המתקדמים של וייל על מרחב-זמן בעל n ממדים. מפליא לגלות כי וייל הרחיק לכת עוד יותר מקלוצה: לפי המתמטיקאי והפיזיקאי הבריטי סר רוג'ר פנרוז, דווקא וייל היה זה שהפך ל"אבי הרעיון הכללי של מרחבים בעלי ממדים רבים"²⁷. מרבית הפיזיקאים התקשו מאוד להבין את רעיון ארבעת הממדים של איינשטיין, כך שעל אחת כמה וכמה היה להם קשה לעכל את רעיונותיהם של וייל ושל קלוצה על ממדים רבים אף יותר!

במקביל לקלוצה, אשר הגה רעיון של ממד חמישי זעיר ומכורבל שלא ניתן לצפות בו במציאות הגשמית, הגה חלבניקוב רעיון של ממד חדש בשפה "שפת על-היגיון או מעבר להיגיון (Beyonsense) נמצאת מעבר לגבולות ההיגיון הישר, בדיוק כפי שאנו אומרים 'מעבר לנהר' או 'מעבר לים'²⁸. הממד החמישי של קלוצה היה ממד "מכורבל" שאת משמעותו יבינו רק מדעני העתיד. שפת העל-היגיון של חלבניקוב הייתה שפה 'עוברית' של העתיד:

"שפת על-היגיון היא שפה אוניברסאלית של העתיד, אף על פי שהיא נמצאת בינתיים במצבה העוברי. זו השפה היחידה שתוכל לאחד את כל

האנשים. השפות ההגיוניות רק פילגו אותם.²⁹

בעיני חלבניקוב שפת העל-היגיון הייתה אמצעי "לאחד את כל האנשים"; בעיני קלוצה היה הממד החמישי אמצעי לאחד את כל הכוחות הפיזיקאליים הידועים. בורליוק האשים את רוסיה בכך שלא פרסמה את תגליותיו של חלבניקוב, אך האם באמת יעלה על הדעת להאשים את גרמניה בכך שערכה את פרסום מאמריו של קלוצה? הרעיונות של התאומים השמימיים האלה נראו כה מוגזמים עד שכדי לקדמם הם היו זקוקים לעזרתם של אישים חזקים שהיו בעמדות השפעה. איינשטיין עזר רבות הן לווייל והן לקלוצה. בורליוק ומאיאקובסקי תמכו בחלבניקוב. וראו איזה צירוף מקרים: הפוטוריסטים הרוסיים כקבוצה ומאיאקובסקי כפרט שקלו לכתוב לאיינשטיין ולבקש ממנו את עצותיו ואת המלצותיו לפרסום התיאוריות המתקדמות שלהם.³⁰

לא רק רעיונותיהם יוצאי הדופן של שלושת התאומים השמימיים היו דומים, אלא גם סגנונות העבודה שלהם שהצטיינו באיכות נדירה של יצירתיות ספונטאנית. רעיונותיו של חלבניקוב עלו במהירות כה רבה עד כי אם היה מתבקש לערוך שורה אחת או שתיים בשירו, במקום התיקון היה כותב מיד את היצירה החדשה שזה עתה הופיעה במוחו. אמרו על חלבניקוב כי שירתו ורעיונותיו זרמו ללא הרף בדומה למעיין מים חיים או למפל של יצירתיות בלתי פוסקת. הוא נזכר בפליאה שהשיר "ילדה-האל" "בא לו בפתאומיות ובטבעיות כמו גל, ללא אף תיקון קטן שבקטנים, כמו כדור של יצירתיות..."³¹ גם קלוצה חשב מהר כל כך עד כי נהג להרצות ללא רשימות עזר. במשך כל קריירת ההוראה הארוכה שלו ידוע רק על מקרה אחד שהוא נאלץ לקרוא מן הכתוב: כאשר רצה להעתיק אל הלוח מספר בעל 50 ספרות. בדומה לכך, סיפרו גם על וייל שהוא הרגיש מלא ברעיונות כמו רימון "ושהמילים זרמו דרכו כאילו מעצמן".

רצה הגורל ועבודותיהם של חלבניקוב, של וייל ושל קלוצה לא היו מכוונות לקהל רחב של קוראים אלא למומחים בלבד, כיוון שבעיני הדיוטות נשארו יצירותיהם סתומות ולא מובנות. מאיאקובסקי, אשר ראה בחלבניקוב את המורה שלו וקרא לו "קולומבוס של יבשות השירה החדשות", פסק כי "חלבניקוב אינו משורר לצרכנים. אי אפשר פשוט לקרוא אותו. חלבניקוב הוא משורר ליוצרים".³² גם התיאוריות של וייל וקלוצה היו כה מקוריות וחדשניות עד כי הן שימשו מקור השראה והפריה רעיונית רק למדענים גדולים, דוגמת איינשטיין וקרטן.

וייל היה שונה מרוב המתמטיקאים האחרים בכך שאהב להשתמש בשפה עשירה ופיזית. חלבניקוב היה שונה מכל המשוררים האחרים בכך שהשתמש

בשפה מתמטית. בנוסף לכך, מנהגיו והופעתו כלל לא הזכירו את חבריו למקצוע. אף על פי שהשתייך לקבוצת הפוטוריסטים הידועים בראוותניות שלהם, זכור חלבניקוב כאדם שקט ונחבא אל הכלים. הוא לא לבש חולצות צהובות וצעקניות כמו מאיאקובסקי; ולא ענד פרחים על דש מקטורנו כמו אוסקר ויילד. מאיאקובסקי העיר, כי בהופעתו היה חלבניקוב "דומה יותר מדי לאינטלקטואל בורגני".³³ למעשה, חלבניקוב שהיה איש צנוע ומכופתר עד צוואר, נראה בתצלומיו כאיש אקדמיה טיפוסי, וליתר דיוק, כמו תאמו השמימי וייל!

חלבניקוב חלם לגלות את המשוואות שעל פיהן מתנהל העולם כולו. הוא חיפש אחר הדפוסים המתמטיים הקבועים שהסתתרו מאחורי מכלול תופעות החיים, ולא פחות מזה. הוא האמין כי:

"כל מה שנחוץ לנו כדי לבנות את היקום הוא להתבונן בשלושת המספרים הראשונים כמו בכדור בדולח. אכן חוקי היקום מקבילים לחוקי המתמטיקה."³⁴ בתחילת שנות העשרים של המאה שעברה היה חלבניקוב כה שקוע בחישובים מתמטיים-היסטוריים, עד כי התלונן באוזני אחותו: "שכחתי את עולם השירה והצלילים. השלכתי אותם לתוך מדורת המספרים".³⁵ באותה שנה הוא כתב למאיאקובסקי: "למדתי המון והפכתי לאמן המספרים. הייתי יכול ליצור לבלוב אביבי של מספרים, אילו רק היו פתוחים בתי הדפוס".³⁶ אך ברוסיה הייתה זו תקופה של הרס וחורבן שגרמה המהפכה ומלחמת האזרחים, ומכבשי הדפוס לא עבדו כשורה. בשעה שקלוצה המתין להמלצתו של איינשטיין כדי לפרסם את התיאוריות שלו, כתב חלבניקוב בייאוש ל ידידו:

"הגעתי לפריצת הדרך המיוחלת בהבנתי את הזמן והיא כוללת מחקר

במספר תחומי מדע, ואני ממש חייב להשיג אישור להדפסת ספריי."³⁷

ב-1921 ניסח חלבניקוב את המשוואות הקוסמיות שלו, המכונות "חוקי הזמן". בין השאר, הן קישרו בין תופעות שונות בטבען כמו בין התנודות במצבי הרוח של אנשים יחידים ובין עלייתן ונפילתן של אומות גדולות. הוא כתב:

"יש לי משוואות של כוכבים, משוואות של קולות, משוואות של מחשבות, משוואות של לידה ושל מוות. אני האדם הראשון שדורך בכף רגלו על יבשה חדשה: והיא המקום הפוקד על הזמן."³⁸

תגלית זו שפורסמה בספרו "לוחות הגורל" (1921) התבססה על האבחנה של חלבניקוב כי תקופה של 2^י ימים מפרידה בין אירועים היסטוריים דומים, ומחזור של 3^י ימים מפריד מאירוע אחד לאנטיזה שלו או ל"אירוע שכנגד". אמנם חלבניקוב האמין ביכולתם של חוקי הזמן שלו לחזות את העתיד, אך חשוב להדגיש כי בעיניו תחזית מדעית מעין זו לא הייתה אמורה להוות מגבלה

אלא מפתח אל החירות. לשיטתו, ברגע שאנשים ועמים יבינו כי הם מאוחדים בחוקים מתמטיים ברורים, הם ישתחררו מן הגורל העיוור. גישתו של חלבניקוב אל החיים כאל נקודת מפגש בין כורח המציאות וצורך בקבלת אילוצים ובין חופש הבחירה, השתקפה כמו הד בדבריו של וייל:

”מתמטיקה היא לא אותה תוכנית אב נוקשה וחסרת גמישות, כפי שהיא מצטיירת בעיני ההדיוטות; במקום זאת, אנו מוצאים בה בדיוק את אותה נקודת מפגש בין הצורך בקבלת אילוצים ובין חופש הבחירה, שהיא לב לבו של טבע האדם.³⁹”

חלבניקוב האמין שכאשר אנשים יבינו לבסוף כי העולם והאנושות חד הם, וכי הם נשלטים בידי אותו עיקרון כללי משותף, אזי כל רעיון של מלחמה בין חלקיו השונים של המכלול השלם יתברר כחסר טעם ומיותר.

ספרו של חלבניקוב ”לוחות הגורל” והתיאוריה של קלוצה פורסמו ב-1921. כפי שהתיאוריה של קלוצה נשארה תיאוריה ”ביזארית”, שולית ובלתי ידועה למרבית המדענים בני אותה תקופה, כך לא זכה גם ספרו של חלבניקוב לתשומת לבו של הקהל הרחב, אלא רק למספר ביקורות קטלניות ששפכו עליו קיתונות של לעג. כך, ב-1922, פרסם מבקר רוסי נכבד בשם איוון אקסיונוב (Axenov) את אבחנתו, ולפיה סבל חלבניקוב מרפיון שכל, משיגעון גדלות ומפרנויה גם יחד, ועל סמך הקביעה הזאת הוא שלל את כל רעיונותיו של חלבניקוב כחזיונות חולניים. בהמשך, לאחר מלחמת העולם השנייה, הושמצו עבודותיו של חלבניקוב בארסיות רבה בידי המבקרים הסובייטיים. המשורר שבינתיים הלך לעולמו זכה למיטב מילות הגנאי מתוצרת האסכולה הקומוניסטית: תחילה הוא הוגדר כ”פורמליסט מנוון” וכ”דקדנטי”, ולאחר מכן נשתכח שמו כליל.

השאלה לגבי שפיותו של חלבניקוב עלתה פעמים רבות ונדונה במספר פרסומים. ברור כי חלבניקוב היה אחד מהאנשים הראשונים שדיברו על ”התיאוריה של הכול” (Theory of Everything – TOE). כשאומרים ”הכול” – למה הכוונה? בארואו בספרו ”התיאוריות של הכול” (1991) הציג את השאלה הרטורית הבאה: ”האם מדובר באמת על הכול: כולל היצירות של שייקספיר, הטאג' מאהל והמונה ליזה? לא ולא.”⁴⁰ כוונתם של המדענים זהה לכוונתם של קלוצה ושל וייל – שתיאוריה כזאת חייבת לכלול ולאחד את כל החוקים של הכוחות הפיזיקאליים העיקריים. רוב המדענים אינם מנסים כלל להרחיב את היקף חוקי המדע כך שיחולו גם על החברה האנושית. לעומת זאת, בעיני חלבניקוב, התשובה הייתה שונה: חוקי הזמן שהוא גילה חלו ”ללא אבחנה על כל התופעות והדברים הכפופים לזרימת הזמן”,⁴¹ תהא זו נשמתו של גוגול או

כוכבי הלכת במערכת השמש.

האם אכן היה חלבניקוב שפוי בדעתו כשניסה למחוק את תמונת העולם המפחידה של רוסיה המיוסרת, המתפרקת, הרעבה והמדממת בתקופת מלחמת האזרחים, ולהציג במקומה את תמונת העולם הברורה, המתמטית וההוליסטית שלו? אם להחשיב את הבריחה מחיי היומיום כסוג של הפרעה נפשית או של שיגעון, אזי חלבניקוב היה משוגע. אך לפני שממהרים לשפוט, ראוי להזכיר כי אחד המתמטיקאים החשובים של המאה העשרים בשם סטניסלב אולם (Ulam) כבר הגדיר שיגעון מסוג זה כתכונה חיונית עבור רוב המתמטיקאים. הוא העיד: "במקרים רבים המתמטיקה היא בריחה מן המציאות. ויש מי שמשתמש במתמטיקה כמו בסם".⁴²

הקריירות "הלא אנושית" של שירתו של חלבניקוב הבהילה אנשים רבים. נתבונן, לדוגמה, באחד משיריו הידועים ביותר:

"עוד פעם ועוד פעם,

בעיניכם אני

כוכב.

אוי לו לספן שמכוון

את ספינתו לזווית שגויה

ביחס לכוכב:

הוא יתנפץ על הסלעים".⁴³

הפרופסור האמריקני רוונלד ורון (Vroon) התייחס לשורות אלו בתמיהה: "עלינו להחליט אם הוא [חלבניקוב] משוגע, רפה־שכל, או פשוט גאון שטועה".⁴⁴ אך אולי חלבניקוב לא מתאים לאף אחת מן ההגדרות האלה. ניתוח גורם תטא מעיד בבירור על כך שהיה בסך הכול מתמטיקאי. הביטוי היומרני שלו – "בעיניכם אני כוכב" – יכול להישמע באור חדש אם משווים אותו לאבחנה של וייל ש"למתמטיקה יש איכות בלתי אנושית של אור כוכבים זוהר וחודר, אבל עם זאת קר". וייל המשיך:

"אך כנראה שזו האירוניה של הבריאה, כי בני אדם מיטיבים לטפל בעניינים ככל שהם רחוקים יותר ממרכז הקיום שלהם. זו הסיבה שאנחנו חכמים ביותר בתחומי הידע שהכי פחות חשובים לנו: במתמטיקה ובמיוחד בתורת המספרים".⁴⁵

בנו של וייל נזכר כי בחייו הפרטיים חש אביו אי נוחות בשיחות חולין עם אנשים ובדרך כלל נמנע מהבעת רגשות. הוא גם התקשה לדבר על ענייני יומיום עם בני משפחתו ובילה איתם רק זמן מועט. בעיני ילדיו, היה וייל "אבא

מתמטי", שקוע בהרהורים ו"נפקד נפשית", גם אם היה נוכח באופן פיזי. עם זאת, התרשם בנו של וייל עמוקות מ"עוצמת הר הגעש המבעבע בפנימיותו של האב" באותן השעות שהקריא בדרמטיות את שיריו לילדיו:

"כשראיתם את הרמן שעה שהקריא את שירתו – תכופות היה מטעים את המילים ברכות רבה – כשהאזנתם לו בזמן שהיה מדקלם בקול רם, ניתן היה להבחין מיד עד כמה שירתו הגשימה את הצורך הפנימי העמוק ביותר בחייו. אני מעז לומר כי במעמקי נפשו התאחדו המתמטיקה והשירה והיו לאחד."⁴⁶

בדומה לווייל, היה גם חלבניקוב חכם יותר באותם עניינים שהיו רחוקים ממרכז קיומו הפיזי. רוסיה התייחסה אל חלבניקוב כאל משוגע. לפניו, חשבה רוסיה גם את גיבורו לובאצ'בסקי למטורף. חלבניקוב בתורו האמין כי רוסיה היא שהייתה אחוזת שיגעון כשתבעה ממנו בשנת 1915 להתגייס לצבא ולהילחם למענה במלחמותיה המטורפות (ועוד צירוף מקרים, בשנת 1916 הן וייל והן חלבניקוב גויסו בו-זמנית, ושירותם הצבאי אך רק כמה חודשים ובמהלכו אף אחד מהם לא השתתף בלחימה פעילה).

רוסיה דרשה מחלבניקוב לחנוק את היצירות שבו. לחילופין הציע חלבניקוב לרוסיה דרך מקורית להיפרד מהנטיות האובדניות שלה: "רוסיה, אני מעניק לך את / המוח האלוהי הלבן שלי. תהיי אני. תהיי חלבניקוב."⁴⁷ הוא חשב כי במקום מהפכות דמים, על רוסיה לכונן ממשלה חדשה שתהיה מורכבת ממדענים, מסופרים ומהוגי דעות יצירתיים ממדינות שונות. חלבניקוב הציע לרוסיה את דרכם של בני מזל עקרב לשינוי ולטרנספורמציה, ובמילים שלו הייתה זו דרכם של "יוצרים / ומגלי ארצות" ולא דרכם של "צרכנים / ונצלנים."⁴⁸ אך דווקא בגין רעיונותיו אלו הוא הואשם בטירוף הדעת.

מדהים, אך במהלך מלחמת העולם הראשונה ובזמן מלחמת האזרחים, דווקא אותם אנשים "נורמאליים" שהאמינו בממשות של העולם הגשמי לא היססו להרוג את אחיהם למען ניצחונם של רעיונות מופשטים שהיו "נכונים" בעיניהם. לכאורה היה זה קשה לאדם "נורמאלי" לדמיין לעצמו כי האימפריה הרוסית הגדולה תתפרק ב-1917 בגלל איזשהו חישוב של חלבניקוב; אך עם זאת, משום מה זה נראה להם נורמאלי לחלוטין לקום ולהרוס את האימפריה כמו ידיהם בדיוק באותה השנה שאותה הוא ניבא! בדומה לכך, מאוחר יותר, בסתיו 1937 היה קשה לאנשים "נורמאליים" בווינה להבין את הרצאותיו של וייל על סימטריה, הרצאותיו שבהן קבע כי צלב הקרס, הסוואסטיקה, "הפך לסמל הטרור" בגלל "הסימטריה הבלתי מושלמת של הסוואסטיקה – רוטאציות ללא השתקפויות."⁴⁹ ערב מלחמת העולם השנייה אנשים תהו עד כמה צריך היה וייל להרחיק לכת ולברוח מן המציאות כדי לדון בסיבות למלחמה הקרבה

במונחים של סימטריה סיבובית? הבה נאפשר לחלבניקוב לענות על השאלה הזאת:

"דמיינו לעצמכם בחור צעיר שמבטיו חודרים, מהירים וחסרי מנוח, שמחזיק בידו משהו דמוי בללייקה בעלת מיתרים. הוא מנגן. הצליל של המיתר הראשון יגרום לשינויים אצל האנושות בעוד 317 שנים. הצליל של המיתר השני גורם לדפיקות ולפעימות לב; הצליל של המיתר השלישי מהווה את הציר המרכזי של העולם הקולי. לפניכם איש העתיד עם 'הבללייקה' שלו. רוח הרפאים של האנושות כבולה אל מיתריה ורוטטת איתם ביחד. אך העתידן ממשיך לנגן, ונדמה לו כי ניתן למגר את האיבה בין האומות בכישופם של מיתריו.⁵⁰"

מלחמות ושיגעונות פקדו את כדור הארץ ורדו בו, אך חלבניקוב חלם על כינונה של "תזמורת כלי מיתר של כל הנגנים על פני כדור הארץ. זוהי ההתאחדות הגאה של 'מיתרי-כדור-הארץ'..."⁵¹ לכאורה זה נשמע מוזר ותלוש מן המציאות. אך לא כך הדבר בעיני המומחים. כאן המקום לציין כי בשנים האחרונות סבורים פיזיקאים רבים כי עולמנו מורכב לא מאטומים נקודתיים, אלא ממיתרים זעירים רוטטים. אם אכן כך הוא הדבר, אזי צדק חלבניקוב, ולמעשה כל האנושות כולה היא, במוכן מסוים, תזמורת מיתרים ענקית. אם להמשיך בקו המחשבה הזה, ניתן להתרשם, כי קולותיהם של שלושת התאומים השמימיים חלבניקוב, וייל וקלוצה ניגנו בתזמורת הזאת בתיאום ובהרמוניה.

עד לשנת המאה להולדתו של חלבניקוב שמו כמשורר וכסופר רוסי כמעט שנשכח. מדי פעם היה מישהו נזכר באיש תימהוני זה אשר השאיר אחריו מספר שירים מתמטיים סתומים. משנת 1985, עם נפילת השלטון הקומוניסטי ועם צמיחת מודעות העידן החדש, החלו עבודותיו לזכות בהכרה הן בקרב דוברי הרוסית והן בקרב דוברי האנגלית. כיום, הגאוניות של חלבניקוב איננה מוטלת בספק, והוא עומד בשורה אחת עם הסופרים החשובים ביותר, כמו סטפאן מלארמה הצרפתי, ג'יימס ג'ויס האירי ועזרא פאונד וגרטרוד שטיין האמריקניים. איתם ביחד הוא נמנה עם המחדשים הגדולים של המודרניזם בספרות. כיום, אנשים רבים מאמינים כי "ברגע הנוכחי של חוסר האחדות הגלובאלית... העולם שמחוץ לרוסיה חייב להתחיל להכיר את עבודותיו ואת רעיונותיו של אדם שראה את עצמו כמלך הזמן וכנשיא כדור הארץ."⁵²

התיאוריה של קלוצה כמעט שנשכחה במשך שנים רבות. רק בשנות השמונים של המאה שעברה היא קמה לתחייה, כשהציגו הפיזיקאים מיכאל גריין וג'ון שוורץ את תיאוריות מיתרי-העל שלהם. לשיטתם, נובעים כל הכוחות השונים בטבע ממקור אחד משותף, ומכאן שניתן לתאר אותם באמצעות

התיאוריה של הכול. התיאוריה של מיתרי-העל מאחדת את הכבידה כמו גם את הכוח הגרעיני החזק, את הכוח הגרעיני החלש ואת הכוח האלקטרומגנטי, והיא פועלת במרחב בעל עשרה ממדים. ששת הממדים הלא-רצויים נחשבים כמכורבלים. התיאוריה של קלוצה זכתה ללידה מחודשת, והפעם היא הורחבה למרחב בעל n הממדים של וייל. הדחייה ההתחלתית שהתרחשה לגבי התיאוריה של קלוצה ולאחר מכן גילויה מחדש, מתוארות בידי הכותב האמריקני האחראי לפופולאריזציה של המתמטיקה, מרטין גרדנר, במהדורה המחודשת של ספרו "The New Ambidextrous Universe" (1990). במהדורה הראשונה של הספר (1970) הזכיר גרדנר את התיאוריה של קליין-קלוצה כקוריוז משונה שאף אחד לא שמע עליו. לעומת זאת, במהדורה המתוקנת הוא כתב:

"אתם יכולים לדמיין לעצמכם עד כמה נדהמתי כעבור עשרים שנה כשהפיזיקאים גילו מחדש את התיאוריה הזו והכלילו אותה ליותר מממד מכורבל אחד. התיאוריות המורחבות הללו של קליין-קלוצה השתלבו בתוך התיאוריות המוקדמות של הכול והינן חיוניות גם לתיאוריות של מיתרי-העל!"⁵³

סיפור דומה לגבי המטמורפוזה בגורל התיאוריה סיפר המתמטיקאי פנרוז על אחת התגליות החשובות של וייל, שנדחתה בידי חתן פרס הנובל לפיזיקה וולפגנג פאולי. וייל, שהונחה על ידי הדחף שלו למצוא סימטריה בכל דבר, העלה ב-1929 את הרעיון כי לכל חלקיק אלמנטארי, וחלקיקים בעלי מטען ניטראלי בכללם, חייב להיות בן-זוג משלים שהוא אנטי-חלקיק, כעין השתקפות הראי שלו. בדומה לקלוצה, לא הייתה לווייל הוכחה ניסויית לכך, אך נראה לו כי עיקרון היופי המתמטי מצדיק את קיום התופעה הזאת. כ"אבי ומגלה הניטרינו", דחה פאולי רעיון זה של וייל על הסף. הוא היה בטוח כי תוצאות הניסויים שללו לגמרי את התיאוריה המגוחכת של וייל. עם זאת, וייל מעולם לא הסכים עם פאולי: כמתמטיקאי, האמין וייל שמה שנראה לנו כמציאות הוא לעתים קרובות לא יותר מתעתוע. וראו איזה פלא, לאחר מותו של וייל, הוכיחו ניסויים חדשים כי דווקא פאולי שגה, ואילו התיאוריה של וייל באשר לאנטי-ניטרינו הייתה בחזקת ניחוש נבואי. למרבית האירוניה, המשוואה של וייל שפאולי לגלג עליה וזלזל בה, היא כיום המשוואה המקובלת עבור אותו ניטרינו עצמו, שנתגלה בידי פאולי!⁵⁴

רבים מקוראיו של חלבניקוב התייחסו למחקריו כאל "אברקדאברא" מתמטי. עם זאת, מי שקראו את עבודותיו של חלבניקוב בעיניים של שותפים למחקר וליצירתיות גילו בהן ראייה הוליסטית מקורית שהייתה נדירה מאוד בימים ההם. אם משווים את רעיונותיו של חלבניקוב להתפתחויות החדשות

ביותר בפיזיקה המודרנית, ניתן להסכים עם אחדים ממבקריו אשר הגיעו למסקנה כי הוא היה עתידן אמיתי – אדם בעל השכלה רחבה ביותר שהקדים את זמנו במובנים רבים. כיום, כשהרעיונות של וייל ושל קלוצה התקבלו בידי הזרם המרכזי של הפיזיקה, המדע המודרני חולם על מציאת תיאוריה של הכול שתאחד את כל חוקי הטבע למשפט אחד, שיחשוף את כורח המציאות בהתרחשויות של כל הדברים שהיו ושישנם ושיעור עתידים לבוא בעולם הזה. יתרה מכך, ב"מילון המודרני למדעים" כתוב, "אם התיאוריה של מיתרי-העל אכן נכונה, אזי את כל המידע הכלול באנציקלופדיה הזאת ניתן להסיק ממשוואה אחת ויחידה"⁵⁵. "רק תחשבו כמה דיו נחסוך! איזו מנוחה לקסת הדיו!"⁵⁶ – צהל משמחה חלבניקוב, כשגילה כי הוא הצליח לכלול את כל חוקי התנ"ך במשוואה מתמטית אחת ויחידה. בזמנו לעגו לו ועשו ממנו צחוק, אך כיום מילותיו אלה יכולות היו לשמש בנקל אפיגרף עבור התיאוריה של הכול.

באופן מפתיע, בעיני חלבניקוב היה כל העולם מורכב "מתנודות ומרטטים בסיסיים", כאילו חזה מראש את חשיבותם של "המיתרים". עוד ב-1919 הוא התייחס לאותיות – אבני הבניין של היקום שלו – כאל "מיתרים" בעלי רטטים ותדרויות מסוימים. בימינו השם "מיתר" מיוחס לחלקיקים תת-אטומיים – קוורקים, לפטונים ובוזונים – כיוון שהתיאוריה של מיתרי-העל לא רואה בהם עוד נקודות במרחב, כשם שנהוג היה עד לא מכבר בתיאוריות השדה המקובלות, אלא מתייחסת אליהם כאל מיתרים רוטטים. מכאן נובע כי הפרוטונים והניטרונים בחומר מורכבים מ"מיתרים".

בעולמם של קלוצה, וייל וחלבניקוב, האמת והיופי היו שזורים זה בזה. וייל נשאל פעם: אם האמת והיופי יתנגשו זה בזה, לצד מי מהן הוא יתייצב? "לצד היופי, תמיד לצד היופי"⁵⁷, הוא ענה מיד וללא היסוס. כיום, לאור תוצאות הניסויים החדשים, נראה כי היופי המתמטי שבתיאוריות של שלושת התאומים השמימיים האלה זכה בניצחון והוכיח כי לא תמיד כדאי לסמוך על ההיגיון ועל השכל הישר. קורות המתמטיקה רצופים מקרים מעין אלה. לעתים קרובות נדמה לצופה מן הצד כי המתמטיקאים דנים בבעיות המרוחקות מחיי היומיום. אך תכופות קורה שכעבור זמן מה – אפילו 50 או 100 שנים – מישהו מבין פתאום כי רעיונותיו של המתמטיקאי עשויים להיות בני-יישום ושימושיים. מרבית התיאוריות של קלוצה ושל וייל השתייכו לסוג הזה של הרעיונות שנדחו תחילה אך התבררו כמועילים כעבור שנים רבות. במובן זה וייל וקלוצה עשויים לזכות עם חלבניקוב ביחד בתואר של פוטוריסטים או עתידנים אמיתיים כיוון שהתיאוריות שלהם היו שייכות לעולם העתיד. במובן זה, רעיונותיהם יכולים גם להיקרא רעיונות "עקרביים", כיוון שבדומה לנשרים (הנשר הוא סמלו השני של

העקרב) "הם מיטיבים לעוף ולהתקרב אל השמש (הרוח) יותר מכל אחד אחר"; וכמו עוף-החול או הפניקס (שהוא סמלו השלישי והנעלה ביותר של מזל עקרב) רעיונות אלו עשויים "לקום לתחייה מחדש מאפרו של העצמי המת שלהם"⁵⁸.

לכאורה, לא היה שום קשר בין נפילת הקומוניזם שאפשרה את ה"קמבק" של חלבניקוב, ובין הופעת התיאוריה של הכול שאפשרה את ה"קמבק" של קלוצה ושל וייל, אך התוצאות של ההתרחשויות האלו היו דרמטיות עבור משנתם של שלושת התאומים השמימיים האלה: באמצע שנות השמונים של המאה שעברה זכו הרעיונות האלה להיוולד מחדש. חלבניקוב ראה את המוות כחלק אינטגרלי מהחיים וכאחד הצמתים החשובים שבהם. הוא כתב: "יש לי הרגשה ודאית כי המוות אינו המערכה האחרונה במחזה של החיים אלא אירוע הנלווה לחיים, והוא חלק ממכלול החיים כולו"⁵⁹. אם נוסף לכך כי חלבניקוב האמין גם באחדות חוקי הזמן השולטים לדבריו בזרמי החיים וברעיונות שלנו כאחד, אזי יהיה קל יותר להבין את צירוף המקרים של ה"קמבק" הברזני של רעיונותיהם של חלבניקוב, קלוצה ווייל. כיוון שבדומה להוגיהם, רעיונות אלה נולדו ברזני באותה השנה, הם גם זכו לחזור ולהופיע שוב בעת ובעונה אחת.

ב-1922 פרסמו שלושת התאומים השמימיים את עבודותיהם בנושא התיאוריה המאוחדת. חיי התאומים השמימיים הגרמניים המשיכו להתקדם במסלולם האקדמי, אך ברוסיה ההרוסה הידרדר חלבניקוב למצב של תשישות מתת-תזונה. הוא הגיע למסקנה כי משימת חייו הושלמה והרגיש חופשי לעזוב את הפלנטה הזאת. חלבניקוב נפטר ב-28 ביוני 1922. במאמרו "שיקראו בכתובת על המצבה שלי" הוא כתב על עצמו: "גילה את הסיווג הנכון של המדעים, קישר בין זמן ומרחב, ייסד את הגיאומטריה של המספרים"⁶⁰.

אין ספק שאת אותה כתובת עצמה ניתן היה לחרות גם על מצבותיהם של וייל ושל קלוצה. בין השנים 1917 ל-1927 נחסם קידומם, אך הם לא התרגשו מזה. קלוצה זכור כאדם טוב לב ובעל חוש הומור מפותח שהיה אהוד על עמיתיו ועל הסטודנטים שלו כאחד. אנקדוטה משעשעת מספרת כי פעם אחת החליט קלוצה להדגים את כוחו של הידע התיאורטי ושל עוצמת הלימוד העיוני. מאחר שהיה כבר בן 30, אך עדיין לא ידע לשחות, הוא החליט ללמוד שחייה בעזרת הספרים בלבד. וכך היה: הוא קרא מדריך ללימוד שחייה למתחילים ומיד לאחר מכן הצליח לשחות בניסיון הראשון שלו.⁶¹ בדרך זו הראה קלוצה כי המתמטיקאים אינם אותן תולעי ספרים, הטרודות בחישוביהן, כפי שנהוג לדמיין אותם, אלא אנשים המאמינים ביכולתם לגלות חוקיות נסתרת בכל הדברים.

בשנות העשרים של המאה שעברה הספיקו וייל וקלוצה לפתור מגוון רחב של בעיות פיזיקאליות ומתמטיות בתחומים שונים. ב-1929, בהמלצתו של

איינשטיין, התמנה קלוצה סוף-סוף לתפקיד של פרופסור באוניברסיטת קייל (Kiel). באותה השנה עזב גם וייל את ציריך ונענה להצעה להחליף את המורה שלו הילברט בגטינגן.

ב-1933, כשעלה היטלר לשלטון, יצא וייל לגלות באמריקה, שם קיבל משרה במכון למחקר מתקדם (Institute for Advanced Study) שזה עתה הוקם בפרינסטון. הוא עבד שם בשיתוף פעולה עם איינשטיין, בסביבה נעימה ומסבירת פנים שבה המשיך ללמד צעירים ולהשפיע על הדור החדש של המתמטיקאים. בשנת 1939 הוא קיבל אזרחות אמריקנית, ונשאר בארה"ב גם לאחר המלחמה. עד לפרישתו לפנסיה ב-1954 המשיך לעבוד במכון, ואילו לאחר הפרישה זכה לתואר של פרופסור אמריטוס (מי שפרש אך נשאר חבר אקדמיה) והחליט לחלק את זמנו בין פרינסטון לציריך. למרבה הצער, בהיותו איש פזור דעת, איבד וייל ב-1954 את אזרחותו האמריקנית בשל רשלנותו: הוא שכח לבדוק כמה זמן מותר לשהות למתאזרח אמריקני מחוץ לארה"ב. מדענים רבים ביקשו להחזיר לווייל את אזרחותו, אך ללא הועיל. הפרשה הזאת השפיעה לרעה על בריאותו של וייל, וב-8 בדצמבר 1955 הוא התמוטט ברחוב בציריך ומת מדום לב. תאומו השמימי חלבניקוב נהג לראות את עצמו כנשיא כדור הארץ, ווייל לעומתו מת כאזרח כדור הארץ.

ב-1933, במקביל לווייל, החליף גם קלוצה את מקום עבודתו ואת עיר מגוריו. הפעם הוא התמנה לפרופסור מן המניין באוניברסיטת גטינגן שבה ירש קודם לכן וייל את מקומו של הילברט! מאז ועד ליום מותו נשאר קלוצה בגטינגן כפרופסור מן המניין. הוא מת בעקבות מחלה קצרה ב-19 בינואר 1954, חודשיים לפני שאמור היה לקבל את התואר פרופסור אמריטוס.

שני התאומים השמימיים הגרמניים שהיו פרופסורים לפיזיקה מתמטית חיו בשלווה במשך כ-70 שנה ומתו כמעט בו-זמנית, מוות פתאומי ובלתי צפוי. בחייהם ובמותם השאירו וייל וקלוצה את הרושם כאילו רכבות חייהם וגורלם נעו באותו מסלול, ונשלטו בידי חוקים דומים. עיקרון היופי המתמטי מחייב אותנו לחפש אחר הסבר מתוחכם יותר מאשר ניסיון סתמי לתרץ את כל צירופי המקרים בחייהם כנובעים ממקריות גרידא. חלבניקוב כתב: "באספקלריה הגמישה של הטבע / הכוכבים הם רשתות הדיג, ואילו אנו – הדגים בשלל שנתפס ברשתם"⁶². אם הכוכבים הם "רשתות הדיג" אזי שלושת התאומים השמימיים מייצגים את "שללם" היומי. כשמשווים את חייהם, המסקנה המתבקשת היא כי שלושתם היו מכווננים אל אותו גל של אותו רעיון קוסמי עצמו, שהשתקף באותו גורם תטא.

תוכנות אסטרולוגיות ותוכנות גורם התטא

הרמוניה, יופי וסימטריה הפכו למילות המפתח לרעיונות המתמטיים של וייל, של קלוזצה ושל חלבניקוב. בספרו הקלאסי "סימטריה" (1952) תיאר וייל באופן שיטתי את כל סוגי הסימטריה הידועים לאמנים ולמתמטיקאים. בעיניו הייתה הסימטריה שונה מאוד מסתם דמיון או שיקוף ראי של ימין ושמאל. וייל כתב כי עבורו "סימטריה מציינת את ההתאמה בין כמה חלקים, ומצרפת אותם לשלם אחד". הוא התחקה אחרי התפתחות מושג הסימטריה במשך כאלפיים וחמש מאות שנה של תולדות האנושות ולאחר ניתוח מעמיק הגיע למסקנה כי באמנויות, כמו גם בחיים, הסימטריה היא תופעה חובקת כול, אך עם זאת, לעולם איננה מושלמת. בסיכומו של דבר, בעיני וייל "האמנות המערבית בדומה לחיים עצמם נוטה להתאים, לשחרר, לתקן ואפילו לשבור את הסימטריה המושלמת והמוחלטת".⁶³

אחת הסימטריות המסתוריות ביותר היא הסימטריה ה"כמעט" מושלמת אך עם זאת בעלת ניואנסים דקים, שנצפית בתאומים זהים. מאחר שהם מתפתחים מאותו תא, קיים ביניהם דמיון מדהים, אך עם זאת, הדמיון הזה אף פעם איננו מגיע לדרגת הזהות המוחלטת ומזכיר יותר את יצירות האמנות העתיקות שהיופי בהן טמון במתח הנוצר בין הסימטריה ובין הסטיות הקלות ממנה. כך, לדוגמה, התייחס וייל לעיטורים העתיקים, הבנויים על בסיס צורתה של דמות אנושית מסוגננת והכפלתה באופן סימטרי. הוא גילה שבדמויות החוזרות על עצמן מופיעים תמיד שינויים זעירים. גם התאומים הזהים אף פעם אינם נראים בדיוק אותו הדבר: טביעות כף היד והרגל שלהם לעולם אינן זהות, אף כי יש להם נטייה לתבניות דומות.

אמנם קווי הדמיון בין תאומים זהים הוסברו עד כה על פי גנים זהים, אך הגנטיקה לא הצליחה להסביר את קיום ההבדלים ביניהם. יתרה מכך, הגנטיקה אינה מצליחה להסביר את הדמיון המופלא הנצפה בין תאומים לא זהים (שהתפתחו מתאים שונים ולכן אינם חולקים גנים זהים), כמו גם בין תאומים שמימיים.

על פי גישת גורם התטא, תאומים ביולוגיים זהים ותאומים ביולוגיים לא-זהים מייצגים מקרה פרטי של תאומים שמימיים (פרט לאותם מקרים נדירים שתאומים ביולוגיים נולדו בהפרש של יותר מיממה). אם כך, הסימטריה בין תאומים ביולוגיים מושפעת לא רק מהגנים שלהם, אלא גם מגורם התטא שלהם. אין זאת אומרת כי הגישה הגנטית שגויה, היות שיתכן כי הגנים הזהים וגורמי התטא הזהים אצל מספר אנשים אינם מהווים שתי תופעות בלתי תלויות, אלא

קיים מתאם ביניהן.

מבחינה מתמטית, ניתן לדמיין תאומים שמימיים כמוטיב בסיסי החוזר על עצמו במעין "מיתר" המורכב ממחרוזת אנושית עצומה. על פי וייל, באמנות, הסימטריה המוחלטת קשורה לחוקים, לסדר מופתי, לגיבוש ולקיפאון, שבמקרים קיצוניים נקשרים לחוסר תנועה ואף למוות. לעומת זאת, אסימטריה נקשרת לתנועה, לשינוי ולכאוס, אך היא גם מסמלת את החיים, את החירות ואת חופש הבחירה. בתאומים השמימיים קיימת סימטריה קבוצתית כמו גם אסימטריה אינדיבידואלית שמכניסה שינויים זעירים בכל אחד ואחד מהם. הסימטריה שלהם משקפת את השתייכותם לאותו מיתר-על של זמן ומרחב, כלומר הם נולדו בו-זמנית (במהלך אותו יום) ובאותו מקום ביקום (על פני כדור הארץ). ואילו תופעת האסימטריה הזעירה (השוני האינדיבידואלי) ניתנת להסבר בהבדלים זעירים בתנאים ההתחלתיים, שכן אפילו תאומים זהים נולדים בדרך כלל בהבדל של יותר מעשר דקות, ומיקומם ברחם האם שונה במקצת. ההבדלים המזעריים בזמני הלידה משקפים את ההבדלים האינדיבידואליים שבין תאומים זהים; הקרבה בזמני הלידה של תאומים לא-זהים או של תאומים שמימיים משקפת את קווי הדמיון הקבוצתיים.

אנחנו כבר ראינו כי דיוקנו המדעי של וייל דומה לזה של קלוצה. קווי הדמיון האלו מזכירים גם את הסימטריה של העיטורים העתיקים, ומותירים רושם של מקצב קוסמי מוגדר, בשילוב של ואריאציות אינדיבידואליות קלות, ההופכות את החיים לכה ייחודיים וכה בלתי צפויים. יופי מתמטי דורש כי בנוסף לסימטריה של ההעתקה, של ההזזה או של הסיבוב, תהיה לתאומים השמימיים גם סימטריה של שיקוף – (כאשר הצורות מתקבלות זו מזו בשיקוף כמו במראה). ואכן, התופעה של שיקוף במראה הידועה בגנטיקה כאסימטריה נפוצה מאוד בין תאומים זהים. לדוגמה, יש לא מעט זוגות תאומים שאחד מהם ימני (אשר ידו הימנית היא הדומיננטית) ואילו השני הוא שמאלי (איטר). יתרה מזאת, בנוסף לאסימטריה האנטומית, נפוצה בקרב תאומים זהים גם תופעת השיקוף במראה מבחינה פסיכולוגית. כלומר, בזוגות כאלה התאומים לא מעתיקים איש את רעהו אלא משלימים זה את זה. תאומים מסוג זה לא דווקא צריכים לעשות הכול באותה הדרך, אלא יכולים לפתח "קייטוב בין התאומים", כפי שהוא תואר כבר בפרק המוקדש לבני הזוג אסטור, ששם תאום אחד היה אימפולסיבי והשני – מאופק מאוד. חוקרת התאומים הנודעת, סוזן פרבר כתבה: "מעניין כי החוקרים לא הצליחו לפתור עדיין את חידת התיאום בין התאומים ולא מצאו גורמים אחראים לאסימטריה ביניהם. עם זאת, לעצם התופעה של שיקוף במראה נודעת חשיבות רבה בעיבוד נתוני המחקרים, מאחר

שהיא מצביעה על התחום שבו תאומים זהים עשויים להיות שונים זה מזה באופן משמעותי.⁶⁴

מבחינה מתמטית, תופעת השיקוף במראה תואמת את תפיסתו של וייל כי "בעיני החשיבה המדעית אין הבדלים ולא קיימת קוטביות בין שמאל לימין".⁶⁵ מבחינה מתמטית, גם אין הבדל מהותי בין וייל, קלוצה וחלבניקוב, אשר הדגימו יחד כשלישייה כי סימטרית השיקוף בראי בין תאומים שמימיים מספקת הסבר מתקבל על הדעת להבדלים שביניהם. חוש האסתטיקה המפותח של וייל ואהבתו לסימטריה הובילו אותו לחפש תופעות של שיקוף ראי בעולם החלקיקים האלמנטאריים; אמונתו העמוקה ביקום מאוזן הביאה את חלבניקוב לחפש אחר הסימטריה גם בחיי בני האדם. כך לדוגמה, תהה חלבניקוב, האם קיים קשר בין תחושות האנשים המתגוררים במקומות קוטביים ומנוגדים על פני כדור הארץ? האם תשוקותיהם ורגשותיהם קשורים זה בזה? הוא שאל: "האם מישוהו בוכה על גדות המיסיסיפי בכל פעם שמישהו שמח על גדות נהר הוולגה?"⁶⁶ אי אפשר להשיג מידע מדויק לגבי השאלה אם קלוצה בכה בגטינגן כששמח וייל בפרינסטון. עם זאת, אין ספק בכך כי חלבניקוב בתור משורר בעל נשמה של מתמטיקאי, שיקף הן את תאמו השמימי וייל ("מתמטיקאי בעל נשמה של משורר") והן את קלוצה ("מתמטיקאי ולינגוויסט מושלם").

בנוסף לכך, כאמן שאין כדוגמתו בחיבור פלינדרומים (מילים, מספרים או משפטים שניתנים לקריאה באופן זהה משני הכיוונים) תהה חלבניקוב: "האם יכולים אנו להתייחס אל הזמן כאל היפוכו של המרחב?"⁶⁷ רעיון אפשרות ההיפוך בין המרחב לזמן נעשה לאחד הנושאים המרכזיים בספריו "לוחות הגורל" ו"העולם במהופך". בין היתר, המציא פעם חלבניקוב דימוי יפה ומתמיה במיוחד בסוגיית זמן ומרחב:

"זה נראה כאילו זמן ומרחב ביחד מרכיבים עץ אחד ויחיד של מתמטיקה, אך במקרה האחד תנועתו של הסנאי הדמיוני של החישובים היא מהענפים אל השורשים, ובמקרה השני תנועת הסנאי היא מהשורשים לכיוון הענפים."⁶⁸

הדימוי שחלבניקוב השתמש בו עשוי לתאר את חיי התאומים השמימיים האלה, הנעים על אותו עץ החיים, אך חוקרים אותו מכיוונים הפוכים. וייל וקלוצה ניסו להבין את עץ החיים דרך גיאומטריית המרחב. באומרו "אותיות האלפבית הן הדהוד המרחב",⁶⁹ יצר חלבניקוב את הגישה ההפוכה והפך את הסדר: הוא פיתח את התיאוריה המאוחדת שלו בעזרת חקר מבנה השפות.

עוד מימי קדם, כשבני אדם ניסו לחזות את העתיד, הם נהגו להתבונן בכוכבים. חלבניקוב שחלם להיות "שען האנושות" הציע:

"תנו לאדם שנח מעמל יומו ללכת לקרוא את שפת היתדות של הכוכבים.

להביא את רצון הכוכבים פירושו לפרוש לעיני האנושות את מגילת החירות האמיתית.⁷⁰

מסע החיפוש של חלבניקוב אחר יכולת חיזוי העתיד, התבסס על אמונתו כי כל הדברים בעולמנו, כולל חיי האדם, הינם חלק ממכלול אחד שלם. יתרה מכך, כיוון שלפי גישתו, כל הדברים הינם מקשה אחת, אזי קיימים קשרי גומלין בין כל הדברים בעולמנו. אם כך, האפשרות לחשב מצב עתידי עבור חלק אחד של השלם מאפשרת לחזות את העתיד עבור שאר מרכיבי השלם. לדוגמה, אם האסטרונומים יכולים לגלות את חוקי התנועה של כוכבי הלכת, אזי באופן תיאורטי, האסטרוולוגים יכולים להסיק מהם מסקנות לגבי גורלם של בני האדם. אולם האם ניתן לחשב את תנועת הכוכבים באופן מדויק? לא בהכרח. למשל, המתמטיקאי הצרפתי ופילוסוף המדע המפורסם, ז'ול אנרי פואנקרה, הכיר באופיין המקורב של התחזיות האסטרונומיות:

“בהינתן חוקי הטבע ומצב היקום ברגע ההתחלה, אנחנו יכולים לחזות במדויק את מצב היקום ברגע הבא. אבל גם אם נניח כי חוקי הטבע לא מהווים יותר שום תעלומה בעינינו, מצב ההתחלה ידוע לנו רק בקירוב. אם הידע הזה מאפשר לנו לחשב את המצב הבא באותו קירוב, אזי השגנו את מה שרצינו, ועלינו לומר כי התופעה ניתנת לחיזוי ונשלטת בידי חוקי הטבע. אבל זה לא תמיד קורה; לעתים הבדלים קטנים בתנאי ההתחלה יוצרים הבדלים מהותיים בתופעה הסופית. טעות קטנה בהתחלה יוצרת טעות ענקית בהמשך, ואז החיזוי הופך לבלתי אפשרי ואנו עדים לתופעה אקראית.”⁷¹

פואנקרה הדגיש כי כל החישובים האסטרונומיים של תנועת כוכבי הלכת מבוססים תמיד על נתונים שהם אקראיים מטבעם: זאת כיוון שניתן למדוד אותם רק באופן ניסויי ואך ורק בקירוב. ניתן לראות כי לחיזויים אסטרונומיים יש אותן מגבלות כמו לחיזויים לגבי חיי האדם. ממש כשם שאיננו מבינים את תהליכי היווצרות הגלקסיות, כך אין אנו מבינים את תהליכי היווצרות נשמותינו. אין לנו מידע ברור לגבי גיל היקום שלנו או לגבי זמן היווצרות החיים על פני כדור הארץ. כשמדובר בתנאים ההתחלתיים של לידת האדם, אנחנו נמצאים על קרקע רעועה לא פחות. נכון להיום, רוב האנשים אינם יודעים אפילו את זמן לידתם *המקורב*, שלא לומר את שעת הלידה המדויקת.

באסטרוולוגיה כמו בקוסמולוגיה, השפעת התנאים ההתחלתיים המדויקים היא עדיין בגדר חידה. ייתכן, שמחד גיסא, לעולם לא נדע בוודאות כיצד החל היקום שלנו, ומאידך גיסא, לא נדע בדיוק מתי והיכן החל קיומנו האיש. במקרה זה גורם האקראיות יהיה נוכח תמיד בכל ניסיונותינו לחזות את עתידנו, וכל החיזויים יישארו בגדר הקירוב בלבד.

יתרה מכך, כל ההשערות לגבי הרגע המדויק של הלידה מבוססות על הרעיון כי זמן הלידה הוא נקודה הניתנת למדידה בעולם בעל ארבעה ממדים. אך מה אם אין זו נקודה אלא מיתר? כי אז, בתוך המיתר הזה, יהא אורכו אשר יהא, המצב המדויק הוא לעולם אינו ודאי במהותו. למעשה, השאלה הקשה ביותר בקשר לתנאים ההתחלתיים באסטרונומיה היא הקביעה מתי צריך לערוך את המדידה. האם הילד נולד כשראשו מופיע, או שמא כשהוא בוכה לראשונה? או כשחבל הטבור נחתך? ההבדלים בין האירועים האלו עשויים להיות משמעותיים מאוד ולפעמים להוביל לשוני של עד שלושים דקות ברישום זמן הלידה.

ועוד שאלה לא פחות קשה. מתי הנשמה נכנסת לגוף? האם מדובר בנקודה בזמן או במיתר? אם אכן מדובר במיתר אזי תהליך ההיווצרות שלנו הוא אי-ודאי מיסודו. במקרה כזה, לאנשים יש מידה מסוימת של חירות, של בחירה חופשית; כלומר, לא הכול בחייהם ניתן לחיזוי מראש. תהליך כזה של בריאה תואם את המודל הפילוסופי של אלפרד נורת וייטהד, ולפיו אלוהים מספק לאנשים דחף התחלתי בצורת שאיפתם הסובייקטיבית לבריאה עצמית. על פי וייטהד, זהו תהליך יצירתי שלא ניתן לחזות אותו מראש במלואו.

נניח שאכן כל אדם ואדם מוגבל בגבולות תנאיו ההתחלתיים, ועם זאת, מותרת לו בחירה חופשית בתוך הגבולות האלה. נניח גם שכל התאומים השמימיים הנולדים בפרק זמן מסוים אכן באים לעולם הזה בתנאים ההתחלתיים זהים, כלומר, במצב שבו הדחף המניע אותם הינו זהה. האם חייהם והישגיהם הסופיים של כל אותם התאומים השמימיים גם בהכרח יהיו זהים? התשובה היא שלילית, כי במסגרת המודל הזה, עשוי הדחף ההתחלתי הזה להתבטא בצורות שונות בחייהם האישיים של התאומים השמימיים. בניגוד למתמטיקה, העוסקת בעולם האידיאלי המופשט, האסטרונומיה, בדומה לפיזיקה ולכימיה, עוסקת בעולם החומרי, ולכן היא מוגבלת בחוקים הפיזיקאליים ויכולה לספק הערכות מקורבות בלבד. עם זאת, אין מבחינה זו הבדל בין האסטרונומיה ובין אחיותיה האסטרונומיה והקוסמולוגיה. חייהם של חלבניקוב, של וייל ושל קלוצה משמשים כאילוסטרציה לכך. הדחף ההתחלתי לפתח תיאוריה של הכול היה זהה אצל שלושתם, אך ההבדלים הקטנים בתנאים ההתחלתיים או בבחירותיהם הניבו לבסוף שינויים משמעותיים, עד שלאחר 1922 התקדמו וייל וקלוצה לאופקים חדשים בחייהם, ואילו חלבניקוב גם הוא "התקדם לאופקים חדשים", ובמקרה שלו – אל מותו.

חלבניקוב תיאר את היצירתיות כ"סטייה המותרת הגדולה ביותר של מיתר המחשבה מציר חייו של היוצר". בניסיונו למרוד נגד הכוכבים שלו ולברוח

מגורלו הוא ניסה לעוף הרחק ככל הניתן מעצמו. על פי דבריו, הוא הימר כנגד הרצון האוניברסאלי וניסה "לקחת מטלית לחה כדי למחוק את קונסטלציות הכוכבים שלו מהרקיע, כמו שמוחקים שיעור של אתמול מן הלוח בכיתה"⁷². מי יודע, אולי חלבניקוב אכן הצליח להתרחק מעצמו ולמצוא מהלכים משלו נגד יריבו הקוסמי. אפילו כך, ספק אם הוא הצליח להרוס את "יריבו" השמימי במחיקת מספר קונסטלציות מהרקיע. בין שהיה מודע לכך ובין שלא, חייו נותרו ממוקדים בסוגיית היצירתיות שהיא היא המטרה העיקרית של בני מזל עקרב בכלל, ושל תאומיו השמימיים בפרט.

נראה כי התיאום השמימי, בדומה לרוב המדעים, מספק תוצאות מקורבות, במובן זה שאין ביכולתו לנבא את עוצמת הרצון החופשי של אדם ספציפי. ואף על פי כן זהו מדע מדויק במובן זה שהוא מסוגל לתאר את אופיו של הכוח המניע העיקרי בחיי האדם.

ביבליוגרפיה

- Biographical Encyclopedia of Scientists*, Second Edition, ed. J. Daintith, Institute of Physics Publishing, 1994. Vol.I, p.468 (Kaluza); Vol.II, p.941 (Weyl).
- Dictionary of Scientific Biographies*, Weyl, vol.XIV, pp.281-286; Kaluza, vol.VII, pp.211-212.
- Dictionary of the History of Ideas, Studies of Selected Pivotal Ideas*, ed. P.P. Wiener, Vol.IV, New-York, Charles Scribner's Sons, 1973.
- 20th Century Russian Poetry*, ed. A.C. Todd, New York, Anchor Books, 1993.
- V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985.
- V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, *Letters and Theoretical Writings*, London, Harvard University Press, 1987.
- V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.III, *Selected Poems*, Cambridge, Harvard University Press, 1997.
- H. Weyl, *Gesammelte Abhandlungen*, Band IV, Berlin, Springer-Verlag, 1968.
- H. Weyl, *Symmetry*, Princeton University Press, 1952.
- H. Weyl, *Space-Time-Matter*, New York, Dover, 1952.
- Hermann Weyl, 1885-1985 : Centenary Lectures delivered by C.N. Yang, R. Penrose, A. Borel*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986.
- M.H.A. Newman, *Hermann Weyl, Biographical Memoirs of Fellows of the*

- Royal Society of London*, 3, 1957, pp.305-328.
- M. Gardner, *The New Ambidextrous Universe, Symmetry and Asymmetry from Mirror Reflections to Superstrings*, III ed, New York, Basic Books, 1990.
- M. Kaku, *Beyond Einstein, The Cosmic Quest for the Theory of the Universe*, New York, Anchor Books, 1995.
- W. Woroszyński, *The Life of Mayakovsky*, New York, The Orion Press, 1970.
- J.D. Barrow, *Theories of Everything: the Quest for Ultimate Explanation*, New York, Oxford University Press, 1991.

-
- ¹ *Dictionary of the History of Ideas, Studies of Selected Pivotal Ideas*, ed. Wiener, P.P., Vol.IV, Charles Scribner's Sons, New-York, 1973.
- ² H. Weyl, *Space-Time-Matter*, New York, Dover, 1952, p.2.
- ³ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.74.
- ⁴ V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.174.
- ⁵ J.D. Barrow, *Theories of Everything: the Quest for Ultimate Explanation*, New York, Oxford University Press, 1991, p.15.
- ⁶ V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.6.
- ⁷ H. Weyl, *Space-Time-Matter*, New York, Dover, 1952, p.10.
- ⁸ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.98.
- ⁹ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.142.
- ¹⁰ *Ibid.*, p.280.
- ¹¹ V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.117.
- ¹² V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.III, Cambridge, Harvard University Press, 1997, p.40.
- ¹³ *Dictionary of Scientific Biographies*, p.211.
- ¹⁴ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, p.95.
- ¹⁵ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.III, Cambridge, Harvard University Press, 1997, p.3.
- ¹⁶ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.359.
- ¹⁷ *Ibid.*, p.148.
- ¹⁸ M.H.A. Newman, *Hermann Weyl, Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society of London*, 3, 1957, pp.306.
- ¹⁹ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, p.84.
- ²⁰ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.387.
- ²¹ *Ibid.*, p.279.
- ²² M.H.A. Newman, *Hermann Weyl, Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society of London*, 3, 1957, pp.307.
- ²³ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.16.

- ²⁴ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, pp.97-98.
- ²⁵ *Ibid.*, p.23.
- ²⁶ *Ibid.*, p.97.
- ²⁷ *Ibid.*, pp.97-98.
- ²⁸ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.383.
- ²⁹ *Ibid.*, p.385.
- ³⁰ W. Woroszyński, *The Life of Mayakovsky*, New York, The Orion Press, 1970.
- ³¹ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.148.
- ³² W. Woroszyński, *The Life of Mayakovsky*, New York, The Orion Press, 1970, pp.294-297.
- ³³ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.32.
- ³⁴ *Ibid.*, p.400.
- ³⁵ *Ibid.*, p.126.
- ³⁶ *Ibid.*, p.129.
- ³⁷ *Ibid.*, p.125.
- ³⁸ *Ibid.*
- ³⁹ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, pp.96-97.
- ⁴⁰ J.D. Barrow, *Theories of Everything: the Quest for Ultimate Explanation*, New York, Oxford University Press, 1991, p.2.
- ⁴¹ V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.180.
- ⁴² S. Ulam, *Adventures of a Mathematician*, New York, Charles Scribner's Sons, 1976, p.120.
- ⁴³ *20th Century Russian Poetry*, ed. A.C. Todd, New York, Anchor Books, 1993.
- ⁴⁴ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.III, Cambridge, Harvard University Press, 1997, p.21.
- ⁴⁵ H. Weyl, *Gesammelte Abhandlungen*, Band IV, Berlin, Springer-Verlag, 1968, p.464.
- ⁴⁶ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, p.97.
- ⁴⁷ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.III, Cambridge, Harvard University Press, 1997, p.101.
- ⁴⁸ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.24.
- ⁴⁹ H. Weyl, *Symmetry*, Princeton University Press, 1952, pp.66-67.
- ⁵⁰ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.387.
- ⁵¹ *Ibid.*
- ⁵² V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.1.
- ⁵³ M. Gardner *The New Ambidextrous Universe, Symmetry and Asymmetry from Mirror Reflections to Superstrings*, III ed, New York, Basic Books, 1990, p.339.
- ⁵⁴ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, p.42.
- ⁵⁵ M. Kaku, *Beyond Einstein, The Cosmic Quest for the Theory of the Universe*, New York, Anchor Books, 1995, p.4.
- ⁵⁶ V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.174.
- ⁵⁷ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, p.24.

-
- ⁵⁸ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.22.
- ⁵⁹ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.187.
- ⁶⁰ V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.116.
- ⁶¹ *Dictionary of Scientific Biographies*, p.212.
- ⁶² V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.28.
- ⁶³ H. Weyl, *Symmetry*, Princeton University Press, 1952, pp.13.
- ⁶⁴ S.L. Farber, *Identical Twins Reared Apart*, New York, Basic Books Inc., 1981, p.12.
- ⁶⁵ *Hermann Weyl, 1885-1985*, ed. by K. Chandrasekharan, Berlin, Springer, 1986, p.17.
- ⁶⁶ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.360.
- ⁶⁷ V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.174.
- ⁶⁸ *Ibid.*, p.178.
- ⁶⁹ *Ibid.*, p.199.
- ⁷⁰ V. Khlebnikov, *Collected Works of Velimir Khlebnikov*, vol.I, London, Harvard University Press, 1987, p.390.
- ⁷¹ J.D. Barrow, *Theories of Everything: the Quest for Ultimate Explanation*, New York, Oxford University Press, 1991, p.41.
- ⁷² V. Khlebnikov, *The King of Time*, London, Harvard University Press, 1985, p.90.

המלך והמשורר: המלך ג'ורג' השישי ופול אלואר

מזל קשת
המוטו: אני קולט

פול אלואר

ג'ורג' השישי

אולי זו עובדה היסטורית, אולי זה רק סיפור או אגדה, אולי זה קרה באמת ואולי לא; אבל זה יכול היה לקרות.

מרק טוויין (Mark Twain), "בן המלך והעני"ⁱ

הרומן ההיסטורי של הסופר האמריקני מארק טוויין, "בן המלך והעני" שהתפרסם בשנת 1881, נשאר פופולארי, אקטואלי ואהוב עד עצם היום הזה. עלילתו הבדיונית מספרת על טום קנטי, בן למשפחת אביונים במאה השש-עשרה, שנולד בלונדון ביום שבו נולד אדוארד טיודור, נסיך ויילס, בן למשפחת המלוכה האנגלית. שני הילדים גדלו בשני מקומות שונים מאוד, האחד בעיר התחתית המוזנחת והמזוהמת, והאחר בבית המלוכה המפואר. פגישה מקרית בין השניים הולידה מעשה נועז. טום והנסיך גילו לתדהמתם שתווי פניהם זהים ובדחף רגעי הם החליטו להתחלף: הנסיך אדוארד יצא מארמונו אל ביתו הדל של טום, ואילו טום התנסה בחיי החצר.

דורות רבים של ילדים בעולם כולו גדלו על הספר, והוא עובד לסרט ולמחזה. מדוע לא נס לחו עד היום? נראה כי יש משהו מיסטי בהתעניינותם הנצחית של אנשים באפשרות החילופין בין בן מלך לעני ובתוצאותיה

ⁱ מרק טוויין היה בן מזל קשת.

האפשרויות. מעת לעת הסתובבו באנגליה שמועות ונפוצו אגדות על תיאום שמימי בין יורש העצר לבין ילד מפשרטי העם. לפי האסטרולוג זאב בן שמעון הלוי, ג'ורג' השלישי מלך אנגליה וסוחר בכלי מתכת בשם הנינגס נולדו באותה עיר, באותו יום ובאותה שעה. הם נשאו אישה באותו יום, ירשו את תפקידיהם של אבותיהם באותה שנה ונולד להם אותו מספר ילדים; השניים סבלו מאותן מחלות ומתו בו-זמנית באותה השעה ממש.¹ למרבה הצער, הלוי לא חקר לעומק ולא ניתח את סיפור חייהם של שני התאומים השמימיים האלה; לכן דוגמה זו נותרה בגדר סיפור מיתולוגי בלבד.

מקרה נוסף של תיאום שמימי מסוג זה התרחש ב-8 בספטמבר 1157. בדרך כלל אין להיסטוריונים מידע מדויק ותיעוד מלא על חיי אנשים מן השורה שחיו בימי הביניים. באותה תקופה רוב האנשים באירופה היו חסרי השכלה ולא ידעו קרוא וכתוב. הרישום ההיסטורי לא היה סדיר ואמין, ולכן נכונות התאריכים מוטלת בספק ורוב העובדות נותרות מעורפלות. כל אדם שנולד במאה השתים-עשרה והביוגרפיה שלו ידועה כיום, הוא ייחודי ויוצא דופן. לכן מפתיע מאוד לגלות כי שני אנשים שנולדו באותו לילה של אותה שנה, נמנים עם האישים הבולטים ביותר של אותם זמנים רחוקים ולוטים בערפל.

חייהם של תאומים שמימיים אלה – ריצ'רד הראשון, מלך אנגליה, שנודע גם בכינויו ריצ'רד לב הארי, וראש מנזר סנט אלבנס, אלכסנדר נקאם (Alexander Neckam) – תועדו היטב ותוארו במקורות האמינים ביותר אשר שימרו מידע רב ערך עבור ההיסטוריונים של ימי הביניים. השניים חונכו באווירת התרבות הצרפתית והיטיבו לשלוט בלטינית יותר ממרבית בני זמנם; שניהם גם הפגינו ידע רב בשירת רומא העתיקה.

ריצ'רד הראשון היה פוליטיקאי בעל מוניטין, משורר לירי, טרובדור, פייטן נודד ומלך הצלבנים. התאים לו לכאורה יותר מכל מלכי אנגליה להימנות עם פנתיאון גיבורי התרבות, דוגמת המלך ארתור ורובין הוד, ואף על פי כן רוב ההיסטוריונים מסכימים פה אחד שהוא היה "בן רע, אח רע, ומלך רע".²

נקאם היה סופר אנגלי ואיש אשכולות שסיפק מידע חשוב הן לבני זמנו והן להיסטוריונים מודרניים. ספרים עיוניים שכתב "על כלי מדידה" ו"על טבע הדברים" הכילו מידע חדשני ושימושי (כמו למשל תיאורו של מצפן) שהיה נדיר ומבוקש מאוד בזמנו במערב אירופה. אך עם זאת, ולמרבה ההפתעה, נקאם זכור בספרי היסטוריה בכינויו הלטיני "Nequam" שפירושו "רע". נקאם היה מודע למשחק המילים הזה וסבל מאוד מכך שהודבק לו שם גנאי כה מעליב. הוא ניסה למחות נגד שיבוש שמו האמיתי, אך ללא הועיל: השם הרע דבק בו עד כדי כך שאפילו בכתובת החרוטה על מצבתו הוא מכונה "רע".

מסתבר כי קשר התיאום השמימי בין ריצ'רד הראשון ובין נקאם היה יותר ביזארי והדוק מכפי שניתן להעלות על הדעת. על פי דיווחים, ינק ריצ'רד בינקותו חלב מן השד הימני של המניקה שלו, אישה בשם הודיירנה (Hodierna). ואילו השד השמאלי של אותה הודיירנה נשמר עבור בנה שלה, אלכסנדר נקאם! מקובל לחשוב כי אמותיהם של שני התינוקות היו נשים חזקות ממוצא זר. משערים כי הודיירנה הייתה בתו של בלדווין השני, מלך ירושלים. הייתה לה אישיות מיוחדת במינה ומאוחר יותר העניק לה ריצ'רד קצבת פנסיה ייחודית. ברבות הימים היא כנראה הפכה למניקה היחידה בעולם שזכתה לכך שאתר היסטורי ייקרא על שמה: "אחוזה הודיירנה" (The Wiltshire Parish of Knoyle Hodierna). זאת אף ששם אביו של אלכסנדר נקאם לא הוזכר כמעט בשום מקום. גם לאביו של ריצ'רד לא הייתה השפעה רבה על בנו. אביו של ריצ'רד לב הארי, הנרי השני לבית פלנטג'נט, נשא לאישה את אלינור מאקוויטניה (Eleanor of Aquitaine), יפהפייה מהממת שהייתה מבוגרת ממנו בשתיים-עשרה שנים, גרושתו של המלך הצרפתי לוואי השביעי "הצעיר". בזכות אמו, חונך ריצ'רד בחצר סבו, ויליאם התשיעי דוכס אקוויטניה שהיה משורר ופטרונם של הטורבדורים. מימי ילדותו הוא גדל בצרפת וספג את תרבות השירה ואת חופש המחשבה ששררו בחצר הדוכסות. בדומה לתאומו השמימי, נקאם גם הוא לא הסתפק בתרבות האנגלית אלא למד בפריז. מאוחר יותר לימד שם נקאם אמנויות, משפטים, רפואה ותיאולוגיה. ריצ'רד מת ב-1199, ואילו נקאם "מת" בעיני העולם החילוני אי שם בין השנים 1197 ל-1201 כאשר חזר לאנגליה ונכנס למנזר האוגוסטיני של צ'ירנצ'סטר בגלוצ'סטרשייר (Cirencester, Gloucestershire). נקאם הפך אמנם לנזיר, אך אפילו בעת שהותו במנזר יצא שמו לפניו כאדם יצרי וגס רוח, שנודע כבליין וכ"מעריץ נלהב של בכחוס". בדומה לחייו של ריצ'רד הראשון, הזכירו חייו של נקאם תערוכת מוזרה של פראיות ושל גסות המהולים באדיקות ובטעם מעודן.

ריצ'רד האמין שיעודו הוא לשחרר את ירושלים ואת ארץ הקודש משלטון המוסלמים ולהביאן לשלטון נוצרי. היו לו תקופות של אדיקות דתית מוגזמת, ומדי פעם היה נשבע לוותר על חולשותיו במטרה להיות ראוי לשאת את הצלב. לעתים קרובות היה משכים קום כדי "לכפר על חטאיו" על ידי השתתפות בתפילת הבוקר עם לוחמיו ביחד. בנוסף לכך, הוא העניק בנדיבות כספים לכנסייה והקים שני מנזרים.

שני התאומים השמימיים בילו את רוב חייהם בחברה גברית מובהקת. נקאם מעולם לא הקים משפחה, ואף אישה לא הוזכרה בחייו הן לפני והן אחרי כניסתו למנזר. בניגוד למצופה ממלך, דחה ריצ'רד את נישואיו עד לגיל מאוחר,

למעשה – עד לערב יציאתו למסע הצלב. תחילה, אשתו, הנסיכה ברנגריה, הצטרפה אליו למסע הצלב, אך התחרטה על כך במהרה והחליטה לשוב לאנגליה לבדה. מאז, חיו המלך ורעייתו בנפרד ולא הולידו יורשים. אף על פי שמספר היסטוריונים מודרניים ראו בעובדה שריצ'רד בילה את רוב זמנו בחברתם של לוחמים או אנשי כמורה רמז להומוסקסואליות אפשרית, אף אחד מעולם לא הוכיח זאת. בדומה לכך אין עדויות שיצביעו בבירור על הומוסקסואליות בנקאם.

מלבד תאומים שמימיים אלה, מוזכר באנציקלופדיית בריטניקה רק אדם נוסף אחד שנולד ב-1157 – הוז'ו מסאקו, אשת השוגון הראשון של יפן. עם זאת, אפילו חודש הולדתה של מסאקו אינו ידוע, שלא לדבר על היום או על השעה המדויקים. במשך כל העשור שבין 1150 ל-1160, ההיסטוריה זוכרת פחות מ-20 אנשים שתאריך לידתם ידוע במידה סבירה של אמינות. ההסתברות לכך שמכל האנשים שנולדו ב-1157, תזכור ההיסטוריה באקראי שני תאומים שמימיים ש"במקרה" הונקו בידי אותה אישה, היא אפסית.

ראויה לציון גם העובדה, כי אפילו ממרחק מאות שנים ניתן להבחין ברמת התאמה גבוהה בין התאומים השמימיים האלה למאפיינים האב-טיפוסיים של סימן הזודיאק שלהם, בתולה. לונדסטד ציינה שלרוב, לבני מזל בתולה יש אימהות דומיננטיות וכי "הם מתייחסים במבוכה לסוגיית מיניותם, או מתעלמים ממנה כליל"³. היקי הדגישה כי מזל בתולה מייצג את "רחם הזמן" וכי הוא המזל האישי האחרון בגלגל המזלות "העומד על מפתן לידתה של מודעות חדשה" ועל "סף הלידה של האדם הפנימי". לאור זאת נראה סמלי מאוד שמבין כל 12 המזלות שימרה ההיסטוריה במשך מאות בשנים דווקא את סיפורי חייהם של התאומים השמימיים האלה שנולדו במזל בתולה.

אם ריצ'רד הראשון ונקאם ינקו בו-זמנית משדיה של אותה אישה, אזי החילופים הבדיוניים מתוך ספרו של מארק טוויין, אכן "יכולים היו לקרות". התאומים השמימיים של טוויין היו שונים מאוד מריצ'רד לב הארי ומנקאם אשר נולדו במזל בתולה. למעשה, הפגינו תאומיו של טוויין כמה מן התכונות של ממציאם – הסופר שהיה יליד מזל קשת. יתרה מכך, באופן מפתיע בן המלך והעני של טוויין דומים גם לתאומים השמימיים האמיתיים שנולדו כבני מזל קשת: ג'ורג' השישי (George VI), מלך הממלכה המאוחדת של בריטניה הגדולה ושל צפון אירלנד ושל מדינות נוספות בחבר העמים הבריטי שמעבר לים, ופול אלואר (Paul Eluard) – אחד מראשי התנועה הסוריאליסטית והמשורר המוביל של המחתרת הצרפתית בימי מלחמת העולם השנייה. השניים לא נפגשו מעולם ככל הנראה, ואף על פי כן מציאות חייהם מפליאה לא פחות מן הרומן של טוויין

או מן האגדה על ריצ'רד לב הארי.

"המלך של העם" – כך היה תואר החיבה שזכה בו ג'ורג' השישי; ואילו אלואר זכה בכבוד להיקרא "אחד העם"⁴. במובן סמלי, נהוג להתייחס למלך כאל "רועה" של עמו; ואילו המשורר אלואר נקרא באופן מטפורי "רועה הכוכבים". שניהם היו יפי תואר (בעלי תווי פנים דומים להפליא), גבוהים, דקי גזרה, תמירים, אמיצים ואנושיים. שניהם חיו בין בני האדם ולמענם. הם לא הסתפקו בתפקיד של משקיף מן הצד או של דובר החברה: שניהם באו לעולם כדי להוביל ולהנהיג.

רק במקרים נדירים בתולדות האנושות זכו מלך או משורר למוניטין של "אדם טוב". בחלקם של ג'ורג' השישי ושל פול אלואר נפל הכבוד הגדול להיזכר קודם כול ובעיקר כ"אנשים טובים". על ג'ורג' השישי אמרו כי "הוא לא היה איש מבריק אך היה איש טוב"⁵. הנשיא האמריקני טרומן הסכים לכך והוסיף, "התרשמתי מן המלך כי הוא איש טוב"⁶. אלואר בתורו הכריז על עצמו כי "הטוב מרקד על שפתיי"⁷. המשורר הצרפתי קלוד רוי (Roy) אישר: "אלואר הוא אדם טוב והוא גורם לאנשים סביבו להיות רגועים, מתונים ונדיבים יותר"⁸. אי אפשר להישאר אדישים למקרא סיפורי חייהם המרגשים של תאומים שמימיים אלה. הם מכילים שילוב נוגע ללב של התמודדות עם מכשולים בתחילת דרכם, ושל מאבק הרואי במחלות בתקופת נעוריהם. בטרם מלאו להם 20, כבר חוו שניהם את גיהינום הקרבות של מלחמת העולם הראשונה. שניהם התגברו על משברים אישיים במחצית חייהם ושניהם הובילו את עמם ללא היסוס וללא פחד בימי מלחמת העולם השנייה. אך דווקא עם סיום המלחמה, מתו שניהם בטרם עת בגיל 56.

המוטו של מזל קשת הוא "אני קולט". שלא כמו בכל הסיפורים הקודמים, חייהם של תאומים שמימיים אלה היו בעיקר מרהיבים וחזותיים. לפי ביטוי המטפורי של אלואר, דימויים חזותיים "ניצבו על עפעפיו" של המשורר; לפי עדויות מוקלטות, חיי המלך דמו ל"מצעד ראויה". הרי כאן לפניכם ניסיון לשרטט רישום סכמאטי של מספר תמונות מחייהם.

הם נולדו ב-14 בדצמבר 1895

ג'ורג' השישי (אלברט פרדריק ארתור ג'ורג') נולד כנסיך אלברט, בנם השני של הדוכס והדוכסית מיורק, שהיו לאחר מכן למלך ג'ורג' החמישי ולמלכה מרי. איש לא ציפה כי הנסיך אלברט, בנו הצעיר של הדוכס מיורק, יירש את כס המלכות, ו"אכן לא היה דבר בצעירותו שהכין אותו לתפקיד המלכותי

הרם שיום אחד היה עליו למלא באורח בלתי צפוי".⁹

בדומה לאלברט, לא היה שום דבר מיוחד בילדותו של יוג'ן-אמיל-פול גרינדל שיכול היה להכין אותו לשליחותו העתידית כפול אלוור, מחשובי המשוררים הצרפתיים וממייסדי התנועה הסוריאליסטית. משפחתו של פול אלוור השתייכה למעמד הבינוני הנמוך. אביו, קלמנט גרינדל, היה חשבונאי, ואילו אמו, ג'ין מארי, הייתה תופרת שמלות. עם השנים, בזכות חריצותם הצליחו בני הזוג לשפר את מצבם הכלכלי, לטפס במעלה הסולם החברתי ולהפוך למשפחה משגשגת מן המעמד הבינוני. אלוור טען בגאוה: "אינני בן מלך / אך הנני בן-חורין".¹⁰ מספרים עליו פרט אנקדוטי קטן: בנוסף לאוסף היקר של ציורי ידידיו המפורסמים, ביניהם פיקאסו, שגאל ודאלי, הוא שמר בדירתו תמיד פסלון של מלך היושב על כס מלכותו, שגולף בידי משוגע אלמוני כלשהו.¹¹

הבתים שבילו בהם התאומים השמימיים את ימי ילדותם היו מקומות קטנים ומשמימיים למדי, חסרי חן ובנויים ללא חימום וצנרת הולמים. יוג'ן הקטן גר תחילה בפרברי פריז, בבתים המוזנחים של מעמד הפועלים באזור סנט-דניס ומאוחר יותר – באולנאיי-סו-בואה (Aulnay-sous-Bois). החדרים בבתים אלה היו כה צרים עד כי אלוור השווה אותם ל"מחילות של חפרפרות", והוסיף שאילו היה בעצמו רופא הוא היה רוצה "לרשום להם מרשם לאוויר צח ולרוח פריצים".¹² הנסיך אלברט גדל בקוטג' יורק באחוזת סאנדרינגהאם, המצויה ליד הכפר סאנדרינגהאם בנורפולק. הבניין הזה תואר כ"וילה קטנה, עגמומית ואפלולית", הניצבת בפניה של פארק צבאים ובנויה מאבן נורפולק (Norfolk) חומה וקודרת. חדרי הילדים היו גם הם חשוכים, ומאחר שלא היה שם מספיק מקום עבור המשפחה המלכותית, התגוררו רוב המשרתים מחוץ לבית. הילדים באחוזת סאנדרינגהאם גודלו כשאר בני דורם, ללא שום יחס מיוחד. מטרת הוריהם הייתה שהנסיכים יזכו לחינוך רגיל ככל האפשר. סיר ארתור ברייאנט זכר את הנסיך אלברט כילד ש"שיחק בטבעיות ובעליצות לא מפונקת, בדיוק כמו ילדים וילדות במשפחתו של כל פועל עני".¹³

שני התאומים השמימיים גודלו אמנם באורח ספרטני למדי, אך איש מהם לא התנסה בעוני או ברעב. לונדסטד סברה כי בני מזל קשת גדלים בדרך כלל, לתפיסתם, בתנאים סבירים ולא סובלים משום מחסור חומרי, אך "נראה שלעתים הם מרגישים מחסור בתחום הרגשי".¹⁴ חיי התאומים השמימיים התאימו לאבטיפוס זה. מזון לא חסר להם, אך היו במשפחותיהם "סימנים מבשרי רעות".

שתי האימהות של תאומים שמימיים אלה חיו בצל אירועים טרגיים ונראה

היה כאילו חייהן סומנו בחותם היגון. ב-1891 התארסה הנסיכה מרי טק (המלכה מרי לעתיד) לאחיו הבכור של ג'ורג' החמישי, הנסיך אדי. למרבה הצער, שישה שבועות לאחר מכן מת הנסיך אדי בפתאומיות מדלקת ריאות, והותיר את הנסיך ג'ורג' כיוורש המיועד לכס. מצב המשבר ותחושת האובדן המשותפת הובילו לקרבה רבה בין ג'ורג' למרי. בנוסף לכך, המלכה ויקטוריה עדיין העדיפה את הנסיכה מרי לתפקיד אשתו של המלך העתידי, והחליטה שג'ורג' חייב לאהוב את מרי למען עצמו ולמען אחיו המנוח. היא שכנעה את בנה להציע למרי נישואים, והם התחתנו ב-1893. אף על פי שנראה היה כי מרי וג'ורג' התאהבו במהרה, איבדה הנסיכה מרי את שמחת החיים לאחר מותו של הנסיך אדי והיא תוארה כאישה נוקשה ומרוחקת.¹⁵

"ואימי האישה / הייתה מנענעת בזרועותיה / את הדימוי האידיאלי / של אומללותה עלי אדמות",¹⁶ כתב אלואר. סבתו מצד אמו של אלואר ננטשה בידי בעלה ומתה בגיל צעיר. כדי לתמוך באחיה הקטנים ובסבתה, נאלצה ג'ין מארי אלואר, אמו לעתיד של המשורר, לעבוד למחייתה בעבודה קשה כבר מגיל צעיר. היא מעולם לא שכחה את ילדותה האומללה: עיניה היו מלאות בעצב. רגשות האבל והעלבון ליוו אותה כל ימי חייה.¹⁷

הנסיך אלברט נולד ב"יום השנה הנורא" למות היקירים של סבתו, המלכה ויקטוריה. כך היא כינתה את התאריך הזה, שבו איבדה את בן זוגה האהוב אלברט ב-1861 ואת בתה אליס ב-1878. היא התייחסה ברגשות מעורבים אל הופעת התינוק החדש ותיארה את האירוע כ"גשם של קרני שמש שנשלח לאחר שנים של צער". כסנדקית של התינוק היא קראה לו בשם אלברט, אך בחוג המשפחתי המצומצם נהוג היה לקרוא לו ברטי.

"שורשי הם הדמעות / התשישות והצער",¹⁸ נזכר אלואר. מטעניה הרגשיים השליליים של אמו מנעו ממנה לעודד ביטויי רגשות ומחשבות במשפחתה. בדומה לה, הודתה המלכה מרי כי מעולם לא הייתה מסוגלת לשבת ולנהל שיחה לבבית עם ילדיה.¹⁹

היחסים בין ההורים בשתי המשפחות התבססו על נאמנות ועל אמון הדדי. ג'ורג' החמישי מעולם לא נטל לעצמו פילגש, והמלכה מרי עזרה לו לבנות תדמית חיובית של משפחה מלכותית מושלמת. במקביל, מרת גרינדל סייעה לבעלה לבנות עסק משפחתי קטן ולהיכנס לתחום הנדל"ן. עם זאת, התאפיין הקשר הרגשי בין בני הזוג בשתי המשפחות בניתוק רגשי, בריחוק, בקרירות ובחוסר גילויי חיבה. גם הקשר בין האבות לבנים במשפחות הללו סבל מחוסר חום מצד האבות. חלום האבות על חיי בניהם הסתכם בתקוותם כי הם יהיו יורשים ראויים בלבד. יחס הבנים אל אבותיהם היה מבוסס על תחושת פחד ועל

יראת כבוד.

אביו של אלברט, ג'ורג' החמישי, ירש את אופייה היציב והאחראי של סבתו ויקטוריה. מגיל צעיר הוא שירת בצי הבריטי והתרגל למשמעת צבאית נוקשה בחיל הים המלכותי. הוא לא הרבה לקרוא, לא היה שנון ולא היה למדן. תיארו אותו כאיש חסר סקרנות אינטלקטואלית שהתנהג "בדיוק כמו רוב נתיניו".²⁰ לעתים קרובות לא שלט ג'ורג' החמישי בהתפרצויות הזעם שלו ומעולם לא הבדיל בין חדר הילדים ובין מגורי הקצינים באוניית מלחמה. מייחסים לג'ורג' החמישי משפט מפורסם שבאמצעותו ניסח את כל העקרונות של פילוסופיית ההורות שלו: "אבי פחד מאמו, אני פחדתי מאבי ואני כבר אדאג לכך שילדיי יפחדו ממני".²¹

אביו של אלואר, קלמנט גרינדל, היה צאצא של איכרים נורמניים שהאמין במסורת ובמוסר. אמנם הוא היה מסור לבנו היחיד, אך מעולם לא כבש את מזגו הסוער ותמיד תבע צייתנות מוחלטת בחוג המשפחה. ג'ורג' החמישי דרש מבנו לגלות נאמנות למורשת המוסר הוויקטוריאני, וגרינדל לעומתו תבע מבנו לגלות נאמנות לעקרונות הסוציאליזם והאתאיזם.

שני התאומים השמימיים היו תינוקות חולניים וחלולים. כבר מימי ינקותם הסבו דאגה רבה להוריהם, שלא הבינו כיצד לטפל בהם. האומנות גידלו את אלברט בחדרי הילדים, ואת הוריו הוא ראה בעיקר בשעות אחר הצהריים שהיו רשמיות ומפחידות. בהיותו ילד רגיש ועצבני, בלטה אצלו הנטייה למחלות ולהפרעות כרוניות שכללו בין היתר כאבי בטן וגמגום. אלואר בתורו, בהיותו פעוט בן שנתיים, כמעט מת מדלקת קרום המוח. לאחר מכן הוא סבל מדלקות גרון חוזרות ונשנות.

שלא כמו אבותיהם, היו אלברט ואלואר הקטנים ילדים ביישנים ובעלי נטיות אמנותיות. הישגיהם בבית הספר היו דלים; הלימודים הסדירים שלהם הסתיימו מוקדם מאוד – כבר ב-1912. לימודיו של אלואר נפסקו בפתאומיות בשל שחפת הריאות שפקדה אותו בנעוריו בהיותו בן 16. לאחר החלמתו ציפו ממנו הוריו להשתלב בעסק המשפחתי ולעבוד בו במשרה מלאה. הם סברו כי פקיד רגיל אינו זקוק להשכלה גבוהה. ואכן, אלואר מעולם לא המשיך בלימודיו האקדמיים.

כפי שציפו ממנו, הלך אלברט הקטן בעקבות אביו, ונשלח ללמוד בבית הספר הימי המלכותי. כיוון שמעולם לא התעניין בצי ואף פעם לא חלם להיות קצין, הוא לא גילה עניין בלימודיו ונחשב תמיד לאחד התלמידים החלשים ביותר בכיתה. אף על פי שבמועד מאוחר יותר (ב-1919) היה אלברט עתיד להשתתף במספר קורסים בקיימברידג', בדומה לאלואר, הוא מעולם לא למד

לימודים סדירים ולא השלים תואר ראשון. אף על פי שאף לא אחד משני התאומים השמימיים זכה לעידוד בפיתוח כישוריו היצירתיים, קיבלו שניהם ציונים מצוינים בשפות זרות: אלברט בצרפתית ואלואר באנגלית.

מדוע התקשו התאומים השמימיים בראשית דרכם והחלו את חייהם ברגל שמאל? ייתכן שהסיבה לליקויי הלמידה שלהם טמונה בכך שצורת החשיבה של שניהם הייתה חזותית וייחודית. אלואר נהג לומר שהדימויים הוויזואליים "חושבים במקומו"; ושהוא הפך ל"עבד של אמצעי הקליטה והראייה".²² במקביל זכה המלך להתפעלות "מכושר ההתבוננות ומיכולת האבחנה" שלו. ההיסטוריון הבריטי, וילר-בנט (Wheeler-Bennet) הדגיש את יכולתו של המלך לקלוט נכון את המתרחש מתחת לפני השטח ותיאר בהערצה את "עיני הנץ שלו שעוררו לעתים חרדת קודש אצל הסובבים אותו".²³ אינטליגנציה חזותית זו דומה לזו שניחנו בה יונג ומצ'אדו, שגם אותם אפיינה התפתחות מאוחרת. כיום כבר ידוע כי בעלי אינטליגנציה חזותית מפותחת אוהבים לצייר, לתכנן ולצפות בתמונות, בשקפים ובסרטים. בימינו, המחנכים בבתי הספר יודעים להעריך את דמיונם המפותח של תלמידים כאלה, ומבינים כי הישגיהם משתפרים לאין ערוך בעת שהם משתמשים בקלט ויזואלי, בצבעים ובתמונות. אולם הידע הזה לא היה קיים בימי ילדותם של התאומים השמימיים האלה. כדי להמחיש את ייחודיות החוויה שהם עברו בגיל צעיר הבה נפנה למספר תמונות מחייהם.

אלברט, בהיותו ילד בעל דמיון עשיר ומפותח, נטה להיבהל בקלות ופרץ בבכי לעתים קרובות. כאשר קראו לו להתייצב לפני אביו הרגזן וחס המזג, הוא הרגיש משותק מפחד, לשונו נדבקה לחכו, והוא לא היה מסוגל לפתוח את פיו ולבטא את עצמו. מקובל לחשוב כי הגמגום החל אצל אלברט כתגובה לכך שאולץ לכתוב ביד ימין, למרות היותו שמאלי. עם הזמן הלך הגמגום והחמיר כתוצאה ממעגל הקסמים של תסכולים מצטברים. הנסיך נראה כילד מופנם וחסר ביטחון. מצבי רוחו השתנו תכופות ונעו בין רגשנות יתר ובין התפרצויות זעם פתאומיות. היו לו תקופות שבהן סבל מדיכאון, ולפעמים "הכול נראה לו כחלום רחוק". משפחתו סברה כי הוא מוגבל שכלית, אך לידי איירלי (Airlie) שהייתה ידידתה של אמו, חשבה אחרת. בעיניה היה אלברט ילד מוכשר באמנויות. פעם, כאשר היה בסך הכול בן שש, נתן לה אלברט כרטיס ברכה לחג הפסחא שאותו צייר ועיצב בעצמו. לידי איירלי התרשמה מאוד מיופיו של הכרטיס והחליטה לדבר על כך עם הילד. בסבלנות ובטקט היא הצליחה לרכוש את אמונו ולפתח עמו שיחה. להפתעתה, הוא דיבר ללא גמגום ואז "התגלה לה כי ברטי, בניגוד למקובל לחשוב, כלל לא היה לקוי למידה אלא ילד אינטליגנטי מאוד".²⁴ אמנם הקטע הפיזי של אלואר מתוך "ליד החלון" מתאר את ילדותו של המשורר

עצמו, אך הוא משקף בעוצמה רבה גם מציאותו של אלברט הקטן:
 "היו זמנים שחבריי צחקו עלי. לא הייתי אדון למילים שלי. הייתה בי
 אדישות מסוימת. לא תמיד ידעתי מה ברצוני לומר, אך לרוב היה זה משום שלא
 היה לי מה להגיד."²⁵

דרך חשיבתו של אלואר זכתה להערכה ולהכרה רק בשנות בגרותו, אבל
 בימי ילדותו לעגו לו חבריו, כמו לאלברט. "אני זורק לאוויר / חצאי מילים /
 שמוכנות ליי"²⁶. הוא כתב ללא סימני פיסוק, ללא נקודות וללא פסיקים, כאילו
 ניסה להתגבר על הגמגום הסמוי שנבע מן הקושי לתרגם את שיריו במוחו
 משפת הדימויים לשפת המילים. יצירותיו, חצאי מילים רוטטות שעלו ישירות
 מחזונו הפנימי, דמו לזרימה טהורה של תהליכי התפיסה והראייה שלו. אמנם
 אלואר לא גמגם, אך היה בקולו רעד עצבני ובמשך כל ימי חייו סבל מידיים
 רועדות.

הביוגרפים תוהים כיצד התאומים השמימיים שנחשבו בבית הספר
 לתלמידים לקויי למידה, הפכו לאנשים בעלי אישיות כה מרשימה בשנות
 השלושים לחייהם. התובנות האסטרולוגיות שופכות אור על השאלה החשובה
 הזאת. במפות הלידה של התאומים השמימיים לא רק השמש נמצאת במזל קשת
 אלא גם כוכב הלכת מרקורי ("כיצד האדם חושב") ומאדים ("כיצד האדם
 פועל") נמצאים בו. הימצאות שלושת הכוכבים הללו באותו מזל משקפת את
 התחזקות מאפייניו של מזל קשת באישיותם. על פי היקי, כשהאדם חושב
 בהתאם לדפוסי חשיבתם של בני מזל קשת, קליטתו הופכת לכה חדה ומהירה,
 עד כי לעתים זרם מחשבותיו נקטע. מחשבותיו האינטואיטיביות אינן מספיקות
 ללבוש צורת מילים ואפשר לדמות אותן ל"גשם כוכבים נופלים"²⁷.

במפות הלידה של התאומים השמימיים מצויים גם מאפיינים נוספים
 המעידים על יכולת קליטתם החזותית ועל ראייתם החדה: מרקורי, למשל, נמצא
 בהן בדיוק מול נפטון ופלוטו. על פי לונדסטד, ילדים בעלי היבטים מאתגרים
 כאלה גדלים בדרך כלל באווירה של פחד פן הסוככים לא יבינו אותם וילעגו
 להם. הם נמנעים מלשתף את הוריהם או את קרוביהם בהתנסויותיהם
 האינטואיטיביות, הרגשיות או העל-חושיות. אלא שיכולת ראיית הנסתר שלהם
 משתפרת עם הניסיון, וכשאדם כזה מגיע לגיל שלושים, האנרגיה היצירתית
 הזאת יכולה לבוא לידי ביטוי ולהיות מועילה". בנוסף לכך, היבט זה משקף
 קשיים רבים בתקשורת: "הרעיונות שלהם אינם מועברים לאחרים במלואם,
 נושא המשפט לא נכלל בו, ושיחות מתחילות באמצע ולעולם אינן
 מסתיימות"²⁸.

ואכן, לא יכלו התאומים השמימיים לדון בילדותם על נושאים

אינטלקטואליים או רגשיים עם הוריהם. בהמשך דרכו, נכתבה שירתו של אלואר בחצאי מילים ובמשפטים שמתחילים באמצע ולעולם לא מסתיימים; ג'ורג' השישי, לשעבר הנסיך אלברט, סבל מגמגום קשה ולא היה מסוגל להשלים משפט מתחילתו ועד סופו.

נחזור לסיפורי חייהם של השניים. השנים 1912-1920 חשפו אותם למחלות קשות ולגיהינות מלחמת העולם הראשונה. הן היו שנות שינוי הדרגתי בזהותם, שינוי שהוביל לחוויה מכאיבה של לידה מחדש, אשר בעקבותיה זכו שניהם לשמות חדשים. תקופת גיל ההתבגרות התחילה אצל אלברט ב-18 באפריל 1912, כאשר באופן סמלי הוא השלים את תהליך הצטרפותו לכנסייה באמצעות טקס ה"קונפירמציה" המסורתי. הוא זכר כי באותו יום "עשה צעד גדול בחיים".²⁹ הילד הקטן ברטי הפך באופן רשמי לנסיך אלברט. באותה השנה הוא סיים את לימודיו והצטרף להפלגת אימונים בספינה "קמברלנד". ב-1913 הוא עבר לספינה "קולינגווד" כקצין זוטור בשם מר ג'והנסון. שנות השירות בצי היו מתסכלות ומפרכות בעיניו. למרות ההיסטוריה הרפואית של בעיות כרוניות בקיבה, הוא נאלץ לאכול מזון גס שלא התאים לו. בנוסף, הוא חי בתת-תנאים של מלחים פשוטים וסבל קשות ממחלת ים ומכאבי בטן בלתי פוסקים.

בינתיים, באוגוסט 1912, היה אלואר חלש מן הרגיל; הוא השתעל וירק דם. כדי להציל את חייו שלחו אותו הוריו לבית מרפא יוקרתי לחולי ריאות בעיר דאבוס שבהרי האלפים בשווייץ. מחלת השחפת הייתה מידבקת מאוד והמטופלים לא הורשו לצאת מבית המרפא. אלואר נאלץ לבלות בין כותלי המקום העגום הזה שנתיים ארוכות, ובמהלכן חש מרותק וחולה – ממש כמו הנסיך אלברט. רבים היו נשברים בנסיבות כאלו, אבל אלואר לא ויתר. בהשפעתה של מטופלת רוסייה צעירה בשם גאלה דיאקנובה הוא הרבה לקרוא ספרות יפה והתחיל לכתוב שירה. ב-1913 פורסם קובץ השירים הראשון שלו בשם העט פול-יוג'ן גרינדל. באוגוסט 1914 הוא החלים ממחלתו, השתחרר מבית המרפא והפך למשורר פול אלואר גרינדל. למרבה הצער, הוא לא זכה ליהנות מן החופש היות שמיד עם שחרורו מבית המרפא גויס לצבא ונשלח לחזית.

עם תחילת מלחמת העולם הראשונה סבלו שני התאומים השמימיים מכאבי בטן עזים. בספטמבר 1914 עבר הנסיך אלברט ניתוח להסרת התוספתן, אך הכאבים לא פסקו ורופאיו הגיעו למסקנה כי אסור לו לעולם לשוב אל הים. בתחילת 1915 אושפז גם אלואר עם דלקת תוספתן כרונית, וגם הוא עבר ניתוח, כמעט בו-זמנית ובמקביל לתאמו השמימי!³⁰ למזלם הרב, כתוצאה מן הניתוחים, בילו שניהם את תקופת שיא האבדות בנפש הרחק מן החזית, כשהם

מחלימים בביתם ומבלים את זמנם בקריאת ספרים.

"החובה והחרדה קורעות את חיי לשניים"³¹ כתב אלואר, שסבל מפיצול כואב בין תחושותיו כמשורר ובין חובותיו כחייל. הוא שנא את המלחמה ופחד ממנה, ועם זאת רצה לתרום את חלקו. בפברואר 1915, החליט הנסיך אלברט, בשל רגש החובה המפותח שלו ובניגוד לעצת רופאיו, לשוב לסיפונה של ה"קולינגווד". במאי 1916 הוא השתתף בקרב יוטלנד, שהיה המערכה הימית הגדולה ביותר במלחמה ונלחמו בו כ-150 אוניות מלחמה בריטיות נגד כ-100 אוניות מלחמה גרמניות. הלחימה הייתה קשה ביותר ובמהלכה היו לבריטים כ-6,800 הרוגים ופצועים. הקרב הזה לימד את הנסיך אלברט להתגבר על פחדיו: אף על פי שדמיין את הלחימה כמשהו נורא ואיום לימדה אותו המציאות שבלהט האירועים הוא, לפי דבריו, "כלל לא הרגיש שום פחד"³². במקביל לו הופתע גם אלואר לגלות כי פחדיו התמוססו ונעלמו. הוא כתב: "אתה חייב לראות את עצמך מת / כדי לדעת שאתה עדיין חי / הים עמוק מאוד ואילו לבך רדוד למדי"³³. במרוצת 1916 חזר אלואר אל שורות הצבא כחייל קרבי. הוא מילא תפקידים שונים ומגוונים: איש חיל רגלים בשוחות, קשר ודוור. התמודדות עם פחדים, עם מחלות ועם מוות גרמה לו להתחזק נפשית ולהתבגר. אף על פי שהוא חונך בידי אביו כאתאיסט מושבע, החליט אלואר, בדומה לאלברט, לציין את התבגרותו בטקס הכנסייתי הסמלי של "התייחדות", דהיינו באכילת לחם הקודש. כדי לשאת לאישה את גאלה, שהתעקשה על עריכת הטקס הדתי, העז פול בפעם ראשונה בחייו לעמוד כנגד זעמו של אביו וללכת בעקבות לבו שלו. לגבי הנסיך אלברט הפך יום הקונפירמציה לאירוע מיוחד, ואלואר במקביל לו חגג את טקס ה"התייחדות" שלו כיום שחרורו מן השעבוד המוחלט לרודנותו של אביו.

מחלתו של הנסיך אלברט נעלמה לגמרי למשך שלושה חודשים לאחר קרב יוטלנד. אך לאחר מכן חזרו הכאבים בעוצמה כפולה ומכופלת והנסיך נזקק שוב לטיפול רפואי בביתו. גם השיפור במצבו הבריאותי של אלואר ב-1916 היה קצר כמו זה של הנסיך. כתוצאה ממאמציו המתמשכים להיות חייל טוב, לקה אלואר תחילה בדיזנטריה ולאחר מכן נפגע באופן קשה משאיפת גז בעת מתקפה כימית גרמנית. במהלך השנים 1917-1918 היו שני התאומים השמימיים חולים מאוד; שניהם אושפזו, והמשך שירותם הצבאי התנהל הרחק מזירת הלחימה. בריאותם השתפרה רק ב-1920 לאחר שחרורם מהצבא. באותה שנה הוכתר הנסיך אלברט בתואר חדש, והפך לדוכס מיורק. ב-זמנית נעלמה דמותו של החייל יוג'ן גרינדל, ואת מקומה תפס המשורר והסופר פול אלואר, שהוציא לאור את ספרו החדש והחשוב "החובה והחרדה". אלואר הרגיש שהגיע הזמן

להכריז על שחרורו מכבלי העבר ועל נכונותו ליטול את האחריות לעתידו לידיו.

הוא הכריז בגאווה: "אני האימא שלי והילד שלי".³⁴

לאחר סיום מלחמת העולם הראשונה התיידד אלואר עם המשוררים אנדרה ברטון, לואי ארגון ובנג'מין פרה (Peret) – כולם חיילים משוחררים שהתנסו גם הם בזוועות המלחמה. ידידות זו קרבה אותו לסוריאליזם. המונח "סוריאליזם" הוטבע ב-1917 בידי המשורר גיום אפולינר (Apollinaire), ומשמעותו "מעל למציאות". הסוריאליזם הפך לזרם חשוב באמנות בין שנות העשרים והשלושים של המאה העשרים. מרכזו היה בפריז והוא חבק ציירים, סופרים, משוררים ומוזיקאים רבים. לתנועה זו הייתה הנהגה משלה, והיו לה חברים ואוהדים בעולם כולו. ההוצאות לאור של התנועה פרסמו את גילויי הדעת של חבריה וערכו תערוכות רבות. לבסוף היא הפכה לתנועה בינלאומית בקנה מידה כה מרשים, עד כי 14 מדינות השתתפו בתערוכותיה ב-1938.

האמנים הסוריאליסטיים רצו לנטוש את ההיגיון שאכזב לדעתם את העולם והביא את האנושות אל סף תהום. במניפסטים שלהם הודגש רצונם לפנות לכתובה אוטומטית, אל עולם החלומות ואל היפנוזה, במטרה לשחרר את התת-מודע ואת העולמות הפנימיים החבויים במעמקי נפש האדם. בהיותם שקועים בעולמם הפנטסטי והבלתי רציונאלי, מעולם לא הגדירו הסוריאליסטים את עצמם כאסכולה אמנותית חדשה. הם האמינו כי הסוריאליזם הוא דרך חיים ושיטה יעילה שבאמצעותה האנשים יכולים ללמוד להתעלות מעל לתחושת חוסר האונים, מעל לאכזבות ולמלחמות. חלומם היה לשחרר את האנושות מההגבלות של העולם שהיה רציונאלי מדי. את אחת ההגדרות המעניינות ביותר של הסוריאליזם הגדיר פרופסור לספרות צרפתית, ואלאס פאולי שכתב: "בכל פעם בתולדות האנושות, כשאדם יוצא דופן מנסה לשחרר את עצמו ממגבלותיו, מדובר במעשה סוריאליסטי".³⁵ חייו של אלואר היו דוגמה למאמץ סוריאליסטי כזה. בהיותו נער חולני ואדם שקיבל השכלה מוגבלת ולוקה בחסר, הוא שחרר את עצמו ממגבלותיו. הסבל, שהתנסה בו מגיל צעיר, עורר בו דחף חזק לדאוג לאושרם של אחרים. לבסוף, הוא גילה את מקור האהבה בתוך נפשו, והרגיש עשיר כל כך עד שנוצר בו הרצון לחלוק את אהבתו עם כל האחרים: "ובגלל שאנחנו מאוהבים / אנחנו רוצים לשחרר את האחרים / מבדידותם הקפואה".³⁶

כשבוחנים את דרכו המאתגרת של הנסיך אלברט אל כס המלוכה, ניתן לראות כי גם חייו היוו דוגמה להתעלות יומיומית מעל לקשיים ולמגבלות. התמונות הבלתי רציונאליות ולפעמים אף פנטסטיות שעולות מחייו, הופכות את המלך ג'ורג' השישי למועמד טבעי לזכייה בתואר של מלך סוריאליסטי. בתחילה, עוררו סלידתו מפרסום ובריאותו הרופפת ספקות בדבר יכולתו

של הדוכס מיורק למלא את תפקידיו הממלכתיים. ואף על פי כן, הוא בחר להגדיר את עצמו כאידיאליסט, החותר לקראת מטרה שלכאורה אינה בת-השגה, וככזה הוא נטל על עצמו מספר הולך וגדל של מחויבויות ציבוריות. הוא ביקר במפעלים ובמכרות – ובמהלך ביקורים אלה עיצב בהדרגה את תפיסת עולמו (ביקור אחד בעשרה ימים בממוצע). הוא חלם לחזק את הפן האנושי של התעשייה ומצא את דרכו אל לבבות האנשים בכך שהפך לנשיא החברה לרווחה תעשייתית (Industrial Welfare Society). אחד הפרויקטים היפים שיזם היה הקמת מחנות קיץ לנוער בתקופה שבין 1921 ל-1939, שם היו מתארחים ילדים בני כל המעמדות וילדים מכל סוגי בתי הספר. הניסוי הזה להפגיש ילדים עניים ועשירים ולהעסיק אותם בפעילות משותפת היה מוצלח ביותר. אחד הנערים כתב: "נכנסנו למחנה כמו החיות שנכנסו לתיבת נוח, זוגות-זוגות, אך יצאנו ממנו בקבוצות מגובשות".³⁷

"כל אחד הוא הצל של כולם",³⁸ כתב אלואר. הדוכס מיורק ראה את עצמו כ"צל של כולם" וניסה לשדר לכל נתיניו תחושות של שיתוף פעולה ושל אהבה. כאות הוקרה על מאמציו הכנים העניקו לו בני עמו את שם החיבה "הנסיך התעשייתי". בנוסף לכך, לא ויתר הדוכס מיורק על נאומיו הציבוריים, אף שכל אחד מהם היה עינוי עבורו ועבור מאזיניו בשל גמגומו הקשה. נותרו הקלטות משידור הרדיו ב-1925 המעידות על כך ש"ההאזנה לנאומו הייתה חוויה מעיקה ומייגעת".³⁹ ריפוי הגמגום נראה בעיני כולם כמשימה בלתי אפשרית לכאורה, אך ב-1926, בעידודה של אשתו אליזבת, הוא החליט לעבור טיפול עם מומחה אוסטרלי, "ד"ר ל. לוג (Logue). טיפול זה הוביל לפריצת דרך: הדוכס מיורק למד לנשום נכון, והדיבור שלו השתפר פלאים, כך שרק מדי פעם עוד היה ניתן לשמוע היסוס קל בין מילה אחת לאחרת.

בדומה לדוכס מיורק, היה גם אלואר "עצבני כשהיה עליו להופיע לפני אנשים",⁴⁰ והיה קשה מאוד להבין את שיריו שנכתבו לפני מלחמת העולם השנייה. בתקופה זו כינו אותו "המשורר למעטים".⁴¹ בניסיונו להציג את עבודותיו בצורה חזותית, עבד אלואר עם אמנים מפורסמים רבים שאיירו את ספריו. ב-1936 הוא שיתף פעולה עם פיקאסו, ושניהם הכינו יחד הדפס ליטוגרפי שאייר את הפואמה שלו "אוויר מהודר". תחילה, חרט אלואר את טקסט השיר על לוח, ולאחר מכן הוסיף פיקאסו את איורו. כתב ידו הברור והבטוח של אלואר בליטוגרפיה הזאת אינו מסגיר כלל וכלל את מוגבלותו הקשה של המשורר "שגרמה לידי לרעוד בחוזקה כאילו מתוך התרגשות רבה, ממש עד לאותו הרגע שהעט שלו נגע בלוח או בנייר".⁴² את הפעולה הסוריאליסטית של המאייר הכותב ביד רועדת, ניתן להשוות אולי רק לגמגומו

של המלך בשעת שידור נאומו הרדיופוני לאומה.

לאט ובהדרגה פיתח הדוכס מיורק סגנון מיוחד, ונאומיו הצטיינו בכנות ובפשטות. גישתו תאמה את מהות השירה שכתב אלואר: "לראות את כל העיניים משתקפות / בכל העיניים...", "לדעת לדבר / להיות כה רחב-לב / כה מאמץ אל לבך".⁴³ בריטניה מוגדרת כמלוכה חוקתית וחלות על המלך שלה מגבלות רבות; משום כך, התחבט קשות ההיסטוריון בלייק בספרו "הנסיך והפרופסור", אילו עצות עליו להשיא למלך בריטי כדי להפוך אותו למנהיג נאור: "המילים וכושר הדיבור הינם הכלים המעשיים היחידים העומדים לרשותנו".⁴⁴ ואכן, הדוכס מיורק חיפש בסבלנות את המילים הנכונות. לבסוף הן החלו להגיע. נאומיו היו תמציתיים ונוגעים ללב. נראה, כי הם היו קצרים ופשוטים כמו שורות שירו של אלואר: "יש מילים שעוזרות לנו לחיות / והן מילים פשוטות / המילה חמימות והמילה נאמנות / אהבה, צדק והמילה חירות".⁴⁵

במהלך העשור שבין 1917-1927 התמקדו שני התאומים השמימיים בעיקר במילוי חובותיהם כבנים: הדוכס מיורק ייצג את אביו בזירה הבינלאומית; אלואר עבד כפקיד עבור אביו. בנוסף לכך, באותן שנים הקים כל אחד מהם משפחה ונסע ברחבי העולם. שניהם היו כבר נשואים והפכו לאבות בעצמם. שניהם אהבו מאוד את בנותיהם, אך לאף אחד מהם לא היה די זמן כדי לבלות בחברתן. הדוכס מיורק ורעייתו אליזבת ייצגו בהצלחה את הכתר הבריטי בחרו"ל בעוד בנותיהן נותרו מאחור בחדר הילדים. במקביל, טיילו אלואר ואשתו גאלה שכונתה בפיו "המלכה" (Reine) ברחבי העולם, בזמן שבתם הקטנה נשארה עם סבתה, גברת גרינדל.

בעקבות הביקורים המלכותיים המוצלחים של הדוכס והדוכסית בבלקן (1923) ובצפון אירלנד (1924), הם ערכו בשנים 1924-1925 סיורים במזרח אפריקה ובסודאן, ולבסוף ב-1927 הפליגו לאוסטרליה ולניו זילנד. שני התאומים השמימיים סיימו את העשור הזה בהצלחה ובהישגים משמעותיים: בשעה שהדוכס מיורק שיפר את כושר דיבורו, פרסם אלואר את ספר שריו "בירת הכאב" ("Capitale de la Douleur"), וביסס את מעמדו כאחד המשוררים החשובים ביותר בזרם הסוריאליסטי.

אביו של הדוכס מיורק, ג'ורג' החמישי, לקה במחלה קשה בסוף 1928. מחלתו הממושכת הטילה צל כבד של דאגה על השנים הבאות בחייו של הדוכס מיורק. כשג'ורג' החמישי הלך לעולמו ב-20 בינואר 1936, ירש בנו הבכור אדוארד את מעמדו. אך כבר ב-10 בדצמבר באותה שנה זעזע אדוארד השמיני את בריטניה כולה כשהודיע על ויתורו על כס המלכות בשל רצונו להתחתן עם

אהובתו ואליס סימפסון האמריקנית. הוויתור נעשה בעקבות התנגדותה הנחרצת של ממשלת בריטניה לנישואים כאלה של המלך לאישה שהייתה כבר גרושה פעמיים. באותו יום גורלי, כשהעיתונים פרסמו את הידיעה המרעישה, שהה הדוכס מיורק בסקוטלנד, הרחק מלונדון. הוא הוזעק מיד אל הבירה ובלי שום התראה מוקדמת נמסר לו שהכתר יעבור אליו אוטומטית כיוון שהוא הבא בתור בסדר הירושה. ההלם היה כה גדול עד כי לפי דברי הדוכס מיורק עצמו, "הוא התמוטט ובכה כמו ילד".⁴⁶

הוא הוכתר למלך ב-12 במאי 1937. מי שהיה פעם ברטי הקטן ואחר כך הנסיך אלברט, ולאחר מכן מר ג'והנסון ולבסוף הדוכס מיורק, עיצב את דמותו מחדש כמלך ג'ורג' השישי. הוא נכנס להיסטוריה בשם הזה, שבדומה לאלואר בחר בו בעצמו. ההיסטוריונים סוברים כי לא היה אף מלך אחר בעולם שירש את הכתר בחוסר רצון כה ניכר כמו במקרה של ג'ורג' השישי. איש מופנם ורגיש זה לא קיבל שום הכנה לתפקיד המלוכה, ולכן הוטל ספק רציני הן לגבי בריאותו והן לגבי יכולתו לתפקד כשליט. אולם למרות כל זאת, לא זו בלבד שג'ורג' השישי הצליח להיות מלך "טוב" אלא גם, בסופו של דבר, תיארו אותו כדוגמה הקלאסית של "מלך אמיתי בכל רמ"ח אבריו".⁴⁷

שנות ה-30 של המאה העשרים היו שנים של משברים אישיים הן אצל אלואר והן אצל ג'ורג' השישי. ב-1927 נפטר בפתאומיות אביו של אלואר. דמותו של יוג'ן גרינדל שהיה פקיד בעסק של אביו נעלמה לנצח, והוא מעולם לא חזר לעבוד בעסק המשפחתי. המשבר הבא הגיע כשיחסיו של אלואר ושל רעייתו גאלה עלו על שרטון ובריאותו תבעה ממנו לשהות בבית המרפא בשווייץ פעם נוספת. בשלהי שנות העשרים התאהבה גאלה בסלבודור דאלי, ולאהבתם הייתה בעיניה משמעות רבה יותר מאשר לאהבתה למשפחתה. לשווא ניסה אלואר לשמר את האשליה כי גאלה תישאר איתו. בשעה שאחיו של הדוכס ויתר על כתר המלוכה כי לא רצה לחיות ללא האישה שאהב, נטשה גאלה את אלואר, משום שלא יכלה לתאר לעצמה חיים בלי בחיר לבה, דאלי. שני התאומים השמימיים הושפעו מהחלטות אלו וראו בהן טרגדיה אישית. לבסוף, פיתח ג'ורג' השישי מערכת יחסים קרירה ובה־בעת קורקטית עם אחיו שהיגר לארה"ב; ואילו אלואר פיתח מערכת יחסים אכפתית ובה־בעת מרוחקת עם גאלה שהתגוררה בעיקר בספרד ובארה"ב. הגירושין של בני הזוג אלואר הושלמו ב-1931, והבת נשארה בחזקת האב.

הדוכס מיורק נחלץ מתוך המשבר האישי שלו כמלך שהוכתר בטקס מקודש של "נישואים" סמליים לארצו. גם חייו של אלואר ושירתו עברו שינויים מהותיים. ב-1934 הוא נשא לאישה את נוש (Nusch); שירתו הפכה להיות

"שירת הגבר והאישה, מאחר שאלואר לא היה רק פול אלא גם נוש אלואר..."⁴⁸ בהשראתה של נוש עברה שירתו של אלואר טרנספורמציה, ובמקום לעסוק בהיבטים בלתי-רציונאליים ופנטסטיים, לבשו שיריו אופי יירי בשנים 1932-1936, והתמקדו בנושאים של אהבה, של אנושיות ושל אושר.

לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה היו שני התאומים השמימיים מעורבים יותר ויותר בפעילות פוליטית למען הגנת החופש והדמוקרטיה באירופה. המלך פעל למען חיזוק היחסים בין אנגליה לצרפת ושיפר את יחסי הידידות עם ארה"ב. אלואר הפך לתומך נלהב בדמוקרטיה בספרד, וב-1936, עם פרוץ מלחמת האזרחים שם, נמלאה שירתו בטונים חדשים ובנימה פוליטית. הוא ביקר בברצלונה, וב-1937 הציג ביריד העולמי בפריז את הפואמה שלו "ניצחונה של גרניקה" (*La Victorie de Guernica*). הפואמה נולדה ברוזמנית ובמקביל לציורו המפורסם "גרניקה" של פיקאסו. שתי היצירות הופיעו כתגובת כאב ספונטאנית להפגזת גרניקה – יישוב קטן בצפון ספרד. בהפגזה זו נהרגו אלפים, והיא הפכה לדוגמה הראשונה ולסמל של הרג המוני של אזרחים בהתקפת מטוסים המפציצים מן האוויר. השיר על ניצחונה של גרניקה הוצב על קיר באולם התצוגה בסמוך לתצלום של הריסות העיר. היריד העולמי עדיין שמר על אופטימיות והתמקד בקדמה העתידית, ואילו אלואר כבר ראה את הנולד והתריע על הבאות: "הנה הריק נועץ בך את מבטו / מותך ישמש דוגמה"⁴⁹.

כאשר הטיל האיום הנשקף מגרמניה הנאצית צל כבד על העולם כולו, הגנו שני התאומים השמימיים בחירוף נפש על החירות. בלילה הראשון של המלחמה השמיע ג'ורג' השישי את דבריו לאומה בשידור חי. הוא דיבר מתוך שכנוע פנימי עמוק, ואף על פי שנאומו פנה לעם כולו, נוצר רושם כי כל אחד קיבל את דברי המלך כאילו פנה אליו המנהיג בצורה אישית:

"מעומק לבי אני שולח את המסר הזה לכל בית ולכל איש מבני עמי, הן במולדת והן מעבר לים. הוא מעביר מטען רגשי זהה לכל אחד ואחת מכם, כאילו התאפשר לי להתגבר על המחיצות ולנהל שיחה אישית מלב אל לב עם כל אחד מכם."⁵⁰

(המלך ביקש להתקרב אל בני עמו ולפנות ישירות אל לבם; רוי כתב על אלואר: "שירתו של אלואר פונה תמיד ישר אל תוך האוזן, ממש קרוב לאוזן!"⁵¹)

בנאומו הסביר המלך שבריטניה עומדת להילחם כדי להגן על החירות, על השלום ועל הצדק מפני "הדוקטרינה הפרימיטיבית ביותר שעל פיה מי שחזק יותר הוא תמיד צודק". אף על פי שלא היה משורר, בחר המלך לדקלם בנאומו המפורסם בערב חג המולד של 1939 שורות מן השיר של מרי הסקינס, "השער

של השנה": "צא אל תוך החשכה והנח את ידך בידו של אלוהים. זה יועיל לך יותר מאשר אור ויהיה בטוח יותר מאשר ללכת בדרכים סלולות"⁵². סגנונו הבוגר והמאופק של המלך כבש את לבם של מיליוני מאזיניו, ותפילת המלך נשמעה ברחבי העולם כולו. בדומה לכך, גם את שירו של אלואר "החירות" קראו והשמיעו אנשים בכל העולם. העיתונאי הצרפתי לואי פארו (Parot) תיאר כיצד קיבלו בברכה המוני האנשים "מג'נבה ועד לאלג'יריה, מניו יורק ועד למוסקבה" את דבריו הנלהבים של אלואר על החירות. השיר מחזיק 21 בתים בני ארבע שורות, וכל אחד מהם מסתיים במילים, "אני כותב את שמך". אלואר כתב:

"על מחברות בית הספר שלי / על שולחן הכתיבה שלי ועל העצים / על החול ועל השלג / אני כותב את שמך". הוא המשיך ברשימה ארוכה של חפצים רגילים מחיי היומיום וסיים את השיר במילים: "נולדתי לדעת אותך / לקרוא לך בשמך / החירות"⁵³. ועוד פרט קטן שכדאי לשים לב אליו: יש בשיר גם התייחסות מיוחדת אל מלך. מתוך אמונה שלמה שעל משוררים חלה "חובה להדגיש את מעורבותם העמוקה בחיי אנשים אחרים ובחיי החברה" הוסיף אלואר וכתב: "על כתרם של מלכים / אני כותב את שמך".

אנשים רבים האמינו בסגולת כוחו הנפלא של שיר ה"חירות" לחזק את המורל ולעודד. השיר תורגם בין השאר לאנגלית וזכה לפופולאריות רבה בקרב חיילים בריטיים. יתרה מזאת, הוא הודפס כעלון מיוחד, ומטוסי חיל האוויר המלכותי הבריטי פיזרו את הדפים מעל עריה הכבושות של צרפת. לא היה ספק לאף אחד כי לשיריו של אלואר נודעה עוצמה רבה יותר מכל סוג אחר של תעמולה. אלואר לא היה אמנם נתין בריטי, אך שיריו שירתו בנאמנות את האינטרסים של המלך הבריטי. ואף על פי שהמלך הבריטי לא היה מבקר שירה צרפתית, לוחמיו התגייסו לעזור לאלואר בהפצת יצירותיו. למרות השוני בלאום ובמעמד, נראה כי שני התאומים השמימיים השתייכו למעשה לאותה משפחה מורחבת ולאותה מולדת, לארץ החירות.

בשנת 1939, עם פלישת הגרמנים לצרפת, גויס אלואר לצבא. בימי הכיבוש הוא הצטרף לשורות המחתרת, ה"רזיסטאנס", אשר לחמה בגרמנים. תנועת ההתנגדות הזו פעלה עם הכוחות החשאיים של בעלות הברית, והיא כללה בנוסף לקבוצות קטנות של נשים ושל גברים חמושים, גם מוציאיים לאור ועיתונאים מחתרתיים. בהיותו ברזיסטאנס אלואר לא רק השתתף באופן פעיל בכל שלבי כתיבת חומרי ההסברה ובהפצתם, אלא גם הצטרף ב-1942 למפלגה הקומוניסטית. באותם ימים היה זה מעשה סמלי של התנגדות לכיבוש הנאצי וצעד אמיץ מאין כמוהו, משום שלאחר המתקפה של היטלר על בריה"מ, הכריזו

הנאצים כי חברות במפלגה זו אינה אלא פשע שדינו מוות. שירי המחתרת וההתנגדות שכתב אלואר נפוצו ברחבי צרפת כולה. בשל החשש מפני הנאצים הם פורסמו בשמות בדויים כגון ז'אן דו הולט ומוריס הרוונט והופצו בידי הפרטיזנים (שנקראו בצרפת "מאקי"). לשירים האלה, שביטאו את רוח התקופה והתמקדו באירועי היומיום, הייתה השפעה עצומה על המורל הצרפתי. אף על פי ששפת השירים הללו לא הייתה שונה בהרבה מזו שלפני המלחמה, ואף על פי שהם נשארו קשים להבנה, כמו שיריו הסוריאליסטיים הקודמים, קרה נס – ומילותיו הצליחו להגיע ולחדור אל מיליוני לבבות.

במהלך מלחמת העולם השנייה הפגינו התאומים השמימיים אומץ אזרחי בלתי רגיל והפכו לסמלי ההתנגדות הלאומית. במהלך ה"בליץ" – תקופת ההפצצות הכבדות של ערי בריטניה בידי חיל האוויר הגרמני – סירב הזוג המלכותי לעזוב את לונדון. המלך בחר להישאר עם בני עירו אפילו בתקופה שספג ארמון בקינגהאם מספר פגיעות ישירות. באירוע אחד נפלו על הארמון שש פצצות. זה קרה בשעות היום, ורק במזל הצליח הזוג המלכותי להיחלץ מההתקפה ללא פגע. לעתים תכופות וללא לאות ערכו המלך והמלכה ביקורים בלונדון באזורים שנפגעו בהפצצות. הם דיברו עם אנשים, הקשיבו להם, הביעו תנחומים ועודדו. בלייק תיאר את הביקורים האלה: "כשהמלך ג'ורג' השישי ומלכתו אליזבת התהלכו בין האנשים שבתיהם נהרסו בהפצצות של איסט-אנד (צדה המזרחי של העיר), הם הקרינו אור והאצילו אומץ ועוצמה על כל סביבתם. במילים אחרות, הם היו לסמל החיים בתוך גיא הצלמוות"⁵⁴. באותה תקופה עצמה נהג אלואר "להתהלך מדי יום ביומו בין שכונה לשכונה, כשבידו מזוודה מלאה במסמכי המחתרת ובשירי מחאה, ובכל רגע הסתכן בזיהוי ובמאסר"⁵⁵. כאשר חבריו למחתרת העירו לאלואר כי אסור לו לחלק את העלונים בעצמו, הוא נראה מופתע והגיב: "מדוע שמישהו אחר יחלק? כולנו מסתכנים"⁵⁶. האנשים חששו אפילו לחשוב מה עלול היה לקרות אם ג'ורג' השישי ייפגע בהפצצות הגרמניות או אם אלואר ייעצר בידי הגסטאפו. עם זאת, שמרו שני התאומים השמימיים על האופטימיות ועל קור רוח.

אחת התמונות ההיסטוריות הסמליות ביותר שנחרתה עמוק בזיכרון הלאומי של הבריטים היא ביקורו של ג'ורג' השישי באיסט-אנד שבלונדון ב-9 בספטמבר 1940 לאחר הפצצה כבדה במיוחד. כתב העיתון "דיילי הראלד" (Daily Herald) היה עד לאירוע. הוא התרשם מאוד מן התמונה של המלך הניצב על יד "מכתש שהנפח שלו כארבעה אוטובוסים לונדוניים" ותיעד את המתרחש: "עשרים בתים עמדו במקום הזה קודם לכן, וכאשר המלך הסתכל מעבר

לכביש הוא ראה שורת בניינים צמודים שנותרו ללא קירותיהם האחוריים. בחדרים היו פזורים שברי רהיטים ואי אילו תמונות היו תלויות במעוקם, בזוויות משונות על הקירות המתפוררים. מאחורי המלך עמדה שורת בתים נוספת, שכל חלונותיהם התנפצו וכל הווילונות בהם נקרעו. וכדי להמחיש את גודל הטרגדיה האנושית שנשקפה לעיניו, תצלום מחתונה כלשהי היה זרוק על הקרקע שלרגלי המלך, ובתצלום נראתה כלה שהחזיקה בידה פרסת סוס כסגולה למזל טוב.⁵⁷ צריך לקרוא את התיאור הזה באופן "חזותי". קראו אותו ודמיינו לעצמכם ציורים סוריאליסטיים של דאלי או של פיקאסו. קראו אותו כאילו אתם קוראים את שורות שירו של אלואר: "פחד ואומץ לחיות ולמות / כה קשה המוות וכה קל".⁵⁸

ג'ורג' השישי היה דמות מרכזית בתמונה הזאת, ובכך הוא הפך אותה לסמל הבלתי נשכח של טירוף המלחמה. כל עוד קיים אמן או משורר המסוגל לראות במלחמה רעה-חולה, תופעה בלתי רציונאלית ותת-אנושית, נשארת התקווה שהוא יצליח לעורר רגשות דומים אצל אנשים אחרים באמצעות יצירותיו. כל עוד קיים מלך, המסוגל לעמוד בין ההריסות ולקלוט את הטירוף שבמציאות זו, נשארת התקווה כי דמותו הניצבת בין עיי החורבות תעורר את השפיות בנתיניו.

תמונתו הזאת של ג'ורג' השישי מזכירה את תיאוריו של אלואר מביקורו בגטו ורשה, בשעה שעמד בין הריסותיו. הפואמה שלו "בוורשה העיר הפנטסטית" הייתה דיווח מפעים ממקום ההתרחשות בתקווה לעתיד אנושי יותר: "לכל מי שראה את הריסות הגטו / אסור למעללי אדם כאלה להישנות". בזמן ביקורו בגטו ורשה טיפח אלואר תקווה שהסבל לא היה לשווא, כי "האנשים הטמונים באדמה מפלסים את הדרך לאנשים על פני האדמה".⁵⁹

שום סימנים של ייאוש לא ניכרו במלך ובמשורר במשך כל שנות המלחמה כיוון שהם הסתכלו אל העתיד מבעד להווה. נוצר רושם כי כל אחד מהם הזין את עצמו במקור אנרגיה שמימי כלשהו. נראה היה אפילו כי הם הצליחו בניסונם הסוריאליסטי לשחרר את עצמם מכבלי גורלם ולהפוך לריבונים של חייהם. רק העישון העצבני שלהם הסגיר את העובדה כי כוחותיהם הלכו ואזלו. מתח המלחמה הממושכת גרם לשניהם לעשן בשרשרת מבלי לשים לב לבריאותם. לבסוף, מיד עם סיום המלחמה, התברר כי העישון גרם לסרטן ריאות למלך ולהחמרת שחפת הריאות לאלואר.

לשניהם כבר לא נותר זמן רב לחיות. במשך כל חייהם פיתחו השניים תחושה של אי שביעות רצון מעצמם, וכעת היא לא אפשרה להם לקחת פסק זמן כדי לנוח ולחדש את המאגר של כוחם. ג'ורג' השישי התלונן ביומניו כי "הוא

אף פעם לא היה מרוצה מעצמו ולא חשב שעשה מספיק".⁶⁰ "מה שגורם לנו להתמרמר היא העובדה שהחזון שלנו תמיד עולה בהרבה על מה שעשינו בפועל. זה תקף גם לגבי החיים וגם לגבי השירה",⁶¹ כתב אלואר, כאילו ביקש לחזק את דבריו של ג'ורג' השישי.

לאחר המלחמה נעשה ג'ורג' השישי ל"אחרון הקיסרים". האימפריה הבריטית התפרקה; ממשלה סוציאליסטית עלתה לשלטון באנגליה בפעם הראשונה בהיסטוריה. לפי זיכרונותיו של קלמנט אטלי (Attlee), ראש ממשלת בריטניה דאז, לא התנגד ג'ורג' השישי כלל להסרת הכתר האימפריאלי מעל ראשו. לדברי אטלי, הוא היה "מלך שמעולם לא קפא על שמריו אלא זרם עם הזמן".⁶² בהתנהגותו זו כאילו עורר ג'ורג' השישי לחיים את שורת השיר המפורסמת של אלואר, "הזמן זורם בעורקיי".⁶³ ואשר לפול אלואר, גם עליו אמרו כי "הוא אף פעם לא נשאר במקום ואף פעם לא היה בטוח לגמרי בידע שכבר השיג".⁶⁴

אחרי המלחמה הפך אלואר לדמות בינלאומית מוערכת. הוא ביקר בארצות רבות כשגריר השירה החדשה. דיווחיו המרשימים של רוי על המסעות של אלואר מזכירים את תיאור ביקוריהם הרשמיים של מלכים: "במקום לומר שהוא ראה ארצות רבות, עלינו לומר שארצות רבות ראו אותו, זכו לכבוד ונהנו מההפתעה לראות את פול אלואר".⁶⁵ אף על פי שאלואר השתתף בקונגרסים רבים שאורגנו על ידי מפלגות קומוניסטיות שונות, השקפותיו הפוליטיות נותרו בגדר חזון הומאני ושאיפה לאוטופיה מופשטת. קשה להאמין, אך אפילו בלהט הזמנים ההם, כאשר העוינות כלפי הקומוניזם הגיעה לשיאה בעולם המערבי, הצליחה עוצמת שירתו של אלואר לנטרל את מתנגדיו הפוליטיים. האנשים האמינו בטוב לבו של אלואר, ולכן, למרות דבקתו העיקשת בקומוניזם לא קמו לו שום אויבים אישיים.

במהלך השנים 1946-1948 התחזקה תדמיתם הציבורית של שני התאומים השמימיים כמנהיגים מוסריים, ואילו תחושתיהם הפנימיות הפכו לפסימיות ביותר ונצבעו בגווני קודרים של רצון הולך וגובר למות. ב-1947 כתב ג'ורג' השישי ביומנו בדאגה ובחרדה: "הלוואי שהיינו יכולים לראות אור או אפילו נקודת אור כלשהי בענייני העולם. אף פעם, בכל תולדות האנושות לא נראו הדברים קודרים יותר מאשר בימינו אלה... ואתה מרגיש כל כך חסר אונים בנוגע לסיכוי לעשות דבר-מה שיכול לעזור".⁶⁶ באותה שנה עצמה כתב אלואר: "לא התייאשנו אנתנו עדיין שורדים / הכול הפך קשה יותר וקודר יותר מאי פעם".⁶⁷ המלך איבד את האופטימיות שלו עם התפרקות האימפריה הבריטית אשר לה היה נשוי במובן הרוחני; אלואר איבד את כוח החיות שלו בעקבות

מותה הפתאומי של רעייתו, נוש. רגשי האבל, הכאב והיגון היו כה עזים עד כי ב-1948 הוא התוודה לפני ידידו, הסופר הסובייטי איליה ארנבורג: "הרגשתי עם רגל אחת בקבר".⁶⁸ בשנות חייו האחרונות התלוותה אליו דרך קבע דומיניק למור, שאותה פגש ב-1949 ונשא לאישה ב-1951. אף על פי כן, נזכר ארנבורג שבפגישתם האחרונה במוסקבה נראה אלואר תשוש ומדוכדך, שערו האפיר וידידו רעדו יותר מן הרגיל.

מאז 1948, בריאותו של המלך הידרדרה במהירות. הוא סבל מטרשת עורקים ומסרטן ריאות. לאחר ניתוח ב-1949 האפיר שערו והוא נראה עייף ומותש מתמיד.

בטרם מלאו להם 57 שנים, מתו שני התאומים השמימיים בשנתם בדירותיהם. ג'ורג' השישי מת מקריש דם בעורקי הלב בפברואר 1952. לבו של אלואר נדם לפתע בנובמבר 1952. הלוויותיהם הפכו למפגן ענק של אהבה ציבורית אליהם.

כדי להשלים את סיפוריהם ההשוואתיים, חשוב להוסיף כמה מילים על אהבתם לאמנויות הוויזואליות. מסתבר כי שניהם ייחסו חשיבות רבה להופעתם החיצונית, ובעיני שניהם נודעה לה חשיבות לא פחותה מזו שנודעת למחשבות או לרגשות בעיני מישוהו אחר. מקור היחס הזה היה בהבנתם האינטואיטיבית כי להופעתם המלכותית הייתה השפעה ממשית ומוחשית על הסובבים אותם. שניהם היו סמוכים וביטוחים כי הופעתם שידרה יציבות ותקווה שבני האדם כה נזקקו להן בעת הקשה ההיא.

ציירים היו מהופנטים מן ההילה המלכותית שהתאומים השמימיים הקרינו. דיוקניהם של השניים צוירו בידי גדולי האמנים של אותה תקופה. ידידתו של פיקאסו, פרנסואז גילו, כתבה בזיכרונותיה כי אלואר "היה משרה אווירה של הרמוניה בכל קבוצה שהשתתף בפעילותה, וזאת לא בזכות הדברים שאמר אלא רק בעצם נוכחותו".⁶⁹ דאלי התרשם עמוקות מהילת הייחודיות שאפפה את אלואר, ומשום כך בחר לצייר את דיוקנו בדמות מלך מיתולוגי. גם רוי התפעל מאוד מיופיו האצילי של אלואר: "אלואר ניחן במן סוג מלכותיות טבעי, האופייני לגדולי העולם הזה: לראשי שבטים אינדיאניים, לסוסי מרוץ גזעיים, לילדים משחקים, לדגים מסוימים ולגלדיולות אפורות-ורודות".⁷⁰ ונשווה את התיאור הזה לאלגנטיות הטבעית של המלך:

"... בין אם היה במדים או בבגדים אזרחיים, הוא הגיע לסטנדרטים של שלמות ללא רבב, והיה קשה מאוד להתחרות בהם. מבחינה פיזית, הוא ניחן באלגנטיות רבה, וכל תנועותיו, בין אם רקד או רכב או הוציא סיגריה מן החפיסה והציית אותה, היו מתואמות להפליא."⁷¹

בנוסף לטיפוח תדמיתם האישית, קינן בשני האישים האלה גם צורך להתקרב לאמנים ולאמנויות. אלואר היה אספן ציורים נלהב, ותמיד היו באוסף שלו יותר ציורים מכפי שהיה יכול לתלות בדירתו הקטנה. מימי נעוריו התלהב המלך לעתיד מגינון ולמד לעומק את סגנונות עיצוב הגנים. במהלך מלחמת העולם השנייה עיצב ג'ורג' השישי כמו ידיו את מדי הצבא הבריטי. לאחר המלחמה הוא הקדיש זמן רב למלאכת השיקום והשחזור של אוסף הציורים המלכותי שהוזנח מזה זמן רב.

אף על פי שתאומים שמימיים אלו מתו לפני יותר מחמישים שנה, אנשים רבים ממשיכים לזכור אותם בזכות אנושיותם וטוב לבם. על אלואר נאמר: "התכונה הכי בולטת וכובשת של שירתו הייתה טוב לבו האנושי"⁷². התכונה החשובה מכול של ג'ורג' השישי הייתה "אותה אנושיות רבה, אשר גרמה לו בניגוד למקובל למלכים להתחבר לאנשים רבים מכל מעמד"⁷³. במובן מסוים, חייהם של התאומים השמימיים תאמו למדי את חיי הגיבורים הראשיים של "בן המלך והעני": כל הארבעה הוכיחו באמצעות דוגמה אישית כי ערך ה"טוב" איננו נכס בלעדי של מעמד חברתי זה או אחר. זכותו של כל אחד מאתנו לבחור בטוב ולדבוק בו במשך כל חייו.

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

היקי ראתה ביכולת ההבחנה מעין יכולת אינטואיטיבית של ראיית הנסתר. כאשר בחנה את שיעורי החיים העיקריים של מזל קשת, היא השוותה אותם לאלו שהיו ליעקב אבינו מהתנ"ך אשר "נאלץ להיאבק כל הלילה עם המלאך ולא שחרר אותו עד שהמלאך העניק לו את ברכתו". היא המשיכה:

"חושך או לילה מסמלים את חשכת הבערות שלנו עצמנו; המלאך סימל את הבעיה של יעקב. לכולנו יש בעיות. אנו לא משתחררים לעולם מן הבעיה שלנו עד שאנו מגלים את סיבת הופעתה. ואז, כשהאדם זוכה להבנה, הבעיה נעלמת, והוא לעולם אינו צריך להתמודד עמה שוב."⁷⁴

ניתן לתאר את המאבק של יעקב עם המלאך כדוגמה קלאסית לפעולה הנעשית "כשאדם יוצא דופן מנסה לשחרר את עצמו ממגבלותיו", ולכן מאבק זה מתאים להגדרה של מעשה סוריאליסטי. יעקב ניצח במאבקו עם המלאך ויצא ממנו בשמו החדש – ישראל.

הסמל של מזל קשת הוא דמות של קנטאור – גזע של יצורים מהמיתולוגיה היוונית אשר פלג גופם העליון אנושי ופלג גופם התחתון סוסי. הקנטאור הזה יורה את החץ שלו אל חלל האוויר, אף על פי שאינו יודע את יעדו

של החץ. סמל זה מייצג את ניסיונו של בן מזל קשת להשתחרר מטבעו הנמוך יותר (המיוצג בפלג הגוף התחתון), ולהפוך למי שהוא באמת במישור הגבוה יותר (המיוצג בפלג הגוף העליון). חייהם של שני התאומים השמימיים היו מאמץ בלתי פוסק לקלוט את הסמלים בחשכה, תוך כדי מאמצים סוריאליסטיים מתמשכים לזכות בחירות. אולם חשוב להבין כי כל עוד בן מזל קשת אינו מודע לקיומם של הטבע הנמוך ושל האני הגבוה שלו, כאשר שניהם דרים בתוכו בכפיפה אחת, ראייתו עדיין איננה בהירה: ייעודם של חציו אינו ידוע, ומשמעות ראיית הנסתר איננה ברורה. רוי תיאר את שלבי התהליך הזה בחייו של אלואר, בשימוש במטפורה שנונה וחדה:

“הוא האיש החופשי מבין כל האנשים... דואג בדיוק באותה מידה לסידור הכבלים והשלשלאות לעצמו כפי שהוא דואג להכנת דרכי המילוט שלו...”⁷⁵ “יש ביכולתי להתקיים ללא הגורל, הוא אומר, ומעצב לעצמו במו ידיו ובסבלנות את הגורל האנושי, הגורל שכובל אותו וגורם לו לשקוע בגורלותיהם של אנשים אחרים.”⁷⁵

אף על פי ששני התאומים השמימיים פתרו את בעיות הבריאות שלהם בנעוריהם, לא הספיק להם הידע החלקי שהשיגו כדי להיות אדונים לגורלם. זאב בן שמעון הלוי ניתח מקרים דומים בספרו “אנטומיה של גורל” והגיע למסקנה כי גם אם ניתן למצוא מפעם לפעם אנשים מוכשרים שהצליחו לגבור על בעיותיהם הגופניות, הם “עדיין יכולים להישאר נתונים למערכת של לחצים פנימיים, פסיכולוגיים או פלנטאריים”. והוא הוסיף: “כדי להתעלות מעל לספירת הריבונות של הגורל, הצעד הבא הוא להתבונן במודע לתוככי הנפש פנימה ולהגיע להבנת מקורות עוצמתה וחולשתה, כדי להתחיל למשול בגורלנו.”⁷⁶

אף אחד מהשניים לא ניסה מעולם להתבונן במודע אל מעמקי הנפש פנימה. אף אחד מהם לא חיפש הארה ולא הפך לאדון מוחלט לגורלו. אחרת נתקשה להסביר מדוע התגברו השניים על מחלותיהם בזמנית ב-1920 והיו במיטבם בתקופת מלחמת העולם השנייה, ובכל זאת שקעו שניהם בדיכאון מיד לאחר הניצחון. כמו כן, קשה יהיה להסביר מדוע שינו שניהם את שמותיהם, ומדוע נדם לבם ב-1952.

כאשר אנשים מסבירים דבר-מה, הם בדרך כלל נעזרים במילה “בגלל”. במקרה של תאומים שמימיים אלו אין הדבר כך, כיוון שכל חייהם התנהלו בהתאם לעקרונות של “למרות” ו“על אף פי כן”. הנסיך אלברט נעשה מלך על אף פי שנולד כבן שני; יוג'ן גרינדל בחר להיות משורר אף על פי שנולד למשפחה לא אינטלקטואלית. שניהם התפרסמו למרות ההשכלה המוגבלת

שקיבלו. הם השתתפו במלחמת העולם הראשונה על אף בריאותם הלקויה, והם הופיעו לפני הציבור על אף פחד הקהל שלהם. הם מילאו תפקידים חשובים במלחמת העולם השנייה על אף העובדה כי שניהם לא קיבלו שום הכשרה מוקדמת לכך. המלך עבד עם הממשלה הסוציאליסטית ודאג לפרולטריון למרות מוצאו הרם. אלואר היה קומוניסט שצייד בסטלין למרות אהבתו לחירות. שניהם מתו בגיל צעיר אף על פי שזכו לטיפול הרפואי הטוב ביותר. יתרה מכך, למרות הכול, הם זכורים כאנשים טובים.

לסיכום: שני התאומים השמימיים קראו תיגר על גורלם ונטלו על עצמם את האתגר לחיות "למרות הכול", משום שהם נולדו עם אותו גורם תטא, אשר שיקף את המבנה הפסיכולוגי של אישיות סוריאליסטית. רוי אמר: "אלואר לא היה זו ממקומו בלי היקום שלו".⁷⁷ ג'ורג' השישי שהיה אדם מופנם ומרוחק, מעולם לא הרשה לאנשים להציץ לתוך עולמו המיסטי של המלך. לכאורה, כל אחד מהם התקיים בתוך עולמו הפנימי כבתוך בועתו הייחודית. אך עם זאת, נראה כי בין שני עולמותיהם הפרטיים היה הרבה מן המשותף. העולמות האלה עוצבו והתנהלו על פי אותם קווים משותפים שהותוו בהתאם לחוקים האוניברסאליים של הבור-זמניות.

כאשר רק התחלתי לכתוב את הביוגרפיה ההשוואתית הזאת, תהיתי מה כבר יכול להיות משותף בין המלך האנגלי ובין המשורר הצרפתי? אלואר סייע לי להשיב על שאלה זו. על פי הגדרתו, המשורר הוא זה "שמבסס באופן מודע את קיום הדמיון בין הפרטים הכי פחות דומים זה לזה". תוך כדי התבוננות במציאות, המשורר חולם, מדמיינ ויוצר, עד אשר מגיע הרגע שבו:

"ואז לפתע, ראו זה פלא, האובייקט הפוטנציאלי נולד מתוך האובייקט המוחשי, והוא בתורו, גדל ונעשה ממשי; ראו, הם יוצרים תמונה, מהאמיתי אל האמיתי, כעולם אחד מול כל השאר. ואז אתה כבר לא חסר אונים מול האובייקט, מאחר שהכול מתאים ומשתלב יחד, וכל דבר מקבל את ערכו ותופס את מקומו. שני אובייקטים נפרדים זה מזה רק כדי להיטיב לגלות זה את זה בזכות ריחוקם, וכדי לבטא במלוא העוצמה את מכלול החוויות של כל הדברים ושל כל הבריות."⁷⁸

תיאור זה של אלואר מזכיר לי את שני התאומים השמימיים שנפרדו זה מזה כדי לחקור מספר רב יותר של אפשרויות ו"לבטא במלוא העוצמה את מכלול" התכונות הטמונות באישיותם. אמנם תאומים שמימיים נולדים בור-זמנית, אבל בדרך כלל הם חיים במקומות שונים, וכל אחד מהם רוכש רק ניסיון אישי מוגבל וראיית עולם מוגבלת, חלקית ואפילו מעוותת. אבל כאשר הם מוצאים זה את זה ונפגשים, או כשהצופה החיצוני משווה את התנסויותיהם, אזי

לפתע "הכול מתאים ומשתלב יחדיו".

אדוארד השישי אצל מרק טוויין הצליח לאחד את ההתנסויות האישיות עם אלו של טום קנטי. ראיית התמונה המורחבת אפשרה לו לומר מאוחר יותר למשרתיו "מה אתם יודעים על סבל ודיכוי? אני ועמי יודעים אבל לא אתם". אין ספק כי אדוארד השישי הפך למלך טוב ואהוד הודות ליכולתו המופלאה לחוות את המציאות מזוויות רבות יותר מכפי שבדרך כלל מתאפשר לאדם יחיד לחוותה בגלגול אחד. אם כך, הביוגרפיות ההשוואתיות של התאומים השמימיים מאפשרות להגיע לעומק ראייה רב יותר. ואכן, רק בתנאי שנהיה מודעים ליראת השמים של נקאם, נוכל להבין את הסיבות שהניעו את ריצ'רד לב הארי לצאת למסע הצלב שלו; ורק הטורכדור שבריצ'רד עוזר לנו להבין את המשורר ואת הבליין החבוי באישיותו של הנזיר נקאם.

ג'ורג' השישי היה המלך "הטוב" שיכולת ההבחנה החדה שלו אפשרה לו לראות בנתיניו לא סתם המון רב של אנשים בודדים, אלא את האומה כולה. המשורר אלואר ראה בחזונו שיום אחד "ראיית הנסתר האמיתית תמזג את היקום ואת האדם – כלומר את האדם ואת כל היקום"⁷⁹. אני מקווה כי סיפורם של המלך ושל המשורר יסייע למדענים להתייחס לחייהם של תאומים שמימיים החיים במקומות שונים על פני כדור הארץ, מתוך ראייה כוללת יותר של אחדות היקום כולו.

ביבליוגרפיה

- R. Nugent, *Paul Eluard*, New York, Twayne Publishers, Inc., 1974.
- K. Middlemas, *The Life and Times of George VI*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974.
- M. Benedict, *The Poetry of Surrealism, An Anthology*, Boston, Little, Brown and Company, 1974.
- R. Penrose, *Picasso. His Life and Work*, New-York, Icon Edition, Harpers & Row, 1973.
- D. Sinclair, *Two Georges*, London, Hodder & Stoughton, 1988.
- R. Lacey, *Majesty*, New York, Haircourt Brace, 1977.
- I. Ehrenburg, *Post-War Years*, London, Macgibbon & Kee, 1966.
- L. Persce, *Paul Eluard, Classiques du XX Siecle*, Paris, Editions Universitaires, 1963.
- Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967.

- Paul Eluard, *Pablo Picasso*, New York, Philosophical Library, 1947.
- W. Fowlie, *Age of Surrealism*, Bloomington, Indiana University Press, 1950.
- J. Wheeler-Bennet, *King George VI, His Life and Reign*, London, Macmillan, 1965.
- P. Waldberg, *Surrealism*, London, Thames and Hudson, 1966.
- Dominique Bona, *Gala*, Smolensk 'Rusich', 1996.
- L.L. Blake, *The Prince and the Professor*, GB, Shepheard-Walwyn LTD, 1995.
- P. Townsend, *The Last Emperor*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1975.
- A. Morrow, *The Queen Mother*, New York, Stein and Day, 1985.
- Z'ev Halevi, *The Anatomy of Fate*, Bath, Gateway Books, 1986.

על ריצ'ארד הראשון ועל אלכסנדר נקאם:

- Dictionary of National Biography*, vol.XVI, pp.1022-1031; vol.XIV, pp.154-155.
- U.T. Holmes, Jr., F.S.A., *Daily Living in the Twelfth Century, Based on the Observations of Alexander Neckam in London and Paris*, Madison, The University of Wisconsin Press, 1964.
- J.A. Brundage, *Richard Lion Heart*, New York, Charles Scribner's Sons, 1974.
- R.W. Hunt, *The Schools and the Cloister: the Life and Writings of Alexander Nequam*, Oxford, Clarendon Press, 1984.

---

¹ Z'ev Halevi, *The Anatomy of Fate*, Bath, Gateway Books, 1986, p.187.

² *Dictionary of National Biography*, p.1029.

³ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.79.

⁴ L. Persce, *Paul Eluard*, Classiques du XX Siecle, Paris, Editions Universitaires, 1963, p.5.

⁵ P. Townsend, *The Last Emperor*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1975, p.58.

⁶ R. Lacey, *Majesty*, New York, Haircourt Brace, 1977, p.92.

⁷ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.45.

⁸ *Ibid.*, p.XX.

⁹ K. Middlemas, *The Life and Times of George VI*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.7.

¹⁰ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.XXXVI.

¹¹ *Ibid.*, p.X.

¹² D. Bona, *Gala*, Russian tr., Zurzilina, Smolensk 'Rusich', 1996, p.72.

-
- ¹³ D. Sinclair, *Two Georges*, London, Hodder & Stoughton, 1988, pp.81-88.
- ¹⁴ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.72.
- ¹⁵ D. Sinclair, *Two Georges*, London, Hodder & Stoughton, 1988, p.178.
- ¹⁶ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.115.
- ¹⁷ L. Persce, *Paul Eluard*, Classiques du XX Siecle, Paris, Editions Universitaires, 1963, pp.1-6.
- ¹⁸ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.175.
- ¹⁹ J. Wheeler-Bennet, *King George VI, His Life and Reign*, London, Macmillan, 1965, p.18.
- ²⁰ R. Lacey, *Majesty*, New York, Haircourt Brace, 1977, p.6.
- ²¹ A. Morrow, *The Queen Mother*, New York, Stein and Day, 1985, p.16.
- ²² M. Benedict, *The Poetry of Surrealism, An Anthology*, Boston, Little, Brown and Company, 1974, p.169.
- ²³ J. Wheeler-Bennet, *King George VI, His Life and Reign*, London, Macmillan, 1965, p.736.
- ²⁴ A. Morrow, *The Queen Mother*, New York, Stein and Day, 1985, p.42.
- ²⁵ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.11.
- ²⁶ *Ibid.*, p.163.
- ²⁷ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, pp.154-155.
- ²⁸ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.208.
- ²⁹ *Dictionary of National Biography*, p.400.
- ³⁰ D. Bona, *Gala*, Russian tr., Zurzilina, Smolensk 'Rusich', 1996, p.58.
- ³¹ *Ibid.*, p.97.
- ³² K. Middlemas, *The Life and Times of George VI*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.34.
- ³³ Paul Eluard, *Pablo Picasso*, New York, Philosophical Library, 1947, p.56.
- ³⁴ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.165.
- ³⁵ W. Fowlie, *Age of Surrealism*, Bloomington, Indiana University Press, 1950, p.202.
- ³⁶ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.79.
- ³⁷ P. Townsend, *The Last Emperor*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1975, pp.58-59.
- ³⁸ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.95.
- ³⁹ D. Sinclair, *Two Georges*, London, Hodder & Stoughton, 1988, p.199.
- ⁴⁰ I. Ehrenburg, *Post-War Years*, London, Macgibbon & Kee, 1966, p.285.
- ⁴¹ *Ibid.*, p.291.
- ⁴² R. Penrose, *Picasso. His Life and Work*, New-York, Icon Edition, Harpers & Row, 1973, p.293.
- ⁴³ Paul Eluard, *Pablo Picasso*, New York, Philosophical Library, 1947, p.98.
- ⁴⁴ L.L. Blake, *The Prince and the Professor*, GB, Shephard-Walwyn LTD, 1995, p.81.
- ⁴⁵ I. Ehrenburg, *Post-War Years*, London, Macgibbon & Kee, 1966, p.290.
- ⁴⁶ K. Middlemas, *The Life and Times of George VI*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.87.
- ⁴⁷ J. Wheeler-Bennet, *King George VI, His Life and Reign*, London, Macmillan, 1965, p.732.
- ⁴⁸ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.X.
- ⁴⁹ *Ibid.*, p.155.

- ⁵⁰ L.L. Blake, *The Prince and the Professor*, GB, Shephard-Walwyn LTD, 1995, p.116.
- ⁵¹ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.XII.
- ⁵² K. Middlemas, *The Life and Times of George VI*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.128.
- ⁵³ R. Nugent, *Paul Eluard*, New York, Twayne Publishers, Inc., 1974, p.26.
- ⁵⁴ L.L. Blake, *The Prince and the Professor*, GB, Shephard-Walwyn LTD, 1995, p.85.
- ⁵⁵ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.XXIII.
- ⁵⁶ I. Ehrenburg, *Post-War Years*, London, Macgibbon & Kee, 1966, p.284.
- ⁵⁷ A. Devere-Summers, *War and the Royal Houses of Europe in the twentieth Century*, London, Arms and Armour, 1996, p.119.
- ⁵⁸ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.157.
- ⁵⁹ *Ibid.*, p.213.
- ⁶⁰ K. Middlemas, *The Life and Times of George VI*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1974, p.151.
- ⁶¹ Ehrenburg, *Post-War Years*, London, Macgibbon & Kee, 1966, p.292.
- ⁶² P. Townsend, *The Last Emperor*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1975, p.266.
- ⁶³ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.45.
- ⁶⁴ R. Nugent, *Paul Eluard*, New York, Twayne Publishers, Inc., 1974, p.86.
- ⁶⁵ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.IX.
- ⁶⁶ P. Townsend, *The Last Emperor*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1975, p.266.
- ⁶⁷ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.213.
- ⁶⁸ I. Ehrenburg, *Post-War Years*, London, Macgibbon & Kee, 1966, p.288.
- ⁶⁹ F. Gilot & C. Lake, *Life with Picasso*, Thomas Nelson and Sons LTD, 1965, p.131.
- ⁷⁰ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.VIII.
- ⁷¹ J. Wheeler-Bennet, *King George VI, His Life and Reign*, London, Macmillan, 1965, p.736.
- ⁷² I. Ehrenburg, *Post-War Years*, London, Macgibbon & Kee, 1966, p.291.
- ⁷³ J. Wheeler-Bennet, *King George VI, His Life and Reign*, London, Macmillan, 1965, p.738.
- ⁷⁴ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.24.
- ⁷⁵ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.XV.
- ⁷⁶ Z'ev Halevi, *The Anatomy of Fate*, Bath, Gateway Books, 1986, pp.151-152.
- ⁷⁷ Paul Eluard, *Selected Writings*, Norfolk, Conn., A New Directions Book, 1967, p.VIII.
- ⁷⁸ Paul Eluard, *Pablo Picasso*, New York, Philosophical Library, 1947, p.51.
- ⁷⁹ *Ibid.*

אמני הצליל – הם ניגנו ביחד: פבלו קזאלס וליונל טרטיס

מזל גדי

המוטו: אני משתמש

ליונל טרטיס

פבלו קזאלס

איש אינו זקן מכדי לחשוב
שלא יוכל לחיות עוד שנה אחת.

מרקוס טוליוס קיקרוⁱ

גיבורי הסיפור הקודם עזבו את העולם עוד בטרם מלאו להם 57 שנים, ואילו גיבורי הסיפור הנוכחי שייכים לאותם אישים ספורים בתולדות האנושות, שהתמזל מזלם לכתוב ולפרסם ספרי אוטוביוגרפיה לאחר שציינו את יום הולדתם התשעים. לכל אחד מהם היו חיים ארוכים ויצירתיים; גם בגילם המופלג נשארו שניהם צעירים בנפשם ובגופם ויכלו לחלוק עם קוראיהם את התובנות שהגיעו אליהם בגיל הגבורות.

פבלו קזאלס (Pablo Casals) האגדי נחשב לגדול הצ'לנים במחצית הראשונה של המאה העשרים. ליונל טרטיס (Lionel Tertis) מוכר כמי "שאולי היה גדול הוויולנים של כל הזמנים".¹ בתחילת דרכם שניהם לא שבעו נחת ממעמדם הנחות של הכלים המוזיקליים שבחרו לנגן בהם. באותה תקופה לא

ⁱ קיקרו נולד במזל גדי.

התייחסו ברצינות לצ'לו כאל כלי סולו בקונצרטים, ואילו הוויולה, שנחשבה לכלי משני, זכתה ליחס של מעין לכלוכית של התזמורת. בזכות ביצועיו הנפלאים של קזאלס התרחב מאוד הרפרטואר של הצ'לו והוא תפס מעמד בכיר ומכובד. קזאלס פילס דרך חדשה לשימוש בצ'לו ככלי סולו, ובדומה לו היה ליונל טרטיס לוויולן הראשון שהעז להפוך את הוויולה לכלי סולו בעל ערך. לשניהם היה כישרון מיוחד לעורר התעניינות בכליהם ולחולל מהפכה בטכניקות הנגינה ובהיקף האפשרויות שלהם.

השניים נולדו במדינות שונות (ספרד ואנגליה) והשתייכו לתרבויות, לדתות וללאומים שונים (קזאלס היה קטלאני שלמד בספרד, ואילו טרטיס היה יהודי שהתחנך בבריטניה). למרות השוני הרב במוצאם ובחינוכם, שפת הצלילים האוניברסאלית הייתה משותפת לשניהם. המוזיקה שניגנו יחד תוארה כ"מוזיקה מפוארת שכמותה לא שמע העולם". היא הדגימה את האפשרויות הבלתי מוגבלות, הנפתחות לפני תאומים שמימיים, כאשר הם בוחרים לאחד את התנסויותיהם ולשתף ביניהם פעולה כזו. אחד מגדולי הפסנתרנים, ארתור רובינשטיין, שהיה ידידם של השניים, תיאר בפליאה ובהתלהבות את יופייה הכובש ואת עוצמתה האדירה של נגינתם המשותפת, כאשר קזאלס וטרטיס ניגנו בהרכב קאמרי (עם טיבו <Thibaud>, עם פאול <Paul> ועם רוביו <Rubio> ביחד) את החמישייה לכלי מיתר של שוברט:

"לא ניתן לתאר את הרגש שהציף אותי למשמע נגינתם. כל שאוכל לומר הוא שמאז אותו לילה, רצוני הוא שבשעת מותי ילוו אותי בדרכי האחרונה הצלילים הממשיים או הדמיוניים של אדג'ו שמימי זה על שלותו ועל כניעתו."²⁷

בסיפור זה לא נציג רגשות פגועים (נוסח קריין והמינגווי). גם התיאוריות הביזאריות של חלבניקוב, של קלוצה ושל וייל, של וולושין ושל מילוש שייכות לעולם אחר שלא היה לו חלק בחייהם של קזאלס וטרטיס. מצד אחד, שני המוזיקאים האלה מעולם לא היו מכורים לעבודתם בצורה כה קיצונית כמו במקרה של בהרינג ושל ארליך, אך מצד שני, גם לא היו להם תחביבים כה רבים כמו לאסטון ולסודי. אנו נכנסים לעולם נוסף, המשקף גורם תטא שונה, ושייך לתחומי התעניינות אחרים ולגורלות שונים.

חייהם של טרטיס וקזאלס הוקדשו למוזיקה. לצערי הרב, באף ספר לא ניתן לשחזר את נגינתם ולנתח קווי דמיון בין הצלילים שהפיקו. לכן פרק זה הוא מעין אוברטורה או פתיחה קצרה לחייהם היצירתיים. בהיעדר אפשרות למזג את סיפורם עם צלילי נגינתם, עיון בקורות חייהם הכתובות מזכיר קריאת ליברטו במקום צפייה בכלט או באופרה. ללא צליל, החיים האלה מאבדים את מרב

עושרם האגדי.

הם נולדו ב־29 בדצמבר 1876

פבלו קזאלס נולד בעיירה הקטלאנית ונדרל (Vendrell) שבטראגונה (Tarragona). לפני לידתו התקשו הוריו להביא ילדים לעולם, ותשעה הריונות של אמו הסתיימו בהפלה. פאו הקטן, כפי שקראו לפבלו בקטלאנית, היה הבן הבכור במשפחת קזאלס, ומאוחר יותר לאחר שהמשפחה עברה לגור בברצלונה נולדו להם עוד שני בנים, לואיס ואנריק.

ליונל טרטיס נולד בווסט הרטלפול (West Hartlepool), הבכור מבין שלושת ילדיהם של זוג מהגרים יהודיים. אחיו ואחותו הצעירים של טרטיס נולדו מאוחר יותר בלונדון, ולשם עקרה משפחתו כאשר מלאו לטרטיס שלושה חודשים בלבד.

האבות בשתי המשפחות היו מוזיקאים מוכשרים. קרלוס קזאלס היה נגן עוגב בכנסייה המקומית; אלכסנדר טרטיס היה חזן בבית הכנסת. החיים של שתי המשפחות סבבו סביב המוזיקה. קרלוס עורר את אהבת הצלילים בבנו הקטן הן במתן דוגמה אישית והן במתן שיעורים ראשונים. כשקזאלס היה עדיין תינוק בעריסה החל קרלוס ללמדו את אמנות השירה. בגיל ארבע התחיל קזאלס לנגן בפסנתר. במהרה הוא למד לנגן גם בעוגב וניגן כה טוב עד כי היה מחליף את אביו בשעת הצורך.

טרטיס נזכר: "אבי היה חזן בבית הכנסת ושירתו משכה לשם מתפללים רבים מקרוב ומרחוק".³ אלכסנדר היה מוזיקלי להפליא והיה לו קול טנור יפה במיוחד בגוון ערב לאוזן. כבר בימים הראשונים לחייו התרגל טרטיס הקטן לשמוע את אביו מתאמן שעות ארוכות בבית. הפעוט אהב לראות את אביו שקוע במוזיקה, ובמהרה השתוקק גם הוא ליצור צלילים משלו בעצמו. טרטיס החל לנגן בפסנתר בגיל שלוש. הוא הפגין כישרון ניכר ויכולת טכנית מרשימה שזכתה לשבחים רבים. הופעת הבכורה שלו על במת הקונצרטים הייתה בגיל שש.

שתי האימהות של התאומים השמימיים האלה היו משוכנעות כי בניהן ניחנו בכישרונות מיוחדים ושיש לעשות הכול כדי לטפח אותם. מאוחר יותר סיפרו שני הנגנים עד כמה הם אסירי תודה לאמותיהם על עזרתן ועל יכולתן לכוון ולעודד. שניהם האמינו כי הפכו למוזיקאים מקצועיים בעיקר בזכות האישיות החזקה והדומיננטית של אמותיהם, ושניהם אהבו אותן בכל לבם. פילאר, אמו של קזאלס, נולדה וגדלה בפורטו ריקו. כשהייתה בת 18,

הוריה שחששו מפני רדיפות פוליטיות בשל הבקותם בעקרונות הליברליים, שלחו את פילאר לספרד אל קרובי משפחה. בוונדרל היא פגשה את קרלוס קזאלס, מוזיקאי מתחיל בשנות העשרים המוקדמות לחייו. פילאר החלה ללמוד לנגן בפסנתר אצל המורה הצעיר, ובמהרה השניים התאהבו והתחתנו.

פילאר הייתה אישה ישרה, בעלת ערכים ועקרונות. הייתה לה אישיות חזקה ודומיננטית, וקזאלס הקטן הושפע ממנה מאוד. קזאלס כתב בזיכרונותיו: "מעולם לא הכרתי מישהו דומה לאמי. נוכחות דמותה הכובשת השתלטה על רוב זיכרונותיי מימי ילדותי ונעוריי, ונוכחותה נשארה איתי לאורך כל השנים"⁴. אמו של טרטיס, פיבי (Phoebe), הייתה ילידת פולין. בילדותה היגר אביה לאנגליה והם הפכו לנתינים בריטיים. צירוף מקרים מעניין: אף שהתאומים השמימיים היו בעצם ילדי מהגרים, שניהם הציגו את עצמם בתור "הבריטי הגאה" ו"הקטלאני הגאה" בהתאם. אמו של טרטיס הקפידה על אכיפת משמעת נוקשה. אף על פי שטרטיס תיאר בזיכרונותיו את שני הוריו כבעלי אופי נעים, אמו עמדה בתוקף על כך שאסור לו לסמוך על כישורו בלבד ושעליו להתאמן יומיום שעות רבות. היא נהגה לנעול את הילד בחדרו כדי להבטיח שישב ליד קלידי הפסנתר ויתאמן במשך שש עד שמונה שעות ביום. עם זאת, טרטיס הביישן, שהתקשה תמיד בביטוי רגשות, אהב את אמו אהבת נפש והתייחס אליה כאל "מלאך אמיתי"⁵.

שתי המשפחות חיו בתנאי עוני ודלות. קזאלס היה גאה מאוד בעובדה שבהיותו בן חמש הוא כבר התקבל לעבודה המקצועית הראשונה בחייו – הוא שר כסופרן שני במקהלת הכנסייה. כה חשוב היה עבורו להרוויח את לחמו, עד כי אפילו ממרחק של תשעים שנות חיים גדושות באירועים, הוא זכר שעבור כל הופעה שילמו לו בדיוק עשרה סנטים.

גם טרטיס הקטן פיתח מוקדם מאוד רגישות מיוחדת בכל הנוגע לענייני כספים. אף על פי שהתקדם יפה בלימודי פסנתר, חלומו האמיתי היה להיות כנר. אך לאכזבתו, מצבה הכלכלי של משפחתו מנע ממנו ללמוד לנגן בכלי נוסף. בגיל 97, מצא טרטיס לנכון לציין בספרו עד כמה התקשו הוריו לשלם עבורו שכר לימוד בבית הספר היסודי (שלושה פני לשבוע).

גם קזאלס הקטן חלם בילדותו להיות כנר, ובגיל תשע הוא הופיע לראשונה ככנר סולן בוונדרל. הוריו לא הופתעו כלל מיכולתו המופלאה לנגן על הבמה בגיל כה צעיר, אך לאביו היו חששות כבדים לגבי המשך לימודיו המוזיקליים של בנו. בהיותו מוטרד מבעיות כלכליות מתמשכות, הוא סירב להאמין כי קזאלס יוכל אי פעם להרוויח את לחמו כמוזיקאי. הוא אפילו ניסה לשכנע אותו לבחור במקצוע מעשי יותר ולהפוך לשוליית נגרים.

אולי בהשפעת הוריו, החל קזאלס לחקור כבר מגיל מוקדם את משמעות המוטו של מזל גדי: "אני משתמש". אין כל ראייה לכך כי קזאלס התעניין אי פעם באסטרוולוגיה, אך הקטע שכתב בנוגע לגישתו כלפי כישירויותיו יכול להופיע בספרי הלימוד לאסטרוולוגיה כדוגמה לערכים של מזל גדי:

"נולדתי עם היכולות ועם המוזיקה בתוכי, זה הכול. לא מגיעה לי שום הערכה מיוחדת על כך. ההערכה היחידה שאנו זכאים לה היא על הדרך שבה אנחנו משתמשים בכישירויות שקיבלנו."⁶

גם לטרטיס הייתה תחושה שכישורו ניתן לו למען שליחות מסוימת וגם הוא התחיל לחקור מגיל צעיר את המוטו של מזל גדי, "אני משתמש".

"במשך כל תקופת לימודי הפסנתר, החלום האמיתי שלי היה להיות כנר. כשהייתי בן שתיים-עשרה הבנתי שכדי לממש זאת, יהיה עלי להשתמש בנגינתי כפסנתרן מקצועי על מנת להרוויח שכר לימוד עבור שיעורי כינור."⁷

בגיל 13 היה טרטיס מספיק בוגר, עצמאי ואחראי, והוריו הרשו לו לעזוב את ביתם כדי שיוכל להרוויח כסף הן למחייתו והן להמשך לימודיו. הוא לא ידע אז שבהבעת גם קזאלס קיבל החלטה אמיצה לעזוב את בית הוריו כדי לפתוח בקריירה מוזיקלית דומה.

את אהבת חייו – הצ'לו – פגש קזאלס במקרה. יום אחד כשהיה בן עשר הגיעה לוונדרל להקת מוזיקאים נודדים. אחד מהם חיקה נגינה בצ'לו בעזרת מטאטא מכופף. קזאלס התמלא סקרנות לגבי הכלי הזה, ואביו בנה לו כלי דומה, כשאת תפקיד תיבת התהודה מילאה דלעת. שנה לאחר המקרה המשעשע הזה, שמע קזאלס צ'לו אמיתי בקונצרט למוזיקה קאמרית בביצוע של הצ'לן חוזה גארסיה (Jose Garcia). הייתה זו אהבה ממבט ראשון: "הוקסמתי מיד ברגע שראיתי את הצ'לו שלו. הרגשתי שנעתקה נשימתי. מעולם לא שמעתי קודם צליל כה יפה. התמלאתי כולי באור נפלא". קזאלס שכנע את אביו לקנות לו צ'לו, והייתה זו תחילת הקריירה המבריקה שלו: "מאז ואילך הייתי נשוי לכלי הנגינה הזה. הוא הפך לידידי הנאמן עד לסוף ימיי"⁸.

כדי ללמוד צ'לו היה על קזאלס לעזוב את ביתו בוונדרל ולנסוע לברצלונה הרחוקה. הייתה זו החלטה קשה מאוד עבור משפחתו הן מבחינה כלכלית והן מבחינה רגשית. האב העדיף שהילד יישאר בבית, אך האם התעקשה כי קזאלס חייב לקבל השכלה מוזיקלית טובה. לבסוף, אביו של קזאלס ויתר וכתב מכתב לבית הספר העירוני למוזיקה בברצלונה. בגיל 12 בערך עזב קזאלס את הבית כדי "לפגוש את גורלו". מאוחר יותר הוא העיר לגבי החלטה אמיצה זו: "אני אכן מאמין שלכל אחד יש את הגורל שלו"⁹.

מ-1888 ועד ל-1891 למד קזאלס שיעורי הרמוניה, הלחנה וצ'לו. הוא

התפרנס מנגינה בהרכבים קאמריים שונים. בחורפים היה מצטרף כצ'לן לטריו (עם כנר ופסנתרן ביחד) ושלושתם ניגנו בקביעות בבית קפה בפרבר של ברצלונה. בחופשות הקיץ, כאשר בתי הספר היו סגורים, היה מצטרף ללהקות שונות של מוזיקאים שנדדו מכפר לכפר וניגנו בירידים ובפסטיבלים.

בינתיים, בגיל 13, הצטרף טרטיס להרכב מוזיקלי בשם "הלהקה ההונגרית" שכל חבריה היו למעשה בריטיים. הם הרוויחו את לחמם בעיקר בתקופות הקיץ כאשר נדדו בין אתרי נופש על שפת הים. בנוסף לכך, לא פסח טרטיס על אף הזדמנות לעבוד כפסנתרן או כמלווה, ולבסוף ב-1892 הצליח לחסוך די כסף כדי להתחיל את לימודיו במכללה למוזיקה טריניטי (Trinity College of Music) שבלונדון. לאמיתו של דבר, בשעה שהתקבל ללימודים במכללה כבר ניגן טרטיס בכינור. אף על פי שלא היו לו מורים, הוא למד לבד תוך כדי חיקוי של טכניקות הנגינה של כנרים מפורסמים שאהב לשמוע בהופעות.

במכללה בחר טרטיס ללמוד שיעורי הרמוניה ולמד לנגן בפסנתר, בכינור ובעוגב. הכסף אזל במהרה, וכעבור שני סמסטרים הוא שוב נאלץ לחפש מקורות מימון נוספים כדי להמשיך בלימודיו הסדירים. תוך זמן קצר הצליח טרטיס להרוויח די והותר עבור סמסטר שלישי; הפעם הוא כבר בחר בכינור ככלי הנגינה העיקרי שלו. כדי לשפר את טכניקת הנגינה, החליט טרטיס לנסוע לאקדמיה למוזיקה בלייפציג (Leipzig) שנחשבה בימים ההם ליוקרתית ביותר באירופה. ושוב הייתה אמו לצדו כדי לסייע לו להגשים את חלומו – היא העמידה לרשותו את כל חסכונותיה הדלים. טרטיס החל ללמוד בלייפציג ב-1893, אך ציפיותיו התמוססו במהרה והוא התאכזב קשות מרמתם הנמוכה של המורים.

עם זאת, דווקא תקופה זו הביאה לטרטיס את המפגש הראשון עם אהבת חייו – הוויללה. בתסריט הפגישה המקרית שלו עם הוויללה היו אותם שני שלבים עיקריים שהופיעו בסיפור פגישתו של קזאלס עם הצ'לו. השלב הראשון כלל את ההתרגשות הפתאומית והבלתי מוסברת שאחזה בו בראותו לראשונה את כלי הנגינה החדש. השלב השני, שהתרחש בערך שנה לאחר מכן הוסיף את חוויית השמיעה, והתוצאה הייתה סיפור אהבה לכל החיים מהתו הראשון. בזיכרונותיו תיאר טרטיס בפרוטרוט את השתלשלות האירועים הזאת. זה התחיל מכך שהוא וידידו הגרמני אהבו לטייל ברגל ברחובות של לייפציג. פעם אחת הם מצאו את עצמם ליד חנות יד שנייה, ובחלון הראווה שלה היה מוצג כלי מיתר מיוחד:

"גיליתי שזוהי ויללה יפה במיוחד המשוחה בלכה בהירה מהרגיל. הייתה

עליה תווית בכיתוב "אלבני" (Albani). אף פעם לא חשבתי לנגן בוויולה, אך סברתי כי כלי המיתר הזה הינו מוצג אמנותי כה מושלם עד שהשתוקקתי לרכוש אותו למרות מחירו הגבוה, כ-25 ליש"ט שהיו מעבר לאמצעים הצנועים שלי.¹⁰ לא ניתן היה להתרשם מצלילי הוויולה כי היא הייתה ללא מיתרים וללא גשר. אך ירדו של טרטיס החליט כי התלהבותו העזה של טרטיס לא יכולה להיות מקרית והוא התעקש לקנות לו את הכלי במתנה. ב-1894 חזר טרטיס ללונדון במטרה להמשיך את לימודיו באקדמיה המלכותית למוזיקה (Royal Academy of Music). הפעם שלח הגורל לעזרתו שני אנשים. אחד מהם היה המלחין האנגלי סר אלכסנדר מקנזי (Mackenzie) שהעריך את כישוריו של הכנר הצעיר. השני היה ליונל דה רוטשילד (Lionel de Rothschild) שסייע לטרטיס להשיג תמיכה כלכלית. באקדמיה החליף טרטיס לבסוף את הכינור בוויולה. הוא גילה את ייעודו במקרה, כאשר אחד הסטודנטים באקדמיה למוזיקה התקשה למצוא ויולן שיצטרף לרביעיית המיתרים שלו. הוא ביקש מטרטיס ללמוד לנגן בכלי הזה. טרטיס נסחף בהתרגשות פתאומית והסכים לנסות. התוצאות היו מיידיות. טרטיס התאהב בוויולה למן הצליל הראשון שהפיקו מיתריה. תוך כשלושה שבועות הוא כבר היה מוכן להופיע בקונצרט הראשון של רביעיית המיתרים.

טרטיס המשיך ללמוד לנגן בוויולה, אך המורה שלו לכינור לא התמחה בכלי זה ולא ידע כיצד לעזור לו להתקדם. למרות כל הקשיים לא ויתר טרטיס והמשיך ללמוד לנגן בכלי בכוחות עצמו. הוא עבד קשה, ואף שם לו למטרה להפוך את הוויולה לכלי סולו. הייתה זו שאיפה יומרנית למדי, מאחר שבאותם הימים לא רק שמוסכם היה כי לוויולה אין זכות להישמע ככלי סולו, אלא שאפילו בתזמורת התייחסו אליה כאל "פגע רע אך הכרחי".

כדומה לטרטיס, גם קזאלס למד מעט מאוד ממוריו. מאז היותו בן 12 בערך, החל לבצע שינויים מרחיקי לכת בטכניקות הנגינה ובאחיזת הקשת המקובלות דאז. לאחר ניסיונות רבים פיתח קזאלס סגנון ייחודי משלו. סגנונו החדש הדהים את מוריו ופילס את הדרך להפיכת הצ'לו לכלי סולו מקובל ואהוב.

כדי להשלים מהפכה שכזאת, קזאלס היה זקוק גם לרפרטואר חדש, ואז התרחש אירוע מוזר נוסף שהוגדר מאוחר יותר כנקודת המפנה בחייו. בתקופת לימודיו בברצלונה הרבה קזאלס לבקר בחנויות ספרים כדי לחפש תווים מעניינים להופעותיו בבית הקפה שניגן בו. פעם הוא נתקל במקרה ב"ששת הסוויטות לצ'לו סולו" מאת י.ס. באך. סוויטות אלו מעולם לא בוצעו לפני כן בפומבי בשלמותן וללא ליווי. קזאלס הרגיש מהופנט למראה מוזיקה זו. הוא

לקח את התווים הביתה וקרא בהם שוב ושוב. מאותו יום ואילך הוא עבד על הסוויטות ימיו במשך 12 שנים, בטרם אזר עוז לנגן אחת מהן על הבמה!

מקרה חשוב נוסף שהתרחש באותה תקופה היה המפגש בין קזאלס ובין המלחין הספרדי המפורסם איזק אלבניז (Isaac Albeniz), שבא לבית הקפה לשמוע את נגינתו של קזאלס. אלבניז התרשם עמוקות ממנו וגילה עניין בקריירה שלו. הוא חשב כי הרוזן דה מורפי (Count de Morphy) שהיה פטרון אמנויות רב ההשפעה במדריד, יוכל לעזור לצ'לן המתחיל. אלבניז כתב לרוזן מכתב המלצה עבור קזאלס וייעץ לו לנסוע לבירה.

עם זאת, קזאלס לא מיהר למדריד אלא נשאר בברצלונה עד 1894. היה לו חשוב קודם כול לברר מהם בעיני החיים והמוזיקה. הוא סבר כי המוזיקה חייבת להיות חלק ממשוהו גדול יותר, שהיא חייבת "לשרת מטרה מסוימת". בתקופה זו הוא ניסח לעצמו מחדש את עקרונותיו: "מוזיקאי הוא גם אדם, וגישתו לחיים חשובה יותר מן המוזיקה שלו. לא ניתן להפריד בין השתיים."¹¹ כאילו בתשובה לדברים אלה של קזאלס, ניסח טרטיס מאוחר יותר את אותו "אני מאמין" בהוראותיו לנגנים:

"אל תשכחו שנגינתכם מסגירה את האני הפנימי ביותר שלכם. לכן כדי שעוצמת הביטוי שלכם תהיה ראויה לכך שיאזינו לכם, חובה עליכם לכוון את חשיבתכם ואת מעשיכם בחיים לכנות המרבית."¹²

אצל קזאלס כמו גם אצל טרטיס, ההצלחה לא הייתה מיידית. ב-1894, לאחר תקופה אינטנסיבית של חיפוש עצמי, הסכים קזאלס עם אמו שהגיע הזמן להשתמש במכתבו של אלבניז ולנסות את מזלו במדריד. שם הוא נפגש עם שני אנשים שעזרו לו בלימודיו. האחד מהם היה הרוזן דה מורפי שהתרשם מאוד מכישרונו והציע לו את חסותו. השנייה הייתה המלכה העוצרת, דונה מריה כריסטינה (Dona Maria Christina) שהשיגה עבורו מלגה קטנה ללימודי מוזיקה קאמרית והלחנה. לאחר שנה אחת במדריד שלח הרוזן את קזאלס לקונסרבטוריון בבריסל עם מכתב המלצה ועם מלגת לימודים חודשית. עם זאת, כפי שלא היה ללייפציג מה להציע לטרטיס, כך גם נשארה בריסל זרה ומנוכרת בעיני קזאלס. קזאלס התאכזב מקבלת הפנים הלגלגנית שנערכה לצ'לו שלו בעת מבחני הכניסה. הוא נפגע וסירב ללמוד בבריסל. והמחיר ששילם על סירובו היה גבוה למדי – הוא איבד את המלגה ואת חסותו של פטרונו. החלטתו של קזאלס לדחות את הצעת הלימודים לא הייתה תגובת יתר פיזיה ורגעית נוכח ההשפלה הכואבת, אלא ביטוי מחושב ועקבי לאישיותו הבלתי מתפשרת. גם בנגינה וגם ביחסיו לסובבים אותו הוא שאף להגיע לשלמות ולאמת מוחלטת. קזאלס נהג לומר כי "קיימת סכנה אפילו בשקר הקטן ביותר כי הוא משחית את המצפון."¹³

הוא לא היה מוכן בשום אופן להיות עם אנשים שלא התייחסו בכבוד לצ'לו שלו.

במשך כל חייו היה קזאלס פרפקציוניסט שלא ידע פשרות. לדוגמה, ארתור רובינשטיין נזכר כי פעם סירב קזאלס לבקר את ידידו בלונדון רק משום שנודע לו כי גם רובינשטיין הוזמן אליהם. קזאלס סבר שרובינשטיין שכח להחזיר לו חוב של עשר לירות. בעיניו הפשע הזה היה מספיק חמור כדי לשים קץ לידידות רבת השנים. במכתב ההסבר שקזאלס שלח לרובינשטיין הוא כתב רק שורה אחת: "חברים שמלווים כסף ולא מחזירים אותו מפסיקים להיות חברים".¹⁴ קזאלס לא היה נקמן מטבעו וידע לסלוח לאחר תיקון "העוול שנעשה". יחסי החברות בין הצ'לן לפסנתרן שוקמו במהרה, אך רובינשטיין מעולם לא הצליח להבין את ההתנהגות המוגזמת הזאת.

מכתבו זה של קזאלס מזכיר את המילים הטיפוסיות למדי שאפיינו את טרטיס כמורה. "אם בפעם הבאה לא תוכל לנגן נקי כל תו ותו בדף הראשון, אני לא ארצה לראות אותך יותר",¹⁵ כך היה נוזף בתלמידיו. טרטיס, שבררך כלל נחשב לאיש נעים הליכות, הודה כי לעתים קרובות התנהג כמעט באכזריות, רק משום שלא יכול היה לסבול עלבון או פגיעה בוויולה שלו. במקרים כאלו הוא היה מוכן לנתק אפילו את יחסי הידידות הטובים ביותר.

מבריסל עבר קזאלס לפריז, אך סבל שם מעוני ומדלות ללא כל סיכוי להתקדמות מקצועית. הוא חלה וחזר לברצלונה, ואז סוף-סוף החלו החיים לחייך אליו. תחילה זכה קזאלס במשרה של פרופסור לצ'לו בבית הספר העירוני, ושם ניגן מוזיקה קאמרית וייסד רביעיית כלי קשת. בנוסף הוא הפך לצ'לן ראשי בתזמורת ברצלונה.

ב-1899 הופיע קזאלס לראשונה בפריז בתפקיד סולו כשניגן קונצ'רטו של לאלו. ביצוע זה חולל סנסציה. זמן קצר לאחר מכן הוא ביצע הופעה מדהימה וסוחפת בלונדון והוזמן לנגן קונצרט מיוחד בפני המלכה ויקטוריה. זו הייתה תחילת הגשמת חלומו. במשך 20 השנים הבאות הופיע קזאלס בקונצרטים ברחבי העולם כולו. מפעם לפעם הוא היה מופיע עם תאמו השמימי הבריטי ביחד.

תחילת הקריירה של טרטיס הייתה דומה מאוד לזו של קזאלס. עם השלמת לימודיו ב-1897, קיבל טרטיס מינוי באקדמיה כפרופסור לוויולה. בנוסף לכך הוא צבר ניסיון בהופעות כאשר הצטרף כנגן ויולה ראשון לתזמורת הלונדונית קווינס הול (Queen's Hall Orchestra) בניצוחו של הנרי ווד (Henry Wood). הוא גם ניגן מוזיקה קאמרית והשתתף ברביעיית וסלי (Wessely). בה בעת המשיך להשקיע מאמצים רבים כדי להתפרסם כנגן ויולה וירטואוזי. במשך

תקופה ארוכה נחלו ניסיונותיו החוזרים ונשנים להופיע ברסיטלים לוויולה כישלון חרוץ, מפני שהדעה הקדומה נגד הוויולה ככלי סולו הושרשה עמוק מדי מכדי לעקרה במספר הופעות. אך טרטיס סירב להודות בכישלון. הוא המשיך להתאמן ועיצב את סגנון הביצוע שלו בעקבות סגנונו המבריק של הכנר האגדי פריץ קרייזלר.

ב-1904 עזב טרטיס את התזמורת והתמקד בקריירה של סולן. לאט-לאט הוא בנה לעצמו מוניטין, וב-1908 החלה האגודה הפילהרמונית המלכותית (Royal Philharmonic Society) להזמין אותו להופיע על בימות הקונצרטים בליווי מיטב התזמורות וגדולי המנצחים. בעקבות שכלול טכניקת הנגינה שלו, נפרשו לפניו אופקים חדשים ואיתם יחד בא הצורך להרחיב את הרפרטואר. טרטיס עודד מלחינים אנגליים רבים לכתוב עבורו יצירות חדשות, ובנוסף לכך הוא עצמו עיבד יצירות רבות לוויולה.

העיבוד המפורסם ביותר של טרטיס שהפך לאחד מרגעי השיא במוזיקה הקלאסית היה השאקון מהפרטיטה ברה מינור לכינור סולו של באך. טרטיס שמע את היצירה הזאת במקרה, כשעדיין היה באקדמיה למוזיקה. אחד מחבריו ללימודים למד לנגן את השאקון בכינור, וצילילי היצירה הזאת הותירו בטרטיס רושם כה עז עד כי הוא כתב עיבוד לוויולה. כמשך עשר השנים הבאות התמיד טרטיס באימון בניסיון למצוא פירוש משלו ליצירה הזאת. רק ב-1911 אזר לבסוף טרטיס עוז וניגן לראשונה בפומבי את השאקון ללא ליווי. הוא האמין כי למעשה כה נועז יהיה הד מייד, וכי בזכותו תהפוך הוויולה למוקד תשומת הלב של הקהילה המוזיקלית. אך דבר לא קרה. הקהל הבריטי נשאר אדיש ולא הכיר בעובדה שלכלוכית הפכה לנסיכה. עם זאת, החליטה ההיסטוריה שטרטיס צדק. הופעתו בשאקון של באך באמריקה ב-1922 זכתה להצלחה כבירה. כתבו שזו "פרשנות מונומנטאלית, העולה על כל ביצועי הכנרים".

במקרה, לשני התאומים השמימיים נדרשו שנים רבות של הכנה כדי לאזור אומץ ולנגן את היצירות של באך בפומבי. והיה זה צירוף מקרים נוסף ששניהם התאהבו בבאך וביצעו לראשונה עיבודים מקוריים ווירטואוזיים שלו בכליהם וללא ליווי. ועוד צירוף מקרים מעניין הוא שהמוזיקה הזאת זכתה להכרה דווקא באמריקה. כשמתבוננים בשרשרת צירופי המקרים האלה, מתחזק הרושם שלא מדובר במקריות סתמית, אלא שגורם התטא המשותף הוא שהעניק לתאומים השמימיים האלה מסלולי חיים דומים וטעם מוזיקלי דומה, יכולות דומות והזדמנויות דומות.

ערב מלחמת העולם הראשונה השיגו שני האומנים הכרה בינלאומית כווירטואוזים, ועם זאת העדיפו שניהם לנגן מוזיקה קאמרית ולא דווקא קטעי

סולו. שניהם הדגישו שעל כל מוזיקאי ללמוד לנגן כאילו היה סולן מחד גיסא, ומאידיך גיסא כאילו הייתה לו תודעה מתמדת של היותו חלק בלתי נפרד מצוות. רצה הגורל וטרטיס נפגש לראשונה עם קזאלס כששניהם כבר היו סולנים מבריקים שצברו ניסיון רב בהרכבים מוזיקליים שונים והיו מוכנים לשכלל יחד את "תחושת השותפות" שלהם.

הם נפגשו לראשונה ב-1913 בביתם של פול ומוריאל דרייפר באדית גרוב (Edith Grove) שבצ'לסי. לילות המוזיקה באדית גרוב תמיד היו מלהיבים במובן הטוב של המילה. רובינשטיין זכר שחברתם של מוזיקאים גדולים המסורים להבעה הטהורה ביותר של אמנותם, הַעֲשִׂירָה ורוממה את רוחם של כל הנוכחים, בין שניגנו ובין שהאזינו. באווירה של התרוממות רוח כזאת זכה רובינשטיין להיות עד למפגשם הראשון של שני התאומים השמימיים האלה; כה עמוקים היו רשמיו עד כי הוא תיעד אותם בזיכרונותיו:

"אני זוכר את הערב שרוביו הביא את קזאלס בפעם הראשונה לבית הדרייפרים. אכלנו ארוחת ערב בשעה שקוורטט של מוצרט נוגן בסטודיו. קזאלס עמד דומם ליד דלת הכניסה ושאל לפתע: 'מי מנגן בוויולה?' הוא הבחין בצליל הייחודי של ליונל טרטיס ממרחק רב. הייתה זו פגישה משמחת לשני האמנים הדגולים. והרי צירוף מקרים מוזר: שניהם נולדו באותו יום ובאותה שנה, וממש עכשיו כשאני כותב שורות אלה, שניהם חיים ובריאים בגיל המופלג של תשעים ושש."¹⁶

הם הופיעו יחד פעמים רבות. טרטיס נזכר כי היו אלה ה"הזדמנויות לנגן את המוזיקה הקאמרית המהנה ביותר שאפשר להעלות על הדעת."¹⁷ קזאלס בתורו כתב במכתבו לטרטיס מ-1969, כששניהם היו כבר בני תשעים ושלוש: "פעמים רבות אני חושב עליך ועל ההופעות הרבות שניגנו בהן יחד. תמיד הייתה זו שמחה רבה וזכות גדולה בשבילי לנגן איתך. אני כל כך רוצה שניפגש שוב!"¹⁸

השנים 1914-1918 הביאו עמן את זוועות מלחמת העולם הראשונה. בעיצומו של הטירוף וההרג, הם ניסו לשמור על שפיותם בעזרת המוזיקה שלהם. שניהם ערכו אינספור קונצרטים לחיילים בעורף ובחזית. פעמים רבות דרכיהם הצטלבו והם ניגנו יחד. פעם אחת למשל, הצטרפו קזאלס וטרטיס לפמליית מלך ומלכת בלגיה והופיעו יחד בחזית (כאן אולי המקום לציין כי שני התאומים השמימיים העריכו עמוקות את הזוג המלכותי הבלגי). ובפעם אחרת, בלונדון, המשיכו שניהם לנגן את רביעיית בראהמס בעת העלטה. בחייהם ובעבודתם הם מחו כנגד האמירה הנפוצה כי מוזות שותקות כשתותחים רועמים. המוזות שלהם נשמעו באוזני המאזינים אפילו בחזית הבלגית בקרבתה המאימת

של "ברטה הגדולה" – התותח הגרמני הגדול ביותר. הם הביאו את המוזות שלהם לבתי החולים ולחזית, בתקווה להקל על כאבם של הסובלים. לאחר המלחמה, בשנות העשרים והשלושים ערכו השניים רסיטלים רבים באירופה ובאמריקה. שניהם אהבו להופיע בארה"ב שבה נהנו מאווירה משוחררת ופתוחה. כל אחד מהם התקבל בארה"ב בזרועות פתוחות, ולשניהם היה קל מאוד לשפר את מעמדם של הוויולה ושל הצ'לו דווקא שם. באמריקה נפלה בידי קזאלס ובידי טרטיס הזדמנות פז לנגן בקונצרטים ביחד עם גדול הכנרים בדורם – פריץ קרייזלר. הזדמנות שכזאת נחשבה לשיא הקריירה בעיני שניהם. דרכיהם הצטלבו לעתים קרובות והם ניגנו יחד במקומות שונים על פני כדור הארץ. טרטיס נזכר:

"בשנים העמוסות שבאו אחרי כן הופיע זיכרון אחד שיקר לי במיוחד... הופעתי יחד עם פאו קזאלס כצ'לן כשאני מנגן סולו בתפקיד הוויולה. בחלקה השני של התוכנית ניגן קזאלס את הקונצ'רטו של היידן. ניכר עליו שהוא מתרגש, ורגע לפני שפאו עלה על הבמה הוא הסתובב אלי, פכר את אצבעות ידיו ואמר לי בנימה מעוררת רחמים: 'תתפלל למעני!' אין צורך לומר שהביצוע שלו היה מושלם."¹⁹

קזאלס תמיד התרגש לפני הופעות. בכל פעם לפני עלייתו על הבמה הוא ממש התייסר וחש כאבים בחזה. עצם המחשבה על הופעה פומבית הייתה סיוט בעיניו. כשקזאלס ביקש מטרטיס להתפלל למענו הוא מצא אוזן קשבת ויד מושטת מצד תאומו השמימי, שהתוודה אף הוא:

"...תמיד התרגשתי לפני העלייה על הבמה, בין אם היה מדובר ביצירה גדולה או קטנה – למעשה תמיד הרגשתי כאילו מכינים אותי לעלות על שולחן הניתוחים!"²⁰

דידיהם התפעלו מכך שנשמות כה גדולות שוכנות בגופיהם הקטנים כל כך של שני המוזיקאים הענקים האלה. קומתם הייתה כה נמוכה, עד כי היה מפתיע לראות כיצד קזאלס מצליח להסתדר עם צ'לו כה גדול. לא היה לשניהם שמץ של רדיפת כבוד והם תמיד היו מוכנים לעזור למוזיקאים מתחילים ולקדם אותם. חייהם של טרטיס ושל קזאלס מראים שכאשר האדם מגלה את מקומו בעולם ואת דרכו הייחודית, לא נותר יותר מקום לתחרות, כי בתזמורת הקוסמית לכל נגן יש תפקיד משלו וכל נגן הוא חלק בלתי נפרד מן ההרכב. לכל אדם צליל ייחודי משלו, ואפילו לתפקיד "הקטן ביותר" של נגן ה"מסרק" נודעת חשיבות רבה בהרכב הזה, כי אפילו צליל בודד עלול להרוס את ההרמוניה השמימית או להישמע כשיא של היצירה כולה. קזאלס הביע רעיון זה של תזמורת קוסמית במילים המפורסמות שלו: "כולנו משפחה אחת – ועל כל אחד מאתנו מוטלת

אחריות לאחיו. כולנו עלים של אותו העץ, והעץ הזה הוא האנושות".²¹ טרטיס הוסיף שכדי לשמור על רוח שותפות שכזאת, על המוזיקאים "לעקור מתוכם כל רמז למשחקי כבוד או ליוקרה אישיים, עליהם להתאחד הן ביצירת המוזיקה שלהם והן בהשקפת עולמם".²²

התפיסות הדרוויניסטיות שלטו בעולם בזמנם. צ'רלס דרווין, מדען וחוקר טבע בריטי, העלה סברה כי בין המינים בטבע מתקיים מאבק קיום מתמיד, ובמהלכו מתרחש תהליך הברירה הטבעית, ולפיו רק החזקים ביותר שורדים. עם הזמן הועתקה תפיסתו של דרווין בצורה מכנית גם לתחום היחסים החברתיים ושם היא זכתה לשם "דרוויניזם חברתי". לעומת הגישה הבוטה והפרימיטיבית הזאת, היו טרטיס וקזאלס הסנגורים של גישה שונה מיסודה. שניהם האמינו בלב שלם כי הזכות להתקיים מגיעה לכולם. זאת ועוד – כדי להביא את היופי המושלם לעולם, יש צורך בשיתוף פעולה ולא במאבקים או בתחרותיות. מבחינה מקצועית הם הצליחו להוכיח את היכולת של כלים "נחותים ושוליים" (ויולה וצ'לו) למלא תפקידי סולו חשובים. מהבחינה הלאומית, בהיותם בני מיעוטים (מוצאם היה יהודי וקטלאני בהתאמה), הם הפגינו את חשיבותם התרבותית של כל העמים. ברמה האישית, הם שללו כל ניסיון לטעון לזכויות יתר בשל מוצא או "עליונות" של אדם כלשהו. שניהם ביקשו לעודד הערכה במקום תחרות. כדי לבנות עולם "ראוי לילדיו", פנה קזאלס בקריאה נרגשת לכל ילד וילד בעולם:

"אתה מופלא, פלא יחיד ומיוחד. בכל העולם אין ילד אחר כמוך... וכשתגדל, האם תוכל לפגוע במישהו אחר שגם הוא פלא פלאים, ממש כמוך? אתם צריכים לטפח אחד את השני. עליכם לעמול – כולנו צריכים לעמול כדי להפוך את העולם הזה לעולם שיהיה ראוי לילדיו."²³

אחרי מלחמת העולם הראשונה פעל קזאלס במרץ רב כדי להביא את המסר הזה לעולם. ב-1920 הוא ייסד את התזמורת הסימפונית הראשונה של ברצלונה, התזמורת של פאו קזאלס. בסביבות 1926 הוא הקים את אגודת הקונצרטים של הפועלים (Workmen Concert Association) במטרה לקרב את הפועלים בקטלוניה אל המוזיקה הקלאסית. ב-1931 בירך קזאלס בחמימות את המשטר הדמוקרטי החדש בספרד. הוא המשיך להופיע בקונצרטים רבים ברחבי העולם כולו, ואת כל רווחיו וחסכונותיו תרם לצורכי הדמוקרטיה הצעירה. בשלהי שנות השלושים נע העולם לעבר גל הרס חדש. הסימנים הראשונים לפורענות המתקרבת החלו להופיע בספרד ב-1936, עם פרוץ מלחמת האזרחים. במשך זמן מה סירב קזאלס לעזוב את המדינה בטענה כי בתקופה קשה חשוב להעניק לאנשים את שלווה המוזיקה האיכותית. אולם מלחמת

האזרחים שמה במהרה קץ לפעילות התזמורת שלו. הקונצרט האחרון שלה התקיים ב-18 ביולי 1936. הייתה זו דרכו של המאסטרו להיפרד מן הנגנים ומקהל מאזינו.

קזאלס המשיך לערוך מדי פעם קונצרטי צדקה באנגליה ובצרפת, ובהם גייס כספים עבור מזון ועבור לבוש לבני ארצו. בינואר 1939, כשנכנסו כוחותיו של גנרל פרנקו לברצלונה, נמלט קזאלס מארצו ויצא לגלות. תחילה שהה תקופה קצרה בפריז, ושם סבל מהתקף דיכאון חמור. בהמשך הוא קבע את מושבו בעיירה הקטנה פראד (Prades) שבדרום צרפת, סמוך לגבול הספרדי. קזאלס נשאר שם עד סוף מלחמת העולם השנייה. הוא נשבע כי לעולם לא ישוב לספרד כל עוד פרנקו נשאר בשלטון. קזאלס שמר על שבועתו זו עד סוף ימי חייו ולעולם לא חזר ולא ביקר עוד בארץ מולדתו.

ב-1939 כבר מלאו לקזאלס 63 שנים. לפניו היו שש שנות רעב, עוני ורדיפות פוליטיות. ביתו היה קר והשיגרון גרם לכך שידיו כאבו ואיבדו את גמישותן, אבל שום דבר לא יכול היה להכריח אותו להפסיק לעסוק במוזיקה. הוא המשיך לנגן, וכשאצבעותיו בגדו בו, התחיל להלחין מוזיקה לצ'לו. בסיום המלחמה קשה היה לדמיין כי אחרי הפסקה כה ארוכה יהיה אדם בגילו מסוגל לחזור לבמה. הצ'לו הוא כלי נגינה תובעני שדורש מן המבצע כושר פיזי רב. לשם השוואה, בתולדות המוזיקה רק כנרים מעטים היו מסוגלים להופיע בקונצרטים אחרי גיל 70, שלא לדבר על צ'לנים! אך קזאלס, כבן מזל גדי אמיתי, היה מוכן נפשית להתגבר על תעתועי הגורל ומעולם לא ויתר על תקוותו לחזור לבמה.

ואכן, לאחר סיום המלחמה, חזר קזאלס להופיע. אך זה לא קרה מיד. בשל דבקותו בעקרונותיו של "הקשר ההדוק בין האמנות ובין הערכים האנושיים", גזר קזאלס על עצמו שתיקה ארוכה נוספת של חמש שנים. כשם שבימי המלחמה סירב לנגן עבור היטלר ועבור קצינים גרמניים, כך גם לאחר המלחמה הוא סירב לנגן כמחאה נגד שלטונו של פרנקו. ה"קמבק" שלו התאפשר רק בשנת 1950, כשהיה כבר בן 74. העולם ציין אז מאתיים שנה ליום הולדתו של באך, וקזאלס הסכים להשתתף בפסטיבל הראשון של באך בפראד הן כמנצח והן כצ'לן. הוא גם מונה למנהל האמנותי של הפסטיבל. מוזיקאים מפורסמים רבים ואוהבי מוזיקה מכל רחבי העולם נאספו בפראד כדי ליהנות מן המוזיקה השמימית. הפסטיבל זכה להצלחה רבה והפך לאירוע חשוב שהתקיים מאז מדי שנה בניהולו של קזאלס.

בינואר 1956 חידש קזאלס את הקונצרטים שלו גם מחוץ לפראד. הוא הופיע במקסיקו וציין את יום הולדתו השמונים בהופעה בפריז. בגיל 82 הוא

חזר לארה"ב כדי לנגן לפני עצרת האומות המאוחדות. למרות גילו המתקדם הוא המשיך לנגן בהתלהבות נעורים, כשעושר הצליל שלו שומר על ייחודו. עד ימיו האחרונים הופיע קזאלס בקונצרטים ברחבי העולם והנחה כיתות אמן רבות בצ'לו. טרטיס נזכר כי פעם אחת בפגישתם בבית-ספר קיץ בבלגיה, קזאלס בן ה-84 הציע לו: "אתה ואני חייבים לנגן יחד דואט ביום הולדתנו התשעים".²⁴ לצערם הרב, הם לא ניגנו יחד את הדואט ההוא. קזאלס הפך למוזיקאי היחיד בהיסטוריה שהמשיך להופיע גם לאחר יום הולדתו התשעים וחמש, ואילו טרטיס ויתר על הופעותיו הפומביות בגיל 87.

קזאלס ערך את הקונצרט האחרון שלו בישראל. בגיל 97 הוא הלך לעולמו מהתקף לב ונקבר באוקטובר 1973 בפורטו ריקו, ארץ מולדתה של אמו. הוא התגורר שם עם אשתו בשנותיו האחרונות. טרטיס מת בלונדון ב-22 בפברואר 1975, בגיל 98, שנה אחת לאחר מותו של קזאלס. ספק אם הייתה זו יד המקרה, שבדומה לקזאלס, גם טרטיס פרש מהבמה בגיל 60 וחזר להופיע רק לאחר שעבר משבר ממושך ורציני. השוני בין שני המקרים התבטא רק בעילה לפרישה הפתאומית, אך התוצאה הייתה זהה – שתיקה מוזיקלית ממושכת. בדומה לקזאלס, נאלץ גם טרטיס ב-1936 לצמצם באופן משמעותי את הופעותיו הפומביות עקב החמרת מחלת השיגרון. בפברואר 1937 הודיע טרטיס שמחמת כאבים מתמשכים בזרועו ועקב נוקשות המגבילה את תנועת ידו עליו לפרוש מן הבמה. באותו חודש הוא הופיע במופע פרידה כסולן לתזמורת הסימפונית של הבי.בי.סי. המבקרים כתבו שנגינתו נפלאה יותר מתמיד, ושאר פעם לפני כן לא הוכיחה הוויולה בצורה כה משכנעת את יכולתה כסולנית.

קונצרט הפרידה עורר בטרטיס סערת רגשות: מיד עם סיומו הוא נמלט מן האולם מבלי לומר מילה. היה זה עצוב מאוד שפעילותו למען קידום מעמד הוויולה נקטעה בבת אחת, כשהוא בסך הכול בן 60. במשך כשלושים שנים רצופות התגורר טרטיס בביתו בבלמונט, אך מיד לאחר קונצרט הפרידה חש שהוא אינו יכול עוד להישאר שם, שכן נדמה היה לו כי ביתו כולו נשאר רווי בצלילי הוויולה. כה בטוח היה טרטיס שפרישתו היא סופית עד כי מכר את הוויולה היקרה שלו ועזב את בלמונט לצמיתות. חוויות ההלם הראשוני, הבלבול והשיתוק לאחר הפרישה היו כה קשות, עד כי לטרטיס לא היה מושג כיצד להתאושש ולתכנן "המשך קיום שיביא תועלת כלשהי".²⁵ הוא נזכר שעברה כמעט שנה של "שהייה בגלות"²⁶ כדי להתגבר על הדיכאון שפקד אותו. אנו רואים כי התאומים השמימיים התנסו באותם רגשות והשתמשו באותן המילים כדי לתאר אותם, אפילו כשהנסיבות הנראות לעין שהביאו לכך היו שונות. אם נתבונן שוב במסכת האירועים שליוותה את המשברים של התאומים

השמימיים, נראה שתחילה ערך קזאלס קונצרט פרידה בברצלונה, יצא לגלות בסערת רגשות, סבל מדיכאון ופרש מן הבמה בהיותו כבן 60. אחר כך, בפראד, הוא הצליח להתאושש ולקחת את עצמו בידיים, אך "כתוצאה מהקור" חלה בדלקת פרקים חריפה (שיגרון) ולא יכול היה לנגן. בינתיים לקה טרטיס בשיגרון קשה (ולא כתוצאה מהקור) וכתוצאה מכך הוא ערך קונצרט פרידה ופרש מן הבמה. בהמשך נכנס טרטיס לדיכאון ועזב את ביתו לצמיתות בהצהרה שעליו לצאת ל"גלות". לשני המוזיקאים היו סיבות טובות להאמין שהייתה זו "שירת הברבור" שלהם אך התברר כי שניהם יצאו מחושלים מן המשבר הזה.

במכתבו לטרטיס ב-1937 איחל קזאלס לחברו להבריא ולחזור אל הבמה במהרה. ואכן, התנזרותו של טרטיס מן הוויליה לא הייתה ממושכת. ראשית, הוא הקדיש לה עבודת מחקר – "יופי הצליל בנגינת כלי מיתר". בבאת – עיר באנגליה שבה עבר להתגורר – פנו אליו תלמידים רבים והוא מצא את עצמו עסוק בהוראה יותר מאי פעם בעבר. יתר על כן, בזמנו הפנוי השקיע טרטיס את כל מרצו בעריכת ניסויים לשכלול הוויליה, וכך נולד הדגם החדש והמוצלח יותר של הכלי, שנקרא על שם יוצרו "מודל טרטיס".

בדומה לקזאלס, חיפש גם טרטיס דרך לתרום להתפתחות התזמורות. לשם כך הוא שיתף פעולה בשנים 1938-1939 עם המנצח הבריטי הנודע סר תומאס ביצ'ם (Thomas Beecham) ועזר לו בתזמור יצירתי ובעריכת פרטיטורות לכלי קשת. כשהחלה מלחמת העולם השנייה, טרטיס לא יכול היה להישאר חסר מעש וכהרגלו שאל את עצמו אם "יש באפשרותי להביא תועלת כלשהי".²⁷ שנתיים של מנוחה היטיבו עם הפרקים שלו, והכאבים בידיו חלפו לגמרי. טרטיס השיג לעצמו ויולה חדשה והתגייס לעודד את בני עמו. הוא השתתף בקונצרטי צדקה לאיסוף תרומות עבור נפגעים ועבור נזקקים. בעת המלחמה השתכלל השימוש ברדיו לשם העלאת המורל הלאומי, וטרטיס תרם ברצון את חלקו בהשמעת מוזיקה קלאסית.

אחרי המלחמה המשיך טרטיס בתנופתו. אחד הקונצרטים היפים ביותר שלו התקיים ב-1949, ברסיטל במכללה המלכותית למוזיקה בלונדון (Royal College of Music) בעת השקת קרן המכללה להלחנת יצירות לוויולה. בשנים הבאות נתן טרטיס הרצאות וקונצרטים רבים. ב-1952 וב-1958 הוא השתתף בפסטיבלים חשובים והוזמן לנגן עבור המלכה האם ועבור הנסיכה מרגרט. ב-1953 הצטרף טרטיס לצוות המורים של בית-ספר הקיץ היוקרתי למוזיקה קאמרית בדרטינגטון ולימד שם כיתות אומן בוויולה. ב-1956 יצא המאסטרו, שהיה כבר קרוב לגיל שמונים, לסיבוב הופעות בארה"ב. תוכנית הנסיעה שלו כללה הרצאות, רסיטלים, מפגשים עם מוזיקאים, מסיבות קוקטייל וביקורים

באתרים תיירותיים. היה זה חודש קדחתני, והמארחים האמריקנים הנמרצים הופתעו מיכולתו של טרטיס לעמוד בלוח הזמנים העמוס.

לאחר יום הולדתו השמונים ניגן טרטיס בשני פסטיבלים חשובים וב-1958 הוא הופיע בדרום אפריקה. בשנים 1960-1961 הוא ערך רסיטלים והקליט שידורים בקופנהגן, בסטוקהולם, במדריד ובברצלונה. בדיוק כמו קזאלס, לא "שמע" טרטיס שאנשים שעברו את גיל שמונים מוכרחים להזדקן. ב-1960 הוא ביקר את קזאלס בבית ספר הקיץ שלו בצרמאט (Zermatt) ושניהם ניגנו יחד עבור מלכת בלגיה. לאחר פרישתו השנייה והסופית בגיל 87 המשיך טרטיס להרצות בנושא הווילדה, כשהוא מופיע, כפי שנהג להתבדח, ב"קול הסולו שלו".

טרטיס הלך לעולמו בלונדון ב-1975, לאחר שהרגיש כי השלים בהצלחה את שליחתו הייחודית, ולאחר שהמודל המשוכלל של הווילדה שהמציא אומץ בידי נגנים רבים. אין כל ראייה לכך שהוא התעניין אי פעם באסטרונומיה, ועם זאת הפרק של ה"הרהורים" בספר זיכרונותיו יכול לשמש מסר חשוב מבני מזל גדי:

"ברגעי החולשה, כשהאדם מתמלא גאווה בהישגיו, עליו רק להשוות אותם לפלאי הטבע האינוסופיים כדי לחזור בטלטה אל קרקע המציאות, וכתוצאה מכך להבין עד כמה מעשינו הם זניחים וחסרי חשיבות. במשך כל חיי עזרה לי המחשבה הזאת לשאוף לשיפור מתמיד של עבודתי."²⁸

טרטיס וקזאלס גילו בעצמם שהפירוש הנכון למוטו של מזל גדי, "אני משתמש", טמון בשאלה "איך אני יכול להביא תועלת לאחרים?" הם נמנעו מליפול למלכודת הגאווותנות ולא נלכדו ברשתות הזקנה. שניהם הותירו לנו מוזיקה נהדרת ותובנות מעמיקות ומעניינות. הם גם השאירו לנו את סיפורם המרתק על שיתוף הפעולה ביניהם ועל חייהם המקבילים.

אי אפשר לסיים סיפור זה ללא השלמת מספר פרטים אישיים חשובים. יהיה זה מוטעה להניח שחיי התאומים השמימיים האלה נסבו אך ורק סביב כלי הנגינה שלהם, נהפוך הוא. הם היו אנשים פעילים מאוד, בעלי תחביבים רבים, שחוו אהבות ואכזבות והיו בעלי ציפיות וחולשות. שניהם אהבו מאוד לטייל בטבע. טרטיס היה רוכב אופנוע מושבע וחובב נלהב של כדורגל. קזאלס אהב טניס, טיפוס הרים ורכיבה על סוסים. שניהם אהבו לטייל בעולם וחיפשו הרפתקאות. שניהם אהבו לספר על מקרים מצחיקים שאירעו להם במשך הקריירה הארוכה שלהם. טרטיס, למשל, נזכר כיצד פעם איתר לקונצרט ועלה על הבמה, לבוש בבגדי אופנוען מלוכלכים ורטובים מגשם. בדומה לו, קזאלס אהב להיזכר כיצד מיהר פעם אל הבמה היישר לאחר ביקור במכרה פחם. לא

נותר לו זמן להתרחץ ולהחליף בגדים ולכן הוא נראה ככורה לכל דבר. לדעתם, אהבתם לכלי הנגינה שלהם הייתה תובענית מאוד ודרשה מהם להקריב קורבנות רבים. שניהם קראו לכלי נגינתם "רודנים", ושניהם נזקקו לעישון כדי להתמודד עם הלחצים התמידיים. קזאלס עישן מקטרת ואילו טרטיס עישן כ-40 סיגריות ביום. הרגל זה גרם לשיעול טורדני אצלו, והוא נאלץ להפסיק לעשן בשנות הארבעים לחייו.

קזאלס וטרטיס היו אנשים צנועים שלא נהגו לדבר ברבים על חייהם הפרטיים. עם זאת, סיפורי אהבותיהם הגדולות ונישואיהם לאחר גיל שמונים, הראה עד כמה בלתי רגיל יכול להיות הגורל האנושי.

טרטיס פגש את אשתו הראשונה, עדה גאוטרופ (Ada Gawthrop) ב-1922. היא הייתה נגנית ויולה חובבת שניגנה בתזמורת נשים. יום אחד באה עדה אל האקדמיה המלכותית וביקשה מטרטיס לתת לה שיעורי ויולה, הצעה שטרטיס לא יכול היה לסרב לה. תוך זמן קצר נישאו השניים. הם נשאו יחד כמעט 30 שנה. אמנם לזוג לא היו ילדים, אך טרטיס כתב בחום רב על מסירותה אליו ועל עזרתה הנאמנה במאמציו לקידום הוויולה. עדה מתה ב-1951 לאחר שש שנות מחלה קשה.

טרטיס כאב מאוד את אובדן אשתו היקרה. במשך שנים אחדות הוא נמנע מלהישאר לבד והתגורר עם אחייניו. ב-1956, כשטרטיס בן השמונים לימד כיתות אמן בדרטינגטון, בין הסטודנטים שלו הייתה צ'לנית אמריקנית בשם מיס ליליאן וורמינגטון (Lillyan Warmington). הוא התלהב ממנה והתפעל מן המוזיקליות שלה, אך פגישתם הראשונה נסתיימה ללא מחויבות כלשהי. ב-1958 הציע לה טרטיס להתלוות אליו לאחד הפסטיבלים וכשהיא הסכימה הוא הרגיש כאילו לא היה אדם מאושר ממנו בכל העולם. טרטיס נזכר כי היה כה מאוהב בליליאן עד כי שכח אפילו את קיומה של הוויולה היקרה שלו.²⁹ לגביו הייתה זו הבעת האהבה הגדולה ביותר האפשרית. הם נישאו באפריל 1959, ובקבלת הפנים לאחר הטקס הרשמי ניגנו החתן והכלה דואט. מאז ואילך נסעו שניהם בכל רחבי העולם וניגנו יחד בריטלים.

גם קזאלס פגש את רעותיו לעתיד בעולם המוזיקה. הוא נמנע מלהרחיב בספרו על נסיבות כישלון נישואיו הראשונים והשניים. אשתו הראשונה של קזאלס הייתה ילידת פורטוגל גיליירמינה סוז'ה (Guilhermina Suggia), צ'לנית שאותה נשא לאישה ב-1906. הם התגרשו ב-1912. ב-1914 הוא נשא לאישה את הזמרת האמריקנית, סוזן מטקלף (Suzan Metcalfe). מפעם לפעם הוא ליווה אותה בפסנתר בקונצרטים שלה. ב-1920 נסתיימו גם נישואים אלו בגירושין. השנים חלפו, והסתבר שגם לקזאלס המתינה אהבת חייו, אהבה סוחפת

וכמעט מיסטית. כשהוא פגש אותה לראשונה בפסטיבל של 1951 היא הייתה עדיין נערה בת 14. בתווי פניה היא דמתה מאוד לאמו המנוחה, וכפילאר קזאלס כמזה, מרטיטה – כך קראו לנערה – נולדה בפורטו ריקו. אחרי המפגש הקצר בפסטיבל חזרה מרטיטה אל הוריה בפורטו ריקו. רק ב-1954 שוב פגשה את קזאלס, הפעם כתלמידתו. הייתה זו תחילתה של אהבה גדולה, וקזאלס חשב כי השנים האלו היו המאושרות ביותר בחייו. חתונתם התקיימה בפורטו ריקו ב-1956 והם נשארו יחדיו עד יומו האחרון של קזאלס. אותו תרחיש עצמו של מפגש גורלי בין מורה למוזיקה לתלמידתו עבר כחוט השני במשפחות של התאומים השמימיים האלה. אמנם שני המוזיקאים הנודעים זכו לנישואים מאוחרים (אחרי גיל 80!), אך בשני הזוגות העריצו הרעיות הצעירות את בעליהן, ניגנו מוזיקה ביחד איתם וטיפלו בהם עד יומם האחרון.

האם הייתה זו יד המקרה שהפגישה את שני ענקי המוזיקה האלה? האם הייתה זו יד הגורל שהכינה עבורם משברים דומים ואהבה מאוחרת? כך או אחרת, לסיכום חייהם ניתן לומר שלהתחלות הדומות התלוו סיומות דומות. עם זאת, תמיד חשוב לזכור כי כל האנשים שונים זה מזה, ואפילו בין תאומים זהים יש הבדלים משמעותיים. לאור זאת מעניין לשמוע מה הייתה דעתו של טרטיס על ההבדל העיקרי בינו ובין קזאלס:

”יותר מפעם אחת התייחסו אל שנינו כאל ‘התאומים השמימיים’, אבל איני יכול לטעון למעמד כזה נעלה כי המאסטרו הגדול הינו הרבה יותר שמימי ממני.”³⁰

אין בכוננתי להסכים עם דעה זו של טרטיס הצנוע, אך גם לא מתקבל על הדעת לנסות לסתור את דבריו. במקום זאת הייתי מבקשת להסתפק בתיאור השוואתי בין כלי הנגינה שלהם, אשר יכול להאיר באור חדש את סוגיית ההבדלים בין קזאלס לטרטיס. הוויולה והצ'לו והכינור ביחד הם ממשפחת כלי הקשת השייכת לקבוצת כלי המיתר. שלושתם עשויים מעץ ומנגנים עליהם באמצעות קשת. יש להם צורה דומה, אך ממדיהם וצליליהם שונים. אמנם כולם כלי נגינה תזמורתיים הכרחיים, אך לכינור מיועד בדרך כלל תפקיד מרכזי של סופן, ואילו לוויולה הגדולה ממנו במקצת ובעלת צליל מעט נמוך יותר, מיועד תפקיד משנה של טנור. לצ'לו ממדים גדולים יותר וצלילים נמוכים ועמוקים יותר משני קודמיו, כך שלרוב הוא ממלא את תפקיד הבס. לאורך הדורות לא זכתה הוויולה להערכה הראויה, וכמעט תמיד היא עמדה בצל אחיה המבריקים – הכינור והצ'לו. אך שוב ושוב, הן במוזיקה התזמורתית והן בהרכבים השונים הוויולה הוכיחה כי ללא תרומתה הייחודית לגוון ולצבע של הביצוע, המוזיקה מאבדת מחיוניותה והופכת למשעממת ולחדגונית. בדומה לכך, כשמנתחים את

חייהם של שני המוזיקאים הדגולים, נוצר הרושם שגם הם, כמו כלי נגינתם, שייכים למשפחה אחת, וכי ההבדלים הדקים באופיים ובהתנהלותם נועדו למנוע את החדגוניות בעולמנו בתוספת של גוון ושל צבע.

התובנות האסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

האסטרולוגיה מאמינה כי לאנשים שנולדו במזלות השייכים למחצית השנייה של הזודיאק (כלומר, ממזל מאזניים עד מזל דגים) חשוב במיוחד להבין שלגביהם "נפש האדם איננה יכולה עוד לתפקד ברמת מודעות ה"אני" של היחיד, אלא חייבת לעלות לרמת המודעות הקולקטיבית של ה"אנחנו". יתרה מזאת, לאנשים שנולדו במזל גדי נועד תפקיד המנהיגים הטבעיים המסוגלים להוביל את האנושות בדרכה לפיתוח מודעות ה"אנחנו" האמיתית. כבר ראינו איך גרינג ורוזנברג שנולדו במזל גדי ניסו להוביל אותנו למטרה זו, באומרם כי "איננו קיימים למען עצמנו, אלא מהווים חלק מיחידה אחת ואנחנו פועלים למען אותה יחידה, שאנחנו קוראים לה עם, ומוכנים להקריב למענה את הכול". גם טרטיס וקזאלס, שנולדו אף הם במזל גדי, ראו את מטרת חייהם ביצירת "תחושת שותפות". עם זאת, להבדיל אלפי הבדלות מגרינג ומרוזנברג, הדרך שלהם להשגת אחדות כלל לא הזכירה את מתכונם הנמהר של רוזנברג-גרינג לאסון חברתי. להפך, הדרך שהם הציעו הייתה בטוחה, אם כי ארוכה וקשה מאוד. שניהם הדגישו כי אסור לבני אדם למהר, ולפני שלומדים שיתוף פעולה, על הנגן ללמוד להיות סולן מצטיין. אז ורק אז כשהוא כבר למד "להתקיים למען עצמו", הוא רשאי להצטרף אל האחרים.

יתרה מכך, על מנת להשיג את האחדות המיוחלת, על כל חבר בצוות להשתחרר מכל שמץ של גאוותנות ושל תחושות עליונות, לפתח תחושת כבוד לכל בני האדם באשר הם ולהבחין ב"פלא" הייחודי המסתתר בלב לבם של כל איש ואישה. הנגינה בהרכבים קאמריים או בתזמורות גדולות תובעת מן המוזיקאים לפתח, במילים של קזאלס, "תחושת השתייכות לצוות שעובד יחד למען השגת היופי המרבי".³¹ טרטיס המשיך לפתח את הרעיון, והוסיף כי ללא תחושת שותפות שכזאת, "כל מוזיקה קאמרית הופכת להבל הבלים. ברגע שיהירות או תחושת עליונות משתלטת על חבר כלשהו בלהקה, נעלמת תחושת השותפות, ובלעדיה הופכת המוזיקה למקוללת".³² קזאלס העלה את רעיון עבודת הצוות לרמה גבוהה יותר כשייחס למוזיקה משימה מיוחדת נוספת:

"בעיניי הייתה משמעות סמלית ומיוחדת לעצם התכנסותם של אנשים רבים באולמי הקונצרטים. כשהתבוננתי בפניהם והרגשתי שכולנו יחד נהנים

מיופייה של המוזיקה, ידעתי כי אנחנו כולנו אחים ואחיות, בני אותה משפחה... אני חולם על אותו היום שבו כל אומות העולם ישבו יחדיו, מאוחדות על ידי האושר ועל ידי אהבת היופי, כמו באולם קונצרטים ענקי אחד!"³³

דוגמה זו של שני זוגות תאומים שמימיים בני מזל גדי, מלמדת כיצד המיתוס האב-טיפוסי של מזל גדי מתבטא אצלם בנושאים מרכזיים דומים, אך משאיר מקום לדרכי ביטוי שונות. ניתנו להם אותם שיעורים ואתגרים בחיים, אך הזוגות השונים של התאומים השמימיים בחרו בדרכים שונות לגמרי כדי ללמוד מהן. אמנם טרטים וקזאלס לא היו פוליטיקאים, אך הם היו מוזיקאים שניגנו בהרכבים קאמריים ובתזמורת, ואולי בעשותם כך, הם הראו לנו את הדרך היחידה האפשרית להשגת אחדות בכל תחומי הפעילות האנושית.

אמותיהם של קזאלס ושל טרטים השתייכו לעמים שונים. שתי הנשים החזקות הללו סייעו לבניהם להתפתח למוזיקאים מקצועיים ולאנשים רגישים. ניתן היה להשתמש בקלישאה הישנה – "אימא יהודייה", כדי לתאר את אמו של טרטיס, שדרשה ממנו להתאמן במשך שעות ארוכות. לגבי טרטיס היהודי המטפורה הזאת נשמעת טבעית ביותר. אך האם הקלישאה הזאת תישמע טבעית גם אם ניחס אותה לאמו הקטלאנית של קזאלס, בשל מסירותה ובשל הקרבתה למען בנה? אמו של קזאלס הייתה כה מוצלחת בחינוך ילדיה כ"אימא יהודייה", עד כי ידידיו היהודיים של קזאלס נהגו לומר לו: "דון פבלו, הרי אתה יודע שלמעשה אתה יהודי"³⁴. קזאלס היה רק צוחק ומכחיש את ההשערות הללו, אך הוא עצמו נהג לבקש מנגניו שלו לנגן באופן "יהודי" בכל פעם שרצה להגיע לכושר ביטוי מרבי. אפשר לראות בסיפור הזה רק אנקדוטה משעשעת אך הוא מראה שאף על פי שלחבריו של קזאלס לא היה ידוע על תאומי השמימי היהודי, הם בכל זאת השליכו עליו כמה מתכונותיו של טרטיס.

במקום השימוש בקלישאות הנדושות, התיאום השמימי מציע להסתכל על הסיבות לעיצוב האופי מזווית אחרת, ואז ניתן להבחין כיצד התמונה משתנה כאשר במקום המונח "אימא יהודייה" משתמשים במונח "אימא הטיפוסית של בן מזל גדי". אכן, מבחינה אסטרוולוגית אמו הטיפוסית של בן מזל גדי היא דמות דומיננטית במשפחתה. לפי לונדסטד האם הזו מטביעה בילדיה "תחושת עוצמה וצורך בשליטה ובפיקוד"³⁵. בסיפוריהם של התאומים השמימיים האלה, שיחקו שתי האימהות את התפקיד הטיפוסי של אימהות לבני מזל גדי, וכתוצאה מכך זכו ילדיהן לאותו חינוך ולאותם ערכים.

תאומים שמימיים אלה היו אנשים שונים זה מזה, בני עמים שונים, שגדלו במקומות גיאוגרפיים שונים אך היה להם אותו גורם תטא, ונראה שלהשפעתו הייתה משמעות רבה יותר על חייהם מאשר לכלל הגורמים האחרים. כשם

שהמוזיקה היא שפה בינלאומית, כך גם שפת הכוכבים היא שפה אוניברסאלית אשר את צפניה אנחנו עדיין לומדים לקרוא דרך פענוח של גורם התטא.

ביבליוגרפיה

- Musicians Since 1900*, ed. David Ewen, New York, The H.W. Company, 1978.
Dictionary of National Biography, 1971-1980, pp.836-837.
 L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974.
 P. Casals, *Joys and Sorrows, Reflections by Pablo Casals as told by A.E. Kahn*, London, Mac Donald, 1970.
 A. Rubinstein, *My Young Years*, London, Jonathan Cape LTD, 1973.
 B. Taper, *Cellist in Exile, a Portrait of Pablo Casals*, New York, McGraw Hill Book Company, 1962.

-
- ¹ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974.
² A. Rubinstein, *My Young Years*, London, Jonathan Cape LTD, 1973, p.409.
³ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.3.
⁴ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.20.
⁵ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.3.
⁶ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.34.
⁷ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.6.
⁸ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.35.
⁹ Ibid., p.37.
¹⁰ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.13.
¹¹ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.51.
¹² L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.155.
¹³ B. Taper, *Cellist in Exile, a Portrait of Pablo Casals*, New York, McGraw Hill Book Company, 1962, p.20.
¹⁴ A. Rubinstein, *My Young Years*, London, Jonathan Cape LTD, 1973, p.425.
¹⁵ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.61.
¹⁶ A. Rubinstein, *My Young Years*, London, Jonathan Cape LTD, 1973, p.409.
¹⁷ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.45.
¹⁸ Ibid., p.133.
¹⁹ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.62.
²⁰ Ibid., p.78.
²¹ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.295.
²² L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.156.
²³ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.295.
²⁴ L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.117.
²⁵ Ibid., p.82.
²⁶ Ibid., p.88.

²⁷ Ibid., p.95.

²⁸ Ibid., p.141.

²⁹ Ibid., p.113.

³⁰ Ibid., p.129.

³¹ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.157.

³² L. Tertis, *My Viola and I*, London, Kahn & Averill, 1974, p.157.

³³ P. Casals, *Joys and Sorrows*, London, Mac Donald, 1970, p.111.

³⁴ Ibid., p.101.

³⁵ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.81.

אמני ההישרדות: איליה ארנבורג ופבלו טיצ'ינה

מזל דלי

המוטו: אני יודע

פבלו טיצ'ינה

איליה ארנבורג

אני מתנועע – ומה הוא החטא,
הן כל העולם מתנועע.
ימינה או שמאלה – את זאת באמת,
הפעם אינני יודע.

...

שלום, נתראה עוד, אפסע לאיטי –
דרכי את הדרך יודעת...
אני מתנועע, אך יחד איתי
תבל שיכורה מתנועעת!

אלכסנדר פן ("שיר השיכור")ⁱ

איליה ארנבורג (Ilya Ehrenburg), הסופר והעיתונאי מהמוצא היהודי, היה אחד הסופרים הפוריים ביותר בבריה"מ, והתפרסם בעולם כולו בזכות מספר רב של רומנים, של סיפורים, של שירים, של מחזות ושל קטעי עיתונות שכתב. תאומו השמימי וידידו הטוב פבלו טיצ'ינה (Pavlo Tychyna), המשורר והמתרגם הסובייטי מהמוצא האוקראיני, זכה לתואר של "גדול המשוררים האוקראיניים הסימבוליסטים בתקופה המודרנית"¹. חייהם הארוכים היו מלאי תהפוכות,

ⁱ פן נולד במזל דלי.

ניגודים וסתירות. מחד גיסא, תרגמו שניהם מצרפתית את שירתם של הסימבוליסטים החשובים, כגון פול ורלן (Verlaine) ואמיל ורהארן (Verhaeren); אך מאידך גיסא, היה כל אחד מהם שופר מובהק של סטלין, ושניהם כתבו בהתאם לקו הפוליטי של המפלגה הקומוניסטית של ברה"מ. מצד אחד הם היו מיוודים עם גדולי הסופרים והאמנים במערב; אך מצד שני הפכו שניהם לבני חסותו של הרודן.

במשך חייהם הארוכים היו שניהם עדים למוראות המאה העשרים: לשתי מלחמות עולם, למלחמות אזרחים, למהפכות ולדיקטטורות. שניהם הצליחו לשרוד ולהיחלץ בלא פגע בזמן שרוב ידידיהם נהרגו, נאסרו, נעלמו במחנות עבודות הכפייה (גולאג) או חוסלו. שניהם כיהנו כחברי הסובייט העליון (הרשות המחוקקת של ברה"מ), ועם זאת לא הפריעה להם העובדה הזאת לשנוא את הממסד הסובייטי בכל לבם ולהחביא ולשמר כתבי-יד של ידידיהם אשר לא הצליחו לשרוד. לבסוף הלכו השניים לעולמם בשיבה טובה כשהיו בני 76.

ארנבורג וטיצ'ינה היו מודעים להיותם תאומים שמיימים. ארנבורג שנחשב לבעל יכולות נבואיות, האמין בקיום סיבה נסתרת כלשהי למפגש ביניהם. בכל יום הולדת משותף נהגו השניים לשלוח ברכות ואיחולים לבכיים איש לרעהו. בכרטיסי הברכה שלו כתב ארנבורג:

"לא הייתי אומר שהייתה זו יד המקרה או תעתוע של הגורל ששנינו נולדנו באותו יום של אותה שנה רחוקה – 1891. לנגד עינינו חלפו אותן התמונות וחווינו את אותן החוויות; ועכשיו כששנינו יחד מביטים לאחור, אנו רואים עד כמה ארוכה וקשה הייתה דרכנו."²

"אמנם התגוררנו בערים שונות וכתבנו בשפות שונות, אך תמיד הרגשתי שאתה קרוב אלי ויקר לי, שאתה לא רק משורר גדול אלא גם אדם טוב..."³
טיצ'ינה השיב לו: "אנחנו נולדנו באותה מדינה רב לאומית, באותו חודש של אותה שנה, הננו אחים לעט."⁴

טיצ'ינה אף תרגם לאוקראינית את "הסערה", רומן של ארנבורג שזיכה אותו בפרס סטלין – הפרס החשוב ביותר בברה"מ דאז. למרות היותם בנים לעמים שונים היו ארנבורג וטיצ'ינה דומים מאוד בתווי פניהם, במבנה גופם, בחייהם ובמותם – רק שבועיים הפרידו בין הלוויות שלהם. שניהם היו סופרים פוריים במיוחד, והותירו אחריהם בנוסף ליצירותיהם גם את יומניהם המפורטים ואת הכרכים עבי הכרס של זיכרונותיהם. אך קודם כול ומעל לכול, היו שניהם אנשים זהירים במיוחד, שהצנזור הפנימי שלהם עבד שעות נוספות ומעולם לא יצא לחופשה. הם כתבו את האמת, אך לא את כל האמת. בביוגרפיות שלהם היו תמיד דפים ריקים רבים וכך הם יישארו לעד.

אינסטינקט ההישרדות של טיצי'נה הוא ההסבר להיעדר אזכורן של עובדות רבות ביומניו, ואילו ארנבורג הודה במפורש: "השכחה הוכתבה לי בידי חוש ההישרדות שלי"⁵.

כסופרים סובייטיים מהימנים היה על ארנבורג ועל טיצי'נה לקדם את מדיניות הרוסיפיקציה של סטלין (הניסיון לכפות על היהודים ועל יתר המיעוטים הלאומיים את התרבות ואת השפה הרוסית בכוונה להפוך אותם לרוסים), אך למרות זאת שמרו שניהם אמונים לעמם (יהודי ואוקראיני בהתאמה). שניהם חיפשו ללא לאות את הנוסחה הגואלת לביטוי האופי הלאומי בעולם הרב-לאומי. טיצי'נה הציע לכל העמים לראות את עצמם כנגנים בתזמורת המוזיקלית של ההרמוניה הקוסמית. חזונו הזכיר את חלומם של טרטיס וקזאלס על התזמורת של האנושות. אך כמי שנולדו כבני המזל הבא של גלגל המזלות – מזל דלי – הניחו טיצי'נה וארנבורג שהנגנים בתזמורת הזאת חייבים להיות לאו דווקא אנשים בודדים, אלא אומות שלמות. כתוצאה מכך, אי אפשר לנתח את סיפוריהם ההשוואתיים של התאומים השמימיים האלה מבלי להבין את זיקתם להיסטוריה המודרנית של עמיהם.

הם נולדו ב-27 בינואר 1891

מתח רב וציפייה דרוכה לשינויים חברתיים מרחיקי לכת היו מנת חלקה של האימפריה הצארית בעת שארנבורג וטיצי'נה נולדו באוקראינה של 1891. ילדותם עברה בצל ניסיונותיו של הצאר הרוסי האחרון, ניקולאי השני (Czar Nicolas II), ליישם את מדיניות הרוסיפיקציה ברחבי האימפריה הרוסית כולה. למדיניות הזאת הייתה השלכה ישירה על חיי שני התאומים השמימיים שנולדו למשפחות של מיעוטים לאומיים – יהודים ואוקראינים.

מבחינה גיאוגרפית, רוב שטחה של אוקראינה הוא חלק מן המישור הרוסי – השטח העצום המשתרע בין נהרות הדון, הדניפר והוולגה. שמה של אוקראינה – שפירושו "אזור הגבול" – מתאר את מיקומה כיוון שהיא גובלת ברוסיה במזרח ובצפון מזרח, ובפולין בצפון מערב. אוקראינה רואה את עצמה כמדינה עצמאית שתפקידה להיות גשר בין רוסיה למערב אירופה. השליטה על אוקראינה עברה לראשונה לידי רוסיה ב-1654, וביסוס השלטון הרוסי הושלם עם תום המאה השמונה-עשרה. מבחינה כלכלית אוקראינה חשובה בגלל אוצרות הטבע והמחצבים העשירים שלה. יתרה מכך, כבר מימים ימימה זכתה אוקראינה לתואר "אסם המדינה" כיוון שאדמותיה הפורייות והטובות סיפקו את רוב התבואה לא רק לצורכי האימפריה הרוסית אלא גם ליצוא. עד למהפכה של

1917 נחשבה אוקראינה כאחד המחוזות של רוסיה הצארית. היא נקראה אז רוסיה הקטנה, והשימוש בשפה האוקראינית נאסר בה כליל. בתי הספר והמכללות האוקראיניים נסגרו, וספרים, עיתונים ותיאטראות אוקראיניים הוצאו אל מחוץ לחוק.

חלק ניכר מן האוכלוסייה היהודית של האימפריה הצארית התגורר בשטחי אוקראינה במשך מאות שנים. אמנם מאז סוף המאה החמש-עשרה נאסר על היהודים להתיישב בשטחי רוסיה, אך לאחר איחודה עם אוקראינה ולאחר סיפוחה הראשון של פולין לרוסיה ב-1772, עברו המוני יהודים שישבו בשטחים אלה לחיות בשליטתה. לאחר ששטחה של רוסיה התרחב, לא יכלה הממשלה לגרש את היהודים והקציבה להם שטח מחיה שרק בו הם היו רשאים להישאר, שטח שנקרא "תחום המושב" (במחוזות החדשים שסיפחה רוסיה). כמו כן, הטילה הממשלה הרוסית על היהודים הגבלות שונות ומסים כבדים. בעוד חיי המיעוט האוקראיני בצל המשטר הרוסי היו לא קלים, היו חיי היהודים אפילו קשים יותר. כך למשל, אסר הממשל על היהודים ברחבי אוקראינה להחזיק באדמות ולעבד אותן. הגבלות של תחום מושבם השתנו מעת לעת, וגם בתוך גבולות אלו הוטלו מדי פעם הגבלות מיוחדות, כגון איסור להתיישב בכפרים או איסור להתגורר בערים גדולות ללא היתר מיוחד. בנוסף לכך, נקט הממשל הצארי גישה מדינית של "הפרד ומשול". מתוך כוונה לסכסך בין אוקראינים ליהודים הוא לא בחל בשום אמצעים, ובין היתר פנה לשימוש ציני באנטישמיות ככלי נשק יעיל נגד היהודים והאוקראינים כאחד. היהודים היו מאשימים את האוקראינים באנטישמיות ואילו האוקראינים האשימו את היהודים שהם סיפקו כוח אדם דובר רוסית לצורכי השלטונות באוקראינה ובכך תרמו לדיכוי התרבות האוקראינית. בהיותם המיעוט גדול ביותר באוקראינה, מצאו היהודים את עצמם בין הפטיש לסדן.

בשלהי המאה התשע-עשרה פיתח הממשל הצארי את אחד הכלים הזוועתיים ביותר: הפוגרום – פרעות והתנכלויות ליהודים בידי קבוצות מאורגנות על רקע אנטישמי. פוגרומים אכזריים אלה גבו קורבנות רבים והיו מלווים במעשי שוד וכיזה. גברים נהרגו, נשים נאנסו, עסקים ובתים נהרסו. בדרך כלל, קדמו לפוגרומים פרסומים פרובוקטיביים של מאמרים אנטישמיים בעיתונות הממשלתית הצארית. חלק ניכר מן הפוגרומים ארגנו חברי הארגון הרוסי האנטישמי שנקרא "המאות השחורות" שרוב חבריו היו חיילים משוחררים תומכי הצאר. עם זאת, התנער הממשל הצארי מכל אחריות לפשעים חמורים אלה, ובמקום זאת הטיל את האשמה לפוגרומים על האוכלוסייה המקומית בלבד, דבר שהגביר עוד יותר את העוינות ואת החשדנות ההדדית בין

היהודים לאוקראינים. המסר של השלטונות היה: או שהיהודים יתבוללו ויתמכו במשטר או שהם יסבלו מפוגרומים.

באווירה טעונה שכזו בשתי משפחות ברוכות ילדים מן המעמד הבינוני (אחת בכפר הציורי הקטן פסקי ליד צ'רניגוב, והשנייה בקייב) נולדו שני תינוקות. שם של האבות בשתי המשפחות היה גרגורי. הבן למשפחת טיצי'נה הוטבל בשם פבלו על שמו של אחד ממבשרי הנצרות, פאולוס השליח. הבן למשפחת ארנבורג, איליה, נקרא על שמו של אליהו הנביא, הנחשב כמבשר הגאולה.

למרבה הפליאה, הציע מבקר האמנות הנודע ויקטור שקלובסקי (Shklovsky) לקרוא לארנבורג בשם פאולוס בן שאול. הוא התכוון לכך שבדומה לפאולוס השליח שבישר על הנצרות מבלי לוותר על יהדותו, כך גם ארנבורג: בכל פעם שאימץ לעצמו תורה חדשה, מעולם לא התכחש לזהותו הקודמת. הערה זו ליוותה את ארנבורג לאורך כל חייו:

“לאחר ארבעים שנה ציטט ארנבורג אמירה זו בזיכרונותיו, ואילו שקלובסקי חזר על דבריו אלה אפילו לאחר מכן. ב-1973, כששנים לאחר מותו של ארנבורג הגיע שקלובסקי לביקור באנגליה, וכשנשאל מה דעתו על ארנבורג הוא השיב בפשטות: 'קראתי לו בשם פאולוס בן שאול'.”⁶

שקלובסקי לא ידע כי התאום השמימי המפורסם של ארנבורג, טיצי'נה, אכן נקרא על שם פאולוס וכי תיאורו זה של שקלובסקי תאם להפליא גם את אופיו של טיצי'נה.

שני האבות של התינוקות ניסו להסתגל לאווירת ההתבוללות. אביו של טיצי'נה אימץ לעצמו את הגרסה הרוסית של שם השפחה – “טיצי'נין” (Tychynin), ורק לאחר המהפכה הבולשביקית היה המשורר עתיד לחזור אל שמו האוקראיני, “טיצי'נה”. בזיכרונותיו סיפר טיצי'נה כי אביו כיהן כדיאקון (כומר זוטרי) בכנסייה המקומית הפרבוסלאבית. בנוסף לכך, היה לו קול יפה והוא אהב לשיר עם ילדיו שירי עם אוקראיניים. הוא מת ב-1906, כשטיצי'נה היה בן 15.

אביו של ארנבורג השתייך לדור הראשון של יהודי רוסיה שניסו לפרוץ את גבולות הגטו. הוא התחנך בבית ספר רוסי ואחר כך המשיך בלימודי הנדסה. הוא לא שמר מסורת, אך עם זאת מעולם לא שקל להתנצר. ארנבורג הקטן ירש מאביו את אהבתו לתרבות הרוסית, אבל בדומה לטיצי'נה, העדיף גם ארנבורג לא להרחיב בזיכרונותיו על אביו. למעשה, חיו הוריו של ארנבורג בנפרד החל מ-1904. אף על פי שלא היה יתום כמו טיצי'נה, התרחק ארנבורג מאביו בגיל צעיר.

שתי האימהות השתדלו מאוד לשמר את מורשתן הלאומית. חנה ארנבורג גדלה במשפחה אדוקה והיא הקפידה לצום ביום כיפור ולהדליק נרות שבת. הודות לאמו למד ארנבורג שהוא לא צריך להתבייש בשורשיו. היא סיפרה לו אגדות ומעשיות רבות ולימדה אותו להכיר את המסורת. מאוחר יותר הוא כלל את סיפוריה הרבים ביצירותיו. בשעת המבחן הקשה של מלחמת העולם השנייה הכריז ארנבורג בגאווה: "אני סופר רוסי. אך הנאצים הכריחו אותי להיזכר בדבר מה נוסף. לאמי קראו בשם חנה. אני יהודי"⁷. זאת הייתה דרכו לחלוק כבוד לאמו: הוא הפך את שמה לסמל השואה.

זיכרונותיו המוקדמים ביותר של טיצי'נה היו קשורים בשירים אוקראיניים יפים. אמו של טיצי'נה, מריה, שימרה אוסף גדול של שירים עממיים כאלו, והילד למד מהשירים את השפה, את המסורות ואת תולדות עמו. שירי העם האוקראיניים מפתיעים ברבגוניותם. יש שירים ליריים וטקסיים, בלאדות פוליטיות ושירי ערש, שירים הומוריסטיים ושירי א-קפלה ששרים במקלה ללא ליווי כלי נגינה. אחד ההישגים הגדולים של טיצי'נה היה בהצלחתו לפרסם אוסף מרשים של שירי עם שלמד בילדותו. את הקובץ הזה הוא הקדיש לזכר אמו. מבקרי ספרות טענו כי סוד הצלחתו של טיצי'נה כמשורר היה טמון ביכולתו המופלאה "לקחת את שירי העם ולהפכם לפואמות"⁸.

הוריו של טיצי'נה רצו שהוא יהיה כומר כמו אביו. מגיל שבע למד טיצי'נה בבית הספר היסודי בכפרו; בגיל עשר המשיך את לימודיו בבית הספר לכמורה בעיר צ'רניגוב, ולאחר מכן במכללה התיאולוגית של צ'רניגוב. מכתביו למשפחתו בתקופה זו נכתבו ברוסית רהוטה ושוטפת.

טיצי'נה שנא את לימודי התיאולוגיה המשעממים. אך הוא אהב את שיעוריו עם מורו הצעיר, ניקולאי פודבויסקי (Nikolay Podvoyskiy) שהביא למכללה את ההשכלה החילונית ואת הציפייה המרגשת למהפכה המתקרבת. מאוחר יותר התקרב פודבויסקי ללנין וקנה לו שם של מהפכן מקצועי ובולשביק. טיצי'נה נשאר ידידו ומעריצו עד למותו של פודבויסקי ב-1948.

כבר ב-1905 החל טיצי'נה להוציא לאור עיתון בית ספר שנכתב בכתב ידו. בעיתון זה הוא פרסם סיפורים סאטיריים שנונים על חי נזירים. כתוצאה מהשתתפותו הפעילה בקבוצות מחתרת אוקראיניות לאומיות, הכריזו עליו השלטונות כעל אישיות "בלתי-מהימנה מבחינה פוליטית" ואסרו עליו ללמוד באוניברסיטה. ב-1906 הוא התייתם מאביו ומצא את עצמו ללא אמצעי מחיה; דומה היה כי עתידו עגום ומעורפל למדי.

כשארנבורג היה בן חמש קיבלו הוריו היתר מיוחד להתגורר במוסקבה. שם הוא למד בגימנסיה הקלאסית, ובדומה לטיצי'נה, השתעמם מתוכניות

הלימודים של בית הספר. מעניין שגם ארנבורג מצא לו פורקן בכתיבה לעיתון בית ספר שערך בעצמו בשם "גל חדש". ארנבורג סבר כי העיתון חייב להיות מחתרתי והוא פרסם בו שירים בעד החירות וסיפורים קצרים שתיארו את האבסורדיות שבהווי בית הספר.

בזיכרונות הילדות של ארנבורג נחרתו במיוחד האנטישמיות הגואה, הפחד מעלילות הדם והאימה מן הפוגרומים נגד היהודים. ב-1903, בהיותו בן 12 בלבד, שמע ארנבורג על פוגרום קישינב שפרץ בעקבות עלילת דם שלפיה יהודים הואשמו ברצח ילד נוצרי למטרות דתיות. תחילה הופיעו בעיר בריונים שקראו "מוות ליהודים" והפיצו כרוזים שהיה כתוב בהם כי הצאר התיר לפגוע ביהודים לכבוד חג הפסחא. הפרעות עצמן נמשכו יומיים בתאריכים 6 ו-7 באפריל, והן צוינו במספר גדול של אבידות בנפש ובאכזריות מבחילה מצד הפורעים שהתעללו בקורבנותיהם ועינו אותם ללא רחמים. נוכח פשעים כה מחרידים של השלטונות, הרגיש ארנבורג הצעיר שהוא אינו יכול להישאר אדיש. בגימנסיה פגש ארנבורג את אחד המנהיגים העתידיים של המהפכה הבולשביקית, ניקולאי בוכריין (Nikolay Bukharin), אשר הציג את ארנבורג לפני חברי התא הבולשביקי המחתרתי. עד להוצאתו להורג של בוכריין ב-1938 בידי סטלין, נשאר ארנבורג נאמן לידידו. צירוף מקרים מוזר, שהן ידידו של טיצי'נה, ניקולאי פודבויסקי, והן ידידו של ארנבורג, ניקולאי בוכריין, עבדו מאוחר יותר עם לנין בעיתון "פראבדה", קולה הרשמי של המפלגה הקומוניסטית ברוסיה. יתרה מזאת, שניהם מונו בתקופות שונות לעורכי העיתון הזה.

כאשר בתקופת המהפכה של 1905 פרצו שביתות ומהומות ברחבי רוסיה, לא עמד ארנבורג הצעיר בצד אלא הצטרף למהפכנים. המרד נכשל, וב-1906 גורש ארנבורג מהגימנסיה כמי שהיה אחראי לארגון שביתת התלמידים. נדמה כאילו פעלה כאן איזו חוקיות סמויה בחיי התאומים השמיים, כיוון שב-1906 הפכו הן ארנבורג והן טיצי'נה לאזרחים "בלתי מהימנים מבחינה פוליטית" ונאסר על שניהם להמשיך בלימודיהם. במהרה נעצר ארנבורג באשמת הפצת עלונים מחתרתיים. הכלא הרוסי הפחיד אותו פחד מוות והוא ביקש מאביו לעזור לו להשתחרר בערבות ולברוח מן האימפריה הצארית. כך מצא את עצמו הבחור הצעיר בן ה-17 בודד וגלמוד בצרפת.

בינתיים, בשנים 1907-1913, קיבל טיצי'נה הקלה בעונשו בשל היותו יתום והותר לו לחזור ללימודיו במכללה התיאולוגית. השלטונות ייעדו לו עתיד של כומר, אך מחשבותיו נדרו הרחק מלימודי החובה שלו – בתוכו צמחה אהבתו הגדולה לשיירה. בשנת 1908 החל טיצי'נה לאסוף שירי עם ובה-בעת הוא פגש את אחד הסופרים האוקראיניים החשובים ביותר של אותה תקופה,

מיכאילו קוצובינסקי (Michailo Kotzubinskiy). טיצי'נה השתתף בערבי השבת הספרותיים שלו והקריא שם את שיריו ואת סיפוריו הראשונים. לגבי המשורר המתחיל הייתה זאת תקופת חניכה אינטנסיבית בנושאי ספרות, מוזיקה וציור. בשעה שטיצי'נה התלבט אם עליו לבחור במעמד הכמורה או בחיים חילוניים של משורר, התלבט גם תאומו השמימי היהודי ארנבורג בין משאלתו להיות נזיר בנדיקטיני ובין רצונו להשתייך לבוהמה הפריזאית! ארנבורג הגיע לפריז בדצמבר 1908. אביו סידר לו קצבה חודשית קטנה, וארנבורג העביר את מרבית זמנו שקוע בקריאה, בכתיבה ובכילוי בבתי הקפה הפריזאיים. לאחר מספר פגישות עם המהפכנים הבולשביקים הגולים, הוא התאכזב מגישתם והפנה את כל מרצו לשירה. בדומה לטיצי'נה, החל גם הוא לפרסם את השירים הראשונים שלו בין השנים 1910-1912, בדיוק בתקופה שבה החל טיצי'נה את הקריירה שלו כמשורר. מפליא לגלות ששירתו המוקדמת של ארנבורג היהודי התמקדה דווקא במיסטיקה קתולית של ימי הביניים. היצירות הללו נכתבו בהשראתו של המשורר הצרפתי פרנסיס ז'ם (Francis Jammes), והשפעת הפילוסופיה שלו על ארנבורג הייתה כה חזקה עד כי אף שקל להצטרף למנזר בימים ההם.

ב-1913 סיים טיצי'נה את לימודיו במכללה. הוא סירב להפוך לכומר, ובמקום זאת השיג היתר מיוחד להירשם כסטודנט מן המניין בבית הספר הגבוה ללימודי סחר בקייב. באופן רשמי למד שם טיצי'נה עד 1917, אך בפועל הוא החסיר יותר משלושת רבעי שעות הלימוד ולא ניגש כלל לרוב המבחנים. כתוצאה מכך לא השלים טיצי'נה את לימודיו האקדמיים ומעולם לא קיבל תואר ראשון. במקום זאת, הוא התחיל לעבוד במערכת העיתון המקומי כעורך, כמבקר ספרותי וכמשורר. במקביל המשיך טיצי'נה להתעניין באמנות: הוא למד ציור, שר במקהלה, הרבה לקרוא והפך לחובב תיאטרון מושבע.

בינתיים, ב-1911, ויתר ארנבורג על הרעיון להיכנס למנזר והעדיף במקום זאת לבלות את רוב זמנו בבית הקפה המפורסם "רוטונדה", שהפך למרכז הבוהמה הפריזאית. ארנבורג מעולם לא הסביר מה משך אותו למנזר, ומדוע לבסוף נטש את כוונותיו אלה. הביוגרפים של ארנבורג הציעו מספר סיבות אפשריות לכך. אחד ההסברים הפופולאריים ביותר גורס כי הסופר חי בקונפליקט מתמיד בין הצורך החזק באמונה ובין כמיהתו הלא פחות חזקה לחיפוש אחר האמת. פעם, הציע חכם הודי לארנבורג להפסיק לשאול שאלות ובמקום זאת להתפלל. ארנבורג ענה:

"מעולם לא התפללתי, וכנראה שלעולם לא אפסיק לשאול שאלות. אך לעתים קרובות חזרתי על קינתו של איוב: 'על מה תריבני? ידך עצבוני ויעשוני

יחד סביב, ותבלעני... הודיעני על מה תריבני!'" (איוב י')¹⁰
 הקול הפנימי של ארנבורג, שתמיד הפציר בו לחפש אחר ידע אמיתי, גרם לו להתקרב לתנועות שונות ומגוונות, אך הצורך שלו לגלות את האמת המוחלטת אף פעם לא אפשר לו להתחייב בלב שלם ולוותר על המשך חיפושיו. כבן מזל דלי טיפואסי, הונע ארנבורג תמיד בידי המוטו המסורתי שלו: "אני יודע". מאוחר יותר, ב-1930, הפיח גם טיצי'נה רוח חדשה במוטו זה, כאשר ניסח אותו במילים שלו: "לחיות למען הידע ולמען רכישת הידע זה האושר הגדול".¹¹

טיצי'נה תיאר את יחסו לדת בסיפורו האוטוביוגרפי "על נהרות בבל". יום אחד, האזין גיבורו הראשי, תלמיד במכללה לתיאולוגיה, לשיר עצוב המספר על מר גורלם של היהודים היושבים על נהרות בבל ובוכים הרחק מארץ מכורתם. לפתע הוא הבין כי גורלו היה זהה לזה של היהודים התנ"כיים המתגעגעים לירושלים ולידע האמיתי. הוא חש כי בדומה להם גם הוא "נלקח בשבי, ושם נכפה עליו לסגוד לאילילים ולעבוד עבודה זרה". "האם בכלל ניתן לשיר בגלות?" – תהה טיצי'נה הצעיר ומיד השיב: "בגלות רק בוכים. היהודים בוכים ומקוננים, הו, אם אשכחך ירושלים – תשכח ימיני..." גיבור הסיפור אומר שהוא לא רוצה לחזור אל המכללה שבה מלמדים עבודה זרה. שאיפתו היא לקרוע את חבלי ההרגל של האמונה העיוורת, לגלות את ירושלים שלו ולבשר לבני אדם את כל האמת.¹²

כבן מזל דלי טיפואסי, העריך טיצי'נה את הידע מעל לכול, ובעיניו השגת הידע המוחלט הייתה מעין שיבה אל הארץ המובטחת. אך בדומה לארנבורג, גם הוא מעולם לא הצליח להגיע לירושלים שלו, ותמיד חשש להצטרף לתנועה כלשהי בלב שלם. טיצי'נה העיד על עצמו: "יש בחיים הרבה דברים שאינני חפץ בהם. יש בעולם דברים רבים שאני רוצה אותם. ואני תמיד נע ונד, אני תמיד הרוח הצדדית".¹³

ב-1911 מצא ארנבורג את ביתו הרוחני ב"רוטונדה". הבעלים של המקום סמפטו את אנשי הבהומה, סיפקו להם נייר כתיבה בחינם והגישו קפה וכריכים באשראי. במקום הססגוני הזה היה ארנבורג עד ושותף לתחילת תקופת הניסויים הגדולים באמנות המודרנית. שם התיידד עם אמנים צעירים בעלי שיעור קומה – פבלו פיקאסו וחיים סוטין (Soutine), אמדאו מודיליאני (Modigliani) ודייגו ריברה (Rivera), גיום אפולינר (Apollinaire) וז'אן קוקטו (Cocteau). ב"רוטונדה" עשה ארנבורג את צעדיו הראשונים כמשורר רציני. הוא ראה בבית הקפה הזה את האוניברסיטה שלו והוא מעולם לא ניסה לחדש את לימודיו הרשמיים. בדומה לוולושיץ ולמילוש, הוא הפך במהרה לאחד המתרגמים

המבוקשים ביותר של השירה הצרפתית (במיוחד שירתם של ז'ם, ויון וורלן). מוזר, אך בניגוד מוחלט לידידיו וולושין ומילושו, לא רכש ארנבורג חיבה מיוחדת לפריז ומעולם לא ניסה להתכולל בחברה הצרפתית.

בין השנים 1910-1916 קיבלו שני התאומים השמימיים החלטה סופית להיות משוררים מקצועיים ושניהם החלו לפרסם את שירתם. יצירותיו המוקדמות של טיצי'נה זכו בהערכתו של גדול הסופרים הרוסיים, מקסים גורקי. בין השניים החלה התכתבות ידידותית, והם נשארו מיודדים עד למותו של גורקי ב-1936. גורקי עודד את טיצי'נה, ובדומה לו הבחין ולרי בריוסוב – מגדולי המשוררים הסימבוליסטים הרוסיים – בשירתו המוקדמת של ארנבורג. בריוסוב העריך את "יכולתו של ארנבורג להגיע להשפעת המקצב ולצירופי הצלילים הנכונים".¹⁴ הוא גם שיבח את ארנבורג על יכולתו לשכתב בחן סיפורים נושנים בעלי מוטיבים דתיים. מעניין שביקורתו זו של בריוסוב הזכירה את התפעלותם של המבקרים הספרותיים מן המוזיקליות הקסומה שאפיינה את שירתו של טיצי'נה ומיכולתו להחיות שירי עם ישנים ולהפוך אותם לשירה מודרנית.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נבצר מארנבורג לקבל את קצבתו החודשית מאביו שברוסיה. למזלו הרב הוא הצליח לזכות במשרה הנכספת של כתב צבאי עבור העיתונות הרוסית בצרפת. כך בדומה לטיצי'נה החל ארנבורג להתפרנס כעיתונאי.

ב-1915 נפטרה אמו של טיצי'נה, ומאז ואילך הוא נטל על עצמו את האחריות על 13 אחיו ואחיותיו הקטנים. ב-1917 התרחשה המהפכה הבולשביקית ברוסיה ובמהרה היא התפשטה לרחבי האימפריה כולה. למען ניצחון המהפכה היה לנין חייב לזכות גם בתמיכתם של האוקראינים, לכן הבולשביקים עודדו בין היתר מדיניות של "אוקראיניזציה". כתוצאה מכך, לבשה המהפכה באוקראינה אופי של מלחמת שחרור לאומית והובילה להתחדשות השפה ולפריחתה של הספרות האוקראינית. בתקופת התחייה הלאומית הזו נועד לטיצי'נה תפקיד מיוחד – תפקידו של "גדול משוררי הפרולטריון" של אוקראינה. הקובץ הראשון של שיריו הסימבוליסטיים התקבל בתשואות רמות והוגדר כאבן דרך בבנין התרבות האוקראינית המודרנית. מפליא לגלות, אך הביקורת החשובה ביותר שבישרה את נסיקת הקריירה שלו נכתבה דווקא בידי... תאמו השמימי ארנבורג!¹⁵ אך כיצד קרה שב-1919 מצא ארנבורג את עצמו בקייב?

בתקופת גלותו התקרבו ארנבורג לתרבות המערב וטיפח את הפן המערבי שלו. המציאות הנוראית של המלחמה גרמה לו להזדעזע מפער התרבויות בין צרפת לרוסיה. אמנם במלחמה הזאת הן היו בנות ברית, אך ארנבורג התרשם כי

צרפת התייחסה אל רוסיה בזלזול מופגן, כאל אומה מסוג ב' שדם חייליה זול מדמם של הצרפתים. הגישה הזאת הייתה בלתי נסבלת בעיניו של ארנבורג. התנגדותו לחוסר צדק משווע שכזה הביאה אותו ליטול על עצמו את תפקיד חייו המיוחד במינו – להפוך למגשר בין רוסיה למערב.

לאחר התמוטטותו של שלטון הצאר ב-1917, חזר ארנבורג אל אמו ואל מולדתו. הוא נסע לרוסיה במצב רוח מרומם, אך ציפיותיו היו בלתי מציאותיות: אמו הייתה על ערש דווי; מולדתו הסתבכה באחת ממלחמות האזרחים העקובות מדם בתולדות האנושות. ארנבורג ראה את חנה לרגע קט בעיר יאלטה; היא מתה זמן קצר לאחר מכן כפליטה בעיר פולטבה (Poltava). לאחר מותה עבר ארנבורג למוסקבה. הוא הכיר שם את טובי משוררים הרוסיים והתיידד עם מאיאקובסקי (Mayakovsky) ופסטרנק.

במהרה נחרד ארנבורג מכך שההרג הפך לעניין שבשגרה ושרוב האנשים הפסיקו להזדעזע ממעשי האלימות. הוא כתב: "אך זאת אני יודע בוודאות: לא ניתן להכניע רוע בידי רוע, מלחמה לא יכולה לשים קץ למלחמה"¹⁶. שיריו של ארנבורג הוגדרו כאנטי בולשביקיים וב-1918 נאלץ המשורר להימלט ממוסקבה מחשש שייעצר (מאוחר יותר נאסרו השירים המוקדמים שלו לפרסום ולהפצה בברה"מ).

ב-1918 חיפש ארנבורג מפלט בקייב, אך גם שם הוא לא מצא מקום מסתור בטוח. בתקופת שהותו שם התחלפו בזו אחר זו ארבע ממשלות שונות ובכל פעם נראה היה שהממשל הקודם היה טוב יותר מן החדש. בקייב היה ארנבורג עד לפוגרום שביצעו אנשי הצבא הלבן (הצארי) ביהודי העיר. כשראה כמו עיניו את הקצינים הלבנים שזעקו: "הכו ביהודים והצילו את רוסיה", הוא איבד את שארית תקוותו שהצבא הלבן יציל את המדינה.

בקייב אהב ארנבורג לבקר בבית הקפה האמנותי "חלאם", ושם יצא לו להכיר כמה מן הדמויות הססגוניות והבולטות ביותר בבוהמה האוקראינית. בקפה הזה הוא פגש גם את טיצי'נה. ממבט ראשון ידעו התאומים השמימיים הללו שהם אחים בנפש. ארנבורג נזכר:

"פגשתי שם גם את פ.ג. טיצי'נה שהצטייר כאדם שתקן וחולמני; נוצר רושם כאילו הוא כל הזמן מקשיב למשהו. היה בו רוך שגבל במבוכה. ברגע שראיתי אותו הבנתי מיד שהוא משורר אמיתי."¹⁷

הפגישה הראשונה עוררה תחושת כבוד הדדי בין התאומים השמימיים והיא הובילה לידידות שנמשכה יותר מיובל שנים. בינתיים ב-1919 כתב ארנבורג, שכבר זכה במוניטין כמשורר מבטיח, ביקורת אוהדת על ספרו של טיצי'נה "קלרניתות השמש" (1919) – אוסף משמעותי ביותר של שיריו

הסימבוליסטיים.¹⁸ עד מהרה הוכתר הספר בתואר השירה האוקראינית המודרנית הטובה ביותר. מאוחר יותר, מיטב השירה של טיצי'נה שנכתבה בין השנים 1918-1924 נאסרה לפרסום ולהפצה ונשארה בלתי ידועה בברה"מ.

מ-1919 עד 1924 התפרנס טיצי'נה מעבודות מזדמנות בתיאטרון הממלכתי של קייב וגם שימש מנהלו הספרותי. בנוסף, הוא התלווה למספר סיבובי הופעות של מקהלה אוקראינית ידועה ואיתה ביחד הרבה בניסיעות ברחבי המדינה. באותה תקופה פרסם טיצי'נה עוד שני קבצי שירים ליריים. השירים האלה שהיו מנותקים לגמרי מן ההתרחשויות הפוליטיות נחשבו לפסגת הצלחתו ולשיא כושרו הפיוטי. בתקופה זו הוא גם החל לכתוב את הפואמה הארוכה שלו על גריגורי סקובורודה, פילוסוף בן המאה השמונה-עשרה, שכתב באוקראינית שירים והגות פילוסופית לפשוטי העם. הפואמה נשארה בלתי גמורה, אך חלקים גדולים ממנה פורסמו ב-1923.

ב-1923 עזב טיצי'נה את קייב ועבר לעיר חרקוב, שבין השנים 1917 ל-1934 שימשה בירת הרפובליקה הסובייטית הסוציאליסטית של אוקראינה. במשך העשור הבא הוא עבד שם במערכת ירחון לספרות. המשורר שנא את העיר "האפורה" הזו ותמיד רצה לחזור "הביתה" לקייב. טיצי'נה כתב בשנים האלה שהרגיש כאילו נכפתה עליו שהייה בגלות. תחושה זאת הלכה וגברה כיוון שארוסתו לידיה סירבה להצטרף אליו והעדיפה להישאר בקייב. עם זאת, היו גם יתרונות רבים בחיים בעיר הבירה. דווקא בתקופה זו התאפשר לטיצי'נה לצאת אל מחוץ לגבולות ברה"מ ולבקר במערב אירופה. אולי היום זה יישמע גרוטסקי או אפילו בלתי ייאמן, אך הממסד הקומוניסטי הכריז על בנו של הכומר האוקראיני כמשורר של מעמד הפועלים ושלח אותו להשתלמות במדינות המערביות, כדי ללמוד "את כל סוגי האמנויות". בשנים 1924-1925 ביקר טיצי'נה בפריז, בברלין, בפראג ובערים רבות נוספות. הוא לא היה קומוניסט ולא השתייך לממסד, אך בדומה לארנבורג האמין גם הוא בשליחותו המיוחדת כמגשר בין תרבויות שונות. טיצי'נה פעל למען מטרה זו לאורך כל ימי חייו. לשם כך הוא התעניין בספרות ובמנהגים של עמים רבים, למד צרפתית, טורקית וארמנית, ותרגם משפות רבות לאוקראינית.

ובחזרה לארנבורג. אחרי הפוגרומים בקייב הוא נמלט משם ומצא מחסה בביתו של הסופר וולושין בקוקטבל (קרים). אם ארנבורג קיווה שבית ידו יישמש לו מעין ספינת הצלה בים גועש של גלי שנאה והרס, הוא התאכזב. אמנם וולושין ניסה בכל כוחו לשמור על אווירה נעימה ולספק מקלט לכל חבריו הנזקקים, אך כבר לא נותרו מקומות בטוחים במדינה וגם החיים בקוקטבל הפכו לסיוט. הפוגרומים שהגיעו לבסוף עד לפאתי העיירה הציורית הזאת, חידדו

בזיכרונו של ארנבורג את תמונות הילדות והזכירו לו מחדש מדוע בנעוריו הוא שנה את המשטר הצארי ותמך במהפכה. בקוקטבל שוב שינה ארנבורג את יחסו אל המהפכה: בין שתי הרעות – זו של המהפכה הבולשביקית וזו של השוביניזם הצארי – הוא העדיף את הראשונה כרע במיעוטו.

ארנבורג הרגיש שהיה זה מסוכן מדי בשבילו להישאר בקוקטבל והוא החליט לחזור למוסקבה. חסר כל ובלי פרוטה בכיסו הוא שב לעיר ילדותו בתקווה שחיי התרבות התוססים של בירת רוסיה יספקו לו הזדמנויות למצוא תעסוקה נאותה. ואכן התמזל מזלו ואחד מבמאי התיאטרון החשובים ביותר, וסולוד מיירהולד (Meyerhold), מצא עבורו תפקיד של האחראי לתיאטראות ילדים ונוער במשרד התרבות.

במקרה או שלא במקרה, פרסמו שני התאומים השמימיים לראשונה את שירתם ב-1910, שניהם התפרנסו בעת המלחמה כעיתונאים, ולאחר המהפכה עבדו שניהם כמנהלי תיאטראות. ואם לא די בכך, בשעה שטיצ'ינה שילב את עבודתו בתיאטרון בסיורי ההופעות של המקלה, ארנבורג שילב את עבודתו בתיאטרון בסיורי ההופעות של הקרקס המפורסם של דורוב (Durov)!

בשלהי 1921 התקרבה מלחמת האזרחים אל סיומה ואת מקום האנרכיה תפס בהדרגה השלטון הדיקטטורי הקומוניסטי. באותה תקופה נוצר מעין חיץ בין רוסיה למדינות מערב אירופה, וגבולות ברה"מ נסגרו לתנועה חופשית לאזרחיה. אך גם כאן מצפה לנו הפתעה: ארנבורג, כמוהו כטיצ'ינה, השתייך למתי-מעט שהורשו לצאת למערב. במוסקבה שלאחר מלחמת האזרחים הגיע ארנבורג לנקודה בחייו שהרגיש כי התעייף ממאבקי ההישרדות וחש צורך עז לגלות לאנשים את האמת על קיומם. בדמינונו כבר נולד הרעיון של הרומן הפילוסופי הרוסי הראשון שלו, שנכתב בסגנון של סאטירה חריפה נוסח וולטר (Voltaire). הוא ידע שלא ניתן יהיה להשלים את המשימה הזאת ברוסיה, ולכן ב-1921 החליט לעזוב אותה. הפעם התמזל מזלו, ובמקום להפוך לפליט המבקש מקלט מדיני, הוא הצליח בדומה לטיצ'ינה לשכנע את השלטונות לאשר לו שהייה ממושכת במערב אירופה למטרת השתלמות ספרותית. במשך עשר השנים הבאות התגורר ארנבורג בברלין, בפריז ובבריסל, אך המשיך להשתמש בדרכונו הסובייטי. ב-1922 יצא לאור הרומן הסאטירי שלו, "ההרפתקאות הבלתי רגילות של חוליו חורניטו", שהביא לו מיד תהילה ופרסום עולמי. בדיעבד, ברור כי הספר השנון, המקורי והאנושי הזה היה הרומן הטוב ביותר שכתב בחייו. מעניין לשים לב כי היצירות הכי מפורסמות של שני התאומים השמימיים נכתבו בתחילת שנות העשרים של המאה שעברה.

לאחר פרסומו של "חוליו חורניטו", המשיך ארנבורג להתגורר בברלין

ולערוך שם ירחון לאמנות קונסטרוקטיביסטית. הוא שנא את ברלין שהייתה "אפרורית" בעיניו. חלומו היה לעבור לפריז, לשוב אל ה"רוטונדה" ואל שנות נעוריו המאושרות. לבסוף, כשהצליח בכך, הוא התאכזב לגלות כי פריז כבר אינה ידידותית כלפי מהגרים רוסיים. מצבו הכלכלי הורע, תוקף הדרכון הסובייטי עמד לפוג, וב-1933 ניצב ארנבורג לפני החלטה שנראתה לו קשה מנשוא: האם עליו לבקש אזרחות צרפתית ולהפוך לגולה או להישאר אזרח סובייטי ולשוב לברה"מ.

במקביל לארנבורג, הרגיש תאמו השמימי טיצי'נה, כאילו גם הוא נאלץ לחיות בגלות. אמנם רוב הזמן הוא נשאר באוקראינה, אך שהותו בתרקוב העיקה עליו. בנוסף לכך, הוא הבין לצערו שתקוותו לאוקראינה העצמאית נגוזה. אם בהתחלה היו הקומוניסטים מעוניינים בתמיכתם של הלאומנים האוקראיניים במטרה להיאבק יחד בשלטון הצארי, אזי בהדרגה השתנה היחס אליהם לרעה בגלל החשש שאוקראינה עלולה לדרוש להתנתק מברה"מ. לאט-לאט חזרה מדיניות הרוסיפיקציה ואיתה הרדיפות נגד האינטלקטואלים דוברי האוקראינית. על טיצי'נה, כמו גם על ארנבורג, היה להחליט מהי עמדתו ביחס למפלגה הקומוניסטית ולמדיניותה החדשה. עם שובו מן המערב, בין השנים 1925-1928, הצטרף טיצי'נה לקבוצה האחרונה של הסופרים האוקראיניים הבלתי תלויים (המכונה VAPLIT). קבוצה זו אורגנה בידי אחד האישים הבולטים ביותר של אותה תקופה, מיקולה כבילובי (Mykola Khvylovyi), משורר והוגה דעות, קומוניסט שהאמין בתחייתה של התרבות האוקראינית במשטר הסובייטי. אחת השאיפות העיקריות של הקבוצה הזאת הייתה לעודד סופרים אוקראיניים לאמץ גישות אירופיות ולפתח את תרבותם האוקראינית במנותק מן ההשפעה הרוסית. טיצי'נה נשאר חבר בקבוצה זו עד לסופה המר, אך בניגוד לכבילובי, הוא מעולם לא היה אופטימי לגבי עתידה של הספרות האוקראינית בברה"מ. כבר ב-1925, במכתבים שכתב לארוסתו לידיה, הופיעה אצלו הרגשת מחנק ופחד מפני הטרגדיה הממשמשת ובאה. כך לדוגמה, הוא תיאר את תחושת חוסר האונים שלו נגד הצנזורה בשיר קצרצר וממורמר שפורסם רק לאחרונה:

אל מי עוד ניתן לצעוק?

בלוק כבר בקבר, וגורקי בחר לשתוק.

רבינדרנט טגור – יונתי

מהודו הרחוקה

תעוף לאוקראינה אלי

כי אני נחנק פה, אני על ערש דווי¹⁹

טיצ'ינה התלונן שאבד לו הרצון לכתוב ואין לו חשק לחיות. באחד המכתבים שכתב לידידו ב-1926 הוא תיאר את ייסוריו בקשר לשתיקתו המתמשכת: "אתה יודע, אני שוכב בלילות וחושב – ראשית, על כך שאני בור ועם הארץ; שנית, שאני נבל בן-בלייעל; ובכלל, אני דולפין בחסדי האל".²⁰

ב-1927 התחילו רדיפות נגד האליטה האוקראינית: האינטלקטואלים, הסופרים והמנהיגים. גם נגד טיצ'ינה פורסמו מאמרים שבהם הואשם המשורר בהפצת תעמולה בדלנית. הוא התלונן במכתביו ללידיה כי אינו מסוגל לכתוב שירים "בעיצומן של כל ההלקאות, ההוקעות והתככים".²¹ הוא המשיך אמנם להשתתף בישיבות של קבוצת VAPLIT, אך גם שם חשש להגיב וגור על עצמו שתיקה. הוא ניסה ככל האפשר להתרחק הן מפוליטיקה והן מסוגיית הלאומיות. באותה תקופה הוא הרבה במסעות ברחבי ברה"מ ונוסף לכך למד טורקית בטורקיה. הוא הפך לאיש אקדמיה, אך המוזה עזבה אותו והוא הפסיק לכתוב שירה.

הדף השחור החדש בהיסטוריה של אוקראינה נפתח ב-1928, כאשר הציג סטלין לראשונה את תוכנית החומש – תוכנית כלכלית לחמש שנים. בשאיפתו להפוך את ברה"מ למדינה מתועשת ומודרנית, נקט סטלין מספר צעדים דראסטיים שכללו בין היתר הלאמה של אדמות ושל אמצעי ייצור חקלאיים. הלאמת השטחים נעשתה על חשבון האיכרים ואלה איבדו את כל רכושם. דיכוי אכזרי של החקלאים ורדיפות נגדם על רקע התנגדותם לתוכנית החומש הביאו לכך שמספרם ירד באופן משמעותי תוך כדי תקופה קצרה של ארבע שנים. רעב כבד השתרר במדינה כולה, ובאוקראינה היה המצב חמור במיוחד: בתחילת שנות השלושים נוצר הרושם שמוסקבה החליטה במתכוון להרעיב למוות מיליוני אוקראינים תוך שימוש ציני ברעב כבנשק פוליטי במטרה לשבור את שאיפתם לעצמאות. בנוסף לכך, התחילו הטיהורים שבמהלכם חוסלו מאות אנשי רוח אוקראיניים. "אסם המדינה", אוקראינה, הפכה למדבר הרעב והמוות. מיליוני אזרחים קיפחו את חייהם ברעב הנורא כשתבואתם נגזלה מהם מחמת המדיניות הרודנית של סטלין.

במכתביו סיפר טיצ'ינה על הגורל הנורא של אחותו הקטנה סאשה אשר מתה מרעב. ב-1921, בזמן מלחמת האזרחים, עדיין היה לטיצ'ינה-המשורר אומץ לכתוב שירה מצמררת שתיעדה את הזוועות ואת הפרעות, את המצוקה ואת הרעב, את ההרס ואת מעשי הקניבליזם שנתלוו להפכה. כעבור עשר שנים טיצ'ינה פחד. הפחד שיתק אותו לחלוטין, ובמהלך השנים הארוכות של הטרגדיה הלאומית הגדולה ביותר של אוקראינה שכונתה מאוחר יותר רצח העם

ו"הולודומור"ⁱ, לטיצי'ינה-השורד לא היה מה לומר. הוא העז רק ללחוש מילים ספורות בחוג המצומצם של משפחתו ולבכות אל תוך כרית במיטתו בלילות. בעוד הטיהורים משתוללים ברחבי ברה"מ כולה, באוקראינה התווספו לשלל הרדיפות גם האשמות ספציפיות ב"לאומנות ובדלנות בורגנית", וכתוצאה מכך היה שם הרס התרבות חמור במיוחד. ברור מאליו כי ההאשמות היו כוזבות. קומוניסטים מסורים ואנשי רוח בלתי מפלגתיים נספו כאחד. לרבים מהם נראתה התאבדות כמפלט מועדף. לגבי טיצי'ינה אישית, הייתה התאבדותו של כבילובי ב-1933 שעת המבחן הקשה ביותר. המשורר ידע: עתה הגיעה שעתו לבחור בין חיים למוות.

לאחר שנים ארוכות של שתיקה שגזר על עצמו מרצון, הימר טיצי'ינה הימור נועז. ב-1933 הוא חיבר שיר תעמולה בשם "המפלגה מובילה" שכלל סיסמאות נבובות והילל את המפלגה הקומוניסטית. עורכי העיתונות האוקראינית לא יכלו לנחש כיצד תגיב מוסקבה לפרסומו של שיר כה בוטה וגרוטסקי, והוא נדחה מחשש לנזיפה. אז לקח טיצי'ינה את גורלו בידיו ולמרות הסיכון הגדול הכרוך בחשיפה, הוא שלח את השיר ישירות לעיתון הרשמי של המפלגה, "פראבדה". התברר שהיה זה הימור מוצלח. השיר קלע לטעמו של סטלין; הוא פורסם מיד ותורגם לשפות רבות (אפילו לאידיש). משנת 1933 והלאה, התגמד המשורר המבריק טיצי'ינה לדרגת משורר חצר, הכותב שירי תהילה ומזמורי שבח לסטלין.

בדומה לטיצי'ינה נאלץ גם ארנבורג להמר את ההימור הגורלי שלו ב-1933. לצורכי תוכניות התיעוש המהיר נזקק סטלין לגיוס כל המשאבים האנושיים, ולא היה מוכן להרשות לאף אחד להישאר כצופה ניטראלי מן הצד. על ארנבורג היה לבחור: האם להישאר במערב ולוותר על אזרחותו הסובייטית, או לשוב לרוסיה ולתמוך במדיניות המפלגה?

לאחר תחילת תוכנית החומש הראשונה הלך מצבו הכלכלי של ארנבורג והידרדר במהירות. המו"לים הסובייטיים הפסיקו לשלם לו על תרגומו והוא התקשה לכלכל את קרובי משפחתו הרבים שהיו תלויים בו. ידידים שהגיעו מברה"מ סיפרו לו על אימת הטיהורים ועל הרעב הגדול באוקראינה. כמו טיצי'ינה, הוא לא העז לגלות למערב את האמת המצמררת על רצח העם באוקראינה. מדוע? בגלל בעיותיו הכלכליות? בגלל אמונתו באידיאלים של סטלין? או שאולי בגלל תחושתו המוקדמת כי עומדת להתרחש שואה עוד יותר גדולה, שתבוא מכיוון הרודן האפל של גרמניה? נראה היה שהתשובה האחרונה

ⁱ "הולודומור" – פירושו באוקראינית מוות בהרעבה.

היא הקרובה ביותר לאמת. כבר ב־1922, זמן רב לפני שהעולם התוודע אל בעיית הנאציזם, שרטט ארנבורג בספרו הנבואי "ההרפתקאות הבלתי רגילות של חוליו חורניטו" את קווי דמותו של היטלר והתריע מפני שואת העם היהודי המתקרבת. עתה הוא היה בטוח שעם השתלטות גרמניה על מדינות אירופה יתחיל הסיוט הגדול של האנושות כולה.

בנעוריו האמין ארנבורג שרוע אינו יכול לגבור על רוע, ומלחמה לא תוכל לשים קץ למלחמה. בבגרותו הוא הגיע למסקנה כי רעה אחת (סטלין) עדיפה על רעה אחרת (היטלר). ארנבורג העריך כי המערב הליברלי נלכד בין שתי הרעות הללו ולא יהיה בו כוח להדוף מתקפות בוטות של שתייהן. לכן הוא החליט לתמוך ברעה אחת כנגד השנייה שהחשיב כגרועה מבין השתיים.

ב־1933 כתב ארנבורג את "היום השני", רומן התעמולה הראשון שלו על תוכנית החומש של סטלין. הכותרת של הספר שאולה מסיפור בריאת העולם התנ"כי ונועדה להלל את סגנון החיים הרוסי החדש. למרות כל זאת, הגיבור הראשי של הרומן הזה, וולודיה ספונוב (Volodya Safonov) לאו דווקא היה סמל האופטימיות. נהפוך הוא, ספונוב לא הצליח למצוא את מקומו בחברה החדשה והתאבד. בזיכרונותיו הסביר ארנבורג:

"וולודיה ספונוב מתאבד בתלייה, אך למעשה, אני זה שניסיתי לתלות את עצמי. גזרתי על עצמי שתיקה בנושאים רבים שהתרחשו בשנות צלב הקרס, בשנות מלחמת ספרד ובשנות המאבק לחיים ולמוות."²²

ארנבורג בחר לשרוד. "בחירוק שינים הוא התחיל לרכוש את האמנות הקשה ביותר – אמנות השמירה על השתיקה"²³. בתקופה ההיא עדיין לא תיאר לעצמו שיש אמנות קשה עוד יותר – האמנות להישאר בחיים בעת שכל חבריו נמחצו למוות תחת גלגלי ההיסטוריה.

בדיוק כפי שקרה לטיצ'ינה, דחה הממסד הספרותי הסובייטי את "היום השני" בטיעון שהוא לא תואם את קווי המפלגה. אך גם ארנבורג לא ויתר אלא החליט להמר על כל הקופה: הוא הוציא את חסכוניותו האחרונים ופרסם את הספר במערב על חשבוננו. למרות הסיכון הגדול שהיה כרוך בכך, זכה ארנבורג בגדול: סטלין אהב את ספרו כי הבין שתעמולה מוסווית ובלתי שגרתית עשויה להיות יעילה ומשכנעת ביותר. כך נסללה דרכו של ארנבורג בחזרה למוסקבה. שנת 1933 הייתה שנת לידתם מחדש של שני התאומים השמימיים, והפעם הם נולדו כבני חסותו של סטלין.

מכאן ואילך הסכים טיצי'נה לשלם מחיר גבוה תמורת הישרדותו: הוא הפך לקונפורמיסט המחליף צבעים כמו זיקית ומשנה את עורו ואת סגנונו לפי דרישות המפלגה. כיצד יכול היה האדם העדין הזה להשתנות באופן כה קיצוני

עד כי התחיל להטיף לשנאת חינום? כלל לא ברור. על כל פנים, הוא הצטיין בתפקידו החדש. השירים המתלהמים שלו, שקראו להרוג ללא רחם את כל "הבורגנים", נכללו בתוכנית הלימודים בבתי הספר האוקראיניים, ועד לנפילתה של ברה"מ שיננו אותם בעל פה מיליוני ילדים:

"ושיחיו כפי שירצו –

ישתגעו או יתפגרו.

אנו את שלנו נמלא

כל אדון – יושלך לבור;

בכל בורגני הדור

נכה בהם, נכה,

נכה בהם, נכה"

("המפלגה מובילה").

עד מלחמת העולם השנייה פרסם טיצי'נה שני ספרי שירה חדשים, ובהם הילל ופיאר את "השמש בקרמלין" (סטלין) ואת "החיים המאושרים" של העם הסובייטי, את "הישגיו בעבודה" ואת "ברית העמים" בברה"מ. בנוסף לכך, התנדב טיצי'נה לשמש מעין שופר של המפלגה להפצת רעיונותיה בתוך המדינה ומחוצה לה. בהדרגה הוא למד ליהנות מן הצדדים החיוביים של מעמדו החדש. המשורר כבר לא היה רעב ועני: לאחר שובו לקייב הוענקה לו דירה יפה. ב-1935 הוא ביקר בפריז, בברלין ובלונדון והשתתף שם בקונגרסים הבינלאומיים למען "הגנת התרבות".

טיצי'נה מעולם לא ניצל את קשריו הבינלאומיים כדי לחשוף את הטרגדיה של עמו. נאמנותו תוגמלה בפרסים ובתארים וכללה את פרס סטלין שבו זכה ב-1941. בלבו השלים עם הרעיון שהוא לעולם לא ישוב לימים היצירתיים של נעוריו. אך כמו פאולוס, השליח הנוצרי, הוא מעולם לא ויתר לגמרי על אמונותיו הקודמות, ומעולם לא בגד באיש. עד לסיומה של מלחמת העולם השנייה נמנע טיצי'נה מלהצטרף למפלגה הקומוניסטית. מפעם לפעם האשימו אותו ב"סילופים אידיאולוגיים", ובסטיות מן הקו של המפלגה אך האינסטינקטים המחוודים שלו עזרו לו תמיד להיחלץ ללא פגע.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה זכרו אוקראינים רבים לטובה את תקופת הכיבוש בידי הגרמנים במלחמת העולם הראשונה וחשבו שגם הפעם הכיבוש עשוי לשרת את צורכיהם הלאומיים. טיצי'נה לא חשב כך. מתחילתה של מלחמת האזרחים בספרד הוא ביטא את מחאותיו החריפות נגד הפשיזם. מבחינתו, בדומה לארנבורג, היה ברור כי סטלין טוב יותר מהיטלר. כדי לנצח

את הפשיזם היה טיצי'נה מוכן לרתום את מיטב כישורונו למען התעמולה הסובייטית. לאחר שנמלט מקייב הכבושה, עשה המשורר את מלאכתו נאמנה ומכל הלב: הוא שוא את הגרמנים שרצחו את קרובי משפחתו והחריבו את עירו האהובה, והוא דרש נקמה; הוא לימד את האוקראינים לשנוא את הפשיסטים, שכינה "רוצחים" ו"קצבים". קריאתו הזועפת הייתה "לנקום בקצבים, לנקום!" היו קווי דמיון רבים בין תהליכי "הלידה מחדש" שעברו על שני התאומים השמימיים לאחר הימורם הגורלי, אך החשוב שבהם התבטא בכך שגם ארנבורג הרגיש כאילו הוא הרג את הסופר ואת היוצר שבתוכו. לאחר שובו למוסקבה הוא פרסם את ספרו הבא על תוכנית החומש; הספר יצא משעמם וחסר ייחוד. במאמרים השטחיים שכתב עבור העיתון היומי "איזבסטיה" (Izvestia), הוא נהג להוקיע את העולם המערבי ההולך ומידרדר, ולעלות על נס את בלוב החיים ברוסיה.

חייו של ארנבורג החלו להשתנות שוב כאשר שלח אותו סטלין בחזרה לצרפת כדי לארגן קונגרס של סופרים אנטי פשיסטיים. ככלי נשק נגד הפשיזם לא הביא הקונגרס תועלת רבה, אך הייתה זו תחילתה של אותן "תנועות השלום" הבינלאומיות במימון סובייטי, ששימשו מטרייה למדיניות הפנים הבלתי אנושית של ברה"מ. סטלין נזקק לתמיכה רחבה מצד האינטלקטואלים האירופאים, ומבחינתו היה ארנבורג המועמד הטבעי ביותר לשמש שגריר סובייטי לא רשמי במערב.

עם פרוץ מלחמת האזרחים בספרד נשלח ארנבורג לשם. הייתה זו תקופה מאוד סוערת בחייו. מצד אחד, כעיתונאי הוא צפה במתרחש והיה עד לניצחון הפשיזם בספרד. מצד שני, כאזרח סובייטי, הוא נחרד מן השמועות על גל הטיהורים הגדול של סטלין, שבמהלכו נאסרו או הוצאו להורג מרבית חבריו. מכה נוספת נחתה על ארנבורג כשנחתם הסכם השלום בין רוסיה לגרמניה: לאחר חתימתו לא היה סטלין מעוניין עוד בפרסומיו החריפים של התועמלן האנטי-נאצי המוביל שלו. ארנבורג נקרא לשוב למוסקבה, ונכפה עליו לשמור על שתיקה. למרות הכול, מזלו הטוב של ארנבורג לא איתרע: סטלין החליט להשאירו בחיים ואף הרשה לו לעבוד על הרומן החדש שלו, "נפילת פריז".

מתחילת מלחמת העולם השנייה הפך ארנבורג לאחד העיתונאים האהובים על החיילים ולתועמלן הסובייטי המוביל. הוא הצליח למצוא את המילים החדות כתער שקלעו אל המטרה ודיברו ישר אל לב האנשים. דווקא הוא, האיש שראה את עצמו כאזרח העולם ושדגל ברעיונות האוניברסאליים, המציא בזמן המלחמה את הסיסמה החזקה מכולן: "הרוג את הגרמני!" משימתו, כפי שהסביר במאמרו "צידוק השנאה", הייתה ללמד את החיילים

הרוסיים לשנוא. בעיניו "מלחמה ללא שנאה" הפכה להיות ל"לא מוסרית כמו מין ללא אהבה".²⁴ ארנבורג הטיף לחיילים הסובייטיים: "הגרמנים אינם בני אדם, אלא יצורים רשעים ומתועבים... עתה הפכה המילה 'גרמני' לקללה הנוראה מכול. נפסיק לדבר. נפסיק להתמרמר. הבה נהרוג. אם לא תהרוג גרמני, הגרמני יהרוג אותך".²⁵

ככל שידוע, אף אחד משני התאומים השמימיים לא הרג איש מעולם. לעומת זאת, בסיסמותיהם הם לא היססו לקרוא לחיסול המוני של ישות קולקטיבית מופשטת כלשהי שעברה תהליך של דה-הומניזציה. האויב שהוצג בסיסמאותיהם כרוע מוחלט היה חסר פנים אנושיות. "הרוג את הבורגנים", קרא טיצי'נה העדין. "הרוג את הגרמנים!" זעק ארנבורג כמהדהד אחריו, שניהם כאילו תבעו: "הרוג את הרוע, ויהי שמו אשר יהיה. הרוג את הרוע!" קשה להסביר הן את המטמורפוזה שהתרחשה בנפשם של התאומים השמימיים והן את גישתם חסרת הרחמים כלפי סוג אנשים כלשהו. אך עם זאת, בעת שהשכל הישר אובד עצות, נדמה כי דווקא האסטרולוגיה לא מופתעת כל כך. כך הבחינה היקי כי באותם מקרים שבני מזל דלי:

"מתנהגים על פי הפן ההרסני שלהם, הם עלולים להיות אכזריים מבחינה מנטאלית ואפילו סדיסטיים, חסרי אהבה וחמלה לחלוטין."²⁶

בזכות שירותו הנאמן של ארנבורג לשלטון הוא זכה לתארים ולפרסים רבים. את פרס סטלין הראשון שלו לספרות הוא קיבל ב-1942, שנה אחרי טיצי'נה. ב-1948 הוא זכה בפרס סטלין השני שלו. ארנבורג הפך לאחד הנציגים היהודיים הבודדים בגוף המחוקק העליון, והחזיק בתפקיד עד יום מותו. תארים וכסף לא חסרו לו והפכו את חייו החומריים לנוחים למדי.

השנים שבאו בעקבות מלחמת העולם השנייה חשפו את העולם לגלים חדשים של טרור, של פחד ושל אימה. "הלאומנים האוקראיניים", כמו גם "הקוסמופוליטים חסרי השורשים" – היהודים, הוכרזו כ"אויבי העם". הטיהורים והחיסולים חזרו. ב-1949 נעצרו בין היתר גם רבים מחברי הוועד היהודי האנטי-פשיסטי. ארנבורג שהיה חבר בוועד הזה התיידד במיוחד עם לייב קוויטקו (Leib Kvitko) ועם איציק פפר (Fefer), סופרים אוקראיניים ממוצא יהודי שכתבו באידיש. ארנבורג אמר היה לדעת על מעצרים של השניים ואולי אפילו על הוצאתם להורג במוסקבה ב-1952, ואף על פי כן, בעת שנשאל על גורלם בביקורו בלונדון, הוא הכחיש את השמועות על מעצרים וטען כי שלומם טוב. שתיתקו בנוגע לרדיפות נגד האינטלקטואלים היהודיים הסובייטיים ולגל הטרור הסטליניסטי, הוצגו לאחר מכן כנקודת השפל המוסרית הנמוכה ביותר בקריירה שלו.

האם אנרבורג היה אדיש לגורל חבריו? את התשובה ניתן לקבל דווקא מהצצה חטופה במכתביו של טיצי'נה, שהיה גם הוא ידידם הקרוב של קוויטקו ופפר. במכתב תנחומים שכתב לאלמנתו של קוויטקו תיאר טיצי'נה עד כמה אהב את בעלה המנוח. כדוגמה להתייחסותו הידידותית לקוויטקו ולדאגתו לגורלו, הוא הזכיר שחיפש עצה כיצד לעזור לו ואפילו דיבר על כך עם אנרבורג בזמן ביקורם המשותף בגטו וורשה.²⁷ נראה כי שני התאומים השמימיים אכן דאגו לחבריהם, אולם רק כשלחשו על כך איש באוזנו של רעהו!

לאחר המלחמה חזר טיצי'נה לקייב. בשנים 1943-1948 הוא כיהן כשר החינוך של הרפובליקה האוקראינית הסובייטית. ב-1949 הוא מונה לסגן יו"ר ועד השלום האוקראיני. מדיניותו של טיצי'נה נוכח המתקפה המחודשת של השוביניזם הרוסי נגד התרבות האוקראינית אופיינה בדיכוטומיה הטיפוסית שלו. מחד גיסא, הוא ציית לדרישותיה של מוסקבה כדי להציל את מעמדו ואולי אפילו את חייו. מאידך גיסא, הוא היה שותף בתהליך ממושך של טיפוח סופרים אוקראיניים חדשים, אשר על פניו נראו כמתרפסים לפני הרשויות אך למעשה עסקו בשימור תרבותם הלאומית. זאת הייתה דרכו של טיצי'נה לעודד את צמיחתו של הדור הצעיר של הספרות האוקראינית. ואכן, לאחר מותו של סטלין ב-1953, נפרשו אופקים חדשים והתעוררו תקוות חדשות. אמנם טיצי'נה לא כתב שירה חדשה, אך הוא המשיך במלוא המרץ בעבודתו האקדמית והחינוכית עד ליום מותו.

כמוהו כטיצי'נה, גם אנרבורג לא התכחש מעולם לעמו, אך גם בהתנהגותו במשך אותן שנים אפלות ניתן היה להבחין בדיכוטומיה האופיינית לתאומים השמימיים האלה. מחד גיסא הפגין אנרבורג נאמנות לסטלין, ומאידך גיסא עודד צעירים יהודיים רבים להזדהות בגלוי עם מדינת ישראל שזה עתה קמה. ב-1953, במהלך "משפט הרופאים" שהיה למעשה עלילת דם כנגד רופאים יהודיים בברה"מ, ניסה אנרבורג לשמור על פרופיל נמוך. הוא סירב להשתתף ולו בעקיפין בהאשמות שווא או בהוקעה של בכירי הרופאים שהואשמו בניסיון לרצוח מנהיגים סובייטיים ואת ראשי המפלגה. הוא אפילו אזר אומץ וניסה למנוע את מימושן של תוכניות המפלגה להגלות את כל היהודים הסובייטיים לסיביר.²⁸

אחרי מות סטלין תרם אנרבורג רבות לשינוי האווירה ברוסיה. השם של הרומן שלו "ההפשרה" אומץ כדי לתאר את תקופת התחייה התרבותית הקצרה שהתחילה בברה"מ לאחר מות הרוזן. "ההפשרה" הפכה לסמל של פתיחת עידן חדש. אנרבורג ניסה להביא לקוראיו את האווירה העליזה של בית הקפה "רוטונדה" ואת ניחוח החירות. בכך הוא הצליח גם אם באופן חלקי. הוא ארגן

תערוכה של פיקאסו במוסקבה ופרסם את ספר זיכרונותיו. הוא אמנם לא העז לגלות בו את "האמת כולה", אך פתח אשנב לנוער הסובייטי אל עולם אחר, עולם בעל פנים אנושיות, ובו לכל אדם יש ייחוד משלו. מתוך העולם המפחיד של ה"איזמים" הקפואים (מרקסיזם, קומוניזם, סוציאליזם, סטליניזם, פשיזם ונאציזם) פתח ארנבורג חלון כדי להכניס אוויר צח, חמים ואביבי.

לא חלף זמן רב, ובברה"מ שוב התחילו רדיפות פוליטיות: טבעה של ההפשרה הוא תמיד הפכפך. ב-1965, בעת שנאסרו במוסקבה הסופרים סיניאבסקי (Sinyavsky) ודניאל סירב ארנבורג לנצור את לשונו. בערוב ימיו הוא הפר את שתיקתו: תחילה הוא חתם על עצומה הקוראת לשחרורם המידי של השניים, ולאחר מכן חתם על עצומה נוספת שמחתה כנגד הניסיון לטהר את שמו של סטלין. הוא נפטר מהתקף לב ב-31 באוגוסט 1967. בן 76 היה במותו. הלוייתו של ארנבורג הפכה להפגנת המונים למען הגנת זכויות האדם. שבועיים לאחר מותו הלך לעולמו גם טיצי'נה שנפטר בשיבה טובה בקייב ב-16 בספטמבר 1967.

נשלים את הסיפור ההשוואתי הזה במספר מילים על חייהם האישיים. שני הסופרים פגשו את רעיותיהם לעתיד בנסיבות דומות: זה קרה ב-1919, בקייב, כאשר כל אחד מהם חיפש לו חדר קטן להשכרה, אך מצא בנוסף לכך גם את בתו של הבעלים והתאהב בה. שני הזוגות נישאו בקייב. לידיה פפרוק טיצי'נה וליובוב ארנבורג (Lyubov) היו נשים משכילות ומושכות, וצעירות ב-9 שנים מבעליהן. במובנים רבים חיי הנישואים של שני הזוגות היו בלתי שגרתיים. תכופות הם נאלצו להיפרד לפרקי זמן ארוכים, אך במשך קרוב ליובל שנים היו ארנבורג וטיצי'נה בעלים מסורים שדאגו לשלומן ולפרנסתן של נשותיהם. שניהם תמכו כלכלית בקרובי משפחה רבים אשר לעתים אפילו התגוררו בביתם. שני הזוגות היו חשוכי ילדים. עם זאת, היו שמועות ששני המשוררים ניהלו מדי פעם רומנים מזדמנים.

לארנבורג הייתה בת, אירן ארנבורג, שנולדה ב-1911 בצרפת. באותה תקופה הוא היה מאוהב בקאטיה שמידט שבאה מסנט פטרבורג ללמוד בפריז. ארנבורג רצה להתחתן איתה, אך הוריה, ממוצא גרמני, לא העלו על דעתם לאשר לבתם להינשא ליהודי. לאחר פרידתם לקחה קאטיה את בתם התינוקת איתה לרוסיה, אך ארנבורג המשיך לשמור על הקשר איתן ותמך בהן כלכלית. כשאירן הייתה בת 13, הוא הזמין אותה אליו לפריז ואימץ אותה באופן רשמי. בהמשך הפכה אירן לסופרת ידועה בזכות עצמה.

ככל שידוע, לא היו לטיצי'נה ילדים משלו, אך הוא תמך תמיד ב-13 אחים ואחיות. אחייניו הקטנים שהו תכופות בביתו, ואת אחד מהם הוא אפילו התכוון

לאמץ. כך או אחרת התלוננו שני התאומים השמימיים על כך שתמיכתם המתמדת בבני משפחתם הרבים הפכה לעתים לנטל כלכלי כבד מדי. בחיי המשפחה, כמו גם בחייהם הציבוריים, נטו ארנבורג וטיצ'ינה להרגיש כאילו הם נושאים על כתפיהם את בעיותיהם של קרוביהם ושל בני עמם. במוכן מטפורי הם ראו את עצמם כאטלס המיתולוגי הנושא על כתפיו את העולם כולו. בהקשר זה עצם הישרדותם סימלה בעיניהם את תרועת הניצחון של החיים על המוות. כל עוד הם חיו הם יכלו לתמוך בבני משפחותיהם ובחיים עצמם. הם עשו זאת כמיטב יכולתם ולפי מיטב הבנתם. אולי שניהם עשו טעויות רבות בדרך, אך אנשים רבים היו אסירי תודה ל"אמני ההישרדות" האלה. על כך העיר המשורר הרוסי המפורסם יבטושנקו (Evtushenko): "איליה ארנבורג? הוא לימד את כולנו לשרוד".²⁹

תובנות אסטרולוגיות ותובנות גורם התטא

באסטרולוגיה התכונות הבולטות ביותר של מזל דלי הן פתיחות ומקוריות, צורך בחופש ובעצמאות, גישה שכלתנית ומודעות לזכויות האדם ולכבודו. ניתן לצפות מבני מזל דלי להיות אנשי תקשורת מעולים, שדואגים לרווחת הכלל ולאוו דווקא לאינטרסים פרטיים של עצמם. המוטו של בני מזל דלי הוא "אני יודע", וכיוון שרעיון האחווה קרוב ללבם, הם גם מרגישים צורך עז לחלוק את הידע שצברו עם הסובבים אותם.

מזל דלי נשלט בידי שני כוכבי לכת: אוראנוס ושבתאי. אוראנוס מסמל את העתיד ואת כוחות השינוי המהפכניים; הוא העיקרון המנפץ את המושגים הישנים שעבר זמנם. אם כוחותיו של אוראנוס מופעלים בצורה לא אחראית ולא מבוקרת, הם עלולים להתפרץ באופן הרסני ולנפץ את התבניות הישנות. בניגוד לכך, שבתאי מסמל את העבר ואת כוחות השימור, ההגבלה והצמצום. תפקידו של שבתאי הוא גיבושם של תבניות ומבנים.

שני העקרונות האוניברסאליים האלה חייבים להתקיים באיזון מושלם. חיים ללא שינויים עלולים לאבד את חיוניותם ולהפוך למבנה קפוא ומשעמם עד מוות; ואילו חיים ללא יציבות וללא מסורת עלולים להפוך לכאוס ולתוהו ובוהו. השגת האיזון הדינאמי בין שמירה על הסדר הקיים ובין קדמה והתפתחות, זוהי המשימה העיקרית של ילידי מזל דלי. זוהי גם הסיבה לכך שהאסטרולוגים מבחינים בדיכוטומיה מולדת אצלם – פן אחד של בני מזל דלי הוא בעל אופי מהפכני ובוהמי (ונשלט בידי אוראנוס) ואילו הפן השני שלהם הוא שמרני מסורתי (ונשלט בידי שבתאי).

לאור זאת ניתן לשער כי לא במקרה קראו לארנבורג בשם "יאנוס של הספרות הרוסית". הרי יאנוס מתואר כאל הרומאי בעל שני הפנים, אחד מביט אל העבר והשני אל העתיד. ארנבורג היה מודע למטפורה הזאת כמו גם לדיכוטומיה המתמשכת בחייו. בזיכרונותיו הוא תיעד את דילמת החיים שלו במילים דומות להפליא:

"האל הרומאי יאנוס היה בעל שני פנים, לא בגלל היותו "דרו פרצופי" אלא משום שהיה חכם: אחד משני פניו היה מופנה אל העבר, האחר היה מופנה אל העתיד."³⁰

היקי כתבה: "לבני מזל דלי יש בדרך כלל שני סוגי חברים, ואלה מעולם לא נפגשים. יש להם חברים מהטיפוס השמרני והמסורתי וגם מהטיפוס הלא קונבנציונאלי והבוהמי"³¹ ארנבורג בתורו הודה:

"במשך כל חיי ניסיתי לפי מיטב יכולתי לאחד בין הצדק ובין היופי, בין המשטר המדיני החדש ובין האמנות. רק לעתים רחוקות הסתדרו שני הארנבורגים שבתוכי בהרמוניה ביניהם. תכופות אחד מהם גבר על האחר. לא היה כאן משחק כפול אלא רק גורלו הקשה של אדם אשר עשה טעויות רבות, אך תמיד שנא בגידות."³²

למרות ניסיונות רבים להבין ולהסביר את ריבוי הפרדוקסים בחייו של ארנבורג, הביוגרפים עדיין טוענים כי הוא נשאר בגדר חידה. נותרו גם הרבה שאלות פתוחות למבקרים ספרותיים בנוגע למשמעותה של הדיכוטומיה בחייו של טיצי'נה. לעומת זאת, מבחינה אסטרוטוגית, כל הפרדוקסים האלה נראים כחלק אינטגרלי מן האופי הדיכוטומי האב-טיפוסי של מזל דלי. התיאורים מסתדרים טוב מכדי שהדברים יהיו מקריים.

בנוסף לשמש במזל דלי, שאר הכוכבים של ארנבורג ושל טיצי'נה מפוזרים במפות הלידה שלהם כאילו ניתזו במכחול ציירים. צורה כזאת של פיזור כוכבים באופן שווה בכל גלגל המזלות מעידה לרוב על רב-צדדיות ועל נטייה להתנסויות בתחומי חיים רבים ומגוונים. רב-צדדיות זו המשולבת בהיבטי שמש הרמוניים העידו על יכולתם המופלאה לפתח את חוכמת ההישרדות כמו גם את ההבנה של נפש האדם. ארנבורג וטיצי'נה בחרו להשתמש ביכולות המולדות שלהם הן כדי לשמור על ערך החיים והן כדי לתעד את תולדות בני זמנם.

אנשים שאינם מתמצאים באסטרוטוגיה משתמשים תכופות בקלישאות כדי להסביר את עובדת הישרדותם של ארנבורג או של טיצי'נה. לדוגמה, היו שטענו כי "הגניוס היהודי להישרדות" סייע לארנבורג להינצל בתקופת הטיהורים. איזו קלישאה יפה! האם הייתה זו "מסורת יהודית" או "מסורת

אוקראינית" שסייעה לטיצ'ינה לשרוד? ומה בדבר ששת מיליוני היהודים שלא שרדו בשואה? ומה בקשר לקוויטסקו, ידידם המשותף של טיצ'ינה ושל ארנבורג שלא ידע על הגניוס "היהודי" או "האוקראיני" שלו להישרדות, אלא פשוט נספה עם מאות אינטלקטואלים אוקראיניים ויהודיים?

היו שנהגו גם "להסביר" כי ארנבורג שרד את גל הטרור הגדול של 1937 רק בגלל שהותו בספרד. טיצ'ינה שלא היה בספרד שרד אף הוא, ואילו קולצוב (Koltsov) וסופרים רבים אחרים שכן שהו בספרד קיפחו את חייהם ולא שרדו.

מבקרי ספרות מתקשים גם להסביר את חוסר העקביות ואת הסתירות הפנימיות ביצירותיו של ארנבורג. לדוגמה, כבר בתקופת הגלות הראשונה שלו בפריז הוא דיבר בשני קולות. קול אחד ביטא את השאיפות הנוצריות בשירה הקתולית שלו, ואילו קולו היהודי תמך בציונות. כך בשירו "אל העם היהודי" (1913) הוא פנה בקריאה נרגשת לבני עמו: "אספו את ילדיכם המותשים / ועזבו אל שדות מכורתכם בירושלים"³³.

כפי שכבר הוזכר קודם, בשל הכפילות המטרידה הזאת הדביק שקלובסקי לארנבורג את הכינוי פאולוס (היות שפאולוס נהג להשתמש בשמו היהודי שאול בתוך הקהילה היהודית, ובשמו הרומאי פאול כשדיבר אל יוונים). ההסבר הזה של דו-פרצופיות אכן יכול להישמע יפה ביחס לארנבורג. אך כדי לבדוק אם צדק שקלובסקי בהשערותו, צריך לראות את התמונה גם מזווית אחרת, מנקודת ראותו של טיצ'ינה. למרבה המוזרות, ב-1913 טיצ'ינה, שלא היו לו שום שורשים יהודיים ולא הכיר אז את ארנבורג, חזר בכל זאת על פנייתו הנרגשת כמעט מילה במילה: "הו, שישכח מהם האלוהים לנצח, אם ישכחו את ירושלים. העיר האהובה והיקרה..." בנוסף לכך, ב-1943 פרסם טיצ'ינה אחד משיריו היפים והאמיצים ביותר שנקרא גם הוא, כמו שירו של ארנבורג, "אל העם היהודי"! בשעת השואה האיומה, העז טיצ'ינה לעודד את העם היהודי ולשיר המנון שהליל את "עוצמת הרוח הבלתי-נדלית" שלו. מובן ששירו של ארנבורג בעל הכותרת הזוהי לא הוזכר ולא פורסם מעולם בברה"מ, וכך נאסר גם השיר של טיצ'ינה לפרסום ולהפצה מיד לאחר המלחמה.

ניתן לראות כי בעיני שני התאומים השמימיים הללו לא היו נושאים "יהודיים", "נוצריים" או "אוקראיניים" גרידא. שניהם הרהרו בנושאים אוניברסאליים ומעולם לא הגבילו את עצמם לגבולות הצרים של הלאומיות. בעיני שניהם, אהבתם והערכתם העמוקה לתרבות הלאומית שלהם שימשה רק שלב הכרחי בדרכם לרכישת ההבנה האוניברסאלית של ההרמוניה הכלל אנושית.

קלישאה נוספת שעושים בה שימוש לעתים תכופות, היא הרעיון

שטיצ'ינה נעשה "משורר אוקראיני דגול" בגלל שהושפע משירי פולקלור אוקראיניים. אין ספק שהשירים הללו אכן השפיעו עליו, אך אף על פי שמיליוני אוקראינים הושפעו מאותם שירים עצמם, הם לא בהכרח נעשו משוררים גדולים. בניגוד לכך לא הושפע ארנבורג משירים אוקראיניים, ולדברי בריוסוב הוא נעשה למשורר לירי ששירתו עשירה במקצבים מוזיקליים.

ארנבורג וטיצ'ינה טענו שניהם כי הדרך היחידה לשרוד הייתה בכך שהיה עליהם לחנוק את יצירתיותם ולהפוך לתועמלנים מגויסים. כמו קונפורמיסטים רבים אחרים, גם הם האמינו כי שירי הלל לסטלין נועדו להגן על חייהם. ייתכן מאוד כי זאת הייתה דרכם היחידה לשרוד. אך היו גם סופרים סובייטיים מפורסמים אחרים, שמעולם לא הכתימו את שמם בשיתוף פעולה עם סטלין, ובכל זאת הצליחו להישאר בחיים. כך לדוגמה, כתב הסופר הידוע יבגני זמיאטין (Zamyatin), גם הוא יליד מזל דלי: "ספרות אמיתית יכולה להיכתב רק בידי משוגעים, בידי נזירים, בידי כופרים, בידי מורדים ובידי סקפטיים, אך לא בידי פקידים נאמנים לשלטון". זמיאטין בחר בחופש היצירה והשיג ב-1931 היתר מיוחד לעזוב את ברה"מ לפרזו. סופר אחר בן מזל דלי שסטלין חס על חייו, היה זוכה פרס נובל לספרות, בוריס פסטרנק, וגם הוא בחר לחיות כמתבודד. ומנגד ברור שהיו תומכים רבים של סטלין שחוסלו ללא רחמים לפקודתו, למרות מהימנותם ולמרות שירי ההלל שהקדישו לו.

שוב, הקלישאות הרגילות נכשלות ולא עומדות במבחן המציאות. לעומת זאת, משתקף כאן כוחו של גורם התטא, והוא עוזר להתבונן מזווית אחרת על חידת הסתירות הפנימיות בחייהם של שני הסופרים האלה ולגלות את החוקיות הנסתרת בקווי הדמיון ביניהם.

ביבליוגרפיה

- Ukraine. A Concise Encyclopaedia*, Ed. Kubijovych, vol.I, Toronto, University of Toronto press, 1963.
- The Modern Encyclopedia of Russian and Soviet History*, ed. J.L. Wiczynski. Vol.40, Gulf Breeze, Fl., Academic International Press, 1985.
- G.S.N. Luckyj, *Literary Politics in the Soviet Ukraine 1917-1934*, London, Duke University Press, 1990.
- Columbia Dictionary of Modern European Literature*, IInd ed, J.A. Bede, W.B. Edgerton, New-York, Columbia University Press, 1980.
- A. Goldberg, *Ilya Ehrenburg*, New York, Viking, 1984.

- I. Ehrenburg, *People and Life 1891-1921*, New York, Knopf, 1962.
- I. Ehrenburg, *Men, Years, Life, vol.VI, Post-War Years 1945-1954*, London, 1966.
- D. Rytman, *Russian-Jewish Literature as a Mirror of the Fate of Russian Jewry: The Special Case of Ilya Ehrenburg*, Ph.D. Brown University, Ann Arbor, U.M.I., 1993.
- J. Rubinstein, *Tangled Loyalties, the Life and Times of Ilya Ehrenburg*, New York, Basic Books, 1996.
- J. Laychuk, *Ilya Ehrenburg*, Bern, Peter Lang, 1991.
- P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes*, vol.7 (1986), vol.12 (1990), Kiev, Naukova Dumka, 1988.

---

¹ *Columbia Dictionary of Modern European Literature*, IInd ed, J. A. Bede, W.B. Edgerton, New-York, Columbia University Press, 1980, p.825.

² *From Tychyna's Archive*, Kiev, Naukova Dumka, 1990, #123, p.294.

³ I. Ehrenburg, *People and Life 1891-1921*, New York, Knopf, 1962, p.4.

⁴ P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes*, vol.12 (1990), Kiev, Naukova Dumka, 1988, p.396.

⁵ I. Ehrenburg, *People and Life 1891-1921*, New York, Knopf, 1962, p.4.

⁶ A. Goldberg, *Ilya Ehrenburg*, New York, Viking, 1984, p.135.

⁷ *Ibid.*, p.190.

⁸ G.S.N. Luckyj, *Literary Politics in the Soviet Ukraine 1917-1934*, London, Duke University Press, 1990, p.121.

⁹ A. Goldberg, *Ilya Ehrenburg*, New York, Viking, 1984, pp.27-28.

¹⁰ *Ibid.*, p.37.

¹¹ P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes*, vol.12, Kiev, Naukova Dumka, 1990, p.98.

¹² P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes.*, vol.7, Kiev, Naukova Dumka, 1986, pp.20-29.

¹³ P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes.*, vol.12, Kiev, Naukova Dumka, 1990, p.75.

¹⁴ P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes.*, vol.7, Kiev, Naukova Dumka, 1986, pp.20-29.

¹⁵ *From Tychyna's Archive*, Kiev, Naukova Dumka, 1990, p.235.

¹⁶ A. Goldberg, *Ilya Ehrenburg*, New York, Viking, 1984, p.42.

¹⁷ I. Ehrenburg, *People and Life 1891-1921*, New York, Knopf, 1962, p.320.

¹⁸ P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes*, vol.12, II part, Kiev, Naukova Dumka, 1990, p.368.

¹⁹ *Ibid.*, p.114.

²⁰ P. Tychyna. *Complete Works in 12 Volumes*, vol.12, Kiev, Naukova Dumka, 1990, p.67.

²¹ *Ibid.*, p.72.

-
- ²² I. Ehrenburg, *Men, Years, Life, vol.VI, Post-War Years 1945-1954*, London, 1966, p.333.
- ²³ A. Goldberg, *Ilya Ehrenburg*, New York, Viking, 1984, p.135.
- ²⁴ *Ibid.*, p.193.
- ²⁵ J. Rubinstein, *Tangled Loyalties, the Life and Times of Ilya Ehrenburg*, New York, Basic Books, 1996, p.192.
- ²⁶ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.26.
- ²⁷ P. Tychna. *Complete Works in 12 Volumes*, vol.12, Kiev, Naukova Dumka, 1990, p.351.
- ²⁸ J. Rubinstein, *Tangled Loyalties, the Life and Times of Ilya Ehrenburg*, New York, Basic Books, 1996, p.274.
- ²⁹ A. Goldberg, *Ilya Ehrenburg*, New York, Viking, 1984, p.280.
- ³⁰ I. Ehrenburg, *Men, Years, Life, vol.VI, Post-War Years 1945-1954*, London, 1966, p.4.
- ³¹ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.26.
- ³² D. Rytman, *Russian-Jewish Literature as a Mirror of the Fate of Russian Jewry: The Special Case of Ilya Ehrenburg*, Ph.D. Brown University, Ann Arbor, U.M.I., 1993, p.278.
- ³³ J. Rubinstein, *Tangled Loyalties, the Life and Times of Ilya Ehrenburg*, New York, Basic Books, 1996, p.31.

הסופרים, אוהבי הטבע וההדוניסטים : ויקטוריה סקוויל-וסט, דייוויד גארנט וג'וזף ויינהבר

מזל דגים

המוטו : אני מאמין

ג'וזף ויינהבר

ויקטוריה סקוויל-וסט

דייוויד גארנט

ויקטוריה סקוויל-וסט

העצים היו מוריי.
מהעצים המלודיים
למדתי לאהוב
בין הפרחים.

פרידריך הלדרלין (Friedrich Hölderlin)ⁱ

הסיפור הארכיטיפי האחרון בספר זה מספק הזדמנות פז לערוך השוואה בין שלושה תאומים שמימיים שלכאורה נועדו להיות שונים מאוד איש מרעהו. מדובר בנציגי שני המינים (אישה אחת ושני גברים), שהשתייכו ללאומים שונים (שני בריטים ואחד אוסטרי) ונולדו להורים שמעמדם החברתי והכלכלי היה

ⁱ פרידריך הלדרלין (1770-1843) מגדולי המשוררים בשפה הגרמנית, נולד במזל דגים.

שונה מאוד (בני אצולה בריטית, אינטלקטואלים בריטיים לעומת קצבים אוסטריים חסרי השכלה). השלושה גם נולדו כבני שלוש דתות שונות (אנגליקנית, אתיאיסטית וקתולית). עם זאת, כל השלושה – ויקטוריה סקוויל-וסט (Victoria Sackville-West) הידועה בשם ויטה, דייויד גארנט (David Garnet) וג'וזף ויינהבר (Josef Weinheber) – דמו זה לזה באהבתם העמוקה והאמיתית למילים ולאדמה. כל השלושה נודעו כסופרים, כחוזאים וכהדוניסטים רודפי תענוגות.

ניתוח גורם התטא של שלושת התאומים השמימיים היצירתיים האלה עלול להפוך למסועף מדי. כדי שהסיפור יהיה ממוקד, בחרתי להשוות תחילה בין חייהם של התאומים השמימיים הבריטיים, ורק אחר כך להוסיף השוואה קצרה בינם לבין חייו של ויינהבר.

האווירה של הפרק הקודם שעסק בתאומים השמימיים בני מזל דלי, הייתה כה שכלתנית ונטולת רגש עד כי בכוחה היה להרגיז גם אנשים שהם לרוב שקולים ורגועים וחיי הרגש חשובים להם. בניגוד מוחלט לכך, הסיפור הנוכחי על בני מזל דגים מתרכז דווקא ברגשות וחושף את המורכבות ואת אי-הרציונאליות הטמונות בתשוקות האנושיות. אף על פי שגם ויטה וגם גארנט השתדלו מאוד לשמור את פרשיות האהבים שלהם בסוד, הן בנה של ויטה נייג'ל ניקולסון והן אשתו השנייה של גארנט אנג'ליקה גארנט-בל, לא היססו לתאר את חיי המין של קרוביהם בפירוט רב, החורג מהמקובל בשאר הביוגרפיות ההשוואתיות בספר זה. שניהם הרגישו דחף עז להזמין את הקוראים להציץ אל תוך עולמם האינטימי והנסתר של ויטה ושל דייויד. מבלי לתאם ביניהם דבר, כל אחד מהם באופן בלתי תלוי העז לכבס כביסה מלוכלכת בפומבי, לגלות את הפרטים הכאובים ביותר ולנפץ את התדמיות המכובדות של ויטה ושל גארנט.

הספרים "דיוקן נישואים" (1974) מאת גארנט-בל – דנו בצדדים האפלים ביותר באישיותם של האהבה" (1984)¹ מאת גארנט-בל – דנו בצדדים האפלים ביותר באישיותם של ויטה ושל גארנט בהתאמה. ספרים אלו שפעו פרטים עסיסיים ותיאורים מפורטים של חיי המין שלהם. בפרק זה, קווי הדמיון בין התאומים השמימיים בני מזל דגים הופכים לבלוטים במיוחד, אם כי לעתים גובלים בגרוטסקיות. כאילו לא זו בלבד שכל אחד מהם זכה לכבוד המפוקפק להיזכר כ"קזנובה"; ולא זו בלבד ששניהם היו נשואים ובכל זאת המשיכו לנהל רומנים רבים כאנשים דו-מיניים; אלא ששניהם נמשכו משיכה גופנית עזה, או במילותיה של ויטה עצמה "משיכה חולנית", לאחיות סטפן (Stephen). כיום אנו מכירים את האחיות המפורסמות הללו כסופרת וכמבקרת רבת ההשפעה וירג'יניה וולף, אהובתה של ויטה, והציירת ונסה בל, אהבתו הגדולה של גארנט.

היו לוויטה ולגארנט חברים משותפים רבים, אך עם זאת, לא ברור אם השניים נפגשו אי-פעם. הביוגרפיה ההשוואתית הקצרה שלפנינו איננה מתיימרת להתחקות אחרי סיפורם המלא של גיבורינו. תיאורם המפורט והמפותל של אמונותיהם ושל רגשותיהם, של מערכות היחסים הסבוכות שלהם בצל תשוקותיהם העזות ובצל היצרים הסוערים, היה חורג ממסגרת חקר התיאום השמימי. עם זאת, אפילו הסקירה התמציתית הבאה עשויה לחשוף קווי דמיון והקבלות מרשימות בין מסלולי החיים הסבוכים של הנפשות החושניות הללו, אשר ייחסו לתשוקות חשיבות לא פחותה מאשר למילים או למעשים.

הם נולדו ב-9 במרץ 1892

שני התאומים השמימיים הבריטיים היו ילדים יחידים להוריהם. שניהם בילו את ילדותם בקנט, בבתים מבודדים ששכנו במעבה היער וכאילו נבנו בשביל לככב באגדות ילדים. בנוסף לכך, הם התנהלו כיחידות משק עצמאיות המספקות את רוב צרכיהם. התאומים השמימיים גדלו כילדים בודדים ללא חברת בני גילם. היער הקסום על עציו השונים ועל חיות הבר למיניהן שימש להם ידיד טוב ומקור להשראתם. ויטה, בתם של ליונל סקוויל-וסט ושל רעייתו ויקטוריה, נולדה באחוזת נול (Knole), האחווה הפרטית הגדולה ביותר באנגליה. גארנט היה בנם של מבקר הספרות הנודע אדוארד גארנט ושל אשתו קונסטאנס, מתרגמת ספרות קלאסית מרוסית. הילד נולד בברייטון אך גדל באזור סאסקס וילד (Sussex Weald), מקום שהוריו בנו בו את "הבית המרוחק שלא השתייך לשום קהילה קיימת"². שני התאומים השמימיים היו ילדים שקטים שאהבו פרחי בר ושיחקו בעיקר עם הכלבים והארנבים שלהם. לשניהם היו עולמות פרטיים משלהם, ובהם חיו ידידיהם הדמיוניים ויצורים פנטסטיים שונים ומשונים. נושאי האדמה והיער נשארו סוגיות מרכזיות גם בהמשך חייהם ועוררו את השראתם של השניים לכתיבת היצירות המפורסמות ביותר שלהם: הרומן "מגברת לשועל" של גארנט והפואמה הארוכה של ויטה "האדמה", שזיכו כל אחד מהם באותו הפרס הספרותי – פרס הותורנדן (Howthornden) היוקרתי (גארנט ב-1922 וויטה – ב-1927).

לרוע מזלם, נמנע משניהם לרשת את אחוזות ילדותם. ויטה נאלצה להיפרד מנול כיוון שבימים ההם לא הורשו נשים לרשת אחוזות משפחתיות. לאחר נישואיה להרולד ניקולסון ב-1915 היא רכשה את לונג בארן, אחווה כפרית לא הרחק מביתה האהוב. מאוחר יותר ב-1930 קנה הזוג את טירת סיסינגהרסט (Sissinghurst), טירה מתפוררת מהתקופה האליזבתנית ששכנה

ביערות קנט. במרוצת השנים הצליחו ויטה ובעלה לפתח סגנון גינון מיוחד ולהפוך את גני הטירה לאחד המקומות המרהיבים ביותר בבריטניה. עם זאת המשיכה ויטה להתגעגע עד כאב לנול כשהיא נוטרת טינה על אוכדנה.

כמו ויטה אהב גם גארנט את חיי הכפר ושניהם השתדלו לחלק את זמנם בין לונדון ובין בתיהם הכפריים. במרוצת 1915-1918 עבד גארנט בחקלאות בחוות צ'רלסטון; ב-1922 הוא רכש את חוות הילטון הול השוכנת בהנטינגטון, לא הרחק מקיימברידג'. את העשור האחרון לחייו בילה גארנט בקוטג' צנוע במחוז שרי שבצרפת. אמנם תמיד היו לו בתים לשביעות רצונו, אך בדומה לוויטה הוא מעולם לא הפסיק להתגעגע לבית הוריו. הוא ביטא את חוויית האוכדן הטראומטית ואת רגשות התסכול והכעס בספרו האוטוביוגרפי "ללא אהבה" ("No Love"). בספר זה התלונן גיבורו בנדיקט:

"אסור לנו להיקשר נפשית למקומות שאהבנו כפי שאסור לנו להיקשר נפשית לאנשים שאנו אוהבים. 'לעולם לא אעזוב אותך, לעולם לא ניפרד!' לכמה אנשים ולכמה דברים נשבעתי בהבטחות כאלו מאז ימי ילדותי? אבל פעם אחר פעם האשליות נגוזו והיופי נעלם. נשאר רק זיכרון, ואילו הבעלות על הדברים שנראתה כה מובטחת, גם היא מתכלה ובת-חלוף, ממש כמו בני האדם."³

"כל הקשרים מתפרקים במוקדם או במאוחר", המשיך להתאונן בנדיקט. ואכן, בראייה לאחור (ובהתחשב בממצאים של הפרקים הקודמים בספר זה) נראה כי הבעיה הכאובה ביותר של התאומים השמימיים נבעה מן השיבושים בקשריהם עם אמותיהם שניתקו את הקשרים הסימביוטיים עם ילדיהם מוקדם מדי. שניהם גדלו במשפחות לאימהות דומיננטיות שהמילה האחרונה בכל החלטה הייתה שייכת להן. האימהות תוארו כנשים רציניות אך עם זאת אקסצנטריות ובעלות מזג סוער, ואילו האבות תוארו כאנשים שמחים אך בעלי אופי חלש למדי. ויקטוריה סקוויל וקונסטאנס גארנט היו בנות אותו גיל בערך, שתיהן מבוגרות מבעליהן בחמש שנים, וגם יחסן לילדיהן היה דומה מאוד. ההקבלות בחייהן של שתי הנשים המיוחדות שידעו להשיג את מטרותיהן היו כה מפתיעות עד שכדאי לדון בהן ביתר פירוט.

שתי האימהות היו כבנות שלושים כשכרעו ללדת בפעם הראשונה והאחרונה בחייהן. עד אז היו שני הזוגות נשואים באושר ושניהם שמחו כשנתברשו על ההיריון המיוחל. אמנם מסורת סיפורי הפיות דורשת כי בשלב זה נציג את הלידה המאושרת של היורשים, אך במציאות לא הביאה עמה הולדתם של התינוקות האלה את האושר המצופה. סימן אזהרה ראשון לסיבוכים אפשריים היה מועד הלידה המתוכנן. על פי הממצאים של לונדסטד, קיים סיכוי

רב לכך שהלידה במזל דגים תהיה קשה יותר ליולדת.⁴ ואכן סיפר גארנט כי "הייתה זו לידה ממושכת וקשה במיוחד", לידת מלקחיים שבמהלכה נגרם נזק לתינוק.⁵ גם הלידה של ויטה תוארה כנוראה וכמסוכנת, ובמהלכה התנסתה ויקטוריה בכאבים כה עזים עד כי התחננה לפני בעלה שיהרוג אותה.⁶ לאחר מכן, באמרה שהיא "מעדיפה להטביע את עצמה מאשר להביא ילד נוסף לעולם", החליטה ויקטוריה לחדול לחלוטין מקיום יחסי מין עם בעלה.⁷ גארנט שזכר את עצמו היטב כבר מגיל שנתיים, כתב בתורו כי "על פי מיטב זכרוני, הוריי מעולם לא ישנו בחדר שינה משותף".⁸

וכאילו לא די בכך שחבלי הלידה היו ארוכים וקשים מהרגיל, עוד ציפתה לאימהות אכזבה – מעין אירוניה מרה של הגורל: היה זה כאילו החסידות החליפו בטעות את הסלים ומסרו את הבן למשפחת גארנט ואת הבת למשפחת סקוויל. ויקטוריה ייחלה נואשות לבן זכר שיוכל לרשת את נול, ואילו קונסטאנס חלמה על בת. לימים האשימה ויקטוריה את ויטה בכך שבגללה הן איבדו את אחוזת נול. קונסטאנס בשעתה דחתה את ההזמנה לבוא לחתונתו של גארנט בטענה כי "בת נשאת בת כל ימי חייה. אבל בן הוא בן רק עד שהוא מתחתן".⁹ (מפליא לגלות שגם ויקטוריה נעדרה מחתונתה של בתה, בטענה ש"היא לא אוהבת להיות רגשנית".¹⁰)

הדעה הרווחת גורסת שנשים אמורות לאהוב את התינוקות שלהן. אך לאחר הלידה התרעמו שתי האימהות הללו על מר גורלם והרגישו כאילו כפו עליהן בעל כורחן להיתקע עם תינוקות בכייניים. האמהות חלמו על קריירה נוצצת, על הרפתקאות ועל הצלחה. התינוקות לעומת זאת היו זקוקים לאהבה, אך דווקא האהבה הייתה חסרה. ויטה נאנחה:

"אינני יכולה לזכור הרבה מילדותי פרט לכך שהיו לי רגליים ארוכות מאוד ושיער חלק מדי, כך שאימי נהגה לפגוע ברגשותיי ולומר שאיננה מסוגלת להסתכל עלי משום שאני מכוערת כל כך."¹¹

קונסטאנס מצדה שידרה לבנה הקטן את תחושת אכזבתה המרה מ"טיפשותו הבלתי רגילה". היא מעולם לא בירכה אותו על הישגיו, אפילו לא בשיא הצלחתו כסופר. במכתבו אליה מ-1919 כתב גארנט:

"ובכן, אפילו אם את מרגישה קרירות מסוימת כלפיי, אנא האמיני שאני אוהב אותך אותה אהבה תמימה אשר אופיינית ליצורים הקטנטנים והמתרפקים האלו שאוהבים את אמם מיד לאחר היוולדם, ואולי אהבתי אף חזקה בהרבה משלהם."¹²

עצבות גדולה הסתתרה מאחורי שורות אלו כיוון ששתי האימהות עזבו את תינוקותיהן כבר בחודשים הראשונים לחייהם לתקופה ארוכה יחסית. כשהן

ניצבו מול בחירה בין טובת הילד ובין האינטרסים האישיים שלהן, החליטו שתיהן כי ממתנות להן משימות חשובות יותר מאשר להעניק אהבה לתינוקות הרכים. גם אם נתחשב בעובדה שבימים ההם גודלו התינוקות של בני המעמד הגבוה בבריטניה בעיקר בידי המטפלות ובילו פחות זמן בחברת הוריהם ממה שנהוג כיום, עדיין נחשבה התנהגותן של שתי האימהות האלו כחריגה ויוחסה לילדותן הלא טיפוסית.

הביוגרפים שלהן תיארו אותן כנשים הרואיות מזן נדיר. "איזה רומן מרתק הוא חיי!" ("Que'll roman est ma vie") – אמירה זו הייתה למוטו של ויקטוריה; ואילו כותרת הביוגרפיה של קונסטאנס הייתה: "קונסטאנס גארנט – חיים הרואיים". ויקטוריה הייתה אחת משבעת ילדי שנולדו מחוץ לנישואים של הדיפלומט האנגלי ליונל סקוויל-וסט. ילדים כאלה הוגדרו בבריטניה כ"ילדים לא חוקיים" והם הופלו לרעה בשל מוצאם. אמם של הילדים הייתה פפיטה (Pepita), רקדנית ספרדייה יפהפייה שמתה כשוויקטוריה הייתה בת שמונה. זמן קצר לאחר מותה של פפיטה התמנה ליונל סקוויל-וסט לתפקיד הציר הבריטי בבואנוס איירס, ואילו ויקטוריה נשלחה עם אחיותיה למנזר סן-ג'וזף בפריז, ושם נשארה שבע שנים, אומללה ובודדה. חייה השתנו בגיל 18 כאשר הציעו פתאום לנערה חסרת ניסיון זו לעבור עם אביה לווינגטון ולשמש מארחת שלו בקונסוליה הבריטית. היה זה הימור נועז מצד אביה להניח כי בתו הלא חוקית ויקטוריה חסרת המושג על המתרחש בעולם ובקושי דוברת אנגלית, תוכל למלא את התפקיד החשוב הזה. אך ויקטוריה היפה והיעילה הצליחה לזכות בעמדת מפתח בחיי החברה של החוגים הדיפלומטיים. יתרה מזאת, הפופולריות שלה הייתה כל כך גדולה עד שהיא אפילו קיבלה הצעת נישואים מנשיא ארה"ב בכבודו ובעצמו. אבל אז קרה מפנה בלתי צפוי נוסף: אביה נקרא לחזור לאנגליה לאחר שאחיו הבכור נפטר והוא הפך ללורד סקוויל. היה עליו לפרוש כדי ליטול על עצמו התחייבויות חדשות כלורד של נול. ויקטוריה התאהבה בארמון המפואר ובאחוזה הנפלאה הזו, ומבין מחזריה הרבים בחרה בליונל סקוויל-וסט הצעיר, דודנה הראשון.

מילדותו נועד ליונל הצעיר לרשת את נול ולשאת לאישה בת אצולה עשירה. משפחתו לא ראתה בעין יפה את כוונתו להתחתן עם ויקטוריה בשל ארבע סיבות עיקריות: מוצאה המפוקפק, הפרשי הגיל, זיווג פרוטסטנטי-קתולי ואיסור נישואי הדודנים. אך למרות כל המכשולים, אהבתו של ליונל לוויקטוריה ניצחה והם נישאו ב-1890. הנישואים העניקו לוויקטוריה את הזכות החוקית לשאת את שם אביה, סקוויל-וסט, כמו גם את הזכות להישאר בנול. סוף-סוף הפכה הילדה הלא חוקית לאישיות מכובדת ומקובלת. אך בשיא הצלחתה, היא

מצאה את עצמה פתאום לכודה במלכודת האימהות. היה לה קשה מאוד ללדת את התינוקת, והתברר כי לגדלה היה כואב עוד יותר. ויקטוריה הרגישה שהיא כבר הקריבה די והותר בכך שהביאה את ויטה לעולם. תוך זמן קצר היא עזבה את התינוקת כדי לצאת לטיול בן שלושה חודשים לאיטליה ולמצרים עם בעלה. ליונל החושני לא היה מסוגל לשמור אמונים לאשתו שהתנזרה מיחסי מין. הוא היה אדם יצרי שחי למען אהבה ותענוגות (כגון מסיבות, ציד, דיג ועוד). תחילה סבלה ויקטוריה מפרשיות האהבים שלו, אך בהדרגה התרגלה למציאות החדשה והחלה ליצור חוג חברתי משלה, שכלל מעריצים חכמים ומוכשרים. דרכיהם של בני הזוג החלו להיפרד והם נחשבו לחלוצים שבחרו להתנסות ב"נישואים פתוחים". במהרה כיכבה ויקטוריה בסלונים הנוצצים ביותר באירופה, וברשימת כיבושיה היו מיליונרים מזדקנים ואמנים גדולים. ב-1896 היא ביקרה ברוסיה והרשימה בקסמה את הצאר. בהיותה אישה מקסימה, מושכת ושנונה, ניתן היה למנות בין אינספור ידידיה את רודן, את רנואר, את קיפלינג, את גרווין, את מורגאן ואת הנרי פורד.

לוויקטוריה היה תמיד פנאי לשיחות ממושכות ומרתקות עם מחזריה אך מעולם לא היה די זמן עבור בתה הקטנה. זאת ועוד, היא מעולם לא השמיעה מילה טובה לעודד את בתה או לפרגן לה. ויטה קוננה: "לא היה אכפת לה ממני כשהייתי ילדה. תמיד הרגשתי ילדה 'רעה' ומסכנה".¹³ אם ויקטוריה הייתה חסרה לבתה בגלל חיי החברה שלה, הייתה קונסטאנס חסרה לבנה בגלל עבודתה. גארנט זכר כי "יומנה כלל כל כך הרבה משימות עד שלא יכולתי למצוא משבצת פנויה בשבילי".¹⁴ קונסטאנס התרגלה לעבודה קשה, והתנזרה לחלוטין מחיי מותרות או מתענוגות.¹⁵ בדומה לוויקטוריה, נולדה גם היא למשפחה אמנותית. סבה מצד אמה היה צייר הדיוקנאות ג'ורג' פאטן. אמה, קלארה פאטן, דיברה איטלקית שוטפת, והכירה בצעירותה את פגניני הגדול. בדומה לפפיטה היפה, עזבה גם היא את עולם האמנות לאחר נישואיה לחוקר מקרי המוות דייויד בלייק וילדה לו ילדים.

בדומה לחייה של ויקטוריה, ידעו גם חייה של קונסטאנס תפניות חדות ופתאומיות. כשקונסטאנס הייתה תינוקת היא חלתה בגלל שתיית חלב פרה נגוע בשחפת. הסיבוכים היו קשים והיא נשארה מוגבלת בתנועה עד גיל שש. אמה מתה בפתאומיות כשמלאו לקונסטאנס 14 שנים בלבד. המפנה הבא בחייה התרחש בגיל 17, כשזכתה במלגת לימודים במכללת ניוהאם בקיימברידג'. למרות ביישנותה הטבעית, חלפו עליה שם לדבריה שלוש שנים של אושר עילאי. המדען ויליאם בייטסון והמשורר ארנסט רדפורד היו בין ידידיה הקרובים; המחזאי העתידי ברנרד שאו בכבודו ובעצמו שקל להציע לה

נישואים.

עם סיום לימודיה, לא הורשתה קונסטאנס לקבל תואר אקדמי בשל היותה אישה. עתידה נראה לוט בערפל עד שפגשה את אדוארד גארנט, יורש צעיר לשושלת אנשי הספר הנוודים. אדוארד התאהב בה עמוקות ושכנע אותה להינשא לו. דרכו היא התיידדה עם גולים רוסיים, שהידוע ביניהם היה האנרכיסט, פטר קרופוטקין (Kropotkin). כשגארנט נולד, היא הייתה כבר שקועה בענייני פוליטיקה וספרות רוסית. התינוק נכנס לחייה של קונסטאנס בדייק ברגע שהחלה לרכוש מוניטין מקצועי כמתרגמת. היא חששה לחזור על טעויות אמה והעדיפה את עבודתה על פני טיפול בבנה בן החצי שנה. בנוסף לכך, באותה תקופה התאהבה קונסטאנס במהפכן הרוסי המפורסם סטפניאק, ותמכה בכל לבה באידיאלים שלו. מבלי לחשוב פעמיים היא הסכימה לבקשתו לבצע משימה מסוכנת ביותר: לצאת לרוסיה כבלדרית כדי להביא כסף למתנגדי המשטר לרכישת מזון לאזורים נפגעי רעב. קונסטאנס נרדה ברחבי המדינה הענקית הזאת כשהיא נוסעת במזחלת דואר ונושאת עמה מסמכים סודיים של הסוציאליסטים. היא לא היססה לבקר באזורים מוכי רעב ושמחה להיפגש עם הסופר הרוסי המפורסם לב טולסטוי ולקבל את ברכתו.

מפתיע למדי לגלות הקבלה ייחודית בין שתי האימהות: שתיהן ביקרו ברוסיה ושם זכו להערכה הגבוהה ביותר בעיניהן – אחת מן הצאר רב העוצמה, והשנייה מהסופר הנערץ (מאוחר יותר פגשה קונסטאנס גם את שליטה החדש של רוסיה – לנין). כתוצאה מכך למדו שני התאומים השמימיים רוסית, ביקרו ברוסיה והתאהבו בערבות האינסופיות שלה.

ב-1893, בשובה מרוסיה, גילתה קונסטאנס את ייעודה: היא תרגמה מרוסית לאנגלית כשבעים ספרים מאת סופרים קלאסיים – כל היצירות של טורגנייב, דוסטויבסקי, גוגול וצ'כוב. המקצוענות הבלתי מתפשרת שהפגינה נבעה משקדנותה הרבה ומיכולת הריכוז הגבוהה שלה. עם זאת, תבעה ממנה עבודתה המאומצת את כל זמנה ולא הותירה פנאי לבנה היחיד.

במפות הלידה של התאומים השמימיים היה הירח שמייצג את האם, בהיבטים מאתגרים (תשעים מעלות) לאוראנוס ולונוס. ההיבט הראשון כבר נדון בסיפוריהם של ויילד וקאוטסקי שאמותיהם גם הן היו בעלות אישיות אקסצנטרית. על פי לונדסטד, היבט זה משקף אי הבנות רבות בכל סוגי מערכות היחסים כיוון שאנשים שנולדו עם היבט זה יונקים את המסרים האקסצנטריים עם חלב אמם. לרוב, ההיבט מדגיש את הצורך בחינוך רגשי, שכן "החלופה היא שהאדם יתרגל לברוח מכל המצבים הבלתי נעימים ופעם אחר פעם יתחיל הכול

מחדש עם חברים חדשים ומאהבים חדשים"¹⁶.

הסיפור הנוכחי מורכב יותר מסיפור אוראני גרידא, כי בנוסף להיבט המאתגר בין הירח לאוראנוס נצפה היבט זהה בין הירח לונוס. היקי כתבה על ההיבט הזה, כי "הקשר עם האם נוטה להיות אומלל".¹⁷ לונדסטד הוסיפה כי היבט כזה "מעיד על כך שהיו לאם הסתייגויות מסוימות מאחריותה בעת לידת התינוק".¹⁸ בקצרה, אימהות כאלה אינן מוכנות לוותר על הקריירות שלהן כדי להיתקע עם חיתולים. הבה ניזכר שגם בני מזל הסרטן, קריין והמינורוי, היו בעלי היבט מאתגר בין הירח לונוס, ואכן הרבה ממה שנאמר על אמותיהם תקף גם בפרק זה. לונדסטד כתבה, בין השאר, כי אנשים בעלי היבט זה יכולים "לתפקד בדפוסי התנהגות הומוסקסואליים": נשים רק לעתים נהנות מתפקיד האימהות, ואילו גברים "נוטים להגיב בצורה מוגזמת בכל מגעיהם עם נשים".¹⁹ בהמשך הפרק נראה עד כמה היו הדברים נכונים לגבי ויטה ולגבי גארנט.

שני התאומים השמימיים למדו בבית עד גיל עשר. שניהם ידעו קרוא וכתוב מגיל צעיר מאוד, ובנוסף לאנגלית הם דיברו גם צרפתית שוטפת. משום מה שניהם זכרו את שנות בית הספר כתקופה אומללה, וכל אחד מהם חשב את עצמו ל"ברווזון המכוער". בהיותה בת, זכתה ויטה לחינוך בסיסי מאוד. בשנות העשרה שלה היא נשלחה לבית הספר לנערות בניהולה של מיס וולף בלונדון. שם זכרו אותה כנערה משונה, לא חברותית, גבוהה לגילה, מגושמת, ילדותית מאוד ולבושה בצורה מוזרה במה שנראה כבגדים ישנים של אמה. היא אהבה להסתתר בצמרות העצים ולחלום על ארמונה המפואר בנול, על הכלבים ועל הארנבים שלה. ויטה חיפשה מפלט מחיי החברה הכושלים שלה באמצעות כתיבת הסונטות והרומנים ההיסטוריים הראשונים שלה, אך ניסיונותיה הספרותיים לא זכו לעידוד. היא הייתה ילדה בודדה ולא פופולארית. בזיכרונותיה כתבה:

"אני חושבת שבין הגילאים 13 ל-19 הייתי בוודאי יצור איום ונורא. נראיתי שטוחה, מכוערת, מתחסדת, שקדנית (מאוד!), חסרת השראה לחלוטין, ארוכה ורזה מאוד."²⁰

בזיכרונותיו ציין גארנט שנסיונה של אמו ללמד אותו בכוחות עצמה היה טעות מרה. כך או אחרת, כשנשלח בשנות העשרה שלו ללמוד בבית הספר ליד אוניברסיטת לונדון (University College School), הרגיש כאילו כל היכולות והכישורים שלו "הורדמו" ושותקו ממש בידי המוסד הזה.²¹ הוא נבהל מ"חיי החברה מחוץ לכותלי הכיתה" ובדומה לגיבורו האוטוביוגרפי בנדיקט, בחר להתרחק מחבריו ללימודים. כמוהו כבנדיקט, הוא פחד שאם הילדים יתחילו להציק לו, אזי "הדחיפה והעלבון הראשונים יסגירו אותו כיוון שיסמיק וירעד, יאבד את עשתונותו ויחשוף את עצמו בפניהם כיעד אידיאלי להתנכלויות".²²

בעיות בית הספר של גארנט היו כה חמורות עד כי קונסטאנס החליטה ש"טיפשותו" היא "לא נורמאלית"²³ והעבירה אותו לבית ספר פחות יוקרתי בלונדון.

באווירה הידידותית והפתוחה יותר של בית הספר החדש התאושש גארנט והצליח לשפר את ציוניו. באותה תקופה החל גארנט לכתוב שירים וסונטות, אך מעולם לא העז לפרסם אותם. בספר "ללא אהבה" הוא תיאר את הסצנה שאביו מוצא את הסונטות האלו, קורא אותן בעיון רב, נאנח ונד בראשו וממלמל לעצמו: "לא, בני המסכן, לעולם לא תהיה משורר".²⁴ לא רק קונסטאנס התאכזבה מגארנט, גם אדוארד היה מאוכזב ממנו כי הוא חש שבנו אינו מוכשר דיו להיות ממשיך ראוי לשושלת הספרותית המפוארת. גארנט חש זאת, והאנחות החרישיות שנפלטו מפיו של אביו פגעו בו לא פחות מהביקורת הגלויה של אמו. גם ויטה חשה שהיא מקור אכזבה מתמשך לאביה. היא העריצה את אביה האצילי ונעים ההליכות והתייסרה ברגשי אשם על כך כי:

"אדם כזה כמוכן היה ראוי לכך שאחוזתו תנוהל ללא דופי; שיהיו לו ילדים רבים; בנים שיוכל ללמדם לירות ולדוג, לרכוב על סוסים ולקבל על עצמם אחריות בבוא היום על אחוזת נול."²⁵

ליונל לא זכה ללמד את הבנים שלא היו לו, לצוד ולדוג, ואדוארד לא ניסה לקרב את בנו ה"לא יוצלח" לענייני ספרות ושירה. במקום זאת גילה גארנט עניין בביוגרפיה ובזואולוגיה והתחיל ללמוד כסטודנט מן המניין במכללה המלכותית למדעים בלונדון. באותה השנה, שנת 1912, חל שינוי דרמטי בתודעתם של שני "הברווזונים המכוערים": גארנט נזכר כי בעקבות ההכרות שלו עם אדריאן סטפן, אחיהן של וירג'יניה וולף ושל ונסה בל, הוא הפך לפתע (במילים שלו) ל"ברבור יפה תואר", ואילו ויטה התארסה באותה שנה להרולד ניקולסון, דיפלומט וסופר מבריק.

ידידותו של גארנט עם אדריאן הובילה אותו להצטרף לקבוצת בלומסברי (Bloomsbury) הקרויה כך על שמו של האזור הלונדוני שבו התגוררו רבים מחבריה. הייתה זאת קבוצת "ידידים ואוהבים" כפי שכינו את עצמם, אינטלקטואלים בריטיים שפעלו במחצית הראשונה של המאה העשרים, ואשר השפעתם ניכרת עד היום בתחומי האמנות, הספרות, הכלכלה, חיי החברה והפוליטיקה באנגליה ובאירופה. הגרעין המייסד של הקבוצה היו האחיות המבריקות סטפן ובני זוגן, המבקר והמו"ל לנארד וולף ומבקר האמנות קלייב בל. בהמשך התרחב מעגל החברים במהרה בשיטת "חבר מביא חבר" ובין החברים החדשים ניתן היה למצוא שמות של האנשים הבולטים ביותר בתחומם, כגון מבקר האמנות החדשן רוג'ר פריי, ממציא הביוגרפיה המודרנית ליטון

סטראצי', הכלכלן הנודע ג'ון מיינארד קינס והצייר דנקן גרנט (Grant). מהרגע שגארנט הכיר את אנשי החוג הזה גדל ביטחונו האישי פלאים והוא הפך לאחד הביוגרפים החשובים שתיעד את פעילות הקבוצה בראשית דרכה. באוטוביוגרפיה הוא נזכר באותן שנות צמיחה מהירה בגעגועים:

"אך פתאום השתנתה גישתם של מרבית האנשים כלפיי. גברים חיבבו אותי וחלקו עמי סודות כמוסים החל מפגישתנו השנייה ואילו נשים התאהבו בי או הוקסמו ממני כבר במפגש הראשון."²⁶

אף על פי שרוב חברי הקבוצה פקפקו ביכולותיו האינטלקטואליות של גארנט, הם עודדו אותו לפתח את כישורנותו הספרותיים. יתרה מכך, קבוצת בלומסברי הייתה אחראית לעיצובם של ערכיו העתידיים של גארנט. הקבוצה הזאת הפחיתה בחשיבות הדת, וחשבה שזה מתחת לכבודם של אנשים משכילים להתייחס אליה ברצינות. הם דגלו בפתיחות מרבית, באהבה חופשית, בהדוניזם וראו את תכלית חייהם בחיפוש אחר תענוגות. במהרה התקרבו גארנט מאוד אל ליטון, ובהשפעתו גילה שגם הוא עצמו מעדיף לנהל אורח חיים נהנתני ומשחרר ממוסכמות. חבריו החלו לקראו לו בשם "באני" שפירושו באנגלית "שפנפן" (Bunny), וכך הוא קבע לעצמו דימוי שלפיו אף אישה לא יכלה להיות בטוחה בחברתו.

בתחילת מלחמת העולם הראשונה עזב באני את האוניברסיטה, הצטרף לחברי קבוצה דתית פציפיסטית, שנקראת קווקרים, ויחד איתם נסע לצרפת במטרה להקל על סבלם של נפגעי המלחמה. לאחר מספר חודשים הוא התייאש מן המשימה שנטל על עצמו וחזר ללונדון. המראות הקשים שראה בצרפת הניעו אותו להכריז על עצמו כעל מתנגד למלחמה מטעמי מצפון. את שלוש השנים הבאות בילה גארנט עם ונסה בל ודנקן גרנט בחוות צ'רלסטון, כשהוא עוסק בעבודה חקלאית שהבטיחה לו פטור מגיוס צבאי. בזיכרונותיו התפעל גארנט מן העובדה שאי גיוסו היה "בלתי רגיל וכמעט בלתי אפשרי", ובירך על "מזלו הטוב ששיחק לו באופן יוצא מן הכלל" כשחסך ממנו את ההתנסות בגיהינום של המלחמה ובמקום זאת הביא אותו לחיות "בחברת ידידיו הקרובים, קבוצת ציירים וסופרים מבריקים."²⁷

באותה תקופה מילאה ויטה את תפקיד הרעייה המסורה והאוהבת של דיפלומט צעיר ומבריק. ויטה והרולד נישאו ב-1913; מנישואיהם נולדו שני ילדים: בן (1914) ונייג'ל (1917). "קשה להעלות על הדעת, כך אני חושבת, שני אנשים מאושרים יותר", כתבה ויטה. מלחמת העולם הראשונה לא הפריעה לאושר המשפחתי. הרולד עבד במשרד החוץ ולכן היה פטור משירות צבאי; ויטה נהנתה מאוד מכתובת שירה, ובנוסף לכך, משנת 1915 היא החלה להשקיע

מאמצים רבים בטיפוח ובעיצוב גנים. במבט לאחור היא סיכמה את אותן שנים:

”הייתה זו התקופה היחידה בחיי שזכיתי לפופולאריות מסוימת”²⁸.

הרולד, המבוגר מוויטה בשש שנים, היה אז בתחילת הקריירה המבטיחה שלו כדיפלומט וכסופר בריטי. בעיני ויטה הוא היה צעיר מאוד וילדותי, חכם ושובב, מלא חיים ומקסים. ויטה כתבה כי ”הוא היה החבר הטוב ביותר למשחקים” שהכירה מעודה ותיארה את הקשר ביניהם כרענן, כאינטלקטואלי וכחסר כל משיכה גופנית. על כל פנים, אף על פי שלאורך כל חייהם ניסו שני בני הזוג להציג את נישואיהם כמודל ראוי לחיקוי של תא משפחתי תומך, חזק ויציב, אף אחד משניהם לא היה כן בנוגע לרגשותיו.

ויטה לא הייתה כנה בנוגע ליחסיה הלסביים עם חברתה מבית הספר, רוזמונד גרוסוונור (Rosamund Grossvenor). הרולד לא היה כן בנוגע ליחסיו ההומוסקסואליים עם פייר דה לקרטל (Pierre de Lacarettelle). לשני בני הזוג קשה היה להודות בעובדה שהם נמשכו גופנית לבני מינם, וכי שניהם לא עמדו בפיתויים ולא היו מסוגלים להישאר נאמנים זה לזה. נקודת המפנה בחייהם של ויטה והרולד התרחשה ב-1917, כשהרולד התוודה לפני אשתו שהיה לו מאהב ושהוא נדבק ממנו במחלת מין. מאז אותו וידוי דרמטי שהביא למשבר חמור ביחסיהם, הפכו נישואיהם לנישואים פתוחים.

היה זה כאילו שיד נסתרת ארגנה את האירועים בחיי שני התאומים השמימיים כך שלאחר תקופת פריחתם הקצרה הגיעו שלוש שנים (1917-1920) שבהן השתלט הכאוס על חיי הרגש שלהם. ויטה הייתה שקועה ביחסי אהבה-שנאה מורכבים במשולש אהבה עם ויולט קפל-טרפוזיס (Violet Keppel-Trefusis) ועם בעלה דניס טרפוזיס. היא פנטזה על אהבת נשים מושלמת ועל נישואים אלטרנטיביים נוסח ספפו מלסבוס, המשוררת היווניה הקדומה שהפכה לסמל ללסביות. הסיפור הסוער הזה תואר בפרוטרוט באוטוביוגרפיה החושפנית של ויטה שפורסמה לאחר מותה, ולאחר מכן שימש עלילה לסרט. בזמן הזה התנסה גם גארנט במשולש אהבה בלתי אפשרי עם ידידו ההומוסקסואל דנקן גרנט ועם המאהבת של דנקן, ונסה בל.

בעקבות המשבר ביחסיה עם הרולד ובגלל פרשיית האהבה הסבוכה שניהלה עם ויולט, סבלה ויטה מפיצול פנימי עמוק. תחילה היא חשבה כי תוכל להחזיק בהרולד ולהיות מאוהבת בוויולט, אך הדרמה הגיעה לשיאה ב-1920, כשוויטה עזבה את ביתה ואת שני בניו הקטנים על מנת להקים בית חדש עם ויולט בצרפת. המצב הלך והסתבך מרגע לרגע. מחד גיסא, נאלצה ויטה להתמודד עם הלחץ הבלתי פוסק מצדו של הרולד לסיים את הקשר השערורייתי שלה עם ויולט. מאידך גיסא, היא התווכחה מרות עם ויולט על המשמעות של

המחויבות ההדדית שלהן. בתוך מערבולת רגשית זאת נבהלה ויטה מאוד כשגילתה בתוך עצמה פוטנציאל הרסני רב ושנאה עצמית יוקדת. ב-1920 היא הודתה ביומנה: "אני כל כך חרדה מן הפן הזה שלי לפעמים... הוא כה אכזרי, אלים ופראי, והרולד לא יודע עליו שום דבר".²⁹

לבסוף, מצאה ויטה את עוגן ההצלה שיעגן אותה אל מול נטייתה להיכנע לדחפיה הרגעיים, אשר היו עלולים לדעתה להובילה לאבדון. בכמהתה שיצילו אותה מן ההרפתקה המטורפת ההיא "הרשתה" ויטה להרולד להחזיר אותה הביתה. אהבתה של ויטה לוויולט הצטננה וחלפה כשהיא חזרה לטפח את הגנים המזונחים שלה באחוות לונג בארן. עבודת האדמה החזירה לה במהרה את שיווי המשקל שלה. ויטה נרגעה והחליטה לפתוח בקריירה של סופרת מקצועית; הרולד מצדו היה להוט להתקדם בקריירה הדיפלומטית שלו. למראית עין הם שיקמו את חיי המשפחה שלהם, אך עם זאת, למעשה עד סוף חייהם הם סיפקו את תשוקתם בשדות זרים: ויטה באינספור נשים שהיא חשקה בכיבושן, והרולד בגברים רבים שעמם קיים יחסי מין מזדמנים. בתפקידו הדיפלומטיים נאלץ הרולד לשהות תקופות ארוכות בארצות רחוקות; ויטה נשארה תמיד בבית עם הילדים. כשהרולד היה חוזר לאנגליה, בני הזוג ישנו בחדרי שינה נפרדים ואפילו באגפים שונים בטירתם.

בינתיים, בצ'רלסטון פיתה הצייר דנקן גרנט את באני. דנקן וונסה בל שהייתה בוגרת ממנו בשש שנים, עמדו בראש סטודיו לעיצוב מודרני בשם "סדנאות אומגה". ונסה, אשתו של קלייב בל ואם שני בניו, התאהבה נואשות בדנקן. אך דנקן, שהיה הומוסקסואל עם נטיות ביסקסואליות, היה בתורו מאוהב בבאני, הצעיר ממנו בחמש שנים. מצב מורכב זה הסתבך עוד יותר, כשבאני התאהב נואשות בוונסה. אך ניסיונותיו לכבוש את לבה העלו חרס כי אף שוונסה מצאה בו עניין כדוגמן יפהפה לציוריה, הוא לא היה לטעמה אינטליגנט דיו כדי להיות המאהב שלה.³⁰ ונסה רצתה להיפטר מבאני, אך כדי לשמור על דנקן נאלצה להשאיר איתם גם את גארנט.

ב-25 בדצמבר 1918 נולדה בתם של ונסה ודנקן, פרי אהבתם האסורה, אנג'ליקה. כדי לשמור על מראית העין של משפחה מהוגנת הסכים קלייב בל להכיר באבהותו לילדה. אך טעות להניח כי הכול היה בכי טוב עבור אנג'ליקה הקטנה. למעשה, סיפור חייה הזכיר במקצת את האגדה המפורסמת של "היפהפייה הנרדמת" כיוון שלא לכל הידידים שבירכו את ההורים המאושרים היו כוונות טובות. כך, הסתבר שבאני מעולם לא סלח לוונסה על הזלזול ברגשותיו ובכל לבו רצה לנקום על עלבונו. בדומה לפיה הזועמת, איחל גארנט ברכה ארסית: הוא ניגש אל עריסת התינוקת החדשה, התבונן בעיניה ונשבע

לשאת אותה לאישה מיד לכשתגדל. למרות כל התיאוריות הנועזות שלהם התומכות במתירנות ובאהבה חופשית, לאף אחד מחברי חוג בלומבסברי לא היה האומץ לגלות לאנג'ליקה את שם אביה האמיתי ובכך למנוע את הטרגדיה בחייה. כעבור שנים רבות, כשהקללה התגשמה והיא הייתה נשואה לגארנט, נבהלה אנג'ליקה לגלות את האמת המרה כי אחת הסיבות העיקריות לכך שגארנט נשא אותה לאישה "היה רצונו להכאיב לוונסה".³¹ ויטה סקוויל-ווסט, בתורה, העירה על אופי נישואיו של גארנט המזדקן לבתה בת העשרים של ונסה: "היות שדנקן הוא אביה של אנג'ליקה, הדבר הוא הוספת חטא על פשע, דהיינו הוספת גילוי עריות למעשה סדום. נכון שזאת הבדיחה שלי ולא שלהם, אבל אין ספק כי הם אלה שמימשו אותה".³² לבסוף, כשנודע לאנג'ליקה שבעל כורחה הייתה מעורבת בגילוי עריות, כאבה היה בלתי נסבל והיא התגרשה מגארנט. אך כל זה יקרה מאוחר יותר, ואילו בינתיים ב-1920, בדומה לוויטה, החליט באני להפסיק את הקשר התובעני עם דנקן ולחזור ללונדון כדי להשתקם אחרי סערת הרגשות.

במשך זמן מה ניסתה ויטה לבנות את יחסיה עם הרולד על פי מתכון לנישואים מאושרים שהמליצה עליו אחת הגיבורות של ספריה. הגיבורה האמינה "בכבוד הדדי, בחופש תנועה וחופש בבחירת ידידים, בדיוור נפרד בלי טינופת של חדרי שינה", בחשבונות בנק נפרדים ובערכי מוסר משותפים".³³ עם זאת, תהתה גם ויטה, מה בעצם לא בסדר בחיים כאלו. שתיהן קיבלה תשובה מפתיעה:

"בעל מבריק, בית נהדר, המון כסף, בגדים יפים, חברים רבים... – מה עוד יכולה אישה לבקש?"

'אהבה', אמר גילברט במפתיע.³⁴

מאוחר יותר התייחס הרולד ביומנו לצורך הבלתי פוסק הזה של ויטה לחפש אחר האהבה שתמיד חמקה ממנה: "היא הייתה רוצה שחייה יתנהלו כסדרת *grandes passions* (תשוקות לוחטות)".³⁵

"מה לא בסדר בחיינו?" תהה גם גארנט ברומן האוטוביוגרפי שלו "ללא אהבה". וכנראה שלא במקרה קיבל גם הוא בדיוק את אותה תשובה שזכתה לה ויטה: "זה משום שאין אהבה. אין אהבה בלבו. הוא מעולם לא למד אותה מאנשים אחרים".³⁶ לאחר שהקדיש את רוב חייו לחיפוש אחר האהבה הודה גארנט: "אני מאמין שאהבה רומנטית מלאת תשוקה לוחטת היא הדבר היחיד בעולם שבגללו שווה לחיות".³⁷

ויטה הייתה תמיד מאוהבת במישהו, או במילים אחרות, היא עברה מזרועותיה של אישה אחת לאחרת ומפעם לפעם היו בין כיבושיה גם גברים.

היא נהגה לחבק או לדחות אותם על פי גחמותיה, אך היא מעולם לא שחררה אף אחד מהשפעתה. לפעמים הייתה ויטה מעורבת במשולשי אהבה ולא היססה להרוס חיי נישואים של מספר זוגות נשואים, כמו במקרים של מ. ווייט, של מ. קמפל ושל ד. ולסלי, או להפריד בין בנות זוג לסביות קבועות, כמו במקרה של א. איירונס וא. רינדר. רבים ממאהביה לשעבר של ויטה הרגישו שמבחינה פסיכולוגית היא התעללה בהם באכזריות רבה. אחדים מהם, כמו ג'פרי סקוט והילדה מתסון, מתו זמן קצר לאחר שנחזה אותם. ויטה הייתה ערה לדואליות באופי שלה וגילתה בו "נטייה לסדיזם"³⁸. היא הרהרה בהערה שהשמיע אחד מידידיה:

"החלק העליון של פניך הוא כה טהור ורציני – כמעט ילדותי. והחלק התחתון הוא כל כך שתלטני, חושני, כמעט ברוטאלי – זהו הניגוד הלא סביר ביותר המסמל בצורה יוצאת מן הכלל את האישיות שלך של ד"ר ג'קיל ומיסטר הייד."³⁹

גארנט מצדו נאלץ להתמודד עם הדואליות שלו ב-1918. באותה תקופה עדיין היה מאהבו של דנקן, אך עם זאת חשק בטירוף באישה אריסטוקרטית בלונדון וניהל עמה רומן לוהט. כשגארנט גילה שהיא עומדת לעזוב אותו, השתלטו עליו דחפים אלימים ומפחידים:

"לפני שהבנתי מה אני עושה תפסתי אותה בצווארה והשלכתי אותה על הרצפה. הדחף הרגעי שלי לא היה תאוות בשרים אלא תאוות רצח. המום ומבוהל הן ממה שרציתי לעשות והן ממה שכבר הספקתי לעשות ברחתי משם ושוטטתי ברחובות במצב של התמוטטות עצבים והיסטריה."⁴⁰

כך גארנט, שנודע כאדם "רחב לב במיוחד"⁴¹, גילה בעצמו פן אלים ונטייה לאכזריות. הוא הזדעזע: "מצאתי בתוך עצמי תאוות שמעולם לא ציפיתי לגלות. הייתי מסוגל להשתוקק לבצע מעשי רצח ואונס, יכולתי להיות סדיסט ונקרופיל"⁴². מאז ואילך ניסה גארנט לשמור על רגשותיו בשליטה קפדנית, כשהוא נשבע לעולם לא להגיע יותר לנקודת שבירה שכזאת. עם זאת ואף על פי שמעולם לא התכוון לפגוע באף אחד, האנשים מסביבו נפגעו. כך אירע עם ט.ט. אחת ממאהבותיו שהייתה צעירה מאוד, כמעט ילדה, ומתה זמן קצר לאחר שעזב אותה. לאחר מותה תקפו אותו ייסורי מצפון והוא הרגיש כאילו רוח רפאים רודפת אחריו, "רוח רפאים שאני שומע לעתים תכופות ביותר"⁴³. מי שהפכה לרוח רפאים נוספת ולאצבע מאשימה בחייו היא דורותי אדוארדס, סופרת צעירה שהתאבדה על רקע יחסיה עמו. גארנט הרגיש אחראי ולו באופן חלקי לטרגדיה הזאת.

רוח הרפאים המפורסמת ביותר בחייה של ויטה הייתה וירג'יניה וולף,

סופרת גאונית והאדם המרשים ביותר בחייה. בדומה לגארנט, היה לחברי קבוצת בלומסברי תפקיד חשוב בקריירה של ויטה, והרומן הרציני הראשון שלה, "מורשת", פורסם ב-1919 בעזרתו של ג'ורג' מור שהשתייך לחוג הזה. ב-1922 התיידדה ויטה עם קלייב בל ודרכו הכירה את בני הזוג וולף. וירג'יניה שהייתה מבוגרת מויטה בעשר שנים נמשכה בעיקר לצד האריסטוקרטי שלה, והוקסמה מהילתה הרומנטית ומהסיפורים המרתקים על אבותיה. מפליא מאוד לגלות כי אף ששתי האחיות סטפן התפעלו מהופעתם המושכת של התאומים השמימיים, הן התאכזבו דווקא מן הצד האינטלקטואלי שלהם. כבר הזכרנו כי ונסה בל זלזה בכישוריו של גארנט, ובדומה לכך חשבה וירג'יניה וולף שהחלק החשוב ביותר באישיותה של ויטה היו "רגליה המופלאות", רגליים שהן "כעצי אשור".⁴⁴ וירג'יניה אהבה את "הנשיות שבוויטה" אך הצטערה על כך שהיא אינה חכמה. כך ב-1923 תיארה וירג'יניה ארוחת ערב שערכו היא ובעלה בבלומסברי עם בני משפחת ניקולסון: "התרשמנו ששניהם (הניקולסונים) היו טיפשים ללא תקנה".⁴⁵ עם זאת, תקופת הידידות בין ויטה לוירג'יניה נחשבת לתקופה הפורייה ביותר של השניים. כתוצאה מהידידות הזאת כתבה ויטה את אחת מיצירותיה הטובות ביותר: הרומן "מפתים באקוודור" (1924) שנכתב עבור וירג'יניה, בסגנונה המרומז של וירג'יניה, פורסם על ידה ונחשב לראוי בעיניה. וירג'יניה, לעומתה, כתבה בהשראת ויטה את הרומן "אורלנדר" (1928), שתיארו אותו מאוחר יותר כמכתב האהבה המקסים והארוך ביותר בתולדות הספרות.

ויטה העריצה את הצד השכלי של וירג'יניה. היא גם הייתה מודעת היטב לעידון הנפשי והגופני שלה. היא ידעה כי וירג'יניה סבלה פעם מהתמוטטות עצבים מסוכנת ושהיא הייתה עלולה להישבר שוב. ויטה הוזהרה על כך כי יחסים גופניים ביניהן יהיו "משחק באש", אך למרות זאת היא נסחפה, והשניים הפכו למאהבות. כרגיל, לא הייתה ויטה מסוגלת לשמור אמונים לאף אחד למשך זמן ארוך. הקשר הגופני נמשך כמה חודשים בלבד, אולי שנה. ויטה המשיכה לשחק באש, ואילו וירג'יניה נפגעה עמוקות ולבסוף הוכרעה בידי מחלת נפש. ב-28 במרץ 1941 היא מילאה את כיסיה באבנים והטביעה את עצמה בנהר ליד ביתה בסאסקס. ביוגרפים, מבקרי ספרות ופסיכולוגים רבים ניסו להבין מה באמת גרם להתאבדותה של הסופרת ואם מותר לשאול "מי הרג את וירג'יניה וולף?"⁴⁶ האם ייתכן שהייתה זו התעללות רגשית מצד ויטה? ויטה עצמה הרגישה כי היה ביכולתה למנוע את הטרגדיה הזאת. אך עם זאת, איזו חשיבות באמת הייתה בעיניה לחייהם "של כל המאהבים הזולים והקלים להשגה"? "אנחנו כובשים לבבות אך משאירים את הלב שלנו ללא פגע", כתבה

ויטה. האם היא כבשה גם את לבה של וירג'יניה? "אני לא אסכול משברון לב, כי לבי אינו מעורב בכל צורה שהיא",⁴⁷ המשיכה ויטה לשכנע את עצמה. עם זאת גרמה וירג'יניה לוויטה להרגיש כי חייה בכל זאת היו כישלון. בסופו של דבר, הדיכאונות החמורים והאלכוהוליזם שלקתה בו ויטה לאחר מותה של וירג'יניה מעידים על אפשרות של רגשי אשמה כלפי מאהביה לשעבר.

בזמן שוויטה הזדעזעה ממותה של וירג'יניה, גארנט התמודד עם מות אשתו הראשונה ריי שלה היה נשוי במשך עשרים שנה. ויטה האשימה את עצמה בטרגדיה שפקדה את וירג'יניה, וגארנט לעומתה התייסר מן המחשבה ש"ריי הייתה קורבן לאנוכיותו".⁴⁸ אם נישואיהם של ויטה והרולד היו לדעת רבים כה מוזרים עד כי ספק אם בכלל הזכירו את המובן המקובל של המילה, הרי שני נישואיו של גארנט חרגו אף יותר מן המוסכמות. אף אחד מידידיו לא התלהב כשגארנט התחתן עם ריי אליס מרשל במרץ 1921. כפי שמיכתה של ויטה להרולד לא הייתה גופנית, כך היה גם בין גארנט לריי. בשני המקרים הרגש השולט היה תחושת תלות הדדית. ריי שהייתה סטודנטית מוכשרת במכללה לאמנויות ולאומנויות (Central School of Arts and Crafts), תוארה כבעלת אופי מאופק וחזק. גארנט שהספיק עוד בטרם פגישתם להיבהל מהתקפי פתע של רגשות ושל יצרים בלתי נשלטים, ניסה למתן את עצמו וחיפש בריי עוגן הצלה. הוא האמין כי עם ריי ביחד הוא יצליח לבנות תדמית של זוג אוהב. לרוע המזל, הנישואים האלו לקו בהיעדר תקשורת כנה. בהיותה שקטה, צנועה וביישנית, לא התאימה ריי לקבוצת בלומסברי ולא השתלבה בחוג חבריו הקרובים של גארנט. כיוון שגם לא הצליחה לספק את יצר הרפתקנותו, העדיפה ריי לבלות את רוב זמנה בביתם הכפרי, ובו גידלה את שני בניה וסבלה בשקט מבגידותיו הרבות של באני. ב-1938 היא עברה ניתוח להסרת גידול סרטני ומאו ואילך הידרדר מצבה עד למותה ב-1940.

בינתיים, ב-1936 שם גארנט לב לכך שבתה של ונסה גדלה דיה כדי להיות המאהבת שלו. כזכור, היא לא ידעה כלל כי דנקן הוא אביה, והיא גם לא יכלה לדעת דבר על מערכת היחסים הסבוכה בין הוריה לגארנט. בעוד דודתה, וירג'יניה וולף, לא הייתה מסוגלת להתנגד לחיזוריה של ויטה שאותה נהגה לכנות ה"גרנדיר" (חייל מיחידת חיל רגלים מובחרת), לא הייתה אנג'ליקה מסוגלת לעמוד בלחצים שהפעיל עליה באני שאותו כינתה "בולדוזר".⁴⁹ ונסה ודנקן הבינו מיד שמדובר ברצונו של באני להתנקם בהם, וניסו בכל כוחם לשים קץ ליחסים האלה. עם זאת, לא היה להם אומץ לספר לאנג'ליקה את האמת. לאחר מותה של ריי ב-1940 נשא גארנט את אנג'ליקה לאישה (מעניין לציין שב-1940 חשדה ויטה שוויולט, המאהבת שלה לשעבר, מנסה לפתות את בנה

הבכור, בן).⁵⁰

עליית הנאציזם בגרמניה שינתה את סדרי העדיפויות בחייהם של ויטה ושל גארנט. לפני מלחמת העולם השנייה התנדב גארנט ליחידת המילואים בחיל האוויר המלכותי. לאחר מכן, מינו אותו לקצין מודיעין במנהל הלוחמה הפוליטית, והוא עסק בכתיבת ההיסטוריה הסודית של המנהל. גם ויטה התנדבה ליחידת נשים שעסקה בתוכניות הגנה. היא הייתה מעורבת בארגון, בגיוס וביחסי ציבור, ולפי הזמנת חיל הנשים כתבה את "ספר התעמולה" ובו סקרה את תולדות החיל. היה זה כאילו בו-זמנית התעוררה הפטריוטיות החבויה בשני התאומים השמימיים, ואיתה יחד התעוררה גם שנאתם היוקדת כלפי אויבי המדינה. אם בנעוריו של גארנט עוררו בו הגרמנים "תחושת בחילה", הרי עתה הוא ממש נהנה לשנוא אותם. אנג'ליקה נזכרה כיצד הופתעה מתגובתו של באני, כאשר סיפר לה על תקרית ירי שבה נורה טייס גרמני על האדמה אחרי שמתוסו הופל: "התלהבותו של באני נוכח מעשה גבורה מפוקפק שכזה הדהימה אותי והייתי המומה מכך".⁵¹

עוד מנעוריה הרגישה ויטה תחושת גועל נפש כלפי גרמניה: "איזה מקום ארוך", היא כתבה על ברלין ב-1928. בנה של ויטה, נייג'ל, נזכר כיצד ב-1944 היא הכריזה: "הגרמנים, המטונפים האלה! הבה נחריב כל עיר ועיר בגרמניה ולא נשאיר אבן על אבן. לי לא אכפת כלל".⁵² חשוב לציין שמשפחתה וידידיה לא הסכימו איתה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה עלו בוויטה מחשבות על התאבדות. הרולד השיג גלולות שינה עבור שניהם ותוכניתו הייתה להשתמש בהן במקרה של כיבוש גרמני. בנוסף לכך, הפכו בהדרגה הרגלי השתייה של ויטה להתמכרות חולנית. גאוות היתר של משפחת האצולה הזאת מנעה ממנה להודות בחומרת מצבה ולקרוא לדברים בשמם. האלכוהוליים של ויטה כונה בשם הקוד "מצבי הרוח המעורפלים של ויטה"⁵³ ומעולם לא זכה לטיפול. לאחר שסכנת הכיבוש חלפה המשיכה ויטה לסבול מנטיות אובדניות וביטאה את מחשבותיה השחורות בפואמות שלא פורסמו. תקופת הדיכאון נמשכה גם בשנים הראשונות שלאחר המלחמה, ובהן היא סבלה מרגשי נחיתות ומפחד להיכשל כסופרת. כשבפברואר 1946 קיבלה ויטה את ההגהות של הפואמה המפורסמת שלה, "הגן", היא כתבה ביומנה: "אני מדוכאת מהשירה הזאת. זה נראה לי יותר גרוע מכפי שחשתי"⁵⁴ אפילו העובדה ש"הגן" זכה בפרס היינמן (Heinemann) היוקרתי לא שיפרה את מצבי הרוח הדיכאוניים שלה. "אני חושבת ברצינות להרוג את עצמי",⁵⁵ היא כתבה לאחר זכייתה בפרס הזה ב-1946. הפעם היא הייתה מיואשת בגלל כאבי הגב שמנעו ממנה לעסוק בגננות. דרכה להתמודד עם

הדיכאון הייתה להרבות עוד יותר בשתיית אלכוהול ובצריכת כדורי הרגעה. המצב הדיכאוני של ויטה נמשך עד תחילת שנות החמישים. אם משווים את מהלך חייה של ויטה ואת אבני הדרך בחייו של גארנט, ניתן לראות שגם הוא סבל מדיכאונות בדיוק באותה התקופה. מאוחר יותר בספרה האוטוביוגרפי ייחסה אנג'ליקה את מצבו הדיכאוני לחוסר יכולתו להדחיק את רגשי האשם שלו.

גארנט נזכר שלפחות פעם אחת הוא כמעט מת כתוצאה מנטילת מנת יתר של סמים. היה זה בימי מלחמת העולם הראשונה, כשניהל פרשיית אהבים עם אישה אלכוהוליסטית ששכנעה אותו להסניף קוקאין. תוך מספר שניות לאחר נטילת המנה הראשונה נחלש הדופק שלו עד מאוד ולבו כמעט נדם. מרוב פחד הוא עצם את עיניו והמתין למוות: "איזו דרך אידיוטית להרוג את עצמי בטעות, חשבתי".⁵⁶

אחרי החוויה הנוראית הזאת נשבע גארנט להימנע מקוקאין, אך הוא מעולם לא נגמל מאלכוהול. מאז ימי נעוריו פנה גארנט אל השתייה כאל מפלט ממצוקותיו הרגשיות. בצרפת הוא "ניזון בעיקר על יין, על ירקות ועל לחם". לאחר מלחמת העולם הראשונה הוא הרבה לבקר במסיבות בבלומסברי, ושם יצא לו להשתכר כלות עד כי הרגיש כ"בננה שחורה ורקובה הספוגה ברום". אך בדומה לוויטה, הוא השתייך לאותו זן מיוחד של אלכוהוליסטים שלונדסטד תיארה בפרק של מזל דגים:

"אין זה נדיר למצוא בני מזל דגים שמתמכרים לאלכוהול או לסמים... ואלה הם אותם אלכוהוליסטים "מופלאים" ששותים בלילה אך מצליחים להתפקח ולהתייצב לעבודה מדי בוקר".⁵⁷

עבור ויטה, הייתה לאלכוהול רק הצלחה חלקית בהשכחת כאביה ובבריחה מבעיותיה הרגשיות. לאחר כתיבת "הגן" היא חדלה לכתוב שירה. בהמשך חייה היא הקדישה זמן רב ללימוד מקצועי של גינון, ומאמריה השבועיים בעיתון "Observer" שעסקו בעיצוב גנים, זכו לפופולאריות גדולה יותר מאשר כל היצירות הספרותיות שכתבה אי פעם. זאת ועוד: בדומה לגארנט, אהבה גם ויטה בעלי חיים. ב-1961 היא פרסמה את הספר "פרצופים – פרופילים של כלבים" והוא תיאר 44 גזעים שונים של כלבים. מעניין שבמקביל לוויטה, ב-1962, תיאר גארנט בפרטי פרטים ברומן "זוגות זוגות" את בעלי החיים שעלו על תיבת נוח. למרבה הצער, לא התייחסה ויטה אל מאמריה בנושא גינון כאל כתיבה אמיתית. מצב הרוח שלה הלך ונעשה קודר יותר ויותר. בעיות הבדידות וקשיי התקשורת בין האנשים היו הנושאים העיקריים ברומונים האחרונים שכתבה: "מסיבת הפסחא" (1953) ו"אין תמרורים בים" (1960).

ב"מסיבת הפסחא" ערכה ויטה חשבון נפש כואב עם עצמה כשהיא שמה את מסקנותיה על חייה בפיה של הגיבורה רוז:

"במרוצת השנים היא השיגה שלוה מסוימת, כאילו בסופו של דבר הצליחה לדומם את המיתר בלב לבה של ישותה, כך שהמיתר חדל מלהדהד את צלילו, אך המחיר שהדבר גבה ממנה היה ידוע רק לה עצמה.⁵⁸

היחסים של רוז עם בעלה, וולטר, סבלו מהיעדר קרבה אינטימית ומהתנזרות מיחסי מין. המחיר שהדבר גבה מרוז היה ידוע רק לה, ואילו המחיר שוויטה נדרשה לשלם על "הדממת המיתר בלב לבה של ישותה" היה מרירות מתמשכת, ואולי אף מחלת סרטן הרחם, וכתוצאה מכך כריתתו.

בתחילת חייה של ויטה הצגנו את אמה, שלא הייתה מאושרת מתפקידה הביולוגי כאישה. בהמשך הסיפור, ציינו את קשייה של ויטה עצמה כרעיה, כאישה וכאם. אף על פי שהיא ילדה שלושה בנים (אחד נולד מת), היא לא הפסיקה לשאול את עצמה "כיצד זה שאלוהים המציא את אותו אקט מגוחך, הנחוץ להולדת ילדים; תמיתה על כך הפכה במהרה לתחושת גועל".⁵⁹ ויטה מעולם לא הצליחה לפתח יחסי קרבה עם ילדיה שהיו בעיניה מטריד בהיותם "תובעניים, מלוכלכים, מרגלים, טורדניים ומפרי שקט".⁶⁰ בסוף הסיפור עברה ויטה כריתת רחם והשתחררה לבסוף מהסמל הפיזי של נשיותה. ראוי לציין שלונדסטד כתבה כי נשים בעלות היבט מאתגר בין הירח לונוס "עלולות לעבור כריתת רחם, כיוון שבתת-מודע שלהן הן רוצות להיפטר מהסמלים הפיזיים של נשיותן".⁶¹ ויטה לא התעניינה באסטרולוגיה, אך עם זאת, היבט מאתגר זה השתקף בחייה החל מן היחסים המאכזבים עם אמה וכלה בסוף הכאוב של מותה מסרטן ב-2 ביוני 1962.

עד ימיה האחרונים, העמידו ויטה והרולד פנים של זוג אוהב (אם כי מתנזר מקרבה גופנית מכל סוג שהוא). בני הזוג אפילו הציגו את נישואיהם כדוגמה לחיקוי הן בשידורים של הבי.בי.סי. והן בראיונות שלהם בארה"ב, כאשר הוזמנו לדיון בנושא: "מה אני חושב על נישואים?" עם זאת, מסתבר שלא רק קרבה גופנית הייתה חסרה באיחוד הזה, אלא גם תקשורת תקינה ואכפתיות. בשנותיה האחרונות לא שיתפה ויטה את הרולד ברגשותיה, בבריאותה הרופפת ובפחדיה. במקום זאת היא חיפשה הבנה, תמיכה ונחמה ביחסיה עם המאהבת החדשה שלה, אדי למונט. אפילו כשמחלת הסרטן של ויטה החמירה וגרמה לדימום מסוכן, לא ידע הרולד על כך. מדוע אם כן שכנעה ויטה את עצמה בכך שהאיחוד והנישואים בחייה היו מאושרים? התשובה מופיעה שוב בפיה של רוז, הגיבורה האוטוביוגרפית ב"מסיבת הפסחא". יחסיה עם בעלה וולטר מעולם לא ידעו חמימות של קרבה גופנית:

"הדבר היחיד שהיא [רוז] הייתה מסוגלת לתרום ביחסיהם היה לשרת אותו [וולטר], והיא עשתה זאת כמעט במסירות דתית, לא מתוך חובה אלא באופן טרנסצנדנטלי, לא מתוך הכרת תודה או כעסקת חליפין תמורת טובות חומריות שנתן לה, אלא מתוך להט ערטילאי, תחליף לתשוקה האחרת שהיא נאלצה להסתיר לנצח."⁶²

על פי היקף, המוטו של הדגים הוא "שרת או סבול". ייתכן כי ויטה ראתה את משימת חייה כצורך "לשרת" את הרולד, אפילו אם לא שמר לה אמונים. אפילו כשהוא נדבק במחלת מין מגברים אחרים המשיכה ויטה "לשרת" את התדמית האידיאלית של האהבה הנשגבת. היא שירתה את הדימוי הזה בלהט כה רב, עד שאפילו כאשר נודעו לאנשים פרטי הפרטים של חייה החשאיים, הם המשיכו להיות מוקסמים מיכולתם המופלאה של ויטה והרולד לסלוח על הכול ולקבל איש את רעהו כמות שהוא.

"שרת או סבול" – פרשנות מעניינת של המוטו הזה מופיעה בספר "זוגות זוגות", גרסתו המודרנית של גארנט לפרשת המבול התנ"כית. כשהסביר מדוע הרשה אלוהים לנח לשרוד, העלה גארנט את ההשערה כי שליחותו של נח הייתה לשרת את הציפורים ואת החיות. נח אמר לבני משפחתו: "רק אם נשרת את בעלי החיים בהכנעה ובענווה ונחיה איתם במקום לחיות רק למען עצמנו, נינצל ונישאר בחיים."⁶³ בדומה לוויטה, ראה גארנט את משימת חייו כ"לשרת". אך את מי הוא בחר לשרת? אם ננתח את הצהרתו של נח בדרך הפשט, אזי נאמר כי גארנט אכן אהב חיות, למד זואולוגיה, שירת את בעלי החיים כחוויה וסיפר עליהם באהבה כסופר. אם נעלה רמה ונבדוק את משמעות הצהרתו של נח במישור הסמלי, ניווכח שניתן לראות בה מעין וידוי אישי של גארנט. בספריו האוטוביוגרפיים הוא ציין שבעיניו בעלי החיים שימשו מטפורה לחיי הרגש. מבחינת גארנט, רק כששירת בהכנעה וטיפח את רגשותיו (שכינה "חיות הטרף" שלו), יכול היה לגבור על "יצר הרע" שלו. כאשר שירת כחוויה או כסופר, הוא היה מסוגל לבטא את רגשותיו בצורה יצירתית ובונה; אך כאשר ניסה לחיות כרוף הנאות, הוא חש כטובע במצולות תשוקותיו ודחפיו. לעתים תכופות חיפש גארנט את תיבת נח שתציל אותו מרגשותיו המאיימים; ולפעמים אנשים אחרים טבעו בסערות הרגשיות שלו.

ויטה המשיכה לחפש אחר אהבה עד יום מותה, וגארנט המשיך לחלום אפילו בגיל שבעים על "תאוות הבשרים"⁶⁴. בתחילת חייו ראינו את אמו, קונסטאנס, שלא השלימה עם תפקידה הפיזיולוגי כאישה. ואז נולד לה ילד בעל היבט מאתגר בין ונוס לירח. כפי שכבר ראינו בפרק "אבודים ביים", אבחנה לונדסטד כי גבר בעל היבט כזה עוין תכופות את הצד הרגשי ואת הטבע הרגשי

שלו; הוא מרגיש אי נוחות בקרבת נשים ורתיעתו מפני נשים עלולה להתבטא בהומוסקסואליות או במעשי התעללות בנשים. מפליא הדבר, שבמקרים של ויטה ושל גארנט, הצליחה האסטרולוגיה לחזות גם את מבנה האישיות של בעלי המפה וגם את יחסן האמיתי של שתי האימהות אל תינוקותיהן. אכן, ניסה גארנט להיות הומוסקסואל, אכן איבד את עשתונותו כשהיה מאוהב, נטה להתעלל בנשים גם נפשית וגם פיזית, הייתה לו בעיה בביטוי רגשות והוא כינה אותם "חיות הטרף" שלו.

איני יודעת מתי וכיצד (אם בכלל) הפסיק גארנט לחפש אהבה. אנג'ליקה התגרשה ממנו בסוף שנות השישים. לפיה לא התאושש גארנט לאחר פרידתם. הוא בילה את עשר השנים האחרונות לחייו בצרפת, ושם נפטר ב־1981.

לכאורה, עולמו של התאום השמימי השלישי, ג'וזף ויינהבר, היה שונה באופן קיצוני מעולמם של תאומיו השמימיים הבריטיים: אביו היה קצב ואמו הייתה תופרת. אך, אולי בדומה לגורם התטא, היכולת להיות מוקסם מעצים ומפרחים אינה יודעת גבולות ולא מבדילה לפי מין, לפי גזע, לפי לאום, לפי דת ולפי מעמד חברתי. ג'וזף נולד בווינה אך בילה את ילדותו הרחק מערים גדולות באזור כפרי מבודד בשם פורקרסדורף (Purkersdorf). ביתו ניצב בקצה יער עבות, ושם הוא התגורר עם אמו. אביו היה מבקר אותם בעיקר בסופי השבוע. כמבוגר השתוקק ויינהבר לחזור למקום הנפלא והאגדי הזה, אך במקום שניצב פעם ביתו, נבנה סנטוריום חדש.⁶⁵ לרוע מזלם, נמנע מכל שלושת התאומים השמימיים לרשת את בית ילדותם. בבגרותו, ממש כתאומיו השמימיים, היה ויינהבר זקוק למקום כפרי משלו כדי להתבודד בו. מיד לאחר זכייתו בפרס הספרותי הראשון שלו, הוא קנה חווה בקירשטטן (Kirschtetten) ובה עסק בחקלאות עד ליום מותו.

אחד מהביוגרפים של גארנט, בהתחשבו בהיסטוריה המפוארת של שושלתו הספרותית, כתב, "קרוב לוודאי כי היה זה בלתי נמנע שדייויד גארנט יעסוק במשך רוב ימי חייו הארוכים בכתיבת רומנים, בביקורת ספרות ובעריכה."⁶⁶ אך מדוע אם כן בחרו גם ויטה וגם ויינהבר להיות סופרים? הם הפכו למשוררים ולסופרים ידועים אף על פי שבמשפחתם לא היו סופרים כלל! ללא ניתוח גורם התטא קשה להסביר מדוע שלושה ילדים כה שונים זה מזה, גדלו להיות סופרים נודעים וחזואים חובבים.

בנוסף לכך ששלושתם התפרסמו כסופרים, היו קווי דמיון רבים בסגנונות הכתיבה שלהם ובנושאים שהתמקדו בהם יצירותיהם. ממש כמו ויטה, הקדיש ויינהבר שורות רבות לתיאור מפורט של פרחי בר: חבצלות ופרג, טימין ופעמונים. כמוהו כגארנט, גם הוא למד לטינית כדי לקרוא את שירתו הקלאסית

של וירגיליוס בשפת המקור. המבקרים שיבחו את הסגנון הקלאסי של שיריו ויינהבר. גארנט בתורו הילל את אותו סגנון עצמו בספרו "היבטי האהבה". ויינהבר חיקה באופן מודע את סגנונם של המשוררים הקלאסיים העתיקים, ואילו ויטה עשתה זאת באופן לא מודע. אף על פי שלא למדה לטינית וככל שידוע גם לא קראה את ארבעת המזמורים על הנושאים בחקלאות הכלולים בספרו המפורסם של וירגיליוס "גאורגיקה" (Georgics), דמו מאוד שיריה בספר "האדמה" לאלה של וירגיליוס וכמו כן לאלה של ויינהבר. נשאלת השאלה, כיצד קרה שבתקופת פריחת המודרניזם העדיפה השלישייה השמימית דווקא את הסגנון הרומי העתיק? זאת ועוד – מדוע התמקדו שלושתם במשמעות הקשר בין אדם לאדמה, ובנוסף לכך מדוע אופיינו כל יצירותיהם בגישה הדוניסטית לירית ובאהבה לכל התענוגות הגשמיים שהעולם מסוגל להציע?

אך בואו ונחזור לילדותו של ויינהבר. הוא נולד כבנם הלא חוקי של תרזיה ויקידל (Theresia Wykidal) ושל יוהאן כריסטיאן ויינהבר (Johan Christian Weinheber).⁶⁷ כיוון שהוא נולד מחוץ לנישואים, עצם הולדתו של ויינהבר הקטן גרמה למבוכה לא קטנה לאמו השקטה והרצינית. אף על פי שבסופו של דבר התחתנו הוריו ונולדו להם ילדים נוספים, זכר ויינהבר כי בשנותיו הראשונות שררה בבית אמו אווירת "אבל ונוקשות". ויינהבר זכר את אביו כאדם שמח ושובר לבבות מסוכן שאהב לשיר ולשתות יין. עם זאת, ממש כמו תאומי השמימיים הוא ראה את אביו פחות מאשר את אמו.

כבר ראינו קודם שוויטה וגארנט היו ילדים בודדים; ויינהבר סבל מבדידות קשה לאחר שהתייתם בגיל צעיר. אביו מת ב-1901; אמו נפטרה ב-1904. בין הגילאים 10 ל-12, כשגארנט וויטה סבלו מכך שלא הצליחו לזכות לא באהבת הוריהם ולא באהדת חבריהם ללימודים, נשלח ויינהבר לבית יתומים ושם הרגיש "בודד עד ייאוש". כשהתלונן על תקופת לימודיו בבית הספר, בחר ויינהבר בדיוק באותן המילים ובאותם הדימויים כשל גארנט: "שש שנים בבית היתומים הפכו אותי ל'נרדם' ולחסר תחושה כמי שהוחזק במעצר".

אם בבית הספר הרגיש ויינהבר כ"ברווזון המכוער", הביאו איתם הנעורים את הטרנספורמציה הנפלאה ל"ברבור" אצילי ולמשורר בעל מוניטין. הפואמה הלירית שלו "Adel und Untergang" זכתה בפרס מוצרט ב-1934. אבל למרות ההישגים, תמיד ציינו המבקרים שהיה חסר משהו "מיוחד" בכתיבתם של כל השלושה. סווינרטון כתב על ספריו של גארנט ש"הם לא ממש השיגו חשיבות אמנותית",⁶⁸ ואילו ווירג'יניה וולף הצביעה על כך שהיה משהו "מעומעם" בשירתה של ויטה.⁶⁹ שני התאומים השמימיים הבריטיים מעולם לא התקבלו כשוויים בין שוויים בכלומסברי; ויינהבר, מצדו, מעולם לא התקבל לחוג

האינטלקטואלים של וינה. אמנם לאף אחד לא היה ספק בכישוריו הספרותיים, אך היה חשד סביר כי זכיייתו בפרסים התאפשרה רק בגלל הוואקום הספרותי שנוצר באוסטריה לאחר שמרבית הסופרים ה"לא אריים" נאלצו לצאת לגלות.⁷⁰ בשנות מלחמת העולם הראשונה העתיק סיפור חייו של ויינהבר את תסריטו יוצא הדופן של גארנט: יוזף היה פציפיסט שמתוקף תפקידו כפקיד דואר זכה לקבל פטור מהצבא ובילה תקופה זו הרחק מקרבות ומפוליטיקה. במרוצת מלחמת העולם השנייה חל בווינהבר מהפך: התעוררה בו פתאום תחושת פטריוטיות חבויה שאיש לא הצליח להסבירה. חושבים שהוא היה המשורר האוסטרי המוכשר היחיד שהתפתה לשתף פעולה עם הנאצים. מדוע ויינהבר, שנחשב לכאורה לאדם טוב לב, ערך מ-1936 ועד 1943 כתב-עת שביטא את האידיאולוגיה הנאצית? כיצד יכול היה וירטואוז זה של השירה הקלאסית לחבר חרוזים דידקטיים לצורכי התעמולה הנאצית? באופן פרדוקסאלי, דווקא הוא, שלא סבל ממלחמת העולם הראשונה, הפך לדמות הטרגית ביותר בקרב הסופרים האוסטריים במרוצת מלחמת העולם השנייה.

משנת 1943 והלאה הסתייג ויינהבר מהנאצים והתרחק מהם. במשך השנים האחרונות של המלחמה הוא סבל מחרטה, מדיכאון ומנדודי שינה. ב-1945, ביום שהגיעו צבאות הברית לקירשטטן, מת ויינהבר ממנת יתר של כדורי שינה. לא ברור אם מותו היה התאבדות או תאונה.

ביוגרפים מייחסים את מותו של ויינהבר לתחושות חרטה או לדיכאון שנגרמו בשל תבוסת הרעיונות הנאציים. עם זאת, ראוי לציין כי בעת שוויינהבר מת, סבלה ויטה מדיכאונות ושקלה להתאבד בנטילת גלולות! בנוסף לכך, ייתכן גם שמותו של ויינהבר קרה כתוצאה מתאונה, דבר שמזכיר את התנסות האימים של גארנט בהסנפת קוקאין.

חיי הרגש של ויינהבר ידעו אף הם סערות קשות. כמו תאומיו השמימיים הבריטיים סבל גם הוא ממשבר נפשי בשנים שבין 1917-1920. נישואיו הראשונים ב-1919 נמשכו פחות משנה והפכו לאסון שהוביל לתקופת דיכאון. אחדים מחלומותיו החושניים ומפרשיות האהבים שלו מתוארים ברומנים האוטוביוגרפיים שלו. הדמויות הנשיות ביצירותיו מתקופה זו נעו בין קיצוניות אחת לאחרת – מדמות הקדושה לדמות הזונה לחילופין. לאחר הגירושין הוא נישא פעם שנייה. ידוע גם שנולד לו בן מחוץ לנישואים.

הקווים המקבילים בין חייהם של תאומי השלישייה השמימית מרמזים כי היה משהו משותף בליבת אישיותם. בזכרנו שהם נולדו כבני מזל דגים, מעניין יהיה לחפש מפתח להבנת גורלם דווקא באמונותיהם. הרי ככלות הכול הייתה זו ויטה שטענה כי יצירת המופת שלה "הגן" היא ה"אני מאמין" שלה, ובה היא

משקפת את האמונות שלה ומציינת גם את הדברים שאינה מאמינה בהם. אף לא אחד מהשלווה אימץ את דת הוריו, ואף לא אחד מהם היה דתי באופן רשמי. עם זאת, שלושתם תיארו באופן בלתי תלוי את חוויותיהם הדתיות הבלתי אמצעיות שהיו מיסטיות ואפילו חושניות. בהיותו בן למשפחה אתאיסטית ורציונאליסט בעצמו, התוודה גארנט במפתיע: "עם זאת אני מבין את הרגש הדתי וחוויתי אותו בעצמי."⁷¹ כבת להורים פרוטסטנטים הצהירה ויטה: "איני זקוקה לשום כנסייה, אני מחפשת את הקשר הישיר לאלוהים."⁷² ויינהבר חזר אחריה כהד: "ושום אלוה / למרות מאות הכנסיות, אין שום אלוה / רק האל שבתוכי..."⁷³ ובהיותו בן להורים קתוליים, עזב את הכנסייה באופן רשמי ב־1918.

גארנט תיאר את עצמו כ"אדם שחיי המין שלו חופשיים מן המוסכמות שנכפו בידי הדתות ובידי המוסר המקובל."⁷⁴ תכופות לא הביאה בחשבון שלישיית התאומים השמימית כי ליחסים שכאלה עלולות להיות השלכות טרגיות עבור כל המעורבים. בהיעדרו של המוסר המקובל והמוסכם, התבססו חיי השלושה על "מערכת ערכים כללית,"⁷⁵ המונח שטבעה ויטה והוא ציין אוסף שרירותי למדי של ערכים הלקוחים מהנצרות, מיוון ומרומי העתיקה, בתוספת קורטוב של הדוניזם. אמנם חיו כל השלושה בחיפוש מתמיד אחר האהבה, אך רגשותיהם היו תכופות מודחקים כה עמוק, עד כי הסובבים אותם לא הרגישו נאהבים מעולם, והתוצאה הייתה עגומה וכואבת.

היקי כתבה: "כשבני מזל דגים מחוברים אל לב לבה של הווייתם הפנימית, הם מסוגלים להגיע להישגים גדולים. כשאין הם מחוברים למקור הווייתם, אזי הם עלולים לחפש מפלט באלכוהול או בסמים. ואז, בשל פגיעותם במישור הרוחני הם נופלים טרף קל לישויות טורדניות מן השאול." ... "בני מזל דגים עלולים להיות נהנתנים ולהתמסר לסיפוקי החושים. אז הם הופכים את המקדש למסבאה והתוצאה היא סבל רב."⁷⁶ כאילו כאיור לתיאורים אלה של היקי, ניתן לכנות את חייה של השלישייה הזאת במילותיו של ויינהבר שהתייחס אל חייו כאל "חיים בין האלים ובין השדים".

תוכנות אסטרולוגיות ותוכנות גורם התטא

בחלקו הראשון של הספר פגשנו חמישה אנשים נוספים שנולדו במזל

ⁱ "Auch kein Gott./ Trotz den hundert Kirchen, kein Gott./ Nur dieses in mich..."

דגים. גם בסיפוריהם בלטה הלהיטות האופיינית לבני מזל זה. ארליך ובהרינג עבדו בקדחתנות ובלהט כדי להציל ילדים ממחלת הדיפטריה. ה'לם והאחים שטאופנברג אהבו בלהט את מולדתם ושנאו ותיעבו את היטלר. הכוח המניע בחייהם היה אמונתם בייעודם. מעניין לציין שכל האנשים האלה הזדקקו מדי פעם לתקופות של התבודדות על מנת להתגבר על דיכאונות חולפים שנגרמו מיחסם ההרסני כלפי עצמם וכלפי גופם. בצורה מטפורית ניתן לסכם ולומר שכל האנשים האלה השתייכו לאותו בית ספר של החיים – בית הספר הקשה והמרגש של בני מזל דגים, המזל האחרון בזודיאק, שבו העצמי הפנימי מתכונן לפרוש מן העולם, כאילו הוא מתנסה במסר הפיזי של ויטה: "...בימינו האחרונים חיינו הם פרטיים עד להחריד / במקום המנוחה האחרונה".⁷⁷

עם זאת בבית הספר הזה של מזל דגים יש כיתות רבות, ולכל כיתה השיעורים הייחודיים שלה ותוכנית הלימודים המיוחדת לה. נראה שבעוד השיעור או לקחי החיים העיקריים מוכתבים בידי מזל הזודיאק של בית הספר, התכנית הייחודית לתאומים השמימיים מוכתבת בידי גורם התטא שלהם. מן הדוגמאות של שלוש הקבוצות של התאומים השמימיים שנולדו במזל דגים אנו רואים כי מעבר ללהיטות המשותפת לכולם, הייתה תוכנית הלימודים הייחודית שונה מאוד לכל צמד של תאומים שמימיים לפי גורמי התטא השונים. במילים אחרות, התאומים השמימיים לומדים באותן כיתות של החיים, והם קרובים זה לזה יותר מכלל האנושות ומשאר בני המזל שלהם.

במחקר זה התמקדתי רק בחיים של אנשים ידועים, שהיו התלמידים המצטיינים בכיתותיהם. פרק זה החל בשני התאומים השמימיים הבריטיים שלכל אחד מהם היה סיפור חיים "ייחודי ביותר". לאחר השוואת חייהם ראינו כי הם דומים להפליא בייחודם המדהים. אך בכך לא הסתיים המחקר, ובמהרה מצאתי שבמדינה אחרת היה עוד תלמיד של החיים בעל תוכנית לימודים דומה מאוד לזו של תאומיו השמימיים הבריטיים. כאן המקום לציין שהיצירות הכי מפורסמות של ויטה וגם רוב יצירותיו של ויינהבר התגלו ופורסמו רק לאחר מותם; אף לא אחת מהסונטות של גארנט פורסמה עד עצם היום הזה, וייתכן שהדפים המצהיבים והישנים האלה עדיין ממתנים לפרסומם. אם כך, כמה שירים, רומנים, פרחים וגנים היו בחייהם של התאומים השמימיים שנותרו אנונימיים, כי לא קיבלו פרסים ולא הצטיינו בלימודיהם? כמה דרמות התחוללו בחייהם של התלמידים האחרים בכיתתם? האם ייתכן שכל תלמיד בכיתה כזו יכול לעזור לכל "חבריו לכיתה" באמצעות שיתופם בחוויות האיטיות שלו? שאלות רבות ממתונות לתשובות בעתיד. אך לפחות תשובה אחת ברורה: לא ניתן להסביר באמצעות "מקריות" גרידא את כל קווי הדמיון שנחשפו בפרק זה!

ביבליוגרפיה

- Dictionary of Literary Biography*, vol.34, pp.174-181.
- Dictionary of Literary Biography*, vol.34, pp.255-264.
- V. Sackville-West, *Vita and Harold*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1992.
- V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983.
- N. Nicolson, *Portrait of a Marriage*, New York, Atheneum, 1973.
- D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953.
- D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955.
- D. Garnett, *The Familiar Face*, London, Ghatto& Windus, 1962.
- D. Garnett, *Two by Two*, London, Longmans, 1963.
- D. Garnett, *No Love*, Leipzig, Tauschnitz, 1929.
- S.M. Ashop, *Lady Sackville*, Weindenfeld & Nicolson, 1978.
- Dictionary of National Biography* 1941-1950.
- F. Swinnerton, *The Georgian Literary Scene*, London, J.M. Dent & Sons LTD, 1938, pp.464-466.
- A.H. Bond, *Who Killed Virginia Woolf?, A Psychobiography*, New York, Insights Books, Human Sciences Press, 1989.
- A. Garnett, *Deceived with Kindness, A Bloomsbury Childhood*, Oxford University Press, 1984.
- V. Sackville-West, *The Easter Party*, USA, Greenwood Press, 1972.
- Literature Lexikon, Autoren und Werke Deutcher Sprache*, ed. W. Killy, München, Bertelsman Lexikon, Band 12, 1992.
- J. Weinheber, *Samtliche Werke*, Salzburg, Otto Muller Verlag, 1970.
- Austria in Poetry and History*, Selected and introduced by F. Ungar, vol.I, New York, Ungar Publishing, 1984.
- D. Davian, *Major Figures of Modern Austrian Literature*, Riverside, Calif., 1988.

---

¹ A. Garnett, *Deceived with Kindness, A Bloomsbury Childhood*, Oxford University Press, 1984.

² D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953, p.17.

-
- ³ D. Garnett, *No Love*, Leipzig, Tauschnitz, 1929, p.264.
- ⁴ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.98.
- ⁵ D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953, p.15.
- ⁶ V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.1.
- ⁷ M. Stevens, *V Sackville-West*, London, Michael Joseph LTD, 1973, p.19.
- ⁸ D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953, p.21.
- ⁹ D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, p.233.
- ¹⁰ M. Stevens, *V Sackville-West*, London, Michael Joseph LTD, 1973, p.29.
- ¹¹ N. Nicolson, *Portrait of a Marriage*, New York, Atheneum, 1973, p.4.
- ¹² D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, p.194-195.
- ¹³ N. Nicolson, *Portrait of a Marriage*, New York, Atheneum, 1973, p.13.
- ¹⁴ D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953, p.54.
- ¹⁵ A. Garnett, *Deceived with Kindness*, A Bloomsbury Childhood, Oxford University Press, 1984, pp.145-146.
- ¹⁶ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.178.
- ¹⁷ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.212.
- ¹⁸ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, pp.157-158.
- ¹⁹ Ibid.
- ²⁰ M. Stevens, *V Sackville-West*, London, Michael Joseph LTD, 1973, p.21.
- ²¹ D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953, p.136.
- ²² D. Garnett, *No Love*, Leipzig, Tauschnitz, 1929, p.130.
- ²³ D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953, p.136.
- ²⁴ D. Garnett, *No Love*, Leipzig, Tauschnitz, 1929, p.108.
- ²⁵ M. Stevens, *V Sackville-West*, London, Michael Joseph LTD, 1973 p.20.
- ²⁶ D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, p.42.
- ²⁷ Ibid., p.1.
- ²⁸ M. Stevens, *V Sackville-West*, London, Michael Joseph LTD, 1973, p.31.
- ²⁹ V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.104.
- ³⁰ A. Garnett, *Deceived with Kindness*, A Bloomsbury Childhood, Oxford University Press, 1984, p.155.
- ³¹ Ibid., p.162.
- ³² V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.312.
- ³³ Ibid., p.398.
- ³⁴ V. Sackville-West, *The Easter Party*, USA, Greenwood Press, 1972, p.147.
- ³⁵ M. Stevens, *V Sackville-West*, London, Michael Joseph LTD, 1973, p.32.
- ³⁶ D. Garnett, *No Love*, Leipzig, Tauschnitz, 1929, p.265.
- ³⁷ D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, p.20.
- ³⁸ V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.274.
- ³⁹ M. Stevens, *V Sackville-West*, London, Michael Joseph LTD, 1973, p.34.
- ⁴⁰ D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, p.171.

-
- ⁴¹ A. Garnett, *Deceived with Kindness*, A Bloomsbury Childhood, Oxford University Press, 1984, p.155.
- ⁴² D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, p.171.
- ⁴³ *Ibid.*, p.222.
- ⁴⁴ V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.143.
- ⁴⁵ *Ibid.*, p.130.
- ⁴⁶ A.H. Bond, *Who Killed Virginia Woolf?, A Psychobiography*, New York, Insights Books, Human Sciences Press, 1989, pp.118-150.
- ⁴⁷ V. Sackville-West, *The Easter Party*, USA, Greenwood Press, 1972, p.69.
- ⁴⁸ A. Garnett, *Deceived with Kindness*, A Bloomsbury Childhood, Oxford University Press, 1984, p.146.
- ⁴⁹ *Ibid.*, p.144.
- ⁵⁰ V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.310.
- ⁵¹ A. Garnett, *Deceived with Kindness*, A Bloomsbury Childhood, Oxford University Press, 1984, p.150.
- ⁵² V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.190.
- ⁵³ *Ibid.*, p.314.
- ⁵⁴ *Ibid.*
- ⁵⁵ *Ibid.*
- ⁵⁶ D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, pp.43-44.
- ⁵⁷ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.99.
- ⁵⁸ V. Sackville-West, *The Easter Party*, USA, Greenwood Press, 1972, p.77.
- ⁵⁹ V. Sackville-West, *Vita and Harold*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1992, p.9.
- ⁶⁰ *Ibid.*, p.13.
- ⁶¹ B. Lundsted, *Astrological Insights into Personality*, San Diego, ACS Publications, 1980, p.158.
- ⁶² V. Sackville-West, *The Easter Party*, USA, Greenwood Press, 1972, p.77.
- ⁶³ D. Garnett, *Two by Two*, London, Longmans, 1963, pp.59-60.
- ⁶⁴ *Ibid.*, p.104.
- ⁶⁵ J. Weinheber, *Samtliche Werke*, Salzburg, Otto Muller Verlag, 1970, Band V, S.554.
- ⁶⁶ *Dictionary of Literary Biography*, vol.34, p.175.
- ⁶⁷ *Literature Lexikon, Autoren und Werke Deutscher Sprache*, ed. W. Killy, München, Bertelsman Lexikon, Band 12, 1992, S.207.
- ⁶⁸ F. Swinnerton, *The Georgian Literary Scene*, London, J.M. Dent & Sons LTD, 1938, pp.464-466.
- ⁶⁹ V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.169.
- ⁷⁰ D. Davian, *Major Figures of Modern Austrian Literature*, Riverside, Calif., 1988, p.20.
- ⁷¹ D. Garnett, *The Golden Echo*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1953, p.44.
- ⁷² V. Glendinning, *Vita, The Life of Victoria Sackwill-West*, New-York, Quill, 1983, p.296.
- ⁷³ In J. Weinheber, *Samtliche Werke*, Salzburg, Otto Muller Verlag, 1970, Band II.

⁷⁴ D. Garnett, *The Flowers of the Forest*, New York, Harcourt, Brace & Co., 1955, p.19.

⁷⁵ V. Sackville-West, *Vita and Harold*, London, Weidenfeld & Nicolson, 1992, p.13.

⁷⁶ I.M. Hickey, *Astrology, a Cosmic Science*, USA, CRCS Publications, 1992, p.28.

⁷⁷ V. Sackville-West, *The Land and The Garden*, London, Webb & Bower, 1989, p.164.

אפילוג

מבט אל העתיד

ניתן להבין את העולם כולו
בניתוח תהליך לפי מושגים של דמיון ושוני
של האינדיבידואלים המעורבים

אלפרד נורת וייטהד (A.N. Whitehead)

מחלוני וגם מחלונך
אותו הגן נשקף, אותו הנוף,
ויום תמים מותר לי לאהוב
את הדברים אשר ליטפה עינך.

מול חלונך וגם מול חלוני
בלילה שר אותו זמיר עצמו,
ועת ירטיט לבך בחלומו
אעור ואאזין לו גם אני.

לאה גולדברג " אהבתה של תרזה דימון "

תאומים שמימיים לעומת תאומים ביולוגיים

חייהם היצירתיים של התאומים השמימיים קזאלס וטרטיס (בני מזל גדי) נשארו מקבילים ודומים אפילו לאחר יום הולדתם ה-90. האם דמיון כה מדהים לאורך שנים כה רבות שכיח גם בקרב תאומים ביולוגיים?

הדעה הרווחת היא כי לרוב קשה למצוא תאומים זהים שנשארים דומים זה לזה גם בזקנתם. בחלקו הראשון של הספר הצגנו את סיפורם של התאומים הביולוגיים, האחים שטאופנברג, והשוונו את חייהם לעומת חייו של התאום השמימי שלהם, ניקולאוס הלם. בניגוד לציפיות, התגלה שהדמיון בין התאומים השמימיים ברתולד שטאופנברג וניקולאוס הלם היה עוד יותר מובהק מאשר הדמיון הרב בין התאומים הביולוגיים, האחים שטאופנברג עצמם. עם זאת, היו החיים של כל השלישייה קצרים, ובנוסף לכך, קשה לומר כי שלושתם ענו על כל דרישות המחקר, כי ספק אם ניתן להגדיר אותם כאנשים ידועים או יצירתיים במיוחד. כדי להשוות צמד נוסף של תאומים ביולוגיים לצמד תאומים שמימיים, חיפשתי אחר תאומים נודעים שחיו חיים ארוכים וכבר הלכו לעולמם. מצאתי רק זוג אחד שבו כל אחד מהתאומים היה אישיות מפורסמת בפני עצמה, ותאריך הלידה שלהם היה בדוק ומהימן. אמנם טרם פורסמו הביוגרפיות המפורטות של התאומים האלה, אך בשל חשיבות הנושא הסתפקתי בהשוואה קצרה וסכמטית, שעשויה לשמש אבן בוחן למחקרים עתידיים.

האחים מוזס ורפאל סויר (Moses and Raphael Soyer),¹ ציירים אמריקניים ממוצא יהודי, נולדו ב-25 בדצמבר 1899 בבוריסוגלבסק (Borisoglebsk), עיירה קטנה בדרום מערב רוסיה. בדומה לטרטיס ולקזאלס, סימן הזודיאק של התאומים היה גדי, אולם הם היו צעירים ב-13 שנים משני המוזיקאים. מוזס ורפאל היו הבכורים מבין ששת ילדיהם של אברהם ורבקה שוהר (Abraham and Rebecca Schoar). אביהם היה מורה לעברית ומחבר אגדות ילדים. הוא עודד את היצירתיות של התאומים ולימד אותם לצייר מגיל צעיר. ב-1912 היגרה המשפחה לארה"ב, ושם שינו את שמם לסויר והתיישבו בברונקס המזרחית שהייתה אז שכונת עוני בניו יורק. שני התאומים נרשמו יחד לבית ספר ציבורי ושניהם התקשו להסתגל לסביבתם החדשה. מוזס נזכר כי "היינו מאושרים רק בחדר האחורי בדירתנו, חדר ללא תאורה מספקת וללא אוורור שייעדה לנו אמנו. שם עשינו שיעורי בית, שימשנו דוגמנים זה לזה, ציירנו ורשמנו". בגיל 15 התקבלו שני התאומים לבית ספר תיכון אך נאלצו גם לעבוד במשרה חלקית כדי לתמוך במשפחתם. בנוסף לכך, התמידו שניהם בהשתתפותם בקורס ערב לציור ולרישום שניתן בחינם. לאחר סיום התיכון, בגיל 19, החלו שני האחים ללמוד

באקדמיה הלאומית לעיצוב.

עד אז היו חייהם של התאומים כמעט זהים. אך בשלב הזה נעשו מוזס ורפאל מודעים עד כאב לעובדה כי "הבעיה המיוחדת שלנו בהיותנו תאומים, התבטאה בכך שהיו לנו תחומי עניין זהים וגישות זהות, שגרמו לעבודותינו להיראות דומות מאוד". ב-1918 ביוזמתו של מוזס החליטו התאומים לשכור דירות סטודיו נפרדות וללמוד בבתי ספר שונים. רפאל המשיך באקדמיה הלאומית, בשעה שמוזס עבר לבית הספר הלאומי לאמנות אליאנס. בהתאמה מלאה לממצאי המחקר של חוקרת התאומים הזהים, סוזן פרבר, שאותה ציטטתי בחלקו השני של הספר, העיד מוזס כי עובדת היותו תאום יצרה בנפשו קונפליקטים פנימיים. בניסיון מודע להשיג ייחודיות מרבית, בחרו האחים סויר ללכת בדרכים שונות בהמשך חייהם. בכך הם פעלו בדיוק לפי השערתה הפרדוקסלית של פרבר, אשר הניחה כי תאומים שגדלו יחד נוטים לפתח הבדלים מרביים ביניהם באופן רצוני ומתוך בחירה מודעת. חשוב להדגיש עוד פעם, שלפי דבריו של מוזס, פרידתם של האחים סויר נבעה מהחלטתם המודעת לפתח זהויות נפרדות.

לאחר פרידתם הגיע כל אחד מהתאומים להצלחה עולמית. בימינו מקובל לחשוב כי כל אחד מהם היה מחשובי האמנים האמריקניים בפני עצמו. המבקרים כתבו רבות על הסגנון המיוחד של האחים סויר, ועם זאת, לכל אחד מהם היו גם סימני היכר מיוחדים. כל אחד מהתאומים הציג מספר תערוכות יחיד שלו הן בניו יורק והן ברחבי העולם. בדומה לקזאלס ולטרטיס, הם לא התייחסו אל אמנותם כאל "אמנות לשם אמנות" גרידא. שניהם היו אנשים בעלי תודעה חברתית מפותחת וחשוב היה להם שעבודתם תהיה תמיד "עם אנשים" ו"למען אנשים". לאמנות שלהם היה אופי חברתי מובהק, ובעת השפל הגדול בשנות השלושים של המאה שעברה הציורים שלהם שיקפו את פני הזמנים הקשים והביעו מחאה חברתית חריפה. בציוריהם מאותה תקופה אנו רואים פנים מודאגות ומוטרדות בעלות עיניים עייפות ועצובות המבטאות את הלך הרוח של האומה. עם זאת, אף על פי ששניהם התמקדו באותו נושא, שמר כל אחד מהם על סגנונו הייחודי.

מעניין לציין כי למרות העובדה ששני האחים בחרו בציור, שהוא אחד העיסוקים אינדיבידואליסטים ביותר בעולם, הם מעולם לא איבדו את "תחושת הצוות" האופיינית למזל גדי, והשתתפו יחד במספר פרויקטים משותפים של ציורי קיר. בנוסף לכך, כל תאום פיתח קריירה מוצלחת כמורה, אך בבתי ספר שונים ובפרקי זמן שונים: מוזס לימד בבית הספר לאמנות מודרנית (1927-1934); רפאל לימד באגודה לאמנויות של סטודנטים (1933-1942).

מוזס התחתן ב-1926 ואילו רפאל נשא אישה ב-1931. למוזס נולד בן בשם דויד ולרפאל נולדה בת בשם מרי. למרות הצלחתם המסחררת, נותרו התאומים אנשים פשוטים, צנועים ולא מתנשאים. במרוצת חייהם הארוכים התרחשו שתי מלחמות עולם נוראיות, אך הנשק היחיד שהם אחזו בידיהם אי פעם היה מכחוליהם. היה בין חייהם של האחים דמיון רב, אבל רצונם המודע לפתח שוני עזר להם להדגיש את ההבדלים הדקים ביותר באופיים. עם הזמן, ככל שהזדקנו, הדמיון ביניהם הלך ופחת. מוזס מת בגיל 75 ורפאל הלך לעולמו בגיל 88.

ניתן לראות את הסקירה הקצרה הזאת של חייהם של האחים סויר כדוגמה טיפוסית של הדמיון המדהים הקיים בין תאומים ביולוגיים. אך האם הדמיון בין התאומים השמימיים הוא פחות מפתיע? אם נחזור אל השאלה שפתחתי בה את הפרק הזה, נראה כי התאומים הביולוגיים חיו חיים מקבילים במשך עשרות שנים, אך הדמיון בין התאומים השמימיים, קזאלס וטרטיס, היה עוד יותר מובהק ולא פחת עם השנים. נזכיר שוב, כי אף שכל ארבעת האמנים זכו באריכות ימים, הלכו שני המוזיקאים לעולמם בהפרש של מספר חודשים, ואילו האחים סויר הלכו לעולמם בהפרש של 13 שנים זה מזה. מן העובדה שתאומים שמימיים ללא גורמים תורשתיים זהים וללא גורמי סביבה דומים, היו דומים יותר זה לזה מזוג תאומים ביולוגיים "אמיתיים", משתמע כי השפעת גורם התטא עשויה להיות לא פחות משמעותית מזו של גורמים גנטיים וסביבתיים. מובן מאליו שאי אפשר להגיע למסקנות חותכות בהתבסס על דוגמה אחת בלבד, אך בכל זאת, המקרה הזה עשוי לספק תובנות חשובות למחקר עתידי. תובנה חשובה נוספת שניתן ללמוד מסיפורם של האחים סויר היא שמאמצים משותפים ושיתוף פעולה – במקום קנאה, תחרותיות ומאבקי אגו – מעניקים כוח לצאת מהעוני ולהיפטר מהאומללות שהיא מנת חלקם של מהגרים רבים. מבקרי אמנות ייחסו את יכולתם המופלאה של הסוירים להתגבר על קשיים רבים בחייהם לתמיכתם זה בזה וליחסים האכפתיים ביניהם. המסר שמגיע מצמד התאומים הביולוגיים הזה דומה להפליא למסר מהתאומים השמימיים בני מזל גדי, קזאלס וטרטיס: בתזמורת הקוסמית כל איש הוא פלא, ולכל אדם יש תפקיד ייחודי משלו. זה חל אפילו על תאומים זהים כיוון שיש די מקום, די עבודה ודי תהילה לכולם.

האסטרולוגיה ותיאוריות הוליסטיות מודרניות בפיזיקה

האסטרולוגיה נחשבה לענף מכובד של הידע מאז ימי קדם ועד לימי

קופרניקוס (1473-1534), גלילאו גליליי (1564-1642) קפלר (1571-1630) וניוטון (1643-1727), וגם הם למדו והעריכו את האמנות העתיקה הזאת. עם זאת, מאז ועד היום, רוב המדענים מתייחסים אל האסטרונומיה בחוסר אמון. יש סיבות רבות ומגוונות לכך, אך אחת המרכזיות והחשובות שבהן היא שאלה עקרונית לגבי קיומן של "השפעות" שמימיות כלשהן.

מדענים רבים טוענים כי היות שעד היום לא נמצאו בטבע שום כוחות "אסטרונומיים" מיוחדים, לא ניתן לייחס לאף אחד מהכוחות הידועים השפעות משמעותיות על התינוק ברגע היוולדו.² אמנם נכון שלמדע כיום אין תשובה ברורה כיצד פועל מנגנון ה"השפעות" האפשריות של כוכבי הלכת על האנשים (פרט להשפעות הגאות והשפל של השמש והירח), אך אחד היתרונות של התיאום השמימי הוא ביכולתו להתקיים גם ללא "השפעות הכוכבים". בדומה לקפלר, אני מתייחסת למיקומם של כוכבי הלכת כאל סוג של שעון קוסמי. כיוון שכל יום מן הימים מתאים פיזור כוכבים המיוחד אך ורק לו, ניתן להגדיר לפי מיקומם המדויק של עשרת כוכבי הלכת הידועים לנו כיום, את ייחודו הבלעדי של אותו היום. במילים אחרות, כפי שניתן להגדיר כל נקודה במרחב בשלוש קואורדינטות קרטזיות, כך ניתן להגדיר בקבוצה של עשרה מספרים המציינים את מיקום כוכבי הלכת בזודיאק, את מיקומם בזמן של הנמצאים על כדור הארץ. אם כך, אפשר לאפייין את זמן הלידה של כל אדם בעזרת אותה שיטה של שעון קוסמי טבעי, שלפיו לכוכבי הלכת יש תפקיד של קואורדינטות זמן. גישה כזו רואה בדרך הנולד מעין מיקרוקוסמוס, "עולם קטן" שבו משתקף המקרוקוסמוס או היקום.

בשלב זה אני מציעה להסתפק בהנחה כי מבחינת התיאום השמימי לא חייבת להיות לכוכבים השפעה כלשהי על בני אדם, אלא די בקיומה של זיקה הדוקה בין התופעות על כדור הארץ ובין תנועות כוכבי הלכת. האם הזיקה הזאת דמיונית? מסתבר שלא דווקא, וזאת משום שכל התופעות האלה מתרחשות בזמן, וכולן קשורות זו בזו באותם חוקים פיזיקאליים (דוגמת אלה המתוארים בתיאוריה של הכול ובעיקרון הברזמניות שהזכרנו בפרקים המוקדשים למזלות עקרב ואריה). גישה הוליסטית זו אופיינית להתפתחויות האחרונות בתחום הפיזיקה המודרנית.

בימינו מדענים רבים שותפים להרגשה שכל הדברים כולם מתואמים בינם לבין עצמם, וכי היקום כולו הינו ישות חיה אחת. אחד המצדדים הנלהבים בגישות הוליסטיות שדגל באחדות קוסמית בין חלקיקים אטומיים ובין בני אדם, היה הפיזיקאי החשוב דיוויד בוהם (David Bohm). בתיאוריות שלו כולנו מהווים התרחשות אחת, זרימה נצחית אחת, שלמה ומשתנה תמיד. רוח וחומר,

מחשבות ועצמים, הם היבטים שונים של אותה תנועה אחידה ובלתי פוסקת. זאת ועוד:

”כל הדברים מטבעם קשורים זה בזה – כך שדיעת האמת לגבי דבר אחד, מבטיחה בסופו של דבר את ידיעת האמת לגבי כל הדברים. ופעולה לטובתו של דבר אחד תביא לידי טובת הכלל...”³

בתיאוריה של בוהם, שנקראת בלעז “holomovement” (הולוגרמה תנועתית),⁴ הועלתה סברה מרחיקת לכת שכל נקודה של מרחב-זמן מכילה מידע לגבי הסדר הכולל של היקום כולו – כולל עבר, הווה ועתיד. לפי בוהם, בדומה להולוגרמה, שבה כל נקודה מכילה מידע על כל התמונה בשלמותה, כך גם בכל חלק מעולמנו (כולל עולם הרוח) רשום מידע על שאר חלקי העולם כולל על התמונה השלמה של היקום.⁵ בתפיסה זו שרואה את כל העולם כמקשה אחת, אף אחד אינו חי על אי בודד, ולכל פעולה או מחשבה יש השפעה על הכול.

בהמשך לקו מחשבה זה, אני מעלה השערה שדיעת חוקי ההתפתחות בחלק אחד ביקום, עשויה להשתקף בכל החלקים האחרים. במקרה הספציפי של האסטרונומיה פירוש הדבר הוא שאם האסטרונומיה יודעת לחשב את מסלולי התנועה ואת מיקומם היחסי של כוכבי הלכת בכל רגע של העבר, של ההווה ושל העתיד, אזי בעקבות הזיקה ההדדית ובעקבות יחסי-הגומלין של כל הדברים, אפשר להתייחס אל מיקום הכוכבים כאל מערכת קואורדינאטות מהימנה. בלשון פשוטה יותר, במקרה זה ניתן יהיה לצפות שהמאפיינים של חיי האנוש “ישתקפו” בכוכבים, ואז ניתן יהיה לטעון כי אסטרונומיה נבנית על בסיס מהימן ואמין. אך כל זה עדיין בגדר השערה, וכל תיאוריה, יפה ככל שתהיה, נשאת כתובנה מוגבלת שממתינה לניסויים שיאמתו אותה. נכון להיום, כתוצאה מההיסטוריה הארוכה שלה, האסטרונומיה עמוסה במונחים מעורפלים וסובלת מריבוי גישות ושיטות. אין בה עדיין חוקים המקובלים על כל האסכולות, והיא נחשבת כאמנות ולא כמדע. בהיותה אמנות, לא הורגש צורך להוכיח אותה אלא רק להתנסות בה באמצעות תובנות יצירתיות, או במדיטציות ובניתוח מפות לידה.

אנשים רבים מחפשים בחייהם האישיים עצה מאדם חכם ונאור – ממורה, מרופא, מפסיכולוג, מפילוסוף או מאסטרונום. בעת צרה בני אדם מחפשים את המוצא ולא מתחבטים בשאלה, אם התשובה הנכונה התקבלה באופן מדעי או באמצעות ניחוש אינטואיטיבי. הרי להדיוטות לא משנה אם היועץ הנבון שלהם הוא גם מדען מעולה או “רק” אמן של החיים; העיקר – שהעצה תהיה מועילה. להבדיל מן החיים, כמדע לא מסתפקים בניחושם חד-פעמיים אלא דורשים שיטתיות ואפשרות להעמיד את כל התיאוריות במבחן הניסוי המדעי. המדע

דורש לתכנן ניסויים אמינים, ולשם כך חייבים קודם כול לזהות מספר קטן של גורמים מרכזיים ובלתי תלויים המאפשרים את ביצוע הניסוי. כל עוד לא נמצאו גורמים כאלו, לא ניתן לתכנן את הניסוי כהלכה, ושום סטטיסטיקה לא תוכל להציל ניסוי שתוכנן באורח שגוי.

ניסיונות רבים לאמת את האסטרולוגיה לא הובילו עדיין לתכנון הניסוי המשכנע או המכריע. אני סבורה כי אחת הסיבות העיקריות לכך טמונה בצורך לפתח גישות רב תחומיות לחקר האסטרולוגיה. מחקר כלשהו בתחום זה דורש בהכרח בנוסף לידע רב באסטרולוגיה גופא, גם הבנה עמוקה בנושאים רבים ושונים כגון פסיכולוגיה, אנתרופולוגיה, אסטרונומיה, היסטוריה וסטטיסטיקה. חוסר הבנה באחד מהנושאים האלה עלול להביא לשגיאות בסיסיות בתכנון הניסוי.

נכון להיום, היחס כלפי האסטרולוגיה נשאר אמביוולנטי: המדענים לא מצליחים לשלול את האסטרולוגיה לגמרי, ואילו אסטרולוגים אינם מתאמצים להוכיח את צדקת דרכם. בספר זה איני מתיימרת לענות על השאלה אם אסטרולוגיה היא מדע או לא. מטרתי העיקרית היא להציע את שיטת ניתוח גורם התטא, שמכל הפרמטרים האסטרולוגיים מתמקדת רק בגורם אחד – בזמן הלידה.

יונג כתב: "אני מעז לומר שיום אחד אנו נגלה באסטרולוגיה מידע רב-עוצמה שהושלך באופן אינטואיטיבי אל הרקיע". אני מאמינה שביכולתו של חקר התיאום השמימי לקרב את בואו של היום הזה.

תיאום שמימי וצמיחה אישית

בשלב הנוכחי, הספר "תאומים שמימיים" הוא רק הסנונית הראשונה בתחומו והוא אינו מתיימר לספק תיאור מלא והסבר מקיף לתופעה כה מורכבת ועמוקה כמו התיאום השמימי. אני רואה אותו כאוסף אנציקלופדי של דוגמאות אב-טיפוסיות, המאפשר לשרטט את קווי המתאר של המסתורין ולפתוח חלון אל העולם המרתק העשוי להתגלות כבעל חשיבות רבה הן מן הבחינה הפילוסופית והן מן הבחינה המעשית.

בטרם אחלוק עם הקוראים אחדות ממחשבותיי בנוגע להיבט המעשי יותר של אפשרות צמיחה אישית, הייתי רוצה להזכיר בתמצות רב את הנקודות המרכזיות של התיאום השמימי:

- תאומים שמימיים – אנשים שנולדו בו-זמנית – זוכים להזדמנויות דומות ומתבקשים לעבור מבחנים דומים או לבחור בחירות חשובות בתקופות זמן

מקבילות. אין זאת אומרת כי גורלם יהיה בהכרח זהה. הגורל שלנו תלוי בבחירות שאנו בוחרים בחיינו, והבנת החוקים הסמויים העומדים מאחורי הגורל האישי עשויה לתרום לבחירות נבונות יותר. התיאום השמימי פותח אפשרויות חדשות לבחירה אישית בצורה מודעת ובהירה יותר.

- במקרים שהחיים מפגישים בין תאומים שמימיים, עשוי להיווצר קשר של תיאום שמימי ביניהם – קשר מיוחד במינו המזכיר את תופעת התהודה בפזיקת הגלים.

- אחת הסיבות לכך שבספר זה נמנעתי מלנתח קווי דמיון בין אנשים חיים נובעת מאמונתו שאין זה נכון לערוך ניסויים פסיכולוגיים ללא מחקר מדעי מבוסס. כמו כן, לא חשבתי לנכון לערוך השוואות בין אנשים חיים, ואפילו בין הידועים שבהם, ללא רשותם. עם זאת, אנשים חיים יכולים ללמוד מן התיאום השמימי בדיוק באותה הדרך שלמדתי אני עצמי: ללמוד מן הדוגמאות האב-טיפוסיות המובאות בספר זה ולהסיק מהן מסקנות לגבי החיים שלהם. הבחירה אם ללכת בדרך זו או לא, תישאר תמיד בידיהם. אנאס ניין (Anais Nin) כתבה: "אינני ייחודית כי יש אלפים כמוני, עם זאת לעולם לא נכיר זה את זה כי אנחנו רוצים להיות לבדנו..." היא החליטה לא ללמוד מתאומיה השמימיים וזו הייתה הבחירה שלה. אנשים אחרים אולי ישמחו לארגן קבוצות מפגש של "תאומים שמימיים אנונימיים שנולדו בתאריך..."

הספר "תאומים שמימיים" מתבסס על דוגמאות של אנשים ידועי שם. אין זה אומר כי הם היו טובים יותר משאר האנשים שנשארו אנונימיים מסיבה זו או אחרת. לגביי, כחוקרת תיאום שמימי, העובדה שאנשים מסוימים אינם מפורסמים מעידה רק על דבר אחד – חוסר מידע מהימן, אובייקטיבי ובדוק על אודות חייהם. זוהי הסיבה העיקרית לכך שבספר אין דוגמאות של אנשים מן השורה. האנשים האלה בחרו לשמור על פרטיותם. עם זאת, ייתכן מאוד שחלק מאותם "אנשים אנונימיים" לכאורה היו רוצים לחלוק את חוויותיהם עם התאומים השמימיים שלהם או ללמוד מן התאומים המפורסמים כיצד לבטא את עצמם בדרך האופטימאלית. או לחילופין, אולי הם היו עשויים ללמוד מתאומיהם השמימיים המפורסמים, אם כדאי להם לפתח כישורים מסוימים.

אף על פי שלכאורה 12 סיפורי החיים ההשוואתיים בחלק השני של הספר עוסקים בעיקר בתחומים "רגילים" כגון ביוגרפיה והיסטוריה, הורות ופסיכולוגיה, מדע ואסטרולוגיה, פילוסופיה ומטפיזיקה, הם בכל זאת מיועדים לפתוח ז'אנר ספרותי חדש של תיאום שמימי ולמצוא את קהל היעד הטיפוסי לכך, ואלה יהיו כל מי שמוכנים להפוך לעמיתים לדרך בתחום החדש הזה,

ולתרום ליצירת חברה חדשה שבה תאומים שמימיים ישתפו פעולה מתוך תחושת אחדות. יתרה מכך, אני מקווה כי בסיפורים ההשוואתיים האלה, הקוראים מסוגלים למצוא עבור עצמם את התבניות הסמויות האופייניות להתנהגות האב-טיפוסית לסימני הזודיאק שלהם, וילמדו דרכים חלופיות לבחור בחירות מודעות בחייהם ובמערכות היחסים שלהם.

בחיפוש אחר תאומינו השמימיים

קוראיי וידידיי שואלים אותי תכופות "כיצד למצוא את התאומים השמימיים שלי?" נראה לי שבשלב הזה אין מתכונים בדוקים ויעילים לכך. כפי שכבר הזכרתי, עבורה עם אנשים חיים כרוכה תמיד בהתלבטויות מוסריות רבות ובקשיים טכניים בלתי מבוטלים. לרבים אמנם נראה שמנועי חיפוש באינטרנט יכולים לעזור בחיפוש אחר תאומים שמימיים, אך זה לא כל כך פשוט, כיוון שמידע מסוג זה אינו אמין דיו. אף שהיה לי קשה מאוד לאמת תאריכי לידה של תאומים שמימיים ידועי שם, קשה פי כמה להשיג מידע אמין על אנשים חיים. מתוך הניסיון שלי של כ-15 שנות מחקר בנושא הגעתי למסקנה שלא מומלץ להאיץ בכוח את התהליכים הטבעיים. תוך כדי כתיבת הספר נוכחתי לדעת שכאשר האדם מוכן, הוא פוגש את תאומו השמימי פשוט "במקרה". אני מאמינה וניסיון חיי מאשר זאת, כי נסים קורים מדי יום ביומו. פשוט צריך להיות פתוחים ולשים לב אליהם.

בנוסף, הייתי רוצה להרחיב קצת ולומר מספר מילים על הממצאים האחרונים שגיליתי בעזרת האינטרנט. בניסיון לאתר תאומים שמימיים נוספים לאותם צמדים שתיארתי בספר זה, גיליתי שני אנשים שלכאורה נולדו ב-12 בינואר 1893 (תאריך הלידה של גרינג ורוזנברג). כמובן, שמהימנות המידע הזה פחותה בהרבה ממהימנות החומר הביוגרפי שהובא בשאר הספר, ואני מתייחסת אליו כאל אילוסטרציה לעבודה עתידית בקבוצות התאומים השמימיים.

ביופורד הלברט ג'סטר (Beauford Halbert Jester, 1893-1947) נולד בקורסיקנה בטקסס ב-12 בינואר 1893. הוריו היו פרנסס גורדון וג'ורג' טיילור ג'סטר. אביו היה סגן מושל טקסס למשך שתי כהונות (1894-1898).

ג'סטר החל ללמוד משפטים באוניברסיטת טקסס ולאחר מכן המשיך את לימודיו בהרווארד. בשנות מלחמת העולם הראשונה הוא שירת כקצין בחיל הרגלים ולחם בצרפת. מאוחר יותר הוא נשלח עם כוחות צבא הכיבוש האמריקני לגרמניה. איני יכולה לדעת אם פגש שם במקרה את גרינג או את רוזנברג, אך אין ספק שחייו, בדומה לחייהם, הושפעו משהותו הקצרה בגרמניה המובסת! ב-

1919 עמדו כל שלושת התאומים השמימיים האלה, גרינג, רוזנברג וג'סטור, מול בחירה מכרעת: לכל אחד מהם הייתה הזדמנות להפוך לאנשי אקדמיה. רוזנברג סירב לקבל את המשרה של ארכיטקט בברלין, גרינג הפסיק את לימודיו באוניברסיטת מינכן, ואילו ג'סטור בחר לחזור לאוניברסיטת טקסס, ושם השלים את התואר במשפטים ב-1920.

ב-1929 התמנה ג'סטור לחבר הנהלה באוניברסיטת טקסס. משנת 1946 ועד מותו בטרם עת מהתקף לב באוגוסט 1947, הוא כיהן כמושל טקסס. אף על פי שדמיונו הפיזי לגרינג היה בולט מאוד, בחירותיו בחיים היו שונות, והוא נזכר לטובה בתרומתו לחברה האמריקנית.

ביופורד הלברט ג'סטור

סיפורו של התאום השמימי הרביעי הוא אולי הסיפור הדידקטי ביותר. ניק גרינדה (Nick Grinde) נולד במדיסון ב-12 בינואר 1893 ולמד באוניברסיטת ויסקונסין. משנות העשרים המאוחרות ועד ל-1945 הוא עבד כתסריטאי וכבמאי בתעשיית הסרטים. גרינדה ניסה את כוחו ברוב הז'אנרים, מסרטי אימה ועד למחזות זמר, מדרמות ועד למערבונים ולסרטי פעולה, אך ללא הצלחה מסחררת. אחד מסרטיו המעניינים ביותר היה סרטו המוזר "היטלר – חי או מת" (1943), שעסק בהשערה דמיונית שניתן היה לחסל את היטלר פשוט בגילוח שפמו! כך קרה שגם גרינדה מצא עניין רב בהיטלר, אך בניגוד לתאומיו השמימיים הגרמניים הוא לא נפגש עמו במציאות אלא רק בדמיונו, על מסך הקולנוע. מעניין לציין כי גרינדה סיים את הקריירה הקולנועית שלו ב-1945. לאחר מכן הפך לאחד החלוצים של הטלוויזיה שזה עתה נולדה. הוא מת בגיל המופלג של 86 שנים. הסיפור הזה מזכיר במקצת את סיפורו של אלכסנדר שטאופנברג, ברומזו כי יצירתיות מאפשרת לאנשים לשנות את מהלך חייהם. לצערי הרב, המידע באינטרנט תמציתי מדי מכדי להעניק תובנות נוספות.

כל מה שיכולתי ללמוד ממנו היה שכל ארבעת התאומים השמימיים האלה שנולדו במזל גדי, היו אנשים בעלי עוצמה גדולה – כולם היו בתפקידי ניהול כמושלים, כשרים או ככמאים. עם זאת, כנראה שאף אחד מהם לא "נועד" לנצל את כוחו לרעה. לארבעתם ניתנו הזדמנויות לבחור כיצד להשתמש בכישרונותיהם ולאיזו מטרה.

ניתן לשאול "כיצד בוחרים נכון?" כל הסיפורים ההשוואתיים בספר זה מובילים לאותה תשובה: "בוחרים באופן מודע". הסיפורים האב-טיפוסיים של 12 מזלות הזודיאק מדגישים בצורה מוחשית את ההבדלים המהותיים בין בני המזלות השונים. כדי לבנות עתיד טוב יותר עלינו ללמוד לכבד את ההבדלים האלה. עלינו ללמוד לחיות עם השוני באורח חיינו, בחשיבתנו, בתחושותינו וברגשותינו, שכן כולנו חלקים משלם אחד. טיפוח תחושת כבוד לייחודיות שבנו כמו גם לטבעם הייחודי של אנשים אחרים, יעזור לנו לקבל אחריות על חיינו ועל בחירותינו.

המסע שלי עצמי בעקבות התיאום השמימי היה מלווה בטרנספורמציה אישית עמוקה. אני מקווה כי הקוראים יחוו כמוני באותה עוצמה את תחושת העומק של החוכמה הנובעת מן האמרה העתיקה, שאף אחד איננו אי בודד.

גורם תטא כגורם הזמן

באסטרוולוגיה הסמל של האגו האינדיבידואלי הוא סמל השמש – ☉. בצורה זו ישנה נקודה אחת במרכז מעגל, והיא מסמלת את המודעות הייחודית של הפרט במסגרת הכלל עולמית. בניגוד לשמש, את התיאום השמימי מייצגת האות היוונית הגדולה תטא – ⊕ (המסמלת את זמן הלידה). במרכזו של הסמל ההוליסטי הזה, במקום נקודה מופיע מיתר אשר מסמל בכך את המודעות הקולקטיבית של קבוצת התאומים השמימיים שנולדו בפרק זמן קצר זה. הסמל המסורתי של השמש משקף את ראיית העולם מבחינה אגוצנטרית ולפיה המשקיף היחיד נמצא במרכז העולם, ואילו במדע נהוג להשתמש באות תטא לציון זוויות, דבר המרמז על מעין "מיתר" או קבוצת אנשים הנוטה לראות את תמונת העולם מזווית ייחודית משלה. הדמיון בין האנשים שנולדו באותו פרק זמן יהיה מובהק יותר מאשר הדמיון בין אנשים אחרים שנולדו בפרקי זמן שונים. עם זאת, הסמל תטא מראה שגם לתאומים השמימיים נותר חופש בחירה בגבולות קטע "המיתר" הייחודי שלהם. תנועתם אפשרית לאורך המיתר כולו שנמצא במרכז הסמל שלהם, עד כדי כך שהם אפילו יכולים להפוך להשתקפיות ראי זה של זה.

אם נשתמש במונחים של הפילוסוף וייטהד, נוכל לומר שניתוח גורם התטא עוסק בחקר "פלחי אנושות", המייצגים את אותן ה"פעילות" של זמן הלידה. בספר זה גילינו כי למרות ההבדלים הניכרים בהשפעות החברתיות, התרבותיות והדתיות, גדלו צמדי תאומים שמימיים ידועי שם במשפחות בעלות דפוסי התנהגות דומים מאוד. כך נשאר רוזנברג וגרינג ללא אם עוד בינקותם; טרטיס וקזאלס היו בנים לאימהות דומיננטיות ולאבות מוזיקליים; ללורד ולליידי אסטור היו אבות סמכותיים ואקסצנטריים ואימהות כנועות ואפרוריות. קריין והמינגוויי ניהלו ונדטה מתמשכת נגד אמותיהם הטרדניות; ואילו האימהות של ויילד ושל קאוטסקי היו נשים יצירתיות ומעניינות בזכות עצמן. יונג ומצ'אדו העריצו את אמותיהם האינטואיטיביות, ואילו אמותיהם האקסצנטריות של גארנט וויטה סקוויל-רוסט התאכזבו מתפקידיהן כאימהות וכו'. כיצד נוכל להסביר דמיון כה מרשים בין אנשים שגדלו הרחק זה מזה?

בבעיה דומה נתקלה גם סוזן פרבר (כאמור – חוקרת תאומים זהים שהופרדו בגיל צעיר וגדלו הרחק זה מזה). מסתבר שבניגוד להיגיון, הדמיון הרב ביותר בהרגלי החיים התגלה דווקא אצל אותם תאומים שמעולם לא פגשו זה את זה. פרבר סברה שמתקופת ינקותם היו לתאומים כאלה דפוסי התנהגות זהים כיוון ש"איש לא מנע מהם 'לתפעל' את סביבתם בצורה כזו שתתאים את עצמה לסגנונם".⁶

במילים אחרות, מדברי פרבר משתמע שכל תינוק נולד באישיות ייחודית וביכולת לתמרן את סביבתו הקרובה בהתאם לצרכיו ובהתאם לשיעורי החיים של נשמתו. אף על פי שגישה זאת קרובה מאוד לתפיסה של האסטרולוגיה המודרנית, עדיין אין ביכולתה להסביר את צירופי המקרים הרבים שקרו במשפחות התאומים השמימיים זמן רב לפני לידתם. הרי לא ייתכן כי טרטיס וקזאלס "תפעלו" את אבותיהם להיות מוזיקאים. קריין והמינגוויי לא יכלו "לתמרן" את אמותיהם להיקרא בשם "גרייס" או ללמוד זמרה. ויילד וקאוטסקי לא יכלו להכריח את אבותיהם להתחתן עם נשים מוכשרות שהיו צעירות מהם בעשר שנים. ויטה וגארנט לא יכלו "לפתות" את אמותיהן ההרפתקניות להינשא לגברים הצעירים מהן בחמש שנים. כל צמדי התאומים האלו לא יכלו "לתפעל" את הניתוח האסטרולוגי של ההיבטים הייחודיים במפות הלידה שלהם, שאותו כתבו בצורה מופשטת מחברים שכלל לא שמעו על קיומם של האנשים המסוימים האלה ובכל זאת תיארו במדויק את האופי הייחודי של היחסים בתוך משפחתם.

העובדה כי ללידתם של התאומים השמימיים קדמה היסטוריה משפחתית דומה, בנוסף לדמיון רב בדפוסי ההתנהגות המשפחתיים כמו גם דמיון מפתיע

במבנה גופם ובדרכי חשיבתם, כל אלה יחד מובילים למסקנה שלגורם התטא נודעת חשיבות רבה יותר מההשפעה על עיצוב האישיות גרידא. נראה לי שיש קשר הדוק בין גורם התטא למושג הפילוסופי של וייטהד הידוע כ"יחידה טבעית של עובדה היסטורית". לפי וייטהד:

"המידע על כל פעימת מציאות אחת, מכיל את כל המידע לגבי ההיסטוריה הקודמת של היקום הקשור לאותה פעימה. הפעימות הן אותו היקום שנברא על ריבוי פרטיו. ריבוי זה נובע הן מפעימות קודמות והן מריבוי הצורות האפשריות שלהן, והוא מתבטא כצורות שכבר התממשו או כפוטנציאלים המחכים למימוש. מכאן, המידע כולו מורכב ממה שהיה, ממה שיכול היה להיות, וממה שעוד יכול להיות."⁷

וייטהד כתב: "ההווה מכיל את כל מה שקיים. הוא בבחינת הקרקע הבטוחה; כיוון שהוא העבר והוא העתיד"⁸. באמירתו זו הוא היה קרוב לאסטרולוגים המודרניים כיוון שבגישה הפילוסופית ובגישה האסטרולוגית הושם דגש על המילה "אפשרויות". הבנת שפת הכוכבים והחוקים האסטרולוגיים אינה כופה עלינו דבר. נהפוך הוא, ההבנה עשויה לשחרר אותנו מכבלי הבורות שלנו. לדוגמה, גילוי חוקי הכבידה של ניוטון לא כבל אותנו אל האדמה, אלא פתח לפני האנושות אפשרות להגיע אל הירח. כולי תקווה שהבנת החוקים של גורם התטא עשויה לשחרר את האנושות מכבלי הגורל העיוור.

חוקי התיאום השמימי

חקר התיאום השמימי התנהל ללא הנחות יסוד או ציפיות שנקבעו מראש. לסיכום הספר, ברצוני לנסח את חוקי התיאום השמימי כפי שהם מצטיירים לאור התוצאות שנתקבלו:

- גורם זמן הלידה, גורם התטא, הוא הגורם השלישי – בנוסף לתורשה ולסביבה – המשפיע על אישיותו של האדם ועל גורלו.
- התאומים השמימיים מייצגים אירועים בז-זמניים ויש להם חיים וגורלות מקבילים. חשוב להבהיר שלא מדובר כאן בזהות מוחלטת, אלא אם נשתמש בלשון מתמטית, ב"איזומורפיזם" – הזהות בין שני דברים שעשויה להימצא מתחת לפני השטח ומציינת שתי תופעות שמתגלה בהן אותו מבנה סמוי. אף על פי שכל אדם הוא ייחודי במינו, ניתן להשוות כל קבוצה של תאומים שמימיים לתמונתו של הצייר ההולנדי מוריץ אשר (M. Escher): "גבול המעגל 3": במבט ראשון כל דג בתמונה נראה שונה; יש דגים גדולים וקטנים; חלקם מעוותים וחלקם מסובכים; אך האב-טיפוס נשאר

זהה, והתמונה בשלמותה מכילה מידע רב יותר מסך כל חלקיה.

- גורם התטא מתנהג כגורם-על "סמוי" המקשר בין גורמי הסביבה והתורשה. ברגע שהגורם הסמוי הזה ידוע לנו, מתגלה הקשר החבוי בין תופעות שנראו קודם לכן כבלתי תלויות זו בזו. גורם התטא, בהיותו שייך לממד הזמן, מייצג את "ההירארכיה הגבוהה יותר"⁸ האחראית לוויסות יחסי-הגומלין שבין גורמים אחרים (כגון "סביבה ותורשה") הפועלים על המישור הפיזי. אם נאמץ את גישתו של בוהם ונתייחס אל היקום כאל אורגניזם אחד המורכב מהירארכיה של רמות שונות, אזי גורם התטא שייך לרמות הגבוהות יותר של האורגניזם. לשון אחרת – ידע על גורם התטא תורם לפענוח מסרים של גורמי התורשה והסביבה. לעומת זאת, לא ניתן להסיק מידע על גורם התטא מתוך המידע על הגורמים מהרמות הנמוכות יותר, כיוון שבאורגניזם שכזה התמונה בשלמותה תמיד מכילה מידע רב יותר מסך כל חלקי האורגניזם עצמו.

המאה העשרים ואחת מביאה עמה אתגרים חדשים. תופעת התיאום השמיימי מציעה גישות ותובנות חדשות ובכך מעלה אפשרות לפתיחת אופקים חדשים לפני האנושות על ידי המאמצים המשולבים של התאומים השמיימיים. אנו עתידים לנוע בהדרגה ממאמצייהם של היחידים אל כוחות בעלי עוצמה רבה יותר שיושגו בשיתוף פעולה מודע בין אנשים שנולדו ב-רזמנית. אך שיתוף פעולה כזה יתאפשר רק לאחר מחקר ממצה ואחראי. אף שהספר הזה התחיל כהזמנה להפתעה, בסוף כתיבתו אני מאמינה שתוצאות המחקר הזה יהיו הזמנה להמשך המחקר בתחום מרתק ומבטיח זה.

כל מחשבה תלויה במקום ובזמן. מי ייתן ומחשבה זו תיוולד בזמן הנכון ובמקום הנכון עבור האנושות כולה.

¹ על האחים סויר:

The Dictionary of Art, ed. Grove, Macmillan Publishers, LTD, 1996, vol.29.

Marks C., *World Artists 1950-1980*, New York, the H.W. Wilson Co., 1984.

Encyclopaedia Americana.

² B.J. Bok, *Objections to astrology*, Prometheus Books, N.Y. p.30.

³ *Physics and the Ultimate Significance of Time, Bohm, Prigogine, and Process Philosophy*, Ed. D. Griffin, Albany, N.Y., State University of New York Press, 1986, p.128.

⁴ על התיאוריה הזאת, לדוגמה:

K. J. Sharpe, *David Bohm's World. New Physics and New Religion*, Lewisburg, Buchnell University Press, 1993;

D. Bohm, B.J. Hiley, *The Undivided Universe. An Ontological Interpretation of Quantum Theory*, Routledge, 1993;

D. Bohm, F. D. Peat, *Science, Order and Creativity*, London, Routledge, 1987.

⁵ D. Bohm, F. D. Peat, *Science, Order and Creativity*, London, Routledge, 1987, p.186.

⁶ S.L. Farber, *Identical Twins Reared Apart*, New York, Basic Books Inc., 1981, p.271.

⁷ A. Whitehead, *Alfred North Whitehead, An Anthology*, Cambridge University Press, 1953, p.863.

⁸ *Ibid.*, p.88.